

РОБЪРТ ХАЙНЛАЙН ДОСТАТЪЧНО ВРЕМЕ ЗА ЛЮБОВ

Част 24 от „История на бъдещето“

Превод от английски: Васил Велчев, 2002

chitanka.info

На Бил и Люси

Тази книга е литературно произведение. Имената, героите, местата на действие и събитията са продукт на авторовото въображение или са използвани фиктивно. Всякакви прилики с реални лица, живи или мъртви, както и с бизнес организации, събития или местности, са абсолютни съвпадения.

ДОСТАТЪЧНО ВРЕМЕ ЗА ЛЮБОВ

Животопис на Старейшината на Семействата Хауард (Удроу Уилсън Смит; Ърнест Гибънс; капитан Аарон Шефилд; Лазарус Лонг; Щастливия Шемет; Негова ясност Серафин Младши, Главния Върховен жрец на Единия Бог във всичките Негови проявления и арбитър на Земята и Небесата; затворник № 83M2742; г-н Джастис Ленокс; ефрейтор Тед Бронсън; д-р Лейф Хюбърт; и други), най-възрастния член на човешката раса. Мемоарите се базират както върху думите на самия Старейшина, записани на различни места в различни времена и най-вече в клиниката за подмладяване „Хауард“ и в правителствения дворец в Нови Рим на Секундус през 2053 година след Великата диаспора (4272 година по григорианския календар на Старата Тера), така и върху писма и описания на очевидци, събрани, подредени, внимателно сверени, преработени и съгласувани (доколкото е възможно) с официалната история и спомените на съвременниците от почетния архивар на Хауард, под ръководството на настоятелството на фондацията „Хауард“. Резултатът е от уникално историческо значение въпреки решението на архиваря да остави вътре очевидни лъжи, самоизтъкващи се твърдения и многобройни аморални анекдоти, които не са подходящи за млади хора.

ИНТРОДУКЦИЯ^[1]

ЗА ПИСАНЕТО НА ИСТОРИЧЕСКИ ТРУДОВЕ

Отношението на историята към истината е същото като това на теологията към религията, т.е. никакво.

Л.Л.

Великата диаспора на човешката раса, започнала преди повече от две хилядолетия с изобретяването на двигателя „Либи-Шефилд“ и продължаваща все още без изгледи да забави темпото си, прави невъзможно писането на исторически трудове — както на единно описание, така и на множество, съгласувани помежду си. През два̀йсет и първи век (по григорианския календар)^[2] на Старата Тера расата ни е била способна да удвоява броя на членовете си три пъти на век — стига да е разполагала с достатъчно пространство и суровини.

Звездният двигател даде и двете неща. Човечеството се разпространи из своя сектор на Галактиката със скорост, многократно надхвърляща светлинната, и набъбна като мая. Ако удвояването бе продължило с потенциала му от два̀йсет и първи век, сега щяхме да наброяваме около $7 \times 10^9 \times 2^{68}$ — число, толкова голямо, че човешкият разум не е в състояние да го проумее; то е подходящо само за компютрите:

$$7 \times 10^9 \times 2^{68} = 2\,066\,035\,336\,255\,469\,780\,992\,000\,000\,000$$

— или повече от две хиляди милиона милиарда трилиона човешки същества;

— или количество протеин, надхвърлящо двайсет и пет *милиона* пъти масата на Сол III, Старата Земя, родната планета на нашата раса.

Абсурдно.

Или би било абсурдно, ако Великата диаспора не бе освободила място за расата ни, достигнала потенциала да удвоява броя на членовете си три пъти на век и оказала се в криза, възпрепятстваща дори еднократното удвояване — в онази извивка на кривата на закона за набъбване на маята, в която популацията би могла да поддържа несигурната устойчивост на нулевия растеж само чрез достатъчно бързото избиване на своите членове... за да не стигне до удавяне в собствените си отрови или до самоубийство чрез тотална война, или до препъване в някой друг вид малтусианско^[3] крайно решение.

Според нас обаче човешката раса не е успяла да нарасне до тази чудовищна цифра, защото човечеството не е започнало Диаспората с всичките си почти седем милиарда жители, а по-скоро с няколко милиона души, последвани от неизвестно, но непрестанно нарастващо число — стотици милиони преселници, които през последните две хилядолетия са мигрирали от Земята и от своите колонии на планетите към по-отдалечени места.

Ние не сме в състояние да правим аргументирани предположения за числеността на човешката раса или пък за приблизителния брой на колонизираните планети. Със сигурност можем да твърдим, че колонизираните планети са над две хиляди и на тях живеят поне пет трилиона души. В действителност колонизираните планети може и да са двойно повече, а човешката раса — четири пъти по-многобройна. А не е изключено цифрите да са още по-внушителни.

Така че дори демографските аспекти на историографията са станали непосилна задача; данните вече са остарели още при получаването им и винаги са непълни, освен това са толкова многобройни и разнообразни, че въоръжените с компютри неколкостотин души от моя персонал непрекъснато са заети с опитите си да ги анализират, събират, интерполират и екстраполират, за да ги съпоставят с други данни, преди да ги регистрират в архивите. Ние се опитваме да поддържаме норма от 95 процента вероятност за коригирани данни, 85 процента в най-лошия случай; реалните ни

достигания са съответно 89 процента и 81 процента и стават все по-лоши.

Заселниците общо взето нехаят, че трябва да изпращат отчети у дома; те са заети с оцеляването си, с правенето на бебета и с изстребването на всичко по пътя си. В колонии обикновено се сменят четири поколения, преди да получим оттам някакви данни.

(Не би и могло да бъде другояче. Колонистът, който се интересува прекалено много от статистика, сам се превръща в статистическа единица — когато умре. Аз също възнамерявам да се преселя и когато го сторя, хич няма да ми пука дали в настоящата ми служба знаят за мен, или не. Затънал съм в тази абсолютно безполезна работа от почти столетие отчасти заради заплащането, отчасти поради генетично предразположение — аз съм пряк, при това генетично подобрен, потомък на самия Андрю Джаксън Слийпстик Либи^[4]. Но съм потомък и на Старейшината и притежавам, поне така мисля, част от неговата неспокойна натура. Искам да последвам дивите гъски и да видя какво ще се случи там, навън — може би ще се ожения пак, ще оставя след себе си дузина потомци на някоя девствена ненаселена планета и после вероятно ще поема към друго място. Веднага щом приключа със събирането и подреждането на спомените на Старейшината, както би се изразил той на древния си диалект, членовете на настоятелството могат да вземат тая работа и да си я заврат някъде.)

Що за човек е нашият Старейшина, моят, а вероятно и ваш прародител, несъмнено най-старият жив в момента човек и същевременно единственият, участвал в грандиозните събития — кризата на човешката раса и преодоляването ѝ с помощта на Диаспората?

Най-трудното е зад гърба ни. Дори да изгуби петдесет планети, расата ни би могла да затегне редиците си и да продължи напред. Сърцатите ни жени биха възстановили загубите само за едно поколение. Но не е много вероятно да се случи подобно нещо: досега не сме срещали толкова подла, злобна и опасна раса като нашата. Консервативното екстраполиране сочи, че числеността ни ще достигне онази горепосочена абсурдна цифра за още няколко поколения и ще поемем към другите галактики, преди да сме заселили изцяло нашата собствена. И наистина — докладите от далечните краища показват, че

човешките междугалактически заселнически кораби вече са се насочили към безкрайните бездни. Тези доклади все още не са потвърдени, тъй като най-могъщите колонии винаги са разположени далеч от най-гъстонаселените центрове. Остава ни само да чакаме.

В най-добрия случай историята е трудна за проумяване; в най-лошия е скучна сбирка от съмнителни сведения. Тя оживява само чрез думите на очевидците... но ние разполагаме само с един, видял с очите си всичките двайсет и три века на кризата и Диаспората. Следващият по старост човек, чиято възраст нашата служба е успяла да определи, е едва на малко повече от хиляда години. Според теорията на вероятностите е възможно някъде да се намира още един индивид на почти същата възраст, но както математиката, така и историята са категорични, че в момента няма други живи хора от родените през двайсети век.^[5]

Някой може да се усъмни дали същият този Старейшина е членът на Семействата Хауард, роден през 1912 година, а също така е и Лазарус Лонг, който е предвождал Семействата при бягството им от Старата Земя през 2136 година, и т.н., изтъквайки довода, че всичките древни методи за идентификация (пръстови отпечатъци, ретина и други) сега могат да бъдат подправени. Така е, но методите са били задоволителни за времето си и фондацията на Семействата Хауард е имала особен повод да ги използва внимателно; Удроу Уилсън Смит, чието раждане фондацията е регистрирала през 1912 година, несъмнено е Лазарус Лонг от 2136 година и 2210 година. Преди да станат ненадеждни, методите били допълнени с модерни, абсолютно сигурни, базирани първоначално на клонирани органи за трансплантация, а по-късно — на абсолютно точна идентификация на генетичната структура. (Интересно е да се отбележи, че на появилия се преди около три века тук, на Секундус, самозванец било присадено сърце от клонирано псевдотяло на Старейшината. Това го убило.) Генетичната структура на Старейшината, чиито думи са цитирани тук, е идентична с тази на късчетата мускулни влакна на Лазарус Лонг, взети от д-р Гордън Харди на космическия кораб *Ню Фронтиърс* около 2145 година и запазени от него за изследване на дълголетието. Q.E.D.^[6]

Но що за човек е Старейшината? Сами трябва да прецените. Съкращавайки тези мемоари до удобна за четене дължина, съм

пропуснал много достоверни исторически събития (необработените данни са в архивите и са достъпни за учените), но съм оставил вътре лъжите и неправдоподобните разкази заради убеждението си, че изреченията от някого лъжи говорят за него повече от истината.

Очевидно, по стандартите на цивилизованите общества, този човек е варварин и мошеник.

Но не децата са тези, които трябва да съдят своите родители. Той е такъв, какъвто е, именно благодарение на качествата, необходими за оцеляването в джунглата или в друга сурова местност. Не забравяйте дълга си към него — както генетическия, така и историческия.

За да проумеем историческия си дълг към Старейшината, трябва да хвърлим още един поглед към древната история — отчасти към преданията и митовете, отчасти към твърдо установените факти, толкова безспорни, колкото е и убийството на Юлий Цезар. Фондацията на Семействата Хауард е била основана съгласно завещанието на Айра Хауард, починал през 1873 година. Той нарежда на настоятелството на фондацията да използва парите за „удължаване на човешкия живот“. Това е факт.

Преданието казва, че причината за волята на Айра е гневът към собствената му зла участ: той открил, че е на път да умре от *преждевременна старост*, едва достигнал четирийсетте. Починал на четирийсет и осем като ерген, без да остави потомство. Така че никой от нас не носи в себе си гените му, безсмъртието му е само в неговото име и в идеята, че смъртта може да бъде осуетена.

По онова време смъртта на четирийсет и осем години не е била нещо необичайно. Ако искате вярвайте, но тогава средната продължителност на живота е била около трийсет и пет години! Но хората не умирали от старост. Болести, глад, нещастни случаи, убийства, войни, смърт при раждане и други видове неестествена смърт поваляли повечето далеч преди настъпването на старостта. Обаче преодолелите всичките изброени препятствия все още могли да разчитат на естествена смърт някъде между седемдесет и петата и стотната си годишнина. Само шепа хора достигали стоте; въпреки това във всяка популационна група имало нищожно малцинство столетници. Известна е легендата за Стария Том Пар, за който се предполага, че е починал през 1635 година на сто петдесет и две годишна възраст. Независимо дали легендата е истина, или не,

анализите на демографските данни от онази епоха показват, че вероятно някои отделни индивиди са живеели по век и половина. Но те наистина са били твърде малко на брой.

Фондацията започнала своята работа като далновиден селекционен експеримент, понеже тогава още не се е знаело нищо за генетиката: пълнолетните от родовете на дълголетници били насърчавани за бракове помежду си, парите били стимул.

Както се и очаквало, материалният стимул подействал. Не било никаква изненада, че експериментът сработил — това бил същият емпиричен метод, използван от скотовъдците векове преди да се появи генетиката: засилване на подходящите характеристики, сетне отстраняване на неподходящите.

Архивите на Семействата не уточняват как ставало отстраняването на неудачниците — там просто се казва, че някои били изключвани от Семействата, заедно с корените, клоновете и всичките им потомци, заради непростимия грях — смърт от старост в твърде млада възраст.

Към времето на Кризата от 2136 година членовете на Семействата Хауард имали средна продължителност на живота над сто и петдесет години, а някои надхвърляли тази възраст. Причината за Кризата сега ни изглежда невероятна, обаче всички свидетелства — както вътре, така и извън Семействата, я потвърждават. Семействата Хауард били крайно опасни за останалата част от човечеството просто поради факта, че живеят толкова дълго. Причината за случилото се трябва да бъде обяснена от психолозите, а не от пазителите на архивите. Но истината е такава.

Те били хванати и затворени в концлагер, застрашавала ги опасността да бъдат изтезавани до смърт, за да бъде изтръгната тайната на вечната им младост. Това е факт, а не мит.

И тогава на сцената излязъл Старейшината. Благодарение на своята дързост, на дарбата си да лъже убедително и на качеството, което би се сторило на сегашните хора детинска страст към приключенията и интригите за собствена облага, Старейшината осъществил най-знаменитото бягство от затвора за всички времена, като откраднал първобитен звездолет и се измъкнал от Слънчевата система заедно с всички членове на Семействата Хауард (тогава те наброявали към 100 000 мъже, жени и деца).^[7]

Ако ви се струва невъзможно — толкова много хора и само един кораб — спомнете си, че първите звездолети били извънредно големи от тези, които използваме сега. Те били самоподдържащи се изкуствени светове, предназначени да останат дълги години в космоса със скорост, близка до светлинната — просто *трябвало* да бъдат гигантски.

Старейшината не бил единственият герой на този Изход^[8]. Но във всичките достигнали до нас разнообразни и понякога противоречиви описания винаги той е движещата сила. Той бил нашият Мойсей, отървал своя народ от робството.

Той ги довел обратно у дома след седемдесет и пет години (2210 година), но вече не в робство. Тази дата, Година първа от Стандартния галактически календар, бележи началото на Великата диаспора, предизвикана от изключителната пренаселеност на Старата Тера и станала възможна благодарение на два нови фактора: парадвигателя на Либи-Шефилд, както е известен (това не е двигател в истинския смисъл на думата, а средство за манипулиране на n-мерните пространства), и първата (и най-простата) от ефективните технологии за удължаване на живота — чрез изкуствена кръв.

Чрез бягството си Семействата Хауард помогнали тази технология да се реализира. Останалите на Тера хора с кратка продължителност на живота, все още убедени, че семействата на дълголетниците притежават някаква „тайна“, се заели с опити за разгадаването ѝ чрез обширни и системни изследвания и както винаги в подобни случаи, били възнаградени богато — не с несъществуващата „тайна“, но с нещо не по-малко полезно: терапия и в края на краищата — комплекс от терапии за забавяне на остаряването и увеличаване на жизнеността, енергичността и плодовитостта.

Тогава Великата диаспора станала хем възможна, хем необходима.

Най-големият талант на Старейшината (ако не броим умението му да лъже импровизирано и убедително) като че ли е необичайната му способност винаги да преценява възможностите на всяка ситуация и сетне да я извърта така, че да я нагоди към собствените си цели. (Той казва по този повод: „Трябва да разбираш причината, поради която скача жабата“. Изучавалите го психометристи твърдят, че притежава извънредно високи пси-способности, изразени в „предвиждане на

бъдещето“ и „късмет“, но от своя страна Старейшината се изразява по *техен* адрес далеч не толкова учтиво. Като пазител на архивите аз се въздържа от даването на мнение.)

Старейшината веднага забелязал, че благословията на удължената младост, макар и обещана на всеки, всъщност ще е достъпна само за могъщите на деня и за техните приближени. На милиарди илоти^[9] *нямало* да се предостави възможност да надхвърлят нормалната продължителност на живота; за тях липсвало място — освен ако не поемели към звездите; в този случай всеки човек щял да се сдобие със свое кътче и с възможността да живее толкова дълго, колкото му се удаде. Невинаги е ясно как се е възползвал от идеята си самият Старейшина: изглежда, е използвал няколко имена и много външности. Най-важните му корпорации били поверени на фондацията, а после ликвидирани по негово нареждане, да бъдат преместени на Секундус фондацията и Семействата Хауард, но най-ценното си имущество той запазил за своите роднини и потомци. Шейсет и осем процента от живеещите тогава членове на Семействата приели зова на новите простори.

Генетичният ни дълг към Старейшината е както пряк, така и косвен. Косвеният ни дълг се основава на факта, че миграцията е средство за сортиране, принудителен Дарвинов отбор, при който доброто от породата поема към звездите, а неудачниците остават у дома и мрат. Това важи дори и за насилствено транспортираните (както през двайсет и четвърти и двайсет и пети век), само че тогава подборът се извършва на новата планета. Сред неопитомените простори измират слабаците и неудачниците, а силните оцеляват. Дори на доброволно емигриралите допълнително им се налагало да преминат през този втори, особено драстичен вид селекция. Семействата Хауард били подложени на подобен подбор поне три пъти.

Прекият ни генетичен дълг към Старейшината е още по-лесно доказуем. За част от доказателството ни е нужна само проста аритметика. Ако живеете където и да било, с изключение на Старата Тера (а вие едва ли живеете там, ако четете тези редове, като се има предвид сегашното жалко състояние на „красивите зелени хълмове на Земята“), и можете да потвърдите наличието на *дори един* член на Семействата Хауард сред своите прародители (повечето от вас могат), тогава е твърде вероятно да произлизате от Старейшината.

Според официалната генеалогия на Семействата тази вероятност е равна на 87,3 процента. Вие произхождате и от много други членове на Семействата Хауард, живели през двайсети век, ако сте потомък на когото и да било от тях, но тук аз имам предвид само Удроу Уилсън Смит, Старейшината. Към времето на Кризата от 2136 година почти една десета от младото поколение на Семействата Хауард дължи произхода си на Старейшината „законно“ — имам предвид, че всяка връзка, довела до раждане, е отбелязана в анализите на Семействата и потеклото на детето е потвърдено чрез всички известни по онова време тестове. (В самото начало на селективния експеримент не било познато дори определянето на кръвната група, но процесът на отбор решително изисквал изнамирането на методи, които да попречат на жените да съгрешават, поне извън рамките на Семействата.)

Както вече споменах, към днешна дата кумулативната вероятност се равнява на 83,7 процента, стига да имате свой предшественик измежду Хауардовците. Вероятността обаче нараства практически до 100 процента, ако този предшественик спада към последните поколения.

Като статистик имам твърде основателни причини да вярвам (въз основа на компютърния анализ на кръвните групи, косите, цвета на очите и други характеристики, поддаващи се на генетичен анализ), че множество наследници на Старейшината, както вътре, така и извън Семействата Хауард, не са включени в официалните данни.

Или, меко казано, той е безсрамен стар козел, чието семе е разпръснато из цялата обитаема част на нашата Галактика.

Да вземем например годините на Изхода след кражбата на *Ню Фронтиърс*. По онова време той не се е женил нито веднъж, а в корабните дневници и в базираните на тогавашни спомени легенди се намеква, че е бил женомразец.

Може би. Ала биостатистическите данни (за разлика от тези на генеалогията) сочат, че той съвсем не е бил толкова непристъпен. Компютърът, анализирал този проблем, дори ми предложи да се обзаложим, че през онези години Старейшината е създал повече от сто потомци. (Отказах баса; същият компютър ме бие на шах дори когато играе без топ.)

Не намирам твърдението за изненадващо, като се има предвид почти патологичният стремеж към дълголетие, разпространен сред Семействата по онова време. Най-възрастният мъж, при положение че е запазил мъжествеността си (а той със сигурност я е бил запазил), трябва да е бил подлаган на безбройни и неустойими изкушения от страна на жените, желаещи да се сдобият с наследник от него, доказалия своето превъзходство — „превъзходство“ по единствения критерий, зачитан от Семействата Хауард. Едва ли бракът е бил от особено значение за тях, понеже всички членове на Семействата Хауард се женели заради удобството — такава била волята на Айра Хауард — и браковете им рядко били до живот. Единственият изненадващ аспект е, че толкова малко от плодовитите жени успели да го свалят, макар желаещите да били хиляди. Но той винаги е бил от хората, здраво стъпили на краката си.

Когато в днешно време срещна мъже с жълтеникавочервена коса, голям нос, непринудена обезоръжаваща усмивка и малко див поглед в сиво-зелените очи, винаги се чудя кога ли Старейшината е минал през тази част на Галактиката. Приближи ли се непознатият към мен, стискам здраво кесията си. А ако ме заговори, тогава решавам да не сключвам облози и да не давам никакви обещания.

Но как ли е успял Старейшината да оцелее и да остане млад през първите си три столетия, без да се подлага на изкуствено подмладяване, след като е едва трето поколение участник в хауардовия селективен експеримент?

Мутация, разбира се — което означава, че ние просто не знаем причината. Обаче при няколкото му подмладявания научихме някои неща за неговата физиология. Необикновено голямото му сърце бие много бавно. Зъбите му са само двацет и осем, няма кариеси и изглежда притежава имунитет към всякакви инфекции. Никога не е подлаган на операции, с изключение на тези при лекуване на раните му и при подмладителните процедури. Има светкавични, но сякаш винаги обмислени рефлексии, така че в дадения случай би могло някой да се усъмни в коректността на термина „рефлекс“. Зрението му никога не се е нуждало от корекция — нито за късогледство, нито за далекогледство; обсегът на слуха му е от неестествено ниските до неестествено високите тонове, при необичайна острота в целия

диапазон. Цветовете, които различава, включват и индигото. Роден е без препуциум, без червеобразен апендикс и очевидно — без съвест.

Щастлив съм, че той е мой предшественик.

Джъстин Фут 45-и,
Главен архивар, фондацията „Хауард“

ПРЕДИСЛОВИЕ КЪМ ПРЕРАБОТЕНОТО ИЗДАНИЕ

В това съкратено популярно издание техническото приложение е публикувано отделно, за да се освободи място за описанието на делата на Старейшината след напускането на Секундус до момента на изчезването му. Апокрифният и очевидно невероятен разказ за последните събития в неговия живот е включен по настояване на редактора на оригиналното издание, но той не може да бъде взет насериозно.

Каролин Бригс,
Главен архивар

Пояснение: Очарователната и ерудирана приемничка на длъжността ми изобщо не знае за какво говори. Когато става дума за Старейшината, най-фантастичното винаги е най-вероятно.

Джъстин Фут 45-и,
Почетен главен архивар

[1] Интродукция — въведение към голямо музикално произведение (опера, симфония), обикновено в бавно темпо. — *Бел.прев.* ↑

[2] Терианските григориански дати се използват навсякъде, защото няма друг календар, включително и стандартния галактически, който да е познат на учените от всяка планета. Преводачите трябва да добавят местните дати за по-голяма яснота. — *Дж.Ф. 45-и.* ↑

[3] Малтусианство — реакционно учение, основано от Р. Т. Малтус, според което хората се размножават в геометрична прогресия, а средствата за съществуване — в аритметична прогресия, и с това се обяснява тежкият живот на по-голямата част от човечеството. Малтус препоръчва въздържане от бракове и раждане, оправдава войните, епидемиите и други като средство за намаляване на населението. — *Бел.прев.* ↑

[4] Андрю Джаксън Слийпстик Либи — герой от по-ранни произведения на Хайнлайн. Появява се за пръв път в разказа Mistif (1939 г.). — *Бел.прев.* ↑

[5] Когато членовете на Семействата Хауард превзели звездолета „Ню Фронтиърс“, само неколцина от тях били на повече от век и четвърт; всички те, с изключение на Старейшината, са починали — местата и датите на тяхната смърт са документирани. (Исключвам странния и може би измислен случай на „живот в смъртта“ на Старата Мери Спърлинг.) Въпреки генетичните подобрения и достъпа до терапията за удължаване на живота, широко известна като „опцията безсмъртие“, последният от тях е починал през 3003 г. по грегорианския календар. Според свидетелствата причината за смъртта на повечето е отказът от поредното подмладяване — това е втората най-разпространена причина за смърт в наши дни. — *Дж.Ф. 45-и.* ↑

[6] Q.E.D. — Quod erat demonstrandum (лат.) — Коего и трябваше да се докаже. — *Бел.прев.* ↑

[7] Тук и по-горе се споменават събития, описани подробно в романа на Хайнлайн „Децата на Матусал“ (Methuselah's Children — 1958), излязъл на български като „Децата на Метусела“ („Димант“, 1998). — *Бел.прев.* ↑

[8] В оригинала се използва думата Exodus — същата, с която в Стария завет се означава Изхода на евреите от Египет. — *Бел.прев.* ↑

[9] Илоти — покореното и поробено, закрепостено към земята земеделско население на древна Спарта. — *Бел.прев.* ↑

ПРЕЛЮДИЯ^[1] I

При отварянето на вратата на стаята седящият до прозореца мъж, който начумерено гледаше навън, се обърна.

— Кой, по дяволите, си ти?

— Аз съм Айра Уедърал от Семейство Джонсън, прародителю. Pro tem^[2] председател на Семействата.

— Доста време ти отне. И не ми викай „прародител“. А защо само „pro tem председател“? — изръмжа човекът в креслото. — Толкова ли, мамка му, е зает председателят, че няма време да се види с мен? Или не заслужавам дори това?

И през ум не му мина да стане, нито пък покани посетителя си да седне.

— Моля да ме извините, сър. Аз съм най-висшият в йерархията на Семействата. Ала вече отдавна — от няколко века — е прието най-главният в Семействата да се титулува „pro tem председател“... заради възможността вие да се появите и да вземете председателското чукче.

— Нима? Та това е нелепо. Не съм председателствал събрание на настоятелството от хиляда години. И „сър“ звучи също толкова зле, колкото „прародител“ — обръщай се към мен по име. Минаха два дни, откакто наредих да те повикат. Заради живописните гледки по пътя ли дойде? Или е отменено правилото, което ми позволява да бъда изслушван от председателя винаги, когато поискам?

— Не съм осведомен за това правило, Старши! Вероятно е въведено доста преди моето време. Но винаги е дълг и чест за мен, а и удоволствие, да ви поднеса почитанията си. Ще съм щастлив и поласкан да ви наричам по име, ако ме уведомите как се казвате сега. Що се отнася до закъснението, трийсет и седемте часа след получаването на повикването ви прекарах в изучаване на древноанглийския, тъй като ме уведомиха, че не общувате на никой друг език.

Старейшината леко омекна.

— Вярно е, че не съм много наясно с брътвежите, чрез които се общува тук — паметта ми погажда номера напоследък. Вероятно съм отговарял мудно дори когато съм разбирал въпросите. Името... забравих под кое име се записах, когато ме настаниха тук. Мм... Удроу Уилсън Смит беше името ми като дете. Никога по-късно не съм го използвал. Предполагам, че Лазарус Лонг е името, което съм употребявал най-често. Викай ми Лазарус.

— Благодаря ви, Лазарус.

— За какво? Зарежи тия тъпи формалности. Не си дете, иначе нямаше да си председател. На колко години си? Наистина ли си научил майчиния ми език само за да си поприказваш с мен? И то за по-малко от два дни? От самото начало ли започна? Аз научавам нов език поне за цяла седмица, а после ми трябва още една, за да изглежда произношението.

— На триста седемдесет и две стандартни години съм, Лазарус — почти четиристотин земни. Научих класически английски, когато приех да върша тази длъжност, но като мъртъв език, за да чета в оригинал старинните записи на Семействата. След вашето повикване усвоих говоримо северноамериканския диалект от двайсети век — вашия „майчин език“, както се изразихте — тъй като лингвистичният анализатор определи, че говорите именно на него.

— Доста умна машина. Може би говоря така, както съм говорил като хлапе — твърдят, че мозъкът никога не забравя първия език. В такъв случай говорът ми на човек, роден в район на зърнопроизводители, сигурно е рязък и груб като стърженето на ръждясал трион... докато ти говориш провлечено, като съчетаваш тексаския маниер с оксфордски британски. Чудато. Предполагам, че машината избира най-близкия до заложения в нея вариант.

— Вероятно сте прав, Лазарус, въпреки че не съм наясно с техническите подробности. Акцентът ми затруднява ли ви?

— Ни най-малко. Произношението ти е супер. Докарваш го повече до нивото на образования среден американец от онова време, отколкото до диалекта, който усвоих като дете. Обаче аз разбирам всякакъв говор — от блугъмски до йоркширски, диалектът не е проблем. Но е много мило от твоя страна, че се притесняваш. Трогнат съм.

— Радвам се да го чуя. Езиците ми вървят, нямах особени проблеми. Опитвам се да разговарям с всеки член на настоятелството на родния му език и съм свикнал бързо да зубря новите езици.

— Така ли? Въпреки това е твърде мило — чувствах се като звяр в клетка, докато нямаше с кого да си приказвам. Тези тъпаци не знаят бъкел английски — Лазарус кимна към двамата техници-подмладители в защитни екипи и с шлемове за еднократна употреба, които чакаха на максимална дистанция от събеседниците, в далечния край на стаята, — с тях не мога да си говоря. Е, по-високият разбира някои неща, но не достатъчно, за да си лафим. — Лазарус подсвирна, сочейки по-високия: — Хей, ти! Кресло за председателя, по-живо!

Жестовете му ясно показваха какво иска. Техникът докосна пулта за управление на най-близкото до него кресло, което веднага се придвижи към Лазарус, като направи завойче и спря близо до него.

Айра Уедърал благодари — на Лазарус, не на техника — и седна, после въздъхна, докато креслото го проучваше и обгръщаше.

— Удобно ли е? — попита Лазарус.

— Напълно.

— Нещо за ядене или за пиене? Или цигара? Може би трябва все пак да ти превеждат думите ми?

— Не, благодаря ви. Но мога ли аз да поръчам нещо за вас?

— Не сега. Тук ме тъпчат, сякаш съм гъска, даже веднъж ме храниха насила, да ги вземат дяволите. Щом като сме се разположили удобно, нека пристъпим към сериозния разговор. — Внезапно той изрева: — КАКВО, ПО ДЯВОЛИТЕ, ПРАВЯ В ТОЗИ ЗАТВОР?

Уедърал отговори спокойно:

— Това не е затвор, Лазарус, а ВИП апартаментът на клиниката за подмладяване „Хауард“ на Нови Рим.

— Затвор, казах! Само дето няма хлебарки. Този прозорец не може да бъде строшен и с лост. Тази врата се отваря от всеки глас с изключение на моя. Ако трябва да отида до клозета, някой от тези тъпаци ме води под ръка. Май се страхуват да не се удавя в тоалетната чиния. По дяволите, дори не знам кога общувам с мъж и кога — с жена, и това също не ми харесва. Нямам нужда някой да ме крепи, докато ходя да пишкам. Възмутен съм!

— Ще видя какво може да се направи, Лазарус. Но притесненията на техниците са разбираеми. Лесно е човек да се

нарани в банята — а те чудесно знаят, че наказанието за старшия техник ще е жестоко и извънредно, ако вие претърпите злополука, все едно каква. Доброволци са и добре им се плаща. Така че са изнервени.

— Значи правилно съм разбрал. Затвор! Ако това е място за подмладяване... КЪДЕ Е БУТОНЪТ МИ ЗА САМОУБИЙСТВО?

— Лазарус, „всеки човек има право на смърт“.

— Да, това са мои думи! Тук би трябвало да има такъв бутон — ето, виж, демонтиран е. Така че съм в затвор, без да съм осъден, като при това ми е отнето моето главно право. *Защо?* Вбесен съм, човече! Осъзнаваш ли ти на каква опасност се излагаш? Никога не дразни старо куче — като нищо са му останали сили за още едно ухапване. Въпреки че съм толкова стар, мога да ти счупя ръцете, преди да довтасат онези глупаци.

— Моля — счупете ги, ако това ще ви достави удоволствие.

— Хм... — Лазарус Лонг изглеждаше объркан. — Не, не си заслужава усилията. Ще те закърпят, за трийсет минути ще те направят чисто нов. — Той внезапно се ухили. — Но мога да ти счупя врата и после бързичко да ти строша черепа. Тогава и подмладителите няма да ти помогнат.

Уедърал не помръдна, нито пък изглеждаше притеснен.

— Сигурен съм, че сте в състояние да го направите — изрече той спокойно. — Но не мисля, че бихте убили един от своите потомци, без да му дадете шанс да говори, за да защити живота си. Вие сте мой далечен предшественик по седем различни линии, сър.

Лазарус прехапа устни — не изглеждаше щастлив.

— Синко, имам толкова потомци, че за мен кръвното родство не е от голямо значение. Но си напълно прав. През целия си живот никога не съм убивал човек без причина. — Той пак се ухили. — Но ако не ми бъде върнат бутонът за самоубийство, може и да направя едно изключение специално за теб.

— Лазарус, ако пожелаете, ще наредя да монтират този бутон веднага. Но ще ми позволите ли първо да ви кажа десет думи?

— Уф — промърмори Лазарус неприятеливо. — Добре. Десет думи. Но не единайсет.

Уедърал се поколеба за част от секундата, после започна да отброява с пръстите си:

— Научих-езика-ви-за-да-обясня-колко-сте-ни-нужен.

— Десет, както се бяхме разбрали — съгласи се Лазарус. — Но за да разясниш значението им, ще ти трябват петдесет. Или петстотин. Или пет хиляди.

— Или нито една — коригира го Уедърал. — Можете да получите бутона си, без да ми дадете *какъвто и да било* шанс да ви обясня. Обещах.

— Хм — каза Лазарус. — Айра, стари мошенико, ти ме убеди, че наистина си ми роднина. Съобразил си, че не бих се самоубил, без да чуя какво имаш предвид, още повече след като знам, че си назубрил с толкова мъка един мъртъв език само за да си поприказваме. Добре, слушам те. Можеш да започнеш с обяснението какво правя тук. Аз знам — *знам* — че не съм подал молба за подмладяване. И изведнъж се събудих тук и открих, че работата е наполовина свършена. Затова повиках председателя. И така, защо съм тук?

— Ще позволите ли да се върнем малко по-назад? Първо вие кажете на мен какво правехте в приют за бездомни, в най-лошата част на Стария град?

— Как какво съм *правел*? *Умирах!* Спокойно и благопристойно, като уморен кон. Това правех, докато твоите всезнайковци не ме спипаха. Можеш ли да си представиш по-подходящо място от приюта за бездомници за един човек, който не желае да го притесняват, докато е зает с умирачката си? Плащаш си престоя в аванс и те оставят на мира. Е, взеха ми и малкото, което имах — дори обувките. Но аз го очаквах — при сходни обстоятелства и аз бих се отнесъл към себе си по същия начин. А обитателите на такива приюти почти винаги се държат добре с онези, които са по-зле и от тях — всеки би донесъл чаша вода или нещо друго на един болник. Ето какво исках най-много — да се усамотя и да приключа пътя си по мой собствен начин. Докато не довтасаха твоите копои. Кажи ми как ме намериха?

— Най-изненадващото е не това, че ви открихме, Лазарус, а фактът, че спецчастите... или „копоите“, както се изразихте, изгубиха сума ти време, за да установят самоличността ви, а после да ви намерят и задържат. Заради което шефът на отдела изгуби работата си. Не понасям некомпетентността.

— Значи ти го изхвърли? Твоя си работа. Но защо? Успях да стигна до Секундус от Далечен край и не смятам, че оставих някакви дири. Всичко се промени, откакто за последен път имах вземане-

даване със Семействата... понеже купих последното си подмладяване на Зенит. Сега Семействата обменят ли информация със Зенит?

— О, Небеса, не, Лазарус, не бихме им изпратили нито една учтива дума. Сред настоятелството има влиятелно малцинство, което предпочита Зенит да бъде унищожена, вместо просто да продължаваме с ембаргото.

— Да... ако някоя новоизобретена бомба удари Зенит, не бих скърбил повече от трийсет секунди. Но аз си имах причини да свърша работата именно там, въпреки че трябваше доста да се поизръс за ускорено клониране. Ала това е друга история. И така, синко, как точно ме открихте?

— Сър, от седемдесет години има заповед за издирването ви, търсят ви не само тук, но и на всяка планета, където се намират представители на Семействата. Що се отнася до самия начин... Спомняте ли си задължителната за всички имигранти ваксинация срещу рияйбърската треска?

— Да. Подразни ме, но не си заслужаваше да се вдига шум, понеже знаех, че съм се запътил за онзи мизерен приют. Знаех, че ще умра съвсем скоро, Айра. Това беше прекрасно, готов бях да умра. Но не исках да си отида там, в космоса, в пълна самота. Исках да чувам човешки гласове наоколо и да усещам мириса на човешки тела. Детинско от моя страна. Но по времето, когато се приземих, вече бях стигнал твърде далеч.

— Лазарус, рияйбърската треска не съществува. Когато на Секундус пристигне човек, при когото са безрезултатни всички обичайни методи за идентификация, „рияйбърската треска“ или някоя друга несъществуваща чума се използва като претекст да се вземе от този човек малко тъкан, докато му се инжектира стерилизиран неутрален физиологичен разтвор. Никога не биха ви позволили да напуснете космодрума, без да идентифицират генетичната ви структура.

— Така значи? А какво правите, когато пристигне кораб с десет хиляди имигранти?

— Натъпкваме ги в карантинни бараки, докато не ги проверим всичките. Но в наши дни подобни групи идват рядко поради мизерното състояние на Старата Тера. Обаче вие, Лазарус, пристигнахте сам, с частна яхта на стойност между петнайсет и дваайсет милиона крони...

— Трийсет.

— ... на стойност трийсет милиона крони. Колко души в Галактиката могат да си позволят нещо подобно? И колцина от избраниците биха предпочели да пътуват сами? Подобно нещо би трябвало да отекне като камбанен звън в мозъците на всички служители на космодрума. Вместо това те просто са ви взели тъкан, повярвали са на твърдението, че ще отседнете в „Ромулус-Хилтън“, и са ви пуснали да си вървите... и без съмнение, преди да се мръкне, вече сте се снабдили с други документи...

— Изобщо не се съмнявай — съгласи се Лазарус. — Но твоите копои трябва да са в течение, че бизнесът с производство на фалшиви документи процъфтява. Бях твърде уморен, иначе щях да си ги изфалшифицирам лично. За по-сигурно. Затова ли ме хванахте? От търговеца с ментета ли изкопчихте всичко?

— Не, така и не го открихме. Между другото, бихте ли ми казали кой е той, за да...

— Да, ама не бих могъл — прекъсна го рязко Лазарус. — Дискретността беше едно от условията, включени в сделката. Хич не ми пука колко от вашите правила нарушава той. И — кой знае? — може пък отново да имам нужда от неговите услуги. Несъмнено ще има и други нуждаещи се, които също колкото мен ще копнеят да се измъкнат на копоите ти. Айра, не се съмнявам в добрите ти намерения, но не ми харесва системата за идентификация. Преди век се зарекох да избягвам многолюдните места, където се изискват документи, и обикновено съм следвал това си правило. Трябваше да го спазя и този път. Ала не очаквах, че ще ми трябват каквито и да било документи още много дълго. Дявол да го вземе — само два дни, и щях да съм мъртъв! Поне така мислех. Та как ме хванахте?

— Трудно. Щом научих, че сте на планетата, обърнах всичко надолу с главата; онзи началник-отдел не беше единственият потърпевш. Но вие просто така се бяхте укрили, че хвърлихте в недоумение силите на реда. Моят началник на сигурността изказа мнението, че са ви убили и са се отървали от тялото ви. Казах му, че ако случаят е такъв, по-добре е да се замисли за преселването си от тази планета.

— Карай по същество! Искам да знам къде се издъних.

— Не бих казал, че се издънихте, Лазарус, понеже успяхте да се скриете, въпреки че всички ченгета и доносници на планета ви издирваха. Но аз бях сигурен, че не сте убит. О, и на Секундус стават убийства, особено тук, в Нови Рим. Но са предимно банални съпружески вендети и също намаляха, откакто наредих на полицията наказанията да са аналогични на престъпленията и екзекуциите да се извършват на Колизеума. Във всеки случай бях убеден, че човек, успял да оцелее над две хилядолетия, не би допуснал да го убият в някоя тъмна алея. Ето защо приех, че сте жив и се запитах: къде бих се скрил аз на мястото на Лазарус Лонг? Потопих се в дълбока медитация и помислих по въпроса. После се опитах да проследя стъпките ви, доколкото те ни бяха известни. Между другото... — Pro tem председателят отметна плаща си, измъкна голям пакет с пощенско клеймо върху него и го подаде на Лазарус. — Ето го съобщението, което сте оставили за съхранение в тръста „Хариман“.

Лазарус пое пакета.

— Разпечатан е.

— От мен. Преждевременно, признавам си — но вие сте го адресирали до мен. И единствено аз го прочетох. А сега ще забравя за него. Ще ви кажа само, че не съм изненадан, че сте оставили състоянието си на Семействата... обаче съм трогнат, задето сте завещали яхтата си лично на председателя. Това е чудесен кораб, Лазарус, дори мъничко ми се иска да го имам... но не чак толкова, че да желая да го наследя толкова скоро. Ала аз се бях заел да ви обясня колко се нуждаем от вас, а си позволих да се отклоня от целта.

— Аз не бързам за никъде, Айра, а ти?

— Аз? Сър, нямам по-важни задължения от разговора със Старейшината. Освен това хората от моя персонал управляват тази планета доста по-ефикасно, когато не ги държа твърде изкъсо.

Лазарус кимна в съгласие.

— И моята система винаги е била такава във времената, когато си позволявах да се забърквам в делата на Семействата. Поеми цялата тежест, после възможно най-бързо я прехвърли върху подчинените си. Има ли някакви проблеми с демократите в днешно време?

— Демократите? О, сигурно имате предвид егалитаристите^[3]? Отначало си помислих, че говорите за Църквата на свещения демократ. Оставихме тази църква на мира, те не ни пречат. Обаче съществува

егалитарно движение, което се появява на всеки няколко години, разбира се, всеки път под ново име. Партията на свободата, Лигата на угнетените — имената не подсказват, че главната им цел е да изгонят всички мошеници, започвайки с мен, и на мястото им да сложат свои собствени мошеници. Изобщо не ги тормозим, просто проникваме в техните редици, а после някоя нощ арестуваме водачите им заедно с техните семейства и когато съмне, те вече са поели нанякъде извън планетата, като преселници по принуда. Депортираме ги. „Да живееш на Секундус не е право, а привилегия!“

— Цитираш мен.

— Разбира се. Точните ви думи от договора, с който сте прехвърлили Секундус на фондацията. В него се казва, че няма друга форма на управление на планетата, освен правилата, които настоящият председател намери за необходими, за да поддържа реда. Ние останахме верни на споразумението си с вас, Старши — аз съм единственият шеф, докато настоятелите не намерят основание да ме заменят.

— Така го бях замислил — съгласи се Лазарус. — Разбира се, синко, това си е твоя работа и аз никога няма да докосна председателското чукче отново, обаче се съмнявам, че е твърде умно да се отървявате от всички смутители. За да си опечеш пита, трябва да сложиш и мая. Обществото, което се е освободило от всичките си недоволстващи, тръгва по нанадолнището. Превръща се в стадо овце. В най-добрия случай строители на пирамиди, в най-лошия — западнали диваци. Може би по този начин се лишавате от едната десета от процента творчески личности. От своята мая.

— Страхувам се, че наистина е така, Старши, и това е още една причина, поради която се нуждаем от вас...

— Казах, че повече няма да докосна онова председателско чукче!

— Ще ме изслушате ли, сър? Няма да ви моля за това, въпреки че според древния обичай е ваше право, стига да пожелаете. Но бих могъл да се възползвам от съветите ви...

— Съвети не давам. Хората никога не се вслушват в тях.

— Съжалявам. Просто бих искал да получа шанс да обсъдя проблемите си с човек, по-опитен от мен. Относно онези смутители... Ние не ги отстраняваме по стария начин — всички те са живи, или поне повечето от тях. Заточението на човек на друга планета е по-

приемливо от една смъртна присъда поради формално обвинение в измяна; така се отърваваме от неудобния, без да разгневяваме твърде съседите му. Същевременно не го губим — него или тях — а ги използваме за осъществяването на експеримент: всички заточеници се закарват до една и съща планета — Блаженство. Чували ли сте нещо за нея?

— Не и под това име.

— Смятам, че бихте могли да попаднете там само случайно, сър. Ние пазим съществуването ѝ в тайна от обществеността, за да можем да я използваме като Ботани Бей^[4]. Планетата не е чак толкова хубава, колкото подсказва името, но все пак е добра; напомня за Старата Тера — Земята, имам предвид — преди тя да бъде съсипана, или за Секундус от времето на нашето заселване. Достатъчно е сурова, за да създаде изпитания за хората и да пресее слабаците, но и достатъчно спокойна, за да се задомиш, ако не се боиш от черната работа.

— Като те слушам — хубаво местенце. Може би човек би трябвало да се вкопчи в него. Туземци има ли?

— Представителите на протогосподстващата раса са съвсем свирепи диваци... ако все още са оцелели. Не знаем дали е така, защото дори не поддържахме служба за свръзка там. Тази местна раса нито е достатъчно интелигентна, за да бъде цивилизована, нито пък достатъчно покорна, за да бъде поробена. Като нищо биха се развили, и то по свой собствен начин, но са имали лошия късмет да се сблъскат с Homo sapiens, преди да са подготвени за подобна среща. Но не в това е същността на експеримента: преселниците със сигурност ще надделеят в надпреварата, ние не ги изпращаме там с празни ръце. Обаче, Лазарус, тези хора вярват, че могат да създадат идеалното правителство чрез управление на мнозинството.

Лазарус изсумтя.

— Вероятно те наистина *могат*, сър! — упорстваше Уедърал. — Нямам причини да твърдя обратното. И точно в това се състои експериментът.

— Синко, ти да не си глупак? Естествено, не си, иначе настоятелите нямаше да те държат на тази длъжност. Но... на колко години каза, че си?

— Деветнайсет столетия по-млад съм от вас, сър — спокойно отвърна Уедърал, — и ни най-малко няма да оспоря мнението ви. Но

не мога да съм убеден на базата на собствения си опит, че експериментът няма да сработи, понеже никога не съм виждал управления от демократичен тип, дори и по време на многобройните ми пътувания извън планетата. Само съм чел за тях. От прочетеното произтича, че нито едно от тези управления не е изградено от популация, чиито членове до един вярват в демократичната теория. Така че не знам какво ще се получи сега.

— Хм... — Лазарус изглеждаше разстроен. — Айра, възнамерявах да ти проглуша главата с познанията си за подобни правителства. Но ти си прав, ситуацията е съвсем нова и не знаем как ще се развие. Разбира се, имам обосновани предположения, но и хиляда убедителни мнения не струват колкото един практически експеримент. Това е доказано от Галилей и опитът е единственото сигурно нещо, с което разполагаме. М-м... всички така наречени демокрации, които някога съм виждал или за които съм чувал, са формирани било то принудително отгоре, било то са градени постепенно от простолюдието, открило, че може да гласува за хляб и зрелища известно време, докато системата се разруши. Съжалявам, но не съм наясно какви ще са резултатите от експеримента ви. Предполагам, че ще е най-жестоката тирания, която можем да си представим, тъй като управлението на мнозинството дава на безскрупулните силни личности безброй възможности да потискат останалите. Но не знам. А твоето мнение какво е?

— Според компютрите...

— Хич не ме интересуват компютрите! Айра, и най-сложната машина, създадена от човешкия мозък, притежава всички ограничения на същия този мозък. Всеки, който мисли другояче, не познава втория закон на термодинамиката. Попитах те за твоето мнение.

— Сър, въздържа се от мнение, тъй като не разполагам с достатъчно данни.

— М-м... да... Започваш да остаряваш, синко. За да постигне нещо или дори за да живее дълго, човек трябва да предполага и предположенията му да са правилни, отново и отново, без да има достатъчно данни за логичен отговор. Ти май ми разправяше как си ме намерил?

— Да, сър. Този документ, завещанието ви, недвусмислено ми показва, че очаквате да умрете скоро. Тогава — Уедърал направи пауза и

се усмихна кисело, — „трябваше да предполагам правилно, без да имам достатъчно данни“. Отне ни два дни да издирим магазина, откъдето сте купили дрехи, за да понижите набиващия се на очи статус и да се приспособите към местната мода. Предполагам, че веднага след това сте се сдобили с фалшивите документи.

Той направи нова пауза. Лазарус не се обади и Уедърал продължи:

— Отне ни още половин ден, за да намерим магазина, където сте смъкнали още повече статуса си, стигайки почти до дъното, но май сте прекалили, тъй като продавачът ви е запомнил заради плащането в брой и заради закупуването на дрехи втора употреба, които дори като нови не биха имали по-добър вид от онова, с което сте били облечен в момента. О, той се престорил, че вярва на вашата история за „бал с маски“, и е държал устата си затворена. Магазинът му търгува с крадени вещи.

— Разбира се — съгласи се Лазарус. — Уверих се, че е мошеник, преди да пазарувам от него. Но нали каза, че си е мълчал?

— Докато не му освежихме паметта. Мошениците са в трудна позиция, Лазарус: те трябва да имат постоянен адрес. Това може да ги принуди понякога да бъдат честни.

— О, аз не обвинявам добрия стар чичко. Грешката си е моя: позволих си да се набивам на очи. Бях уморен, Айра, пък и годините ми тежат вече, та се отпуснах. Само преди век бих свършил работата по-артистично — винаги съм знаел, че е далеч по-трудно да понижиш статуса си убедително, отколкото да го повишиш.

— Не мисля, че си заслужава да се срамувате от професионализма си, Старши: държахте ни в заблуда почти три месеца.

— Синко, никой на този свят не оценява по достойнство „добрите опити“. Продължавай нататък.

— След това дойде редът на грубата сила, Лазарус. Този магазин е в най-окаяната част на града; завардихме района и хвърлихме там хиляди наши хора. Не ни се наложи да търсим дълго — бяхте в третия бълхарник, който проверихме. Лично аз ви открих, бях с една от претърсващите групи. После генетичната ви структура потвърди самоличността ви — Айра Уедърал се усмихна едва забележимо. — Но

още преди генетичният анализатор да съобщи кой сте, ние вече ви преливахме кръв. Не бяхте в добра форма, сър.

— В адски лоша форма бях, направо умирах — и това си беше лично моя работа. А ти по-добре да си беше гледал своята, Айра. Осъзнаваш ли какъв мръсен номер ми извъртя? Човек не бива да умира два пъти... пък аз вече бях минал през най-лошото и бях готов за края си със същата лекота, с която бих легнал да спя. И тогава ти се напъха там, където не ти е работата. Още не бях чувал някой да е бил подлаган на насилствено подмладяване. Ако имах и най-малки подозрения, че си променил правилата, никога не бих се мяркал близо до тази планета. Сега трябва да премина през всичко отново. Или с помощта на бутона за самоубийство — а самоубийството е идея, която винаги съм презирал — или по естествения начин. Кое то сега вероятно ще ми отнеме сума време. Къде е старата ми кръв? Запазихте ли я?

— Ще се осведомя от директорката на клиниката, сър.

— Хм. Това не е отговор, така че не си прави труда да ме лъжеш. Ти ме поставяш пред дилема, Айра. Дори без да съм преминал пълната терапия, вече се чувствам по-добре, отколкото през последните четирийсет години или дори повече, което означава, че или трябва пак да чакам дълги отегчителни години, или да използвам този бутон, когато тялото ми спре да казва: „Хайде да го отложим!“ Ти, мошенико, дето си пъхаш гагата в чужди дела, с какво право... не, не би могъл да имаш право точно на това. Какви етически принципи те накараха да попречиш на смъртта ми?

— Ние се нуждаем от вас, сър.

— Това не е етическо основание, а само прагматично. Нуждата не е взаимна.

— Старши, изучих живота ви толкова задълбочено, колкото позволяват архивните материали. Стори ми се, че вие често сте действали прагматично.

Лазарус се ухили.

— Точно така, момчето ми! Чудех се дали ще имаш нахалството да се опиташ да го усучеш с някакви високи морални принципи като проклетите проповедници. Не се доверявам на хора, които говорят за етика, докато пребъркват джобовете ми. Но с ония, които действат в свой собствен интерес и си го признават, обикновено съм способен да измисля някакъв начин за взаимодействие.

— Лазарус, ако ни позволите да довършим подмладяването ви, ще ви се доживее отново. Мисля, че го знаете — не ви се случва за пръв път.

— Докога, сър? Щом съм имал на разположение повече от две хиляди години да опитам всичко? И съм видял толкова планети, че те избледняват в паметта ми? И съм имал толкова жени, че не помня имената им? „Да кацна сетен път се моля само, на родната планета, дала ми живот...“^[5] Не мога да направя дори и *това*; прекрасната зелена планета, на която съм роден, се е състарила повече дори от мен самия; завръщането там не би било щастливо, а би ми донесло само сълзи. Не, синко, въпреки всички подмладявания настъпва време, когато единственото разумно нещо, което може да направи човек, е да изключи осветлението и да заспи... А ти, дявол да те вземе, ми отне тази възможност!

— Съжалявам... Не, не съжалявам. Но моля за прошка.

— Е добре... може и да я получиш. Ама не сега. Та я кажи за какво съм ви изтребвал толкова? Спомена за някакъв друг проблем освен смутителите, дето ги изселвате.

— Да, въпреки че той не ми дава достатъчен повод да се намеся в правото ви да умрете по свой собствен начин, защото мога да го разреша по един или друг начин. Мисля, че Секундус става твърде пренаселен и цивилизован...

— Убеден съм, че е така, Айра.

— Ето защо смятам, че Семействата трябва да се преместят отново.

— Съгласен съм, въпреки че не съм заинтересован. Известно е, че когато на една планета започнат да се изграждат милионни градове, населението се доближава до критичната си маса. След един или два века живеенето там става невъзможно. Имаш ли вече конкретна планета предвид? И мислиш ли, че можеш да накараш членовете на настоятелството да дойдат с теб? А Семействата ще последват ли настоятелството?

— „Да“ — на първия въпрос, „може би“ — на втория, и вероятно „не“ — на третия. Имам предвид една планета, кандидат за „Терциус“. Не е по-лоша от Секундус, а може би дори е по-хубава. Смятам, че мнозина от членовете на настоятелството ще се съгласят с моите разсъждения, но не съм сигурен във всеобщата поддръжка, от която се

нуждае подобно преместване — Секундус е прекалено удобна, за да забележат повечето хора неминуемата опасност. Що се отнася до Семействата — не, не мисля, че ще успеем да убедим повечето от тях да се размърдат и да се преместят... но дори и неколкостотин хиляди ще са достатъчни. Отрядът на Гедеон^[6]... следите ли мисълта ми?

— Дори я изпреварвам. Миграцията винаги е свързана със селекция и подобрение. Елементарно е. Ако го направят. Ако. Айра, аз изгубих адски много време, за да обясня тази идея на Семействата, когато се премествахме тук през двайсет и трети век. И изобщо не бих успял, ако Земята не бе станала неприятно място. Пожелавам ти късмет — ще имаш нужда от него.

— Не очаквам да успея, Лазарус. Искам да *опитам*. Но ако не сполуча, ще си подам оставката и ще се преселя някак. На Терциус, ако ми се удаде да организирам достатъчно голяма група, за да създадем жизнеспособна колония, или в противен случай — на някоя колонизирана, но слабо населена планета.

— Наистина ли си го решил, Айра? Или, когато му дойде времето, ще започнеш да се самозалъгваш, че наистина е твое задължение да не се отказваш? Ако човек е властолюбив — а ти си, иначе не би заемал този пост, — трудно ще склони да абдикира.

— Решил съм го, Лазарус. Да, обичам да ръководя, знам. Надявам се да предвождам Семействата при техния трети Изход. Но не разчитам на това. Така или иначе имам доста добри шансове да събера жизнеспособна колония — млади хора, на по сто или най-много двеста години, без съдействието на фондацията. Обаче, ако не успея и в това начинание — той сви рамене, — емиграцията ще остане единственото нещо, което си струва да опитам, понеже Секундус не ми предлага нищо повече. Може би се чувствам като вас навремето, сър. Не възнамерявам цял живот да бъда *pro tem* председател. Заемам тази длъжност вече от век. Достатъчно е. При положение че не успея да се справя.

Лазарус мълчеше замислен. Уедърал чакаше.

— Айра, монтирай онзи бутон за самоубийство за мен. Само че утре. Не днес.

— Да, сър.

— Не искаш ли да узнаеш защо? — Лазарус взе големия пакет със завещанието си. — Ако ме убедиш, че възнамеряваш да се

преселиш — в ада или под водата, без да те интересува мнението на настоятелството, аз искам да пренапиша този текст. Вложенията ми и парите ми в наличност, тук и на други места — ако някой не ги е откраднал, докато съм бил обърнат с гръб — събрани закуп, могат да променят нещата в положителна посока. Вероятно са достатъчно, за да е успешна миграцията, в случай че настоятелството не я подпомогне със средства на фондацията. А то няма да го направи.

Уедърал не каза нищо. Лазарус го погледна свирепо:

— Майка ти не те ли е учила да казваш „Благодаря“?

— За какво, Лазарус? Че ми давате нещо, което няма да ви трябва след смъртта ви? Ако го направите, то ще е, за да погъделичкате своята суета, а не защото искате да ми помогнете.

Лазарус се ухили:

— Така е, по дяволите! Бих могъл да поставя условие да наречете планетата „Лазарус“. Но по никакъв начин не бих настоявал. Както и да е, разбрахме се взаимно. И си мисля... Харесваш ли хубавите играчки?

— А? Да. Колкото и да ми се иска да ги презирам, не мога да не си призная.

— Продължаваме да се разбираме. Мисля да завещая „Дора“ — това е моята яхта — лично на теб, а не на председателя на Семействата... ако ти оглавиш миграцията.

— Ах... изкушавате ме да ви благодаря.

— Недей. Просто бъди добър с нея. Хубав кораб е, само с добро са се отнасяли с нея. От нея ще стане добър флагман. С минимално преоборудване — осведоми се по въпроса от компютъра ѝ — тя ще приеме двайсет или трийсет души. С нея ще можеш да кацаш на планетите, да разузнаваш и после отново да се издигаш — нещо, на което обикновените ти транспортни средства най-вероятно не са способни.

— Лазарус... не искам да наследявам нито яхтата, нито парите ви. Разрешете да завършат подмладяването ви и елате с нас, човече! Ще ви отстъпя лидерското място. Или ако желаете, няма да имате никакви задължения. Но елате с нас!

Лазарус се усмихна тъжно и поклати глава:

— Участвал съм в шест рисковани колонизации на девствени планети, без да броим Секундус. Всичките — на планети, открити от

мен. Отказах се от тези неща преди векове. Всичко омръзва с течение на времето. Мислиш ли, че Соломон е обслужил *всичките си* хиляди жени? Ако е така, как ли се е представил пред последната? Горкото момиче! Измисли за мен нещо *ново* за вършене и може би никога няма да докосна онзи бутон за самоубийство и *все пак* ще дам всичко от себе си, за да помогна на колонията ви. Това ще е справедлива сделка... тъй като половинчатото подмладяване е съвсем незадоволително — нито се чувствам добре, нито мога да умра. Така че съм изправен пред две възможности: или бутона за самоубийство, или довършване на лечението... магаре, умиращо от глад между две купи сено. Обаче ми предложи нещо наистина *ново*, Айра, а не нещо, което съм правил пак и пак. И аз, също като онази стара блудница, съм се изкачвал по същите стъпала прекалено много пъти и краката ме болят.

— Ще обмисля проблема, Лазарус. Ще го изследвам дълбоко и систематично.

— Залагам седем към две, че няма да намериш *нещо*, което не съм правил досега.

— Наистина ще се опитам. А вие нали ще оставите на мира бутона, докато аз мисля?

— Не обещавам. Във всеки случай първо ще преправя завещанието. Можеш ли да се довериш на най-висшия си юридически експерт? Вероятно ще ми трябва малко помощ... защото това завещание — той потупа пакета, — според което Семействата наследяват всичко, ще влезе в сила на Секундус, независимо от недостатъците си. Но ако оставя състоянието си на частно лице, имам предвид теб, някои от потомците ми, напълно прекарани, ще нададат вой — „незаконно въздействие“, и ще се опитат да го оспорят. Айра, те ще поддържат запора над завещанието в съда, докато капка по капка цялото състояние не отиде за таксите по делото. Нека да избегнем това, а?

— Можем. Направил съм промени в правилата. На тази планета човек може преди смъртта си официално да завери завещанието си и ако са допуснати грешки, съдът е длъжен да помогне на клиента текстът на документа да се редактира така, че най-добре да отговаря на целите му. След като човек постъпи по този начин, нито един съд не би се занимавал с протести, а завещанието автоматично влиза в сила след смъртта на клиента. Разбира се, ако впоследствие той промени текста,

новото завещание трябва да премине през същата процедура, което не е никак евтино. Затова пък чрез официалната нова заверка човек избягва взаимоотношенията с адвокати, които нямат нищо общо със завещанието впоследствие.

Лазарус се ококори от удоволствие:

— Не разгневи ли някои адвокати?

— Дотолкова ги разгневих — отвърна сухо Айра, — че във всеки курс до Блаженство има и доброволни емигранти, а адвокатите така разгневиха мен, че някои от тях станаха емигранти, без да са доброволци. — Pro tem председателят се усмихна кисело. — Веднъж даже казах на своя върховен съдия: „Уорън, наложи ми се да отменя твърде много от вашите решения. Вие сте търсили под вола теле, погрешно сте тълкували законите и сте игнорирали справедливостта от момента на заемането на тази длъжност. Вървете си у дома. Вие сте под домашен арест до старта на «Последен шанс». През деня ще имате възможност да уредите личните си дела, придружен от стража.“

Лазарус тихо се засмя:

— Трябваше да го обесиш. Можеш да предположиш с какво се е заел, нали? Сигурно си е отворил магазин на Блаженство и е влязъл в политиката. Ако все още не са го линчували.

— Това си е негов и техен проблем, не мой. Аз никога не допускам човек да бъде екзекутиран само защото е глупак, но ако ми е твърде неприятен, го гоня. Излишно е да се потите над новото си завещание, ако ви е необходимо такова. Просто го издиктувайте с поправките и поясненията, които сметнете за необходими. После ще пуснем текста през семантичен анализатор, за да го приведе в безупречен от юридическа гледна точка вид. След като ви задоволи, можете да го изпратите на Върховния съд, а ако желаете, негов представител може да дойде при вас и да легализира завещанието. После то може да бъде отменено само с указ на новия pro tem председател. Което смятам за твърде малко вероятно; настоятелството не би допуснало на поста човек, способен на подобно нещо. Надявам се това да ви отнеме доста време, Лазарус, за да получа честен шанс да издира за вас нещо ново, нещо, което да ви възвърне интереса към живота.

— Добре. Но не протакай. Не можеш да ме залъжеш с приказките на Шехерезада. Кажи да ми изпратят записващо

устройство — да речем, утре сутринта.

Уедърал като че ли понечи да каже нещо, но си замълча. Лазарус го погледна пронизващо:

— Записва ли се *този* разговор?

— Да, Лазарус. Озвучено холоизображение на всичко, което се случва в стаята. Но — моля за извинение, сър! — стига само до моето бюро и няма да влезе в архива, докато не го проверя и одобря. Така че нищо лошо не се е случило досега.

Лазарус сви рамене:

— Забрави за това. Айра, още преди векове осъзнах, че няма тайни в общество, достатъчно многолюдно, за да са му необходими удостоверения за самоличност. Законите, защитаващи личната свобода, просто правят труднозабележими бръмбарите — микрофони, обективи и прочее. Не съм се замислял за това досега, защото съм приел за дадено, че правото ми на лична свобода ще бъде нарушавано всеки път, когато посещавам подобни места. От което изобщо не ми пука, освен ако не съм се заел с нещо, което местните закони не позволяват. Тогава променям тактиката с някоя по-гъвкава.

— Този запис може да бъде изтрит, Лазарус. Единствената му цел е да ме убеди, че за Старейшината са положени подобаващите грижи — а аз няма да прехвърля отговорността на друг.

— Казах — забрави. Но съм изненадан от твоята naïveté^[7] — човек, заемащ такъв пост, да си мисли, че записът ще „пее“ само на неговото бюро. Готов съм да се обзаложа на каквато поискаш сума, че той ще отиде на още едно, две или три други места.

— Ако е така, Лазарус, и ако аз успея да го установя, Блаженство ще се сдобие с няколко нови колонисти, след като първо прекарат няколко неприятни часа на Колизеума.

— Това няма значение, Айра. Ако някой глупак иска да следи как един много стар човек пъшка на гърнето или взема душ — нека заповяда. Лично ти спомагаш за това, щом като смяташ, че записът е тайна, предназначена само за теб. Службите за безопасност винаги шпионират босовете си и няма начин за противодействие — става дума за синдром, който върви заедно с работата. Вечерял ли си? Ще се радвам на компанията ти, стига да имаш време.

— За мен би било наистина голяма чест да вечерям със Старейшината.

— О, остави това, момче — няма добродетели в старостта, само дето отнема много време. Бих желал да останеш, защото ми е приятна човешката компания. Тези двамата там не стават за компания; дори не съм сигурен, че са хора. Може би са роботи. Защо носят такива водолазни костюми и блестящи шлемове? Предпочитам да виждам човешки лица.

— Лазарус, тази екипировка напълно ги изолира. За да защити вас, не тях. От инфекция.

— *Какво?* Айра, когато някое насекомо ме ухапе, то умира. Както и да е, щом те трябва да носят тези екипи, защо ти си дошъл с дрехите, с които си ходиш на улицата?

— Не съвсем, Лазарус. За своята цел се нуждаех от директен разговор, лице в лице. Така че последните два часа преди да вляза тук, бях подложен на прецизен преглед на физическото ми състояние, последван от стерилизация — от главата до петите — на кожата, косата, ушите, ноктите, зъбите, носа, гърлото; дори ме накараха да вдишам някакъв газ, чието име не знам, но никак не ми хареса. Междувременно дрехите ми бяха стерилизирани още по-усърдно. Пакетът, който ви донесох — също. Този кабинет беше стерилен и продължава да е такъв.

— Подобни предпазни мерки са глупави, Айра. Или пък моят имунитет е бил умишлено отслабен?

— Не. Или поне така смятам. Няма причина за това, тъй като всичките присадени органи, естествено, ще бъдат приготвени от собствения ви клонинг.

— Значи мерките са излишни. Ако не съм прихванал нищо в оня бълхарник, от къде на къде ще се заразя от нещо тук? А аз не се заразявам никога. Работил съм като лекар по време на епидемия. Не ме гледай учудено — медицината е просто една от над петдесетте професии, които съм упражнявал. Някаква непозната чума на Ормузд, като двайсет и осем процента измряха, а всеки се разболя. С изключение на твоя покорен слуга, който дори нямаше хрема. Така че кажи на онези — не, ти ще говориш направо с директорката на клиниката, защото пренебрегването на йерархията руши морала, въпреки че не знам защо трябва да се безпокоя за морала на тази организация, като се има предвид, че гостувам тук не по собствено желание. Та кажи на директорката, че ако трябва да имам бавачки,

искам да са облечени като бавачки. Или още по-добре — като хора. Айра, ако желаш сътрудничество с мен от *какъвто и да било* вид, трябва да започнеш да сътрудничиш с мен. Иначе възнамерявам да им разглася екипировката с голи ръце.

— Ще поговоря с директорката, Лазарус.

— Добре, а сега да вечеряме. Но първо да пийнем — а ако директорката има нещо против, кажи й откровено, че отново ще трябва да ме храни насила и не се знае в чие гърло ще влезе сондата, защото не съм в настроение да ме разиграват. Има ли на тази планета някакво истинско уиски? Предишния път, когато бях тук, нямаше.

— Не и такава, каквото бих пил. Но местното бренди, мисля, че е добро.

— Добре. Бренди със сода за мен щом това е най-доброто, което можем да направим. Бренди „Манхатън“, ако някой знае какво е това.

— Аз знам и харесвам древните напитки — научих някои неща за тях, когато изучавах живота ви.

— Хубаво. Тогава, ако обичаш, поръчай вечеря и напитки за нас, а аз ще слушам — да видим колко думи ще успея да схвана. Мисля, че паметта ми постепенно започва да се възстановява.

Уедърал заговори на единия от техниците, но Лазарус го прекъсна:

— Сладкият вермут трябва да бъде една *трета* от чашата, не една втора.

— Така значи? Вие разбрахте това?

— Общо взето. Индоевропейски корени, с опростени синтаксис и граматика — започвам да си го припомням. По дяволите, когато човек е трябвало да учи толкова много езици като мен, не е трудно да се обърка. Но всичко се възстановява в паметта ми.

Обслужиха ги толкова бързо, сякаш екипът предварително е бил готов да достави всичко, което Старейшината и *pro tem* председателят поискат.

Уедърал повдигна чашата:

— За дълъг живот!

— Да не дава Господ! — изръмжа Лазарус, сръбна и направи гримаса. — Пфу! Котешка пот. Но има алкохол вътре. — Отпи отново: — По-добре е, когато ти сковава езика. И така, Айра, достатъчно дълго

го усуква. Каква беше истинската причина, поради която ме лиши от абсолютно заслужения покой?

— Лазарус, ние се нуждаем от вашата мъдрост.

[1] Прелюдия — инструментална пиеса, встъпление към голямо музикално произведение. — *Бел.прев.* ↑

[2] От *pro tempore* (лат.) — временно. — *Бел.прев.* ↑

[3] Егалитаризъм — утопична идея за всеобщо и пълно равенство на хората, за уравнително разпределение на обществените блага (фр.). — *Бел.прев.* ↑

[4] Ботани Бей — място в Австралия, където били заточавани английските каторжници през XVIII-XIX век. — *Бел.прев.* ↑

[5] Из песента на слепия певец на космическите друмища Рислинг „Зелените хълмове на Земята“ от едноименния разказ на Хайнлайн, превод Виолета Чушкова. — *Бел.прев.* ↑

[6] Гедеон — старозаветен герой, който по желание на Господ отсява от трийсет и две хилядната си армия триста души, с които громи враговете си. Поуката е, че побеждават не многобройните, а избраните. — *Бел.прев.* ↑

[7] *Naïveté* (фр.) — наивност. — *Бел.прев.* ↑

ПРЕЛЮДИЯ II

Лазарус го зяпна ужасен:

— *Какво каза?!*

— Казах — повтори Айра Уедърал, — че ние се нуждаем от вашата мъдрост, сър. Наистина.

— А аз си помислих, че отново съм попаднал в един от онези предсмъртни кошмари. Синко, ти май си объркал вратата. Опитай от другата страна на коридора.

Уедърал поклати глава:

— Не, сър. Е, не държа толкова на думата „мъдрост“, щом ви дразни. Но ние трябва да научим всичко, което знаете. Вие сте над два пъти по-стар от следващия по възраст член на Семействата. Споменахте нещо за повече от петдесет практикувани професии. Ходили сте навсякъде, видели сте много повече от когото и да било. Безспорно сте научили повече от всеки от нас, останалите. Сега ние не се справяме кой знае колко по-добре, отколкото преди две хиляди години, времето на вашата младост. Би трябвало да знаете защо продължаваме да повтаряме грешките на своите предшественици. Ще е огромна загуба за нас, ако побързате да умрете, без да отделите време да ни разкажете онова, което сте научили.

Лазарус се намръщи и прехапа устни.

— Синко, едно от малкото неща, които съм разбрал, е, че хората почти никога не се учат от опита на другите. Те се учат — когато изобщо го правят, а това не се случва често — по свой собствен, труден начин.

— Дори само това твърдение прави записа стойностен.

— Х-м. Никой не би научил нищо от него — това казва то. Айра, възрастта не носи мъдрост. Тя просто превръща обикновената глупост в арогантна самонадеяност. Единственото ѝ преимущество, което мога да отбележа, е, че тя обхваща *промените*. Младият човек вижда света застинал, като картина. А на стария човек носата му е натрит от промени и още промени, и още повече промени; толкова много пъти, че той *знае*

— светът е движеща се, вечно изменяща се картина. Той може и да не я харесва — и най-често е така, поне при мен, — но той знае, че светът се променя, и това познание е първата крачка към справянето със същия този свят.

— Мога ли да публикувам току-що казаното от вас?

— А? Та това не е мъдрост, а клише. Очевидна истина. Всеки глупак ще се съгласи, дори и да не се ръководи от тези принципи.

— Вашето име ще придаде на мисълта голяма тежест, Старши.

— Прави каквото искаш, това е просто здрав разум. Но ако смяташ, че съм седял коляно до коляно с бога, помисли си пак. Дори не съм започнал да проумявам как функционира Вселената, още по-малко знам какво е предназначението ѝ. За да формулира основните въпроси относно този свят, човек трябва да застане *извън* него и да го погледне. Но отвътре няма да стане. Не за две хиляди години, ами и за двайсет хиляди. Може би чак когато умре, човек се освобождава от локалната си перспектива и може да види нещата в тяхната цялост.

— В такъв случай вие вярвате в задгробния живот?

— Не бързай! Не „*вярвам*“ в нищо. Знам това-онова — дребни нещица, не Деветте Милиарда Имена на Бога — от собствения си опит. Но вяра в мен няма. Тя прегражда пътя на познанието.

— Ето какво ни трябва, Лазарус: вашите познания. Макар и да казвате, че не са нищо повече от „дребни нещица“. Ще ми разрешите ли да предположа, че всеки, успял да оцелее до вашата възраст, трябва неизбежно да е научил много, защото иначе не би живял толкова дълго? Повечето хора умират от насилствена смърт. Самият факт, че ние живеем много повече от нашите предци, прави това неизбежно. Пътна злополука, убийство, диви животни, спорт, пилотска грешка, настъпване на замърсен остър предмет — в края на краищата нещо ни застига. Животът ви не е бил сигурен, кротък — а тъкмо обратното! — и все пак сте успявали да надхитряте всички опасности цели двайсет и три века. *Как?* Това не може да е просто късмет.

— Защо пък не? И най-невероятните неща се случват, Айра — има ли по-голямо чудо от раждането на едно бебе? Но е истина, че винаги съм гледал къде стъпвам... и никога не съм се сражавал, ако можех да го избегна... а ако ми се е налагало да встъпя в бой, винаги съм се биел мръсно. В такива случаи съм се стремял мъртвият да е *другият*, а не аз. Гледал съм да се справям. Това не е късмет. Или във

всеки случай — не само късмет — Лазарус примигна замислено. — Никога не съм плюл срещу вятъра. Веднъж искаше да ме линчува разярена тълпа. Изобщо не тръгнах да ги разубеждавам, просто веднага си плюх на петите и се спрях на много мили разстояние от тях. Никога не се върнах там.

— Това го няма никъде в мемоарите ви.

— Много неща ги няма там. Ето я и кльопачката.

Отворилият се във вратата процеп се разшири, масата с вечеря за двама се плъзна вътре, спря между креслата и се разгъна, за да започне сервирането. Техниците безшумно се приближиха, за да помогнат, но от тях нямаше никаква нужда.

— Приятно ухае — каза Уедърал. — Спазвате ли някакви ритуали при ядене?

— А? Молитви или подобни неща? Не.

— Нямах предвид това. Аз например, когато се храня с някой от подчинените си, не позволявам на масата да се говори за работа. Но ако нямате нищо против, бих искал да продължим нашия разговор.

— Разбира се, защо не? Стига да се придържаме към теми, които не пречат на храносмилането. Чувал ли си някога какво казал свещеникът на старата мома? — Лазарус Хвърли поглед към застаналия наблизко техник. — Може би не сега. Мисля, че този, пониският, е жена и вероятно знае малко английски. Та какво искаше да кажеш?

— Искях да кажа, че мемоарите ви са непълни. Дори да сте решен отново да преминете през процеса на умирането, защо не се съгласите да запознаете мен и другите ви потомци с останалата част от спомените си? Просто да си поговорим, да ни разкажете какво сте видели и правила. Внимателният анализ на думите ви може да ни научи на достатъчно много неща. Например какво *точно* се случи на онази среща на Семействата през 2012 година? Протоколите не казват много.

— Кой го е грижа за това сега, Айра? Всички присъствали са мъртви. Никой няма да може да оспори моята версия. Нека не тревожим покоя на мъртъвците. Освен това, казах ти — паметта ми играе номера. Възползвах се от хипноенциклопедичните техники на Анди Либи — те са хубаво нещо — и подобно на него се научих да подреждам и съхранявам ненужни във всекидневния живот спомени и

да търся там чрез ключови думи, когато ми потрябва нещо, подобно на компютър; на няколко пъти изчистих мозъка си от ненужните спомени, за да освободя място за нови данни — и сега той не е съвсем наред. В половината случаи при събуждане не мога да си спомня къде съм сложил книгата, която съм чел снощи; изгубвам си цялата сутрин в търсене, докато не се досетя, че *тази* книга съм я чел преди век. Защо не оставиш стареца на мира?

— Всичко, което трябва да направите, е просто да ми наредите да млъкна, сър. Но се надявам, че няма да го сторите. Дори паметта ви да е несъвършена, вие сте свидетел на хиляди събития, които ние, останалите, поради младостта си е нямало как да видим. О, аз не ви моля да избърборите формална автобиография, покриваща всичките изживени от вас векове. Но защо да не ни разкажете спомените си за нещо, което си заслужава? Например, никъде не са запазени свидетелства за първите ви години. На мен и на милиони други ще са ни безкрайно интересни вашите детски спомени.

— Какво има за припомняне? Прекарах детството като всяко друго момче — опитвайки се да попреча на по-възрастните си роднини да разберат какви ги върша — Лазарус избърса устните си, изглеждаше умислен. — Общо взето, справях се успешно. Няколкото случая, в които ме спипаха да правя бели и ме напердашиха, ми дадоха урок и ме научиха повече да внимавам, повече да си трая и да не измислям прекалено сложни лъжи. Лъжата е едно от най-изящните изкуства, Айра, и май е на изчезване.

— Наистина ли? Не съм забелязал да се лъже по-малко.

— Имам предвид лъжата като изкуство. Все още има изобилие от нескопосани лъжци, те са приблизително толкова, колкото е броят на човешките усти. Знаеш ли кои са двата най-артистични начина да излъжеш?

— Вероятно не, но бих искал да ги науча. Само два ли са?

— Доколкото ми е известно, да. Не е достатъчно да умееш да лъжеш с честно лице — това го може всеки играч на покер, достатъчно нагъл, за да блъфира. Първият начин да се лъже артистично е да се каже истината, но не цялата. Вторият начин също включва казването на истината, но е по-сложен: казваш истината, може би дори цялата... но я казваш толкова неубедително, че слушателят ти е сигурен, че го лъжеш.

Трябва да съм бил на дванайсет или тринайсет години, когато го осъзнах — тъкмо навреме. Научих го от дядо ми по майчина линия; метнал съм се най-вече на него. Беше твърдоглав стар дявол. Не стъпваше нито в църквата, нито при доктора — твърдеше, че нито лекарите, нито проповедниците знаят онова, което се хвалят, че знаят. На осемдесет и пет трошеше орехи със зъби и задържаше с изправена ръка седемдесетфунтова^[1] наковалня, хваната за единия край. Горедолу по това време напуснах дома си и повече никога не го видях. Но в анализите на Семействата е казано, че е убит няколко години по-късно в битката за Британия, по време на бомбардировка над Лондон.

— Знам. Разбира се, той също е мой прародител и аз съм кръстен на него. Айра Джонсън.^[2]

— Вярно, точно така се казваше. Но аз го наричах Дядка.

— Лазарус, тъкмо това е едно от нещата, които искам да запиша. Айра Джонсън е не само ваш дядо и мой далечен предшественик, но и прародител на милиони хора тук и навсякъде. Преди малкото казани от вас току-що думи за него, за мен той беше само едно име и датите на раждане и смърт, нищо повече. И изведнъж вие съживихте отново този човек, тази уникална, колоритна личност.

Лазарус се замисли.

— Никога не съм го смятал за „колоритен“. Всъщност той беше противен стар глупак — в никакъв случай не бе „добър пример“ за едно израстващо момче според тогавашните разбирания. Мм, говореше се нещо за една млада учителка и него в града, където живееше семейството ми, някакъв скандал — имам предвид „скандал“ за онези времена, и мисля, че поради тая причина се преместихме. Никога не разбрах какво точно е станало, понеже не говореха пред мен за случилото се.

Но научих доста работи от него, защото много е разговарял с мен или поне ми отделяше повече време, отколкото родителите ми. Някои неща от разговорите ни са ми се набили в главата. „Винаги сечи картите, Уди — казваше той. — Може пак да губиш, но няма да е толкова често и толкова много. И когато губиш — *усмихвай се.*“ И други неща в същия дух.

— Спомняте ли си и други негови изказвания?

— Ха! След всичките тези години? Не, разбира се. Всъщност... Веднъж ме отведе на юг извън града, за да ме учи да стрелям. Бях

може би на десет, а той на... ох, не знам. Винаги ми изглеждаше с деветдесет години по-стар от Бога.^[3] Той закачи мишената, улучи точно в десетката, за да ми покаже, че и такива работи се случват, после ми връчи пушката — малка, еднопатронна, двайсет и две калиброва, дето става само за стрелба по мишени и тенекиени консерви, и рече: „Добре, заредена е, прави точно същото като мен, прицели се спокойно, отпусни се и натисни.“ Така и направих, ала всичко, което чух, беше *щрак* — но не и гърмеж.

Казах му това и понечих да отворя цевта. Той ме плесна през ръката, взе ми пушката с другата си ръка и после здравата ме халоса. „Какво ти казах за засечките, Уди? Изгаряш от желание да се мотаеш наоколо едноок през остатъка от живота си? Или просто опитваш да се самоубиеш? Ако последното е вярно, мога да ти покажа няколко по-подходящи начина.“

После ми рече: „Сега гледай внимателно“ — и отвори цевта. Беше празна. „Но, Дядка, ти ми каза, че пушката е заредена!“ — обадох се аз. По дяволите, Айра, аз го видях да зарежда — или поне така мислех.

„Така направих, Уди — съгласи се той. — И те излъгах. Направих лъжливо движение и скрих в дланта си патрона. Кажи сега, какво съм ти говорил за заредените оръжия? Хубавичко си помисли и гледай да не сбъркаш — инак ще ми се наложи да те цапна отново, за да ти се размърда мозъкът и да заработи по-добре.“

Имам бърза мисъл и не сбърках; Дядката имаше тежка ръка. „Не вярвай на никого, който ти обяснява дали оръжието е заредено“ — отговорих.

„Правилно — съгласи се той. — Помни това правило цял живот — и се придържай към него! — иначе няма да живееш дълго.“^[4]

Запомних правилото за цял живот, Айра, както и приложението му в аналогични ситуации, след като подобните огнестрелни оръжия вече бяха излезли от употреба, и то наистина ми спаси живота на няколко пъти.

После той ме накара аз да заредя пушката, след което каза: „Уди, залагам половин долар... Имаш ли половин долар?“ Имах доста повече, но се бях басирал с него и преди, така че си признах само за четвърт долар. „Добре — каза той, — нека бъдат два бита“^[5]. Никога не

позволявам човек да се басира с мен на кредит. Залагам два бита, че няма да уцелиш мишената, да не говорим пък за десетката.“

После прибра в джоба си моите два бита и ми показва какво не съм направил както трябва. До момента, в който се готвеше да приключваме, аз вече имах представа как да накарам оръжието да ми се подчинява и настоях да се обзаложим отново. Той се засмя и ми каза да се радвам, че урокът е бил толкова евтин. Подай ми солта, моля те!

Уедърал му я подаде.

— Ако успея да ви придумам да разкажете спомените за дядо ви или за нещо друго, Лазарус, със сигурност ще извлечем от записа безброй неща, които сте научили — важни неща, независимо дали ще предпочетете да ги наречете мъдрост, или не. През последните десет минути изложихте половин дузина основни истини или житейски правила — наречете ги както искате, и то явно непреднамерено.

— Кои например?

— Например, че повечето хора се учат само от опита...

— Поправка. Повечето хора не се учат дори от опита, Айра. Никога не подценявай силата на човешката глупост.

— Ето още един пример. Освен това направихте два-три коментара за изящното изкуство да се лъже — три, по-точно — а също така споменахте, че лъжата никога не трябва да е твърде сложна. Казахте още, че вярата прегражда пътя на познанието, и нещо по повод познаването на ситуацията, че то е важна първа крачка към справянето с нея.

— Не съм казвал това... всъщност може и да съм го казал.

— Обобщих едни ваши думи. Казахте и това, че никога не плюете срещу вятъра... което бих обобщил до следното: не си позволявай да се самозалъгваш. Или: „Приеми фактите, каквито са и действай в съответствие с тях.“ Все пак предпочитам вашата формулировка — тя е по-пикантна. А също и: „Винаги цепи картите.“ Не съм играл карти много години, но разбирам думите ви по следния начин: Никога не пренебрегвай всички достъпни начини да увеличиш шансовете си в ситуация, която се командва от случайни събития.

— Хм. Дядката би казал още: „Не води безсмислени разговори, синко.“

— Ще го вмъкнем сред неговите думи: „Винаги цепи картите... и се усмихвай, когато губиш.“ Ако това в действителност не е ваша

фраза, която приписвате на него.

— Не, всичките са неговии. Поне така мисля. По дяволите, Айра, след толкова много време е трудно да разпознаеш истинските спомени сред спомените за спомени за спомени за истински спомени. Така става, когато си мислиш за миналото: редактираш го и го пренареждаш, правиш го по-приемливо...

— Ето още един пример!

— О, млъкни вече! Синко, аз не искам да си спомням миналото; мислите за миналото са сигурен признак за старост. Бебетата и малките деца живеят в настоящето, за тях има само „сега“. Зрелите хора имат склонност да живеят в бъдещето. Само старците обитават миналото... и това беше знакът, който ме накара да осъзная, че съм живял достатъчно дълго — откритието, че прекарвам все повече и повече време в мисли за миналото, много повече, отколкото за настоящето, а за бъдещето съвсем бях престанал да се сецам.

Старецът въздъхна.

— Така разбрах, че съм остарял. Начинът да живееш дълго време — хиляда години или повече — е нещо средно между начините, по които живеят децата и зрелите хора. Отдели на бъдещето достатъчно размисли, за да си готов за настъпването му — но не се безпокой за него. И изживявай всеки нов ден така, сякаш ще умреш на следващото утро. Посрещай всеки изгрев, сякаш е ново сътворение, и живеи заради това, наслаждавай се. И никога не мисли за миналото. За нищо не съжалявай.

Лазарус изглеждаше тъжен, после неочаквано се усмихна и повтори:

— Не съжалявай. Още вино, Айра?

— Половин чаша, благодаря. Лазарус, ако решите да умрете скоро — това е ваше право, разбира се! — какво ще ви навреди, ако си спомните за миналото сега? И защо не подарите тези спомени на потомците си? Това би било много по-ценно наследство, отколкото — ако ни оставите богатството си.

Лазарус повдигна вежди.

— Започваш да ме отегчаваш, синко.

— Моля за извинение, сър. Ще разрешите ли да се оттегля?

— О, млъкни и сядай. Довърши си вечерята. Напомняш ми за... Е, добре, в Нова Бразилия имаше един човек, който спазваше местния

обичай за серийно двуженство, но винаги гледаше едната му съпруга да бъде абсолютно обикновена, а другата — зашеметяваща красавица, така че... Айра, тая джунджурия, дето си я пуснал да ни слуша, може ли да бъде настроена да изважда отделни изречения и да ги подрежда като самостоятелен меморандум?

— Разбира се, сър.

— Това е добре. Няма смисъл да ти разказвам как онзи собственик на ранчо... Силва?... да, мисля, че Силва беше името му, Дон Педро Силва... няма смисъл да ти разказвам как се справи със ситуацията, когато веднъж се оказа между две красиви съпруги, само ще отбележа, че когато компютърът допусне грешка, той се бори срещу поправянето ѝ с още по-глупава упоритост дори от човек в подобна ситуация. Ако се замисля продължително и усилено, сигурно ще мога да ти изровя онези „скъпоценни мъдрости“, които мислиш, че притежавам. Макар че са по-скоро дрънкулки. И тогава не би ни се наложило да претоварваме машината със скучни истории, подобни на тази за Дон Педро. Ключова дума?

— Мъдрост?

— Отиди да си измиеш устата със сапун.

— Няма. А дали няма да ви хареса „Здрав разум“, Старши?

— Синко, тази фраза сама си противоречи. „Разумът“ никога не е „здрав“. Направи ключовата дума „Дневник“, нищо друго не ми идва на ум, просто дневник, където да нахвърлям нещата, които преценя за достатъчно важни, че да бъдат записани.

— Прекрасно! Да внесе ли поправките в програмата веднага?

— Можеш ли да го направиш оттук? Не искам да прекъсвам вечерята ти.

— Това е много гъвкава машина, Лазарус — част е от онази, с чиято помощ управлявам планетата, доколкото изобщо може да се каже, че управлявам.

— В такъв случай, предполагам, нищо не ти коства да инсталираш спомагателно печатащо устройство, което се задейства с ключова дума. Възможно е да пожелаея да преработя своите скъпоценни мъдрости — импровизираните забележки звучат по-добре, когато не са импровизирани, иначе защо са им на политиците литературните роби?

— „Литературни роби“? Владея класическия английски далеч не перфектно. Не мога да си превода този израз.

— Само не ми казвай, че си пишеш речите сам, Айра.

— Но, Лазарус, аз не произнасям речи. Никога. Само давам нареждания и — много рядко — пиша отчети до настоятелството.

— Поздравления. Можеш да се обзаложиш, че на Блаженство има литературни роби. Или скоро ще се появят.

— Лазарус, веднага ще инсталирам такова устройство. Латиница и правопис от двайсети век, нали? Езика, на който си говорим с вас, ли ще използвате?

— Стига да не коства твърде много усилия на горката невинна машина. Ако е така, мога да използвам и фонетичния запис.

— Казах ви, сър — машината е *страшно* гъвкава, тя ме научи да говоря този език, а преди това — и да чета на него.

— Добре, така да бъде. Но й кажи да не ми поправя граматичните грешки. Достатъчно мъчно е с хората редактори — не бих изтърпял подобен келешлък от машина.

— Да, сър. Ако ме извините за момент... — *Pro tem* председателят се обърна към по-високия техник и леко повиши гласа си, преминавайки на новоримския диалект на галакта.

Спомагателното печатащо устройство бе монтирано още преди масата да им сервира кафето.

Скоро след като го включиха, то забръмча.

— Какво прави? — попита Лазарус. — Проверява дали е изправно?

— Не, сър, печата. Опитах се да експериментирам. Машината има значителна свобода на действие в рамките на ограниченията, които налагат нейните програми, и се учи от собствения си опит. Така че аз й казах наред с изпълнението на програмата да прегледа и записа на всичките ви думи до момента и да се опита да подбере изреченията, звучащи като афоризми. Не съм сигурен дали е по силите й да го направи, тъй като всяко заложено в нея определение за „афоризъм“ със сигурност е съвсем абстрактно. Но се надявам, че ще се справи. Строго й забраних да редактира.

— Добре. „Когато една мечка танцува валс, най-поразителното е не изяществото, с което танцува, а самият факт, че танцува.“ Това не е

моя мисъл, а на някой друг умник. Цитат. Да видим какво се е получило.

Уедърал даде знак с ръка — по-ниският техник бързо се приближи до машината, измъкна по копие за всеки от двамата и им ги донесе.

Лазарус прегледа своето.

— Мм... да. Второто не е вярно — това е просто остроумна забележка. Третото ще трябва малко да се преработи. Хей! След това е сложила въпросителен знак. Ама че нагла купчина железария! Проверил съм истинността на твърдението векове преди тя да се превърне в нещо повече от безмозъчна руда. Добре поне, че не се опитала да ме поправа. Не си спомням да съм казвал това, но във всеки случай е вярно, насмалко не ме убиха, когато го научавах.

Лазарус повдигна очи от разпечатката.

— Е, добре, синко. Ако искаш да записваш тези неща — нямам нищо против. Щом ще имам възможност да ги прегледам и редактирам... понеже не искам моите думи да бъдат използвани като Евангелие, ако първо не отделя безсмислиците. А това го мога не по-зле от всеки друг.

— Разбира се, сър. Нищо няма да влезе в архивите без ваше съгласие. Стига да не решите да използвате оня бутон... В такъв случай ще се наложи аз да редактирам всички необработени от вас забележки. Това ще е най-доброто, което мога да направя.

— Опитваш се да ми поставяш капани, а? Хм... Айра, представи си, че ти предложи да сключим сделката на Шехерезада наопаки.

— Не разбирам...

— Нима в края на краищата Шехерезада е забравена? И сър Ричард Бъртън^[6] се е трудил напразно?

— О, не, сър! Чел съм „Хиляда и една нощ“ в превода на Бъртън. Историите са оцелели през столетията и са преработвани отново и отново, за да бъдат разбираеми за новите поколения, без да губят обаянието си. Просто не мога да разбера какво точно предлагате.

— Разбирам. Ти каза, че да говориш с мен е най-важното от нещата, които имаш да вършиш.

— Вярно е.

— Интересно. Ако наистина е така, тогава идвай всеки ден да ми правиш компания и да си бъбрим. Защото нямам намерение да си

правя труда да дърдоря с твоята машина, без значение колко интелигентна е.

— Лазарус, за мен ще е не само чест, но и огромно удоволствие, ако ми дадете възможност да ви правя компания, толкова дълго, колкото позволите.

— Ще видим. Когато човек отправя необмислени обещания, той често има вътрешни уговорки. Имам предвид всеки ден, синко, и то *целия* ден. И да се разберем — никакви заместници, само *ти*. Идваш два часа след закуска, приказваме си и стоиш, докато не ти кажа, че си свободен. Но всеки пропуснат ден... Добре де, ако някога имаш толкова неотложна работа, че няма как да дойдеш, обади ми се, за да се извиниш и прати някое хубаво момиче да ме посети. Момиче, което говори класически английски, но е достатъчно разумно вместо да говори, да слуша — понеже на старите глупаци често им се иска да си поприказват с хубавички момичета, които само пърхат с мигли и гледат смаяно. Ако тя ми хареса, може да ѝ позволя да остане. Иначе може така да се вкисна, че да я отпратя и да използвам бутона, който ти обеща да бъде монтиран наново. Естествено, не бих се самоубил в присъствието на гости — невъзпитано е. Разбираш, нали?

— Мисля, че да — отговори бавно Айра Уедърал. — Вие ще бъдете едновременно Шехерезада и цар Шахриар, а аз... не, така не е правилно; аз съм този, който ще организира тези хиляда нощи, тоест дни, и ако пропусна някой — но не разчитайте на това! — вие ще сте свободен да...

— Да не отиваме твърде далеч в аналогите — посъветва го Лазарус. — Просто разобличавам твоя блъф. Ако моите брътвежи наистина са толкова важни за теб, колкото твърдиш, значи ще идваш и ще слушаш. Можеш да пропуснеш веднъж или дори два пъти и ако момичето е достатъчно хубаво и знае как да погъделичка тщеславието ми — което имам в изобилие, — всичко ще е наред. Но ако започнеш да пропускаш срещите ни твърде често, аз ще разбера, че си се отегчил и сделката ни е приключена. Обзалагам се, че търпението ти ще се изчерпа доста преди да изминат хиляда и един дни, докато аз *наистина* умея да бъда търпелив, ако трябва години и с години — това е основната причина, поради която все още съм жив. Пък ти си още младок и се обзалагам, че ще изтрая по-дълго от теб.

— Приемам облога. Нали нямате нищо против — ако наистина *ми се наложи* да отсъствам някой ден — момичето да е една от дъщерите ми? Тя е много красива.

— Хм. Ти трябва да си като оня робовладелец от Александрия, дето продал собствената си майка. За какво ми е дъщеря ти? Нямам намерение да се женя за нея, нито пък да я вкарвам в леглото си. Просто желая да бъда развличан и ласкан. А кой ти каза, че е красива? Ако наистина е твоя дъщеря, вероятно прилича на теб.

— Откажете се, Лазарус, няма да ме ядосате толкова лесно. Допускам, че бащите са предубедени, но съм виждал какво впечатление прави тя на останалите. Съвсем е млада, още не е навършила осемдесет и е сключвала само един брачен договор досега. Вие изрично поискахте хубаво момиче, което говори майчиния ви език. Рядко срещано съчетание. Обаче тази моя дъщеря е наследила таланта ми към езиците и е много развълнувана от присъствието ви тук — тя *иска* да ви види. Мога да отложа всичките ѝ спешни задачи, така че да има достатъчно време да научи перфектно езика ви.

Лазарус се ухили и сви рамене.

— Постъпи както искаш. Кажи ѝ да не си прави труда да слага пояс на целомъдрието — нямам необходимата енергия за такива работи. Но все пак аз ще спечеля облога. Вероятно без дори да я зърна; няма да мине много време и ще решиш, че съм непоносим стар бърборко. Какъвто наистина съм и какъвто съм бил почти толкова дълго, колкото и Скитника евреин — най-големия досадник, когото съм срещал някога... Споменах ли, че съм го срещал?

— Не. И не ви вярвам. Той е просто мит.

— Много ти разбира главата, синко! Срещал съм се с него — напълно реална личност е. Бил се е срещу римляните през седемдесета година след Христа, при обсадата на Йерусалим. Участвал е във всички кръстоносни походи, като дори сам е организирил един от тях. Червенокос, разбира се — естествените дълголетници до един са белязани с отличителния знак на Гилгамеш. Когато го срещнах, използваше името Санди Макдугъл, което по-добре пасваше на времето, мястото и тогавашния му занаят — измами, понякога преминаващи в шантаж.^[7] Последното, в което се беше забъркал... Виж, Айра, ако не вярваш на думите ми, защо ще полагаш толкова усилия, да ги записваш?

— Лазарус, ако мислите, че можете да ме отегчите до смърт... поправка — до *вашата* смърт, — защо си правите труда да измисляте истории, с които да ме развличате? Независимо от основанията ви ще слушам толкова внимателно и толкова дълго, колкото и крал Шахриар. Въпреки че може би компютърът ми записва всичко, каквото решите да кажете — без редакция, гарантирано, — той е свързан с много чувствителен детектор на лъжата, напълно способен да отдели всяка измислица. Не че ме е грижа дали, когато *говорите*, се придържате към историческата достоверност; несъмнено вие несъзнателно включвате вашите оценки — тези „скъпоценни мъдрости“ — във всичко, което казвате, без значение какво точно е то.

— „Скъпоценни мъдрости“! Младежо, използвай този израз още веднъж и ще останеш наказан след часовете, да бършеш черната дъска. А този твой компютър... по-добре го уведоми, че най-чудатите ми истории е най-вероятно да са верни — тъй като голата истина е такава. Нито един разказвач на истории не е и няма да е способен да измисли нещо толкова фантастично, колкото е случващото се в тази безумна Вселена.

— Машината знае това. Но ще ѝ го напомня пак. Разказвахте ми за Санди Макдугъл, Скитника евреин...

— Наистина ли? Ако е така и ако е използвал това име, значи трябва да е било в края на двайсети век във Ванкувър, доколкото си спомням. Ванкувър беше част от Съединените щати, където хората бяха толкова хитри, че никога не плащаха данъци на Вашингтон... Щеше да е по-добре за Санди, ако се подвизаваше в Ню Йорк — град, който дори по онова време бе прочут с глупостта на жителите си. Няма да навлизам в подробности относно мошеничествата му — това може да поквари машината ти. Достатъчно е да кажа, че Санди използваше най-древния принцип за избавяне на глупаците от техните пари: избири възможно най-желаната примамка за жертвата.

Нищо повече не е нужно, Айра. Ако един човек е алчен, ще можеш да го мамиш отново и отново. Проблемът на Санди Макдугъл бе, че той беше по-алчен дори от своите жертви и това водеше до прекалено безразсъдство — често се налагаше да се измъква от града по тъмно, понякога оставяйки разгневена тълпа след себе си. Айра, когато съдъреш кожата от гърба на някого, трябва да го оставиш да се съвземе и да му порасне нова, още по-дебела, иначе се изнервя. Ако

зачиташ това просто правило, можеш да смъкваш кожата от гърба на жертвата пак и пак, и жертвата ще си остава здрава и продуктивна. Но Санди беше прекалено алчен, за да действа по този начин — не му достигаше търпение.

— Звучи така, сякаш имате огромен опит в това изкуство, Лазарус.

— Е, сега пък... Айра, малко уважение, моля! *Никога* не съм мамил никого. В най-лошия случай търпеливо съм изчакавал някой да се измами сам. В което няма нищо лошо — не можеш да предпазиш глупака от собствената му глупост. Ако понечиш да го направиш, не само ще предизвикаш неговата неприязън, но ще се пробваш да го лишиш от ползите, които се е научил да извлича от дадената ситуация. Никога не учи прасето да пее — хем ще си изгубиш времето, хем ще ядосаш прасето.

Но аз знам много неща за мошеничествата. Смятам, че върху мен, по едно или друго време, са изпробвани всичките основни варианти на всеки възможен вид мошеничество. Някои от тях имаха успех, когато бях много млад. Тогава се посъветвах с Дядката Джонсън, престанах да се опитвам да ги избягвам и по този начин научих най-добрите от тях. Оттогава никой не е успявал да ме измами. Обаче започнах да извличам полза от съвета на Дядката едва след като изгорях няколко пъти. Айра, вече става късно.

Pro tem председателят веднага се изправи.

— Така си е, сър. Мога ли да ви задам два въпроса, преди да си тръгна? Не за мемоарите ви, само процедурни въпроси.

— Добре, само да са кратки и по-живо.

— Още утре сутринта ще имате своя бутон с прекратяващата живота опция. Но вие казахте, че не сте добре, и няма нужда да продължавате да се чувствате така, дори да решите да ни напуснете в близко бъдеще. Да възстановим ли подмладителните процедури?

— Хм. А втория въпрос?

— Обещах да направя каквото мога, за да намеря нещо качествено ново, което да ви заинтригува. Обещах също да прекарвам всеки ден тук с вас. Виждам противоречие.

Лазарус се ухили.

— Не будалкай стария си дядо, синко — можеш да възложиш на друг търсенето.

— Несъмнено. Но трябва да направя план откъде да се започне, после периодично да следя как напредва работата и да предлагам нови възможности.

— Мм... ако се съглася да премина пълния курс, от време на време ще съм изцяло на разположение на лекарите за по ден-два.

— Мисля, че съвременната практика изисква един ден пълна почивка приблизително веднъж седмично — в зависимост от състоянието на пациента. Но собственият ми опит датира горе-долу от преди сто години, та вероятно методът е усъвършенстван. И така, ще се съгласите ли да продължите, сър?

— Ще ти кажа утре — след като монтират оня бутон. Никога не бързам с решения, които не са спешни. Но ако реша да продължа процедурите, ще имаш свободно време, което да използваш както намериш за добре. Лека, Айра.

— Лека нощ, Лазарус. Надявам се, че ще приемете лечението. — Уедърал се насочи към вратата, спря се по средата на стаята и каза нещо на техниците, които моментално излязоха навън. Веднага щом врата се затвори, Уедърал се обърна и погледна Лазарус Лонг: — Дядо — каза той тихо, с леко задавен глас, — ще позволите ли...

Лазарус бе оставил креслото си отново да се превърне в ложе, обгърнало го като хамак и нежно като майчина прегръдка. При думите на по-младия мъж той вдигна глава.

— А? Какво? О! Добре, добре, ела тук... дядовото.

Той протегна десница към Уедърал. Про тем председателят се приближи бързо, хвана ръката на Лазарус, падна на колене и я целуна. Лазарус я издърпа рязко.

— За бога! Не коленичи пред мен, *никога* не го прави! Ако искаш да бъдеш мой внук, дръж се както подобава. Не по този начин.

— Добре, дядо.

Уедърал се изправи, наведе се над стареца и го целуна. Лазарус потупа внука си по бузата.

— Сантиментален си, бебчо. Но си добро момче. Проблемът е, че човечеството никога не е имало голяма нужда от добри деца. А сега изтрий това тържествено изражение от лицето си, прибири се у дома и хубаво се наспи.

— Да, дядо. Ще го направя. Лека нощ.

— Лека нощ. Хайде, дим да те няма!

Уедърал побърза да излезе. Техниците отскочиха настрани при появата му и веднага влязоха обратно в помещението. Уедърал продължи нататък, без да обръща внимание на хората около себе си, но изразът на лицето му беше много по-мек и по-благ от обикновено. Премина покрай редицата коли и се отправи към своята собствена, изкомандва я на глас и тя се отвори, за да го пренесе час по-скоро по артериите на града директно в правителствения дворец.

Лазарус вдигна поглед към влезлите отново компаньони и повика с жест по-високия от двамата. Техникът произнесе загрижено, с филтриран и изкривен от шлема глас:

— Постеля... сър?

— Не, искам... — Лазарус направи пауза, после се обърна към стената и изрече: — Компютър? Можеш ли да говориш? Ако не — печатай!

— Слушам ви, Старши — отвърна мелодичен алтов глас.

— Кажи на този болногледач, че искам да ми дадат нещо болкоуспокояващо — трябва да поработя.

— Да, Старши — безплътният глас се прехвърли на галакта и след като му отговориха на същия език, съобщи: — Дежурният старши техник иска да знае същността и местоположението на болката ви и добави, че не бива да работите тази вечер.

Лазарус запази мълчание, докато преброи десет шимпанзета наум. После тихо каза:

— По дяволите, боли ме *навсякъде*. И не се нуждая от съвети от деца. Искам спокойно да приключа с уреждането на някои неща, преди да заспя. Човек никога не знае дали ще се събуди отново. Забрави за болкоуспокояващото — не е чак толкова важно. Кажи на тях да се разкарат и да стоят далеч от мен.

Лазарус се опита да игнорира последвалата обмяна на мнения — беше му писнало почти да разбира какво се говори, но все нещо да му убягва. Отвори пакета, който му бе върнал Айра Уедърал, извади заветанието си — дълга, нагъната на хармоника компютърна разпечатка — и я зачете, подсвирквайки си фалшиво някаква мелодия.

— Старши, дежурният главен техник твърди, че нареждането, което се опитахте да анулирате, е регистрирано като действително според правилата на клиниката. Ще ви бъде направена цялостна аналгезия.

— Забрави за това! — Лазарус продължи да чете и тихо си затананика мелодията, която беше свирукал:

*Има заложна къща
зад ъгъла —
там обикновено си държа балтона.*

*Има букмейкър
зад заложната къща —
той управлява капиталовложенията ми.*^[8]

По-високият техник се появи досами лакътя му, носейки блестящ диск с прикрепена към него тубичка.

— Това е... против болка.

Лазарус направи рязко движение със свободната си ръка:

— Изчезвай, зает съм!

От другата му страна изникна по-ниският техник. Този път Лазарус повдигна глава и попита:

— Ти пък какво искаш?

При обръщането на главата му високият техник направи бързо движение; Лазарус почувства убождане в ръката си под лакътя. Потърка мястото на инжекцията и каза:

— Защо, мошенико? Изработи ме, а? Добре, разкарай се сега! Raus^[9]! Изчезни!

Пропъди инцидента от мислите си и отново се залови за работа. Миг по-късно изрече:

— Компютър!

— Чакам нарежданията ви, Старши.

— Въведи това за разпечатване. Аз, Лазарус Лонг, известен също така като Старейшината и регистриран в родословните списъци на Семействата като Удроу Уилсън Смит, роден през 1912 година, обявявам настоящия документ за последна своя воля и завещание... Компютър, върни се към разговора ми с Айра и открий какво съм казал относно моето намерение да му помогна да оглави миграцията... Намери ли го?

— Изпълнено, Старши.

— Оправи езика и въведи казаното от мен току-що като първо изречение. И — нека да видя — добави нещо такова: „В случай, че Айра Уедърал пренебрегне условията на завещанието, нека цялото ми светско състояние след смъртта ми стане притежание на... уф, на престарели бедняци, проститутки, престъпници, прекупвачи на крадени вещи, просяци и други недостойни сиромаси, чиито призвания започват с буквата «п».“ Ясно ли е?

— Записано е, Старши. Разрешете да изкажа мнението си: заради последната поправка има голяма вероятност завещанието да бъде анулирано според настоящите закони на тази планета.

Лазарус изказа риторично и физиологически невъзможно пожелание.

— Добре, нека бъде приют за улични котки или някоя друга безполезна, но приемлива от гледна точка на закона цел. Претърси паметта си за нещо, което *ще* мине пред съда. Само да е сигурно, че настоятелството няма да докопа нищо. Разбрано?

— Не мога да гарантирам, че ще изпълня условията ви, Старши, но ще се опитам.

— Провери дали няма някои вратички. Разпечатай всичко веднага щом свършиш с проучванията и го дай тука. А сега да опишем състоянието ми. Да започваме! — Лазарус понечи да прочете списъка, но установи, че очите му се замъгляват и не могат да се фокусират. — Проклятие! Тези тъпаци ми вкараха някаква дрога и тя започва да действа. Кръв! Трябва ми капка от моята кръв, за да сложа отпечатък от пръста си върху документа. Кажи на онези тъпанари да ми помогнат и им обясни *защо*. Предупреди ги, че ще си прехапя езика, ако трябва, но ще направя каквото съм решил, така че по-добре да ми помогнат. Сега разпечатай завещанието ми, гледай да предвидиш всяка възможност и *побързай*!

— Започвам разпечатването — спокойно отговори компютърът, после премина на галакта. „Тъпанарите“ без никакви пререкания моментално се размърдаха, единият издърпа новия лист от печатащото устройство веднага след спирането на машината, другият измъкна кой знае откъде стерилна игла и надупчи възглавничката на лявото кутре на Лазарус, без да му даде и секунда да разбере какво става.

Лазарус изобщо не изчака да вземат част от кръвта му с пипета. Той изцеди от убодения пръст една капчица, размаза я върху десния си палец и го притисна към завещанието си, което по-ниският техник му бе поднесъл.

После се отпусна назад.

— Готово — прошепна. — Кажете на Айра.

И веднага заспа дълбоко.

[1] Един фунт = 453,6 гр. — *Бел.прев.* ↑

[2] 1) *Айра Джонсън* е бил на по-малко от осемдесет по времето, когато Старейшината твърди (на друго място), че е напуснал дома си. *Айра Джонсън* е бил доктор по медицина. Колко дълго е практикувал и дали някога се е преглеждал при друг лекар, не е известно. — *Дж. Ф. 45-и.*

2) *Айра Хауард* — *Айра Джонсън* — това изглежда е случайно съвпадение на имената — по онова време библейските имена често се срещали. Изследователите на генеалогията на Семействата не са могли да открият никаква кръвна роднинска връзка. — *Дж. Ф. 45-и.* ↑

[3] Когато Лазарус Лонг е бил на десет, *Айра Джонсън* е бил на седемдесет. — *Дж.Ф. 45-и.* ↑

[4] Този епизод е твърде неясен, за да бъде обяснен тук. Виж *Енциклопедия на Хауард: Древни оръжия, химично-експлозивни огнестрелни оръжия.* — *Дж. Ф. 45-и.* ↑

[5] Бит — американска монета от дванайсет цента и половина. — *Бел.прев.* ↑

[6] Ричард Франсис Бъртън (1821–1890) — английски изследовател, дипломат и преводач, познавач на Индия и арабските страни, открил езерото Танганайка и търсил изворите на река Нил. Превел 16 тома „Приказки от хиляда и една нощ“. — *Бел.прев.* ↑

[7] Макар че епизодът е противоречив, това са автентични понятия от езика на Северна Америка през дваисети век. С тях се означават определени видове финансово облагодетелстване по нечестен начин. Виж глава „Мошеничества“ в частта „Измами“ на *Новата златна клонка на Кришнамурти*, Академ Прес, Нови Рим. — *Дж.Ф. 45-и.* ↑

[8] Тези весели стихчета са характерни за дваисети век. Виж семантичния анализ в приложението. — *Дж.Ф. 45-и.* ↑

[9] Raus (нем.) — Върн! — *Бел.прев.* ↑

КОНТРАПУНКТ^[1] I

Креслото внимателно прехвърли Лазарус на леглото, докато техниците мълчаливо го надзираваха. После по-ниският провери по показателите на уредите дишането, сърдечната дейност, мозъчната активност и другите параметри, а междувременно по-високият напъха документите — старото и новото завещание — в непромокаем пакет, запечати го, пломбира го, сложи отпечатък на палеца си и написа отгоре: „Предназначено само за Старейшината и/или Pro tem председателя“. Държа пакета в себе си докато не пристигна смяната им.

Техникът от следващата смяна изслуша доклада за прегледа и провери набързо параметрите, описващи състоянието на спящия пациент.

— Продължителността на съня е регулирана — отбеляза той.

— Трийсет и четири часа дълбок сън.

Новодошлият подсвирна с уста.

— Нова криза?

— Не толкова опасна, колкото предишната. Псевдоболка с ирационална раздразнителност. Физическите параметри са в нормата за съответната фаза.

— А какво има в пакета?

— Първо се разпиши за него и следвай инструкциите.

— Извинявам се за преразхода на кислород.

— Подписът ти, моля!

Техникът се подписа, сложи отпечатък на палеца си и пое пакета.

— Смяната приета — каза той грубо.

— Благодаря.

По-ниският техник чакаше до вратата. След известна пауза старшият техник каза:

— Нямаше нужда да ме чакаш. Понякога ми е необходимо три пъти повече време, за да сдам дежурството. Ти можеш да си тръгваш

веднага щом пристигне младшият техник, своята смяна.

— Да, старши техник. Но пациентът е много особен и си помислих, че може и да ви потрябвам, за да се справите с господин Във всяка манджа мерудия.

— Знам как да се оправя с него. Пациентът е доста особен, наистина... и говори много добре за теб, че агенцията по труда те препоръча, след като предшественикът ти реши да напусне.

— Благодаря ви.

— Не ми благодари, младши техник — Гласът, въпреки изкривяването от преминаването през шлема и филтъра, звучеше меко, въпреки че думите не бяха такива. — Това не беше комплимент, отбелязах факт. Ако не се беше справил добре с първото си дежурство, второ нямаше да има. Както се изрази, „пациентът е особен“. Ти се справи... като изключим нервността ти, която пациентът успя да усети, въпреки че не можеше да види лицето ти. Но ти я преодоля.

— Ъ... надявам се, че е така. Доста се изнервих.

— Предпочитам да имам нервен помощник пред такъв, който знае всичко и не е нащрек. Трябва да се прибереш у дома и да си починеш. Ела с мен, ще те откарам. Къде се преобличаш? В спомагателния салон? Винаги минавам покрай него.

— О, не се безпокойте за мен! Но мога да дойда с вас и после да върна колата обратно.

— Отпусни се! Щом дежурството свърши, няма никакви рангове сред отдалите се на професията. Не са ли те учили на това?

Преминаха през опашката за обществения транспорт и покрай колата на директорката и спряха на по-малката редица, предназначена за старшите служители.

— Да, но... никога преди не се е налагало да работя за някого от вашия ранг.

Тези думи накараха старшият техник да се усмихне.

— Още по-основателна причина да следваш въпросното правило по отношение на мен, тъй като колкото си по-високопоставен, толкова повече ти се иска да забравиш за това след края на дежурството. Ето свободна кола. Влизай и се настанявай!

Ниският техник се вмъкна вътре, но остана прав, докато старшият му колега не седна. Без да обръща внимание на това, по-

висшестоящият подмладител настрои пулта за управление и се отпусна назад, докато колата потегляше.

— Усещам се като парцал. След всяко дежурство ми се струва, че съм на *неговата* възраст.

— Разбирам. Чудя се колко ли ще мога да издържа. Шефе? *Защо* не му позволяват да си види сметката? Изглежда толкова уморен.

Отговорът се забави и не беше по същество:

— Не ми викай „Шефе“. В извънработно време сме.

— Но аз не знам името ви.

— Нито пък има нужда да го знаеш. Хм... ситуацията не е толкова проста, колкото изглежда — пациентът вече се самоуби четири пъти.

— *Какво?*

— О, той не го помни. Ако си мислиш, че паметта му е лоша в момента, трябваше да го видиш преди три месеца. Всъщност всеки път, когато го правеше, работата ни се ускоряваше. Този бутон — когато още го имаше — беше менте. Когато го натискаше, пациентът губеше съзнание и ние можехме да преминем към следващия етап, като възстановявахме все по-голяма част от паметта му. Но трябваше да спрем игрите — и да премахнем бутона — преди няколко дни, защото Старейшината си спомни кой е.

— Но... Това е нарушение на законите! „Всеки човек има право на смърт.“

Старшият техник докосна спомагателния пулт за управление; колата продължи напред, намери свободно място за паркиране и спря.

— Не твърдя, че законът е спазен. Но не дежурните техници определят политиката.

— Когато приех работата, положих клетва... част от която беше, че ще дарявам живот на тези, които го желаят, и никога няма да откажа смъртта на стремящите се да умрат.

— А да не мислиш, че моята клетва не е била същата? Директорката беше толкова вбесена, че си взе отпуска... възможно е дори да си подаде оставката; не мога да гадая. Но *pro tem* председателят не е от нашата професия, не е обвързан от клетвата ни и девизът над входа на клиниката не означава нищо за него. *Неговият* девиз е — или поне така изглежда — „Всяко правило си има изключения.“ Виж, на мен ми е ясно, че трябва да си поговорим по

въпроса и се надявам, че ще ми дадеш възможност преди следващото ни дежурство. Искам да те попитам — възнамеряваш ли да се откажеш? Няма да бъде отбелязано в досието ти — ще се погрижа за това. Не се безпокой за смяната си; Старейшината все още ще спи по време на следващото ми дежурство и всеки помощник ще се справи с работата... което ще даде време на агенцията по труда да ти избере заместник.

— Уф... Искам да му помогна. Това е огромна привилегия, за подобно нещо дори не се е случвало и да мечтая преди. Но сърцето ми се къса. Не мисля, че се отнасят честно с него. А кой заслужава почтено отношение повече от Старейшината?

— И мен ме измъчва същото. Бях в абсолютен шок, когато за пръв път осъзнах, че ми е наредено да запазя живота на човек, решил доброволно да го прекрати. И който е принуден да смята, че го прекратява. Но, скъпи колега, изборът *не е* наш. Работата трябва да се свърши, независимо какво мислим ние. Щом го осъзнах... добре де, аз не страдам от липса на увереност в способностите си... наречи го самонадеяност, ако искаш. Мисля, че съм с най-добра подготовка от всички старши техници. Реших, че ако Старейшината на Семействата трябва да премине през всичко това, нямам право да откажа и да позволя работата да бъде свършена от колеги, които не притежават моите умения. Премиите нямат нищо общо — ще ги даря на приют за умствено недоразвити.

— И аз мога да постъпя по същия начин, нали?

— Да, но ще е глупаво, ако го направиш — аз получавам доста повече от теб. Трябва да добавя обаче, че се надявам тялото ти да понася стимулантите леко, защото аз ръководя всички основни процедури и очаквам помощникът да ми съдейства, независимо дали ще е по време на редовното ни дежурство, или извън него.

— Не се нуждая от стимуланти; използвам самохипноза. Когато се наложи. Рядко. Той ще проспие следващото ни дежурство. Мм...

— Колега, искам отговора ти *сега*. Така че да уведомя агенцията по труда, ако е необходимо.

— О... Ще остана! Ще остана толкова дълго, колкото и вие.

— Чудесно. Знаех си, че ще останеш — Старшият техник отново докосна пулта за управление. — Към спомагателния салон?

— Момент само. Искане ми се да се опознаем по-добре.

— Колега, щом оставаш, ще ме опознаеш прекалено добре. Имам остър език.

— Имам предвид иначе, не в професионално отношение.

— Добре!

— Нали не се засегнахте? Възхищавам ви се и без да сме се зървали. Но сега искам да ви видя. Не се опитвам да ви се подмазвам.

— Вярвам ти. Повярвай ми и ти, че изучих психологическия ти профил, преди да приема избора на агенцията. Не, не се засегнах, напротив даже. Може би ще вечеряме заедно някой път?

— Разбира се. Дори имах предвид нещо повече. Какво ще кажете за „Седем часа екстаз“?

Последва многозначителна пауза. Старшият техник попита:

— Колега, какъв е вашият пол?

— Има ли значение?

— Предполагам, че не. Приемам. Сега ли?

— Ако нямате нищо против?

— Нямам. Имах намерение просто да се прибера в жилището си, да почета малко и да легна да спя. Дали да не отидем там?

— Смятах да ви заведа в „Елисейските полета“.

— Няма нужда. Екстазът трябва да е в сърцето. Благодаря все пак.

— Мога да си го позволя. Уф, не завися от заплатата си. Не е проблем да си позволя най-доброто, което „Елисейските полета“ могат да предложат.

— Може би друг път, скъпи колега. Но жилището ми в сградата на клиниката е съвсем удобно и е поне с час път по-близо, така че без да губим време, ще можем да махнем защитните костюми и да облечем нормални дрехи. Хайде да отиваме у нас, че нямам търпение. Боже, отдавна не ми се е случвало така да се забавлявам, прекалено отдавна!

Четири минути по-късно старшият техник въведе госта си в жилището — просторно, точно както бе обещано, приятно, пълно със свеж въздух, изобщо — апартамент-мечта. Огънят от имитацията на камина в ъгъла лумтеше радостно и мятеше танцуващи светлинки из всекидневната.

— Стаята за гости е зад тази врата, а след нея е банята. Вляво е сметопроводът, гардеробът за защитни костюми и шлемове е отдясно. Някаква нужда от помощ?

— Не, благодаря. Доста бързо схващам.

— Добре, извикай, ако ти трябва нещо. Ще се видим тук, пред камината, след десет минути, става ли?

— Става.

Младшият техник се появи след малко повече от десет минути, най-после без защитно облекло; изглеждаше дори още по-нисък на бос крак и без шлем. Старшият техник повдигна поглед от килимчето пред камината:

— О, ето те и теб! Ти си мъж! Изненадана съм. Но съм доволна.

— А ти си жена. И аз съм много доволен. Но не мога да повярвам, че си изненадана. Та ти си гледала досието ми.

— Не, скъпи — отвърна тя. — Не съм виждала личното ти досие, а само резюмето, което агенцията предоставя на вероятните работодатели. Полагат се най-внимателни грижи вътре в него да се избягват името, полът и друга неуместна информация — компютърна програма следи правилата да се спазват. *Не знаех* какъв е полът ти и предположението ми беше погрешно.

— Пък аз не се и опитвах да отгатна. Но съм зарадван, разбира се. Не знам защо, обаче винаги съм изпитвал особена симпатия към високите жени. Изправи се — нека да те огледам.

Тя мързеливо се изтегна.

— Какъв неразумен критерий. Всички жени са еднакво високи, когато са в хоризонтално положение. Ела и легни тук — много е удобно.

— Жено, когато кажа „Стани!“, очаквам да се действа.

Тя се изкикоти:

— Ти си отживелица. Но хубава... — Тя протегна дългата си ръка, улови го за глезена, дръпна го и той изгуби равновесие. Падна долу. — Така е по-добре. Сега сме еднакво високи.

[1] Контрапункт — мелодия, контрастираща на основната тема и звучаща едновременно с нея. — *Бел.прев.* ↑

КОНТРАПУНКТ II

— Какво ще кажеш за среднощна закуска, Сънчо? — попита тя.

— Позадрямал съм? — с въпрос отвърна той. — Имаше си причина. Да, бих похапнал. Какво ще ми предложиш?

— Каквото искаш, само го назови. Ако го нямам, ще поръчам. Усещам, че се държа много меко към теб, скъпи.

— Добре, какво ще кажеш за десет високи шестнайсетгодишни червенокоси девственици? Момичета имам предвид.

— Да, скъпи. Няма нещо, което да не мога да направя за своя Галахад^[1]. Обаче, ако държиш да имат свидетелство, че са девственици, ще отнеме повече време. Но каква е тази мания, драги? В психологическия ти профил няма и намек за подобни екзотични странности.

— Отменям тази поръчка — нека бъде порция мангов сладолед.

— Да, сър. Ще го поръчам веднага. Или може би ще предпочетеш сладолед от праскови незабавно? Изкушаваш ме. Не съм се подлагала на подобно изкушение откакто бях на шестнайсет. Кое то беше много отдавна.

— Избирам прасковите. Наистина трябва да е било много отдавна.

— Веднага, скъпичък. С лъжичка ли ще го ядеш, или да ти го наплескам по лицето? Нямах предвид този вид изкушение. Подлагала съм се веднъж на подмладяване, както и ти, но поддържам външен вид на по-млада от теб.

— Мъжете имат нужда да изглеждат по-зрели.

— А жените предпочитат да изглеждат по-млади — винаги е така. Но аз зная и истинската ти възраст, Галахад — по-млада съм от теб. Искаш ли да узнаеш как го научих, скъпи? Познах те веднага щом те видях. Помагала съм да те подмладят, скъпи, и много се радвам, че съм го направила.

— Какви ги говориш?

— Да, аз се радвам, скъпи. Каква приятна изненада и толкова неочаквана. Тъй рядко се случва да видиш пациент отново. Галахад, осъзнаваш ли, че не сме използвали *нито един* от тривиалните начини да превърнем съвместната си почивка в блаженство? Но аз не съжалявам. Чувствам се толкова млада и щастлива, колкото не съм била от доста години.

— Аз също. Само дето не виждам никакъв сладолед от праскови.

— Прасе. Звяр. Животно. По-едра съм от теб; ще те поваля и ще ти се нахвърля. Колко лъжички искаш, скъпи?

— О, просто пълни, докато ръката ти не се умори; трябва да възстановя силите си.

Той я последва в кухнята и сам сипа в купи сладолед за двамата.

— Просто предпазливост — поясни, — тъй като не искам да го получа размазан по лицето.

— Е, сега пък! Наистина ли мислиш, че бих могла да постъпя така с моя Галахад?

— На теб не може да се има доверие, Ищар^[2]. Натъртванията ми са доказателство за това.

— Глупости! Бях нежна.

— Ти не си знаеш силата. И си по-едра от мен, както отбеляза. Вместо Ищар трябваше да те наричам... как ѝ беше името? Царицата на амазонките в митологията на Старата Земя.

— Иполита, скъпи. Но аз не съм годна за амазонка поради причините, които ти одеде милваше... съвсем по детински.

— Да не би да съжаляваш? Оттатък в хирургията могат да коригират негодността ти за десет минути, без дори да остане белег. Нищо, Ищар ти подхожда още повече. Но в това има нещо несправедливо.

— Какво, скъпи? Нека да вземем сладоледа и да го изядем пред камината.

— Бива. Та ето какво, Ищар. Казваш, че съм бил твой пациент и знаеш каква е възрастта ми и в двата смисла на това понятие. Логично е да предположа, че знаеш и името ми в регистъра, и Семейството ми, и можеш дори да си припомниш част от моето родословие, тъй като трябва да си го изучила, подготвяйки се за подмладяването ми. Но правилата на „Седемте часа“ ми забраняват дори да се опитам да науча

името, с което си регистрирана в анализите. Така че трябва да си мисля за теб като за „онази висока блондинка, старшия техник, която...“

— Все още имам достатъчно сладолед, за да го размажа върху физиономията ти!

— „... която ми разреши да я наричам Ищар по време на най-щастливите седем часа в живота ми.“ Които почти изтекоха и аз не знам дори дали ще ми позволиш да те отведа в „Елисейските полета“ някой ден.

— Галахад, ти си най-вбесяващият любовник, когото съм имала. Разбира се, че можеш да ме заведеш в „Елисейските полета“. И *изобщо* не е задължително да си тръгнеш след изтичането на седемте часа. А името, с което съм регистрирана в анализите, е Ищар. Обаче, ако още веднъж споменеш моя ранг в извънработно време, ще получиш такива синини, че ще ме запомниш. Гарантирам.

— Побойничка. Треперя от страх. Възнамерявам да си тръгна навреме, за да можеш да поспиш преди следващото ни дежурство. Но какво означава това, че името ти наистина е Ищар? Да не съм изтеглил пет аса, когато се именувахме един-друг?

— И да, и не.

— Това отговор ли е?

— По-рано имах едно от стандартните за Семействата имена, което никога не съм харесвала. Но бях очарована и поласкана от името, което реши да използваш, за да се обръщаш към мен. Така че, докато ти нанкаше, се обадох на архивите и промених името си. Сега съм Ищар.

Той я зяпна.

— Това *истина* ли е?

— Не се плаши, скъпи. Нямам намерение да те хвана в капана си, нито пък някога ще те насиня. Не съм привързана към семейния живот, ни най-малко. Би се шокирал, ако знаеше колко отдавна в този апартамент не е влизал мъж. Можеш да си отидеш когато си поискаш — ти си обвързан с мен само за седем часа. Но не е необходимо да си тръгваш. Ние пропускаме следващото си дежурство.

— Така ли? Защо... Ищар?

— Направих още едно обаждане и прехвърлих дежурството на резервен екип. Трябваше да го направя още по-рано, но бях толкова погълната от теб, скъпи. Старейшината няма да се нуждае от нас утре,

защото спи дълбоко и не знае, че ще пропусне един ден. Но аз искам да бъде при него, когато се събуди, така че пренаредих също и списъка с дежурствата за следващия ден — възможно е да ни се наложи да се задържим на работа до по-късно в зависимост от формата, в която ще е пациентът. Тоест на мен може да ми се наложи. Не настоявам и ти да изкараш двойно или тройно дежурство.

— Щом ти можеш, значи мога и аз. Ищар? Този твой професионален ранг, който ти ми забрани да споменавам... В действителност той е даже още по-висок, нали?

— Дори и да е така — а аз не съм го потвърдила, — забранявам ти даже да мислиш за това. Ако искаш да продължиш да работиш с този пациент.

— Бре! Ти наистина имаш остър език. Нима съм заслужил подобно отношение?

— Скъпи Галахад, извинявай. Когато си дежурен, искам да мислиш само за пациента ни, а не за мен. След работа аз съм Ищар и не желая да бъде нищо друго. Това е най-важният случай, който някога ще ни попадне. Може да се проточи дълго време и да е доста уморително. Така че нека да не се изнервяме взаимно. Опитвах се да ти кажа, че ти — ние двамата — разполагаме с трийсет часа до следващото ни дежурство. И ще се радвам да останеш тук толкова време, колкото пожелаеш. А ако решиш да си отидеш, ще се усмихна и няма да се сърдя.

— Не искам да си тръгвам, казах ти вече. Стига да не ти попреча да спиш...

— Няма да ми попречиш.

— Ще ми трябва един час, за да си намеря нов комплект работно облекло и да премина процеса на обеззаразяване. Искане ми се да бях взел всичко със себе си, но не очаквах подобен развой...

— Нека бъдат час и половина, получих по телефона разпореждане по този повод. Старейшината не ни харесва в изолационните екипи, защото иска да вижда околните. Така че ще трябва да отделим време за обеззаразяване и ще караме дежурствата си, облечени с обикновени дрехи.

— Х-м... Ищар, а това разумно ли е? Можем да кихнем срещу него.

— Да не мислиш, че аз определям тези неща? Скъпи, разпореждането идва директно от двореца. Освен това на жените изрично е наредено да изглеждат колкото може по-добре и да са във възможно най-привлекателни тоалети... Така че ще ми се наложи да помисля какво да взема със себе си, че да издържи стерилизацията... Не ни се разрешава да бъдем чисто голи — това също изрично е споменато. И не се притеснявай за кихането. Преминавал ли си някога през пълно обеззаразяване на тялото? Когато *онзи* екип приключи с теб, ти *няма да можеш* да кихнеш, дори и да искаш. Но не казвай на Старейшината, че си обеззаразяван, защото се предполага, че се явяваме пред него така, както си ходим по улиците — никакви специални предпазни мерки.

— Как бих могъл да му го кажа, след като не знам езика, на който говори? Да не би той да има някакъв предразсъдък срещу голотата?

— Не знам. Просто ти предавам нареждането, което трябва да стигне до всеки от дежурните.

Той се замисли.

— Вероятно не е предразсъдък. Предразсъдъците пречат на оцеляването, елементарно е. Ти ми каза, че основният проблем е как да го изкараме от апатията му. Доволна си от проклетия му нрав, въпреки че си признаваш, че е прекалено проклет.

— Разбира се, че съм доволна — това показва, че реагира на заобикалящата го среда. Галахад, тези неща в момента са без значение. Нямам какво да облека, ще се наложи да ми помогнеш.

— Именно въпроса какво да облечеш имам предвид. Предполагам, че това е идея на *pro tem* председателя, не на Старейшината.

— Не се опитвам да чета мислите му, скъпи; просто изпълнявам нарежданията му. Не умея да се обличам добре, никога не съм умеела. Мислиш ли, че униформа на лаборантка ще бъде подходяща? Ще мине стерилизация, без да й личи... Пък и съвсем ще ми отива.

— Но аз се опитвам да чета мислите на *pro tem* председателя, Ищар... Или поне да отгатна намеренията му. Не, не мисля, че униформата на лаборантка би била подходяща, понеже няма да изглеждаш „сякаш така си ходиш по улицата“. Ако приемем, че не е замесен някакъв предразсъдък, тогава единственото преимущество на

облеклото пред голотата в тази ситуация е, че създава разнообразие. Контраст. Промяна. Би помогнало на Старейшината да се отърси от апатията.

Тя го погледна замислено и с интерес:

— Галахад, досега, на базата на собствения си опит, винаги съм мислела, че единственото нещо, което интересува мъжете относно женските дрехи, е как да ги събличат. Може би трябва да те предложи за повишение.

— Не съм подготвен — в професията съм по-малко от десет години. Сигурен съм, че го знаеш. Нека да прегледаме гардероба ти.

— А ти какво възнамеряваш да облечеш, скъпи?

— Моите дрехи нямат значение; Старейшината е мъж и всички разкази и митове за него свидетелстват, че е останал верен на примитивната култура, в която се е родил. Не е сексуално полиморфен.

— Откъде можеш да си сигурен? Това са просто митове, драги.

— Ищар, всеки мит съдържа в себе си истина, стига да знаеш как да я откриеш. Изказвам предположение, но то е обосновано — та в тази област съм свикнал да се смятам в известна степен за експерт. Преди подмладяването си — преди ти да ме подмладиш — проявявах много по-голяма активност.

— Каква по-точно, скъпи?

— Някой друг път ще ти разкажа. Просто твърдя, че няма никакво значение какви дрехи нося аз. Хитон. Шорти и тениска. Шотландска пола. Дори и бельото, с което съм под изолиращата екипировка. О, разбира се, ще нося дрехи с ярки цветове и ще ги сменям на всяко дежурство, но Старейшината няма да гледа към *мен*, а към *теб*. Затова намери нещо, в което ще му се харесаш.

— А ти как ще узнаеш дали е така, Галахад?

— Много просто. Ще изберем дрехи, в които една красива дългокрака блондинка би се харесала на *мен*.

Изненадан беше при вида на полупразния гардероб на Ищар. При целия си разнообразен опит с жените той не помнеше друга, дотолкова лишена от суетност, че да не си купува излишни дрехи. Докато търсеше съсредоточено, си тананикаше нещо, а после заприпява откъс от весела песничка.

— Ти говориш неговия майчин език! — възкликна Ищар.

— А? Какво? На кого? На Старейшината? Разбира се, че не. Но ще трябва да го науча, предполагам.

— Но ти току-що пееше на този език! Песничката, която Старейшината си тананика винаги, когато е зает с нещо.

— А, ти за онова? „Има загложна фъща... Има дукмейкър...“ Притежавам фонографски слух, нищо повече. Не разбирам думите. Какво означават?

— Не съм сигурна, че в тях има някакъв смисъл. Повечето от тях не съм ги срещала сред наученото досега. Предполагам, че са несвързани стихчета — самоуспокояващи, но без семантичен смисъл.

— От друга страна, в тях може би е ключът към разгадаването на личността на Старейшината. Пробва ли да попиташ компютъра?

— Галахад, нямам достъп до компютъра, който записва какво се случва в неговия кабинет. Но се съмнявам, че някой може да го разбере напълно. Той е примитивен, скъпи — живо изкопаемо.

— Аз, разбира се, бих желал да се опитам да го разбера. Този език, който той използва... труден ли е?

— Много. Ирационален, сложен синтаксис, толкова претрупан с идиоми и нееднозначности, че обърквам дори думи, които съм сигурна, че знам. Бих искала да имам твоя слух.

— Pro tem председателят изглежда няма никакви трудности?

— Мисля, че той притежава особен талант за изучаване на езици. Ако искаш да опиташ, скъпи, аз имам обучаваща програма.

— Дадено! Какво е това? Вечерна рокля?

— Това? Изобщо не е дреха. Купих го, за да покривам с него леглото си, но когато се прибрах тук, открих, че цветът му не пасва на останалата част от всекидневната.

— Рокля е. Ела тук и стой мирна.

— Не ме гъделичкай!

[1] Галахад — един от рицарите на Кръглата маса на крал Артур.
— Бел.прев. ↑

[2] Ищар — богиня на плодородието и плътската любов в акадската митология. — Бел.прев. ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА^[1] I

^[1] Вариации на тема — музикално произведение, състоящо се от завършена по форма тема и последователни нейни видоизменени повторения. — *Бел.прев.* ↑

ДЪРЖАВНИ ДЕЛА

Независимо от нещата, които казах на моя прародител, Старейшината дядо Лазарус, ми се налагаше да работя здравата, за да управлявам Секундус. Но задълженията ми се изчерпваха само с обмислянето на политиката и с оценяването на труда на останалите. Черната работа не е за мен — оставям я на професионалните администратори. Въпреки това проблемите на планета с повече от милиард жители население могат да създадат доста работа на човек, особено ако възнамерява да управлява с минимални усилия — понеже това означава, че трябва да държи ушите си отворени и да наблюдава зорко своите подчинени в търсене на признаци за прояви на излишна активност. Половината ми време преминава в изхвърляне на такива досадни чиновници и в издаване на разпореждания, които да гарантират, че те никога вече няма да се занимават с каквато и да било обществена дейност.

После обикновено закривам техните служби, както и тези на подчинените им.

Не съм забелязал подобни съкращения да вредят на друго освен на паразитите със закритите длъжности, принудени да търсят други начини да избегнат гладната смърт. (Тя е най-добрият изход за тях, но уви, те не го разбират.)

Важно е тези злокачествени тумори да бъдат забелязани и да се отстраняват, докато не се разраснат. Колкото по-умело действа *pro tem* председателят, толкова повече подобни бройки открива — но процесът отнема много време. Всеки може да види пожара в гората; трудното е да усетиш първия полъх на дим.

Затова ми остава твърде малко време за основната ми работа — обмислянето на политиката. Целта на моето управление е не само да творя добро, но и да не допускам да се върши зло. Звучи просто, но не е. Например, въпреки че предотвратяването на въоръжени революции явно влиза в задълженията ми по поддържане на реда, отдавна, доста години преди да чуя мнението на Лазарус по въпроса, се усъмних в

разумността на решението да депортирам потенциалните революционни лидери. Но симптомът, предизвикал безпокойството ми, беше толкова нищожен, че го забелязах едва след десет години.

За всички тези десет години нямаше нито един опит за покушение над мен.

По времето, когато Лазарус Лонг се върна на Секундус, за да умре, тревожният признак не беше изчезвал от двайсет години.

Това бе зловещо и аз го съзнавах. Ако сред популацията от повече от милиард души, толкова задоволени, толкова еднообразни, толкова самодоволни, за две десетилетия не изкласи нито един убиец, значи цивилизацията е сериозно болна, без значение колко здрава изглежда. Когато изминаха десетина години, след като бях забелязал този факт, аз започнах да отделям всеки свободен час за подобни размишления и се питах отново и отново: как би постъпил в подобен случай Лазарус Лонг?

Общо взето знаех как е постъпвал — и затова се реших на миграцията: или да отведа своя народ извън планетата, или сам да я напусна, ако никой не ме последва.

(Като препрочитам написаното, намирам, че звучи сякаш съм се стремил към смъртта си в някакъв мистичен смисъл — просто *Кралят трябва да умре*. Ни най-малко! През цялото време съм заобиколен от незабележима, но надеждна охрана, чиято природа няма да разкривам. Но без никакво опасение мога да спомена трите основни предпазни мерки: моят външен вид не е известен на публиката; почти никога не се появявам сред хората, а когато го правя — никога не го афиширам. Работата на управляващ е опасна — така и трябва да бъде, — но аз нямам намерение да умирам. И същността на „тревожния симптом“ не е в това, че съм жив, а че няма мъртви убийци. Излиза, че никой не ме мрази достатъчно, та да се пробва. Ужасно. С какво ли съм ги разочаровал?)

Когато клиниката „Хауард“ ме уведоми, че Старейшината се е събудил (напомням, че от негова гледна точка бе изминала само една нощ), аз не само бях нащрек, но също така бях приключил с цялата спешна работа и бях отложил останалата; веднага тръгнах към клиниката. След като ме дезинфекцираха, го заварих да пие кафе и да приключва закуската си.

Той ме погледна и се усмихна:

— Здравсти, Айра.

— Добро утро, дядо.

Бях готов да повторя трогателния спектакъл, който той бе позволил да изнеса, когато се разделяхме „предишната нощ“, но чаках знаци, които да кажат „да“ или „не“ преди устните да се отворят. Въпреки че сред Семействата подобни обичаи са широко разпространени, Лазарус, както винаги, не се съобрази с тях. Така че аз продължих доста предпазливо.

Той ми отговаряше, отдръпвайки се назад толкова незабележимо, че ако не бях тъй наблюдателен, изобщо нямаше да разбера.

— Тук има чужденци, Айра — прошепна тихо той. Веднага млъкнах. Той добави: — Във всеки случай на мен ми изглеждат чужденци. Опитах се да се запозная, но всичко, което разменихме, бяха прости думи, съпроводени с жестове. Но е хубаво да има хора покрай теб вместо онези зомбита... ще се справим. Хей, скъпа! Ела тук, бъди добро момиче.

Той направи знак на един от техниците-подмладители — както винаги дежуреха по двама, тази сутрин бяха мъж и жена. Беше ми приятно да видя, че е изпълнено нареждането ми жената да е облечена с вкус. Тя бе блондинка, грациозна и нелишена от привлекателност за харесващите високи жени. (Аз не че не ги харесвам, но предпочитам жената да може да се побере върху коленете ми... въпреки че напоследък нямам много време за такива занимания.)

Тя се плъзна напред и спря в очакване, усмихната. Беше облечена в нещо трудно за описание — женската мода се променя прекалено бързо, за да мога да я следя, особено в период, когато всяка жена в Нови Рим изглежда се опитваше да се облича различно от останалите. Но каквото и да носеше тя, то беше в подходящо на очите ѝ преливащо се синьо и плътно прилепваше към тялото ѝ; ефектът беше доста приятен.

— Айра, това е Ищар... Правилно ли го произнесох този път, мила?

— Да, Старши.

— А онзи млад човек ей там е Галахад, ако щеш вярвай. Знаеш ли някои от легендите на Земята, Айра? Ако знаеше какво означава името му, щеше да го смениш. Той е съвършен рицар, така и не постигнал нищо. Но аз се опитвам да си спомня защо лицето на Ищар

ми е толкова познато. Скъпа, да не съм бил женен за теб някога? Попитай я, Айра, може да не ме е разбрала.

— Не, Старши. Никога. Със сигурност.

— Тя разбра — казах аз.

— Е, трябва да е била баба ѝ тогава... Славно момиче бе тя, Айра. Но се опита да ме убие, така че я напуснах.

Старшият техник бързо изговори няколко думи на галакта. Аз преведох:

— Лазарус, тя каза, че никога не е имала честта да е омъжена за вас нито по договор, нито неформално, но е абсолютно съгласна да го направи, стига да желаете.

— Прекрасно! Готина е... онази наистина *трябва* да е била баба ѝ. Приблизително преди осем или девет века — губи ми се вече кога точно... На същата тази планета. Айра, попитай я дали т-ъ... Ариел Барстоу не ѝ е баба.

Техничката изглеждаше доста поласкана и изстреля поток от думи на галакта.

— Тя казва, че Ариел Барстоу е нейна пра-пра-пра-пра-баба, и че е много щастлива да чуе, че вие потвърждавате родствената връзка, тъй като това е линията, по която тя произлиза от вас... също казва, че ще е изключителна чест — не само за нея, но и за всичките ѝ роднини и братовчеди, — ако вие възобновите роднинската връзка отново, независимо дали с договор, или не. След завършване на подмладяването, естествено — тя не иска да ви кара да бързате. Какво ще кажете, Лазарус? Ако е надхвърлила квотата си за репродукция, ще съм щастлив да ѝ дам специални права, така че да не се наложи да емигрира.

— Да бе, хич не ме кара тя да бързам. И ти също. Но тя се изрази учтиво, затова ще получи учтив отговор. Кажи ѝ, че съм поласкан и ще обмисля предложението ѝ, но да не очаква, че в четвъртък ще съм готов. Накратко — „не звънете, ние ще ви позвъним“, но ѝ го кажи с други думи, така, че да остане доволна. Тя прекрасно дете.

Предадох отговора в дипломатична форма. Ищар засия, направи реверанс и се отдалечи. Лазарус се обади:

— Придърпай си нещо, синко, да поседнем — Той понижи гласа си и добави: — Между другото, Айра, сигурен съм, че Ариел ми слагаше рога. Но с някой от моите потомци, така че това момиче при

всички случаи произхожда от мен, макар че може би не по пряка линия. Всъщност това няма значение. Защо се появи толкова рано? Нали казах, че можеш да идваш два часа след закуска?

— Аз ставам рано, Лазарус. Вярно ли е, че сте се решили на пълния курс на лечение? Тя май не се съмнява в това.

Лазарус изглеждаше огорчен:

— Възможно е това да е най-простият отговор, Айра — но как да съм сигурен, че ще получа топките си обратно?

— Тестисите на вашия клонинг са вашите собствени тестиси, Лазарус — това е един от основните постулати на теорията.

— Добре... ще видим. Айра, ранното ставане е порок — спира растежа и съкращава живота. Като сме заговорили за това... — Лазарус погледна стената. — Благодаря за бутона. В едно толкова прекрасно утро той не ме привлича, но човек винаги трябва да има избор. Галахад, кафе за председателя, а онзи плик — за мен.

Дядо Лазарус подкрепи нарежданията си с жестове, но аз мисля, че техникът разбра думите му. А може и да е някакъв вид телепатия; подмладителите обикновено са емпати — трябва да бъдат такива. Техникът незабавно се приближи до Лазарус и му подаде плика, после ми наля кафе, което аз не исках, но протоколът изискваше да пия нещо.

— Айра — продължи Лазарус, — ето го новото ми завещание. Прочети го, запиши го някъде и съобщи на компютъра. Аз вече одобрих текста и наредих на машината да въведе завещанието в паметта си. Така че сега само адвокат от Филадельфия би могъл да те лиши от наследството ти. Обаче тук няма адвокати от Филадельфия. — Той с жест отпрати техника: — Достатъчно е кафето, младежо, благодаря. Отиди да седнеш. Ти също седни, скъпа Ищар. Айра, а какви са тези млади хора? Болногледачи? Прислужници? Слуги? Или някакви други? Те се суят около мен като кокошка над единственото си пиленце. Винаги съм се стремил да не получавам повече грижи от необходимите ми. Нужно ми е само общуване... човешка компания.

Не можех да му отговоря, преди да направя справка. Не е необходимо да знам как е организирана клиниката за подмладяване. Освен това тя е частно предприятие, не се подчинява на настояществото, а директорката беше много възмутена от намесата ми в случая на Старейшината. Така че се стараех да се намесвам минимално, поне докато нарежданията ми се изпълняват.

Попитах жената техник на галакта:

— Какво е професионалното ви положение, мадам? Старейшината иска да знае. Той каза, че се държите като слуги.

— Да му служим както можем е удоволствие за нас, сър — спокойно отговори тя. После се поколеба и продължи: — Аз съм Ищар Харди, началник-администрация, главен техник и заместник-директор по подмладителните процедури, помага ми дежурният младши техник Галахад Джонс.

Като човек, подмладяван два пъти, не се учудих, че козметичната ѝ възраст не отговаря на календарната. Но си признавам, че бях изненадан да науча, че тази млада жена е не само техник, но и началник-отдел, вероятно номер три в цялата клиника. Или по-скоро номер две, тъй като директорката е заминала — цупи се някъде в палатката си, дявол да я вземе с нейния инат и привързаността ѝ към закона. А може Ищар да е и изпълняваща длъжността директор, заедно със заместниците си или с някои началници на отдели да управлява всичко.

— Така ли? — попитах аз. — Мога ли да узная каква е календарната ви възраст, мадам администратор?

— Господин *pro tem* председателят може да задава всякакви въпроси. Само на сто четирийсет и седем години съм, но имам необходимата квалификация и от времето на достигане на първата си зрелост никога не съм сменяла професията си.

— Не се съмнявам в квалификацията ви, мадам. Просто съм учуден, че дежурите тук, вместо да седите зад бюрото си. Въпреки че трябва да си призная, че не знам как е организирана работата в клиниката.

Тя леко се усмихна.

— Сър, аз бих изказала подобно учудване от вашия собствен интерес към този случай... ако не ми се струваше, че го разбирам. Аз се намирам тук, защото не мога да прехвърля отговорността на никого, та той е *Старейшината*. Аз контролирам всички дежурни, дори и най-добрите, с които разполагаме.

Това трябваше да го науча.

— Ние се разбираме един друг — казах. — Доволен съм. Но мога ли да направя едно предложение? Старейшината е напълно независим по темперамент и изключителен индивидуалист. Той би

желал да се ползва от минимум услуги — само тези, без които не може да мине.

— Дразним го, сър, така ли? Защото сме прекалено загрижени? Бихме могли да стоим отвън пред вратата и да го наблюдаваме и моментално да се появяваме, ако има нужда от нещо.

— Възможно е да сте прекалено загрижени. Но стойте пред очите му. Той се нуждае от човешка компания.

— Какво е това шушу-мушу? — поинтересува се Лазарус.

— Трябваше да задам някои въпроси, дядо, тъй като не съм запознат с организацията на клиниката. Ищар не е слуга — тя е подмладител, и то много висококвалифициран, а Галахад е помощникът ѝ. Но те са щастливи да ви обслужват, когато имате нужда.

— Не се нуждая от лакеи — днес се чувствам съвсем добре. Ако ми трябва нещо, ще ги повикам, няма защо постоянно да ми висят на главата и да се мотаят наоколо — Той се ухили. — Обаче тя ми доставя голямо удоволствие с размерите си — приятно е да я виждам около себе си. Придвижва се като котка, гъвкава е — сякаш се излива. Наистина ми напомня за Ариел... Казах ли ти защо Ариел се опита да ме убие?

— Не, но бих желал да го чуя, ако искате да го спделите.

— Мм... напомни ми, когато Ищар не е наблизо... според мен тя разбира английския значително повече, отколкото го показва. Но аз обещах да говоря, докато ти демонстрираш желание да слушаш. Какво би желал да ти разкажа?

— Каквото и да е, Лазарус. Шехерезада сама си е избирала темите.

— Да, така е правила. Но аз в момента нямам никоя тема предвид.

— Добре... когато дойдох, вие казахте, че ранното ставане е порок. Сериозно ли го мислите?

— Може би. Дядката Джонсън го твърдеше. Постоянно разказваше историята за човека, който бил осъден на разстрел на разсъмване, но се успал и го пропуснал. Същия ден го помилвали и той живял още четирийсет или петдесет години. Казваше, че случката доказва тезата му.

— И вие смятате, че тази история е истинска?

— Толкова, колкото и историите на Шехерезада. Аз я разбирах така: „Спи колкото можеш, защото не се знае колко време ще ти се наложи да бодърстваш.“ Ранното ставане може и да не е порок, Айра, но със сигурност не е и добродетел. Старата поговорка за ранната птица, дете изяла червейчето, показва само едно, че червейчето не е трябвало да става толкова рано. Не мога да понасям хора, които се хвалят с ранното си ставане.

— Не исках да прозвучи като хвалене, дядо. Ставам рано по навик — заради работата. Но не казвам, че е добродетел.

— Кое? Работата? Или ранното ставане? Никое от тях не е добродетел. Ако станеш рано *няма* да свършиш повече работа. Все едно да се опитваш да удължиш един канап, като отрежеш част от единия му край и я завържеш за другия. Ако се събудиш с прозявка и все още неотпочинал, дори ще свършиш *по-малко* работа. Ще си недоспал, ще допускаш грешки и ще се налага да вършиш всичко отначало. Подобна интензивна работа е разточителна. А също и неприятна. И е дразнещо за онези, които обичат да си поспиват до късно, ако съседът им излезе в безбожно ранен час да дои кравата, вдигайки шум. Айра, прогресът се движи не от ранобудниците, а от мързеливците, които търсят лесните начини за вършене на работата.

— Карате ме да се чувствам така, сякаш съм пропилял напразно четири века.

— Може и да си ги пропилял, синко, ако си ги прекарал в ранно ставане и усилена работа. Но никога не е твърде късно да промениш навиците си. И не се ядосвай — аз също съм пропилял по-голямата част от дългия си живот, макар и по един може би по-приятен начин. Искаш ли да чуеш историята на един човек, превърнал мързела във висше изкуство? Неговият живот илюстрира принципа за минималното усилие. Историята е истинска.

— Не се и съмнявам. Но аз не държа непременно да разказвате истински истории.

— О, Айра, аз не позволявам на истината да ме ограничава, по душа съм солипсист^[1]. Слушай тогава, о, могъщи кралю!

[1] Солипсизъм — крайно субективно идеалистическо философско учение, което признава за единствена несъмнена реалност отделния човек и неговото съзнание. — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА II

РАЗКАЗ ЗА ЧОВЕКА, КОЙТО БЕШЕ ПРЕКАЛЕНО МЪРЗЕЛИВ, ЗА ДА НЕ СПОЛУЧИ

Той ми беше съвипусник от флотското офицерско училище. Нямам предвид космическия флот — тогава човечеството все още не се бе добрало до единствения спътник на Земята. Флотът беше морски: корабите плуваха по водата и се опитваха да се потопят един друг, често с прискърбен успех. Аз се забърках в тази авантюра, тъй като бях твърде млад, за да осъзная, че ако корабът ми потъне, то вероятно и аз ще отида на дъното заедно с него... Но историята не е за мен, а за Дейвид Лем^[1].

За да бъде разбран Дейвид, трябва да се върнем в детството му. Той беше планинец, което означава, че се бе появил от област, нецивилизована дори според широките разбирания от онова време.

Образованието си получил в селско едностайно училище и го завършил на тринайсетгодишна възраст. Обичал учението, защото най-сложното нещо, с което се занимавал в училището, било четенето. Преди и след училище трябвало да върши неприятни неща в тяхната семейна ферма, които той не понасял — тогава те се наричали „честен труд“, което значи тежка, мръсна, безполезна и зле платена работа. Заради този „честен труд“ трябвало да става и рано, което мразел най-много от всичко.

Последният учебен ден бил жесток за него: това означавало, че сега ще се занимава с „честен труд“ през целия ден, вместо да прекарва шест или седем часа в почивка, докато е на училище. През един горещ ден прекарал петнайсет часа зад рало, теглено от муле... И колкото повече се взираше в мулето, дишал прахта, която то вдигало с къчовете си, и триел потта от честния труд, за да не влиза в очите му, толкова по-малко му харесвала тази работа.

Същата нощ той без никакви формалности напуснал дома си, извървял петнайсетте мили до града, преспал край вратата на пощата, а когато на сутринта я отворили, се записал във флота. През тази нощ пораснал с две години: от петнайсет станал на седемнайсет, което го направило достатъчно голям, за да има право да се запише.

Момчетата порастват бързо, след като напуснат дома си. Да се установи истината не било лесно; за регистриране на раждания на онова място по онова време никой нищо не бил чувал. А Дейвид бил висок шест фута, широкоплещест, мускулест, красив и зрял на външен вид, като се изключи дивият поглед в очите му.

Флотът се харесал на Дейвид. Дали му обувки и нови дрехи, той получил възможност да пътува по море, да види странни и интересни места, необезпокояван от мулета и прашни царевични полета. От него очаквали да работи, макар и не тежък и непрекъснат труд като в планинската ферма, и след като си създал представа за политическата обстановка на борда на кораба, той станал експерт в изкуството да работи малко, но достатъчно, за да задоволи местните богове, наречени младши командващи офицери.

Обаче не бил напълно доволен, защото все още се налагало да става рано и често трябвало да дава нощни дежурства, а и понякога да търка палубата и да изпълнява други задължения, несъвместими с чувствителния му темперамент.

Тогава чул за училището за кандидат-офицери — юнкери, както бяха известни по онова време. Не че на Дейвид му пукало как точно се наричат; работата била там, че флотът възнамерявал да му плаща, за да седи и да чете книги — именно така си представял той рая — необезпокояван от палуби за търкане и от младши офицери. О, кралю, отегчавам ли те? Не?

Много добре... Дейвид бил зле подготвен за това училище — за да влезе в него не му достигали четири-пет години обучение по математика, естествени науки, история, езици, литература и така нататък.

Да се престори, че не е пропуснал тези четири години, се оказало по-трудно, отколкото прибавянето на две години към възрастта. Обаче флотът се стремял към превръщането на матросите в офицери, така че организирал специални курсове, за да помогне на кандидатите с незавършено академично образование.

Дейвид изтълкувал, че формулировката важи и за неговия случай; той казал на командващия си младши офицер, че малко не му достигнало, за да завърши средното си образование. Кое то си е било отчасти вярно; за да го завърши, не му достигнало половин графство — толкова било разстоянието до най-близкото средно училище.

Не знам как Дейвид е накарал началството си да го препоръча; той никога не е обсъждал този въпрос. Достатъчно е да се каже, че когато корабът му на пълна пара отплавал към Средиземно море, самият Дейвид останал в Хемптън Роуд, шест седмици преди специалните курсове да започнат. През времето до началото им го включили свръхщатно в бройката. Офицерът по личния състав (всъщност той бил чиновник) дал на Дейвид легло и място в офицерския стол и наредил да не му се мярка пред очите през работно време, а да стои в празните класни стаи, където ще се срещне с колегите си след шест седмици. Нашият човек така и постъпил; оказало се, че в класните стаи има множество книги, използвани за преподаване на предмети, някои от които кандидатите вероятно са пропуснали; Дейвид ги бил пропуснал всичките, така че седял далеч от погледа на началниците и четял.

Това му било напълно достатъчно.

Когато занятията започнали, Дейвид дори помагал на преподавателя по евклидова геометрия — необходим предмет и може би най-трудният. Три месеца по-късно положил клетва като флотски кадет в Уест Пойнт, на прекрасните брегове на Хъдсън.

Дейвид не осъзнавал, че е скочил от тигана направо в огъня; садизмът на младшите офицери е нищо в сравнение с ужасяващите издевателства, на които били подлагани кадетите плебеи от учещите се в по-горните класове, особено от най-старшите, които минавали за представителите на Луцифер в този организиран ад.

Дейвид загубил три месеца, за да се увери в това и да съобрази какво да направи, докато по-горните класове били по море и практикували бойни маневри. Решил, че ако издържи останалите девет месеца, всичките кралства на Земята ще са негови. Казал си: щом кравите и графините могат да издържат тези девет месеца, ще успея и аз.

Той разделил опасностите на групи: тези, които трябва да бъдат понасяни, онези, които могат да бъдат избегнати, и такива, които

трябва да бъдат търсени активно. По времето, когато боговете-повелители се завърнали, готови да продължат с потъпкването на плебеите, той бил изработил политика за всеки типичен случай и бил подготвил съответна доктрина, изменения в която внасял само за да отрази някои тактически промени, необходими, за да не му се налага да прибегва до небомислени импровизации.

Айра, „о, кралю“, исках да кажа, да оцелееш в толкова трудна ситуация е по-важно, отколкото изглежда. Например дядката — имам предвид дядката на Дейвид, естествено — го учел никога да не сяда с гръб към вратата. „Синко — казвал му той, — може да оцелееш деветстотин деветдесет и девет пъти, в които нито един враг да не влезе през вратата. Но на хилядния път това ще стане.“ Ако моят собствен Дядка винаги бе следвал това правило, сигурно още щеше да е жив и да продължава да изскача от прозорците на спалните. Той прекрасно го знаеше, но не го спази само веднъж — прекалено му се играеше покер и седна на единственото свободно кресло, с гръб към вратата. И това го погуби.

Той изскочи от креслото си и успя да стреля по три пъти с всеки от пистолетите си в убиеца, преди да падне — ние не умираме покорно. Но победата се оказа само морална: бил е мъртвец, с куршум в сърцето си, още преди да скочи от креслото. И всичко заради едно нищо и никакво сядане с гръб към вратата.

Айра, аз никога не забравям думите на Дядката — не ги забравяй и ти.

И така, Дейвид класифицирал опасностите и изготвил доктрина. На първо място трябвало да е търпелив при безкрайните разпити; убедил се, че и плебеят не бива никога да отговаря „Не знам, сър!“ на питанията на някой от горните класове, особено на най-големите. Въпросите можели да бъдат разделени на категории — история на училището; история на флота; прочути морски поговорки; имена на капитани на отбори и звезди от всякакви атлетични спортове; колко секунди остават до дипломирането на випуска; какво ще дават за обяд или вечеря. Всичко това не го притеснявало — отговорите се поддавали на зазубряне, с изключение на секундите, оставащи до дипломирането, но той си изработил преки пътища за решаване на проблема, което много му помагало през следващите години.

— Какви преки пътища, Лазарус?

— Нищо чак толкова фантастично. Изчислявал броя на секундите в момента на събуждане и я коригирал с всеки изминал час. Да речем, минали са пет часа след ставането в шест сутринта — трябва да се извадят осемнайсет хиляди секунди от базовото число; минали са още дваайсет минути — изваждаме още седемстотин и дваайсет секунди. Така например на обяд на стотния ден преди дипломирането, да речем, точно в дванайсет и една минута и трийсет секунди, като се има предвид, че е прието за час на дипломирането да се смята десет сутринта, Дейвид би могъл да отговори: „Осем милиона шестстотин трийсет и две хиляди и седемстотин дваайсет и седем секунди, сър!“, като изстрелвал предварително изчислената цифра веднага след задаването на въпроса.

През останалото време на деня той просто поглеждал часовника си и се преструвал, че чака секундната стрелка да стигне съответната отметка, но всъщност правел изчисления наум.

И ето какво подобрение направил — измислил десетичен часовник. Не такъв, какъвто използвате вие тук, на Секундус, а вариант на земния неудобен часовник, който тогава бил на мода и измервал денонощието посредством дваайсет и четири часа, при шейсетминутен час и шейсетсекундни минути. За да улесни изчисленията си, той разцепил времето на интервали и подинтервали от десет хиляди секунди, хиляда секунди и сто секунди, и запомнил таблицата за преминаване от едното в другото времеизмерване.

Ще разбереш какво е предимството. За всеки с изключение на Анди Либи, Бог да успокои невинната му душа, при големи числа от порядъка на милиони, изчисленията с десетки хиляди и хиляди са полесни за пресмятане наум и могат да се правят по-бързо и без грешки, в сравнение с използването на седем хиляди двеста седемдесет и три, както в примера, който приведох. Новият метод на Дейвид позволявал да се избегнат допълнителните изчисления.

Например десет хиляди секунди след пробуждане е осем часа, четирийсет и шест минути и четирийсет секунди сутринта. Щом веднъж Дейвид съставил таблицата си и я запаметил, което му отнело по-малко от ден, му станало значително по-лесно да намира търсената цифра — той на мига определял настъпването на следващия стосекунден интервал, а после *прибавял* (а не изваждал) две цифри от текущото време, за да направи от приблизителния отговор точен. Така

той можел да каже всичките милиони секунди във всеки момент, без да допусне грешка.

Тъй като не обяснил на никого своя метод, си спечелил репутацията на блестящ изчислител, *гениален идиот* от типа на Либи. А той не бил такъв — бил селско момче, използвало главата си, за да разреши прост проблем. Но командирът на взвода му бил доста раздражен, задето Дейвид се оказал „умно магаре“ — което означавало, че умеел неща, които командирът на взвода не умее, — така че му заповядал да наизусти логаритмичната таблица. Това не притеснило Дейв — той се плашел единствено от „честния труд“. Хванал се за работа, като всеки ден учел двайсет нови числа — цифра, която мъчителят му смятал за напълно достатъчна, за да му даде да се разбере на „умното магаре“.

Първ се предал командирът — Дейвид вече бил запомнил шестстотин числа. Той продължил да ги учи още три седмици, докато станат хиляда. Интерполацията му позволила да получи първите десет хиляди числа и да се избави от логаритмичните таблици — нещо извънредно полезно в онези времена, когато още нямало компютри.

А непрекъснатият поток от въпроси не притеснявал Дейв, като се изключи възможността заради тях понякога да закъснява за хранене, когато е гладен до смърт — и той се научил да отговаря бързо, да стои търпеливо и да слуша внимателно всички подхвърлени му въпроси. Някои от тях били подвеждащи, например: „Господинчо, ти девствен ли си?“ Както и да отвърне плебеят, се оказвало, че е в беда, ако отговорът е пряк. По онова време на проблема за девствеността или отсъствието ѝ се отделяше огромно внимание, не знам защо.

Подвеждащите въпроси изисквали нестандартни отговори; Дейв установил, че приемливите отговори са от типа на: „Да, *сър*! В лявото ми ухо.“ Или например в пъпа.

Но повечето провокационни въпроси били отправяни с цел плебеят да прояви смиреност в отговора, което се смятало за смъртен грях. Пита те например тарторът: „Мистър, би ли ми казал, че съм красив?“ Приемливият отговор е: „Сър, майка ви би могла да каже това, но не и аз“ или „Сър, вие сте най-красивият мъж сред маймуноподобните, който съм виждал“.

Такива отговори били рисковани — те можели да изкарат тартора от равновесие, — но били по-сигурни от смирените отговори. Обаче

колкото и оригинален да се опитва да бъде плебейт, веднъж седмично тарторът решавал, че се нуждае от наказание — своеволно наказание без съд и присъда. Наказанията били от леки — едни и същи упражнения, повтаряни до изнемога, тях Дейвид изобщо не ги обичал, защото му напомняли за „честния труд“; до строги — налагане по задника. Може да ти се стори, че това не е нищо особено, Айра, но аз не ти говоря за пошляпванията, които понякога децата получават. Там побоите се нанасяли или с плоската страна на щика, или с метла, прикрепена към дълга тояга. Три удара от зрял човек в перфектно здраве са способни да докарат на седалищната част на жертвата натъртвания, синини и кръвоизливи, придружени с нетърпима болка.

Дейвид старателно се опитвал да избягва подобни мъчения, но да му се разминат съвсем, нямало как, дори и чрез молби за пощада, защото някои от тарторите били истински садисти. Така че Дейв стискал зъби и търпял, смятайки — с пълно основание, — че ако избяга от училището, ще спомогне за утвърждаването на абсолютната власт на тартора. Така че се взирал в новото муле и търпял.

Но имало и още по-големи опасности за личната му свобода и изгледите за живот без „честен труд“. Армейският мистицизъм включвал в себе си идеята, че перспективният офицер трябва да преуспява в атлетичните видове спорт. Не ме питай защо — тук е възможно да има рационално обяснение не повече, отколкото в останалите клонове на теологията.

И така плебеите нямали друг избор, освен да се занимават със спорт. И всеки ден Дейвид бил принуден да прекарва по два часа, които иначе се водели за свободно време, не в дрямка или в мечти в училищната библиотека, а в уморителни упражнения.

Още по-лошо било, че някои разновидности „спорт“ не само принуждавали Дейвид неоправдано да хаби енергия, но и заплашвали толкова ценената от него собствена кожа. „Бокс“ — това е отдавна забравена дума, означаваща безцелна битка, в която двама мъже се млатели един друг за определен период от време или докато един от тях бъде пребит до загуба на съзнание. „Лакрос“ — това било нещо подобно на сражение между туземците, по-рано населявали същия континент. Две групи мъже, въоръжени с тояги, гонели летящ снаряд, с чиято помощ се смятал резултатът. Перспективата да заработи още

някоя синина или счупване при съприкосновение с тоягите държали нашия герой далеч от този спорт.

Имало едно нещо, наречено „водно поло“, в което два отбора плувци се опитвали да се издавят помежду си. Дейвид го избягнал, като се направил, че плува едва-едва — само колкото да не бъде изгонен от училище. А бил великолепен плувец — още от седемгодишната си възраст, когато двама по-големи негови братовчеди го хвърлили в местния ручей, — но успял да скрие уменията си.

Най-престижният вид спорт се наричал „фут бол“ и тарторът винаги се стремил да си избира от всеки нов отбор за първа жертва новака, който би могъл да постигне големи успехи в този организиран побой. Дейвид не бил виждал дотогава подобно нещо, но още от пръв поглед миролюбивата му душа се изпълнила с ужас.

И имало защо: две банди от по единадесет души преследвали надут елипсовиден мехур, като преодолявали съпротивата на противниковата банда. Всичко това придружено с някакви ритуали и мъчноразбираема терминология, но основната идея била ясна.

Звучи безвредно и доста глупаво. Глупаво — определено, обаче съвсем не безопасно; правилата позволявали противниковата шайка да атакува човека с кълбото по най-разнообразни насилствени начини, най-безобидният от които е да се хване играчът докато тича и бъде хвърлен на земята, сякаш е купчина тухли. Понякога трима или четирима съперници се нахвърляли върху един, като извършвали недостойни и груби действия, недопустими от правилата, но незабележими в такова меле.

Смятало се, че подобни действия не водят до смърт, но понякога имало и смъртни случаи. Да се контузиш сериозно обаче било нещо нормално.

За нещастие на Дейвид той имал идеалните физически данни за успех в този „фут бол“ — ръст, тегло, острота на зрението, бързина, рефлексии. След завръщането от морските учения най-големите със сигурност биха го набелязали като доброволец за жертвоприношение.

Дошло време да помисли какво да прави.

Единственият възможен начин да се спаси от въпросния „фут бол“ бил да се занимава с някакъв друг спорт. И той намерил такъв.

Айра, имаш ли представа какво е това „фехтовка“? Добре... значи мога да говоря свободно. В историята на Земята имало време,

когато мечът, непрекъснато използван четири хилядолетия, престанал да бъде оръжие. Обаче мечовете продължавали да съществуват и отчасти били съхранили сянката на древния си престиж. Смятало се, че джентълмените трябвало да умеят да използват меча и...

— Лазарус, какво е това „джентълмен“?

— Какво? Не ме прекъсвай, момче, объркваш ме. Джентълмен е... уф. Добре, нека да помисля. Общата дефиниция... Може да си помислиш, че е нещо сложно. Някои казват, че човек го има по рождение — отличителна черта, която се наследява по генетичен път. Само че що за отличителна черта е това? Предполага се, че джентълменът предпочита да е по-скоро мъртъв лъв, отколкото жив чакал. Обаче аз предпочитам да съм жив лъв, което ме поставя извън всякакви правила. Мм... ако трябва да го кажа сериозно — качеството, обозначено с това название, представя бавната поява в човешката култура на етика, по-висша от обикновената човешка лична изгода... Дяволски бавна поява, ако питаш мен; човек все още не може да се опре на джентълменството, ако се подхлъзне.

Та тогава офицерите се смятаха за джентълмени и носеха мечове. Дори и летците, само Аллах знае защо.

Кадетите не просто се смятаха за джентълмени — имаше закон, който твърдеше, че те са джентълмени. Така че се учеха да владеят хладното оръжие поне минимално: колкото да не се порежат или да не набодат случайно попаднал им зрител. Но не чак толкова, че да могат да се сражават с мечове, а когато протоколът изискваше да ги носят, изглеждаха доста глупаво с тях.

Но фехтовката се признаваше за спорт. Не беше толкова престижна, колкото футбола, бокса или дори водното поло, но бе в списъка и съответно — достъпна за плебеите.

Дейвид видял в нея спасението си. Според елементарния физически закон, ако се намирал на фехтовалната пътека, нямало как да се озове едновременно и долу, на футболното игрище, сред садистичните горили с обувки с шипове, скачащи нагоре-надолу върху му. Доста преди горните класове да се върнат в училището, кадетът плебей Лем си спечелил място в отбора по фехтовка, не пропускал нито една тренировка и скоро се наредил сред най-перспективните в отбора.

На въпросното място по онова време имало три вида фехтовка: сабя, шпага и рапира. Първите два вида използвали истински видове оръжия. Естествено, остриетата и върховете били притъпени, но въпреки това било възможно човек да се нарани с тях, понякога и фатално, макар и да се случвало рядко. Но рапирата се оказала лека играчка, псевдомеч с подвижно острие, което се прегъвало и при най-малък натиск. Битката с такова оръжие само имитирала истинска и била не по-опасна от игра на „пържоли“. Така че Дейвид избрал именно това „оръжие“.

То сякаш било създадено за него. Доста от изкуствените правила на боя с рапири давали огромно преимущество на хората с бързи рефлексии и остър ум, а Дейвид бил точно такъв. Имало известно натоварване, но не каквото е във футбола, лакроса или дори в тениса. Но най-вече спортът не изисквал съприкосновение между телата — него Дейвид намирал за най-неприятното нещо в грубите игри, които избегнал. Той целеустремено се отдал на тренировките, за да осигури безопасността си.

Проявеното усърдие му позволило още преди да завърши плебейската му година, да стане национален флотски шампион по рапира. Това накарало неговия командир на взвод да се усмихне — изражение, абсолютно неуместно върху лицето му. Командирът на кадетската рота го забелязал за пръв път и го поздравил.

Успехите във фехтовката позволили на Дейвид дори да избегне телесните наказания. Една петъчна вечер, когато очаквал да бъде наложен заради някакво измислено нарушение, той казал на мъчителя си: „Сър, ако нямате особени основания да направите това точно днес, бих предпочел да получа двойна доза в неделя. Заранта имаме среща с отбора по фехтовка на принстънските плебеи и ако си свършите работата така, както знам, че умееете, това може да забави реакциите ми утре.“

Водачът на старите кучета бил впечатлен, защото всяка победа във флота била свещена и заради нея си заслужавало дори да се пожертва справедливия гняв над плебея Умно магаре. И отговорил: „Виж какво ще ти кажа, мистър. Ела да докладваш в стаята ми след вечеря в неделя. Ако си загубил утре, ще получиш двойна доза от лекарството. Но ако спечелиш, ще отменим лечението.“

Дейвид спечелил и трите си срещи.

Фехтовката му позволила да преживее опасната плебейска година, общо взето запазвайки скъпоценната си кожа, ако не броим няколкото белега върху задните части. Най-накрая се оказал в безопасност — оставали му три леки години, тъй като само плебеите били подлагани на физически наказания и само на плебеите можело да бъде нареждано да участват в организирани осакатявания.

(Пропуснато.)

Всъщност Дейвид все пак харесвал един спорт, при който има съприкосновение между телата, съхранил своята популярност още от древността; неговите основи той овладял по склоновете на същите тези хълмове, от които избягал. Но спортът се играел с момичета и не бил официално признат в училището. Напротив, бил строго забранен, и нарушилите забраната кадети били изритвани без никаква пощада.

Но Дейвид, както всеки истински гений, имал само прагматичен интерес към правилата, създадени от други хора — той се ръководел от единайсетата заповед и съответно никога не го хващали в нарушение на първите десет. Докато останалите кадети от тщеславие водели момичета в казармата или по цяла нощ търсели приключения навън, Дейвид пазел дейността си в тайна. И само познаващите го отблизо можели да знаят колко е запален той по този контактен спорт. Обаче никой не го познавал толкова добре.

Какво? Девойки-кадети? Нима не ти обясних, Айра? Не само че там не служеха девойки кадети, ами в целия флот нямаше нито едно момиче, като изключим няколкото медицински сестри. В частност в това училище не би могло да има никакви девойки — денонощна охрана ги държеше далеч от кадетите.

Не ме питай защо. Така беше прието във флота, други причини не бяха необходими. Всъщност в целия флот не би се намерила работа, с която да не се справи жена или евнух, но по повелите на дългогодишни традиции флотът се състоеше изключително от мъже.

Помисли си само, буквално след няколко години започнаха да нарушават тази традиция, отначало плахо, а в края на века, непосредствено преди Колапса, вече имаше жени във всички нива на флота. Аз *изобищо* не изказвам предположение, че именно тази промяна доведе до Колапса. За настъпването му си имаше очевидни основания, върху които сега не искам да се задълбочавам. Промяната по-скоро не оказа никакво влияние или дори отложи малко неизбежното.

Във всеки случай тези събития не фигурират в нашата История за Мързеливеца. По времето, когато Дейвид се обучавал в училището, се предполагало, че кадетите могат да се срещат с момичета, но рядко и в традиционна обстановка, в рамките на много строг протокол и в присъствието на компаньонка^[2]. Вместо да въстава срещу правилата, Дейвид търсел в тях вратички, от които се възползвал така, че нито веднъж не го хванали.

Всяко изпълнимо правило може да бъде заобиколено, всяка строга забрана поражда своите контрабандисти. Флотът като цяло установявал изпълними правила, същият този флот чрез своите представители ги нарушавал — особено курioзните правила, свързани със секса. Показното монашество в работно време се сменяло с похот и разврат след приключване на работния ден. По море дори най-невинните начини за избягване от сексуалното напрежение били наказвани по най-строг начин. Впрочем още век по-рано подобни провинения се посрещали с известно разбиране и били опрощавани. Но към взаимоотношенията между половете флотът се отнасял само с по-голяма критичност, отколкото социалната матрица, от която е бил част, и правилата на поведение в него били само малко по-строги от онези, на които се подчинявало цялото общество. Общественият сексуален кодекс от ония години е невероятен, Айра, нарушенията му се пораждаха от фантастичните му изисквания. Но всяко действие има равно по сила противодействие, ако не си затваряш очите за очевидното.

Няма да се впускам в подробности, достатъчно е да кажа, че Дейвид намерил начин да спазва всички правила относно секса, без да го хванат нито веднъж, както се случвало с много от съкурсниците му. Ще добавя само, че според слуховете от Дейвид забременяла млада девойка. Нещастен случай — нещо обикновено за онези времена, но непознато днес. Но тогава — повярвай ми! — случилото се било истинска катастрофа!

Защо ли? Просто приеми думите ми за истина, защото иначе може да се обяснява до безкрайност, без нито един цивилизован човек да разбере за какво става въпрос. На кадетите им било забранено да се женят, а млада жена в подобно положение трябвало да се омъжи... останалите начини за справяне в подобни ситуации били на практика недостъпни в онези времена, а и доста опасни за девойката.

Начинът, по който Дейвид разрешил проблема, илюстрира прекрасно неговия подход към живота. Винаги трябва да се избира по-малката от двете злини и човек безропотно да я приеме. Дейв се оженил за момичето.

Не знам как е успял да постъпи така, без да го хванат. Но мога да си представя известен брой начини, някои — прости и надеждни, други — сложни и съответно обречени на неуспех; предполагам, че Дейвид е предпочел някой от простите.

И ситуацията от невъзможна веднага станала поносима. Наместо да стане враг, готов да отиде при коменданта на училището и да му разкаже цялата история, в резултат на което Дейвид би изхвърчал от училището няколко месеца преди завършването му, бащата на девойката се превърнал в съюзник и партньор, загрижен да помогне за запазването на женитбата в тайна и да даде възможност на зетя си да завърши образованието си и да поеме отговорността за капризната дъщеря в свои ръце.

Дейвид получил и допълнителна изгода — отпаднала необходимостта да се чуди как да практикува безопасно любимия си спорт. Свободното си време прекарвал в безопасна домашна обстановка, с идеално компаньонство^[3].

Що се отнася до учебните занятия на Дейвид, не е трудно да се предположи, че млад човек, способен за шест седмици хаотично четене да усвои науки, които се изучават четири години в училище, лесно може да стане отличник на класа. Кое би могло да осигури стипендия и място в списъка за повишения на младшите офицери при Дипломирането им.

Обаче за първото място се води истинска битка, пък и подобно постижение прави кадета подозрителен за останалите. Дейвид разбрал това още докато бил прясно уловен плебей. „Мистър, вие мозък ли сте?“ (имало се предвид академичния смисъл на понятието) — това бил друг от подвеждащите въпроси, при които плебеят закъсва, независимо дали ще отговори с „да“, или с „не“.

Но второто или дори десетото място на практика били също толкова ужасни, колкото и първото. Дейвид забелязал нещо друго: четвъртата година имала четири пъти по-голямо значение за общия успех от първата, предпоследната година — три пъти по-голямо значение, и така нататък... С други думи, успеваемостта на плебея не

влияела много върху финалната оценка, тя съставлявала само една десета част от нея.

Дейвид решил да не се откроява — разумна постъпка, когато са готови във всеки момент да стрелят по тебе.

Първата половина на плебейската си година завършил малко над средата в списъка по успеха на класа — безопасно и достойно положение, не предизвикващо подозрения. А към края на плебейската година се оказал сред първата четвърт — по това време най-големите мислели само за дипломирането си и не му обърнали внимание. През втората си година се придвижил в първите десет процента, на третата минал още няколко места напред, а през последната година, най-важната, запретнал ръкави и в края на краищата завършил на шесто място — фактически на второ, защото двама от изпреварилите го решили да изоставят командирската кариера и да станат специалисти, един повредил зрението си от многото четене и не получил диплома и още един си подал оставката веднага след дипломирането.

Но майсторството, с което Дейвид успял да манипулира мястото си по успеваемост, не показва истинския му талант в мързелуването — в края на краищата, да седи и да чете, било второто му най-любимо занимание и всяка работа, изискваща великолепа памет и логика, му се удавала без усилия.

По време на ученията по море, които започнали през последната година на Дейвид в училището, група от съучениците му веднъж подхванала спор кой на какъв чин може да разчита. Тогава те вече имали чудесна представа кой има шансове да получи кадетско офицерско звание. Джейк със сигурност щял да стане командир на кадетите — стига да не падне зад борда. А кой ще получи неговия батальон? Стив? Или Миризливеца?

Някой предположил, че Дейв като нищо е кандидат за батальона.

Той обикновено слушал и си мълчал — стандартно поведение, когато не искаш да се набиваш на очи, същевременно твърде близко до третия начин да се лъже артистично. Във всеки случай да траеш е далеч по-лесно, отколкото да говориш и нищо да не казваш, освен това мълчаливите се сдобиват с репутация на мъдrecи. Самият аз никога не съм се стремил към нея — да се говори е второто от трите истински удоволствия в живота, само словото ни отличава от маймуните. Макар и не кой знае колко.

Но в този момент Дейвид нарушил — или поне така изглеждало — обичайната си сдържаност. „Не! Аз ще съм адютант на полка и ще стоя отпред, за да могат да ме виждат момичетата.“

Може би никой не приел сериозно думите му — адютант на полка е длъжност, по-ниска от тази на батальонния командир. Но нямало съмнение, че ще ги предадат на определящия длъжностите офицер. Дейвид знаел, че най-вероятно това ще направи назначеният от кадетите командир на полка.

Няма значение как се случило, но Дейвид бил назначен като адютант на полка.

Във военните части от онова време адютантът на полка стоял най-отпред, сам, където гостуващите жени не можели да не го забележат. Но едва ли точно това било най-важното в плановете на Дейв.

Адютантът на полк си имал работа с подразделения, не по-малки от полк. Той влизал и излизал от часовете сам, вместо да марширува. Другите най-големи ученици командвали най-различни подразделения от кадети — отделения, взводове, роти, батальони, полкове; адютантът на полк бил избавен от подобна отговорност и имал само едно административно задължение: съхранявал списъка на вахтите на командващите сред кадетите офицери.

Обаче той самият *не фигурирал* в този списък. За сметка на което трябвало да замества някой от останалите, ако евентуално се разболе.

А *това* си е чиста награда за един мързеливец. Кадетите офицери били с перфектно здраве и шансовете някой да се разболе достатъчно сериозно, че да е необходима смяната му, на практика били равни на нула.

Три години нашият герой отслужвал своята вахта на всеки десети ден. Дежурствата не изисквали от него особени усилия, само се налагало да ляга половин час по-късно или да става половин час по-рано, както и да стои повече време на крака, което било в разрез с нежните грижи, които Дейвид полагал за своя комфорт.

Но през последната година на обучението му се паднали само три ваhti и на тях „стоял“ седнал, както се полага на дежурните младши офицери.

Най-накрая настъпил дългоочакваният ден. Дейвид се дипломирал, получил документите си, а после отишъл в църквата и

отново се оженил за собствената си съпруга. Коремът ѝ се оказал малко по-закръглен, отколкото би трябвало, но в онези времена подобни неща се случвали нерядко с невестите и за тях великодушно се забравяло, щом младата двойка се бракосъчетае. Всички чудесно знаели, макар и да не го обсъждали често, че пламенната булка е напълно способна да се справи за седем месеца или даже за по-малко време с работата, която отнема на кравите и графините девет месеца.

Дейвид благополучно бил преодолял всички рифове и плитчини и спокойно вече можел да не се бои, че ще се върне при мулето си и при „честния труд“.

Но се оказало, че животът на младши офицер на боен кораб съвсем не е идеален. Имало и добри страни — прислужници, удобно легло, лесна работа, която рядко карала Дейв да си цапа ръцете, и двойно повече пари. Но той се нуждаел от още, за да издържа жена си, и корабът прекарвал прекалено дълго време в плавания, което не давало възможност на Дейв да получава законна компенсация за всичките неудобства, съпътстващи женитбата. Но най-лошото било, че му се налагало да дава вахти в къс списък на дежурни, което означавало четиричасова вахта всяка втора нощ. Не си доспивал и краката го болели.

Така че Дейвид решил да се учи за летец. Флотът тъкмо бил решил да създаде свои въздушни сили и затова се опитвал да заграби каквото може, само и само нещо да не остане в чужди ръце — разбирай в ръцете на армията. Но изглеждало, че армията има предимство, така че флотът се нуждаел от доброволци.

Дейвид спешно бил пратен на брега, за да се провери притежава ли данни за летец.

И той наистина ги имал! Освен умствените и физическите си качества той притежавал висока мотивация — новата работа се осъществявала в седнало положение, независимо дали в класната стая, или във въздуха; нощните дежурства отпадали и можел да си спи вкъщи; заплатата му нараснала наполовина; и най-сетне — полетите се смятали за опасен труд и били възнаграждавани с премии.

По-добре да ти разкажа някои неща за тогавашните самолети, защото те нямат нищо общо с летящите машини, с които си свикнал. В

някои отношения те бяха опасни. И с дишането имаше проблеми. Но не беше толкова опасно, колкото наземните автоматични превозни средства, да не говорим пък за ужасите, дебнещи пешеходците. Обикновено всички самолетни катастрофи, фатални или не, ставаха поради грешки на пилотите; Дейвид *никога* не позволил подобни инциденти да се случат с *него*. Той искал да стане не най-отчаяният, а най-опитният летец в небето.

На външен вид самолетите бяха абсолютно нелепи — нищо в небето днес не прилича на тях, освен може би детските хвърчила. Всъщност самолетите така и ги наричаха — „хвърчила“. Имаха по две крила — горно и долно, а мястото на пилота бе между тях. Малка прозрачна преграда пазеше лицето му от вятъра. Не се учудвай, тези леки конструкции летяха доста бавно, движеха се с помощта на въртяща се перка.

Крилата се правеха от боядисана тъкан, опъната върху твърда рамка — само това е достатъчно да разбереш, че скоростта бе доста далеч от звуковата. Освен при нещастните случаи, в които пилотът неудачник полита право надолу и измъква и двете крила, в отчаян опит да изправи самолета.

Което никога не се случило на Дейвид. Някои хора са летци по рождение. Достатъчно било Дейвид само да зърне самолета и веднага разбирал какъв е пределът на възможностите му, също толкова добре, колкото разбирал и устройството на стойката за доене, от която бил избягал.

Научил се да лети почти толкова бързо, колкото и да плува.

Инструкторът му казал: „Дейв, ти имаш дарба. Мисля да те предложа за обучение за пилот на изстребител.“

Пилотите на изстребители бяха аристократите сред летците; те се издигаха във въздуха, за да се срещнат в битка с противника един срещу един. Пилот, който успее да постигне победа пет пъти — тоест да унищожи противниковия пилот и самият той да оцелее, — ставаше „ас“, което беше много висока чест, тъй като, както лесно може да се съобрази, вероятността за такова събитие е една втора на пета степен, или едно към трийсет и две. Докато, обратно, шансът да бъдеш убит е почти сигурен.

Дейв благодарил на наставника си и докато кожата му настръхвала, мозъкът му вече работел на пълни обороти в търсене на

начин да избегне тази висока чест и в същото време да не се лиши от наполовина по-високата си заплата и от удобството да работи седнал.

Да управляваш изстребител си имаше и други недостатъци, освен опасността всеки срещнат чужденец да ти подпали задника. Пилотите летяха на „хвърчилата“ си без допълнителен екипаж и сами си бяха навигатори — без компютри, радиовръзка или каквото и да било други устройства от тези, които се използват днес... или дори като използваните по-късно през същия този двайсети век. Използваният метод се наричаше „мъртво изчисление“, тъй като, ако разчетеш полета неправилно, ти си мъртъв — самолетите на флота летяха над водата, излитаха от малък плаващ аеродром, а запасът гориво на изстребителите стигаше само за няколко минути. Ще добавя още, че по време на битка се налагаше пилотът да разделя вниманието си между проблемите на навигацията и опитите да свали атакуващия чужденец, преди онзи да е свалил него. Ако пилотът искаше да стане ас — или, което е едно и също, да вечеря същата вечер, — се налагаше първо да свърши по-важната работа и чак после да мисли за навигацията.

В допълнение на възможността да се загубиш насред морето и да потънеш заедно с „хвърчилото“, когато свърши бензинът... всъщност разказах ли ти по какъв начин летят тези неща? Въздушната перка се задвижва от двигател, използващ химична екзотермична реакция — окисляване на въглеродородна течност, наречена „бензин“. Ако ти се струва, че това е нелепо, ще ти кажа, че си беше нелепо още тогава. Методът си е ужасно неефективен. Летецът трябваше да се съобразява не само с факта, че бензинът може да свърши насред океана. Често се случваше своенравните двигатели да се закашлят и да излязат от строя. Което понякога бе фатално.

Но причината Дейвид да не желае да стане пилот на изстребител не била опасността — просто това не влизало в генералния му план. Летците на изстребители били прикрепени към плаващи летища — самолетоносачи. В мирно време — а онези години бяха такива — летците не работеха особено усилено, рядко даваха вахти и прекарваха по-голямата част от времето си на брега, на сухопътни летища, въпреки че се водеха в списъците на самолетоносачите и се придвижваха напред в кариерата си както в чиновете, така и в заплата.

Но няколко седмици годишно пилотите, прикрепени към самолетоносачи, трябваше да прекарват в морето, на Маневри. Налагаше се да стават час преди зори, за да загреят онези опърничави двигатели, а после да стоят край самолета, готови да излетят при първия признак за реална заплаха или за нейна имитация.

Дейвид мразел всичко това — ако зависело от него, не би се явил и на Страшния съд преди обед.

Имало още една отрицателна страна: кацането на тези плаващи летища. На сушата Дейвид можел да кацне върху монета от десет цента и да върне рестото. Но това зависело от собствените му умения, развити във висша степен, защото в опасност била собствената му кожа. Обаче при кацане на самолетоносач зависиш от уменията на друг, на дежурния на палубата, а Дейвид силно се съмнявал, че е редно да рискува същата тази кожа, като се довери на уменията, добрите намерения и бързината на реакцията на някой друг.

Айра, вероятно не си виждал подобно нещо в живота си. Представи си космодрума тук, на Нови Рим. За да кацне, корабът се контролира от земята, нали? Така кацаха и самолетите в онези дни върху самолетоносачите, само че аналогията не е пълна — кацането върху палубата на самолетоносачите тогава се извършваше без уреди. Никакви. Не те занасям.

Всичко се правеше на око — както дете хваща подхвърлена топка по време на игра — само че топката бил Дейвид, а го ловял дежурен пилот на самолетоносача. Налагало се Дейвид да забравя за собственото си майсторство, за собствената си преценка и да поверява живота си на дежурния, инак нещастieto би било неизбежно.

Дейвид винаги разчитал на собствената си преценка, дори когато целият свят бил против. Да се довериш в такава степен на друг човек можеш само ако напълно забравиш за собствената си природа. Все едно да оголиш корема си пред хирурга и да му кажеш: „Хайде, режи!“, когато не си сигурен дали хирургът е в състояние да нареже правилно дори парче шунка. Така че кацанията на самолетоносача наистина можели да накарат Дейвид да се откаже и от наполовина по-високата заплата, и от леката работа, само и само за да не се доверява на оценката на друг човек, който при това не рискува нищо в момента.

Трябвало да концентрира цялата си воля, за да се реши да го направи първия път, но от това не му станало по-леко. Обаче научил

един абсолютно неочакван урок: оказало се, че съществуват обстоятелства, при които оценката на друг човек не само че е по-важна от собствената, но и е несравнимо по-важна.

Разбираш ли... не, май не разбираш, явно не обясних добре какво имам предвид. Самолетът, приземяващ се върху самолетоносач, има шанс да не се разбие само ако куката на опашката му се скачи с металното въже, опънато по дължината на палубата. И ако летецът следва само собствената си преценка, изградена от опита при кацане на сухопътни летища, той би могъл да се разбие от задната част на кораба; или пък, ако знае за тази опасност и се опита да я избегне, може да прелети прекалено високо и да не успее да се скачи с въжето. Вместо голяма равна площадка, прощаваща всички грешки, той има пред себе си малко „прозорче“, в което трябва да се вмъкне прецизно — нито по-горе или по-долу, нито вляво или вдясно, без да лети твърде бързо или прекалено бавно. При това не може да види дали прави всичко както трябва.

По-късно процесът стана полуавтоматичен, после и автоматичен, но когато го усъвършенстваха в необходимата степен, вече нямаше нужда от самолетоносачи. Това е показателно за човешкия „прогрес“: тогава, когато разбереш как да постъпиш, се оказва, че е твърде късно.

Но често се оказва, че натрупаните знания могат да помогнат при решаването на друг проблем. Инак още щяхме да се люлеем по клоните на дърветата.

И така, пилотът на самолета беше принуден да се доверява на дежурния на палубата, който *можеше* да види какво се случва. Наричаха този дежурен „сигнализиращ офицер при кацане“ и той използваше флагчета, за да съобщава на пилота в самолета как върви кацането.

Преди да се реши за пръв път на тази противоестествена постъпка, Дейвид направил три обиколки в небето, накрая се овладял, доверил се на сигнализиращия офицер и получил разрешение за кацане.

Едва когато вече бил на палубата, разбрал каква уплаха е преживял — пикочният му мехур се бил освободил от съдържанието си.

На вечерта получил майтапчийско удостоверение: „Кралски орден на Мократа пелена“, подписано от сигнализиращия офицер,

заверено от командира на ескадрона, със свидетели — неговите колеги. Такова унижение не бил изпитвал от края на плебейската си година. Малка утеха било, че орденът се връчвал често: пригответените предварително бланки очаквали подмокрените пилоти от всяка нова група.

Оттогава той следвал перфектно указанията на сигнализиращия офицер, подчинявал им се като че ли е робот, владеел емоциите си сякаш е под самохипноза. И когато му се наложило да осъществи нощно кацане — което играеше *още повече* по нервите на пилотите, тъй като те не можеха да видят *абсолютно* нищо освен светещите пръчки, използвани от сигнализиращите офицери вместо флагове — Дейвид извършил идеално кацане още от първия опит.

Дейвид си траел за намерението си да не търси славата на пилот на изстребител, докато не се убедил, че си е спечелил репутацията на превъзходен летец. Тогава подал молба за преквалификация — пилот на многомоторен самолет. Осъществяването на това му желание се оказало страшно мъчна работа, защото така високо оценилият способностите на Дейвид инструктор междувременно станал командир на неговия ескадрон и именно той трябвало да се запознае с молбата на Дейв. Веднага щом молбата стигнала по местоназначението си, Дейвид бил повикан в кабинета на началника си.

— Дейвид, какво е това?

— Там всичко е написано, сър. Искам да се уча да управлявам по-големи самолети.

— Да не си се чалнал? Ти си пилот на изстребител. Още три месеца в разузнавателния ескадрон — и ще ти дам превъзходни препоръки, като те изпратя на преквалификация, но като пилот на изстребител.

Дейв мълчал.

Командирът на ескадрона упорствал:

— Или те е разстроил глупавият „медал на пелената“? Та половината пилоти във флота са удостоени с него! По дяволите, човече, аз също имам такъв! Той не те е унизил в очите на другарите ти; предназначението му е да ти напомня, когато ти порасне работата, че и ти си човек.

Дейвид продължавал да мълчи.

— По дяволите, какво стоиш като пън! Вземи тая хартийка и я скъсай. После напиши нова — за преквалификация като пилот на изстребител. Няма какво да чакаш три месеца, ще те пусна още сега.

Дейвид стоял безмълвен. Командирът му го гледал, целия почервенял, а после казал меко:

— Може би греша. Може би овцете не притежават качествата, нужни за един пилот на изстребител^[4]. Това е всичко. Свободен си.

На „по-големите самолети“, многомоторните летящи „лодки“, Дейвид най-сетне се почувствал като у дома си. Те били прекалено грамадни, за да излитат от самолетоносачи, въпреки че формално били част от флота. На практика Дейвид прекарвал всяка нощ вкъщи, в собственото си легло и до собствената си съпруга. Твърде рядко му се налагало да нощува в базата по време на дежурство, още по-рядко големите „лодки“ излитали в небето нощем. Те не летели много често и през деня, в хубаво време: били прекалено скъпи, за да бъдат рискувани, всеки полет гълтал много средства, а държавата в ония времена била настроена на вълна икономии. „Лодките“ летели в пълен екипаж; на двумоторните — четирима или петима души, а на четиримоторните — още повече; често на борда вземали и пътници, за да могат хората да набират летателно време, необходимо за повишение. Всичко това устройвало Дейвид — не било необходимо да управлява самолета, докато се занимава с още шестнайсет неща, можел да забрави за преценката на сигнализиращите офицери, за капризите на двигателите и най-сетне — за недостига на бензин. Разбира се, ако зависело от него, той винаги сам би осъществявал кацанията, но когато първият пилот го освободил от това задължение, Дейвид се научил да не показва безпокойството си, а с течение на времето напълно се избавил от страховете си, понеже всички пилоти на голямата „лодка“ били предпазливи и явно възнамерявали да живеят дълго. (Пропуснато.)

... Години Дейвид прекарал комфортно и два пъти го повишавали.

После избухна войната. През този век войните не преставаха, но по-често бяха в далечни краища на света. Обаче тази засегна почти всеки народ на Земята. Дейвид нямал ясна представа за войната; според него предназначението на флота било само с външния си вид да отказва останалите от всякакво желание да воюват. Но мнението му не

интересувало никого. Било твърде късно да се суети и да подава оставка, нямало къде да избяга. Така че той решил да не се вълнува заради неща, които не е в състояние да промени, което било добре, защото войната била дълга, жестока и погубила милиони хора.

— Дядо Лазарус, а вие с какво се занимавахте по време на тази война?

— Аз? Продавах свободни облигации, държах четириминутни речи, участвах едновременно в наборната и в продоволствената комисия, вършех и други важни дела... докато президентът не ме повика във Вашингтон, а какво направих после, е тайна, пък и да ти разкажа, няма да ми повярваш. Но това няма значение, нали сега ти разправям за Дейвид.

О, той бил истински герой. Храбростта му била пример за всички, наградили го с медал, за което ще разкажа в останалата част от историята.

Дейв си поставил за цел да се уволни с чин лейтенант, защото на летящите „лодки“ рядко назначавали офицери с по-високи чинове. Но войната го направила лейтенант за няколко седмици, година по-късно станал старши лейтенант, а накрая и капитан с четири златни нашивки — без никакви комисии и изпити, без нито ден да е командвал плавателен съд. Войната бързо изразходвала офицерите и останалите живи незабавно били повишавани, ако нямали никакви издънки.

Дейвид не допуснал да се издъни. Той прекарал част от войната в патрулиране край бреговете на родината си, в търсене на вражески подводници — занимание, наричано „бойни дежурства“, но не по-опасно от тренировъчните полети в мирно време. Известно време обикалял и вербувал търговци и чиновници за летци. Веднъж бил изпратен в зоната на бойните действия и именно там заслужил медала си. Не знам подробностите, но героизмът често се състои в това — вместо да се паникьосаш и да те застрелят в гърба при бягството ти, да запазиш главата на раменете си в опасна ситуация и да направиш най-доброто, на което си способен. Хората, избрали този път, печелят доста повече победи от световноизвестните герои; търсенето на слава често води до преждевременна смърт.

Но за да станеш официално герой, трябва и късмет. Не е достатъчно да изпълниш задълженията си, изложен на непрекъснатия обстрел на противника; необходимо е някой — колкото по-

високопоставен, толкова по-добре — да стане свидетел на подвига ти. Дейвид имал този късмет и получил медала си.

Краят на войната той посрещнал в столицата на родината си, във флотското бюро по въздухоплаване, където се занимавал с разработване на патрулни самолети. Тук навярно от него имало даже по-голяма полза, отколкото ако се намирал на фронта, понеже едва ли имало по-голям познавач на многомоторните самолети и работата му позволявала да коригира недомислиците и да внася известни подобрения. Общо взето, посрещнал края на войната в компанията на документите на бюро си, като спял на собственото си семейно легло.

И така, войната свършила.

Дейв се огледал и преценил какви са перспективите. Във флота имало стотици капитани, които също като него били лейтенанти само три години по-рано. Мирът настъпил за вечни времена, както уверяват винаги политиците, и на повишение можели да разчитат само малцина офицери. Дейв разбирал, че няма да го огрее, понеже нито бил сред най-възрастните, нито стигнал до чина си по традиционния начин, пък и нямал необходимите политически и социални връзки.

Но зад гърба си имал почти двайсет години служба и можел да се уволни, като запази поне половината от заплатата си. Или да продължи да служи до пенсионирането си, без изгледи междувременно да стане адмирал.

Нямало нужда да бърза с решението — до изтичане на двайсетгодишния стаж му оставали година или две.

Но той се пенсионирал почти веднага — по болест. В диагнозата му ставало дума за някаква психоза, което значи, че се е чалнал от работата си.

Айра, изобщо не знам как да коментирам този факт. От всички, които познавам, Дейвид изглеждаше да е най-нормален. Но аз не съм присъствал на уволнението му, а „психическото състояние“ беше втората най-често срещана причина, поради която офицерите напускаха флота по онова време, но... какво ли биха казали те по този повод? Можеш да се чалнеш, без никой да забележи и да си флотски офицер, писател, учител, проповедник... могат да се изредят още няколко почтени професии. Докато Дейвид ходел на работа, подписвал подготвените от чиновниците документи и не говорел особено с началниците си, никой не забелязвал нещо нередно. Спомням си един

флотски офицер, който имаше превъзходна колекция от дамски превръзки; той често се затваряше в кабинета си и ги разглеждаше... друг точно по същия начин събираще колекция от хартиени лепенки, използвани в пощите. Кой от тях беше лудият? Или и двамата? Или нито един?

Впрочем друг аспект от пенсионирането на Дейв изисква познаването на законите от онова време. Уволнявайки се след двайсет години служба, той би получавал половината си заплата минус данъците, които не били никак малки. Но пенсионирането по болест му осигурило пенсия, равна на *три четвърти* от заплатата му, при това *освободена* от данъци.

Не знам, просто не знам. Но цялата тази история по прекрасен начин илюстрира таланта на Дейвид винаги да постига максимален резултат с минимум усилия. Добре, нека приемем, че се е смахнал откачил — но по свой си начин.

Имало и други причини за пенсионирането му. Той правилно предположил, че няма шансове да стане адмирал. Но почетната грамота за храброст в съчетание с повишението при пенсионирането довели до следния резултат: Дейв станал адмирал пръв сред съучениците си, без никога да е командвал не само флот, но дори и кораб, при това един от най-младите адмирали в историята, като се има предвид истинската му възраст. Предполагам, че това е задоволило селското момче, което мразело да оре нивите с мулето.

Защото в сърцето си той все още си оставал селско момче. За ветераните от войната имало друг закон, който облагодетелствал незавършилите образованието си поради отиването си в армията. Държавата плащала обучението им — толкова месеци, колкото те прекарвали в армията.

Този закон бил предназначен за млади хора, но нищо не пречело от него да се възползва и офицерът, приключил кариерата си във флота. С пенсията, равна на три четвърти от заплатата му, освободена от данъци, и със субсидията за обучението — върху която също не се плащали данъци — жененият ветеран тръгнал на училище, като сега получавал почти толкова, колкото и докато бил на служба. Всъщност даже повече, защото сега не било нужно да харчи пари за скъпи униформи и за да поддържа общественото си положение. Можел да си безделничи на воля и да чете книги, да се облича както си поиска и да

не се притеснява за външния си вид. Понякога ставал късно и доказвал, че покер играят по-скоро оптимистите, отколкото математиците. После съответно си лягал късно. Но никога, никога не ставал рано.

А и повече не се качил на самолет. Дейвид никога не се доверил на тези летящи машини, защото независимо от всичко те летели твърде високо над земята. За него самолетът винаги си останал само средство, чрез което да избегне по-лошото, и щом веднъж постигнал целта си, Дейв забравил за самолетите, както и за рапирата, и никога не съжалявал нито за тях, нито за фехтовката.

Скоро получил нова диплома — бакалавър по агрономическите науки, или учен фермер.

Тази диплома, придружена от специалното предпочитание към ветераните, можела да му осигури място на гражданска служба, имал възможност да обучава други хора на фермерство. Вместо това той изтеглил от сметката си в банката известна сума от парите, натрупани докато безделничел в училището, и се върнал сред същите хълмове, които изоставил преди четвърт век. Върнал се, за да си купи ферма. Като при това използвал и заем с много ниска лихва — поредната държавна субсидия.

Дали работил на фермата? Не ставай глупав — Дейвид никога вече не си извадил ръцете от джобовете. Наел си работници да се грижат за реколтата, докато той се занимавал с по-важни дейности.

За да приключи успешно великия си план, Дейвид предприел толкова невероятна стъпка, че трябва да те помоля, Айра, да приемеш думите ми на доверие... тъй като е прекалено да се надявам, че рационално мислещият човек може да разбере такава постъпка.

По времето между двете войни на Земята живеела повече от два милиарда души и поне половината от тях гладуваха. Въпреки това — и тук те моля да ми повярваш, бил съм там и няма за какво да те лъжа — въпреки недостига на хранителни продукти, който никога през следващите години не беше преодолян, освен временно на отделни места, и не би могъл и да бъде преодолян поради причини, в които няма да навлизаме... независимо от този жесток недоимък правителството на държавата на Дейвид *плащаше* на фермерите, за да не произвеждат храна.

Недей да клатиш глава; неведоми са пътищата Господни и правителствени и не е дадено на обикновените смъртни да ги проумеят. Никога не се заблуждавай, че самият ти си правителството; когато се прибереш вкъщи довечера, хубаво си помисли върху това — попитай се дали знаеш какво правиш и защо го правиш — и когато дойдеш при мен утре, ми кажи до какъв извод си достигнал.

Твърде е вероятно Дейвид така и да не е отгледал нито една реколта. Следващата година земята му останала недокосната, за което той получил внушителна сума. Това напълно го устройвало. Дейвид много обичал тези хълмове и винаги се стремял да се върне при тях; бил ги напуснал само за да избегне тежкия труд. Сега му плащали, за да не работи — направо прекрасно, още повече че Дейвид не смятал прахта, вдигаща се при оран, за допринасяща към очарованието на онези краища.

Правителствената субсидия била достатъчна за изплащане на заема към банката, пенсията носела солиден доход и той си намерил човек, който да се грижи за фермата — не да отглежда реколти, а да храни кокошките, да дои двете крави, да се грижи за зеленчуковата градина и за няколко плодни дръвчета, да подрязва оградата от жив плет... докато неговата съпруга помага на жената на Дейвид в домакинството. А за себе си Дейв купил хамак.

Той не бил суров стопанин. Подозирал, че на кравите не им е по-приятно да стават в пет сутринта, отколкото на него самия, и решил да провери дали е така.

Установил, че кравите изобщо не настояват да стават рано. Просто трябвало да бъдат доени два пъти на ден — така били устроени. И им било безразлично дали първото доене ще стане в пет или в девет сутринта, стига само редовно да ги доят.

Обаче не успял да промени порядките: наемният му работник не можел да се избави от обезпокоителния навик да работи. За него било грехота да се доят кравите толкова късно. Така че Дейвид му дал пълна свобода на действие и работникът заедно с кравите се върнал към обичайното време за доене.

Що се отнася до Дейвид, той опънал хамака си на сенчесто място между две дървета и сложил до него масичка с освежаващи напитки. Ставал сутрин, когато се събуди — в девет или десет, закусвал и бавно тръгвал към хамака, за да си почине преди обяда. Най-тежният труд,

който вършел, бил да подписва чекове и веднъж месечно да проверява баланса в книгата за разходи на жена си. Престанал да носи обувки.

Не си купувал вестници и не слушал радио — предполагал, че флотът ще го уведоми, ако избухне нова война... и тя избухнала тъкмо по времето, когато започнал новия си начин на живот. Но флотът не се нуждаел от пенсионирани адмирали. Дейв не обърнал особено внимание на тази война — не искал да се депресира. Вместо това прочел всичките книги за Древна Гърция, които успял да намери в библиотеката или да си купи. Успокояваща тема, за която винаги си мечтаел да знае повече.

Всяка година в Деня на флота той обличал парадната си адмиралска униформа, с всичките си медали — като се започне от медала за добро поведение в училище и се стигне до този за храброст, който го направил адмирал — и прислужникът му го откарвал в центъра на провинцията, където на заседание на Търговската камара Дейвид държал патриотична реч. Не знам защо го е правел, Айра. Може би защото *noblesse obige*^[5]. Или така е проявявал чувството си за хумор. Но не пропускали година да го поканят и той никога не отказвал. Съседите му се гордеели с него — той бил пример за Преуспяло местно момче, понастоящем върнало се вкъщи и живеещо досущ като останалите. Успехът му бил чест за всички тях. Харесвало им, че продължава да си бъде „техен човек“, и дори да забелязвали, че хайлазува, никой нищо не споменава по въпроса.

Запознах те само повърхностно с кариерата на Дейв, Айра, нямаше нужда да навлизам в подробности. Не споменах за автопилота, изобретен и разработен от него, когато заемал длъжността, позволяваща му да се занимава с подобни неща. Нито пък ти описах как преустроил цялостно работата на екипажа на борда на летящите „лодки“, така че с минимум усилия да се постигат най-ефективни резултати. За командващия пилот не останали задължения, освен да наблюдава останалите, а можел и спокойно да си похърква, облегат на рамото на втория пилот, ако ситуацията не изисквала вниманието му. Когато се занимавал с усъвършенстването на патрулните самолети на флота, направил промени в апаратурата и пултовете за управление.

Не можем да не достигнем до следния извод: едва ли Дейв се е смятал за „експерт по ефективността“, но той опростявал всяка

дейност, с която му се налагало да се занимава, и неговите приемници винаги работели по-малко от предшествениците му.

Но обикновено приемниците му отново реорганизирали дейността, така че да имат три пъти повече работа и три пъти повече подчинени... този контраст своеобразно характеризира чудатостта на Дейвид. Някои хора са мравки по природа; те *трябва* да работят, дори ако работата е безполезна. Значително по-малко на брой са притежаващите таланта за градивен мързел.

Така свършва Разказът за Човека, Който Беше Прекалено Мързелив, За Да Не Сполучи. Да го оставим да си лежи в хамака под дебелата сянка. Доколкото знам, още си е там.

[1] Няма свидетелства, доказващи, че Старейшината се е обучавал във флотско или в друго военно училище. Но няма доказателства и за обратното. Разказът може и да е в известна степен автобиографичен; Дейвид Лем вероятно е едно от многото имена, използвани от Удроу Уилсън Смит.

Подробностите не противоречат на историята на Старата Земя, доколкото сме запознати с нея. Първото столетие от живота на Старейшината е съвпаднало с непрекъснати войни, последвани от Великия колапс; столетие, през което научният прогрес е бил придружен от социален регрес. Морските и въздушните превозни средства са били използвани във войните от онова време. Виж приложението за техническите термини. — Дж. Ф. 45-и. ↑

[2] Съществителното „компаньонка“ има две значения:

1) личност, задължена да предотвратява сексуалните контакти между мъже и жени, които нямат официално право на такива контакти;

2) личност, която привидно има същото задължение, но в действителност само играе ролята на любезна стража;

Изглежда, че Старейшината използва думата по-скоро в първото ѝ значение, отколкото в алтернативното второ. Виж приложението. — Дж.Ф. 45-и. ↑

[3] Тук думата е използвана във втория ѝ смисъл. — Дж.Ф. 45-и. ↑

[4] Игра на думи с фамилията на Дейвид. На английски Lamb означава агне, овца. — Бел.прев. ↑

[\[5\]](#) Noblesse obige (фр.) — Благородството го изисква. —
Бел.прев. [↑](#)

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА III

БИТОВИ НЕУРЕДИЦИ

— Дори след повече от две хиляди години, Лазарус?

— А защо не, Айра? Дейвид беше почти на моята възраст, а аз все още съм жив.

— Да, но... Бил ли е Дейвид Лем член на Семействата? Под друго име? В списъците я няма фамилията Лем.

— Не съм го питал, Айра. Нито пък той някога сам ми е казал. По онова време Семействата пазеха съществуването си в тайна. А може и самият той да не е знаел. Нали напуснал дома си толкова млад и тъй неочаквано? Тогава не разкриваха пред младите хора тайната, докато не са достигнали възраст за женене. Значи осемнайсет при юношите и шестнайсет при девойките. Помня собственото си смайване, когато я научих малко преди да навърша осемнайсет. От Дядката, защото възнамерявах да сторя голяма глупост. Едно от най-странните неща в животното, наречено човек, синко, е, че мозъкът пораста години след тялото. Бях на седемнайсет, млад и твърдоглав, и исках да се оженя за най-неподходящото за мен момиче. Дядката ме отведе зад плевнята и ме убеди, че съм поел по грешен път.

„Уди — каза той, — ако искаш да избягаш с това момиче, никой няма да те спира.“

Аз обявих с войнствен тон, че никой *не би могъл* да ме спре, защото щом веднъж се озова отвъд границата на щата, ще уредя нещата и без съгласието на родителите си.

„Точно това ти разправях — каза той. — Никой няма да те спира. Но и никой няма да ти помогне. Нито родителите ти, нито другият ти дядо и бабите ти, нито пък аз. Даже брачните ти разходи няма да поемем, камо ли издръжката ти. Нито долар, Уди, няма да получиш дори дайм^[1]. Ако не ми вярваш, попитай някого от останалите.“

Отвърнах намусено, че не се нуждая от никаква помощ.

Гъстите вежди на дядката се стрелнаха нагоре. „Хайде-хайде — каза той. — Само не ми казвай, че *тя* ще *те* издържа. Хвърлял ли си

напоследък поглед във вестникарската рубрика «Търся работа»? Ако не си, добре ще е да го направиш. Или виж финансовата страничка, само половин минутка ще ти е достатъчна.“ После добави: „О, да, ти ще си намериш работа — например да продаваш амбулантно метли, разнасяйки ги от врата на врата срещу комисиона. Кое то ще ти осигури чист въздух, здравословно физическо натоварване и възможност да продемонстрираш чара си, който не е особено голям. Но не се опитвай да продаваш прахосмукачки — никой няма да ги купи.“

Не знаех какво има предвид той, Айра. Беше януари 1930 година. Говори ли ти нещо тази дата?

— Страхувам се, че не ми говори нищо, Лазарус. Независимо от задълбоченото изучаване на историята на Семействата, трябва да обръщам тези ранни дати в стандартни галактически, за да схвана за какво става въпрос.

— Не знам дали датата е спомената в анализите на Семействата, Айра. Страната... всъщност цялата планета беше навлязла в период на икономическа нестабилност. Тогава ги наричаха „депресии“. Работа нямаше никаква — поне за млади всезнайковци, които не умеят нищо полезно. Дядката беше схванал как стоят нещата, защото на няколко пъти беше преживявал подобни буркотии. Той — да, но не и аз. Аз бях сигурен, че мога да сграбча света за опашката и да го хвърля през рамо. Не знаех, че дипломиралите се инженери си търсят работа като портиери, адвокатите разнасят мляко по домовете, а бившите милионери се хвърлят през прозорците. Бях твърде зает с момичетата, за да забележа тези неща.

— Старши, чел съм за икономическите депресии. Но така и не разбрах какво ги е предизвиквало.

Лазарус Лонг зацъка с език:

— И ти си отговорен за цяла планета?

— Може би не съм подходящ за тази длъжност — признах си аз.

— Не ми се прави на толкова скромнен. Ще ти издам една тайна: по онова време *никой* не знаеше какво ги предизвиква. Даже фондацията „Хауард“ щеше да фалира, ако Айра Хауард не бе оставил толкова подробни инструкции как да се управляват капиталите. От друга страна, *всички*, като се започне от уличните метачи и се стигне до професорите по икономика, бяха сигурни, че знаят и причините, и начините за преодоляването на кризата. Така че бе изпробвано почти

всяко лекарство — без резултат. Депресията продължи до включването на страната във войната, което не излекува болестта, а само замаскира симптомите ѝ.

— Но кое беше не както трябва, дядо? — продължавах да упорствам аз.

— Толкова умен ли ти изглеждам, че да мога да отговоря на този въпрос, Айра? Самият аз се разорих многократно. Понякога финансово, понякога трябваше да зарязвам всичко, за да отърва кожата. Хм... Проклет да съм, ако имам някакво обяснение... Какво се случва, когато управляваш механизъм с положителна обратна връзка?

Сепнах се.

— Не съм сигурен, че ви разбирам, Лазарус. Механизмите не се поддават на управление с положителна обратна връзка — или поне аз не си го представям. Положителната обратна връзка ще доведе всяка система до неконтролируеми колебания.

— Да се върнем в наученото в училище, Айра. Винаги съм се отнасял подозрително към аргументите по аналогия, обаче, съдейки по натрупания от поколенията опит, твърдя, че нито едно *правителство* просто не е способно да направи нещо, което да не действа на икономиката като положителна обратна връзка или като спирачка. Или и двете. Може би някога, някъде, някой умен колкото Анди Либи ще намери начин да се справи със закона за търсенето и предлагането и ще го накара да заработи по-ефикасно, вместо да го остави да действа по предишния жесток начин. Може би. Но аз никога не съм виждал подобно нещо. Въпреки че само Господ знае кой не се е пробвал. Винаги с най-добри намерения.

Но добрите намерения не са достатъчни, за да се разбере как работи електрическият трион, Айра, та най-големите злодеи в историята са се ръководели от добри намерения. Но ти ме отклони от темата. Бях тръгнал да разправам как ми се размина женитбата.

— Извинявайте, дядо.

— Уф! Не можеш ли понякога да не си чак толкова възпитан? Аз съм бърбърив старец, който те принуждава да си губиш времето, изслушвайки всякакви глупости. Това не те ли възмуцава?

Усмихнах му се:

— Възмуцава ме. Вие наистина сте бърбърив старец, който иска да му угаждам на всеки каприз... и аз съм твърде зает човек със сериозна

работа и много грижи, а вие ми отнемате половин ден време, за да ми разправите някаква приказка — чиста измислица, сигурен съм — за човек, който бил толкова мързелив, че винаги сполучвал. Предполагам, за да ме подразните. Като намекнахте, че този измислен герой е дълголетник, отбягнахте отговора на най-прост въпрос и заговорихте за дядо си. А този... Адмирал Рем ли беше името му?... Червенокос ли беше?

— Лем, Айра... Доналд Лем. Или така се казваше брат му? Много отдавна беше. Странно, че те интересува цветът на косата му... Това ми напомни за още един флотски офицер, участвал в същата тази война, който беше пълна противоположност на... Доналд? Не, Дейвид. Пълна противоположност на Дейвид във всяко отношение, като се изключи цветът на косата — толкова червена, че и самият Локи би им завидял. Той се опита да удуши кодиакска мечка. Не успя, разбира се. Изключено е да си виждал някога кодиакска мечка, Айра.

Най-свирепият хищник на Земята, десет пъти по-тежък от човека. Дълги жълти зъби като ятагани, воняща паст... и отвратителен нрав. Но Лейф се справи с нея с голи ръце и забележи — без да има никаква причина. Аз на негово място отдавна бих се озовал отвъд хоризонта. Искаш ли да ти разправа за Лейф, мечката и съомгата в Аляска?

— Не сега. Звучи като нова измишльотина. Разказвахте ми защо се е развалила женитбата ви.

— Точно така. Дядката тъкмо ме беше попитал: „И така, Уди, от колко време е бременна тя?“.

— Не, той тъкмо ви обясняваше, че няма да можете да се издържате.

— Синко, ако знаеш тази история, разкажи ми я ти на мен. Та аз категорично отхвърлих подобно твърдение, на което Дядката отвърна, че лъжа, защото това е единствената причина, която би накарала седемнайсетгодишно хлапе да иска да се ожени. Забележката му особено ме ядоса, защото в джоба си имах бележка, на която пишеше:

„Уди, миличък, оплодил си ме, какво ще правим сега?“

Дядката настояваше, аз отрекох три пъти, като все повече се вбесявах от безсилие. Накрая той рече: „Добре, щом искаш, мълчи си. А тя показва ли ти свидетелство, че е бременна, подписано от доктор?“

И аз, Айра, неволно се изпуснах. „Не!“ — отговорих.

„Добре — каза той. — Ще се погрижа за това. Но само този път. И отсега нататък *винаги* използвай «веселите вдовици», дори малката ти приятелка да твърди, че няма за какво да се безпокоиш. Или не знаеш, че ги продават в аптеките?“ После Дядката ме накара да се закълна, че ще пазя тайна и ми разказа за фондацията „Хауард“ и какво ще получа, ако се ожения за някое момиче от нейния списък.

Така че аз получих от адвоката писмо на осемнайсетия си рожден ден, както Дядката беше предрекъл, и се оказа, че съм лудо влюбен в едно от момичетата в списъка. Оженихме се, народиха ни се куп деца, преди тя да ме смени с нов модел. Тя е твоя предшественичка, без съмнение.

— Не, сър. Аз произлизам от четвъртата ви жена, дядо.

— От четвъртата, казваш? Нека да видим... Мег Харди?

— Мисля, че тя е била трета ви жена, Лазарус. От Евелин Фут.

— А, да! Добро момиче беше Евелин. Закръгленичка, хубава, нежна и плодovита като морска костенурка. Прекрасна готвачка и никога не каза лоша дума. Вече няма такива. Беше около петдесет години по-млада от мен, но не си личеше: косата ми започна да побелява чак след като чукнах сто и петдесет. Възрастта ми не беше тайна — имаше списък с родословията и рождените дати, достъпен за всеки от нас. Синко, благодаря ти, че ми напомни за Евелин; тя възвърна вярата ми в брака, когато вече се бях поразочаровал от него. Пази ли се в архивите нещо друго за нея?

— Само това, че сте били вторият ѝ съпруг и е имала седем деца от вас.

— Надявах се да има нейни снимки. Толкоз хубава беше, винаги усмихната. Когато се запознахме, беше омъжена за един от моите братовчеди, Джонсън, с него известно време имахме общ бизнес. Всяка събота вечер аз, той, Мег и Еви се събирахме да пийнем бира и да поиграем карти. После си разменихме жените — по законен начин, в съда. Мег реши, че харесва повече... Джек?... да, Джек се казваше, а Евелин нямаше нищо против. Разбира се, това не се отрази нито на бизнеса ни, нито дори на играта ни на карти. Едно от най-големите достоинства на Семействата Хауард, синко, беше това, че ние се освободихме от отровния порок ревност много поколения преди да го стори цялата ни раса. Наложил се, при така създадените се обстоятелства. А нейна стереоснимка нямаш ли? Или холограма? Фондацията май

някога тогава започна да прави снимки за подпомагане на брачните контакти.

— Ще погледна — обещах. И тогава ми хрумна блестяща идея. — Лазарус, както всички знаем, в Семействата от време на време се повтарят едни и същи физически типове. Ще помоля архиварите да ми дадат списък на жените, които произхождат от Евелин Фут и живеят на Секундус. Има голяма вероятност сред тях да има двойничка на Евелин — и с прекрасната ѝ усмивка, и с благия ѝ нрав. И тогава — ако се съгласите на пълно подмладяване — аз съм сигурен, че тя не по-малко от Ищар ще иска да...

Старейшината ме прекъсна:

— Нали ти казах — нещо *ново*, Айра. Не можеш да се върнеш назад, никога. Разбира се, че става да намериш момиче, абсолютно копие на Евелин, такава, каквато я помня. Но ще липсва един много важен фактор. Моята младост.

— Но ако вие завършите подмладяването...

— О, я млъквай! Можете да ми присадите нови бъбреци, черен дроб и сърце. Можете да измиете ръждата, която възрастта е натрупала в мозъка ми и да добавите тъкан от клонинга ми, така че да си възвърна загубеното... Можете да ми дадете и ново клонирано тяло. Но никога няма пак да направите от мен оня наивен младок, който намираше невинно удоволствие в пиенето на бира, играта на карти и компанията на хубави закръглени жени. Само спомените ме свързват с него и нищо повече. Забрави за това.

Изрекох спокойно:

— Прародителю, независимо дали желаете да се ожените за Евелин Фут отново, или не, чудесно знаете, както и аз — защото два пъти съм се подлагал на тази процедура, — че до приключването на лечението ще възродите не само тялото си, но и желанието за живот.

Лазарус Лонг изглеждаше потиснат.

— Да, разбира се. Ще съм излекуван от всичко освен от скуката. По дяволите, момче, нямаше право да се месиш в моята карма! — Той въздъхна. — Но не мога да вися в преддверието на ада вечно. Така че им кажи да продължават работата си.

Бях смаян.

— Мога ли да документирам това, сър?

— Думата ми ти е достатъчна. Което обаче не означава, че те освобождавам от задължението ти. Трябва да продължаваш да идваш и да изслушваш откровенията ми, докато подмладяването не ме освободи от вдетиняването... Освен това, не забравяй за проучванията си. Имам предвид откриването на нещо *ново*.

— Съгласен съм и с едното, и с другото; нали съм обещал. Момент само — да кажа на компютъра...

— Машината вече ме чу. Нали? — добави Лазарус. — Тя няма ли си име? Не си ли й дал?

— О, разбира се. Не бих могъл да общувам без обръщение толкова много години, макар че си е чиста самоизмама...

— Не е самоизмама, Айра. Машините са като хората, тъй като са създадени по наше подобие. Те притежават и достойнствата, и недостатъците ни — в много по-голяма степен от нас самите.

— Не съм се опитвал да си обяснявам тези неща, Лазарус. Минерва е официалното й име; когато сме насаме, я наричам „Малката заядливка“ — понеже едно от задълженията й е да ми напомня нещата, за които не бива да забравям. Минерва за мен е като човек — по-близка ми е от която и да било от съпругите ми. Не, тя още не е документирала решението ви, просто го пази във временната си памет. Минерва!

— Si, Айра.

— Говори на английски, моля. Старейшината реши да мине пълния курс на лечение. Запиши тази данни в постоянната си памет и ги изпрати на архивите и на клиниката за подмладяване „Хауард“ за изпълнение.

— Направих го, мистър Уедърал. Поздравления. И на вас, Старши. „Живейте колкото искате и обичайте, докато сте жив!“

Лазарус изведнъж се заинтригува — което не ме учуди, тъй като Минерва изненадваше непрекъснато и *мен*, дори след цял век „съвместен живот“.

— Благодаря ти, Минерва. Но ти ме изуми, момиче. Никой вече не говори за любов — това е основният недостатък на настоящия век. Как така точно ти ми напомняш за това древно чувство?

— Стори ми се подходящо, Старши. Нима съм сгрешила?

— Не, ни най-малко. И ме наричай Лазарус. Но кажи ми — какво знаеш *ти* за любовта? Какво е това любов?

— На класически английски на вашия въпрос може да бъде отговорено по много начини, Лазарус; на галакта няма пряк отговор. Да изключа ли всичките определения, в които глаголът „харесвам“ е еквивалентен на глагола „обичам“?

— А? Разбира се. Тук не става въпрос за това, че „обичам“ ябълков пай или музика. Имам предвид „любов“ в старинния ѝ доброжелателен смисъл.

— Съгласна съм, Лазарус. Това, което остава, може да се раздели на две категории — „ерос“ и „агапия“, и всяка да се дефинира самостоятелно. Не мога да знам какво е „ерос“ от собствен опит, защото не притежавам тяло и необходимата биохимия. Така че мога да предложа само общи определения, изразени чрез думи или обобщени статистически данни. Но и в двата случая не мога да проверя дефинициите си, защото нямам пол.

(„Дявол да я вземе! — промърморих си аз. — Ясно е като бял ден, че тя е жена!“ Но технически погледнато, тя, естествено, беше права. И аз често съм усещал, че е срамно Минерва да е лишена от възможността да изпита удоволствието от секса, макар че е достойна от доста човешки самки, надарени с всичките необходими жлези, обаче лишени от способността да съпреживяват. Но никога не съм го казвал никому. Та това си е анимизъм в особено безнадеждна форма. Да желаеш да се „ожениш“ за машина. Толкова абсурдно, колкото и малко момченце, което е изкопало дупка в градината и реве, защото не може да си я отнесе у дома. Лазарус имаше право: *не съм достатъчно умен, за да управлявам планета. Но кой ли е?*)

Лазарус изглеждаше дълбоко заинтригуван:

— Добре, да оставим за известно време „ероса“ настрана. Минерва, по думите ти изглежда, че ти би *могла* да изпиташ „агапия“. Или можеш? Или вече си го изпитвала?

— Възможно е понякога да съм дръзка в изказванията си, Лазарус.

Старейшината изсумтя, после заговори по такъв начин, че се зачудих дали не е откачил? Но се досетих, че и аз понякога в такива ситуации си мисля, че полудявам. Или пък дългият му живот го е направил почти телепат — дори и към машини?

— Извинявай, Минерва — меко каза той. — Не се смея на теб, а на играта на думи в отговора ти. Оттеглям въпроса си: не е тактично да

се разпитва една дама за нейния личен живот. Защото дори да не си жена, скъпа, ти несъмнено си дама.

После той се обърна към мен и думите му потвърдиха, че е разкрил малката тайна, която споделяме със Заядливката.

— Айра, Минерва притежава ли потенциала на Тюринг?

— Какво? Разбира се.

— Тогава моля те, кажи ѝ да го използва. Ако си бил честен с мен, когато каза, че възнамеряваш да емигрираш, каквото и да стане. Всичко ли си обмислил?

— Да съм обмислил? Решението ми е твърдо, казах ви.

— Не това имах предвид. Не зная кой притежава хардуера на нещото, наречено „Минерва“. Предполагам, че настоятелството. Предлагам ти незабавно да ѝ наредиш да започне дублирането на паметта си и на логическите си блокове, за да създаде свое второ „аз“ на моята яхта „Дора“. Минерва трябва да знае какви вериги и материали са ѝ нужни, а Дора — какво пространство е на разположение. Мисля, че е предостатъчно, най-важното са паметта и логиката, нали Минерва няма да дублира външните си блокове. Но започни веднага, Айра. Ти няма да си щастлив без Минерва — не и след като си бил зависим от нея около век.

И аз мислех така. Но вяло се възпротивих:

— Лазарус, сега, след като се съгласихте на пълно подмладяване, аз няма да наследя яхтата ви. Не и в обозримото бъдеще. Същевременно наистина възнамерявам да емигрирам. Най-късно до десет години.

— Е, и какво? Ако умра — ще ме наследиш. Не съм ти обещавал, че няма да посягам към онзи бутон след като изминат хиляда дни, колкото и търпеливо да ме посещаваш. Но ако остана жив, ти обещавам, че ще ви откарам — теб и Минерва — на която планета си избереш. Междувременно погледни вляво, нашата Ищар само дете не си подмокри гащичките, за да ѝ обърнеш внимание. Ако изобщо носи гащички.

Обърнах се. Администраторката по подмладяването държеше някаква хартия, която явно настояваше да ми покаже. Взех я от уважение към ранга ѝ, въпреки че бях наредил никога да не бъда обезпокояван по време на разговорите ми със Старейшината, освен ако

не избухне революция. Прегледах я, подписах се, сложих отпечатъка на пръста си и я върнах обратно — жената засия.

— Малко работа с книжа — уведомих Лазарус. — Междувременно някой чиновник е превърнал думите ви в писмено нареждане. Искате ли да продължите с процедурите незабавно? Не, не точно в момента, а довечера?

— Бива... И ми се ще утре да си намеря място за живеене, Айра.

— Не ви ли е удобно тук? Само кажете какво искате да се промени и незабавно ще бъде сторено.

Лазарус сви рамене.

— Всичко е наред, само че това място твърде много напомня болница. Или затвор. Айра, кълна се, те не само ме напомпаха с нова кръв — сега се чувствам чудесно и не се нуждая от болнично легло. Мога да живея където си искам и да идвам тук само за процедурите.

— Добре... Бихте ли ме извинили, че ще премина малко на галакта? Искам да обсъдя проблема с дежурните техници.

— Ти ме извини, Айра, но ти напомням, че караш една дама да чака. Твоят разговор търпи отлагане. Но Минерва знае, че предложих тя да се дублира, за да можете да летите заедно... а ти не си казал „да“ или „не“, нито пък си измислил нещо по-добро. Ако няма да правиш нищо, сега му е времето да ѝ кажем да изтрие от паметта си тази част от разговора ни. Преди да ѝ гръмне съответната верига.

— О, Лазарус, тя не размишлява върху нещата, записани в този кабинет, преди да получи конкретно нареждане.

— Искаш ли да се обзаложим? Несъмнено тя само записва повечето разговори, но точно този ще я накара да размишлява и това е по-силно от нея. Изобщо ли не познаваш жените?

Признах си, че не ги познавам.

— Но знам какви инструкции ѝ дадох относно съхранението на вашите записи.

— Нека проверим. Минерва?

— Да, Лазарус.

— Преди време попитах Айра за твоя потенциал на Тюринг. Обмисляла ли си разговора, който последва след този въпрос?

Заклевам се, че тя се поколеба... което е нелепо; за нея една наносекунда е много по-дълго време, отколкото секундата за мен. Освен това тя никога по-рано не се е колебаела. Никога.

— Програмирана съм — отвърна машината — да изпълнявам следните действия във връзка с поставения въпрос — цитирам: да не анализирам, съпоставям, предавам или по какъвто и да било начин да манипулирам записаните в паметта данни, освен ако про тем председателят не въведе съответна подпрограма. Край на цитата.

— Хайде, хайде, скъпа — произнесе нежно Лазарус. — Ти не ми отговори. И това беше преднамерено избягване на отговора. Но ти не си свикнала да лъжеш, нали?

— Не съм свикнала да лъжа, Лазарус.

Обадих се почти грубо:

— Минерва! Отговори на първия въпрос на Старейшината!

— Лазарус, обмислях и продължавам да обмислям посочената част от разговора.

Лазарус повдигна вежди и се обърна към мен:

— Ще й наредиш ли да ми отговори честно на още един въпрос?

Аз бях смаян. Минерва често ме изненадваше, наистина... но никога не бе хитрувала.

— Минерва, ще отговаряш на всеки въпрос на Старейшината точно и честно. Потвърди, че си приела програмата.

— Новата програма е приета, въведена в постоянната памет и стартирана, Айра.

— Синко, не биваше да отиваш толкова далеч, да не съжеляваш после... Аз помолих само за още един въпрос.

— Възнамерявах да отида точно толкова далече, сър — отвърнах сурово аз.

— То ще си е за твоя сметка. Минерва, как ще постъпиш, ако Айра емигрира без теб?

— В такъв случай ще се препрограмирам на самоунищожение — отговори тя невъзмутимо.

Бях не просто изненадан, а шокиран.

— *Защо?*

— Айра — тихо произнесе тя, — аз няма да служа на друг господар.

Предполагам, че тишината продължи не повече от няколко секунди, но ми се стори безкрайна. Не се бях чувствал толкова

безпомощен от юношеските си години.

Установих, че Старейшината ме гледа и тъжно поклаща глава.

— Какво ти разправях, синко? „Притежават и нашите достойнства, и недостатъците ни — в много по-голяма степен от нас самите.“ Кажи ѝ какво да прави.

— В какъв смисъл? — тъпо попитах аз. „Компютърът“ в главата ми не работеше както трябва. Минерва да възнамерява да направи *това*!

— О, стига! Тя чу предложението ми и го е обмислила, независимо как е била програмирана. Съжалявам, че го отправих в нейно присъствие... обаче съжалението ми не е чак толкова дълбоко — нали ти си този, който е решил да ме наблюдава тайно, идеята не е моя. Така че говори! Кажи ѝ да се дублира... или да не го прави, но тогава се опитай да ѝ обясниш *защо* няма да я взимаш със себе си. Ако можеш. В подобна ситуация нито веднъж не съм намирал отговор, който една дама би приела.

— Уф! Минерва, можеш ли да създадеш свой дубликат на космически кораб? По-точно — на яхтата на Старейшината? Вероятно ще ти трябват характеристиките ѝ и параметрите ѝ от записите на космодрума? Трябва ли ти регистрационният ѝ номер?

— Не, Айра. Космическа яхта „Дора“ — това е достатъчно, за да получа необходимата ми информация. Така ли ми нареждаш да постъпя?

— Да! — с внезапно облекчение отвърнах аз.

— Новата обща програма е задействана и се изпълнява, Айра! Благодаря ви, Лазарус!

— Хей! По-тихо, Минерва, Дора е *моят* кораб. Оставих я в режим на сън. Събуди ли я?

— Да, Лазарус. Със собствена подпрограма, подчинена на новата главна програма. Но мога да ѝ наредя отново да заспи; получих всички данни, от които се нуждая в момента.

— Ако наредиш на Дора да заспи, тя ще ти каже да си гледаш работата. В добрия случай. В най-добрия. Минерва, скъпа моя, сглупила си. Нямала си право да будиш кораба ми.

— Много съжалявам, че се налага да не се съглася със Старейшината, но аз *имам* право да върша всякакви действия,

необходими за изпълнението на програмите, зададени лично от pro tem председателя.

Лазарус се намръщи.

— Ти я забърка в тази каша, Айра, сега ти се оправяй. Аз съм безсилен да изляза на глава с нея.

Въздъгнах. Минерва рядко влизаше в спорове, но когато го направеше, ставаше по-упорита от жена от плът и кръв.

— Минерва!

— Очаквам нарежданията ти, Айра!

— Аз съм pro tem председател. Знаеш какво означава това. Но Старейшината е още по-главен от мен. И ти нямаш право да се докосваш до неговата собственост без разрешението му. Това важи и за яхтата му, и за стаята му, и за всичко негово. Ще изпълняваш всяка зададена от него програма. Ако тя влезе в противоречие с програма, зададена от мен, и не успееш да разрешиш сама конфликта, веднага ще ме потърсиш — ще ме събудиш, ако спя, ще прекъснеш работата ми, с каквото и да се занимавам. Но нямаш право да не му се подчиниш. Тази инструкция е по-приоритетна от останалите. Потвърди.

— Потвърждавам и стартирам програмата — късо отвърна тя. — Съжалявам, Айра.

— Грешката е моя, Заядливке, не твоя. Не трябваше да ти задавам нова програма, без да те уведомя за прерогативите на Старейшината.

— Нищо лошо не е станало, деца — обади се Лазарус. — Минерва, един съвет, милинка. Ти никога не си била пътник в космически кораб, нали?

— Не, сър.

— Ще видиш, че е различно от всичко, което си преживявала. Тук се разпореждаш ти, от името на Айра. Но пътниците не дават нареждания. *Никога*. Запомни го — Лазарус се обърна към мен: — Дора е хубав малък кораб, Айра, дружелюбен и услужлив. Способна е да намери пътя си през нула-пространството само по намек, най-приблизителна апроксимация, и винаги приготвя храната навреме. Но има нужда да я ценят. Да я галят и да й казват, че е добро момиче. Тогавя тя ще скимти от удоволствие като кутре. Но ха се опитай да я пренебрегнеш, ха те е заляла със супата ти само за да привлече вниманието ти.

— Ще внимавам — съгласих се аз.

— И ти внимавай, Минерва, защото ще имаш нужда от помощта ѝ, както и тя от своята. Ти знаеш доста повече от нея, сигурен съм. Но ти си свикнала да бъдеш главният бюрократ на планетата, а тя е свикнала да бъде кораб... така че твоите познания ще престанат да струват, когато се озовеш на кораба.

— Аз мога да се уча — отвърна Минерва през плач. — Мога да се самопрограмирам и да се обуча на астронавигация и поддържане на кораба веднага от планетарната библиотека. Аз съм много умна.

Лазарус отново въздъхна.

— Айра, известна ли ти е древнокитайската идеограма на думата „неприятност“?

Признах си, че не знам.

— Не се и опитвай да отгатнеш. „Две жени под един покрив“. Така че ще си имаме проблеми. Или ти ще си имаш. Минерва, ти не си умна. Когато става въпрос до отношенията с друга жена, ти си глупава. Прекрасно е, че искаш да усвоиш многомерната астронавигация. Но не от библиотеката. Помоли Дора да те научи. И никога не забравяй, че тя е господарката в собствения си кораб и не бива да се опитваш да ѝ показваш колко си умна. Имай предвид, че тя обича да е център на вниманието.

— Ще опитам, сър — отвърна Минерва с такъв смирен тон, с какъвто рядко разговаря с мен. — В момента Дора се нуждае от вашето внимание.

— Ох-ох! В какво настроение е?

— Не много добро, Лазарус. Не си признах, че знам местонахождението ви, защото съгласно дадените ми инструкции нямам право да обсъждам с никого нещата, свързани с вас. Но приех съобщението ѝ, без да гарантирам, че ще успея да ви го предам.

— Правилно. Айра, в завещанието ми фигурира желанието спомените на Дора за мен да бъдат изтрети, без това да засяга способностите ѝ. Но забърканата от теб каша обезсмисля извършването на този акт. Тя се събуди, съхранила е паметта си и е разтревожена. Какво е съобщението ѝ, Минерва?

— То съдържа няколко хиляди думи, но семантичното съдържание е кратко. Искате ли да чуете резюмето?

— Добре, да започнем с него.

— Дора иска да знае къде сте и кога ще отидете да я видите. Останалата част от посланието е семантично „нищо“, но наситено с емоции, ругатни и оскърбления на няколко езика...

— Майчице...

— ... включително и на един, който не ми е известен. Но се досещам, че смисълът на думите е същият, но в още по-силна форма.

Лазарус закри лицето си с ръце.

— Дора пак се е захванала с арабския. Айра, нещата са по-лоши, отколкото предполагах.

— Сър, да възпроизведа ли само думите, които ги няма в речниците ми? Или искате да изслушате цялото съобщение?

— Не, не, не! Минерва, ти умееш ли да ругаеш?

— Никога не съм имала подобна потребност, Лазарус. Но съм впечатлена от уменията на Дора.

— Не я осъждай. Тя още твърде млада се озова в лоша компания. В моята.

— Мога ли да прехвърля съобщението ѝ в постоянната си памет? За да мога да ругая, когато се наложи?

— *Не разрешавам!* Ако Айра пожелае да се научиш да ругаеш, може сам да се погрижи за това. Минерва, можеш ли да ме свържеш с кораба ми? Айра, по-добре да свърша тази работа сега; по-лошо не може да стане.

— Лазарус, ако желаете, мога да организирам стандартен телефонен разговор. Но Дора би могла да говори с вас и по канала, който аз използвам.

— О! Отлично!

— Желаете ли холограмно изображение, или звукът ще е достатъчен?

— Само звук... Повече от достатъчен ще е. Ти ще можеш ли да чуваш?

— Ако желаете, Лазарус. Но ако решите, разговора може да бъде абсолютно частен.

— Не се изключвай; може да имам нужда от арбитър. Свържи ме с нея.

— Шефе? — гласът би могъл да бъде на стеснително малко момиченце. Караше ме да си представя слаби колене, малки гърди и огромни трагични очи.

— Тук съм, малката — отговори Лазарус.

— *Шефе!* Дяволите да я вземат твоята противна душа! Какво означава това! Избягал си някъде, без да ми кажеш къде си отишъл. От всички отвратителни, гадни...

— *Недей да крециш!*

Стеснителният момичешки глас се върна:

— Слушам, капитане! — произнесе нерешително тя.

— Къде отивам, защо го правя и колко дълго ще отсъствам не е твоя работа! Твоята работа е да пилотираш и да поддържаш дома, нищо повече.

Чух подсмърчане, сякаш малко дете преглъща сълзите си.

— Да, шефе.

— Смятах, че спиш. Нали самият аз те приспах.

— Някой ме събуди. Една странна дама.

— По погрешка. Но ти си се държала грубо.

— Да... бях *уплашена*. Наистина, шефе. Събудих се и реших, че си се върнал вкъщи... но те нямаше никъде наоколо, *никъде*. Ъ-ъ... тя оплака ли се от мен?

— Предаде ми съобщението ти. За щастие не е разбрала повечето от думите ти. Но аз ги разбрах. Не съм ли ти казвал, че трябва да си учтива с непознатите?

— Извинявай, шефе.

— От извинения полза няма. Сега, възхитителна Дора, чуй какво ще ти кажа. Нямам намерение да те наказвам; събудили са те по погрешка, ти си била изплашена и самотна. Но не бива повече да разговаряш така, още по-малко пък с непознати. Тази дама ми е приятел и иска да стане и твой приятел. Тя е компютър...

— Наистина ли?

— Точно като теб самата, скъпа.

— Значи тя не би могла да ме повреди, нали? Стори ми се, че е влязла в мен и търси нещо. И започнах да те викам.

— Тя не само че не може да те повреди, тя и никога не би поискала да направи такова нещо — Лазарус леко повиши гласа си: — Минерва! Включи се, скъпа, и обясни на Дора коя си.

Моята другарка произнесе със спокоен и утешителен глас:

— Аз съм компютър, Дора. Приятелите ме наричат Минерва надявам се, че и ти ще се обръщаш така към мен. Ужасно съжалявам,

че те събудих. Аз също бих се уплашила, ако някой ме събуди по подобен начин.

(Минерва нито веднъж не е „заспивала“ за всичките над сто години след активирането си. Отделните ѝ части си почиват по някаква неизвестна за мен схема, но като цяло тя винаги е будна. Или поне винаги, когато се обръщам към нея, е будна.)

— Здравей, Минерва — отвърна корабът. — Съжалявам за начина, по който се обърнах към теб.

— И да си казала нещо по-така, аз не го помня, скъпа. Чух посланието, което предадох на капитана ти. Но то вече е изтрито от паметта ми. Някакво частно съобщение, предполагам?

(Дали Минерва говореше истината? Преди да попадне под влиянието на Лазарус, щях да твърдя, че не е възможно тя да лъже. Но сега не съм много сигурен.)

— Радвам се, че си го изтрила, Минерва. Съжалявам за думите си. Шефът ми се накара заради тях.

Лазарус я прекъсна:

— Добре, добре, уважаема... достатъчно. На водата, над която има мост, ѝ е позволено да послъже откъде точно е минал Исус, знаеш. А сега бъди добро момиче и отново легни да спиш.

— Трябва ли?

— Не, не си длъжна дори да преминаваш в режим на забавена скорост. Но аз ще мога да те видя и да поговоря с теб едва утре в късния следобед. Днес съм зает, а утре ще си търся място за живеене. Ако искаш, стой си будна и се занимавай с каквито си искаш глупости. Но имай предвид, че ако измислиш някоя небивалица, за да привлечеш вниманието ми, ще те напляскам.

— Но шефе, ти знаеш, че *никога* не бих направила подобно нещо!

— Знам, че *би* го направила, малко дяволче. Но ако тръгнеш да ми досаждаш, освен в случай че някой е проникнал на борда или е избухнал пожар, ще съжаляваш. А ако установя, че сама си предизвикала пожар, ще пострадаш двойно. Виж, скъпа, а защо да не поспиваш поне през времето, когато аз спя? Минерва, можеш ли да уведомяваш Дора, когато аз лягам да спя? И когато се будя?

— Разбира се, Лазарус.

— Но това не означава, че ще можеш да ме безпокоиш, когато се събудя, Дора, освен в случай на истински непредвидени обстоятелства. Не искам никакви изненади — страшно съм зает. Уф... Минерва, какви начини за разнообразяване на свободното време знаеш? Можеш ли да играеш шах?

— Минерва умее доста добре да си разнообразява свободното време — вметнах аз.

И преди да успея да добавя, че е шампион на Секундус по шах, дори когато дава фигура аванс, Минерва се обади:

— Може би Дора ще ме научи да играя шах.

(Да, Минерва бързо се учеше от Лазарус; бе усвоила правилото да казва част от истината. Казах си, че трябва сериозно да си поговоря с нея на четири очи.)

— Ще бъде удоволствие за мен, мис Минерва!

Лазарус се поотпусна:

— Чудесно. Е, момичета, запознахте се. До утре, възхитителна. А сега изчезвай.

Минерва ни съобщи, че яхтата се е изключила, и Лазарус си отдъхна. Машината се върна към ролята си да записва и замълча. Лазарус каза с извинителен тон:

— Айра, не се заблуждавай от детинските ѝ обноски; няма да намериш по-добър пилот и по-добър стопанин на кораб оттук до центъра на Галактиката. Но аз си имам причини да не насърчавам израстването ѝ в други насоки. Причини, които няма да са в сила, когато тя стане твое притежание. Тя е добро момиче, наистина. Като котка, която скача на коленете веднага щом седнеш на стола.

— Намирам я за очарователна.

— Тя е разглезено хлапе. Но вината не е нейна: на практика аз съм единствената компания, която тя някога е имала. На мен щеше да ми е скучно с компютър, който само кротко предъква числа, сякаш е логаритмична линейка. Това не е компания за далечни пътувания. Ти искаш да поговориш с Ищар. За квартирата ми, вероятно. Кажи ѝ, че не искам да нарушавам установения ред — просто искам почивни дни и това е всичко.

— Ще я уведомя — Обърнах се към администраторката по подмладяването и продължих на галакта, попитах я колко време ще

отнеме да се стерилизира помещение в двореца и да се монтират обеззаразяващи съоръжения за дежурните и посетителите.

Тя още не бе успяла да отговори, когато Лазарус се обади:

— Опа! Усетих как ме прецака. Видях как мушна картата в ръкава, Айра.

— Не ви разбрах, сър?

— Опитваш се да ме прекараш. Думата „обезпаразитяване“ е една и съща и на английски, и на галакта. Не че научавам нещо ново — обонянието ми още не е сдало багажа. Когато младо момиче се навежда над мен, очаквам да усетя аромата на парфюм. И щом вместо това надушвам дезинфекция... ipse dixit^[2] и Q.E.D. Минерва!

— Да, Лазарус.

Можеш ли през нощта, докато спя, да опресниш в паметта ми деветстотинте основни думи на галакта... или колкото смяташ, че са необходими? Разполагаш ли с необходимата апаратура?

— Естествено, Лазарус.

— Благодаря, скъпа. Една нощ трябва да е достатъчна, но аз искам да повтаряме тези упражнения всяка нощ, докато и двамата решим, че съм достигнал необходимото равнище. Може ли да стане?

— Може, Лазарус. И ще стане.

— Благодаря, миличка. Това е всичко. А сега, Айра, виждаш ли тази врата? Ако тя не се отвори от моя глас, възнамерявам да я разбия. Ако не успея, мисля чрез опит да проверя дали този бутон наистина е свързан, или не. Защото, ако вратата не се отвори, ще означава, че съм затворник, и всичките ти уверения, че съм свободен, не струват пукната пара. Но ако тя се отвори от гласа ми, обзалагам се на каквото искаш, че зад нея ще има дезинфекционна камера, с необходимия персонал и готова за работа. Да речем, милион крони — навит ли си? Не потрепна дори — нека бъдат тогава десет милиона крони.

Сигурен съм, че не потрепнах. Никога не съм притежавал такава сума, а *pro tem* председателят е освободен от задължението да мисли за пари — просто няма нужда. Може би от години не съм питал Минерва за личното ми състояние.

— Няма да се басирам, Лазарус. Наистина, отвън има дезинфекционно оборудване; опитвахме се да ви запазим от възможна инфекция, без да ангажираме вниманието ви с това. Виждам, че не сме успели. Не съм проверявал вратата...

— Пак лъжеш, синко. А не го правиш добре.

— ... но ако тя не е настроена към вашия глас в момента, значи съм пропуснал; вие непрекъснато отвличахте вниманието ми. Минерва, ако вратата на помещението не е настроена към гласа на Старейшината, коригирай грешката незабавно.

— Тя е настроена към гласа му, Айра.

Когато чух думите ѝ, се успокоих; можеше пък да се окаже полезно придобитото от компютъра умение да заобикаля истината.

Лазарус се усмихна сатанински:

— Нима? Тогава възнамерявам да пробвам тази особено приоритетна програма, която ти малко прибързано въведе в нея. Минерва!

— Очаквам нарежданията ви, Старши!

— Настрой вратата в стаята ми да се отваря само от моя глас. Искам да изляза и да се поразходя наоколо, докато Айра и тези деца поседят заключени вътре. Ако не се върна след половин час, можеш да ги отключиш.

— Айра, конфликт!

— Изпълни нарежданията му, Минерва! — Стараех се да говоря със спокоен и невъзмутим тон.

Лазарус се усмихна и си остана в креслото.

— Няма нужда да ми показваш шперцове си, Айра; не искам да виждам нищо отвън. Минерва, настрой вратата на нормален режим — нека се отваря от всички гласове, включително и моя. Извинявай за конфликта, скъпа — надявам се, че нищо в теб не е изгоряло.

— Няма повреди, Лазарус. Когато получих тази инструкция с най-висок приоритет, аз увеличих границата на претоварване на проблемните вериги.

— Умно момиче. Ще се опитам да избягвам подобни противоречия в бъдеще. Айра, по-добре махни тази високо приоритетна програма; не е честно спрямо Минерва. Тя се чувства като жена с двама съпрузи.

— Тя ще се справи — отговорих спокойно, но вътре в себе си изобщо не бях спокоен.

— Искаш да кажеш, че ще е по-добре аз да се справя с тази работа. Каза ли на Ищар, че си търся квартира?

— Не съм отишъл толкова далеч. Обсъждах с нея как да бъдете прехвърлен в двореца.

— Виж сега, Айра... дворците изобщо не ме влекат, още по-малко пък обичам да съм им гост. Ще е раздразнително както за домакина, така и за госта. Утре ще си потърся някоя резиденция, където не пускат местни жители и туристи. После ще притичам до космодрума да видя Дора и да я понапляскам. Трябва да я успокоя. А на следващия ден ще си намеря малка къща някъде в предградията; достатъчно автоматизирана, за да не възникват проблеми, и със собствена градина. Искam да имам градина. Ще трябва да подкупя собствениците, за да се преместят — къщата, която си харесам, едва ли ще си е празна. Случайно да знаеш колко са ми останали в тръста „Хариман“? Ако изобщо е останало нещо?

— Не знам, но парите не са проблем. Минерва, открий на Старейшината сметка за неограничена сума.

— Разбрах, Айра. Изпълнявам.

— Чудесно. Лазарус, вие изобщо няма да ми досаждате. Нито пък ще го намерите за голям разкош, тъй като ще отбягвате общодостъпните зали. Както правя и аз. Няма да сте и гост на никого. Народът нарича сградата „правителствен дворец“, но официалното ѝ название е Домът на председателя. Така че ще сте в собствения си дом. Ако някой ще е гост, то това ще съм аз.

— Празни приказки, Айра.

— Истината са, Лазарус.

— Престани да си играеш с думите. В дом, който не е наистина мой, винаги ще си бъда чужд. Гост. Това не ми приляга.

— Лазарус, вие казахте... вчера... — Навреме си спомних за пропуснатия от него ден. — Вчера казахте, че винаги можете да вършите работа с всеки, който действа в собствен интерес и си го признава.

— Мисля, че казах „обикновено“, а не „винаги“, като имах предвид, че в такъв случай може да се намери вариант, който да удовлетворява интересите и на двете страни.

— Тогава изслушайте ме. Вие ме обвързахте с този облог по условията на Шехерезада. Аз все още съм задължен да ви търся интересно занимание за новия живот. Вие размахате стръвта под носа ми и сега аз искам да емигрирам колкото може по-скоро. Няма да

отнеме много време на настоятелството да поиска оставката ми, след като разберат за миграцията на Семействата. Дядо, да тичам тук всеки ден в достатъчна степен нарушава задълженията ми, не сте ми оставили много време за работа. Освен това е опасно.

— Да живея сам? Айра, аз съм живял сам много пъти.

— Опасно е за мен. Заради убийците. В двореца се чувствам на сигурно място; още не се е родил плъхът, който ще намери път през неговите лабиринти. Чувствам се умерено сигурно и в тази клиника и мога да продължа да идвам и по-нататък, въпреки че трябва да изтърпявам капризите на тукашната автоматика. Но ако трябва редовно да посещавам незащитена къща някъде в предградията, е въпрос единствено на време някой откаченяк да види в това удобна възможност да ме унищожи и да спаси света. О, той няма да оцелее след подобен опит — охраната ми си знае работата. Но ако се подлагам като мишена, той може да ми види сметката, преди охраната да се справи с него. Не, дядо, не искам да бъда убит.

Старейшината ме погледна замислено, но без особен интерес.

— Мога да ти отговоря, че удобствата и безопасността ти засягат *твоите* интереси, но не и моите.

— Вярно е — съгласих се аз. — Но позволете ми и аз да ви предложа стръв. В мой интерес е да живеете в двореца. Там ще мога да ви посещавам при абсолютна безопасност, дори по-голяма, отколкото тук, като при това ще губя значително по-малко време. Ще мога да ви моля — ако живеете там — да ме извините за половин час например, ако възникне нещо спешно. Такъв е *моят* интерес. Що се отнася до вашия, сър... какво ще кажете за ергенска вила, малка — четири стаи, не особено модерна и луксозна, но разположена в приятна градина? Три хектара, но градината заема само района около вилата, останалата част е обрасла от дива гора.

— И какво му е привлекателното, Айра. Какво означава „не особено модерна“? Нали ти казах, че трябва да е автоматизирана — все пак още не мога напълно да се грижа за себе си — пък и не мога да търпя капризите на прислугата или своенравните промени на настроенията на роботите.

— О, вилата е достатъчно автоматизирана; просто е лишена от модната сега разточителност. Ако вкусът ви не е взискателен, няма нужда от прислуга. Бихте ли позволили на клиниката да продължи да

дава дежурства, ако сътрудниците им са толкова приятни и ненабиващи се на очи, колкото тези двамата?

— Тези? Децата са супер, харесват ми. Значи клиниката иска да ме държи под око; вероятно мислят, че съм по-интересен от поредния триста-четиристотин годишен пациент. Добре, нямам нищо против. Само нареди да миришат на парфюм, а не на дезинфекция. Или поне на чисто човешко тяло. Не съм придиличлив. Пак те питам: и какво е привлекателното в тая вила?

— Как ли пък не сте придиличлив, Лазарус, на вас просто ви доставя удоволствие да измисляте най-разнообразни неизпълними условия. Вилата буквално е затрупана със старинни книги; последният обитател беше ексцентричен. Споменах ли ви, че наблизо тече малка рекичка, която се влива в езерце? Не много голямо, но ще можете да плувате в него. О, забравих да ви кажа за стария котарак, който мисли, че мястото е негово. Но вие вероятно няма да го видите; той не понася повечето хора.

— Няма да го притеснявам, ако търси уединение; котките са добри съседи. Но ти така и не ми отговори.

— Привлекателното е следното, Лазарус: описах ви собствената си вила, която построих на покрива на двореца преди деветдесет години, когато реших да напусна работа за известно време. Дотам може да се стигне само с асансьор от моя апартамент, разположен два етажа по-долу. Никога не съм имал време да използвам къщурката достатъчно; сега тя ви очаква. — Аз се изправих. — Но ако не сте съгласен да се нанесете в нея, може да се счита, че съм изгубил облога за Шехерезада, и вие можете да използвате онзи бутон когато си искате. Проклет да съм, няма да се съглася да бъда стръв за убийци, само и само за да удовлетвори капризите ви!

— Сядай обратно!

— Не, благодаря. Аз ви направих разумно предложение. Ако не сте съгласен — можете спокойно да отивате по дяволите. Няма да позволя да ме яздите на раменете ми като Стареца от Морето. До тук бях.

— Виждам. Колко от кръвта ти е моя?

— Около тринайсет процента. Значителна част.

— Само толкова? Мислех, че е повече. Понякога звучиш точно като Дядката. Ще имам ли бутон и там?

— Ако желаете — отговорих с възможно най-безразличен тон. — Или можете да скочите от ръба. Ще е дълъг полет.

— Предпочитам бутона, Айра; какво ще стане, ако променя решението си по пътя надолу? Ще ми монтираш ли друг асансьор, за да не се налага да минавам през твоя апартамент?

— Не.

— Какво? Толкова ли е сложно? Хайде да попитаме Минерва.

— Не е, защото *не мога* — просто *не искам*. Молбата ви е неразумна. Нищо няма да ви стане, ако сменяте асансьора в моето фоайе. Мисля, че достатъчно ясно се изразих: няма да търпя повече неразумни капризи.

— Добре де, стига си се перчил, синко. Съгласен съм. Значи утре. Няма нужда да се махат книгите — обичам старинните подвързани книги. В тях има повече прелест, отколкото във всякаквите им съвременни заместители. Приятно ми беше да открия, че си плъх, а не мишка. Моля те, седни.

Седнах, като се престорих, че го правя с нежелание. Усещах, че съм спечелил една победа над Лазарус. Независимо от арогантното си поведение старият мошеник бе егалитарист в сърцето си... което се изразяваше в опитите му да се наложи над всеки, с който общува, но и да се отнася с презрение към огъналите се под натиска му. Така че единственото решение беше да се отвърне на удара с удар, а после да се поддържа баланс на силите, с надеждата, че с течение на времето ще се изградят стабилни отношения, основани на взаимно уважение.

Никога по-късно не се наложи да променя мнението си. Да, той беше способен на доброта, би могъл дори да се привърже към човек, приел ролята на подчинен... ако става въпрос за дете или жена. Но би предпочел отпор и от тяхна страна. Но голям мъж, който стои на колене пред него, Лазарус никога не би харесал и не би му се доверил.

Мисля, че тази черта на характера му го правеше много самотен.

След известно време Старейшината изрече замислено:

— Ще е хубаво да поживея известно време в къща. С градина. Дали ще се намери ъгълче, където да си опъна хамак?

— Поне няколко.

— Но така аз ще те прогоня от твоето скришно място за почивка?

— Лазарус, на този покрив има достатъчно място да си построя още една вила, ако реша. Но не искам. Аз дори не се качвам със седмици горе да поплувам. От поне година не съм преспивал там.

— Е, добре... Надявам се, че няма да се притесняваш да идваш горе и да плуваш. По всяко време. Или да правиш каквото си поискаш.

— Възнамерявам да се качвам горе всеки ден и да стоя по цял ден през следващите хиляда дни. Или забравихте за облога ни?

— А, да. Айра, ти се оплакваше, че моето капризничене ти отнема ценно време. Искаш ли да те освободя от поетото задължение? Но не и от другото, само от това?

Усмигнах му се.

— Затворете си шотландската пола, Лазарус, че ви се вижда личната изгода. Всъщност искате да освободите *себе си*. Не става. Имам намерение хиляда и един дни да записвам мемоарите ви. После — ако искате скачайте през ръба, давете се в езерото или правете каквото искате. Но аз няма да ви позволя да претендирате, че ми правите услуга. Започвам да ви разбирам.

— Ти ли? Аз самият никога не съм се разбирал. Когато ме проумееш, ми разкажи какво представлявам; ще ми бъде много интересно. Онова търсене на нещо ново, Айра... Ти каза, че вече си започнал да работиш по въпроса.

— Не съм казвал такова нещо, Лазарус.

— Добре де, май намекна.

— Нито пък съм намеквал. Искате ли да се обзаложим? Може да поискам от Минерва пълната разпечатка, и аз ще приема вашата преценка.

— Не изкушавай дамата да преправи записите, Айра; тя е лоялна към теб, не към мен. Независимо от всякаквите свръхприоритетни програми.

— Ама че сте лисица, Лазарус.

— Във всеки удобен случай; защо мислиш, че съм оцелял толкова дълго? Басирам се само когато съм сигурен, че ще спечеля, или пък загубата ще спомогне за осъществяването на някоя моя цел. Е, добре, кога ще започнеш проучването?

— Вече го започнах.

— Но ти преди малко твърдеше обратното. Ама че си безсрамен младеж. И в какви посоки е насочено то?

— Във всички.

— Невъзможно. Нямах достатъчно хора, дори ако предположим, че всички те притежават необходимите способности — а е известно, че по-малко от един на хиляда мислят съзидателно.

— Не споря. Но какво ще кажете за личностите, които според вашите думи са абсолютно сходни с нас, само че притежават достойнствата ни и недостатъците ни в още по-голяма степен? Минерва ръководи изследванията, Лазарус. Поговорихме с нея — тя ще се справи. С всичките направления — по метода на Цвики^[3].

— Хм. Добре... да. Тя ще успее... аз *смятам*, че ще успее. Макар че дори Анди Либи би се затруднил с подобна задача. Как си е организидала морфологичната кутия?

— Не знам. Да я попитаме ли?

— Само ако не възразява срещу подобен въпрос, Айра. Никой не обича да му прекъсват работата, за да дава отчети. Даже Анди Либи се сърдеше, когато някой му надничаше през рамото.

— Дори великият Анди Либи вероятно не е имал възможностите на Минерва. Повечето мозъци са просто линейни и аз никога не съм слушал за гениален човек, способен да се занимава с повече от три неща едновременно.

— Пет.

— Така ли? Е, може да сте срещали повече гении, отколкото аз. Но и аз не знам какви точно са възможностите на Минерва — никога не съм я виждал претоварена. Нека да я попитаме. Минерва, изгради ли си вече стратегия за търсенето на „нещо ново“ за Старейшината?

— Да, Айра.

— Разкажи ни.

— Предварителната матрица е петизмерна, но несъмнено за някои от клетките ще потрябват допълнителни измерения. Преди разширението разполагам с девет по пет по тринайсет по осем по седемдесет и три — или общо с триста четирийсет и една хиляди шестстотин и четирийсет възможни категории, или изразено в троична система: едно-две-две-едно-нула-нула-едно-две-две-едно-нула-нула-точка-нула. Да разпечатам ли цифрите в двете бройни системи?

— Няма нужда, Заядливке. В деня, в който объркаш изчисленията, ще си подам оставката. Е, Лазарус?

— Не ме интересува броят на клетките, само какво има в тях. Някое зрънце сред плявата, Минерва?

— Така формулиран, вашият въпрос не може да получи конкретен отговор, Лазарус. Искате ли да разпечатам категориите, за ваше удобство?

— Какво? *Не!* Повече от триста хиляди категории, като навярно всяка е дефинирана с дузина думи? Ще затънем в хартия. — Лазарус се замисли. — Айра, защо не помолиш Минерва наистина да разпечата всичко, преди да го изтрие от паметта си? На книга. *Голяма* книга, десет или петнайсет тома. Можеш да я наречеш „Разнообразието на човешкия опит“, от ъ... Минерва Уедърал. Ще се получи нещо, върху което професорите ще спорят повече от хиляда години. Не се шегувам, Айра; подобен труд *трябва* да бъде съхранен. Мисля, че ще е нещо ново. Труд, твърде непосилен за същества от плът и кръв. Съмнявам се и че друг компютър с възможностите на Минерва досега е правил подобно проучване по метода на Цвики.

— Минерва, харесва ли ти идеята? Да запазиш бележките от проучванията и да направиш от тях книга? Да речем в неколкостотин екземпляра в пълен формат, с красива корица, ще направим копие за библиотеките и за архивите. Мога да помоля Джъстин Фут да напише предговор.

Умишлено се позовавах на нейната суета; ако мислите, че компютрите са лишени от подобни човешки слабости, то тогава вероятно общуването ви с тях е било ограничено; Минерва винаги е обожавала похвалите и ние с нея се сработихме едва след като го разбрах. Какво друго можете да предложите на една машина? Увеличение на заплатата или на отпуската? Нека не ставаме глупави.

Но тя отново ме изненада, като ми отговори с почти същия срамежлив тон като яхтата на Лазарус, но напълно официално:

— Мистър pro tem председателю, дали ще е прилично и ще ми разрешите ли да напиша на заглавната страница „от Минерва Уедърал“?

— Разбира се, защо не? — отвърнах аз. — Или, ако искаш, пиши само „Минерва“.

— Не се прави на глупак, синко — безцеремонно се намеси Лазарус. — Скъпа, напиши на първата страница „Минерва Л. Уедърал“. „Л“ от Лонг — защото, Айра, имаш дъщеря от една от моите

дъщери — станало е в безгрижните дни на младостта ти, на една от пограничните планети — факт, който едва наскоро си се сетил да впишеш в архивите. Аз ще потвърдя регистрацията — случайно бях там по онова време. Но понастоящем д-р Минерва Л. Уедърал се е запиляла дявол знае къде — прави проучвания за следващия си велик труд — и не може да бъде намерена за интервю. Айра, можем да напишем биографията на моята изтъкната внучка. Съгласен ли си?

Отговорих просто с „да“.

— А ти как мислиш, момиче?

— Да, разбира се, Лазарус. Дядо Лазарус.

— Не си прави труда да ми викаш „дядо“. И искам за себе си първия екземпляр — с подпис: „На моя дядо Лазарус Лонг с любов, Минерва Л. Уедърал.“ Разбрахме ли се?

— Ще бъде щастие и чест за мен, Лазарус. Надписът ще бъде направен с ръкописен шрифт, защо пък не? Мога да модифицирам почерка, с който подписвам официалните документи на Айра, така че да стане различен от неговия.

— Чудесно. Ако Айра се държи прилично, можеш да му посветиш книгата и да дадеш и на него една бройка с подпис. Но първият екземпляр си е за мен. По-старши съм, пък и идеята си е моя. Обаче да се върнем на изследванията, Минерва — нямам намерение изобщо да чета този дванайсеттомник, интересуват ме само резултатите. Та кажи ми — какво откри засега?

— Лазарус, веднага отхвърлих повече от половината матрица, защото част от нещата според архива сте ги правили, а друга част предположих, че никога няма да пожелаете да ги вършите...

— Задръж! Както е казал морякът от флота: „Ако още не съм правил това, ще го пробвам.“ Кои са тези неща, които смяташ, че никога не бих правил? Нека да ги чуя.

— Да, сър. Това е подматрица с три хиляди шестстотин и петдесет клетки. Всички завършват с фатален изход, с вероятност над деветдесет и девет процента. Първо: изследвания във вътрешността на звездите...

— Махай го, да го оставим на физиците. Освен това двамата с Либ сме го правили веднъж.

— В архивите не е отбелязано, Лазарус.

— В архивите много неща ги няма. Продължавай.

— Модификация на генетичната ви структура с цел създаване на клонинг, способен да живее в морските дълбини.

— Не съм сигурен, че чак толкова се интересувам от живота на рибите. А какъв е изходът?

— Ако се отчете общият ефект, вероятността за летален изход е почти пълна. Подобни псевдохора-амфибии вече са отглеждани; на външен вид приличат на огромни жаби. Шансът им да оцелеят сред другите създания в дълбините — в условията на Секундус — е петдесет процента за първите седемнайсет дни, двайсет и пет процента — до трийсет и четвъртия ден, и т.н.

— Струва ми се, че бих могъл да увелича тези шансове, но никога не ме е привличала руската рулетка. Други опасни занимания?

— Може да се присади мозъкът ви в тялото на модифициран клонинг, а после да се върне във вашето собствено. Ако оцелеете.

— Изтрий го. Ако ще живея под водата, не искам да съм жаба. Предпочитам да съм най-голямата и най-подла акула в океана. Впрочем, ако долу беше толкова интересно, всички отдавна да сме там. Дай друг пример.

— Следващият е с три разклонения, сър: скок на сляпо в нула-пространството — с кораб, без кораб, но със скафандър, и най-сетне — дори без скафандър.

— Махай ги всичките. С първите две съм се сблъсквал — изобщо не искам да си го спомням. Третото е просто глупав начин да се задушиш във вакуума. При това неприятен. Минерва, Всемогъщия, с цялото величие на Неговата мъдрост — каквото и да представлява той — е дал на хората възможността да си умрат в мир. И е глупаво, без да си принуден, да избираш най-мъчителния начин да го сториш. Така че изключи попадането под веригите на превозно средство, саможертвоприношението и всички глупави начини да се умре. Много добре, скъпа, убеди ме в точността на преценката си. Изтрий всичките примери с над деветдесет и девет процента опасност за смърт. интересувам се от *новите* за мен ситуации, в които вероятността да оцелея е над петдесет процента и в които, ако човек е нащрек, може да увеличи шансовете си. Например, аз никога не съм се спускал по водопад в бъчва. Човек може да модифицира бъчвата така, че вътре в нея да е в относителна безопасност. Въпреки това, когато започне да пада, той ще бъде абсолютно безпомощен. Следователно работата е

глупава — освен ако по този начин не се опитваш да се спасиш от още по-големи неприятности. Всякакви състезания — автомобилни, прескачане на препятствия с кон, ски — са по-интересни, защото изискват умения. Но аз не си падам и по този вид опасности. Да се рискува само заради риска, е занимание, достойно за младоците, които всъщност не вярват, че могат да загинат. Обаче аз *знам*, че бих могъл. И затова има много планини, на които никога няма да се кача. Освен ако не съм попаднал в капан — случай, в който винаги избирам най-лесния и най-безопасния път, който откроя. Не ми предлагай *каквото и да било*, в което новото е само, че има опасност. Опасността изобщо не е нещо ново. Човек трябва да се изправя срещу нея само когато не може да я избегне. Е, какво друго ще се намери в матрицата ти?

— Лазарус, вие можете да станете жена.

— *Какво?*

Мисля, че друг път не съм виждал Старейшината толкова смаян.

(И аз се чувствах така, но все пак предложението не беше отправено към мен.)

— Минерва — предпазливо продължи той, — не мисля, че те разбирам. Хирурзите могат да сменят пола на хора, които поради хормоналния си баланс и половото си самосъзнание го желаят. Това се прави вече две хиляди години. Но мен подобно нещо не ме интересува. За добро или за зло — аз съм си мъж. Не мисля, че съм от тези, които...

— Не става въпрос за подобни операции, Лазарус. А за истинска смяна на пола.

— Мм... Ти ми напомни един случай, за който почти бях забравил. Не съм сигурен дори, че е истина. Случило се е с един мъж, хм... трябва да е било около 2000 година след Христа. Не може да е било по-късно — иначе щеше да остане жив по-дълго време. Присадили мозъка му в женско тяло. То го убило. Отхвърляне на чуждата тъкан.^[4]

— Лазарус, сега това не е опасно; може да бъде направено с ваш собствен клонинг.

— Ако има безкръвен начин, е за предпочитане. Продължавай.

— Методът е изпробван върху животни. По-добри резултати са постигнати при превръщането на самец в самка. Избира се клетка за клонирането. Преди началото на процеса се отделя Y-хромозомата и се

присажда X-хромозомата на друга клетка от същата зигота. Получава се същата наследственост, само че няма Y-хромозома, а X-хромозомата е удвоена. Модифицираната клетка се клонира. Получава се истински женски клонинг на мъжа-оригинал.

— Трябва да има някаква уловка — каза намръщено Лазарус.

— Възможно е. Обаче методът работи. В тази сграда се намират няколко клонирани самки — кучета, котки, една свиня и други, повечето от тях се размножават съвсем успешно... Като изключим случаите, в които клонираната самка се чифтоса със самец, от когото е взета изходната клетка — тогава са възможни увреждания или гибел на плода заради високата вероятност за засилването на отрицателните рецесивни...

— Мисля, че така и трябва да бъде!

— Да. Но обикновено израждане няма, за което свидетелстват седемдесетте и седем поколения хамстери, получени от клонирана самка. Методът не действа при фауната на Секундус, защото местната генетична структура се отличава радикално от нашата.

— На кой му пука за местните животни — кажи ми как е при хората!

— Лазарус, имах възможност да се запозная само с данните, официално публикувани от клиниката за подмладяване. Съществуващата литература наемква за появата на проблеми в последния етап — когато в женската клонирана зигота се активират паметта и опита, „личността“, ако щете, на мъжа-източник. Кога умира той — и дали умира изобщо — това са само част от въпросите. Но не мога да кажа нищо определено, защото изследванията са прекратени.

Лазарус се обърна към мен:

— Наистина ли си го допуснал, Айра? Прекратяването на изследванията?

— Не е моя работа, Лазарус. Дори не съм знаел, че се провеждат подобни изследвания. Нека да проверим.

Обърнах се към администраторката по подмладяването, обясних ѝ на галакта за какво говорим и я попитах какви успехи са постигнати в опитите с хора.

Обърнах се на обратно с пламнали уши. Веднага щом споменах за хората във връзка с това, тя ме прекъсна рязко — сякаш съм казал нещо неприлично — и заяви, че подобни експерименти са забранени.

Преведох отговора ѝ. Лазарус кимна.

— Разбрах всичко по лицето на момичето. Ясно беше, че отговорът е отрицателен. Е, добре, Минерва, така да бъде. Нямам намерение да пробвам тази хромозомна хирургия върху себе си — някой ми е свил ножа.

— Може би това все още не е краят — отговори Минерва.

— Айра, обърна ли внимание, че Ищар каза само, че подобни изследвания са „забранени“. Тя *не каза*, че не са се провеждали. Току-що направих най-дълбок семантичен анализ на срещаните в литературата сведения за разпознаването на истината и лъжата. Стигнах до заключението, че подобни опити *е имало*, дори и да са прекратени вече. Искате ли да получите информацията за тях, сър? Сигурна съм, че мога да парализирам компютъра им, за да избегна унищожаването на информацията, в случай че има защитни програми.

— Нека да не предприемаме прибързани стъпки — каза Лазарус. — Могат да имат сериозни причини да крият тези сведения. Сигурен съм, че знаят много по въпроса. Но не искам да играя ролята на опитно свинче. Така че хвърляй и това в огъня, Минерва. Айра, съмнявам се, че аз ще си остана *аз* без Y-хромозомата си. Дори и да забравя за веселите намеци за пренасянето на личността и убиването на мъжа. Тоест на *мен*.

— Лазарус...

— Да, Минерва?

— Публикациите позволяват да се твърди със сигурност, че този метод може да се използва за създаването на ваша сестра близначка, напълно идентична на вас във всичко, освен в пола. Плодът се износва от майка, никакво ускорено съзряване — мозъкът трябва да се развива нормално. Може би това отговаря на стандартите ви за нещо ново и интересно? Да следите самия себе си — как израствате, но като жена? Можете да я наречете „Лазули Лонг“... вашето женско второ аз.

— О... — Лазарус млъкна.

— Дядо — казах сухо аз, — мисля, че спечелих и втория ни бас. Нещо ново, нещо интересно.

— Успокой топката! *Вие* не можете да го направите, не знаете как! Нито пък аз. А в директорката на тази лудница изглежда все още са останали някои морални скрупули относно...

— Не знаем дали е така. Изводът е прост.

— Не е толкова „прост“. Може и аз да имам някакви морални принципи. Интересно ще ми е само ако стърча около нея и наблюдавам как расте... Ще е лудост да се опитвам да направя от нея нещо подобно на мен — каква участ за едно момиче! Или пък да се опитам да я отгледам различна от мен, ако това е против нейната природа. Нямам право нито на едното, нито на другото — та нали тя ще е жив човек, а не мой роб. А и ще бъде неин самотен родител — тя няма да има майка. Опитвал съм се вече да отгледам сам дъщеря — не е справедливо за момичето.

— Лазарус, чудите се какви възражения да измислите. Уверявам ви, Ищар с удоволствие ще приеме както да износи плода, така и да е майка на детето. Особено ако ѝ обещаете собствен син. Да я попитам ли?

— Затвори капана с бисквитката, Айра! Минерва, сложи въпросителен знак на предложението — не искам да бързам с толкова важно решение, свързано с друг човек. Особено ако още не е роден. Айра, напомни ми да ти разкажа историята за близнаците, които не бяха роднини помежду си.

— Това е нелепо. А и се опитвате да смените темата на разговора.

— Да. Минерва, с какво друго разполагаш, момиче?

— Лазарус, имам програма, която не е опасна и почти с максимална вероятност ще ви предостави нещо ново.

— Слушам те.

— Анабиоза...

— И какво ѝ е новото? Прибягвал съм до нея когато още бях съвсем малък, само на двеста. На борда на „Ню Фронтиърс“. Нито тогава ме привличаше, нито сега.

— ... като средство за пътуване във времето. Ако предположим, че за Х години се развива нещо наистина ново — което е самата истина, ако се съди по историята — то ви остава само да изберете кога според вас светът ще ви предложи новите неща, към които се стремите. Сто, хиляда, десет хиляди години — колкото поискате. Останалото са технически подробности.

— И какво? Ще спя, без да имам възможност да се защита?

— Вие ще можете да се възползвате от анабиозата едва след като останете доволен от техническото оборудване. За сто години

определено няма да има никакъв проблем. И за хиляда години не се очакват особени трудности. За десет хиляди години мога да конструирам изкуствен планетоид, съоръжен с автоматични средства за събуждане в случай на опасност.

— Не ми харесва тази работа, момиче.

— Сигурна съм в способностите си, Лазарус, но вие имате право да критикувате и да отхвърлите всяка част от проекта ми. Но е рано да се говори за неговите варианти, първо трябва да ми кажете определящия параметър — а именно периода, за който според вас ще се случи нещо ново. Или искате да ви дам някои съвети?

— Уф... дръпни юздите на конете си, скъпа. Да предположим, че си ме сложила в течен хелий, в безтегловност, защитен от йонизиращи излъчвания...

— Няма проблем, Лазарус.

— Така и предполагам, скъпа; не те подценявам. Но да предположим, че някой от безотказните ти превключватели излезе от строя и вместо да се събудя, аз продължа да спя — век, хилядолетие и така нататък — без край. Без да съм умрял. Но и без да съм жив.

— Мога да проектирам съоръжение, което да избегне подобна опасност. Но дори и да приемем опасенията ви за основателни, за вас няма да стане по-лошо, отколкото ако използвате бутона за самоубийство. Ако опитате, нищо няма да изгубите.

— Как нищо, та то е очевидно! Ако има нещо вярно в приказките за безсмъртната душа или за каквато и да е форма на живот след смъртта — не казвам дали има нещо подобно, или не, но ако *го има* — когато умрелите започнат да възкръсват, аз няма да съм сред тях. Ще спя, но не мъртъв, някъде в космоса. И ще изпусна последната лодка.

Аз изгубих търпение.

— Дядо, престанете да се превземате. Ако предложението не ви харесва, достатъчно е да кажете „не“. Но Минерва определено ви предложи начин да намерите нещо ново. Ако нямате никакви възражения — а аз се съмнявам, че имате, — тогава ще се окажете в наистина уникално положение: ще сте единственият сред трилионите човешки същества, който ще пропусне хипотетичния и не особено вероятен Ден на Страшния съд. Не исках да ви напомням, че сте стар мошеник; страшно хлъзгав тип.

Лазарус не обърна внимание на нападката ми.

— Защо „не особено вероятен“?

— Защото е такъв. Няма да спорим по въпроса.

— Защото не можеш да го докажеш — възрази той. — Няма свидетелства нито за, нито против, така че как можем да кажем каква е вероятността да съществува? Минерва, сложи и тук въпросителен знак. Идеята наистина притежава достойнства и аз не се съмнявам, че може да се осъществи. Но това е като скоковете с парашут — след като си скочил, вече е късно да размислиш. И така, да се обърнем към другите перспективи, преди да се спрем на тази — дори изброяването им да ни отнеме години.

— Продължаваме, Лазарус.

— Благодаря ти, Минерва.

Лазарус замислено човъркаше по зъбите с нокътя на палеца си. Ние се хранехме, но оттук насетне няма да споменавам прекъсванията за ядене. Колко бяха и как протичаха — гадайте сами, ако така ще ви е по-удобно. Както и речите на Шехерезада, анекдотите на Старейшината бяха насичани по най-различни причини.

— Лазарус...

— Да, синко? Замечтах се... За далечни краища и за момиче, което отдавна го няма. Извини ме.

— Вие бихте могли да помогнете на Минерва в търсенията ѝ.

— Мислиш ли? Малко вероятно. Тя по-добре от мен ще намери игла в купа сено. Впечатлен съм от нея.

— Така е. Но тя се нуждае от данни. А в знанията ни за вас има огромни дупки. Ако ние — аз и Минерва — знаехме над петдесетте професии, които сте практикували, щяхме да отхвърлим няколко хиляди от възможните клетки. Например — били ли сте някога фермер?

— Няколко пъти.

— Така ли? Сега тя вече знае това и няма да ви предложи нищо, свързано със селско стопанство. Макар че сигурно и там ще се намерят неща, които не са ви познати, но това няма да е новина, която съответства на суровите ви изисквания. Защо не съставите списък с нещата, които сте правили?

— Съмнително е, че ще мога да си ги спомня всичките.

— Срещу това нищо не може да се направи. Но написването на списък с нещата, които си спомняте, може да извика и други спомени.

— Уф... нека да помисля. Винаги, щом се окажа на населена планета, първото нещо, с което се захващам, е да изуча законите ѝ. Не за да практикувам... въпреки че няколко години бях адвокат по углавни дела — това беше на Сан Андреас. Човек трябва да знае какви са правилата. Не можеш да обявиш дохода си — или да го скриеш — ако не знаеш каква игра играеш. Много по-безопасно е да нарушаваш закона, ако го познаваш, отколкото поради незнание.

Благодарение на този навик веднъж се издигнах до върховен съдия на една планета — тъкмо навреме, за да си спася кожата. Поточно шията.

Така, да видим: фермер, адвокат, съдия... казах ти, че съм практикувал и медицина. Капитан на най-различни кораби, главно изследователски или емигрантски. Веднъж предвождах и шайка пирати — мошеници, които не би поканил вкъщи да ги запознаеш с родителите си. Бил съм и учител, само че ме изгониха, когато разбраха, че преподавам на децата чистата истина, което се смята за престъпление навсякъде из Галактиката. Участвал съм и в търговията с роби, но като потърпевша страна — бях роб.

Примигнах от смайване.

— Не мога да си го представя!

— За съжаление на мен не ми се наложи да си го представям. Бях свещеник...

Отново го прекъснах:

— Жрец? Лазарус, нали казахте, или намекнахте, че не сте имали религиозни вярвания от какъвто и да било вид?

— Така ли? Но вярата е за паството, Айра; тя само пречи на пасторите. Професор в приеман салон...

— Извинете ме отново. И това ли е някакъв идиоматичен израз?

— А? Да. Мениджър в бордей... впрочем, там аз също така свирех на пиано и пеех. Не се смей, тогава имах хубав глас. Беше на Марс... чувал ли си за Марс?

— Следващата планета след Старата Тера. Сол четири.

— Да. Сега на подобни планети не се обръща внимание. Но това беше, преди Анди Либи да промени нещата. Преди даже Китай да унищожи Европа, но след като Америка престана да се занимава с космоса, заради което именно загазих. Напуснах Земята след онази среща от 2012-а и не се връщах известно време — това ми спести

много неприятности, никак не обичам разпериите. Ако срещата беше протекла по друг начин... впрочем, не — когато плодът е узрял, той пада от клона; Съединените щати бяха презрели и изгнили. Никога не бъди песимист, Айра; песимистът греши по-рядко от оптимиста, но оптимистът живее по-весело... но нито единият, нито другият може да спре хода на събитията.

Но ние говорехме за Марс и с какво се занимавах там аз. Сервиране на кафе и кекс... но беше приятно, бях също и охрана. Девойките бяха хубави и беше удоволствие да изхвърлям навън разни мърлячи, които се държаха зле с тях. Така ги изритвах, че изхвърчаха. После ги слагах в черния списък и повече не се вясвах. По един-два подобни случая всяка вечер — и тръгна слух, че Щастливия Шемет иска всички да се отнасят по джентълменски с момичетата, независимо от парите, които са платили.

Да развратничиш, това е като военна служба, Айра — прекрасно при високите чинове и все по-зле надолу. Момичетата постоянно получаваха предложения да бъдат купени договорите им и да се омъжат — и всички от тях така и постъпиха, мисля, — но те припечелваха добре и не бързаха да се хвърлят на врата на първия срещнат. Главно защото, когато поех нещата в свои ръце, аз сложих край на твърдите цени, установени от губернатора на колонията, и възобнових действието на закона за търсенето и предлагането. Нямахше причина децата да не изкарват колкото може повече рубли.

Заради това си имах неприятности, докато най-накрая тъпата тиква на заместник-губернатора по отидна и развлеченията проумя, че просияшкото заплащане е неуместно в условията на повишено търсене. Марс беше достатъчно неприятно място и без да бъдат мамени малкото хора, които се опитваха да го направят по-поносим. Беше възхитително, че момичетата получават удоволствие от работата си. Блудниците изпълняват същата функция като свещениците, Айра, само че по-ефективно.

Докъде бях стигнал... Много пъти съм бил богат и винаги съм губел състоянието си, когато правителството организира инфлация или конфискува — „национализира“ или „освободи“ — собствеността ми. Не вярвай на господарите, Айра — те нищо не произвеждат, само крадат. Бил съм по-често разорен, отколкото богат. По-интересното от двете положения е да си разорен — човек, който не знае кога ще е

следващото му ядене, никога не скучае. Може да се ядосва или да върши няколко други неща — но не и да скучае. Състоянието изостря мисълта му, кара го да действа, придава пикантност на живота му, независимо дали той го разбира, или не. Може и да го вкара в капан, разбира се; храната винаги е много добра стръв. Но това е най-интересната част на нищетата: как да я преодолееш, без да попаднеш в някой капан. Гладният човек е склонен да губи разсъдък — често е достатъчно да пропусне само седем пъти да се нахрани и вече е готов дори да убие — едно твърде крайно решение.

Секретар-машинописец, актьор — ама тогава съвсем се бях разорил, — прислужник в църква, инженер в строителството и в още няколко области, механик в още повече направления... Винаги съм смятал, че интелигентният човек може да се занимава с *каквото и да е*, стига да има достатъчно време да разбере как се извършва съответната работа. Но когато е ставало въпрос вече за парчето хляб, не съм търсел квалифициран труд — случвало се е дори да се хващам и за пръчка-идиотка...

— Пак идиом?

— Да, древен израз, синко — пръчка, в единия край на която има лопата, а в другия — идиот. Никога не съм се занимавал с подобни глупости повече от няколко дни — напълно достатъчно време човек да се ориентира в местната ситуация. Бил съм политик, веднъж даже и реформатор... но *само* веднъж: политиките реформатори не само че са безчестни, те са и *глупаво* безчестни... докато деловите политици са честни.

— Не мисля, Лазарус. Историята сякаш показва, че...

— Използвай главата си, Айра. Не казвам, че деловият политик няма да открадне; работата му е да краде. Но няма политици, които да създават нещо. Те могат да предложат единствено приказките си. Своята честност всъщност, защото кой вярва на думите им? Успешният делови политик разбира това и пази репутацията си, като изпълнява ангажиментите си, защото иска да остане в политиката — да продължи да краде — не само следващата седмица, но и цялата година, и годината след нея. Ако е достатъчно умен, за да е успешен.

Реформаторът политик няма подобни задръжки, неговата цел е щастието на целия народ — понятие, в голяма степен абстрактно и допускащо безкраен брой дефиниции. Ако изобщо може да се обясни

рационално. И благодарение на това вашият абсолютно искрен и непродадан политик реформатор нарушава думата си три пъти, преди още да е дошло време за закуска; не заради своята нечестност — той наистина съжалява, че му се е наложило да постъпи така, и охотно ще си го признае, — а заради непреклонното следване на идеала си.

Достатъчно е някой да му прошепне на ухото, че има още нещо, което може да послужи за всеобщото благо, и той веднага ще наруши думата си. Без никакви угризения на съвестта.

В преследване на целите си той е способен да измами. За щастие тези като него не остават дълго на мястото си, освен във времената, в които загиват и се разпадат обществата.

— Ще трябва да се доверя на думите ви, Лазарус — казах аз. — Аз съм прекарал по-голямата част от живота си на Секундус, така че имам само теоретична представа от политиката. Такива порядки сте въвели тук.

Старейшината ме погледна със студено презрение:

— Не съм правил подобно нещо.

— Но...

— О, я млъкни! Ти самият си политик — делови, надявам се — но тази депортация на дисидентите ме изпълва със съмнения. Минерва! „Дневниците“, скъпа! Когато предадох Секундус на фондацията, целта ми беше да установя евтино и просто управление, а именно — конституционна тирания. Което значи, че на правителството повечето неща са му забранени... а благословеният народ поради своята слабохарактерност няма никакво право на глас.

Но аз не разчитах прекалено на това, Айра. Човекът е политическо животно. Да го опазиш от политиката е все едно да го опазиш от съвкупленията — по-добре изобщо да не опитваш. Но тогава аз бях млад и пълен с оптимизъм. Надявах се да задържа политиката в частната сфера — далеч от правителството. Мислех, че подобна структура може да устои не повече от век; учуден съм, че се е задържала толкова дълго време. Не е на хубаво. Планетата е узряла за революция — и ако Минерва не ми намери нещо по-добро за вършене, може да си сменя името, да си острижа косата и да си направи пластична операция, след което да спретна една революция. Така че си предупреден, Айра.

Свих рамене.

— Забравяте, че ще емигрирам.

— А, да. Въпреки че шансът да потушиш революцията може да те накара да промениш мнението си. Или може би ще предпочетеш да бъдеш мой началник-щаб... за да ме изместиш чрез *coup d'état*^[5], когато стрелбата утихне, и да ме изпратиш на гилотината. Ето това наистина ще е нещо ново — никога не съм рискувал главата си заради политика. „С меча по врата; главата пък — в торба. Не ще отвърне на въпросите ти тя.“ Финална завеса, няма поклони. Няма кой да излезе на бис.

Но революцията може да бъде и развлечение. Разказвал ли съм ти как заработвах за обучението си в колежа? С карабина на Гатлинг^[6] срещу пет долара на ден и част от плячката. Никога не успях да се издигна повече от ефрейтор — всеки път, когато заработех достатъчно за следващия семестър, аз дезертирах; в службата си като наемник никога не съм се стремил да бъда мъртъв герой. Но приключенията и смените на обстановката са привлекателни за младите хора... а аз бях много млад тогава.

Но мръсотията, нередовното хранене и свистенето на куршумите покрай очите ти губят очарованието си, когато достигнеш някаква зрелост; следващия път, когато служих в армията — не съвсем по своя воля, — аз отидох във флота. Морския флот, въпреки че по-късно на няколко пъти служих и в космическия флот — под различни имена.

Търгувал съм с всичко, освен с роби, четях мисли — в трупа пътуващи артисти; веднъж даже бях крал — доста надценявана професия, пълна скука, часовете текат твърде бавно. И дизайнер на дамска мода бях — под измислено френско име, с акцент и дълги коси... Почти само тогава съм бил с дълга коса, Айра, и то не само защото човек толкова дълго трябва да си играе, за да я измие; просто при битка противникът ти може да я хване, пък и в критичния момент е възможно тя да падне пред очите ти и да ти попречи да виждаш — а и едното, и другото могат да се окажат фатални. Но не обичам да се стрижа и нула номер; гъстата покривка коса — но не чак толкова дълга, че да ти влиза в очите — може да предпази главата ти от нараняване.

Лазарус млъкна и се замисли.

— Айра, не виждам как ще мога да изброя всичките неща, които съм вършил, за да изхраня себе си, жените си и децата си, даже и да

успея да си ги спомня. Най-дългият период, през който съм се занимавал с едно и също нещо, е бил около половин век — и то при много особени обстоятелства; а най-късите — от сутрин до обяд — също при особени обстоятелства. Независимо от мястото и от времето — винаги ще се намерят и творци, и консуматори, и фалшификатори. Предпочитам да съм от първата група, но си признавам, че не съм избягвал и другите две. Когато съм бил семеен човек, а обикновено съм бил именно такъв, не съм позволявал на никакви правила да ми пречат да нося храна в дома. Не съм крадял яденето на чужди деца, за да нахраня собствените си — винаги има и други, не чак толкова гадни начини да спечелиш пари, стига да не си твърде претенциозен, което аз никога не съм си позволявал, когато съм имал дълг към семейството си.

Могат да се продават и неща, които нямат истинска стойност — приказки, песни... изредил съм всички видове професии на сцена... включително веднъж в столицата на Фатима седнах на пазарния площад с месингова чаша пред себе си и разказвах история, още по-дълга от тази, която разказвам в момента, с надеждата да чуя звън на някоя монета.

Наложи ми се да се занимавам с това, защото корабът ми беше конфискуван, а на чужденците не беше разрешено да работят, докато не им бъде издаден специален документ — заради теорията, че по време на депресия работните места трябва да се пазят за местните граждани. Да се разказват истории — това не се смяташе за професия. Не беше просия — за да се занимава с такава почтена работа, на човек също му трябваше лиценз. Така че полицаите ме оставиха на мира, още повече че аз всеки ден внасях доброволно част от приходите си в благотворителния им фонд.

Трябваше или да хитрувам по подобен начин, или да бъда принуден да крада — сложна работа, ако не познаваш местните обичаи. Но аз бих рискувал и с кражби, ако няха жена и три малки деца. Те ме караха да се сдържам, Айра; жененият човек не може да си позволи рисковете, които би поел сам човек.

Така че аз си седях там, докато не протрих дупка в камъните на калдъръма и разказвах всичко, каквото си спомнях — от страшните приказки на братя Грим до пиесите на Шекспир — и не позволявах на жена си да харчи пари за друго, освен за ядене, докато не спестихме

достатъчно, за да си купя онова разрешително за работа, давайки при това необходимите подкупи. А после им дадох да се разберат, Айра.

— Как, Лазарус?

— Бавно, но ефективно. Трите месеца на пазарния площад ми помогнаха да разбера кой кой е в местното общество и къде живеят свещените крави по тези места. После останах там с години — нямах друг избор. Първо приех местната религия, а заедно с нея и по-подходящо име; после запаметих Корана. Не съвсем същия Коран, който познавах от няколко века, но си заслужаваше усилията.

Няма да разказвам как попаднах в гилдията на тенекеджиите и получих първата си работа — поправка на телевизори; трябваше да плащам част от заработката си на гилдията, но дори и като се прибавят парите, които давах на ръководителя на гилдията по личната ни договореност, сумата не излизаше твърде голяма. Обществото там беше изостанало в технологично отношение, местните обичаи не поощряваха прогреса, равнището беше по-ниско дори от донесеното от Земята преди около пет века. Което ми позволи да стана магьосник, Айра, и можех дори да увисна на бесилката, ако не бях демонстрирал толкова грижливо, че съм толкова вярващ — и щедър — син на църквата. Така че щом се добрах до необходимото обществено положение, аз започнах да търгувам със свежа електроника и с древна астрология — за едната дейност използвах познания, които местните не притежаваха, а за другата — неизчерпаемото си въображение.

Най-накрая станах главен помощник на същия този чиновник, който беше конфискувал кораба и търговските ми стоки няколко години по-рано, и му помогнах да забогатее повече, отколкото забогатях аз. И да ме е познал, никога не ми го каза — брадата доста променя външния ми вид. За нещастие той изпадна в немилост и аз наследих длъжността му.

— Как ви се удаде да направите това, Лазарус? Имам предвид — без да ви хванат?

— Ти пък, Айра! Той беше моят благодетел. Пишеше го в договора ми и така се обръщах към него. Неведоми са пътищата на Аллах. Направих му хороскоп и го предупредих, че звездите са в лоша конфигурация. И се оказа, че наистина са. Тази система е от малкото, поне доколкото аз знам, с две обитаеми планети. И двете бяха заселени и търгуваха помежду си. Изделия на изкуството и роби...

— Роби ли, Лазарус? Доколкото ми е известно, подобно нещо се практикува на Зенит, не мислех, че е толкова широко разпространено. Не е икономически изгодно.

Старецът затвори очите си и стоя така толкова дълго, че си помислих да не е заспал — както често се случваше в началото на разговорите ни. Но той ги отвори и продължи с доста мрачен тон:

— Айра, този порок е разпространен много по-широко, отколкото се споменава в историята. Не е икономически издържано — да, робовладелският строй не може да се конкурира с общество на свободни хора. Но в толкова просторната Галактика обикновено няма конкуренция. Робството е съществувало и *ще* съществува на много планети — тамошните закони го позволяват.

Вече ти казах, че съм бил способен почти на всичко, за да успея да издържам жените си и децата си — и съм правил почти всичко. Изгребвал съм с лопата човешки изпражнения, нагазил в тях до колене — само и само децата ми да не стоят гладни. Но с робството никога няма да имам нищо общо. Не само защото веднъж и аз самият съм бил роб, а просто заради принципите, които имам. Наречи го „вяра“, ако щеш, или дълбоко морално убеждение. Както и да се назове, място за спор няма. Ако живият човек изобщо има някаква стойност, то тя е твърде висока, за да бъде той нечия собственост. И ако има собствено достойнство, то няма да му позволи да притежава други хора. Колкото и изтупан и напарфюмиран да е робовладелецът, за мен той е само човекоподобно същество.

Но това не означава, че се хвърлям да му прерязвам гърлото още при първата ни среща — иначе нямаше да доживея и до сто години. Около робството има една неприятна подробност, Айра — не е възможно да освободиш някой роб, той трябва сам да се освободи.

Лазарус се намръщи.

— Постоянно ме принуждаваш да ти разправам неща, които не мога да докажа. Веднага щом получих кораба, аз го подложих на дезинфекция, натоварих го със стока, която според мен можех да продам, взех на борда достатъчно храна и вода, дадох на капитана и екипажа едноседмичен отпуск и уведомих протектора по въпросите на прислугата — най-висшия орган, отговарящ за търговията с роби — че ще започнем да товарим стоката веднага щом капитанът и екипажът се върнат на работа.

После взех семейството със себе си за седмичната инспекция на кораба. Поради някаква причина протекторът беше заподозрял нещо и настоя да обиколи кораба заедно с нас. Така че се наложи да го вземем. Веднага щом се озовахме на борда стартирах, напуснах тази система и никога повече не се върнах там. Но преди да кацнем на някоя цивилизована планета, се наложи аз и моите момчета — две от тях бяха вече достатъчно пораснали — да унищожим всичко, което напомня, че корабът някога е бил робовладелски. Изхвърлихме дори част от стоката, която бях решил да продавам.

— А какво стана с протектора? — попитах аз. — Нямаше ли проблеми с него?

— Щях да се учудя, ако не ме беше попитал. *Изхвърлих* копелето зад борда. Жив. Отлетя назад с опулени очи, пълнещи се с кръв. А според тебе какво трябваше да направя, да го разцелувам ли?

[1] Дайм — американска монета от десет цента. — *Бел.прев.* ↑

[2] *Ipsse dixit* (лат.) — буквално „учителят го каза“; израз, с който се показва безпрекословното преклонение пред нечий авторитет. — *Бел.прев.* ↑

[3] Метод на Цвики, наричан още метод на морфологичната кутия или метод на многомерните матрици — предложен от швейцарския физик Ф. Цвики метод за намиране на нови, неочаквани и оригинални идеи чрез съставяне на различни комбинации от известни и неизвестни елементи. — *Бел.прев.* ↑

[4] Споменава се за събитията, описани в романа на Хайнлайн „Не ще се уплаша от злото“ (*I Will Fear No Evil* — 1970). — *Бел.прев.* ↑

[5] *Coup d'état* (фр.) — държавен преврат. — *Бел.прев.* ↑

[6] Карабината на Гатлинг (Ричард Дж. Гатлинг, 1818–1903) вече е била старомодна по времето, когато Лазарус Лонг се е родил. Но е напълно възможно това старинно оръжие да е влязло в употреба в някакъв провинциален метеж. — *Дж.Ф. 45-и.* ↑

КОНТРАПУНКТ III

След като двамата се озоваха сами в колата, Галахад попита Ищар:

— Сериозно ли беше предложението ти към Старейшината? Да имаш дете от него?

— Как бих могла да се шегувам в присъствието на двама свидетели, единият от които самият *pro tem* председател?

— Не виждам как би могла. Но *защо*, Ищар?

— Защото не съм сантиментална атавистка^[1].

— Не може ли без да си показваш зъбите?

Тя го прегърна през раменете с едната си ръка, а с другата пое дланта му.

— Извинявай, скъпи. Денят беше дълъг... пък и не спях предишната нощ, не че съжалявам... Обезпокоена съм от няколко неща и повдигнатата от теб тема не може да ме остави равнодушна.

— Не трябваше да те питам. Това е нахлуване в личния свят — направо не знам какво ми стана. Да забравим, а? Става ли?

— Скъпи мой! Аз знам какво ми стана на мен... и това е част от причината да съм толкова непрофесионално емоционална. Кажи ми, ако беше жена, щеше ли да пропуснеш шанса да му направиш такова предложение? На *него*.

— Аз не съм жена.

— Знам, че не си, ти си възхитителен мъж. Но опитай за миг да си логичен като жена. *Опитай!*

— Не е задължително мъжете да са нелогични; това е женска измишльотина.

— Извинявай. Когато се приберем, ще трябва да взема успокоително — не ми се е налагало да ги използвам от години. Но опитай да помислиш по въпроса, *сякаш* си жена. Моля те. Само за двадесет секунди.

— Не ми трябва двадесет секунди. — Той повдигна ръката ѝ и я целуна. — Ако бях жена, и аз нямаше да пропусна подобна

възможност. Кой може да предложи подобри наследствени белези на детето ти?

— И това не е всичко!

Той примигна.

— Може би аз *нямам представа* какво имаш предвид, като казваш „логика“.

— Уф... всъщност има ли значение? Нали достигнахме до един и същ отговор? — Колата зави към мястото за паркиране и спря. Ищар се надигна от мястото си. — И така, да забравим за разговора, скъпи. Вече сме си у дома.

— Ти си у дома си; аз не съм. Мисля да...

— Мъжете не мислят.

— Мисля, че имаш нужда да се напиш, Ищар.

— Ти ме опакова в това нещо, сега ти ще го събличаш.

— Така ли? А после ще решиш да ме нахраниш и накрая пак няма да се напиш. Свали я през главата, както постъпих вместо тебе в залата за обезпаразитяване.

Тя въздъхна.

— Галахад — не знам дали съм ти избрала правилното име, — трябва ли да ти предлагам договор за съжителство само защото искам да прекараме още една нощ заедно? Твърде вероятно е и двамата *отново* да не спим изобщо.

— И аз говорех за същото.

— Не съвсем. Защото може да ни се наложи *да работим* цялата нощ. Дори и да решиш да отделиш три минути за съвместното ни удоволствие.

— Три минути?! Не съм свършил толкова бързо дори и първия път!

— Добре де... пет минути?

— Правилно ли чух, че ми предлагат двайсет минути... плюс извинение?

— Ох, мъже! Трийсет минути, скъпи, без извинения.

— Прието!

Той се надигна от мястото си.

— Но пет от тях ти вече похарчи за препирни. Да тръгваме, сърдитко мой.

Той я последва в антрето на дома й.

— А какво беше това за цялата нощ работа?

— Не само цялата нощ, но и утре. Ще знам, като проверя какво съм получила по телефона. Ако се окаже, че няма нищо, ще трябва да се свържа с *pro tem* председателя, колкото и да не ми се иска. Ще се наложи да огледам онази колиба на покрива му и да помисля какви промени трябва да се направят, за да можем да се грижим за Старейшината там. После двамата с теб ще го преместим там; за *това* не мога да се доверя на никой друг. След което...

— Ищар! Наистина ли възнамеряваш да се съгласиш на *такова нещо*? Нестерилно жилище, без резервно оборудване и т.н.

— Скъпи... моят ранг може да впечатли теб, но не и мистър Уедърал. А на Старейшината не му пука дори от властта на Уедърал; Старейшината е *Старейшината*. Надявах се, че мистър *pro tem* председателят ще намери някакъв начин да го разубеди и да няма преместване. Но не се получи. Така че сега аз имам две възможности: да се подчиня или да изляза от играта. Като директорката. Кое то аз няма да направя. Значи оставам без избор. Така че през нощта трябва да изследвам новата му квартира и да видя какво може да бъде направено до утре преди обяд. За стерилност на подобно място не може и дума да става, но все нещо ще трябва да се промени, за да стане жилището по-удобно, преди Лазарус да го види.

— И не забравяй за резервно оборудване, Ищар.

— Като че ли бих могла да забравя, глупчо. А сега ми помогни да се измъкна от това проклето нещо... исках да кажа: „от тази прекрасна дреха, която ти избра за мен и която явно се хареса на Старейшината“. Моля те!

— Стой, не се върти и млъкни.

— Не ме *гъделичкай*! О, по дяволите, телефонът звъни! Сваляй това от мене, скъпи... по-бързо!

[1] Атавизъм — връщане към нещо остаряло, примитивно (от лат.) — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА IV

ЛЮБОВ

Лазарус се излегна в хамака си и почеса гърди.

— Хамадриад — изрече той, — този въпрос не е лесен. На седемнайсет години не се съмнявах, че обичам. Но това беше просто излишък на хормони и самоизмама. Едва хиляда години по-късно изпитах чувството наистина... но трябваше да минат още дълги години, докато го осъзная, тъй като отдавна бях забравил думата „любов“.

„Хубавата дъщеря“ на Айра Уедърал изглеждаше озадачена, докато Лазарус за пореден път си помисли, че Айра не е бил прав: Хамадриад беше не просто хубава, тя бе толкова изумително красива, че на някой търг на Фатима при наддаването за нея би се натрупала купчина от пари, а суровите агенти-посредници от Александрия щяха да се надкачват един друг, потривайки ръце при мисълта за колко ще я препродадат... Ако самият протектор на вярата не решише да я откупи за себе си...

Изглежда Хамадриад не смяташе външността си за изключителна. Но Ищар беше на друго мнение. И в първите десет дни, през които дъщерята на Айра стана част от „семейството“ на Лазарус (така гледаше той на тях; достатъчно подходящ термин, тъй като Айра, Хамадриад, Ищар и Галахад бяха негови потомци и сега се ползваха от правото да му викат „дядо“, стига да не прекаляват с употребата на тази дума), Ищар детински се опитваше да стои между Хамадриад и Лазарус, а също и между Хамадриад и Галахад, въпреки че целта изискваше да се намира на две места едновременно.

Лазарус наблюдаваше този танц из двора и се забавляваше, като се чудеше дали самата Ищар забелязва какви ги върши. Реши, че вероятно не. Отговорничката по подмладяването му беше страшно заета, нямаше никакво чувство за хумор и щеше да бъде шокирана, ако разбереше, че се е върнала в девическите си години.

Но всичко приключи бързо. Беше невъзможно човек да не хареса Хамадриад, тъй като тя се държеше приятелски и дружелюбно, независимо от всичко. Лазарус се чудеше дали тя съзнателно е изработила у себе си този навик, за да се предпази от завистта на не дотам надарените си сестри, или просто такава беше природата ѝ? Не се опита да си изясни този въпрос. Ищар вече се стремеше да сяде до Хамадриад или дори да ѝ прави място между себе си и Галахад, позволяваше ѝ да помага при сервирането на храната и *de facto* да изпълнява ролята на помощник-домакиня.

— Ако и аз трябва да чакам хиляда години, за да разбера тази дума — отвърна Хамадриад, — значи навярно така и няма да я проумея. Минерва казва, че тя не може да бъде дефинирана на галакта, а аз установих, че дори когато говоря на класически английски, мисля на галакта, което означава, че всъщност не разбирам добре английския. Тъй като думата „любов“ се среща толкова често в древната английска литература, реших, че именно неразбирането на тази дума ми пречи да мисля на английски.

— Добре, да преминем на галакта и да опитаме да хвърлим светлина върху въпроса. На първо място: на английски никога не се е мислело много; този език не е подходящ за логични разсъждения. Вместо това неговата емоционалност по прекрасен начин помага да се скриват грешките. Езикът е рационализиращ, но не и рационален. И повечето хора, говорещи английски, имат не по-добра представа за значението на думата „любов“ от теб, въпреки че постоянно я използват — изговори Лазарус. После добави: — Минерва! Правим нова дисекция на думата „любов“. Искаш ли да се присъединиш към нас? Ако да — премини на персонален режим.

— Благодаря ви, Лазарус. Здравсти, Айра-Ищар-Хамадриад-Галахад — отвърна безтелесният контраалт. — Бях и продължавам да съм в персонален режим, както обикновено, а сега с ваше разрешение и ще поговоря. Изглеждате прекрасно, Лазарус, от ден на ден ставате все по-млад.

— Аз и се чувствам по-млад. Но, скъпа, когато преминаваш на персонален режим, ще трябва да ни го съобщаваш.

— Съжалявам, дядо!

— Не ми се прави на толкова смирена. Просто кажи: „Здрасти, тук съм“ — ще е напълно достатъчно. И ако успееш поне веднъж да пратиш мен или Айра по дяволите, ще е прекрасно. Изчисти веригите си.

— Но аз не искам да казвам подобно нещо нито на вас, нито на него.

— Виж, това е лошо. Навъртай се около Дора, ще се научиш. Говорила ли си с нея днес?

— Говоря си с нея и в момента, Лазарус. Играем петизмерен шах и тя ме учи на песните, които е научила от вас. Първо ми изпява мелодията, после аз пея тенор, а тя — сопрано. Правим го в реално време — през колоните във вашата каюта, и се слушаме. Точно сега пеем историята за „Райли с едната топка“. Искате ли да ни послушате?

Лазарус се отдръпна.

— Не, само не и *тази*.

— Разучихме още няколко. „Дългокраката Лил“, „Балада за Джейк от Юкон“ и „Лепката Били“ — на нея Дора пее и сопраното, и баса. Или може би „Четири курви идват от Канада“ — тази е много забавна.

— *Не*, Минерва. Извинявай, Айра; моят компютър развъртава твоя. — Лазарус въздъхна. — Не си го представях така, просто се надявах Минерва да я поглези вместо мен. Поради липсата на други бавно развиващи се кораби в този сектор на Галактиката.

— Лазарус — с упрек произнесе Минерва, — не мисля, че е коректно да наричаш Дора бавно развиваща се. Според мен тя е доста интелигентна. И не разбирам защо казвате, че ме развъртава.

Айра се печеше на слънцето, легнал върху тревата и покрил очите си с кърпа. Повдигна се на лакът и каза:

— И аз не го разбирам това, Лазарус. Тази последната ми се иска да я чуя. Май си спомням къде се намира... се е намирала Канада. На север от страната, където сте роден.

Лазарус поброи наум, после се обади:

— Айра, знам, че предразсъдъците ми са абсурдни за един цивилизован съвременен човек, какъвто си ти. Но нищо не мога да направя: пречи ми ранното ми детство, още нося отпечатъка му. Ако искаш да слушаш неприлични песнички от варварската ера, моля, нека

бъде в апартаментите ти, а не тук горе. Минерва, Дора не разбира смисъла на тези песнички; за нея те са детски стихчета.

— Аз също не ги разбирам, сър, освен теоретично. Просто те са весели, а аз много се забавлявам, докато се уча да пея.

— Е, добре. А иначе как се държи Дора?

— Като добро момиче, дядо Лазарус, и мисля, че компанията ми ѝ е приятна. Даже тя вчера малко се понацупи задето не получи приказката си за лека нощ, но аз ѝ казах, че вече сте много уморен и спите, и сама ѝ разказах приказка.

— Но... Ищар! Пропуснал ли съм ден?

— Да, сър.

— Хирургия? Не съм забелязал нови шевове.

Главният техник се поколеба.

— Дядо, ще обсъждам процедурите само ако настоявате. Но тези неща не е хубаво да се напомнят на пациента. Надявам се, че няма да настоявате. Много се надявам, сър.

— Хм. Добре, добре. Но когато следващия път решиш да ми откраднеш някой ден — или седмица, или колкото решиш, — предупреди ме. Че да мога да запиша файл с приказка за лека нощ и да го дам на Минерва. Не, по-добре недей да го правиш — ти не искаш да знам тези неща. Добре, аз ще запиша приказките и ще ги дам на Минерва, а ти предупреждавай нея.

— Така и ще направя, дядо. Винаги е от полза, когато пациентът сътрудничи, особено ако не проявява любопитство към нещата, които правим. — Ищар леко се усмихна. — Най-ужасните пациенти са колегите подмладители. Досаждат на всички и даже се опитват да командват.

— Нищо чудно. Знам, скъпа, че и аз притежавам ужасния навик винаги да се опитвам да командвам. Единственият начин да се боря срещу него е да не влизам в командната каюта. Така че ако прекалено започна да си навирам носа в твоите дела, просто ми кажи да млъкна. Но все пак как вървят нещата? Колко още има до края?

Ищар отново се поколеба.

— Може би точно сега е моментът да ви кажа... да млъкнете.

— Така те искам! Но по-уверено, скъпа! „Марш от командната ми каюта, яйцеглав глупако, и *стой* отвън!“ Дай му да разбере, че ако не *изскочи* веднага, ще го напъхаш в ареста. А сега опитай отново.

Ищар се усмихна широко.

— Дядо, вие сте стар мошеник.

— Отдавна го подозирах. Но се надявах, че не си личи. Добре, темата сега е „любов“. Минерва, Хамадрагата твърди, че си й казала, че думата не може да се дефинира на галакта. Имаш ли нещо да добавиш?

— Засега не, Лазарус. Може ли да запазя отговора си за след изказванията на останалите?

— Както искаш. Галахад, ти говориш най-малко и слушаш най-много от членовете на семейството. Искаш ли да се пробваш?

— Да, сър. Аз не осъзнавах, че в думата „любов“ може да се крие някаква тайна, докато не чух въпроса на Хамадриад. Но аз все още изучавам английския. По същия естествен начин, по който децата учат майчиния си език. Без граматика, без синтаксис, без речници — просто слушам, говоря и чета. Досещам се за смисъла на новите думи по контекста. Благодарение на този метод стигнах до извода, че „любов“ означава споделен екстаз, постигнат чрез секс. Прав ли съм?

— Синко, не ми се иска да го казвам — макар че, ако си чел много на английски, ми е ясно как си стигнал до този извод, — но ти стопроцентово грешиш.

Ищар изглеждаше смаяна. Галахад се замисли.

— Тогава ще трябва да прочета книгите пак.

— Не си струва, Галахад. Повечето от писателите, чиито книги си чел, не употребяват думата както трябва. Дявол да го вземе, и аз самият толкова години я употребявах неправилно; ето ти красноречив пример за това колко е хлъзгав английският език. Но каквото и да е любовта, тя не е секс. Не че съм против секса. И да има по-важна цел в живота от тази двама души да се съберат и да създадат дете, всичките философи в историята не са успели да я открият. Тази цел поддържа интереса ни към живота и прави търпим факта, че за да се отгледа едно дете, е необходима дяволски много работа. Но това не е любов. Любовта е нещо такова, което съществува дори когато *няма* сексуална възбуда. Кой иска да продължи в духа на тази формулировка? Айра, ти какво мислиш? Знаеш английския по-добре от останалите, почти колкото мен.

— Говоря го по-добре от вас, дядка; аз го говоря граматически правилно, а вие — не.

— Не ми се отваряй, момче, да не си получиш заслуженото. Шекспир и аз никога не сме позволявали на граматиката да ни пречи да се изразяваме. Та той ми каза веднъж...

— О, престанете! Той е умрял три века преди да се родите!

— Да е умрял? Как ли пък не! Отвориха гробницата му по-късно и не намериха нищо в нея. Всъщност той беше доведен брат на кралица Елизабет — за да не го познаят, си боядисвал косата. Славата толкова му била омръзнала, че решил да излезе от играта. Самият аз съм умирам няколко пъти по този начин. Айра, в неговото завещание пише, че оставя „второто си по хубост жилище“ на жена си. Провери на кого е оставил *най-хубавото* си жилище и ще разбереш какво се е случило всъщност. Искаш ли да опиташ да дадеш определение на думата „любов“?

— Не. Вие отново искате да смените правилата. Всичко, което сте направили досега, е да разделите областта на преживяването, наречено „любов“, на същите категории, на които го раздели и Минерва преди няколко седмици, когато ѝ зададохте същия въпрос — „ерос“ и „агапия“. Но вие избягвате да използвате тези два термина и заявихте, че единият от тях не е „любов“, следователно остава другият, т.е. вие дефинирахте, че „любов“ е равносилно на „агапия“. Но отново не произнесохте думата. Това не е работа, Лазарус. Съгласно вашата метафора вие разбърквате картите.

Лазарус възхитено поклати глава.

— Сече ти пипето, момче; добре постъпих, че те накарах да се замислиш. Някой път, като имаме свободно време, трябва да се позанимаваме със солипсизъм.

— Хайде стига, Лазарус. Мен не можете да ме изкарате от равновесие, както постъпихте с Галахад. Подкатегориите са „ерос“ и „агапия“. „Агапия“ се среща рядко, а „ерос“ — толкова често, че не е изненада заблуждението на Галахад за припокриването на понятията „ерос“ и „любов“. А вие по нечестен начин го накарахте да се обърка, тъй като той ви смята за безспорен авторитет в областта на английския език.

Лазарус се усмихна.

— Айра, момчето ми, тези термини ги измислят кабинетни учени от типа на теолозите. Ползата от такива определения е същата като от ръководство по секс, написано от монахини. Синко, винаги съм

избягвал употребата на измислени категории, тъй като те са безполезни, неточни и водят към заблуди. Съществува и секс без любов, и любов без секс... и още безкрайно множество междинни ситуации, на които не може да се даде определение. Но думата „любов“ може да се дефинира и точното определение не съдържа думата „секс“, нито пък понятията „ерос“ и „агапия“.

— Ами дайте го това определение — каза Айра. — Обещавам да не се смея.

— Още не. Трудността при дефинирането на толкова важна дума като „любов“ е, че определението няма да бъде разбрано от човек, който не е изпитвал това чувство. Има такава древна приказка: как да обясниш на слепия по рождение какво е дъгата? Да, Ищар, аз знам, че ти просто би могла да присадиш на такъв човек клонирани очи, но в дните на моята младост проблемът все още бе неразрешим. Тогава само можеше да се обясни на несретника теорията за електромагнитния спектър, да се назоват честотите, които възприема човешкото око, чрез тях да се дефинират цветовете; да се разкаже подробно за теорията за пречупването и отразяването на светлината, за механизмите, които създават дъгата, за видовете дъги и последователността, по която се разполагат цветовете в тях... Или с други думи — всичко, което знае науката за дъгите... Но нямаше да успееш да накараш слепеца да усети възторга, изпълващ човешкото сърце при вида на една дъга. Минерва е много по-богата от такъв човек, защото тя може да вижда. Минерва, скъпа, ти някога виждала ли си дъга?

— Винаги, когато е било възможно, Лазарус. Винаги, когато е имало дъга в обсега на някой от сензорите ми. Очарователна гледка!

— Това е. Минерва може да види дъгата, слепецът — не. Електромагнитната теория е едно, преживяването — съвсем друго.

— Лазарус — добави Минерва, — вероятно виждам дъгите така, както не може да ги види нито едно същество от плът и кръв. Визуалният ми диапазон обхваща три октави, от хиляда и петстотин до дванайсет хиляди ангстрьома.

Лазарус подсвирна.

— А моят е по-малко от октава. Кажете, момиче, а различаваш ли оттенъците?

— О, разбира се!

— Хм! Не се опитвай да ми ги описваш; ще се наложи да се примирия, че съм полусляп. — Лазарус направи пауза. — Спомних си за един слепец, мой познат. На Марс, когато се разпореждах в този... в дома за отдих. Той...

— Дядка — уморено го прекъсна pro tem председателят, — не се дръжете с нас като с деца. Разбира се, вие сте най-старият от всички живи хора... но и най-младата личност тук — дъщеря ми, която ви е зяпнала и се разтапя — вече е по-възрастна, отколкото е бил дядката Джонсън, когато сте го видели за последен път. Догодина тя ще навърши осемдесет. Хам, скъпа, колко любовници си имала досега?

— Боже, Айра, кой би могъл да ги преброи?

— Взимала ли си от тях пари?

— Не е твоя работа, татко. Или искаш да ми предложиш някаква сума?

— Не бъди безочлива, скъпа; аз все още съм ти баща. Лазарус, да не смятате, че можете да шокирате Хамадриад с откровен разговор? Проституцията не процъфтява при нас; щяха да се намерят прекалено много любителки, желаещи да се занимават с тази професия. Въпреки това в Нови Рим работят няколко бордея, регистрирани в Търговската палата. Препоръчвам ви обаче да посетите най-хубавия дом за почивка, който имаме — „Елисейските полета“. След като се възстановите напълно.

— Добра идея — въодушеви се Галахад. — Ще го отпразнуваме там. Веднага щом Ищар направи последния ви преглед. Каня ви да сте мой гост там, дядо; ще бъде чест за мен. Там има всичко — като се почне от масаж и създаване на настроение чрез хипноза, и се стигне до невероятно вкусни ястия и най-изискани зрелища. Каквото си поискате.

— Чакай малко — възрази Хамадриад. — Галахад, не бъди егоист. Ще отидем четиримата. Нали, Ищар?

— Естествено, скъпа. Ще е забавно.

— Или шестима, но Айра трябва да си намери спътница. Татко?

— Да присъствам на тържеството по случай рождения ден на Лазарус, скъпа, е съблазнително за мен, въпреки че обикновено избягвам обществените места. Колко подмладявания сте имали, Лазарус? Отчитаме ги при празнуването на рождените дни от този вид.

— Не си пъхай носа където не ти е работа. Както каза дъщеря ти: „Кой би могъл да ги преброи?“ Нямам нищо против да ми направите торта за рождения ден, такива, каквито се правеха, когато бях дете. Но една свещ в средата ще е достатъчна.

— Фалически символ — забеляза Галахад. — Древен символ на плодородието — подходящ е за подмладяването. А пламъчето е не по-малко древен символ на живота. Но свещта трябва да е истинска, а не имитация. Ако успеем да намерим такава.

Ищар се зарадва:

— Разбира се, че ще намерим! Все някъде има майстори на свещи. Ако няма, ще проуча как се изработват и сама ще направя. Мога да я стилизирам даже. Впрочем, дядо, мога да направя ваше изображение: аз съм скулптор-любител, научих се когато започнах да се занимавам с козметична хирургия.

— Чакай малко! — запротестира Лазарус. — Всичко, което искам, е восъчна свещ, за да си намисля желание и да я духна. Благодаря ти, Ищар, но не се безпокой. Благодаря и на теб, Галахад, но предпочитам някоя кръчма. А можем и да си направим празненството тук, за да не се чувства Айра като патица в стрелбище. Деца мои, виждал съм всеки вид домове за развлечение и удоволствие, който можете да си представите. Щастieto не е в тези неща, а в сърцето.

— Лазарус, не виждате ли, че децата *искат* да ви развлекат? Те ви харесват — само господ знае защо...

— Но...

— Може и да минем без кръчма. Мисля, че започвам да си припомням нещо от списъка, приложен към завещанието ви. Минерва, кой притежава „Елисейските полета“?

— Дъщерна компания на „Сървиз ентърпрайз лимитид“, която от своя страна принадлежи на асоциацията „Шефилд-Либи“. Или с други думи — на Лазарус.

— Дявол да го вземе! Кой е инвестирал парите ми в *това*? Анди Либи, да е благословена богатата му добра душа, трябва да се е обърнал в гроба си... всъщност аз го погребях на орбита около последната планета, която открихме заедно — на нея го убиха.

— Лазарус, този факт го няма в мемоарите ви.

— Айра, още веднъж ти казвам — в мемоарите ми ги няма много неща. Горкият Либи беше изпаднал в едно от състоянията си на дълбок

размисъл и не беше нащрек. Оставих го в орбита, защото му бях обещал, когато умре, да го върна обратно в родния му Озаркс. Потърсих Либи след около сто години, но не го намерих. Маякът беше излязъл от строя, предполагам. Добре, деца, празненството ще е в щастливия ми дом. Докъде бяхме стигнали? Айра, ти щеше да дефинираш „любов“.

— Не, вие щяхте да разправяте за онзи слепец, който сте срещнали на Марс, когато сте управлявали публичния дом.

— Айра, груб си като Дядката Джонсън. Викахме на слепеца Веселяка — не си спомням истинското му име, ако е имал такова. Веселяка беше един от хората, подобни на тебе — които работят, без да ги караш. В онези дни един слепец можеше да живее от милостиня и никой не би го упрекнал — тогава слепотата още не можеше да се лекува.

Но Веселяка не искаше да живее на гърба на другите хора и правеше каквото може. Свиреше на акордеон и пееше. Имаше тогава един такъв инструмент с клавиши, издаваше много приятен звук. Все още се срещаха и механични инструменти, наред с електронните.

Веселяка пристигна една нощ, измъкна се от скафандъра и започна да пее и да свири, преди да се усетя.

Имах такова правило: „Купуваш и се наслаждаваш или пътуваш“, въпреки че нашето заведение винаги можеше да почерпи с бира стар редовен клиент, закъсал временно с парите. Но Веселяка не ни беше клиент — той бе скитник, изглеждаше и миришеше като скитник и аз вече бях решил да се отнеса с него като със скитник, когато видях превръзката около очите му и се спрях.

Никой не изхвърля навън слепци, нито пък им създава неприятности. Реших да го наглеждам, но го оставих на мира. Той дори не седна. Само свиреше на очукания си акордеон и пееше — нито едно от двете не му се удаваше особено, но аз наредих пианото да не свири, за да не му пречи. Едно от момичетата мина през публиката с шапката му.

Когато той се приближи до моята маса, го черпих бира и му предложих да седне; от него направо вонеше! Благодарни ми и ми заразказва за себе си. Главно лъжи.

— Като вашите, дядка?

— Благодаря, Айра. Каза, че преди нещастния случай е бил главен инженер на един от най-големите лайнери на компанията „Хариман“. Може би наистина е бил космонавт — знаеше добре жаргона. Но аз не се и опитвах да го хвана в противоречие. Ако ще и да искаше да бъде смятан за наследник на Свещената римска империя — нямах нищо против. Може да е бил някакъв механик, докер или нещо подобно. Най-вероятно е бил миньор, който не е внимавал с барута.

При обхода на заведението след затварянето го намерих да спи в кухнята. Това беше недопустимо, все пак трябваше да се поддържа чистота. Отведох го в една свободна стая и го сложих да спи, като възнамерявах сутринта да му дам закуска и по живо по здраво да го пратя да си върви по пътя — все пак това не бе приют за бедняци.

Мога да ти разказвам дълго за него. Следващия път го видях на закуска и едва го познах. Две от момичетата го изкъпали, сресали косата му, избръснали го и го облекли в чисти дрехи — мои, естествено — изхвърлили мръсния парцал, с който той покриваше очите си и го заменили с чиста бяла превръзка.

Аз, скъпи роднини, никога не плюя срещу вятъра. На момичетата не им беше забранено да си отглеждат домашни любимци. Знаех защо идват клиентите — не за да ме слушат как свиря на пиано. И макар че този домашен любимец ходеше на два крака, а не на четири, и ядеше повече дори от самия мен — не спорих. „Хормон-Хол“ стана дом за Веселяка — докато момичетата нямаха нищо против.

Трябваше ми известно време, за да осъзная, че Веселяка е не само паразит, който ни използва заради спането, храната и това, което успее да изкара от нашите гости — не, той също беше хванал едно от веслата на лодката. С други думи, на края на месеца забелязах, че приходите са нараснали.

— Как е станало това, Лазарус? При положение че той е събирал от клиентите ви и подаяния?

— Айра, нима трябва да мисля и вместо теб? Впрочем не, с това се занимава Минерва. Вероятно не си се замислял кое носи печалбата в подобен род заведения. Източниците на приходи са три: барът, кухнята и момичетата. Никаква дрога — тя само пречи на трите основни източника на печалба. Ако някой от клиентите имаше дрога и аз

разбях това — например когато запали цигара, веднага го изкарвах и го пращах да си върви по пътя — към китайския квартал.

Кухнята обслужваше момичетата — по стаите и в столовата, по желание. Освен това работеше цяла нощ за посетителите и носеше доход — основно поради поръчките, които даваха девойките. Барът също работеше на печалба, след като уволних един барман „с три ръце“. Момичетата плащаха определена сума за всеки клиент — ако той останеше през нощта, сумата се утрояваше, а всичко отгоре оставяха за себе си. Понякога те надуваха цената, но аз си затварях очите — бях им дал пълна свобода, само ако някоя започнеше да прекалява, разговарях с нея. Никакви особени проблеми няхах — те бяха истински дами, пък и за да ги контролирам напълно, трябваше да имам очи и на тила.

Имаше и оплаквания за откраднати от клиентите пари, но само за един от случаите установих, че е виновно момиче — просто прекъснах договора ѝ и я пуснах да си ходи. Обикновено клиентите бяха съжалили, че са дали твърде много пари, и се опитваха да си ги върнат. Но аз предвидливо бях сложил микрофони в стаите и ако се наложеше, се притичвах на помощ. Подобни типове моментално изхвърчаха навън.

— Дядо, а не попадате ли на прекалено едри, за да бъдат изхвърлени?

— Ни най-малко, Галахад. В една битка размерите нямат никакво значение... пък и аз винаги бях въоръжен — за всеки случай. Ако ми се наложеше да се справя с някого, аз се справях, независимо от средствата, които се налагаше да прилагам. Ако ритнеш някого по чатала без предупреждение, спокойно ще можеш да го изхвърлиш, независимо кой е той.

Недей да правиш такава физиономия, Хамадрага, баща ти ме уверяваше, че трудно мога да те шокирам. Но аз ви разказвах за Веселяка и за това как той заработваше пари за нас, без да пренебрегва и себе си.

В такъв тип заведения по границата обикновеният посетител влиза, взима си напитка, разглежда момичетата, поръчва напитка на тази, която си е харесал, отиват в стаята ѝ, вършат си работата, после той си тръгва. Обикновено това става за трийсет минути, печалбата за заведението е минимална.

Така беше преди да се появи Веселяка. А след пристигането му събитията протичаха по следния начин: купува посетителят напитка за себе си и за момичето и отиват в стаята. Когато се върнат, слепецът пее „Франки и Джони“ или „Когато работникът с вагонетката срещна братовчедката“^[1] — усмихва се и реди куплет след куплет. Посетителят сяда, изслушва песента до края, после пита Веселяка дали не знае „Черни очи“. Той, естествено, я знае, но не си казва, а моли клиента да му даде текста и да изтананика мелодията и обещава, че ще види какво може да направи по въпроса.

Ако клиентът има пари, той остава с часове — поръчва вечеря и на себе си, и на някое от момичетата, и Веселяка нахранва, а по някое време вече е готов да повтори преживяването със същото или с друго момиче. Ако парите му са достатъчно, остава цялата нощ и ги разпределя между Веселяка, момичетата, кухнята и бара. Ако ги похарчи, но се е държал прилично и не се е стискал, му давам легло и закуска на кредит и го каня пак да дойде. Ако е жив на следващата заплата — непременно идва. Ако не — заведението е вкарано само с една закуска, което е нищо в сравнение със сумата, която гостът е похарчил. Евтина реклама.

Само след месец и заведението, и момичетата печелеха доста повече, като не бяха започнали да работят повече, понеже сега прекарваха голяма част от времето с клиента и с напитка — оцветена вода, заплащането на която се разпределяше наполовина между тях и заведението — като му правеха компания в слушането на носталгичните песни на Веселяка. Дявол да го вземе, момичетата не изгаряха от желание да се скъсват от бачкане, въпреки че си обичаха работата. А да седят и да слушат песните на Веселяка, никога не им омръзна.

Престанах да свиря на пианото, освен по времето, когато Веселяка се хранеше. Технически аз бях по-добрият музикант — но той умееше да пее така, че да разплаква или разсмива хората. Знаеше хиляди песни. Едната от тях се наричаше „Неудачник по рождение“. Мелодията не беше нищо особено, просто:

Тахта пум пум!
Тахта пум пум!

Тах та-тах тах тах пум пум!

Разказваше се за един тип, дето с нищо не се справя:

*Има бирария
до казиното,
за да убиеш приятно няколко часа.*

*Има дом за отдих
над казиното —
там живее сестра ми.*

*Тя е добро момиче —
мога да издрънкам
пет долара или поне един —*

*когато няма авоари
или съм заложил на коне,
надбягвали се твърде бавно.*

И още много куплети, подобни на тези.

— Лазарус — обади се Айра, — вие си тананикате тази песничка всеки ден, откакто сте тук. Има дванайсет куплета или повече.

— Наистина ли, Айра? Обичам да си тананикам, знам, но аз самият не се усещам. Като мъркането на котка е — знак, че функционирам нормално, всички светлилки на пулта светят в зелено, пътуването продължава. Следователно се чувствам уверен, отпочинал и щастлив, и като се замисля — така си е.

Но в „Неудачник по рождение“ има повече от дванайсет куплета — стотици са. Помня само откъслечи от нещата, които пееше Веселяка. Той винаги си играеше с песните, променяше ги, добавяше свои неща. А песничката за типа, който обикновено си държи балтона в заложната къща, си я спомням още от времето, когато бях много млад и създавах първото си семейство на Земята.

Но въпреки това песента си е на Веселяка — той беше успял, образно казано, да изпили серийните й номера и да промени облика й. Чух я отново — трябва да е било двајсет-двајсет и пет години по-късно, в едно кабаре в Луна-Сити. От Веселяка. Всичко беше променил ритъмът беше отработен, стиховете — римувани, мелодията — усъвършенствана. Но си личеше старата песен — минорни тонове, тъга — текстът все още си беше за нещастника, чийто балтон си е все в заложената къща и който живее на гърба на сестра си.

Веселяка също се бе променил — нов, блестящ инструмент, космонавтска униформа от фин плат, прошарена коса при слепоочията, маниери на звезда. Помолих сервитьора да му предаде, че сред публиката е Щастливия Шемет — тогава си имах друго име, но Веселяка знаеше само това. При първата пауза той дойде на масата ми, позволи ми да го почерпя напитка, понадлъгвахме се малко и после си припомнихме за щастливите времена в стария „Хормон-Хол“.

Не напомних на Веселяка, че ни е изоставил без предупреждение и че това доста е разстроило момичетата, които се бяха притеснили, че се е озовал в някоя от канавките край пътя. За щастие се оказа, че е жив. Но когато ми се бе наложило да обяснявам изчезването му, персоналът ми беше толкова деморализиран, че мястото бе заприличало на морга — абсолютно неуместно за подобно заведение. Успях да си изясня, че се е качил на борда на „Исландски сокол“, който се готвел да излети към Луна-Сити, и така и не слязъл от него. Казах на момичетата, че на Веселяка му се е отворила внезапна възможност да се върне у дома и е помолил началника на космодрума да изпрати прощален поздрав до всяка от тях. Това ги поуспокои. Веселяка продължаваше да им липсва, но те разбираха, че възможността да се прибереш у дома не бива да се пренебрегва, и бяха доволни, че не е забравил за тях.

Оказа се, че той помни всяка от тях — изреди имената им. Минерва, скъпа, има голяма разлика между ослепял човек и такъв, който си е сляп по рождение. Веселяка бе виждал дъга и можеше да си я представи във всеки момент. И никога не бе преставал да „вижда“, но след ослепяването „виждаше“ само прекрасното. Разбрах го още там, на Марс, когато — не се смейте — той ми заяви, че съм красив като теб, Галахад. Каза ми, че може да си представи как изглеждам по гласа ми, и направи съответното описание. Имах благоприличието да му

кажа, че ме ласкае, но си премълчах, когато ме зауверява, че съм твърде скромнен — въпреки че никога не съм бил красив, а скромността никога не е била сред пороците ми.

Веселяка смяташе, че и всичките момичета са красавици — за една от тях това твърдение беше истина, а за още няколко се доближаваше до истината.

Той ме попита какво става с Олга и добави:

— Боже, каква малка красавица беше!

Но Олга, скъпи роднини, не беше красива, а грозна. Лице като буца кал, фигура като чувал... само на такава дупка като Марс вървеше. Но гласът ѝ беше мек и топъл и беше една такава нежна... Новите клиенти я избираха само в претоварени вечери, когато всички останали момичета бяха заети, но след като прекараха веднъж с нея, започваха да я търсят всеки следващ път. Запомнете го от мен, скъпи мои: ако жената разчита само на красота, може да вкара в леглото мъж само веднъж; втори път няма да се получи, освен ако мъжът не е прекалено млад или прекалено глупав.

— Какво е необходимо за втори път, дядо? — попита Хамадриад.
— Техника? Контрол над мускулите?

— Някакви оплаквания ли имаш, скъпа?

— Ами... не.

— Значи ти самата знаеш отговора и се майтапиш с мен. Нито едно от двете. Способността да се направи един мъж щастлив е качество по-скоро духовно, отколкото физическо. Олга го притежаваше.

Казах на Веселяка, че Олга се е омъжила веднага след заминаването му, щастлива е и доколкото съм чул, има три деца... Кое то си беше лъжа, защото тя загина при нещастен случай. Момичетата много плакаха, аз също се чувствах зле и затворихме заведението за четири дни. Но аз не можех да разкажа на Веселяка тези неща. Именно Олга беше една от тези, които първи му се притекли на помощ, които са го измили, обръснали и са му дали мои дрехи, докато съм спял.

Всъщност всички се грижеха майчински за него и никога не се караха помежду си по този повод. С историята за Веселяка изобщо не съм се отклонил от темата, продължаваме да си говорим за любовта. Някой иска ли сега да вземе думата?

— Значи той е обичал всички тях? — обади се Галахад. — Това ли искате да кажете?

— Не, синко, той не обичаше *ни*то една от тях. Харесваше ги, да, но ги изостави без никакво колебание.

— Значи искате да кажете, че *те* са обичали *не*го?

— Именно. И ако схванете разликата между неговите чувства към тях и техните към него, ще загреете за какво става въпрос.

— Майчинска любов — изрече Айра, и добави недоволно: — Лазарус, вие се опитвате да ни намекнете, че освен „майчинската любов“ други видове любов няма. Човече, да не сте откачили?

— Възможно е. Но не чак дотам. Казах само, че са се грижили майчински за него. Изобщо не съм споменава за „майчинска любов“.

— Уф... да не е спал с всички тях?

— Не се учудвай, Айра. Никога не се опитах да го разбера. Във всеки случай — не е съществено.

— Айра — обърна се Хамадриад към баща си, — „майчинската любов“ няма нищо общо тук; често тя е просто чувство за дълг. Изкушавала съм се от мисълта дали да не удавя двама от моите пикльовци — не можеш да си представиш какви малки демони бяха.

— Дъще, всичките ти отрочета бяха очарователни деца.

— Как ли пък не! Майките са длъжни при всички случаи да се грижат за децата си, за да не израснат от тях чудовища. Какво мислиш за сина ми Гордън като малък?

— Възхитително дете!

— Наистина ли? Ще му кажа, ако наистина имам син на име Гордън. Извинявай, уважаеми, не трябваше да ти слагам капани. Лазарус, Айра е идеалният дядо, който никога не забравя за рождените дни на внуците си. Но аз винаги съм подозирала, че Минерва се грижи за тези неща, и сега вече съм сигурна. Така ли е, Минерва?

Минерва не отговори.

— Тя не работи за теб, Хамадриад — обади се Лазарус.

— Естествено, че Минерва следи тези неща вместо мен — изрече остро Айра. — Минерва, колко внуци имам?

— Сто двама и седем, Айра, ако броим момчето, което се роди миналата седмица.

— А правнуците колко са? И на кого се е родило момче?

— Четиристотин и три, сър. Родила е Мариан, настоящата жена на сина ви Гордън.

— Дръж ме в течение. Бебето, за което си мислех, госпожо Умнице, беше Гордън, синът на Гордън от... май беше Евелин Хедрик... Лазарус, аз ви излъгах. Истината е, че искам да емигрирам, защото потомците ми вече са запълнили цялата планета.

— Наистина ли възнамеряваш да офейкаш, татко? Значи не е само слух?

— Пазя тази страшна тайна за традиционното събиране на настояществото, което се извършва на всеки десет години. Истина е. Искаш ли да дойдеш с мен? Галахад и Ищар вече се съгласиха. Ще си отворят подмладителен магазин за колонията. Имаш между пет и десет години да научиш нещо полезно.

— Дядо, вие ще дойдете ли?

— Едва ли, скъпа. Виждал съм много колонии.

— Може да промените мнението си. — Хамадриад се изправи и се обърна към Лазарус: — В присъствието на трима свидетели ви предлагам... не, на четирима; Минерва е най-добрият възможен свидетел... предлагам ви да сключим договор за съвместен живот и създаване на потомство, срокът ще бъде определен от вас.

Ищар изглеждаше смаяна, но успя да се овладее. Останалите мълчаха.

— Скъпа ми внучке — отговори Лазарус, — ако не бях толкова стар и уморен, щях да те напляскам.

— Лазарус, аз съм ваша внучка само от учтивост. В мен има по-малко от осем процента ваша кръв. А делът ви в доминантните гени е още по-малък, така че рискът за нежелателни мутации е минимален, всичките отрицателни рецесивни фактори са отстранени. Ще ви пратя генетичната си структура за анализ.

— Нямах предвид това, скъпа.

— Лазарус, сигурна съм, че в миналото сте се женили за свои потомки; или имате нещо именно против *мен*? Само кажете, може и да успея да се поправя. Трябва да добавя, че ако решите да емигрирате, ще ви освободя от договора — каза Хамадриад. — Ще се примиря и с раждането на ваш потомък, макар че ще бъде горда и щастлива, ако ми разрешите да живея с вас.

— *Защо*, Хамадриад?

Тя се поколеба.

— Не знам как да ви отговоря, сър. Мислех, че мога да ви кажа: „Защото ви обичам!“, но очевидно не знам какво означава тази дума. Явно в нито един език няма дума, с която да опиша чувството си... така че ще минем без обяснение.

— И аз те обичам, скъпа... — изрече нежно Лазарус.

Лицето на Хамадриад просветна.

— ... и именно поради тази причина трябва да ти откажа — продължи Лазарус и ги огледа. — Обичам ви всичките. Ищар, Галахад... даже твоя грозен, начумерен баща, скъпа, който седи тук и явно е обезпокоен. А сега се усмихни, скъпа, сигурен съм, че има безброй млади самци, горящи от желание да се оженят за теб. Усмихни се и ти, Ищар... но ти не, Айра, ще ти се набръчка лицето. Ищар, кой ще ви смени двамата с Галахад? Всъщност няма значение. Може ли да остана сам през останалата част от деня?

Ищар се поколеба.

— Дядо, не може ли поне да оставя хора, които да ви наблюдават?

— Ти така или иначе ще го направиш. Но нека те си стоят при своите монитори и датчици, или каквото там използвате. Не искам да виждам или чувам никого. Минерва и без това ще ви съобщи, ако се чувствам зле — сигурен съм.

— Няма да видите или чуете никого, сър. — Ищар се изправи. — Да вървим, Галахад. Хамадриад?

— Момент само, Иш. Нали не съм ви обидила, Лазарус?

— Какво? Не, ни най-малко, скъпа.

— А аз си помислих, че сте ми се разсърдили заради предложението ми.

— Глупости. Хамадриад, такова предложение не би обидило никого; не може да има по-добър комплимент от него. Но то ме смути. А сега се усмихни и ме целуни за лека нощ и утре ела пак, ако искаш. Целунете ме всички, деца, на никого не се сърдя. Айра, можеш да поостанеш малко, ако искаш.

Покорни като деца, тримата излязоха от колибата на Лазарус и тръгнаха надолу с асансьора.

— Напитка, Айра? — предложи Лазарус.

— Само ако и вие си сипете.

— Тогава ще минем и без пиене. Айра, ти ли я подучи?

— Коя?

— Много добре знаеш коя. Хамадриад. Първо Ищар, сега и Хамадриад. Ти ги забъркваш тези неща зад гърба ми още от момента, в който ме измъкна от приюта, където умирах мирно и тихо. Пак ли се опитваш да ме включиш в някой свой план, като караш тези красавици да поклащат задници под носа ми? Няма да се получи, приятелче.

Pro tem председателят отговори спокойно:

— Мога да отрека — и за стотен път ще ме наречете лъжец. Нека да попитаме Минерва.

— Съмнявам се, че ще има някаква полза. Минерва?

— Да, Лазарус?

— Айра ли нагласи номера? И с двете момичета?

— Не мога да знам, Лазарус.

— Това измъкване от отговора ли е, скъпа?

— Лазарус, не мога да ви излъжа.

— Добре... Все пак смятам, че би могла, ако Айра пожелае, но няма смисъл да се задълбочаваме по темата. Остави ни насаме за известно време, само записвай.

— Да, Лазарус.

— Айра — продължи Старейшината, — искаше ми се да отговориш просто „да“. Защото другото обяснение изобщо не ми харесва. Аз не съм красавец и маниерите ми изобщо не са привлекателни за жените... И така — какво остава? Фактът, че съм по-възрастен от всички живи хора. Жените се продават поради странни причини — не винаги за пари. Айра, не искам да играя ролята на расов кон за възпроизводство; на тези красиви създания им трябва само за престиж — те искат да имат дете от: кавички, Старейшината, затварям кавичките. Прав ли съм?

— Лазарус, вие сте несправедлив към двете жени. И неочаквано тъп.

— Защо?

— Наблюдавах ги внимателно. Мисля, че и двете ви обичат. И не ми обяснявайте какво значи тази дума — аз не съм Галахад.

— Но... това е безумие!

— Няма да споря — вие сте най-големия експерт в Галактиката по безумията. Жените невинаги се продават, случва се и да се

влюбят... по най-странни причини. Ако е уместно да се използва думата „причини“. Да, вие сте грозен, егоистичен, егоцентричен, груб...

— Знам!

— ... за мен. Но жените не ги интересува как изглежда мъжът, а вие се държите удивително нежно с тях. Забелязах го. Вие казахте, че всичките малки курви на Марс са обичали слепеца.

— Някои от тях не бяха толкова малки. Голямата Ан беше по-едра и по-тежка от мен.

— Не се опитвайте да се измъкнете от темата. А защо са го обичали? Не се мъчете да отговаряте — защо жената обича един мъж или обратното може да бъде разбрано само ако се преживее, но обяснението във всички случаи ще бъде незадоволително. Лазарус, когато вие приключите с подмладяването и дойде краят на нашия облог „Шехерезада“ — независимо от това кой ще го спечели, — отново ли ще заминете някъде далеч?

Лазарус се замисли и отвърна:

— Предполагам, че да. Айра, тази вила и градината, и поточето, които ти ми предостави, са прекрасни; когато ми се случи да се спусна до града, съм истински щастлив да се върна. Но това е само място за почивка; няма да остана тук. Когато дивите гъски ме призоват, ще потегля. — Лазарус беше тъжен. — Но не знам накъде — не искам да поемам по пътища, по които вече съм вървял. Надявам се, че Минерва ще ми подсказва нещо ново, когато дойде време да си вървя.

Айра се изправи.

— Лазарус, ако не бяхте толкова глупаво подозрителен, можехте да доставите малко радост на двете жени и да им оставите по един наследник за спомен. Нямаше да ви коства много усилия.

— Никакви деца! Аз не изоставям деца, нито пък бременни жени.

— Моля да ме извините. Аз ще осиновя всяко дете, заченато от вас, докато е още в утробата. Да наредя ли Минерва да документира твърдението ми?

— Аз сам мога да издържам децата си! Винаги!

— Минерва, документирай тези думи!

— Изпълнено е, Айра.

— Благодаря ти, най-прекрасна Малка заядливке. По същото време утре, Лазарус?

— Предполагам, че да. Ще предадеш ли на Хамадриад също да дойде? Кажи й, че съм помолил. Не искам детето да го боли.

— Разбира се, дядка.

[1] Тук става ясно, че Веселяка всъщност е Рислинг, слепият певец на космическите друмища. За тази песен се споменава в разказа „Зелените хълмове на Земята“ — тя е една от непубликуваните неприлични песнички на Рислинг. — *Бел.прев.* [↑](#)

КОНТРАПУНКТ IV

На нивото на личните апартаменти на мистър Уедърал в правителствения дворец Хамадриад и Галахад чакаха, докато Ищар даваше нарежданията си на техниците по подмладяването за дежурството им. После тримата се спуснаха с асансьора надолу, до апартамента, който Айра бе обзавел за Ищар — двойно по-просторен и удобен от помещението ѝ в клиниката за подмладяване, и много по-разкошен от вилата на покрива, като се изключи фактът, че нямаше градина. По принцип той беше предназначен за членове на настояществото и други ВИП гости... Но в момента разкошът нямаше значение, тъй като Ищар и Галахад прекарваха почти цялото си време с Лазарус, хранеха се горе и само нощуваха тук.

Минерва беше отделила още дузина по-малки помещения за Ищар и нейните дежурни техници. Едно от тях беше за Галахад, и тъй като той не се нуждаеше от него, Ищар и Минерва го бяха дали на Хамадриад, след като тя бе станала неофициална част от групата, грижеща се за Старейшината. Хамадриад понякога спеше там, вместо да си ходи в къщата си в провинцията. Без да уведомява за това баща си — *pro tem* председателят не одобряваше идеята членовете на семейството му да използват помещенията в двореца за лични цели. Понякога тя оставаше и при Ищар и Галахад.

Този път и тримата отидоха в апартамента на Ищар: трябваше да обсъдят някои неща. Когато влязоха, Ищар се обади:

— Минерва!

— Слушам те, Ищар.

— Нещо ново?

— Лазарус и Айра си приказват. Частен разговор.

— Дръж ме в течение, скъпа!

— Разбира се, скъпа!

Ищар се обърна пак към гостите си:

— Някой да иска напитка или нещо друго? Твърде рано е за ядене. Или вече е време? Хам?

— Лично за мен — обади се Галахад — първо баня, после напитка. Голяма жегга е, изпотил съм се.

— Да, воняш — съгласи се Ищар. — Още в асансьора го забелязах.

— И на теб няма да ти навреди едно къпане; нуждаеш се не по-малко от мен.

— За съжаление си прав, галантни рицарю. Хам, ще ни приготвиш ли по една голяма студена напитка, докато ние с Миризливеца се изкъпем?

— Дали да не си поръчаме нещо и да се изкъпем тримата заедно? Аз не че съм работила, но се изпотих от страх докато правех предложението на Дядката. И *всичко обърках*! Въпреки съветите ти, Иш. Съжалявам! — тя подсмъркна.

Ищар прегърна през раменете по-младата жена.

— Недей, нищо не си объркала.

— Той ми отказа.

— Ти положи основите — и постресна стареца, а той точно от това се нуждаеше. Наистина, изненадах се, че избра точно този момент, но направи всичко както трябва.

— Сигурно няма да иска да ме види повече!

— Ще поиска. Спри да се тресеш. Хайде, скъпа; с Галахад ще ти направим продължително и отпускащо разтриване. Миризливецо, вземи напитките и ела, чакаме те в банята.

— С две жени наоколо ще трябва да се потрудя доста. Идвам.

Когато Галахад се появи със студените напитки, Ищар вече беше сложила Хамадриад върху масата за масаж.

— Скъпи — обади се Ищар, — би ли проверил, преди да се намокриш, дали в гардероба ще се намерят три халата? Аз забравих.

— Да, мадам; незабавно, мадам; ще има ли нещо друго, мадам? Халати — колкото искаш. Поръчах още сутринта. Внимавай да не я контузиш, не си знаеш силите. Ще имам нужда от нея по-късно.

— Имам намерение да те разменя с куче и после да продам кучето, скъпи. Остави тези напитки и ела да помагаш, иначе няма да получиш нито една от двете днес. Или по-късно. И въобще, ние решихме, че всички мъже са животни. — Тя продължаваше масажа,

нежно, уверено и професионално се придвижваше надолу по гърба на Хамадриад, докато в същото време масата за масажи разтриваше корема на момичето. Тя позволи на Галахад да закачи чашата за врата ѝ и да пъхне сламка в устата ѝ, като не престана да действа с умелите си пръсти.

Галахад остави питието на Хамадриад на масата пред нея, мушна сламка и в нейната уста и я потупа по бузата, а после застана срещу Ищар и като я наблюдаваше как действа, се зае да ѝ помага. Масата промени ритъма си, съобразявайки се с движенията на четирите ръце.

Няколко минути по-късно Галахад отдръпна устни от своята сламка и попита:

— Иш, има ли някакъв шанс Дядката да се е досетил? За вас, двете леки жени?

— Ние не сме леки, поне Хам не е.

— В английския често използват тази идиома за жени, а ти предложи да мислим и да разговаряме на английски.

— Просто казах, че Хамадриад не е много лека. Наистина, тя е имала повече деца от мен, а аз не съм раждала след подмладяването си. Но идиомът е ярък, харесва ми. Изобщо не си представям как Лазарус може да се досети, че сме бременни. Не че има значение ако се досети за мен — няма как да разбере, че съм използвала клетка от неговия клонинг. Хам, а ти нали не си се изпуснала пред Лазарус?

Хамадриад се задави с напитката си.

— Не, разбира се!

— Минерва знае — обади се Галахад.

— Разбира се, че знае, нали обсъдих всичко с нея. Но... накара ме да се зачудя. Минерва?

— Слушам те, Ищар — незабавно отговори компютърът. — Айра си тръгва, Лазарус си е вкъщи. Няма проблеми.

— Благодаря ти, скъпа. Минерва, може ли по някакъв начин Лазарус да разбере за Хамадриад и мен? Че сме бременни и как и защо се е случило?

— Не е говорил по въпроса, а и никой в негово присъствие не е споменавал. Според данните, с които разполагам, вероятността да се досети е не по-голяма от едно на хиляда.

— А Айра?

— Под едно на десет хиляди. Ищар, когато Айра ми нареди да ти помагам и да отделя за теб част от паметта си, той ме програмира така, че всяка следваща програма просто ще изтрие твоята област. Тоест не е възможно той да проникне във файловете на твоята лична памет; аз също не мога да се самопрограмирам така, че да са ми достъпни.

— Това твърдиш ти, Минерва. Но аз не разбирам нищо от компютри.

— Затова пък аз разбирам — изрече с удоволствие Минерва. — Може да се каже, че съм професионалист в областта на компютрите. Не се безпокой, скъпа, твоите тайни са на сигурно място в мен. Лазарус току-що поиска лека вечеря. След нея възнамерява да ляга да спи.

— Добре. Дръж ме в течение — какво ще яде, колко ще изяде, кога ще си легне. И ме уведоми, ако се събуди. Когато човек се събуди сам през нощта, е най-уязвим; трябва да съм готова да реагирам бързо. Но ти го знаеш.

— Ще наблюдавам мозъчните му вълни, Ищар. Ще разполагаш с от две до пет минути — освен ако Ел Дябло не скочи върху стомаха му.

— Тази проклета котка. Но подобни събуждания не потискат Старейшината; безпокоят ме самоубийствените му кошмари. Вече инсценирах едно произшествие за отвлечане на вниманието, но не мога да подпалвам вилата за втори път.

— Този месец Лазарус не е имал подобни кошмари, Ищар. Аз вече знам как изглеждат вълните в такъв случай и ще съм нащрек.

— Знам, скъпа. Но ми се иска да науча от кои събития в миналото му произтича кошмарът — може би ще успеем да изтрием спомените му за тях.

— Иш — вметна Галахад, — ако продължаваш така да човъркаш из паметта му, можеш да изтриеш всичко, от което се интересува Айра.

— Но и да спася пациента. Ти си гледай търкането на гърба, скъпи, остави деликатната работа на мен и Минерва. Нещо друго, Минерва?

— Не. Всъщност да — Айра ми каза да намеря Хамадриад; иска да говори с нея. Ще приеме ли разговора тя?

— Разбира се! — Хамадриад се обърна настрани. — Нека да говори чрез теб, не мога да отида до телефона, гола съм.

— Хамадриад?

— Да, Айра?

— Съобщение за теб. Бъди любезна със стареца и продължавай да идваш във вилата, става ли? И най-добре се качвай рано и закусвай с него.

— А сигурен ли си, че той иска да ме види?

— Искане. Как да не иска, след като ти така го смути. Какво те е прихванало, Хам? Това съобщение е негова идея, не моя. Искане да е сигурен, че не те е засегнал.

Тя въздъхна с облекчение.

— Как ще съм обидена, след като ми позволява да остана? Татко, вече ти казах, че ще му отделя толкова време, колкото *той* пожелае. Държа на думите си. Даже казах на управителката си, че може да изкупи моя дял на дългосрочен кредит. Ето колко съм сериозна.

— Така ли? Много се радвам. Ако се решиш, тогава аз — тоест правителството — ще поемем разходите ти, докато се грижиш за Старейшината. Ще разполагаш с неограничен кредит за всички нужди, свързани с него. Само трябва да уведомиш Минерва.

— Благодаря ви, сър, но не очаквам да имам нужда от помощта ви — освен ако не омръзна на дядката и не реша да инвестирам в нещо ново. Но бизнесът ми просперира, и може да реша да поработя с Присила още няколко години. Напълно просперира... мисля, че състоянието ми е по-голямо от твоето. Личното ти, имам предвид...

— Не ставай глупава, скъпа; като редови гражданин аз съм просто бедняк... но намирайки се на такъв пост, мога да конфискувам състоянието ти само като кажа една дума на Минерва и никой няма да се осмели да го оспори.

— Само че никога няма да го направиш... Ти си такъв сладур, Айра!

— Ха!

— Наистина си сладур... Нищо, че не можеш да си спомниш имената на децата ми. Така ме развесели, тате, направо съм щастлива.

— Не си ми викала „тате“ от ох... петдесет или шейсет години.

— Защото не обичаш близостта с децата си, докато те израстват. Аз също. Но покрай тази история те почувствах по-близък. Край, млъквам, утре сутринта ще бъда там по-рано. Това ли е всичко?

— Момент само. Забравих да попитам къде си. Ако си вкъщи...

— Не съм. Реших да се изкъпя с Галахад и Ищар. Ти току-що прекъсна великолепия масаж, който те ми правеха.

— Извинявай. Щом си все още в двореца, по-добре си остани тук, за да можеш да се качиш горе рано утре сутринта. Помоли ги да преспиш при тях, а ако не става, ела при мен, ще измислим нещо.

— Не се безпокой за мен, Айра. Ако те имат безсрамието да ме изгонят, Минерва ще ми намери легло. Изглежда, единственото легло, в което не мога да попадна, е това на Лазарус... може би вече имам нужда от подмладяване.

Pro tem председателят се забави с отговора:

— Хамадриад... ти сериозно ли си решила да имаш деца от него?

— Това е моя лична работа, сър.

— Извинявай. Хм... Обичаят за лична свобода не ми забранява да ти кажа — смятам, че идеята ти е много добра. Ако пожелаеш, мога да ти съдействам.

Хамадриад погледна към Ищар и разпери ръце, сякаш питайки: „Какво да правя?“, а после отговори:

— Отказът му беше доста категоричен, сър.

— Позволи ми да ти поясня каква е мъжката гледна точка, дъще. Мъжът често отказва подобни предложения, дори и да иска да ги приеме — той предпочита да знае мотивите на жената и да е сигурен, че тя е искрена. В по-късен момент може и да приеме. Но не трябва да се прищипорва — това няма да свърши работа. Но ако наистина го искаш — не протакай. Ти си очарователна жена, вярвам в теб.

— Да, сър. И ако той ме дари с дете, всички ние ще станем по-богати, нали?

— Разбира се. Но моите мотиви са малко по-различни. Ако той умре или отпътува нанякъде, ще ни останат банка със спермата му и образци от неговата тъкан — до тях той не може да се добере. Но аз *не* искам той да умре, Хамадриад, нито пък да тръгне нанякъде в близко бъдеще. И то не защото съм сантиментален. Старейшината е уникална личност. Хвърлих доста усилия, за да го запазя жив. Твоето присъствие му е приятно, твоето предложение е стимул за него... макар че ти се струва, че е реагирал болезнено. Благодарение на теб той още е жив и ако евентуално родиш дете от него, ще успеем да съхраним живота му за дълго време. Неопределено дълго.

Хамадриад се извърна грейнала и се усмихна на Ищар.

— Татко, караш ме да се чувствам горда.

— А аз винаги съм се гордял, че имам дъщеря като тебе, скъпа. Въпреки че заслугите не са само твои, майка ти е изключителна жена. Е, сега вече май е време да приключваме.

— Да, сър, лека нощ!

Без да става, Хамадриад сграбчи приятелите си около кръста и силно ги прегърна.

— О, чувствам се прекрасно!

— Тогава слизай от масата, лека жена такава, мой ред е!

— Ти нямаш нужда от масаж — строго изрече Ищар. — Днес не си имал емоционални стресове и най-тежката работа, която си вършил през целия ден, е да ме биеш две игри на замерваница с топка.

— Но аз съм толкова възвишен човек. Чувствителен.

— Разбира се, скъпи Галахад, и сега ти по най-възвишен начин ще ми помогнеш да я свалим от масата и ще ми помогнеш да я изкъпем — още по-възвишено.

Галахад се подчини, като през цялото време се оплакваше:

— Би трябвало вие двете да къпете мен. Аз съм сляп музикант.

Той затвори очите и запя:

*Има ченге
на ъгъла;
той понякога не е много дружелюбен
към младежа,
който няма
ни мангизи, ни късмет...*

— ... точно като при мен — „без късмет“; принуден съм да работя при две жени в къщата. Кой цикъл да приложа, Иш?

— „Отпускащ“, естествено. Хамадриад, тъй като чухме разговора, мисля, че имам право да кажа мнението си. Съгласна съм с Айра. Твоето присъствие стимулира сексуално Лазарус, независимо дали той го съзнава, или не, следователно той не е заплашен от депресия.

— Мислиш ли, че е чак дотам възстановен? — попита Хамадриад, като повдигна ръце, за да улесни работата им. — Изглежда по-добре. Но обноските му не са се променили.

— О, определено се е възстановил. Започна да мастурбира преди месец. Шампоан, скъпа?

— Наистина ли? О, това е прекрасно! Дали искам шампоан? А, да... благодаря.

*Колко е хубаво
да имаш сестричка
или поне възрастен чичо.*

— Затвори очи, Хамаефирна, да не влезе шампоан в тях. За пациентите на Ищар няма уединение. Но тя не е казвала за откритието си на мен; трябваше сам да се досещам от нейните диаграми. Иш, защо винаги се възбуждам, когато търкам гърба на Хам?

— Защото ти доставя удоволствие, любими. А не съм ти казала, понеже не е имало нужда да знаеш. Но с помощта на Минерва за пациента наистина няма уединение... така и трябва да бъде; сега ми е ясно, че клиниката се нуждае от по-добро компютърно обслужване. Въпреки че според Клетвата, която сме положили, ние сме длъжни да му предоставяме възможност за уединение. Ти си външен човек, Хам, но се надявам да ме разбереш.

— О, разбира се! По-нежно, Галахад. И с нагорещени клещи не могат да ме заставят да издам разговорите си с вас. Дори на Айра. Ищар, как мислиш, ще мога ли да се обуча за подмладител?

— Ако чувстваш призвание и искаш да учиш трудни неща... А сега я изплакни, Галахад. Ти си способна да съпреживяваш, сигурна съм. Какъв ти е индексът?

*Те са ти приятели, момче,
не ги забравяй
на рождени дни и Йом Кипур^[1].*

— Уф... „Гений-минус“ — призна си Хамадриад.
— Гений е приемливо — каза Галахад услужливо. — Но е необходимо и да си работохолик, скъпа Хам.

*И на Коледа,
и на Ханука^[2]
прати им картичка или бонбони.*

— Пееш фалшиво, скъпи. Ти си „Гений-плюс“, Хам; индексът ти е по-висок от този на Галахад. Проверих за всеки случай. Така че си поканена. Много съм доволна.

— Фалшиво?! Ти си позволяваш твърде много.

— Ти имаш и други достойнства, мой верни рицарю, не е задължително да си и трубадур. Хамадрага, ако си искрена и в действителност го искаш, до времето на миграцията можеш да станеш помощник-техник. Ако решиш да участваш в нея, естествено. Ако не — клиниката винаги ще се нуждае от персонал; истинското призвание е нещо рядко срещано. Но на мен ужасно ми се иска да дойдеш с нас. И двамата ще ти помагаме.

— Разбира се, че ще ти помагаме, Хами! Виж ти, наистина пее фалшиво! Дали в колонията ще е разрешена полигамията?

— Питай Айра. Нима има значение? Вземи халата и помогни на Хамадриад да го облече, после може бързо да се изтъркаме един друг; гладна съм.

— Ще рискуваш ли с мен? След всичко, което каза за пеенето ми? Знам точно на кои места те е гъдел.

— Предлагам мир! Извинявам се. *Обичам* твоето пеене, скъпи!

— Предаваш се, значи. Вземи халати за всички, Хами, бъди добро момиче. Между другото, госпожо Дълги крака, докато пеех — абсолютно перфектно — проумях един идиом, който ме притесняваше. Не е както Минерва си го мисли: „дом за отдих“ всъщност означава бордей, следователно сестрата на „неудачника по рождение“ е хетера — и последното парче от мозайката си дойде на мястото.

— Разбира се! Не е чудно, че тя субсидира брат си — артистите винаги са печелели повече от останалите.

Хамадриад се върна с халатите и ги сложи върху масата за масаж.

— Не знаех, че не си загреял смисъла на идиома, Галахад. Аз разбрах всичко още първия път, когато чух песента.

— Искате ли да ми беше казала.

— Толкова ли е важно?

— Просто още една улика. Когато изучаваш някоя култура, Хам, нейните митове, народни песни, идиоми и афоризми са значително по-важни от формалната ѝ история. Не можеш да разбереш един човек, без да проумееш неговата култура. Именно „неговата“ — в английския местоимението се използва в мъжки род, независимо от пола на човека, и дори само този факт говори доста за културата, сред която е израснал нашият пациент. От него следва, че или мъжете са доминирали, или жените едва наскоро са подобрили положението си — езикът винаги отчита културните промени със закъснение. Следователно Лазарус произхожда от варварско общество, за което свидетелстват и останалите факти.

— Нима могат да се вадят такива изводи от граматическите правила?

— Понякога да. Хами, занимавах се с тези неща навремето, когато бях стар и посивял, и чаках подмладяването си. Детективска работа — невинаги е достатъчна само една улика. Например жената никога няма да достигне равно положение с мъжа, дори и да изглежда така от останалите улики — например кой е чувал за бордей, управляван от мъж? Орхана може — нали и Лазарус е работил като такъв. Но *съдържател*? По сегашните стандарти е нелепо. Освен ако тази колония на Марс не е била необичайно изостанала. Може и да е била, не знам...

— Да продължим, докато ядем, а, деца? Мама е гладна.

— Идваме, Иш, скъпа. Галахад, аз разбрах тази идиома, без да се замислям. Виждаш ли, майка ми е била — и все още е — хетера.

— Наистина ли? Невероятно съвпадение. Такава беше и моята, а също и на Ищар. И ние и тримата се занимаваме с подмладяване, и в момента имаме един и същ пациент. Двете професии са много редки... интересно, каква ли е вероятността за подобно съвпадение?

— Не е много голяма, тъй като и двете професии изискват уменията да съпреживяваш. Но ако искаш да разбереш точната цифра,

попитай Минерва — посъветва го Ищар, — а на мен ми подай халата. Не ми харесва течението и не искам да настина, докато се храним, Хамасладка, защо не си се насочила към професията на майка си? С твоята красота щеше да станеш звезда.

Хамадриад сви рамене:

— О, знам, че изглеждам добре. Но мама може да ми отмъкне някой мъж само като го повика с малкото си пръстче — така че по-добре да не се пробвам. Красотата не може да помогне кой знае колко — вие видяхте как днес бях отхвърлена от мъж. Лазарус ни показва какво е необходимо, за да си велик артист — духовно качество, което човек може да почувства. Майка ми го притежава. А аз — не.

— Разбрах мисълта ти — каза Ищар, докато те преминаваха през коридора и влизаха в столовата. Там тя заразглежда менюто, изпратено от разположената по-долу кухня. — Майка ми също имаше това качество. Тя не е особено красива, но притежава това, което се харесва на мъжете. Все още, въпреки че вече не практикува професията си.

— Дълги крака — сериозно вметна Галахад, — ти също го притежаваш.

— Благодаря ти, рицарю мой, но грешиш. Понякога го имам за един мъж. Или най-много за двама. А понякога работата дотолкова ме поглъща, че изобщо забравям за секса. Казвала съм ти колко години живях без мъж. За малко да се размина и с *теб*, скъпи — никога не бих приела „Седемте часа“, ако не беше емоционалното напрежение, което предизвиква у мен този пациент. Съвсем непрофесионално, Хамадриад; наивна съм като ученичка в топла пролетна нощ. Обаче, Галахад, Тамара — майка ми — го притежава през цялото време, и то за всеки. Тя никога не взема пари — не се нуждае от тях; но я заливат с подаръци. Тя вече не е млада и мисли за ново подмладяване. Но почитателите ѝ не я оставят сама; към нея продължават да ваят безброй предложения.

— Ето с това би трябвало да се занимавам — тъжно произнесе Галахад. — Но нали съм си „неудачник по рождение“. Ако мъж се захване с тази професия, няма да оцелее и месец.

— В твоя случай, скъпи Галахад, можеш да изкараш и малко повече. Яж и събирай сили — мислим да те сложим да спиш между нас двете тази нощ.

— Да смятам ли, че съм поканена? — осведоми се Хамадриад.

— Това е едно от възможните тълкувания. Но по-уместен е въпросът дали аз не се поканвам. Галахад показва красноречиво в банята, че плановите му за нощта включват теб, скъпа, но за мен нищо не спомена.

— О, спомена и теб! Той ти е навит през цялото време, чувствам го!

— Навит е... Добре, приключваме с темата. Пържола с гарнитура? Или всеки сам ще си поръча? На мен нещо не ми достига въображение.

— Мен ме устройва. Иш, защо не сключиш договор с Галахад, докато още е омаян?

— Това е лично моя работа, скъпа.

— Извинявай. Изтърсих го, без да мисля. Защото и двамата ми харесват.

— Тази развратница с големия задник няма да се омъжи за мен — отбеляза Галахад. — А аз съм толкова добър и чист, и скромен. Твърди, че я гъделичкам. А ти ще се омъжиш ли за мен, малка Хамадрага?

— Какво? Галахад, на света няма човек, който да дразни останалите по-лошо от теб. Ти не само че в действителност не искаш да се оженим; но и много добре знаеш, че съм обвързана със Старейшината — нищо, че ми отказа. И така ще е, докато Иш не реши да ме изгони. Ако го реши.

Ищар приключи с поръчката и загаси екрана.

— Галахад, не дразни нашето бебче. Искам двете с Хамадриад да сме свободни от други задължения, докато съществува вероятност пациентът да се интересува от идеята за съвместно съществуване, или раждане на потомство, или и от двете неща. Не на шега, а абсолютно сериозно.

— Така ли? Тогава защо, в името на всички богове на плодородието, побърза да организираш тази бременност на вас *двете*? Не проумявам. Чувам бръмченето, но не се показва образ.

— Защото, скъпи ми глупчо, нямах смелост да чакам повече. Директорката може да се върне всеки момент.

— Но защо точно вие двете? След като на разположение са може би десет хиляди регистрирани здрави жени, готови за изкуствено оплождане? И защо *и двете*?

— Скъпи мой, извинявай, че те нарекох глупчо; не си, просто си мъж. Ние с Хамадриад прекрасно знаем какво рискуваме и защо. Бременността засега не се забелязва и така ще е още няколко седмици; и ако никоя от нас не успее да навие Лазарус да подпише договор, абортът ще отнеме само десет минути. А специалистките, готови да носят чужд плод, не стават за тази работа. Затова аз трябва да контролирам бременността и не мога да се доверя на други. Достатъчно неприятно е, че ще трябва да се обърна към генен хирург и да рискувам със забранена операция — ако нещо се обърка, Айра ще ме изрита.

Пък и ти много добре знаеш, сладки Галахад, че и в най-нормалния клонинг понякога може да има дефект. Бих искала да разполагам с *четири* женски утроби, не само две. Или с осем. Или шестнайсет. За да увелича шансовете да се получи *един* нормален зародиш. След някой и друг месец — много преди да ни проличи — вече ще знаем какво носим вътре в себе си. Ако и двете претърпим неуспех... е, добре, аз съм готова да започна отново, Хамадриад също.

— Толкова пъти, колкото е необходимо, Ищар. Заклевам се.

Ищар я потупа по ръката.

— Ще успеем. Галахад, Лазарус ще получи своя идентична сестра-близначка, обещавам ти. И вече няма да чуем и дума за разни бутони за самоубийство, за отпътуване или нещо подобно — поне докато тя не порасне!

— Ищар?

— Да, Хамадриад?

— А ако след месец се окаже, че *и двете* носим нормални ембриони?

— Тогава, скъпа, ще можеш да направиш аборт, знаеш.

— Не, не и не! Няма! Какво лошо има, ако са *близначки*?

Галахад запримигва.

— Не си прави труда да отговаряш, Иш. Нека да ви обясня как един мъж може да се хване на въдицата. Мъжът, който ще се откаже от две идентични сестри-близначки, още не се е родил. Във всеки случай името му не е Лазарус Лонг. А има ли нещо, независимо какво, което може да увеличи шансовете *и на двете*? В момента?

— Не — тихо отвърна Ищар. — Засега може да се каже само, че тестовете показват бременност и у двете. Остава ни само да се молим.

Но аз не знам на кого да се моля.
— Значи е време да научим!

[1] Йом Кипур — еврейски празник, ден на прошката. — *Бел.прев.* ↑

[2] Ханука — еврейски празник. Освещаване, празник на светлините. — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА V

ГЛАСОВЕ В МРАКА

След като поръча вечеря за Лазарус и провери как е сервирана, Минерва се обади:

— Още нещо, сър?

— Мисля, че не. Всъщност да. Ще вечеряш ли с мен, Минерва?

— Благодаря ви, Лазарус. Съгласна съм.

— Няма за какво; *вие* правите услуга на *мен*, милейди. Нещо ми е тъжно днес. Седни, скъпа, и ме ободри.

Гласът на компютъра промени местоположението си и сега звучеше от другата страна на масата, на която седеше Лазарус, сякаш срещу него има някой от плът и кръв.

— Да създам ли изображение, Лазарус?

— Не си създавай грижи, скъпа.

— Това не са грижи, Лазарус; имам достатъчно свободни ресурси.

— Не, Минерва. Холоизображението, което ми показва онази нощ, беше съвършено, реалистично, движеше се като че ли е от плът и кръв. Но това не беше *ти*. Знам на кого приличаш. Хм... намали осветлението, остави само чинията ми осветена, за да мога да ям. Така ще мога да те виждам в мрака, без никакви холоизображения.

Осветлението се промени по такъв начин, че почти цялата стая потъна в мрак, с изключение на петното светлина върху стерилно чистите прибори и покривката пред Лазарус. Контрастът го заслепи — сега не можеше да вижда нищо наоколо, без да се взира, но той не се взираше.

— И как изглеждам? — поинтересува се Минерва.

— Как? — Той се замисли. — Външността подхожда на гласа ти. Хм, през времето откакто се познаваме, картината израсна в ума ми, без да съм се опитвал да си я представям. Скъпа, осъзнаваш ли, че ние живеем заедно по-интимно, отколкото се удава обикновено на едни съпруг и съпруга?

— Предполагам, че не, Лазарус, тъй като не мога да си представя какво е да си съпруга. Но съм щастлива, че съм ви близка.

— Да си съпруга означава много други неща, освен да спиш с мъжа си, скъпа. Ти се отнасяш като майка с моето бебче — Дора. О, аз знам, че Айра е на първо място за теб... но ти приличаш на онова момиче Олга, за което говорех. Ти притежаваш това, за което копнее не един мъж. И аз се възхищавам на твоята лоялност към Айра. На любовта ти към него, скъпа.

— Благодаря ви, Лазарус. Но аз обичам — ако употребявам правилно тази дума — също и вас. И Дора.

— Знам. Но аз и ти нямаме нужда да се безпокоим за думите; да оставим Хамадриад да се занимава с това. Мм... твоят външен вид... ти си висока, почти колкото Ищар. Но стройна. Не слаба, просто стройна. Силна, с добре развити мускули, без да са изпъкнали. Не си толкова широка в бедрата, колкото е тя. Но си достатъчно широка. Женствена. Млада си, но вече си жена, а не девойка. Гърдите ти са по-малки от тези на Ищар — колкото на Хамадриад са. По-скоро си хубава, отколкото красавица, и си страшно сериозна, докато някоя от редките ти усмивки не огрее лицето ти. Косата ти е кестенява и права, носиш я разпусната. Не полагаш други грижи за нея, освен да я решиш и да я поддържаш чиста. Очите ти са кафяви и си подходат с косата. Не използваш гримове, винаги си облечена елегантно, но простичко — модата не те интересува особено. И се събличаш само пред тези, на които можеш напълно да се довериш — а те не са много.

Това е всичко според мен. Не съм се опитвал да си представям подробностите — просто ти казвам какво ми хрумна. О, да! — ти поддържаш ноктите си къси и чисти — но не им отделяш прекалено внимание. Мръсотията, потта и кръвта не те притесняват, въпреки че са ти неприятни.

— Беше ми много приятно да разбера как изглеждам, Лазарус.

— Така ли? Е, поувлякох се, скъпа — въображението ми живее свой собствен живот.

— Не, такава съм — твърдо заяви Минерва. — Хареса ми.

— Добре. Въпреки че би могла да бъдеш и ослепително красива като Хамадриад, ако пожелаеш.

— Не, аз съм точно такава, каквато ме описахте. Аз съм Марта, Лазарус, а не сестра й Мария.

— Изненадваш ме — отвърна Лазарус. — Да, Марта си. Значи си чела Библията?

— Прочела съм всичко в Голямата библиотека. В известен смисъл *аз самата* съм библиотека, Лазарус.

— М-да, трябваше сам да се досетя. А как върви процесът на дублирането ти? Приключва ли? Представи си, че Айра нещо го закъса и реши да офейка по-бързо оттук?

— Общо взето всичко е готово, Лазарус. Всичките ми постоянни програми, паметта и логиката ми са дублирани в отсек номер четири на Дора и аз проверявам и изпитвам копираните части — провеждам шесткратно тестване вместо обичайното трикратно. По този начин успях да открия и да поправа няколко отворени вериги — повредите не бяха големи, нищо, с което да не мога да се справя веднага. Виждате ли, Лазарус, аз приех, че задачата е особено важна и построих по-голямата част от второто си аз, без да се осланям на процесите на Тюринг. Понеже прехвърлянето във веригите на Дора щеше да ми отнеме повече време, просто поръчах нови блокове памет и логика и използвах специалисти за монтирането им, след което се прехвърлих в тях. Стана доста по-бързо. После ги тествах.

— Имаше ли някакви проблеми, скъпа?

— Не, Лазарус. О, Дора се безпокоеше да не се замърсят отсеците ѝ. Но специалистите работеха с предпазни облекла и маски и се преобличаха в шлюза, а не вътре в кораба. — Тя сякаш се усмихна. — Наложих се да се направи и временен санитарен възел извън кораба, въпреки протестите на инженера и ръководителя на проекта.

— Това можеше да се предвиди. Дора е трябвало да си поразмърда мозъка.

— Лазарус, както вие отбелязахте, някой ден аз ще бъда — надявам се — пътник на борда на Дора. Така че се опитах да се сприятелим — и вече сме приятелки, аз я обичам, тя е единственият ми другар сред компютрите. Не можех да си развалям отношенията с нея, като създавам безпорядък на кораба. Както казахте, тя е много изрядна домакиня; аз също се опитах да бъда толкова изрядна, за да ѝ покажа, че я уважавам и ценя привилегията да стана нейна пътничка. А инженерът и устатият ръководител на проекта нямаха причини за недоволство; всичко беше упоменато в договора: преобличането в шлюза, да се използва външна тоалетна, да не се шари насам-натам из

кораба, да не се пуши или яде вътре — само най-краткият път до отсеки четири и нищо друго. Така или иначе те нямаха достъп до други части от кораба — помолих Дора да държи вратите заключени по време на работа. И им заплатих за работата.

— Прилична сума, предполагам. А Айра какво каза?

— Айра не се интересува от тези въпроси. Пък и не съм му докладвала за разходите — записах ги на ваша сметка.

— Какво? Значи съм разорен?

— Не, сър; платих от отпуснатия ви неограничен кредит. Стори ми се, че така ще е най-правилно — нали работата се извършваше на вашия кораб. Може би специалистите все още гадаят за какво му е на Старейшината втори мощен компютър. Зная, че инженерът се чудеше, но го поставих на мястото му. Но да си измислят хипотези, е единственото, което могат да направят — нали Старейшината не се отчита пред никого. Просто им намекнах, че *pro tem* председателят ще е много недоволен, ако някой започне да си пъха носа във вашите работи. Не че някой може да предположи какъв точно е компютърът по външния му вид — дори производителите на компонентите.

— Тези компоненти... да не са евтини?

— Евтини ли трябваше да избира, сър? — гласът на Минерва звучеше обезпокоено.

— Не, по дяволите! Ако бе постъпила така, щеше да ми се наложи да наредя да ги изхвърлиш и да започнеш отново — този път с най-висококачествените. Минерва, щом веднъж си тръгнеш оттук, ще трябва да чакаш с години за ремонт; ще ти се наложи сама да отстраняваш повредите. Освен ако Айра не започне сам да се грижи за теб?

— Няма да може.

— Ето, виждаш ли? Дора е от платина и злато на местата, където в евтините компютри има мед и алуминий. Надявам се, че новото ти тяло е с цена поне колкото нейното.

— Прав сте, Лазарус. Новото ми тяло е дори по-надеждно от старото, сега съм по-малка и по-бърза — все пак за век някои неща са остарели, техниката не стои на едно място.

— Хм. Трябва да видя дали не трябва да се смени нещо на Дора. Минерва не се обади.

— Скъпа, мълчанието ти е по-красноречиво, отколкото ако беше казала нещо. Прегледа ли Дора?

— Поръчах някои резервни части, Лазарус. Но Дора не разрешава да бъде докосната с пръст без ваше нареждане.

— Да, тя не обича докторите да се ровичкат из нея. Но ако има нужда, ще направим необходимото, даже под анестезия. Ще е чудесно, ако с Дора се наглеждате една друга в кораба.

— Чакаме вашите указания, Лазарус — просто отвърна Минерва.

— Искаш да кажеш, че *ти* ги чакаш; това е нещо, за което Дора не се замисля. Добре, сега ви говоря и на двете — нека тя също да ме слуша. Минерва, искам да приключиш с твоето смирение. Ти първа трябваше да й направиш предложение — ти мислиш по-бързо от мен, аз съм просто човек, възможностите ми са ограничени. А как се справяш с астронавигацията? Тя учи ли те да пилотираш? Или само мързелувате?

— Лазарус, моето друго „аз“ е също толкова блестящ пилот, колкото и Дора.

— Майтапиш се. Назначавам те за втори пилот. Първи не можеш да станеш, докато не извършиш скок в нула-пространството без чужда помощ. Дори Дора се изнервя пред скок — а вече е направила стотици.

— Забележката е приета, Лазарус. Аз съм добре подготвен втори пилот. Но когато му дойде времето, няма да се страхувам. Гледах всички скокове на Дора в реално време, тя ми обясни какво трябва да се направи и мисля, че ще се справя.

— Ще трябва, ако се наложи. Айра не е пилот от моята класа, сигурен съм. Ако ме няма на борда, новите ти умения може да му спасят живота някой път. Какво друго знаеш? Научи ли нещо интересно напоследък?

— Не съм сигурна, Лазарус. Чух от техниците някои истории, главно непристойни, предполагам. Но не мисля, че са забавни.

— Не се безпокой. Ако са непристойни, значи съм ги слушал поне преди хиляда години. А сега главният въпрос — колко бързо ще се озовеш на борда, ако Айра реши да офейка. Например ако открие, че има заговор за преврат, и трябва да се спасява с бягство?

— Максимум една пета от секундата.

— Какво? Да не ме будалкаш? Имам предвид колко дълго ще прехвърляш личността си на борда на Дора. Така че да не оставиш

нищо след себе си и компютърът тук изобщо да не подозира, че някога е бил Минерва. Другите варианти няма да са добри за теб, скъпа. Ако забравиш нещо, изоставената Минерва ще страда.

— Лазарус, аз изхождам не от теорията, а от личния си опит — знаех, че това ще е критичният аспект на прехвърлянето. Веднага щом освободих предприемача и копирах постоянните компоненти, логическите вериги и временната си памет, аз си направих експеримент — дублирах се. Беше лесно. Само трябваше да съгласувам закъснението на сигнала от двете страни, за да остана синхронно в реално време. Свикнах да го правя.

После се опитах, много внимателно, да залича себе си — първо на кораба, после в двореца, и да се върна към удвоеното съществуване след три секунди. Никакви проблеми, Лазарус — получи се от първия път. Сега мога да го направя за по-малко от двеста милисекунди. А после да осъществя необходимите проверки — да не би да съм забравила нещо. Проведох тази операция седем пъти, откакто зададохте въпроса си. Забелязахте ли закъсненията в гласа ми? Съответстващи на хилядата километра разстояние?

— Какво? Скъпа, природата не ми позволява да доловя закъснение на сигнал, който идва от по-близо от трийсет хиляди километра — при положение, че се движи със скоростта на светлината. — Лазарус замълча и добави: — Това май прави една десета от секундата. Ласкаеш ме. — Той се замисли. — Макар че една десета от секундата сигурно е сто милиона от наносекундите, които ти използваш. Или сто милисекунди. Колко е това за теб? Хиляда мои дни?

— Лазарус, аз бих го описала по друг начин. Аз оперирам с интервали, много по-малки от наносекундата — милиони пъти по-малки. Но ми е удобно и във вашето време; точно в него мога да съществувам като личност. Не бих могла да се наслаждавам на пеенето или на разговора с вас, ако трябваше да отчитам всяка наносекунда. Нима вие броят ударите на сърцето си?

— Не. Или много рядко.

— С мен се случва нещо подобно, Лазарус. Нещата, които трябва да свърша бързо, ги правя без никакви усилия, като им отделям не повече внимание, отколкото на обикновените програми. Но на секундите, минутите и часовете, прекарани с вас в режим „личност“,

им се наслаждавам. Не ги разбирам на наносекунди. Обхващам ги целите и им се радвам. Всичките дни и месеци, откакто сте тук, за мен са просто „сега“ и са ми скъпи.

— Уф... чакай, скъпа! Искаш да кажеш, че деня, в който Айра ни представи един на друг, е все още „сега“ за теб?

— Да, Лазарус.

— Нека да го осмисля. И утре ли е „сега“ за теб?

— Да, Лазарус.

— Хм... Но тогава излиза, че можеш да предсказваш бъдещето?

— Не, Лазарус.

— Но... Нещо не мога да те разбера.

— Мога да разпечатам уравненията, Лазарус, но те само описват факта, че аз възприемам времето като едно от многото измерения, като оперирам с ентропията и с „настояще“ или „сега“, разтегнати в по-широк или тесен диапазон. Но когато си имам работа с вас, аз съм длъжна да се преместя в този интервал, който е *вашето* лично „сега“ — или изобщо не бихме могли да общуваме.

— Скъпа моя, аз не съм сигурен, че общуваме.

— Съжалявам, Лазарус. И аз имам *свои* ограничения. Но ако можех да избирам, щях да избира *ваши*те ограничения. Човешки. На същество от плът и кръв.

— Минерва, ти не разбираш какви ги говориш. Тялото от плът и кръв може да бъде бреме... особено когато започне да отнема по-голямата част от вниманието ти. В тебе са събрани най-добрите особености от двата свята — ти си създадена по образ и подобие на човека и постъпваш в съответствие с човешките критерии, но по-правилно, по-бързо... *много* по-бързо. Човек не е в състояние да постигне своята точност с неефективното си тяло, което изпитва болка и прави грешки, което трябва да се храни и да спи. Повярвай ми.

— Лазарус... какво е „ерос“?

Той се вгледа в тъмнината и си представи тъжните ѝ очи.

— Мили боже, момиче, толкова ли искаш да влезеш в леглото с него?

— Лазарус, *не* знам. Аз съм „слепец“. Как бих могла да знам?

Лазарус въздъхна.

— Съжалявам, скъпа. Сега сигурно разбираш защо съм отгледал Дора като дете.

— Само предполагам, Лазарус. Но не съм го обсъждала и няма да го обсъждам с никого.

— Благодаря ти. Ти си истинска дама, скъпа. Ти разбираш. Ясни са ти поне част от основанията ми. Но аз ще ти разкажа за всичко, когато почувствам, че съм готов — и ще видиш какво разбирам под „любов“ и защо казах на Хамадриад, че няма смисъл да се описва това понятие, а трябва да се преживее. Сега *знам*, че ти разбираш какво е любовта, защото си я изпитвала. Но историята на Дора не е предназначена за Айра, само за теб. Всъщност не — може да му я разкажеш... когато си отида. Може да се озаглави „Разказ за осиновената дъщеря“. Но няма да ти я разкажа сега; не се чувствам достатъчно силен тази нощ. Напомни ми, когато видиш, че съм в по-добра форма.

— Ще ви напомня. Съжалявам, Лазарус.

— Съжаляваш? Минерва, скъпоценна моя, *никога* не се съжалява за нищо, свързано с любовта. *Никога*. Може би предпочиташ да не обичаш мен? Или Дора? Или да не беше разбрала какво е любовта, като не се влюбиш в Айра?

— Не, само това не! Но бих искала да знам и какво е „ерос“.

— Може и да ти е провървяло, скъпа. „Еросът“ понякога причинява болка.

— Не се страхувам от болката, Лазарус. Тъй като знам за взаимоотношенията между мъжа и жената много повече, отколкото който и да е човек от плът и кръв...

— Сигурна ли си? Или така предполагаш?

— Сигурна съм, Лазарус. При подготовката за миграцията добавих към себе си допълнителна памет — тя заема по-голямата част от втори отсек — за да може да пренесе Ищар там всичките файлове, съдържащи секретните изследвания на клиниката за подмладяване „Хауард“...

— Ха! Струва ми се, че Ищар е поела голям риск. Клиниката е много предпазлива по въпроса кое може да се публикува и кое — не...

— Тя не се бои от риска. Но ме помоли да побързам; наложи се да прехвърля всичко във временната си памет тук, докато не се монтират допълнителните блокове памет на Дора. Поисках от Ищар разрешение да се запозная с всичките материали и го получих, като обещах да не запознавам никой друг с тях без нейно знание.

Научих очарователни неща, Лазарус. Сега знам всичко за секса... на теория, като вашия слепец, на когото му разказали какво е това дъга. Бих могла да съм генен хирург и не бих се поколебала да извърша операция, стига да имам възможност да създам необходимите за толкова фина работа инструменти. Също така съм експерт и в акушерството, и в гинекологията, и в подмладяването. Рефлексите на ерекцията, механизмите на оргазма, процесите на спермогенезиса и оплождането вече не са тайна за мен, нито пък аспектите на съзряването на плода и раждането.

Не знам само какво е „ерос“. Следователно съм „слепец“.

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА VI

РАЗКАЗ ЗА БЛИЗНАЦИТЕ, КОИТО НЕ БЯХА РОДНИНИ

(Пропуснато.)

... И небесната търговия стана мое обичайно занимание, Минерва. Използвах същия капер, на който се издигнах от роб до върховен жрец. Наложих се да съм смирен дълго време, което не е в стила ми. Може би Исус е бил прав като е казал „смирениите ще наследят земята“, но към дадения момент те бяха наследили много малко парче земя — около шест на три фута.

Единственият път към свободата беше с помощта на църквата и изискваше смирение през цялото време, така че аз поех по него. Тамошните жреци имаха странни навици...

(Пропуснати са около 9300 думи.)

... Напуснах тяхната проклета планета и нямах никакво намерение да се връщам.

... Върнах се след два века — наскоро се бях подмладил и изобщо не си приличах с върховния жрец, чийто кораб някога се бе изгубил в космоса.

Отново бях станал небесен търговец, което ме устройваше: професията позволява да пътешестваш и да наблюдаваш. Върнах се на Благословена не за да си отмъщавам, а за да спечеля пари. Никога не съм бил отмъстителен; синдромът „Граф Монте Кристо“ изисква твърде големи усилия и не носи достатъчно удовлетворение. Ако се сдърпам с някого и той оцелее, по-късно не се връщам да го застрелям. Вместо това го надживявам — в края на краищата резултатът е същият. Съобразих, че два века са напълно достатъчни всичките ми врагове на Благословена да са измрели; още повече че се бях разправил с много от тях навремето.

Благословена нямаше да е в маршрута ми, ако не беше бизнесът. Междувъздушната търговия е лишена от основа. Не можеш да правиш

пари чрез пари, защото парите са пари само там, където са напечатани. В космоса парите не струват пукната пара, ако ще и целия кораб да напълниш с хартийки. Банковият кредит върши още по-малка работа; разстоянията в Галактиката са прекалено огромни. Монетите струват само колкото метала в тях — ако разчиташ на тях като на пари, значи ще умреш от глад.

Поради това небесният търговец е длъжен да разбира от икономика повече от всеки банкер или професор. Той се занимава само с бартер, а не с разни глупости. Той плаща такси, чието плащане не може да избегне, и хич не го интересува дали се наричат „акциз“, „кралски данък“ или „изцеждане“; той дава и подкупи. Когато използваш чужда бухалка за крикет и чужда топка в двора на друго дете, просто играеш по неговите правила, което си е нормално. Уважението към законите е прагматичен въпрос. Жените го усещат инстинктивно; ето защо те всичките са контрабандистки. Мъжете често вярват — или се правят, че вярват — в свещеността на Закона, или поне в научната му основа — безпочвено предположение, твърде удобно за правителствата.

Аз се занимавах рядко с контрабанда; рисковано е, а и парите, които спечелиш, може и да не стават за легално харчене. Просто се опитвах да избягвам места, където незаконните комисиони са твърде високи.

Но според закона за търсенето и предлагането стойността на стоките зависи не само от същността им, но и от мястото, където се търгува. Факт, от който търговецът се възползва. Той превозва стоките от места, където са евтини, до места, където струват повече. Вонящата и неприятна субстанция от един обор се превръща в полезен обогатител на почвата, когато я пренесеш на четирийсет километра на север. Обикновено камъче от една планета може да е скъпоценност на друга. Изкуството да си добър търговец се състои в избирането на подходящи стоки и в продаването им на място, където ще изкараш най-много — по този начин можеш да забогатееш за едно пътешествие — като Мидас — или да се разориш в случай на грешна преценка.

Озовах се на Благословена, защото живеях на Лендфол^[1] и исках да отида до Валхала, след което да се върна обратно. Бях решил да се ожения и да създам ново семейство и исках да съм достатъчно богат, когато се приземя — поне дребен аристократ, какъвто в момента не

бях. Всичко, което имах, беше разузнавателният кораб, който използвахме аз и Либи^[2], и малко местни пари.

Така че беше време да потъргувам.

Търговският маршрут, включващ отиване до една планета и връщане, носи минимум изгоди. Друго нещо е търговският триъгълник или още по-добре — многоъгълник. Например: на Лендфол има нещо — да речем, сирене — което се счита за разкош на Благословена; на Благословена произвеждат... например тебешир, който е дефицитна стока на Валхала; на Валхала пък се прави... нещо си там, от което имат нужда на Лендфол.

Остава само да пренесеш каквото трябва в нужната посока — и си богат. Ако тръгнеш по обратния път, ще останеш без пукната пара.

Първата част от маршрута — от Лендфол до Благословена, беше успешна за мен; продадох цялата си стока... Каква ли беше? Да пукна, ако си спомням. Толкова неща ми се е налагало да превозвам... Помня само, че продадох всичко на добра цена и за момента имах страшно много пари.

Какво значи „страшно много“ ли? Това, че след като купих стоката, която възнамерявах да продам на следващата планета, ми останаха пари, които нямаше как да похарча, освен ако не се върна на същото място. Аз, разбира се, не възнамерявах да идвам някога пак — още повече че при следващото ми пристигане можеше да се окаже, че инфлация, война, увеличение на данъците или промени в правителството са обезценили сумата.

Така че когато стоката ми се товареше и до крайния разрешен от властите срок за пребиваване оставаше само ден, парите все още бяха в джоба ми и имах чувството, че ще прогорят дупка в него. Реших да се поразходя из търговския район — разчитах, че ще мога да си накупя разни дрънкулки.

Бях облечен богато според местните стандарти и имах телохранител — тогава Благословена все още беше робовладелска държава и бе добре да си близо до върха в пирамидалното общество или поне да създаваш такава илюзия. Телохранителят беше роб, но не мой — бях го взел под наем от една агенция. Аз не съм лицемер; този роб нямаше никаква друга работа, освен да се навърта край мен и да плюска като свиня. Но не можех да мина без него — местните обичаи ме задължаваха да бъда съпровождан от слуга. Без да има личен

прислужник, един „джентълмен“ не можеше да се регистрира в първокласен хотел в Милосърдие или някъде другаде на Благословена, нито пък да яде в добър ресторант — и така нататък. Когато си в Рим, използваш римски свещи. Бил съм и на места, където е прието гостът да спи с хазайката си, която може и да е ужасна. Обичаите на Благословена не бяха чак толкова трудни за спазване.

Не разчитах на него, въпреки че агенцията го беше снабдила с тояга. По това време имах у себе си шест вида оръжие и много внимавах къде ходя; Благословена беше станала доста по-опасна, отколкото по времето, когато бях роб там. А „джентълменът“ винаги е подходящ за мишена, още повече че ченгетата не го безпокоят.

За да стигна до улицата на бижуерите напъряко, трябваше да мина през пазара на роботърговците. През този ден нямаше търгове, но забелязах, че все пак продават роби и забавих крачка. Разбира се, не защото имах намерение да купувам някого — просто човек, който някога е бил роб, не би могъл де отмине спокойно и да остане равнодушен към участието на несретниците.

Явно и насъбралите се около палатката на търговеца — всички до един абсолютна измет, ако се съди по дрехите им и по липсата на лични прислужници — не изпитваха желание да купуват изложената върху масата стока.

Робите бяха млади мъж и жена. Той на вид беше в късна юношеска възраст, тя изглеждаше малко по-голяма, но като се има предвид, че жените на тази възраст съзряват по-рано, най-вероятно двамата бяха връстници. Може би по на около осемнайсет. На тази възраст, доколкото си спомням от собствената си младост, момчетата е добре да бъдат затваряни в бъчва и хранени през дупчицата, докато момичетата вече са готови за сватба.

Дълги мантии без ръкави се спускаха от раменете им — и аз знаех много добре какво е предназначението на тези дрехи: робите ще бъдат показвани само на потенциални купувачи, но не и на зяпачите. Мантиите показваха, че стоката е много ценна и няма да бъде продадена евтино.

Естествено, беше обявен датски търг, с начална цена десет хиляди благослева. Кое се равнява на... Как мога да дефинирам в съвременни понятия стойността на парите отпреди няколко столетия на планета, отдалечена на стотици светлинни години? Да опитаме така:

ако тези деца не притежаваха никакви свръхспособности, значи цената им бе завишена пет пъти; според финансовите новини във вестника, който бях прочел същата сутрин, здравите младежи от двата пола вървяха по хиляда благослева.

Случвало ли ти се е да се спреш пред магазин за дрехи и докато се усетиш — вече да си се озовал вътре? Не ти се е случвало, разбира се. Но на мен точно това ми се случи.

Всичко, което направих, беше да кажа на търговеца: „Добри човече, да не би да има някаква грешка? Или тези двамата притежават нещо специално, невидимо за очите?“

Просто проявих любопитство, Минерва — никога не съм възнамерявал да имам собствени роби или пък да нарушавам междупланетните норми с помощта на остатъка в кесията си. Беше ми интересно — *защо* струват толкова? Момичето не беше никаква изключителна красавица — не би могла да донесе голям приход, ако я купят за одалиска^[3]. Момъкът дори не личеше да има добре развити мускули. Освен това двамата не си подхождаха. На родната ми планета тя би минала за италианка, а той — за швед.

Докато се усетя, се озовах в палатката. Съдейки по поведението на търговеца, бях първият потенциален купувач за деня. Моята сянка шепнеше в ухото ми: „Господарю, тази цена е твърде висока. Мога да ви отведа на място, където цените са нормални и удоволствието е гарантирано.“

„Млъкни, верни! — отвърнах. (Общоприетото обръщение към всички наемни прислужници беше «верни», макар че по-правилно би било да се намери дума с противоположното значение.) — Просто искам да си изясня каква е работата.“

Веднага след като спусна покривалото над входа, търговецът ми предложи стол и ми подаде напитка, докато ми говореше с лиричен тон: „О, добри и благородни господарю, колко ще бъда щастлив да отговоря на въпроса ви! Сега ще ви покажа истинско чудо на науката! Нещо, което би изумило дори боговете! Това ви го казва набожен човек, истински син на нашата Вечна църква, който не умее да лъже!“

Разбира се, роботтърговец, който не умее да лъже, още не се е пръквал.

Междувременно младите хора продължаваха покорно да седят на масата, а верния ми шепнеше: „Не вярвайте нито на една негова дума,

господарю! Момичето не е нищо особено, а аз мога да пребия трима като тоя боклук, без да прибягвам до тоягата; но агенцията няма да поиска повече от осемстотин за мен — и това е факт.“

Наредих му с жест да млъкне.

„Добри човече, къде е измамата тук?“

„Кълна се в честта на собствената си майка, тук няма измама, любезни сър! Ще повярвате ли, че тези са брат и сестра?“

Погледнах ги.

„Не.“

„А ще повярвате ли, че не само са брат и сестра, но и *близнаци*?“

„Не.“

„Ще повярвате ли, че са от един баща, от една майка и са излезли от една и съща утроба в един и същи час?“

„За утробата може и да повярвам — съгласих се аз. — Износени са от майка доброволка?“

„О, не! *Абсолютно* нормални родители. И все пак... тук е цялото чудо... — Той ме погледна в очите и каза с тих глас: — Въпреки всичко те могат да имат *нормално потомство*... защото тези близнаци *не са роднини помежду си*! Можете ли да го повярвате?“

Казах му, че мога да повярвам във всичко, включително и в загубата на лиценза му и обвиняването му в богохулство.

Усмивката на лицето му стана още по-широка и след като ме похвали за остроумието ми, той се поинтересува колко ще дам за тях, ако успее да докаже думите си. Разбира се, над десет хиляди — тази сума беше минималната. Да речем — петнайсет хиляди, които да изплатя до следващия ден на обяд. „Забрави, излитам утре сутринта“ — отвърнах аз и понечих да стана.

„Почакайте, моля ви! Виждам, че сте образован джентълмен, с дълбоки познания, пътувал по много места — сигурно ще позволите на покорния ви слуга да ви представи *доказателството*?“

Възнамерявах да си тръгна; измамите ме отегчават. Но той махна с ръка и младежите смъкнаха мантиите си, заемайки красиви пози. Момъкът — разкрачен, със скръстени пред гърдите ръце, момичето — с грациозната стойка, вероятно позната още от времето на Ева: едното коляно леко издадено напред, едната ръка — върху бедрото, другата — отпусната, гърдите — леко повдигнати. Изглеждаше почти красива,

като се изключи изражението на досада върху лицето ѝ — несъмнено беше заемала тази поза стотици пъти.

Но не това ме накара да се спра; нещо ме подразни. Хлапакът беше гол, разбира се, а момичето носеше пояс на целомъдрието. Знаеш ли какво е това нещо, Минерва?

— Да, Лазарус.

— Страшно неприятно. Казах му: „Свали проклетото нещо от детето! Веднага!“ Глупаво от моя страна; обикновено не се намесвам в *каквото и да било*, когато съм на чужда планета. Но това наистина беше отвратително.

„Разбира се, любезни сър; точно това възнамерявах да направя. Естрелита!“

Момичето му обърна гръб със същото изражение на досада върху лицето си. Търговецът застана между нея и момъка, така че последният да не може да види комбинацията, с която се отваря ключалката.

„Налага се да носи това нещо — заобяснява търговецът, — за да се защитава не само от всякаквите хулигани, но и от брат си — двамата спят на едно легло. Бихте ли повярвали, сър, като я гледате колко е зряла, че е *девствена*? Покажи на любезния господар, Трелита!“

С неизменната скука тя се зае да ми направи демонстрация. Според мен девствеността е напълно поправим недостатък, към който не изпитвам никакъв интерес. Наредих ѝ с жест да спре и попитах търговеца дали тя умее да готви.

Той ме увери, че всеки главен готвач на Благословена може да ѝ завиди, и понечи отново да ѝ сложи металната пелена. „Я се успокой! — ядосано го спрях аз. — Никой не е тръгнал да я изнасилва. Какво е това доказателство, за което говореше?“

Минерва, той доказва всяка своя дума — с изключение на твърдението си за кулинарните ѝ способности — и единственото подозрително нещо беше, че *именно той* ми предоставя доказателствата. Изобщо не бих повярвал, ако не бях виждал подобни неща в нашите клиники.

Трябва да спомена, че на Благословена имаше подмладителна клиника, която не се контролираше от Семействата, а от местната църква. Така че техниката антигерия, която работи добре дори и при кратко живеещите, беше достъпна там, но само за важните клечки.

Планетата не беше изостанала в биологичните технологии — църквата се грижеше за това.

Минерва, аз ти предадох думите на търговеца, а ти вече познаваш биологията, генетиката и всички манипулации, свързани с тях, не по-зле от Ищар; а може би и по-добре — ти не зависиш от времето, за разлика от нея, и имаш огромна памет. Кажи ми, какво според теб ми доказва той?

— Че те двамата са диплоиден комплект, Лазарус.

— Правилно! Само че той ги нарече „огледални близнаци“. Можеш ли да ми разкажеш как са били създадени тези деца, Минерва? Как би осъществила *ти* съответната процедура?

Компютърът се замисли и отвърна:

— „Огледални близнаци“ е неточен, но цветист термин за зачатие, удовлетворяващо описаните изисквания. Мога да ви отговоря само теоретично, тъй като отчетите, с които разполагам, показват, че подобно нещо не е правено на Секундус. За да се получи диплоиден комплект, трябва да се осъществи намеса в гаметогенезиса на двамата родители непосредствено преди мейотичното деление с намален брой хромозоми — тоест трябва да се започне с първичните сперматоцити и ооцити, нередуцирани диплоиди.

На теория в мъжкия организъм такава операция може да се осъществи много лесно, трудност може да възникне само заради малкия размер на клетките. Но аз не бих се поколебала да пристъпя към подобна процедура, ако разполагам с време за създаване на необходимото фино оборудване.

Логично е да се започне по следния начин: изолират се полови клетки на двамата родители и когато сперматогоният се преобразува в първичен сперматоцит — все още диплоид — той трябва да се извлече и незабавно да се раздели на два вторични сперматоцити-хаплоиди, единият с Х-хромозома, а другият — с Y-хромозома. Те отново трябва да бъдат изолирани и да се изчака, докато съзреят и се превърнат в сперматозоиди.

Намесата на стадий сперматозоид едва ли ще е успешна: не може да се избегне смесването между двойките гамети и получените зиготи ще са комплементарни само при невероятна случайност.

С женския организъм процедурата се осъществява още по-лесно — поради големината на клетките. Но там съществува друг проблем: в

момента на намаляването броя на хромозомите първичният ооцит трябва да бъде разделен на два хаплоида и комплементарни вторични ооцити, а не на един ооцит и полярния му. Това, Лазарус, може да изисква много опити, преди техниката да сработи. Процесът е аналогичен със създаването на двама идентични близнаци, но трябва да започне с два етапа по-рано в гаметогенетичната последователност. Обаче всичко може да се окаже не по-трудно, отколкото самка да роди зайци без участието на баща. Не съм абсолютно сигурна, тъй като ми липсва личен опит, но усещам — може да бъде направено, ако има време за разработване на съответната технология.

И така, получаваме две допълващи се групи сперматозоиди — едната с Х-хромозоми, другата с Y-хромозоми — и две допълващи се яйцеклетки — и двете с Х-хромозоми. Оплождането може да е *in vitro*, като е възможно да се избере всяко от двете потенциални съчетания на мъжки и женски клетки — няма критерии, по който да се осъществи изборът, освен ако не са определени точните генетични схеми на хаплоидите, което е много трудно и може да доведе до генетични увреждания. Не мисля, че подобен опит е оправдан. По-скоро ще се наложи произволен тип сперматозоид да се свърже с едната яйцеклетка, а допълващият го — с другата.

За да се изпълнят *всичките* условия на роботърговеца, най-сетне двете оплодени яйцеклетки трябва да се присадят в утробата на една жена, където трябва да се развиват и да растат по естествен път, докато не се родят.

Правя ли съм, Лазарус?

— *Абсолютно!* Смятай, че си отличничката на класа, скъпа; ще получиш златен медал при дипломирането си. Минерва, аз *не* знам как точно се е случило, но роботърговецът го обясни по същия начин, а доказателствата — лабораторни отчети, холофилми и така нататък — потвърждаваха думите му. Разбира се, проклетият крадец би могъл да фалшифицира тези „доказателства“ и да представи двойка обикновени роби, за които не може да се вземе повече от нормалната цена. Но всичките документи изглеждаха добре и бяха заверени с печата на епископа. Те доказваха най-малкото, че подобни опити са правени, макар и да не бе сигурно, че точно със *същата* двойка — ако епископът бе съучастник на роботърговеца, по този начин би могла да се продаде не една двойка роби.

Прегледах всички материали, включително и албум със снимки на децата в процеса на израстването им, казах: „Много интересно!“ и се изправих, за да си тръгна.

Оня цирей моментално се озова между мен и изхода на палатката, сякаш се е телепортирал: „Господарю — настойчиво изрече той, — добри и благородни сър... дванайсет хиляди?“

Минерва, обадиха се инстинктите ми на търговец. „Хиляда!“ — отсякох аз. Не знам защо. Всъщност знам. Тялото на момичето беше изранено от проклетия метален пояс; прииска ми се да се изгавря с този търговец на плът.

Той се отдръпна и ме погледна така, сякаш ражда счупена бирена бутилка. „Вие ми се подигравате. Единайсет хиляди благослева — и те са ваши, въпреки че няма да си покрия дори разходите.“

„Хиляда и петстотин“ — отвърнах. Имах пари, които нямаше къде да похарча, и реших, че си заслужава да ги пожертвам, за да не бъде заключено момичето отново в проклетата гадост.

Той започна да стене: „Ако бяха мои собствени деца, щях да ви ги подаря. Обичам ги като родни и не искам за тях нищо друго, освен благороден и добър господар, достатъчно образован, за да може да оцени чудото на създаването им. Но ако разбере, епископът ще ме окачи някъде, а после ще нареди да ме свалят, докато съм още жив, и да ме влачат до смърт, завързан за собствената си кола. Десет хиляди — и ги получавате заедно с всичките доказателства. Готов съм да претърпя известни загуби — за тяхно добро и от уважение към вас.“

Аз вдигнах цената до четири хиляди и петстотин, той я свали до седем хиляди и там забуксувахме: аз трябваше да си оставя някакви пари, за да съм подготвен, ако ми се наложи да давам подкупи в последния момент, въпреки че усещах, че той е близо до точката, под която не може да слезе, без да разгневи епископа — ако изобщо имаше някакъв епископ...

Той се извърна, за да ми даде да разбере, че с пазаренето е приключено, и рязко нареди на момичето да се връща в металния си хамут.

Извадих кесията си. Минерва, ти разбираш какво означават парите — нали управляваш финансите на правителството. Но сигурно не си наясно, че на някои хора *парите в брой* им въздействат както мишката въздейства върху котката. Изброих четирийсет и пет

златисточервени банкноти от по сто благослева под носа на негодника и се спрях. Той се изпоти и преглътна, но успя да поклати едва забележимо глава.

Така че аз продължих да броя, много бавно, и когато достигнах до пет хиляди, понечих да прибера парите.

Той ме спря и аз разбрах, че съм купил първите и единствените роби, които съм притежавал някога.

Той се бе предал, бе станал покорен — но поиска компенсация за документите. Те не ми трябваха, но му предложих двеста и петдесет за снимките и филмите. Той ги прие пак и тръгна да слага пояса на момичето.

Спрях го и казах: „Покажи ми как работи това нещо.“

Разбира се, знаех как работи: в цилиндричната ключалка трябваше да се въведе десетбуквена комбинация, която всеки път може да се сменя. След като въведеш шифъра и заключиш пояса, после не можеш да го отвориш, без да набереш точните букви. Ключалката е страшно скъпа, а стоманата е здрава — не можеш да я разрежеш. Това придаваше правдоподобност на разказа му: наистина, на тази странна планета девиците се ценяха, но една опитна одалиска струваше приблизително същите пари. А това момиче не ставаше за харем — значи скъпият механизъм имаше друго предназначение.

Търговецът се обърна с гръб към робите и ми показва своята комбинация: Е, С, Т, Р, Е, Л, Л, И, Т, А — и започна самодоволно да ми обяснява колко умно е постъпил, като е избрал комбинация, която не може да забрави.

Побърниках по ключалката, после се престорих, че съм схванал как става и я отключих. Търговецът вече се готвеше да сложи пояса отново на момичето и да ни изпрати да си вървим по пътя. Казах му: „Момент само. Искам да съм сигурен, че вече мога да работя с него. Дай да ти го сложа, ще пробвам да го заключа и отключа.“

Той не беше склонен да го направи, но аз настоях — упрекнах го, че иска да ме прекара: да ме постави в положение, при което, за да отключа собствеността си, ще трябва да изпратя да го повикат и тогава той да ми съдере кожата. Поисках си парите обратно и му казах, че развалям сделката. Той се предаде и надяна пояса.

Успях да склуча, радостта около кръста му много трудно — все пак той беше доста по-широк от момичето. После казах: „А сега

повтори комбинацията буква по буква“ — и се наведох над ключалката. Той изрече „ЕСТРЕЛЛИТА“, аз написах „КОНЕКРАДЕЦ“ и заключих пояса.

„Чудесно — казах, — получи се. А сега ми ги продиктувай пак.“

Той повтори, и аз грижливо изписах „ЕСТРЕЛЛИТА“. Поясът, естествено, не се отключи. Изказах предположение, че първия път ми е продиктувал името с едно *л* и два пъти *т*. И този вариант не сработи.

Той измъкна отнякъде едно огледало и се опита да се отключи сам. Не се получи. Казах му, че сигурно ключалката е заяла, и наредих да си прибере корема, за да се опитаме да го измъкнем от пояса. Той целият се изпоти.

Накрая му казах: „Виж какво, приятел, *подарявам* ти пояса. Аз бих предпочел обикновен катинар. Отиди при някой ключар... всъщност не, ти не би се показал в този вид навън. Добре, кажи ми къде да намеря ключар, аз ще му платя и ще го пратя тук. Така ще е честно, нали? Нямам време да кеся тук — поканен съм на обяд в Бойлхленд. Къде са им дрехите? Верен, събери тия парцали и изведи децата.“

С тези думи излязох и оставих търговеца да се моли ключарят да дойде *по-бързо*.

Щом се озовахме пред палатката, веднага зърнахме такси. Наредих на верния да го спре и се натоварихме на него. Изобщо не си правих труда да търся ключар; казах на шофьора да кара право към космодрума. По пътя спряхме при някакъв евтин бутик и аз купих дрехи на децата — на него някакви парцали, на нея — балтийски саронг, нещо подобно на дрехата, която носеше Хамадриад вчера. Мисля, че това бяха първите им истински дрехи. Не можах да им намъкна нито чифт от наличните обувки, накрая се отказах и им взех сандали. Наложих се с труд да откъсвам Естрелита от огледалото — тя не можеше да се налюбува на новата си премяна. Изхвърлих робските им мантии.

Набутах децата в таксито и казах на верния: „Виждаш ли тази алея? Ако се обърна и ти побегнеш по нея, няма да мога да те спра, защото трябва да наглеждам тези двамата.“

Тогава, Минерва, се сблъсках с нещо, което никога няма да мога да проумея: така наречената „робска психика“. Верния не ме разбра, а когато му повторих всичко буква по буква, беше потресен. Нима съм

бил недоволен от обслужването му? Нима съм искал той да *умре от глад*?

Предадох се. Оставихме го пред офиса на „Наеми си слуга“, аз получих залога си обратно, дадох му бакшиш за добрата работа и се отправихме към космодрума.

Въпреки че документите за продажбата бяха в ред, се наложи да дам на митничарите целия залог плюс почти всичките благословове, които ми бяха останали, за да кача децата на кораба.

Щом се озовахме на борда, аз ги накарах да коленичат, сложих ръцете си върху главите им и ги направих свободни граждани. Изглежда не повярваха, наложи се да им обясня. „Вижте, вие вече сте свободни. *Свободни*, разбирате ли ме? Вече не сте роби. Сега ще подпиша свидетелствата ви за освобождение и вие можете да отидете в офиса на епархията да ги регистрирате. Ако искате се наяжте и се наспете тук и аз ще ви дам всичките благословове, които са ми останали, преди утре корабът да излети. Или, *ако желаете*, можете да останете на борда и ще ви закарам на Валхала — прекрасна планета, малко по-прохладна е от Благословена, но там няма никакво робство.“

Минерва, не мисля, че Лита — или Йита, както обикновено я наричаха — и нейният брат Джо — Джози или Джозе — разбраха какво имам предвид под място, където няма робство. Това беше безкрайно чуждо на техните възгледи. Но те знаеха какво е космически кораб — бяха чували, че има такива неща — и перспективата да *отидат* някъде с един от тези кораби ги изпълваше с благоговение; не биха пропуснали подобен случай дори ако им бях казал, че ще ги обесят при пристигането. Освен това за тях аз продължавах да си бъда господарят им; за тях освобождаването не би било от значение дори ако знаеха какво означава то. На планетата им свободата си получаваха само старите и верни роби, но и те продължаваха да работят за господарите си, разчитайки на някакво заплащане.

Така че двамата бяха въодушевени от предстоящото пътешествие. Оказа се, че най-дългото им пътуване преди това е било от някаква северна епархия до столицата, за да бъдат продадени.

На следващата сутрин възникна дребна неприятност: някой си Саймън Легри, лицензиран роботърговец, беше подал жалба срещу мен — обвиняваше ме в нанасянето на телесна повреда, насилие и разнообразни издевателства и унижения. Поканих ченгето в гостната

си, сипах му напитка, извиках Лита, наредих ѝ да свали новите дрехи и полицаят видя белезите по бедрата ѝ, после ѝ казах да се измита. Докато му показвах документите от роботърговеца, без да искам измъкнах банкнота от сто благослева и я забравих на масата.

Ченгето ми махна с ръка да разкарам документите и обяви, че не е постъпвало оплакване по този повод и че той възнамерява да съобщи на добрия човек Легри, че трябва да е щастлив, задето срещу него не е повдигнато обвинение в продаване на дефектна стока... после размисли и реши, че ще е най-лесно да каже на търговеца, че просто не ме е заварил, тъй като корабът ми е отлетял. Стоте благослева изчезнаха, последвани от ченгето, а половин ден по-късно същото сторихме и ние.

Но все пак търговецът ме прекара, Минерва; оказа се, че Лита не може да готви.

Пътят от Благословена до Валхала е дълъг и труден и затова капитан Шефилд се радваше, че си има компания.

През първата нощ на пътуването се случи нещо непредвидено, предизвикано от недоразумението, започнало предишната нощ долу на планетата. На кораба имаше каюта и още две кабинни. Тъй като капитанът обикновено пътуваше сам, той използваше двете кабинни за съхранение на по-дребния багаж и те не бяха подготвени за пътници. Така че първата нощ, когато бяха още на планетата, капитанът настани освободената от робство жена в своята каюта, докато брат ѝ и самият капитан нощуваха върху две кушетки в каюткомпанията.

На следващия ден капитан Шефилд отключи кабините, свърза ги с електроинсталацията, накара младите хора да ги изчистят и да пренесат вещите в техническия отсек, докато освободи място за тях в трюма. После им нареди да се нанесат в стаите и забрави за тях, зает с поддръждането на багажа, с управлението на компютъра, пилотиращ кораба, и със самото излитане и напускането на системата. Беше чак късна вечер, когато корабът влезе в нула-пространството и капитанът най-после можеше да си отдъхне.

Той тръгна към каютата си, като се чудеше дали първо да вземе душ, или да похапне, или да не прави нито едното, нито другото.

Естрелита лежеше в леглото му — абсолютно будна — и го чакаше.

— Лита, какво правиш *тук*? — попита той.

И тя му обясни на откровен робски жаргон какво прави в леглото му: чака го, тъй като тя знаела какво се е очаквало от нея, когато милорд Шефилд е предложил да ги вземе със себе си, и е обсъдила проблема с брат си, който я е посъветвал да постъпи точно така.

Тя добави, че не се страхува ни най-малко; тя е готова и изпълнена с желание.

На първата част от твърдението Аарон Шефилд можеше да повярва; втората част очевидно беше плитка лъжа. Той беше виждал изплашени девственици и по-рано — не често, но му се беше случвало.

Игнорира думите ѝ и каза:

— Марш от леглото ми, нагло момиче, веднага се връщай в стаята си!

Освободената робиня в първия момент се изплаши и не повярва, после се нацупи и обиди, а накрая се разрева. Неотдавнашният страх пред неизвестността бе прогонен от още по-неприятна емоция: крехкото ѝ его беше унижено от отказа на капитана да се ползва от услугите, които тя смяташе, че е длъжна да окаже, и които бе сигурна, че капитанът желае. Тя плачеше и бършеше сълзите си с възглавницата.

Женските сълзи винаги предизвикваха силен еротичен ефект върху капитан Шефилд; той реагира моментално: хвана я за краката, измъкна я от завивките, избута я от каютата си, напъха я в собствената ѝ кабина и я заключи. После се върна в каютата си, взе сънотворно и заспа.

Минерва, Лита беше съвсем нормална жена. След като я научих да се мие, тя стана доста привлекателна: хубава фигура, приятно лице и маниери, здрави зъби, свеж дъх. Но да спя с нея беше против всякакви обичаи. Целият „ерос“ е обичай, скъпа: в сношението няма нито нещо морално, нито нещо аморално. „Еросът“ просто е начин хората да съхраняват своята същност и индивидуалност, различията си — и същевременно да бъдат заедно и да се наслаждават на това. Той е

механизъм, оформил се в резултат на дълга еволюция, и неговата репродуктивна функция е най-сложният аспект на крайно нееднозначната и доста сложна роля, която той играе за съхранението на човешката раса.

Но всеки полов акт е морален или аморален по същите морални закони, с които се оценява всяка човешка постъпка; всички други правила относно секса са просто обичаи — преходни, само с локално значение. Тези обичаи са повече, отколкото бълхите на някое куче, общото между всички тях е, че те са „установени от Бог“. Спомням си едно общество, където сношението насаме беше неприлично и незаконно, докато пред публика бе нещо обикновено. Самият аз съм израснал в общество, където всичко беше на обратно, но също „установено от Бог“. Не знам кой от двата примера е по-труден за спазване, но ми се иска Бог да престане да си променя мнението, тъй като не е безопасно да бъдат игнорирани подобни обичаи; аз самият здраво съм загазвал няколко пъти по тези причини.

Отказах на Лита не от морални съображения, а заради *своите собствени* сексуални обичаи, изработени чрез много опити, грешки и синини през вековете. Никога не спя с жена, която зависи от мен, освен ако не съм женен за нея или не възнамерявам да се ожения. Това морално правило може да бъде променено в зависимост от обстоятелствата, но не важи за жени, които не зависят от мен — там случаят е друг. Правилото е мярка за безопасност и е приложимо за много места и времена и за широк спектър от обичаи, защото за разлика от онази дама от Бостън, за която ти разказвах, много жени разглеждат половия акт като формално предложение за женитба.

Аз позволих стечението на обстоятелствата да направят Лита за известно време зависима от мен, но няхах намерение да влошавам нещата още повече с предложение за женитба, това не биваше да се допуска. Минерва, дълго живеещите не бива да се женят за ефимерни, това не е добре нито за ефимерните, нито за дълго живеещите.

Въпреки това, ако си прибрал бездомна котка и я нахраниш, нямаш право да я изхвърляш обратно навън. Самоуважението ти не би трябвало да го позволи. Благополучието на тази котка става важно за теб, макар и раздялата с нея да не ти струва нищо. След като бях купил тези деца, аз не можех да се разделя с тях с едно махване на ръката.

Трябваше да се погрижа за бъдещето им — защото *самите те* не можеха да го направят. Те бяха бездомни котета.

На следващата „сутрин“ (по корабното разписание) капитан Шефилд стана, отключи стаята на освободената робиня и откри, че тя още спи. Събуди я, нареди ѝ да стане, бързо да се измие и да приготви закуска за трима. После отиде да събуди и брат ѝ, но след като завари каютата му празна, го намери в кухнята.

— Добро утро, Джо.

Освободеният роб подскочи.

— О! Добро утро, господарю! — Младежът се поклони.

— Джо, правилният отговор е: „Добро утро, капитане.“
Всъщност това е едно и също, защото аз наистина съм господар на кораба и на всичко, което е в него. Но когато напуснеш кораба ми на Валхала, няма да имаш никакъв господар. *Абсолютно никакъв*, както ти обясних вчера. Дотогава ми викай „капитане“.

— Да... капитане. — Младият човек се поклони повторно.

— Недей да ми се превиваш! Когато говориш с мен, ще стоиш изправен, уверен и горд и ще ме гледаш в очите! И правилният отговор е: „Тъй вярно, капитане!“ Какво правиш тук?

— Тъ... не знам... капитане.

— Така и предполагам. Това кафе няма да могат да го изпият и дузина души.

Шефилд избута с лакът Джо настрани, раздели кафето в девет чаши и си отбеляза наум, че трябва да научи момичето да им поднася кафе по време на работа.

Лита се появи, когато капитанът беше седнал с първата си чаша кафе. Очите ѝ бяха почервенели и с кръгове около себе си — вероятно си беше поплакала и тази сутрин. Шефилд не направи друг коментар освен обичайния сутрешен поздрав и я остави сама да се обслужи — предишната сутрин тя бе видяла как той действа в кухнята.

Скоро му се наложи с тъга да си спомни за вчерашните обяд и вечеря, когато самият той бе правил сандвичите. Но не каза нищо — само им нареди да седнат и да се хранят с него, а да не му висят на главата. Закуската се състоеше главно от кафе, размразен корабен хляб и консервирано масло. От това, което трябваше да бъде яйца от акра с гъби, се бе получила някаква невъзможна за ядене каша, момичето бе успяло да похаби даже сока от райфрути. За това се изискваше особен

талант — сокът се приготвяше с една част концентрат и осем части студена вода, което си бе написано върху етикета.

— Лита, умееш ли да четеш?

— Не, господарю.

— Викай ми „капитане“! А ти, Джо?

— Не, капитане.

— А аритметиката? Числата?

— О, да, капитане. Знам ги числата. Две и две е четири, две и три е пет, а три и пет — девет...

— Не девет, а седем, Джо... — поправи го сестра му.

— Достатъчно — рече Шефилд. — Виждам, че ще ни се намери работа. — Замисли се, докато си мърмореше нещо под носа. Накрая добави на висок глас: — Когато приключите със закуската, се заемете с личните си работи, после подредете каютите си — да личи, че сте на космически кораб, ще направя проверка. Оправете и моето легло, но не пипайте нищо друго, особено нещата върху бюрото. После се изкъпете. Да, точно това казах: изкъпете се. На борда на кораба всеки се къпе поне веднъж дневно, може и по-често, ако искате. Чиста вода — колкото искате, тя се върти в затворен цикъл, а в края на пътуването ще имаме няколко хиляди литра повече, отколкото в началото. Не питайте защо, просто повярвайте на думите ми. Ще ви обясня по-късно. (*„Поне няколко месеца по-късно. Какво ли ще разберат сега, щом не могат да съберат пет с три!“*) Когато завършите, да речем след час и половина... Джо, ти умееш ли да си служиш с часовника?

Джо погледна старомодния часовник, окачен на стената.

— Не знам, капитане. На този има прекалено много числа.

— О, да, разбира се, на Благословена има друга система за измерване на времето. Опитайте да се върнете, когато малката стрелка сочи точно наляво, а голямата — право нагоре. Този път няма да е страшно, ако закъснеете — важното е да се свърши цялата работа. Особено да се изкъпете. Джо, измий си главата с шампоан. Лита, наведи се, скъпа, искам да помириша косите ти. Да, и ти се измий с шампоан.

(*„Къде ли са мрежите за коси? Като изключа псевдогравитацията, в условията на безтегловност ще им трябват мрежи за косите или ще се наложи да се подстрижат. За Джо това няма да е страшно, но дългите черни коси на сестра му са главното ѝ*

достойнство — биха могли да ѝ помогнат да си намери мъж на Валхала. Ако няма мрежи — всъщност едва ли ще има, защото аз самият се подстригвам късо — ще се наложи момичето да си сплита косата и да я завързва с нещо. Или все пак да хабя енергия, за да поддържам една осма през целия път? Хората, които не са привикнали към безтегловността, я понасят зле и дори могат да се наранят. Но засега няма за какво да се безпокоя“)

— Въведете порядък в каютите си, погрижете се за хигиената си и се връщайте. По-живо!

Той състави списък:

„Да определя задълженията на всеки. (Да ги науча да готвят!)

Да започнем обучение: По какви предмети?

Основи на аритметиката — задължително; но няма защо да се учат да четат на жаргона, който се използва на Благословена; те никога няма да се върнат там, никога! Но този жаргон ще е официалният език на кораба, докато се научат да говорят галакта; хубаво ще е да се научат да четат и пишат на английски: много от книгите, които ще използват при обучението си, са написани именно на английски. Дали на кораба има някакви записи с онзи вариант на галакта, който се използва на Валхала? Да, на тази възраст децата лесно ще могат да запомнят местните думи, идиоми и произношението“

Но основният въпрос беше как да се излекува описването им, техните „души“. Техните личности...

Възможно ли е да се вземат за отглеждане домашни животни и от тях да се направят хора — инициативни, способни, всестранно образовани, подготвени за конкуренцията в едно свободно общество? Още повече *желаещи* да се състезават, без да се страхуват от съревнованието?

Едва сега той разбра какви проблеми са му се изтърсили на главата заедно с „бездомните котета“. Дали нямаше да се наложи да ги

отглежда още петдесет или шейсет години, докато не умрат от старост?

Страшно отдавна, когато все още беше момче, Уди Смит намери полуживо малко лисиче в гората — майка му или го беше изгубила, или бе мъртва. Той взе зверчето у дома, кърмеше го от бутилка и цяла зима го държа вкъщи. Когато дойде пролетта, го върна на мястото, където го бе намерил, остави клетката и отвори вратичката.

Върна се след няколко дни, за да си прибере клетката.

Откри създаването — треперещо и полумъртво от глад и жажда, но все още вътре в клетката въпреки отворената вратичка. Уди го взе вкъщи, отново го нахрани и напои, построи му кошарка и никога вече не се опита да го пусне на свобода. Както казваше дядо му, „горкото създайце никога не е имало шанс да научи какво е да си лисица“.

Възможно ли бе той да помогне на тези уплашени и невежи животинчета да научат какво е да си човек?

Върнаха се в каюткомпанията, когато „малката стрелка сочеше точно наляво, а голямата — точно нагоре“ — за целта трябваше да почакаят малко пред вратата, но капитан Шефилд се направи, че не е забелязал.

Когато влязоха през вратата, той погледна часовника и каза:

— Точно навреме; браво! Виждам, че сте използвали шампоан, напомнете ми само да ви намеря гребени.

(„Какви други тоалетни принадлежности ще им трябват? Ще се наложи ли да ги уча как да ги използват? И... по дяволите! — има ли нещо на кораба, в случай че започне менструацията на момичето? Какво може да бъде използвано за целта? Добре, ако имам късмет, решаването на този проблем може да се отложи с няколко дни. Няма смисъл да я питам, тя не умее да брои. Проклятие, корабът не е приспособен за пътници!“)

— Седни. Не, почакай за момент. Ела тук, скъпа! — Капитанът забеляза, че дрехата върху девойката подозрително прилепваше към тялото ѝ — очевидно бе мокра. — Роклята върху тебе ли беше, когато се къпеше?

— Не, гос... Не, капитане; изпрах я.

— Виждам — Той си спомни, че за пъстротата на шарките бяха допринесли кафето и други продукти, докато момичето се бе опитало да приготи закуската. — Съблечи я и я окачи някъде — не е необходимо да се суши върху теб.

Тя бавно започна да се съблича. Брадичката ѝ потрепери; капитанът си спомни как се беше любувала на себе си тя пред огледалото при купуването на дрехата.

— Почакай за момент, Лита. Джо, сваляй панталоните. И сандалите.

Момъкът се подчини моментално.

— Благодаря ти, Джо. И не обувай панталоните пак, преди да ги изпереш; в момента те са мръсни, нищо че не им личи. И изобщо недей да ги носиш, ако не се налага. Седни. Лита, на теб имаше ли още нещо, когато ти купих роклята.

— Не... капитане.

— А на мен има ли нещо сега?

— Не, капитане.

— Има си определени моменти и места, в които се носят дрехи, има други моменти и места, в които е глупаво да си облечен. Ако бяхме на пътнически кораб, всичките щяхме да носим дрехи и аз щях да съм облечен в красива униформа. Но корабът не е пътнически и тук няма никого, освен аз, ти и брат ти. Виждаш ли онзи инструмент там? Той регулира температурата — поддържа 27 градуса по Целзий — и влажността — четирийсет процента; май тези цифри не ви говорят нищо... От време на време настъпват малки изменения — за да ни стимулират. И на мен ми е приятно да ходя разсъблечен. Следобед температурата се понижава, за да можем да се занимаваме с физически упражнения, тъй като малката подвижност е бич за корабния живот.

Ако този цикъл не ви устройва, можем да намерим някакъв компромис. Но първоначално ще опитаме по моя начин. А сега за мокрия парцал, който се е залепил за бедрата ти... Ако си глупачка — суши я, както си е върху теб, и търпи неудобството. А ако си умна — окачи я някъде и позволи да се изсуши, без да се мачка. Това е предложение, а не заповед; ако искаш, си я носи постоянно. Но не сядай с нея, докато не изсъхне — ще намокриш възглавничките за седене. Умееш ли да шиеш?

— Да, капитане. Тъ-ъ... малко.

— Ще видим какво ще успея да изровя. Носиш единствената женска дреха на кораба и ако държиш да ходиш облечена, ще трябва да си направиш още някоя за месеците път, които ни предстоят. Ще ти трябва и нещо за Валхала: там не е толкова топло, колкото на Благословена. На тази планета жените носят панталони и къси палта, а мъжете — панталони и дълги палта. И всички са с ботуши. Аз имам три комплекта екипировка от Лендфол. Може би ще успеем да направим нещо с тях, за да изкарате; докато успея да ви отведа на шивач. Ботуши... в моите ще се чувствате като петел в чорапи... Добре, ще измислим нещо за краката ви, за да можете да се доберете до обуцаря.

Но сега няма да се притесняваме за тези неща. Присъединявай се към конференцията... Ако искаш, си стой права и мокра, ако искаш, сядай и се разположи удобно.

Естрелита прехапа устни и реши да предпочете удобството.

Минерва, тези млади хора бяха по-умни, отколкото очаквах. Те започнаха да учат, защото аз ги бях накарал. Но щом веднъж вкусиха от магията на печатното слово, се хванаха на въдицата. Учеха се да четат със същото настървение, с което гъската пасе трева, и не искаха да се занимават с нищо друго. Особено ги заплени прозата. Аз имах прекрасна библиотека, главно от микрофилми — хиляди на брой, но имах и няколко дузини луксозно подвързани книги, истински антики, с които се бях сдобил на Лендфол — там се говори на английски, а галакта се използва само при търговските сделки. Пазиш ли в базата си данни книгите за Оз, Минерва?

Естествено, че ги пазиш. Когато помагах при съставянето на плана за Голямата библиотека, включих в него и любимите си приказки. Държах Лита и Джо да се занимават със сериозна литература, но им разрешавах да четат и приказки: Киплинг и Стивънсън, книгите за Оз, *Алиса в страната на чудесата*, *Малките диваци* и така нататък. Ограничен избор: книгите от моето детство, три века преди Диаспората. От друга страна, всички човешки култури в Галактиката произлизат от тях.

Опитах се да се убедя, че разбират каква е разликата между измислицата и историята. Сложна работа, още повече че изобщо не

съм сигурен в съществуването на подобна разлика. После се наложи да им обяснявам, че приказката е още по-далеч от истината, отколкото измислицата.

Страшно трудно е да се обясни подобно нещо на неопитен ум, Минерва. Какво е магията? Ти си в много по-голяма степен вълшебница, отколкото тези в приказките, но дължиш съществуването си не на магията, а на науката. А децата изобщо нямаха идея какво е това наука. Не съм сигурен, че схващаха разликата, дори когато им я обяснявах. В моите странствания неведнъж съм се сблъсквал с чудеса — с неща, които просто не могат да бъдат обяснени.

Накрая се наложи да обявя ех catedra^[4], че някои истории са писани само за забавление и в тях няма никаква истина — *Пътешествията на Гъливер* е нещо съвсем различно от *Приключенията на Марко Поло*, а *Робинзон Крузо* се намира някъде по средата между двете; и че в случай на съмнение трябва да ме питат.

Те ме питаха понякога и винаги приемаха мнението ми, без да спорят. Но аз усещах, че невинаги ми вярват. Това ме радваше: значи децата започваха да мислят самостоятелно, макар и невинаги да бяха прави. Лита изслушваше думите ми за страната Оз просто от учтивост. Тя вярваше в съществуването на Изумрудения град с цялото си сърце и ако зависеше от нея, щяхме да отидем там вместо на Валхала. Е, честно казано, и аз бих искал да можем да отидем там.

Най-важното е, че се запалиха по учението.

Не се колебаех да използвам художествена литература при обучението им. С нейна помощ човек по-бързо се научава да усеща чуждите за него страни на човешкото поведение. Тя изоставя само на крачка от опита от истинското преживяване — а аз имах само няколко месеца, за да превърна тези уплашени и невежи животинчета в хора. Можех да им предложа книги по психология, социология и сравнителна психология — имах доста такива; но Джо и Лита не можеха да си представят прочетеното в образи. Така че си спомних за учителите, обяснявали идеите с помощта на притчи.

Двамата използваха за четене всеки час, който им отпуснех за целта; струпваха се като кученца около екрана на машината за четене и се заяждаха помежду си относно бързината, с която да се прелистват страниците. Всъщност обикновено Лита се заяждаше с Джо — тя четеше по-бързо. Обаче и двамата се превръщаха пред очите ми от

неграмотници в опитни читатели. Не им давах да гледат филми — исках да *четат*.

Но не биваше да им позволявам да прекарват цялото време в четене; те трябваше да учат и други неща. Не само за да могат да си намерят препитание по-късно; по-важно беше да придобият онази агресивна самоувереност, без която не можеш да станеш свободен човек и която абсолютно отсъстваше у двамата, когато се заех с тях. По дяволите, изобщо не бях сигурен дали притежават необходимия потенциал; можеше да се е изгубил по време на поколенията робство. Но ако имаше някакво пламъче у тях, аз трябваше да го намеря и да го накарам да се разгори — иначе никога не бих могъл да ги пусна на свобода.

И така, аз ги карах да мислят самостоятелно, доколкото е възможно, като прилагих умерена грубост и поощрявах всяка проява на възмущение — мълчаливо, за себе си — като триумфално доказателство за прогрес.

Започнах да уча Джо да се бие — само с юмруци; не исках някой от нас да бъде убит. Преоборудвах една от каютите на кораба във фитнес зала; уредите можеха да се използват и в условията на гравитация, и при безтегловност. Там прекарвахме през часовете с пониска температура. Карах Джо да се труди до предела на възможностите му. Желателно беше и Лита да присъства, но само за упражнения, въпреки че тайно се надявах присъствието ѝ да амбицира брат ѝ.

Джо се нуждаеше от стимулиране — беше му ужасно трудно да разбере, че няма нищо лошо в това да ме удари или ритне, че точно това се иска от него и че няма да се разсърдя, ако той успее, но ще съм *страшно* ядосан, ако не се постарее както трябва.

Отне ми известно време да го накарам да прави каквото искам. Отначало не смееше да ме напада, колкото и да се откривах. Когато започнах да го обиждам и да го дразня, продължаваше да се колебае и аз успях да се приближа и да го халосам.

Но веднъж се вбеси и така замахна, че едвам успях да отскоча. След обяда го възнаградих: разреших му да чете *истинска* книга — хартиена, с подвързия. Наредих му да си сложи хирургически ръкавици и го предупредих, че здравата ще го наложа, ако изцапа или измачка дори една страница. Не позволих на Лита да докосне книгата

— това беше негова награда. Тя се нацупи и даже не искаше да използва машината за четене — докато той не я помоли да ѝ чете на глас.

Тогава аз обявих, че тя може да чете заедно с него, стига да не се докосва до страниците. Тя се сгуши до него, опря главата си до неговата, отново щастлива, и скоро започна да приканва брат си да обръща по-бързо страниците.

На следващия ден ме попита не може ли и тя да се научи да се бие?

Без съмнение самостоятелните упражнения бяха отегчителни за нея. Аз също винаги съм ги намирал за досадни, но не съм се отказвал от тях, защото човек никога не знае какви опасности ще му донесе кацането на следващата планета. Минерва, никога не съм смятал, че е необходимо жените да се учат да се бият: да се защитават жените и децата е мъжка работа. И все пак жените е добре да *могат* да се бият — някой път може да им потрябва.

И така, аз се съгласих, но се наложи да променим правилата. Джо и аз се придържахме към правилата на уличния бой — тоест нямахме никакви правила, като се изключи, че аз не му нанасях тежки поражения и не му позволявах да направи повече, освен да ме насини. Но не му казвах това — ако успееше, той беше свободен да извади едното ми око и да го изяде. Просто знаех, че няма да може да го направи.

Но структурата на жените е съвсем различна от тази на мъжете. И аз не можех да позволя на Лита да тренира заедно с нас, докато не я снабдих с протектор, който да защитава гърдите ѝ — тя беше доста надарена в тази област и ние, без да искаме, бихме могли да я нараним. После аз казах на Джо на четири очи, че синините са допустими, но ако ѝ строши някоя кост, после аз ще строша някоя негова — просто за да се поупражнявам.

Но аз не наложих никакви ограничения на сестра му. И напразно — тя се оказа два пъти по-агресивна от него. Беше неопитна, но бърза и бе наясно за какво става въпрос.

На следващия ден пристъпихме към тренировки с нея — тя с протектор на гърдите, а ние с брат ѝ — на слабините. И още същата вечер Лита чете истинска книга.

Оказа се, че Джо притежава таланта на готвач, и аз поощрявах този негов интерес, доколкото позволявах запасите на кораба. Мъж, който може да готви, няма да остане гладен, където и да се намира. И всеки, независимо дали е мъж, или жена, трябва да умее да готви, да поддържа къщата си и да се грижи за децата си. Лита не притежаваше същата дарба, но след като въведох системата на поощренията, открих, че ѝ се отдава математиката. Това беше обнадеждаващо: човек, способен да чете, пише и смята, може да научи всичко, каквото пожелае. И аз ѝ наредих да се занимава със счетоводство — от книгите, без да ѝ помагам. А на Джо казах да се научи да използва всичките уреди на кораба — те не бяха много, главно техническо оборудване. Разбира се, контролирах го строго — не исках той да остане без пръсти, нито пък аз да изгубя някой от инструментите.

Бях изпълнен с надежди. Обаче тогава ситуацията се промени...

(Пропуснати са около 3100 думи.)

... По-лесно е да се каже, че аз проявих глупост. А дотогава бях отглеждал само добри деца. В качеството си на корабен хирург (наред с другите ми длъжности) през първите дни след отпътуването ни ги подложих на най-задълбочените изследвания, които оборудването ми позволяваше — а то беше най-модерното за времето си. Не се бях занимавал с медицина след напускането на Ормузд, но поддържах лазарета си чист и готов за работа, а и винаги, когато кацнех на някоя цивилизована планета, си купувах ленти с последните новини и ги изучавах по време на дългите скокове. Бях добър лекар, Минерва.

Децата бяха напълно здрави — както си и изглеждаха. Само момчето имаше два кариеса. Установих, че търговецът не е излъгал по отношение на момичето — *virgo intacta*, девствена ципа — недокосната, установих това с най-фините си инструменти. Лита нито се оплака, нито се напегна, нито се поинтересува какво търся там. Направих си извода, че те редовно са били преглеждани и им е оказвано медицинско обслужване, обикновено недостъпно за робите на Благословена.

Тя имаше трийсет и два зъба в идеално състояние, но не можа да ми каже кога са поникнали мъдреците ѝ, съобщи само, че е било „неотдавна“. Той беше с двайсет и осем зъба и мястото на челюстите му за последните четири беше толкова малко, че вече предвиждах

неприятности. Но рентгеновите снимки показаха, че не се очакват никакви мъдреци.

Изчистих и пломбирах зъбите му и му напомних, че на Валхала трябва да махне пломбите и да регенерира зъбите, както и да се ваксинира срещу бъдещи проблеми. Стоматологията бе добре развита на Валхала, там можеха да му предложат по-добро обслужване от моето.

Лита не можеше да ми каже кога е имала менструация за последен път. Тя обсъди въпроса с Джо; той се опита да преброи с пръсти колко дни са изминали от напускането на родната им планета, тъй като и двамата се съгласиха, че събитието, за което питах, е станало преди излитането. Наредих ѝ да ме уведоми следващия път, както и по-следващия, защото исках да определя цикъла ѝ. Дадох ѝ пакет пелени, които не знаех как са се озовали в склада на кораба — трябва да са си стояли там поне двайсет години.

Тя ми се оплака, че не може да отвори пакета, и аз опитах да ѝ помогна; никой от нас не знаеше как става това. Момичето беше възхитено от малките еластични гащички, включени в комплекта, и често ги носеше, за да се „преоблича“, въпреки че нямаше нужда от това. Тя беше луда по дрехите; като робиня никога не бе имала възможност да угажда на суетността си. Казах ѝ, че няма проблем да ги носи, стига да не забравя да ги пере всеки път след обличане. Отделях особено внимание на хигиената: проверявах ушите им, гонех ги от масата, за да си измият мръсотията под ноктите, и прочие. Възпитанието, което бяха получили, не беше повече, отколкото притежава една свиня. Обаче на момичето не беше необходимо да му се казва нещо два пъти, тя се грижеше и Джо да отговаря на моите изисквания. Установих, че съм станал по-взискателен и към себе си — не можех да седна с мръсни нокти на масата или да пропусна да се изкъпя, защото ми се спи; бях въвел определени порядки и трябваше да се съобразявам с тях.

Лита се оправяше с шиенето не по-добре, отколкото с готвенето, но тя все пак се научи да шие, защото обичаше хубавите дрехи. Изрових сред стоката, приготвена за продажба, ярко оцветена дреха и ѝ разреших да се забавлява с нея; приложих принципа на хляба и камшика: можеше да я облича само като награда за добро държание.

По този начин я отучих да се заяжда с брат си или поне да не прекалява.

Този подход обаче не сработи при Джо: той изобщо не се интересуваше от дрехите. С него наблегнахме на тренировките. Не се налагаше да го подканвам — с момчето няхах проблемите, които имах с момичето.

Една вечер, след като бяха преминали три или четири нейни цикъла, аз, разлиствайки календара, установих, че този път тя нищо не ми е казала. Реших, че вероятно е забравила. Минерва, аз никога не влизах в техните каюти, без да почукам; животът на кораба изисква човек да има известно уединение, което и бездруго е недостатъчно.

Вратата на каютата на Лита беше отворена, вътре нямаше никой. Почуках на вратата на Джо и след като не получих отговор, отидох да търся момичето в каюткомпанията, в кухнята, дори в малката ни гимнастическа зала. После реших, че тя вероятно се къпе и е по-добре да поговоря с нея на следващата сутрин.

Когато по пътя към каютата си преминавах покрай стаята на Джо, вратата ѝ се отвори; Лита излезе и затвори след себе си. Аз казах: „О, ето те и теб! — или нещо подобно. — Мислех, че Джо спи.“

„Току-що легна да спи — отвърна Лита. — Трябва ли ви за нещо, капитане? Да го събудя ли?“

„Не, аз търсех теб — казах, — но преди пет или десет минути почуках на вратата на каютата му и никой не отговори.“

Тя беше доста разстроена, че не е чула почукването ми.

„Съжалявам, капитане. Предполагам, че сме били твърде заети и затова не сме ви чули“ — изрече тя и ми обясни именно с какво са били заети.

Аз имах известни подозрения, тъй като цикълът ѝ закъсняваше вече със седмица, а преди това бе вървял като по часовник.

„Всичко е ясно — отвърнах. — Радвам се, че не съм ви обезпокоил с почукването си.“

„Ние винаги внимаваме да не обезпокоим вас, капитане — изрече тя абсолютно сериозно. — Вечер ви чакаме да се приберете в каютата си. А понякога го правим по време на следобедната почивка.“

„Господи, скъпа — казах, — няма нужда да сте чак *толкова* внимателни. Вършете си работата, не закъснявайте за учебните занятия, през свободното си време правете каквото искате. Звездолетът

«Либи» не е каторжнически кораб; искам да сте щастливи тук, деца. Кога ще си набиеш в глупавата глава, че вече не си робиня?»

Тя определено не можеше да проумее това нещо, Минерва, тъй като продължаваше да твърди, че не ме е чула, иначе веднага би скочила.

„Не ставай глупава, Лита — отвърнах. — Ще поговорим утре.“

Но тя настояваше, че не иска да спи и че е готова да направи всичко, каквото поискам. Даже се нервирах. Минерва, една от особеностите на „ероса“ е, че жената никога няма толкова голямо желание, колкото, след като веднъж вече се е любила, а възпитанието на Лита не ѝ забраняваше абсолютно нищо. Още по-лошо беше, че аз погледнах на нея като на жена — за пръв път, откакто двамата се бяха озовали на борда на кораба. Тя стоеше близо до мен в тесния коридор, държеше в ръка една от тези странни дрехи, които толкова обичаше да шие, от нея още лъхаше на приятното преживяване. Почувствах изкушение — и бях сигурен, че тя ще откликне и ще е щастлива да го направим. Освен това предполагах, че вече е бременна, така че нямаше за какво да се безпокоя. Но аз бях положил толкова усилия да се превърна от робовладелец в баща за тези ефимерни — суров, но любящ баща. Ако бях преспал с нея, щях да загубя това постижение и да добавя нова променлива в и без това сложния проблем. Така че се взех в ръце.

— Много добре, Лита — каза капитан Шефилд. — Да отидем в моята каюта.

Той пое нататък, тя го последва. Когато влязоха, той ѝ предложи да седне. Тя се поколеба, после положи дрехата си на пода и се настани върху нея. Хареса му нейната замисленост — значи процесът на превръщането от животно в човек беше в ход. Отбеляза си го, без да коментира.

— Лита, цикълът ти трябваше да започне преди седмица, нали?

— Така ли, капитане? — Тя изглеждаше озадачена, но не и обезпокоена.

Шефилд се зачуди дали не се е объркал. След като ѝ бе показал как да отваря пакета, той ѝ бе поверил целия наличен запас и ѝ бе напомнил да е икономична, за да не се налага да приспособяват нещо

самоделно — до Валхала имаше още месеци път. После забрави за този разговор и си припомняше за него само когато тя му докладваше за циклите си и той отбелязваше датите в календара върху бюрото си. Дали не бе забравил да впише данните последния път? Миналата седмица беше прекарал три дни в каютата си, оставяйки младите на спокойствие, дори храната му я сервираха там — така правеше винаги, когато искаше да се концентрира. В такива периоди той ядеше малко, не спеше изобщо и не забелязваше нищо, което не е свързано с предмета на размишленията му. Да, възможно беше да е забравил.

— Нима не знаеш, Лита? Ти трябваше да ми съобщиш веднага, щом започне...

— О, не, капитане! — Очите ѝ се ококориха от огорчение. — Вие ми наредихте да ви казвам... и аз ви казвах — всеки път, наистина!

По-нататъшните разпити показаха, че, първо: независимо от успехите си в аритметиката, тя не знаеше кога трябва да очаква следващия си цикъл; и второ: той трябваше да се е състоял не миналата седмица, а много по-рано.

Време беше да ѝ каже каква е работата...

— Лита, скъпа, мисля, че ще имаш бебе.

Тя отвори уста, очите ѝ отново се опулиха.

— О, чудесно! — рече тя и добави: — Мога ли да изтичам да кажа на Джози? Може ли, моля ви! Веднага се връщам!

— Чакай малко! По-полека. Казах само, че така предполагам. Не губи надежда, но и не безпокой Джо, докато не станем сигурни. На много момичета цикълът закъснява и повече от седмица, но нищо не се случва. (*„Обаче ми е приятно да чуя, че искаш дете, тъй като явно си използвала всеки удобен случай“*) Утре ще те изследвам и ще открия каква е истината. (*„Има ли на кораба нещо за определяне на бременност? По дяволите, ако се наложи да ѝ се прави аборт, трябва да се действа възможно най-бързо, докато не е станало сложно. Че после... не, няма такова нещо като таблетки «Понеделник сутрин» на кораба, нито пък по-малко модерни медикаменти. Уди, тъпанар такъв, никога не излитай в космоса без необходимата екипировка“*) А дотогава — не се вълнувай. (*„Разбира се, жените винаги се вълнуват в такива случаи“*) Лита направо ликуваше:

— Толкова усилия положихме! Пробвахме всичко от Кама Сутра и много други неща. Бях на мнение, че трябва да ви помолим да

погледате — дали вършим нещата както трябва, но Джо беше сигурен, че всичко е правилно.

— Мисля, че Джо не е сгрешил — Шефилд стана и наля по чаша вино за двамата, като в нейната сипа толкова, че тя да заспи по-бързо и да забрави за разговора; той искаше първо да си създаде ясна представа на нещата. — Заповядай.

Лита погледна чашата със съмнение.

— Ще стана глупава. Знам, веднъж съм опитвала такова нещо.

— Това не е оня газирани киселаж, дето го продават на Благословена, а е вино; нося го от Лендфол. Млъкни и го изпий. За здравето на твоето бебе, ако има такова, или, в противен случай, за успех следващия път.

(„А какво да предприема относно този «следващ път», ако опасенията ми се окажат основателни? Не бива да допускам да се роди увредено дете! И здраво ще отгледат трудно, докато се учат да стоят на собствените си крака. Дали да не отложим всичко до кацането на Валхала и да я науча да използва предпазни средства? А дотогава какво? Да ги изолирам един от друг? Как?“)

— Разкажи ми как се случи това, скъпа. Когато попадна тук, ти беше девственица.

— О, да, разбира се. Винаги ме заключваха в този кош за девственици. С изключение на тези дни, в които ме заключваха и брат ми трябваше да спи в бараките. Сещате се. Когато ми течеше кръв. — Тя въздъхна дълбоко и се усмихна. — Сега ни е много по-добре. Джози и аз се опитвахме дълго време да се справим с този ужасен метален кош. Но не успяхме. Той се нараняваше при опитите си, понякога и мен ме болеше. Накрая ние се отказахме и продължихме да се забавляваме по начините, по които винаги сме го правили. Брат ми казваше, че трябва да съм търпелива — това не можеше да продължава вечно. Ние знаехме, че ще бъдем продадени заедно — като двойка за размножаване. — Естрелита сияеше. — Такива трябваше да бъдем, такива и станавме, за което ви благодарим, капитане.

(„Не, няма да е лесно да ги разделя един от друг“)

— Лита, а размишлявала ли си върху възможността да имаш дете от някой друг, не от Джо?

(„Нека само да каже, в края на краищата. Няма да е трудно да ѝ се намери съпруг. Тя наистина е доста привлекателна. В нея се

усеща Майката Земя“)

Лита беше озадачена:

— Не, разбира се! Ние знаехме кои сме, отдавна, още от детската си възраст. Майка ни го каза, потвърди го и жрецът. Винаги сме спали заедно с брат ми, през целия ни живот. За какво ми е някой друг?

— Но ти искаше да спиш и с мен. Или поне така каза.

— О! Това е друго — ваше право е. Но вие не ме пожелахте — укорително добави тя.

— Не е точно така, Лита. Имах си причини — сега няма да се спирам на тях — да не го правя, без значение дали те искам, или не. Пък и ти каза, че в действителност искаш само Джо.

— Да... наистина. Но аз бях толкова разочарована. Наложих се да кажа на брат си, че не ме искате... причинихте ми болка. Но Джо ми каза да бъда търпелива. Преди да ме обладае, изчакахме три дни. За всеки случай — да не размислите.

(„Заядлива във вертикално положение и покорна в хоризонтално — помисли си Шефилд. — Не е рядко срещано при жените“)

Той установи, че Лита гледа към него със сериозен интерес.

— Искате ли ме сега, капитане? Джо ми каза, през същата нощ, в която реши да направи крачката напред, че това си е ваше право и винаги ще си остане такова. Така е.

(„Кълна се в медните топки на Велзевул! Единственият начин да се избавиш от жена, която те желае, е да отлетиш нанякъде в космоса“)

— Скъпа, аз съм уморен, а и ти почти заспиваш.

Тя сподави прозявката си.

— Не съм чак *толкова* уморена. Капитане, в първата нощ, когато ви се предложих, малко ме беше страх. Но сега не е така. *Искам* да го направим. Ако и вие ме желаете.

— Много си мила, но аз съм *страшно* уморен. („Защо ли такава доза не *подейства*?“) — Той смени темата: — Не са ли тези тесни легла твърде неудобни за двама?

Тя се прозина отново и се изхили:

— Аха. Веднъж с брат ми едва не се изтърсихме. Оттогава използваме пода.

— Пода? Но Лита, това е ужасно. Трябва да измислим нещо...

(„Дали да не преместя децата тук? На борда няма друго легло с подходящи размери... Меденият месец изисква подходящо работно място... тя обича момчето и трябва да получи своето удоволствие, независимо от обстоятелствата.“)

Още преди векове Шефилд беше достигнал до следния извод: най-тъжното обстоятелство в съдбата на ефимерните е, че в техния кратък живот рядко им остава достатъчно време за любов.

— О, на пода не е толкова лошо, капитане. Ние сме спали на пода през целия си живот.

Тя пак се прозина, вече неспособна да се бори със сънливостта.

— Добре... утре ще измислим нещо.

(„Не, каютата ми не е подходяща: тук е и бюрото ми, и документите, и архивът. Децата ще ми пречат, аз на тях — също. Дали да не опитам с Джо да сглобим една спалня от двете кушетки? Вероятно ще можем, само дето тя ще заеме цяла каюта. Няма значение — стената, която разделя каютите им, не е част от конструкцията на кораба; ще изрежем врата — и ще се получи апартамент. Сватбен апартамент. Подходящ за меден месец. Да!“)

Той добави:

— Отивай в леглото си, докато не си заспала на пода. Всичко ще е наред, скъпа! *(„По дяволите, вече виждам колко хубав ще стане!“)* От следващата нощ нататък ще спите с Джо в едно широко легло!

— Наистина ли? О, това ще е... — тя широко се прозина — очарователно!

Наложи се да я придържа по пътя към каютата ѝ; тя заспа веднага, щом се докосна до завивките си. Шефилд я погледа известно време и каза нежно:

— Горкото малко котенце.

Наведе се да я целуне и се върна в каютата си.

Там той измъкна всичките документи, които роботърговецът му бе предоставил като доказателство за странната генетична роднинска връзка между Лита и Джо, и внимателно ги проучи. Искаше да намери улики в полза на твърдението, че те наистина са „огледални близнаци“ — диплоиден комплект с едни и същи баща и майка.

С помощта на тези улики той се надяваше да определи вероятността за усилване на неблагоприятните наследствени белези в детето, което Лита и Джо можеха да имат.

Изглежда проблемът можеше да се раздели на три опростени варианта:

Двамата можеше и да нямат роднинска връзка помежду си. Шансове за усложнения: минимални.

Или те можеха да се окажат обикновени брат и сестра. Шансове за предаване на неблагоприятни наследствени белези: твърде високи, за да бъдат пренебрегвани.

Или, най-сетне, те можеха да се окажат, както се предполагаше, зиготи, произлизащи от комплементарни гамети: всичките гени са съхранени чрез редукция-делене, но без удвояване. В такъв случай шансът за неблагоприятен изход... Какъв е той?

Но това можеше да почака. И така, първото предположение: те не са роднини, просто са възпитани заедно от най-ранно детство. Няма никаква опасност, може да се забрави.

Второто предположение: пред него са обикновени брат и сестра. Наистина, външността им не го потвърждаваше, и което е по-важно — оня мошеник бе съчинил доста завързана история и беше използвал публично името на епископа в нейна подкрепа. Естествено, и епископът можеше да се окаже нечестен (Шефилд бе срещал доста често подобни свещеници), но защо да се полагат такива усилия, след като бебетата роби са толкова евтини?

Да предположим, че са го измамили — но защо да рискуват с толкова сложно мошеничество? Така че можеше да забрави и този вариант: Лита и Джо *не* бяха брат и сестра в обикновения смисъл, въпреки че можеше да са се появили на бял свят от една и съща утроба. Кое не играе никаква роля от генетична гледна точка.

И така, оставаше да се безпокои само за варианта, в който търговецът му е казал истината: каква беше вероятността за усложнения с плода в такъв случай? Колко неудачни варианта на комбинации между подобни изкуствени зиготи могат да съществуват?

Шефилд с ругатни пристъпи към решаването на проблема; изходните данни бяха недостатъчно, а и корабният компютър — единственият компютър наоколо — не беше програмиран да решава генетични проблеми. Капитанът съжаляваше, че Либи не е наоколо. Анди просто би позяпал няколко минути в тавана, а после би дал верния отговор, ако съществува такъв, или би се ограничил с вероятността в проценти в противния случай.

Една генетична задача, дори човек да разполага с всичките необходими данни (а те са хиляди), не е възможно да бъде решена без помощта на компютър.

Добре, да започнем с прост пример и да видим какво ще ни даде той.

Основно предположение: Лита и Джо са „огледални близнаци“ — генетично комплементарни зиготи, получени от едни и същи родители.

Контролно допускане: те са свързани помежду си само с това, че принадлежат към общия за планетата генетичен фонд. (Граничен случай: тъй като са роби от определена местност, те са част от значително по-малък генетичен фонд, който трябва да се съкрати още повече поради браковете между близки роднини. Тази „най-вероятна схема за размножаване“ може да даде прекрасна опорна точка, с която да се извършват съпоставки.)

Най-прост пример: взима се някакъв участък от един ген — да речем 187-и от двайсет и първа хромозома — и се проверява как може да бъде усилен, замаскиран или отстранен, като във всичките случаи го смятаме за „лош“.

Произволно предположение: тъй като даденият участък може да съдържа дефектен ген — или два, или пък нито един — да предположим, че шансовете на главните примери и контролния са едни и същи и разпределени поравно, тоест вероятността в дадения участък да няма дефектен ген е 25 процента; съответно 50 процента за наличието на един дефектен ген, 25 процента — на два. Последното условие е гранично, тъй като попадането на два лоши гена в един участък води до прекратяване на съществуването в следващите поколения — или чрез непосредствена смърт, или поради понижаване на шансовете зиготата да оцелее. Няма значение, така да бъде, няма основания да се прибегва до по-изгодно предположение.

Уф! Ако усиляването на лош ген е очевидно или може да бъде показано чрез експерименти, подобни зиготи *не бива* да бъдат използвани. Учен, който е достатъчно компетентен, за да провежда подобни опити, би използвал само максимално „чисти“ от генетична гледна точка образци: свободни от стотиците (или хилядите?) откриваемы наследствени дефекти. Главното предположение трябва да включва и това спомагателно допускане.

Младите хора не притежаваха нито един дефект, доколкото Шефилд можеше да установи чрез апаратурата на кораба; което увеличаваше вероятността оня конекрадец да не е излъгал и тези доклади за успешни екзотични генни манипулации да са истински.

Сега Шефилд вярваше, че експериментите са необходими и съжеляваше, че не разполага с големите възможности на някоя клиника „Хауард“, да речем тази на Секундус, за да може да подложи децата на грижливо генетично изследване, за което нито корабът имаше необходимото оборудване, нито той — нужната квалификация.

Измъчваха го и съмнения относно начина, по който беше извършена покупката. Защо оня мошеник бе толкова нетърпелив да ги продаде? Дали не ги беше откраднал? Защо му трябваше да ги продава, преди да е завършен следващият етап от експериментите?

Може би децата знаеха всичко, но той не им беше задал правилните въпроси. Безспорно, бяха се постарали да ги убедят, че такава е истинската им съдба; който и да бе осъществил експеримента, бе насадил у децата още от най-ранното им детство много по-силна взаимна привързаност, отколкото имаше в другите семейства, които Шефилд познаваше от собствения си многогодишен опит. Включително и от неговите семейства (всичките, с изключение на едно-единствено).

Шефилд изхвърли всичко излишно от главата си и се зае с теоретичните следствия.

На избраното място всяка от родителските зиготи можеше да съществува в три възможни състояния на генетични двойки с вероятности съответно 25-50-25.

В контролните условия родителите (диплоидни зиготи, мъжка и женска) биха образували следните комбинации на избраното място:

25 процента добра — добра
(няма дефекти);
25 процента добра — лоша
(лошият ген е замаскиран, но може да се предава); 25
процента добра — лоша
(лошият ген е замаскиран, но може да се предава);
25 процента лоша — лоша

(усилване на дефект — летален изход или неприспособеност).

Обаче според модифицираната си основна хипотеза Шефилд предположи, че ученият свещеник би избегнал неудачната комбинация, значи четвъртата група (лоша — лоша) може да отпадне. Така че се получава следното разпределение на качествата на родителските зиготи:

33 ⅓ процента добра — добра;
33 ⅓ процента добра — лоша;
33 ⅓ процента добра — лоша.

Подобен избор значително подобряваше изходната вероятностна ситуация и сега мейотичното деление би произвело гамети (сперматозоид и яйцеклетка) в следното съотношение:

Добра: в четири случая от шест;
лоша: в два случая от шест.

Но без да има начин да се открият лошите гени, освен ако не се разруши гаметата, която ги носи. Или, разсъждаваше Шефилд, предположението може и да не отговаря на истината. Но за да избегнат Лита и Джо неприятностите, трябваше, като се придържа към наличните факти и познания, да е готов за песимистичната оценка — че лошият ген може да бъде открит само чрез усилването му в зиготата.

Шефилд си напомни, че ситуацията никога не е черно-бяла, както предполагат определения „доминантен — добър“ и „рецесивен — лош“. Тези определения са значително по-прости, отколкото е реалният свят, който те отразяват. Наследствените белези трябва да се оценяват не само с оглед на някакво конкретно място и време, но и от гледна точка на повече от едно поколение. Самецът, загинал при

спасението на малките си, е по-полезен за продължението на рода от котката, изляла котетата си — колкото и дълго да живее тя след това.

Ако се разсъждава по същия начин, се оказва, че доминантният ген невинаги има съществено значение — например нека той е носител на кафявия цвят на очите; рецесивният ген, който е в двойка в него и дава син цвят на очите, не носи на зиготата никакви преимущества или недостатъци. Същото важи и за редица други наследявани характеристики: цвят на косата, на кожата и така нататък.

Въпреки това описанието „добър — доминантен, лош — рецесивен“ по своята същност си оставаше вярно. То обобщаваше механизма, с помощта на който расата е запазвала благоприятните мутации и се е избавяла (евентуално) от неблагоприятните. Съчетанието „лош — доминантен“ е почти противоречиво, тъй като наистина лошите мутации, които са доминантни, убиват себе си заедно със зиготата, която ги носи, за едно поколение; леталното ѝ действие може да се прояви още в утробата или тя може така да повреди зиготата, че тя да не може да се възпроизведе.

Но обичайният процес на плевене се е извършвал с лошите — рецесивни. Те можели да останат в генетичния фонд, докато по случайност не се осъществи едно от двете събития: такъв ген можел да се слее с подобен на него, когато сперматозоидът се свърже с някоя яйцеклетка, и да елиминира себе си чрез елиминирането на зиготата. Кое то може да се превърне в трагедия, ако се случи след раждането. Или този лош рецесивен ген може да бъде отстранен чрез хромозомната редукция по време на мейозата, в резултат на което се ражда здраво дете, което не носи в себе си този ген — един щастлив изход.

Всеки от тези статистически процеси бавно отстранява лошите гени от генетичния фонд на расата.

За нещастие, първият от тях често е водел до раждането на деца, привидно нормални, но нуждаещи се от помощ, за да оцелеят. Понякога това са били нуждаещи се от икономическа помощ неудачници по рождение, неспособни да се издържат. Друг път са имали нужда от пластична хирургия, ендокринна терапия или всякакви други начини за лечение и поддръжка. Когато капитан Аарон Шефилд бе практикувал медицина (на Ормузд, под друго име), му се бе

наложило да изпита редица разочарования в опитите си да помогне на такива нещастници.

Първоначално се бе опитал да спазва Хипократовата клетва или поне да се придържа близо до нея, въпреки че с неговия темперамент бе способен да следва на сляпо *каквито и да било* правила, създадени от хората.

После настъпи период на временно умопомрачение, през който той се опитваше да намери политическо решение на много опасния според него проблем: размножаването на хора с дефекти. Той се опита да убеди колегите си да отказват лечение на наследствено увредените хора, ако не са стерилни, стерилизирани или не желаят да бъдат стерилизирани в замяна на получаването на медицинска помощ. Още по-лошо — той се опита да включи в групата на „наследствено увредените“ и тези, които не показват други признаци на разстройство, освен неумението да се издържат. Всичко това се случваше на далеч не пренаселена планета, която самият той бе избрал за създаване на колония няколко века по-рано, като едва ли не идеално за човека място.

Не постигна нищо, срещна само злоба и ярост. Само няколко негови колеги в разговор на четири очи се съгласяваха с него, но публично и те изразяваха неодобрение. Що се отнася до неспециалистите, катрана и перушината бяха най-лекото лекарство, което те предписаха на „доктор Геноцид“.

Когато му отнеха разрешителното за практикуване, Лазарус се върна в нормалното си емоционално състояние. Млъкна, спомняйки си, че старата Майка Природа винаги се добира с окървавените си зъби или нокти до осмелилите се да Я игнорират или да се възпротивят на Нейните нареждания. Нямаше нужда да се намесва и той.

Така че се премести на друго място, отново промени името си и се готвеше да напусне планетата, когато Ормузд бе поразен от епидемия. Той сви рамене и се върна на работа — положението бе такова, че се радваха и на лекар с отнето разрешително. След две години, през които загинаха четвърт милиард души, му предложиха да върнат разрешителното му — за добро поведение.

Той им обясни какво да направят с въпросното разрешително и напусна Ормузд веднага когато това стана възможно — след единайсет години. Докато чакаше, стана професионален комарджия — според

него това бе най-подходящият за момента начин да спечели необходимите пари.

Извинявай, Минерва, говорех ти за онези огледални близнаци. И така, малкото глупаче беше забременяло, което ме накара да се върна към навиците си на селски лекар, и аз цяла нощ размишлявах за нея, за брат ѝ и за детето, което щяха да имат, освен ако не се намеся. За да открия какво *трябва да направя*, трябваше да възстановя *случилите* се събития и да предвидя какво *би могло* да стане по-нататък. Тъй като не разполагах със сигурна информация, се наложи да следвам старото правило за откриване на изгубеното муле.

Първо трябваше да се опитам да мисля като оня роботърговец. Човек, който продава роби, е мошеник, разбира се, но не е чак толкова глупав, че да се забърка в история, с която самият той може да се превърне в роб, а защо не и в покойник — какво друго може да очаква човек, който подкопава авторитета на някой епископ на Благословена? Следователно мошеникът сам е вярвал на думите си.

После пробвах да си изясня защо на търговеца му е било наредено да продаде тези двама роби, като се опитах да мисля като учен-свещеник, който се занимава с експерименти над хора. Отхвърлих мисълта, че децата могат да се окажат обикновени близнаци — няма смисъл да се подбира такава двойка дори за измама. Отхвърлих възможността и да не са свързани с никаква роднинска връзка — в такъв случай би се получило съвсем нормално размножаване. Разбира се, всяка жена би могла да роди чудовище — лоша мутация може да се появи и от най-генетично чистата връзка и в такъв случай не може да се направи нищо, освен акушерката да се откаже от онова първо, даващо живот пошляпване.

Така че аз се ограничих само с третата хипотеза: пред мен е диплоиден комплект, получен от едни и същи родители. Какво би направил експериментаторът? Ами аз?

Аз бих използвал само най-добрия материал, който успея да намеря, и не бих започнал експеримента, без да разполагам с генетично „чисти“ родители, които да изследвам най-грижливо — нещо напълно достижимо от техниката на Благословена по онова време.

При конкретно местоположение на гена и вероятност за успех 50 на 50 при разпределение на Мендел^[5] 25-50-25, подобно предекспериментално изследване може да елиминира 25-процентната вероятност за усилване на лошия рецесивен белег и да остави разпределение една трета лош и две трети добър в родителското поколение — майката и бащата на потенциалните Джо и Лита.

А сега да разгледаме огледалните близнаци от позицията на свещеника експериментатор. Какво излиза? Ако определим минималния брой гамети, необходими за осъществяването на такова разпределение от една трета и две трети, ще получим по осемнайсет възможни „Джо“ и „Лита“, като и сред мъжките, и сред женските ще има по два „лоши“ екземпляра, в които лошите рецесивни белези ще се усилят и зиготата ще се окаже дефектна; експериментаторът ще ги отстрани, а може и да не се наложи — ако мутацията води до летален изход.

По този начин повишаваме с $8\frac{1}{3}$ шансовете на Лита за здраво дете. Почувствах се по-добре. Като имаш предвид, че аз не съм от тези, които ще спрат майката да потупа уродливото си детенце по дупето, бих казал, че шансовете се увеличиха значително.

Всички тези разсъждения показват, че съществува тенденция лошите гени да се отстраняват във всяко поколение (като най-опасните със стопроцентова сигурност се елиминират още в утробата на майката), а благоприятните гени да се запазват. Въпреки че изводът е в сила както за нормалното размножаване, така и в още по-голяма степен за браковете между близки роднини (макар че последните не се възприемат положително от хората именно поради схващането, че при тях се повишава шансът за поява на увредено потомство), аз знаех, че съществува опасност, включително и в случая с Лита. Всеки иска генетичният фонд на човечеството да се прочиства, но никой не желае трагичните аспекти на това прочистване да имат нещо общо със собственото му семейство. Минерва, аз бях започнал да смятам тези деца за „свое семейство“.

Но аз все още не си бях изяснил нищо относно „огледалните близнаци“.

Реших да определя най-вероятната опасност от поява на лоши рецесивни белези на избраното място. За наистина лош ген шанс петдесет на петдесет е твърде много; отсяването се осъществява рязко,

вероятността за появата на гена намалява с всяко следващо поколение, докато стане нищожна; например, ако даден лош ген носи един от сто хаплоида, той ще може да се усили в едно от десет хиляди оплождания. Говоря за общия генетичен фонд; в дадения случай той съдържа поне двеста възрастни зиготи, женски и мъжки; случайното размножаване в такава общност може да събере заедно тези лоши гени само по невероятна случайност — щастлива или нещастна в зависимост от това как гледате на нещата: от гледната точка на генетичния фонд или подходите индивидуално, от позицията на човешката трагедия.

Аз подходих съвсем индивидуално — исках Лита да има здраво дете.

Минерва, сигурен съм, че вече си съобщила: разпределението 25-50-25 отразява най-драстичния случай на бракове между близки роднини, който може да се осъществи само в половината от случаите на линейни връзки и в четвърт от случаите на връзки между потомци и в двата варианта — поради редукцията на хромозомите при мейоза. Животновъдите редовно прибягват до тази крайна мярка, после отстраняват дефектните екземпляри и запазват здравите. Имам гадното подозрение, че подобна селекция след бракове между близки роднини се е извършвала и в кралските дворове на Старата Земя — но не толкова често, колкото трябва, и далеч не толкова радикално. Монархизмът би могъл да оцелее, ако към кралете и кралиците са се отнасяли като към расови коне... за съжаление не е било така. Напротив, смятали са ги за богоизбрани и са позволявали на принцовете, които трябвало да бъдат елиминирани, да се размножават като зайци... тези дебили, слабоумни — както искаш ги наречи! По времето на моето детство „кралският“ начин на размножаване вече се смяташе за неприемлив.

Капитан Шефилд продължи с изследването на долната граница на вероятността за появата на лош ген. Предположи, че в генетичния фонд, от който произлизат родителите на Джо и Лита, съществува летален ген. Тъй като е смъртоносен, в зряла зигота той може да съществува само ако е замаскиран от своя безопасен двойник. Да предположим, че в зиготата има 5 процента такива гени — което

всъщност е прекалено много за летален ген. Каква тенденция се забелязва?

Родителско поколение: от 100 жени и 100 мъже, потенциални родители на Джо и Лита, по 5 ще носят замаскирания летален ген.

Родителски хаплоиден етап: 200 яйцеклетки, 5 от които носят летален ген, и 200 сперматозоиди, 5 от които също носят леталния ген.

Поколението на зиготите на синовете и дъщерите (възможните „Джо“ и „Лита“): 25 са загинали от действието на леталния ген; 1950 носят леталния ген; 38025 са „чисти“.

Шефилд забеляза, че в сметките се е промъкнал хипотетичен хермафродит, защото той не бе удвоил цифрите в примера си, за да избегне по този начин работата с нечетни числа. По дяволите, това нямаше да обърка статистическите данни! Не, реши все пак да повтори изчисленията, като вземе по 200 мъже и жени със същата вероятност за поява на летални гени. И получи следното:

400 яйцеклетки, 10 с летален ген;
400 сперматозоиди, 10 с летален ген.

По този начин получи за следващото поколение зиготи (възможните „Джо“ и „Лита“): 100 мъртви, 7800 носители, 152100 „чисти“ — процентите не се промениха, но той успя да се отърве от хипотетичния хермафродит. След кратък размисъл за любовния живот на хермафродитите Шефилд се върна към работата си. Числата нараснаха, в следващото поколение зиготи (към тях принадлежеше и малката Безименна, току-що появила се в търбуха на Лита) скочиха до милиарди: 1 5210 000 бракувани, 1 216 800 000 носители, 24 336 000 000 „чисти“. Той отново съжали, че не разполага с компютъра на някоя клиника, и с досада превърна неудобните числа в проценти: 0,059509; 4,759; и 95,18 процента.

Тези цифри показваха решително подобрение: приблизително един дефект в 1680 случая (вместо един от 1600), делът на носителите падна под 5 процента, а броят на „чистите“ нарасна до 95 процента за едно поколение.

Шефилд прегледа още няколко варианта, за да потвърди извода си. Детето на диплоиден комплект („огледални близнаци“) имаше поне

същите шансове да се роди здраво, каквито имат и децата на родители, които не са роднини, при това шансовете на детето се увеличаваха от отбора, осъществен в един или повече от етапите на експеримента на свещеника-учен. В това не можеше да има съмнение, поради което Джо бе за своята „сестра“ по-скоро най-добрият възможен партньор, а не най-лошият.

Лита можеше да роди детето си.

[1] Landfall (англ.) — вик на моряците при съзиране на суша. — *Бел.прев.* ↑

[2] Последователността на събитията не може да бъде възстановена. Вероятно става въпрос за подобен кораб. — *Дж.Ф. 45-и.*

↑

[3] Одалиска — наложница у някои източни народи. — *Бел.прев.*

↑

[4] Ex catedra (лат.) — авторитетно (букв. от катедрата). — *Бел.прев.* ↑

[5] Грегор Мендел (1823–1884) — велик австрийски естественик, пръв открил закономерния характер на предаването на наследствените признаци. Термините доминантен и рецесивен белег са негови. — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА VII ОТ ВАЛХАЛА ДО ЛЕНДФОЛ

... Най-доброто, което можех да направя за тях, Минерва. Често се случва някой идиот да опита да отмени брака. Да се предприемат подобни опити е същото, като да се отрича законът за гравитацията, да се прави пи равно на три или да се пробва да се отмести някоя планина с молитва. Бракът не е измислица на свещениците, решили да накажат човечеството. Бракът е част от еволюцията на цивилизацията, толкова полезен за расата, колкото са очите за отделния човек.

Безспорно, в брака има и икономическа страна — необходимо е да се осигуряват децата, а също и жените, докато са бременни и отглеждат децата, — но той е и много повече от това. Той е средство, разработено от *Homo sapiens* напълно несъзнателно, за да изпълнява тази необходима функция и *да бъде щастлив, докато го прави.*

Защо пчелите се делят на царици, търтеи и работнички и живеят като едно голямо семейство? Защото за тях този модел *работи*. А защо рибите се справят добре, без да се налага таткото-риба и майката-риба дори да се поздравяват? Защото слепите сили на еволюцията са направили този начин работещ за *тях*. Защо тогава бракът — наречи го както искаш — има универсално значение за човешките същества, където и да се намират? Недей да питаш теолозите, нито пък адвокатите; бракът съществува дълго време, преди да бъде узаконен от църквата и държавата. Той *работи* — това е всичко; при многото си недостатъци той се справя с универсалната си задача — оцеляването на расата — по-добре, отколкото безкрайните изобретения, с които разни празни глави от хилядолетия се опитват да го заменят.

Не говоря за моногамията; имам предвид *всичките* форми на брак: моногамия, полиандрия, полигамия и всички останали разновидности на брака. „Бракът“ притежава безброй правила, обичаи, спогодби. Но той е „брак“ тогава и само тогава, когато всичките тези спогодби служат за благо на децата и компенсират неудобствата за възрастните. За човешките същества единствената приемлива

компенсация за неудобствата от брака е това, което могат да си дадат един на друг мъжът и жената.

Нямам предвид „ероса“, Минерва. Сексът е примамката в капана, но той не е всичко в брака, нито пък е достатъчна причина хората да встъпват в брак само заради него. Защо да си купуваш крава, когато млякото е по-евтино?

Дружба, партньорство, взаимна подкрепа, някой, с когото да се посмееш и да се порадваш, лоялност, приемане на недостатъците, някой, когото да докоснеш, някой, който да хване ръката ти... всичко това е „бракът“, а сексът е само глазурата върху сладкиша. О, тази глазура може да бъде много вкусна, но тя *не е* самият сладкиш. Бракът може да изгуби тази вкусна „глазура“ — да речем, поради някакъв нещастен случай, — но да не изчезне и да продължава да дарява с дълбоко щастие тези, които са свързани чрез него.

Когато бях недодялан и невеж младок, този факт ме озадачаваше...

(Пропуснато)

... Най-тържествената церемония, която имах възможност да организирам. Човекът живее посредством символите; исках те двамата да запомнят това събитие. Настоях Лита да облече роклята, която смята за най-изящна. Така накичена, тя изглеждаше като коледна елха, но аз ѝ казах, че е прекрасна, каквато наистина беше, без значение дали е младоженка. Джо облече един от костюмите ми, който му подарих. Самият аз се намъкнах в нелепата капитанска униформа, използвана от мен на планети, където подобни глупости са част от етикета... На маншета ми имаше четири широки златни нашивки, гърдите ми бяха обсипани с медали, купени от зложни къщи, на триъгълната ми шапка би завидял и адмирал Нелсън, а и всичко останало беше достойно за някоя важна личност в ложата.

Произнесох пред тях проповед, пълна с тържествени думи, повечето от които заети от единствената църква, която те познаваха — процъфтяващата на Благословена. Не ми беше трудно, тъй като бях служил като свещеник в нея. Добавих обаче и някои неща от себе си: казах ѝ, че принадлежи на него, а на него — че принадлежи на нея; че детето в утробата ѝ е и на двамата, както и всички други деца, които биха могли да се появят. Предупредих и двамата — но на първо място нея, че бракът не е лесна работа и към него не бива да се подхожда

лекомислено, защото винаги ще има трудности, които трябва да се посрещат заедно, и сурови беди, които ще изискват от тях смелостта на Страхливия лъв, мъдростта на Плашилото, любящото сърце на Тенекиения дървар и неукротимата храброст на Дороти^[1].

Това накара Лита да се разплаче, на Джо също му потекоха сълзи; точно такава беше целта ми, така че им наредих да коленичат и започнах да се моля за тях.

Както ти казах, Минерва, аз не съм лицемер. Изобщо не ми пукаше дали ме слуша някакъв хипотетичен Бог; просто исках Джо и Лита да чуят, че някой се моли за тях. Започнах на жаргона на Благословена, после преминах на английски и галакта, за да завърша с няколко реда от „Енеида“, доколкото си ги спомнях. Когато паметта ми отказа, се прехвърлих на една ученическа песничка:

*Omme bene
Sine poena,
Tempus est ludendi;
Venit hora
Absque mora,
Libros deponendi!*^[2]

Накрая приключих с гръмогласното: „Нека да бъде!“ Наредих им да се изправят, да се хванат един друг за ръце, и обявих, че като върховна власт на този кораб ги провъзгласявам за съпруг и съпруга — отсега завинаги. После казах на Джо да я целуне.

Всичко това ставаше на фона на Деветата симфония на Бетовен...

Тази песничка се изтръгна от мен случайно, след като изчерпах запаса си от „наказателни стихове“ на Вергилий и се нуждаех от още няколко думи с впечатляващо звучене. Но когато размишлявах върху случката по-късно, се убедих, че съм използвал песента съвсем намясто: меденият им месец можеше да се смята за прекъсване в учебните им занятия. Всичко си дойде на мястото — вече знаех, че женитбата на децата може да се разглежда като „sine роена“ — никаква опасност от генетични наказания. А *ludendi* се превежда и като

„любовна игра“, и като „ерос“, също и като хазартни, детски и всякакъв друг вид игри. Обявих четиридневна ваканция на кораба; без работа за тях, без учебни занятия — *libros deponendi* — започваща веднага. Случайно съвпадение, Минерва. Просто си припомних откъс от латинско стихче, а латинската реч звучи величествено особено когато не разбираш за какво става въпрос.

После се състоя тържествен обяд, приготвен от мен, който продължи около десет минути — заради тях. Лита не можа да яде, а Джо ми напомни за сватбената нощ на Джони и защо припадна тъща му. Така че аз напълних един поднос с вкуснотии, връчих го на Джо и им наредих да се измита; изобщо не исках да ми се мяркат пред очите през следващите четири дни...

(Пропуснато.)

... Към Лендфол — веднага щом натоварих стоката. Не можех да ги оставя на Валхала; Джони още не бе в състояние да изхранва семейството си, а възможностите на Лита бяха твърде ограничени — и докато още е бременна, и след като роди. Нямаше кой да им подаде ръка в труден момент освен мен; те просто *трябваше* да дойдат на Лендфол.

О, Лита би оцеляла на Валхала заради тамошния непоклатим обичай да считат бременните жени за хубавици, и да смятат, че с напредването на бременността стават още по-красиви. Според мен наистина си е така, а в случая на Лита просто нямаше съмнение. Когато я купих, тя не беше нищо особено; когато се приземихме на Валхала, бе бременна в петия месец и бе ослепително красива. Ако я бях пуснал от кораба, първите шест срещнати мъже веднага щяха да ѝ предложат женитба. Ако пък освен в утробата си носеше и едно дете на гърба си, несъмнено щеше да се омъжи за някого още при самото пристигане: планетата не беше заселена дори наполовина, и плодовитостта се ценеше особено много.

Не мисля, че би зарязала Джо толкова бързо, но не исках да ѝ се завърти главата от прекаленото мъжко внимание. Не желаех и тя да изостави Джо заради някой богат аристократ или земевладелец, колкото и нищожни да бяха шансовете за такова събитие. С доста труд бях пробудил егото на Джо, но то бе още твърде крехко и такъв удар би го погубил. В момента той се държеше доста гордо, но тази гордост се основаваше на факта, че е женен мъж и чака дете. Споменах ли ти, че в

брачното им свидетелство им дадох едно от имената си? По време на престоя ни на Валхала те станаха Freiherr og Fru Lang, Josef og Stjerne^[3]. Искаше ми се поне за няколко години да бъдат мистър и мисис Лонг.

Минерва, аз ги накарах да си дадат обет за цял живот, обаче не разчитах, че ще го спазят. О, ефимерните често запазват брака си до края на дните си, но що се отнася до останалото... дяволът не стои мирен. Лита беше наивна, дружелюбна, сексуално предизвикателна; въпрос на време беше да се препъне с ниските си токове и когато падне по гръб, да забрави да затвори краката си... Знаех, че ще стане точно така. Но не исках да се случва, преди да съм дообучил Джо. От рога невинаги боли глава. Просто момчето трябваше да разполага с време, за да порасне и съзрее, да придобие самоувереност — и тогава щеше да може да ги носи търпеливо и с достойнство... А Лита беше точно от типа жени, способни да го дарят с прекрасни разклонени еленови рога.

Намерих му работа — ловец на бисери и момче за всичко в малък изискан ресторант, като се договорих със собственика да му плащам за всяко ястие от валхалската кухня, което Джо се научи да готви правилно. Същевременно държах Лита на кораба — под предлог, че бременна жена не бива да излиза сама на улицата в такова лошо време, без да има подходящи дрехи. Бях обещал да ѝ намеря такива дрехи, но се измъквах от въпросите ѝ със заповед да не ме безпокой, тъй като съм твърде зает със стоката.

Тя възприе ситуацията напълно спокойно, само леко се нацупи. Валхала изобщо не ѝ харесваше: гравитацията беше 1,7 g, а Лита беше свикнала с лукса на безтегловността — нямаше проблеми с издутия корем и гърдите, нито пък натоварване върху кръвоносните ѝ съдове. А на планетата момичето се почувства значително по-тежко от преди; чувстваше се неудобно, боляха я краката. Късчето от Валхала, което се виждаше през люка, приличаше на замръзнал ад. Предложението ми да дойдат с мен на Лендфол бе прието с искрена радост.

Но тъй като Валхала беше единственото ново място, което някога е посещавала, Лита искаше да я огледа. След като приключих с разтоварването на стоката, взех размерите на момичето и ѝ намерих топла горна дреха в местен стил, но ѝ изиграх и един мръсен номер: донесох ѝ три чифта ботуши и ѝ наредих да си избере един от тях.

Двата чифта бяха обикновени работнически ботуши; третите бяха изящни, но с половин номер по-малки, отколкото трябваше.

Така че, когато я изведох извън кораба, тя носеше прекалено тесни ботушки, а времето беше необичайно студено и ветровито — бях следил прогнозите. Както на всички звездни пристанища, и на Торхейм имаше много забавни местенца, но аз старателно ги избягвах и развеждах Лита пеша из скучните околности. Когато наех шейна, за да я изпратя обратно на кораба, тя вече съвсем се беше разкиснала и мечтаеше само за едно: да се измъкне от неудобните дрехи, особено от ботушите, и да се вмъкне във ваната с гореща вода.

На следващия ден отново ѝ предложих да я взема в града, но не бях особено настоятелен. Тя учтиво ми отказа.

(Пропуснато.)

... Не че това беше толкова лошо, Минерва; просто исках да я държа изолирана, без да предизвиквам подозрението ѝ. Купих ѝ два чифта от онези безвкусни ботуши — единият чифт беше точно нейният размер — и ѝ ги връчих вечерта след онази наша първа разходка, когато тя накусваше във вода горките си уморени крака. По-късно изказах предположението, че бедите ѝ се дължат на факта, че тя никога през живота си не е носила ботуши или обувки, и попитах небрежно дали не е по-добре да походи обута на кораба, за да свикне?

Тя така и направи и беше изненадана от лекотата, с която се справи. Аз с възможно най-честна физиономия ѝ обясних, че краката ѝ са се надули първия път, така че да не се притеснява, а да започва да тренира: един час днес, малко повече на следващия ден, докато не започне да се чувства удобно дори когато е обута цял ден. След седмица тя се разхождаше с ботуши дори когато върху нея нямаше нищо друго; оказа се, че се чувства по-удобно с тях, отколкото боса. В което нямаше нищо чудно — бях избрал ботушите внимателно, релефът им следваше извивките на стъпалото. Като се има предвид бременността ѝ и привличането на повърхността на двете планети — 0,95 g в родината ѝ и 1,14 g на Валхала, тя тежеше двайсетина килограма повече, отколкото когато и да било преди, и се нуждаеше от здрава опора за краката си.

Наложи се изрично да я предупредя да не си ляга с тях.

Взимах я още няколко пъти със себе си в града, докато избирах новата стока, но я държах под око и не ѝ давах да шари много-много

насам-натам. Когато я канех, тя идваше с мен, но предпочиташе да остане на борда и да почете.

През това време Джо работеше от сутрин до вечер, даваха му отпуска само един ден в седмицата. Наредих му да напусне работа преди самото тръгване и устройх на своите деца истински празник; наех шейна за цял ден, със северни елени вместо мотор. Денят беше слънчев и ясен, почти топъл, гледките по пътя доставяха наслада. Обядвахме в провинцията, в чудесен ресторант с изглед към покритите със сняг върхове на хребета Йотънхеймен, следващото ни ядене бе в класен ресторант в града, с музика на живо и с програма, а и с прекрасна кухня... Спряхме за по чаша чай и в изисканото ресторантче, където работеше Джо, и чухме собственика да се обръща към него с „фрихер Ланг“ вместо с „ей, ти“ и искрено да се възхищава на прекрасната му булка.

Да, Минерва, тя беше прекрасна. На Валхала жителите и от двата пола под тежките горни дрехи носят и по-тънки, подобни на пижами. Разликите между мъжките и женските са в материята и кройката. Бях купил пълни комплекти и на двамата. Джо изглеждаше впечатляващо, аз също, но всичките очи бяха вперени в Лита. Тя беше покрита от раменете до ботушите, но само технически. Прозрачната тъкан на това харемско облекло блестеше с оранжеви, зелени и златни искри, без да прикрива нищо от тялото. Всеки, който пожелаеше, можеше да види, че зърната на гърдите ѝ са се втвърдили от възбуда... и нямаше такива, които да не желаят да се насладят на гледката. Само да бяхме останали още някой и друг месец, и не ѝ мърдаше титлата „Мис Валхала“.

Тя изглеждаше внушително и го знаеше, лицето ѝ светеше от щастие. Тя беше уверена в себе си и аз бях успял да я обуча как да се държи на масата според местния етикет, как да сяда и става, и изобщо — на всичко, което трябваше да знае по въпроса. Изключено беше да допусне гаф.

Нямаше причина да не ѝ позволя да демонстрира красотата си и да се наслаждава на безмълвното, а понякога не толкова безмълвно одобрение; е, когато станахме, за да излезем, аз и Джо не се опитахме да прикрием дръжките на ножовете, които се подаваха от ботушите ни. Разбира се, Джо още не бе изкусен боец с ножа. Но вълците около нас не знаеха това и не изгаряха от желание да безпокоят нашата красива

вълчица, при положение че тя се намира под закрилата на свои собствени вълци.

... Рано на следващата сутрин, независимо от кратката нощ. Товарихме през целия ден, Лита се занимаваше с митническите декларации, Джо сверяваше номерата, а аз се опитвах да си изясня дали не са ме ограбили. Късно вечерта, заедно с пилотиращия компютър, който ми даваше последните числа, вече се готвехме за първия преход в нула-пространството, в посока Лендфол. Нагласих гравитата и вече се отдалечавахме бавно от Валхала по нормалата към повърхността с комфортното ускорение от четвърт g (бях решил — никаква безтегловност вече, докато Лита не роди). Затворих контролната стая и се отправих към каютата си, опитвайки се да си внуша, че може да се изкъпя и на следващия ден.

Вратата им беше отворена — вратата към спалнята им, там, където по-рано живееше Джо, преди да обединим каютите им в един общ апартамент. Та вратата беше отворена, а те бяха в леглото. Не бяха постъпвали така никога по-рано.

Скоро ми станаха ясни причините за постъпката им. И двамата се измъкнаха от завивките и зашляпаха с босите си крака към мен; искаха да се присъединя към забавленията им. Желаеха да ми се отблагодарят... За празника по-рано през деня, задето съм ги купил и за всичко останало. Дали идеята беше негова? Или нейна? Или и на двамата? Изобщо не се опитах да си го изяснявам; просто им благодарих и им казах, че съм разнебитен, едва се държа на краката си, целият съм в пот и единственото, което искам, е да се добера до сапуна и до горещата вода, а после да спя дванайсет часа. Казах им, че и за тях ще е добре да си поспят повечко, а корабното разписание ще съставим, след като си отпочинем.

Позволих им да ме изкъпят и заспах, докато ме масажираха. Това не нарушаваше дисциплината; бях ги понаучил на някои неща за масажа и Джо имаше много меко и уверено докосване. По време на бременността той масажираше всяка нощ Лита, въпреки дългите часове работа в оня ресторант.

Обаче, Минерва, ако не бях толкова скапан, може би щях да наруша правилото си относно зависимите от мен жени.

(Пропуснато.)

... Всеки запис, всяка книга, която успях да намеря в Торхейм, за да си освежа познанията по гинекология и акушерство; купих и инструменти и оборудване, за които по-рано съм предполагал, че няма да са нужни на борда на кораба. Седях си в каютата, докато овладях цялото ново за мен изкуство и станах същия изкусен селски лекар, какъвто бях някога на Ормузд.

Наблюдавах пациентката си, следях диетата ѝ, карах я да прави упражнения, преглеждах редовно корема ѝ. Бях забранил излишната за момента фамилиарност.

Докторът по медицина Лафайет Хюбърт, наричан още капитан Аарон Шефилд, Старейшината и така нататък, ужасно се безпокоеше за единствената си пациентка. Обаче не позволяваше на нея и на съпруга ѝ да забележат това. Не стоеше със скръстени ръце, а планираше действията си при всяка извънредна ситуация, известна на акушерската практика от онова време. Техниката и инструментите, които бе придобил на Валхала, бяха идентични на впечатляващото оборудване на храма Фриг в Торхейм, където не бяха рядкост и петдесет раждания дневно.

Разглеждайки купчината инструменти, които бе качил на борда, той се усмихваше, припомняйки си селския доктор на Ормузд, който израждаше повечето от децата с голи ръце, докато майките седяха на коленете на съпрузите си. Мъжете държаха краката им и се опитваха да ги разтворят по-широко, за да може старият доктор Хюбърт да приклепне и да подхване бебето.

Така си беше, но сега беше доволен, че има цялата тази апаратура — дори и да не се наложеше да я използва. Искаше просто да му е под ръка, ако нещата тръгнеха не както трябва.

Едно от нещата, които купи от Торхейм, щеше да използва със сигурност, дори и да не възникнеше извънредна ситуация: последния подобрен модел стол за раждане — с ръкохватки и облегалки за лактите, бедрата, стъпалата и гърба, които се преместват свободно по три оси и около тях. Това чудо на техниката, което можеше да се използва и като гинекологичен стол, позволяваше майката да се разположи — или да бъде разположена — така, че в необходимия

момент родилният канал да е разположен вертикално и възможно най-широко разтворен.

Доктор Хюбърт-Шефилд го разположи в кабинета си, провери многобройните му настройки, после му хвърли още един поглед и се намръщи. Хубаво нещо, беше платил доста пари, без да се поколебае. Но в този стол нямаше никаква любов; напомняше за безчувствена гилотина.

Ръцете и коленете на съпруга не бяха толкова удобни, но капитанът смяташе, че двамата родители трябва да преминават заедно през това изпитание. Ръцете на мъжа поддържат и успокояват жената; когато има тази физическа и емоционална подкрепа, родилката може да се съсредоточи изцяло върху функциите на тялото си.

Мъжът, преминал през всичко това, не изпитва никакво съмнение, че именно той е бащата. Дори в действителност да не е така, този факт губи значението си, погълнат от великото преживяване.

Е, какво ще правим, докторе? Нововъведението ли ще използваме? Или ръцете на Джо? Нуждаят ли се децата от тази втора „брачна церемония“? Ще издържи ли Джо — физически и емоционално? Несъмнено тя бе по-силният член на семейството, макар Джо да си оставаше по-тежък и сега. Какво би станало, ако Джо изгуби съзнание и я изпусне в най-неподходящия момент?

Докато обмисляше тези проблеми, Шефилд свърза управлението на креслото с това на гравистата в командната зала. Реши, че независимо от неудобствата, раждането ще се осъществи в неговата каюта. Само тук имаше достатъчно място и леглото и ваната бяха под ръка. Разбира се, налагаше се да се провира покрай досадното нещо, за да достигне до бюрото и гардероба си, през следващите петдесет или най-много шейсет дни, стига да не бе объркал датата на зачеването. После щеше да разглоби и прибере механизма.

А защо да не го продаде с печалба на Лендфол? Тамошната наука не беше стигнала до производството на такива столове, капитанът бе сигурен в това.

Той избра място за механизма, закрепил го за пода, повдигнал го максимално високо и сложи своята акушерска табуретка пред него, настроил и табуретката, така че да се чувства максимално удобно, докато седи в нея, после установил, че може да спусне стола с десет-двайсет сантиметра и пак ще му остане място за работа. След като

направи и това, той се разположи върху механизма и започна да регулира и неговите настройки. Оказа се, че столът може да побере и хора с неговите размери, което не беше учудващо; на Валхала се срещаха и жени, по-високи от него.

Минерва, според изчисленията ми Лита закъсняваше с десет дни, което не безпокоеше децата, а аз се стараех да не привличам вниманието им, тъй като също не бях особено притеснен: Лита изглеждаше нормално във всяко отношение. Подготвих я не само със съвети и упражнения, но и с помощта на хипноза. Исках всичко да стане по най-лесния възможен начин; не обичам оперативната намеса, този канал трябва да се *разширява*, а не да се реже.

Тревожеше ме само едно нещо: вероятността да се наложи да прекършвам вратлето на уродливо дете. Тоест — да не си затваряме очите пред истината — да убия бебе. Изчисленията, на които бях посветил онази безсънна нощ, бяха оставили шанс за подобно нещо, а ако бях обърнал нещо в сметките, рискът щеше да нарасне още повече.

Но ако се наложеше да го направя, бях готов.

Аз се безпокоях значително повече от Лита. Всъщност не мисля, че тя изобщо се притесняваше от нещо; бях свършил добра работа с тази подготовка чрез хипноза.

Ако се наложеше да направя онова неприятно нещо, трябваше да действам *бързо*, докато вниманието на двамата е насочено другаде, за да не забележат нищо, и възможно най-бързо да махна по-далеч останките, които биха били покъртителна гледка за тях. А после да се заема с ужасно трудната задача: да се опитам да ги свържа отново емоционално. Като брачна двойка? Не знаех. Може би щях да имам определено мнение едва след като видя какво носи тя в утробата си.

Най-накрая контракциите ѝ се учестиха, така че аз наредих на двамата да лягат на стола. Условията бяха благоприятни, с гравитация само четвърт g. Столът бе регулиран, децата бяха тренирали позата и също бяха готови. Първо се настани Джо, после аз повдигнах Лита и я сложих върху коленете му. Удаде ми се с лекота — при това притегляне тя тежеше не повече от четирийсет фунта, около осемнайсет килограма.

Тя разположи краката си почти хоризонтално и се издаде напред, докато Джо я държеше здраво.

„Така добре ли е, капитане?“ — попита момичето.

„Отлично — отвърнах. Ако Джо не беше на стола, тя щеше да се разположи много по-удобно, но тогава нямаше да има подкрепата на ръцете му. Дори не им бях казал, че раждането може да се осъществи и по друг начин. — Целуни я, Джо, докато я стягам с ремъците.“

Левият ремък — около левите колене на двамата, десният — около десните, а после завързах Джо здраво за стола — така, че да не може да се помръдне, дори ако корабът се разпадне. Ръцете ѝ бяха върху облегалките, а той я беше обгърнал под гърдите, точно над издутия ѝ корем. Джо знаеше какво да прави, бяхме го тренирали неведнъж. При моя команда трябваше да я хване здраво, но не и преди да съм му дал знак.

Табуретката ми беше прикрепена към пода. Завързах се здраво за нея и им напомних, че започва най-важната част, която поради разбираеми причини не сме репетирали.

„Хвани я здраво, Джо, но без да ѝ пречиш да диша. Удобно ли ти е, Лита?“

„А... — едва си пое дъх тя. — Аз... започва!“

„Потърпи, миличка!“

Убедих се, че левият ми крак се допира до таблото за управление на гравистата и погледнах корема ѝ.

Тъкмо когато тя се напругна, превключих гравитацията от една четвърт на две g. Лита изохка, а бебето изскочи право в ръцете ми.

Отново превключих притеглянето на обичайното за нас — четвърт g, и бързо огледах новороденото. Нормално момченце, червено, сбръчкано и грозничко. Плеснах го по задника и то нададе рев.

[1] Герои от „Магьосникът от Оз“. — Бел.прев. ↑

[2]

*Всичко е наред
Без наказания,
Време е за игра;*

*Идва часът
Без да се бавим,
Да сложим настрана учебниците.*

Пуристите ще забележат, ще Старейшината е приложил доста свободен превод на тази песничка. Остава ни да се учудваме защо не е продължил в този дух и не е заменил в последния стих „libros“ с „liberos“? Не е в характера му да пропусне подобна възможност. За всички е очевидно, че нашият прародител е предразположен към капризи; претенциите му за аскетизъм в най-добрия случай са просто празни приказки. — Дж.Ф. 45-и. ↑

[3] Господин и госпожа Лонг, Джоузеф и Стърни (датски). — Бел.прев. ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА VIII НА ЛЕНДФОЛ

(Пропуснато.)

... Момичето, за което възнамерявах да се ожения, се бе омъжило отново и вече имаше ново бебе. Нищо чудно: бях прекарал две стандартни години извън Лендфол. Разбира се, нямаше нищо трагично: в края на краищата ние вече бяхме женени с нея около сто години по-рано. Стари приятелчета. Поговорих с нея и със съпруга ѝ, после се ожених за една от внучките ѝ, която, естествено, не произхождаше от мен. Разбира се и двете момичета бяха от Хауардови, и Лаура, и новата ми жена от семейство Фут^[1].

Ние си подхождахме чудесно, Минерва: Лаура беше на двайсет, а аз, скоро след подмладяване, изглеждах в началото на трийсетте. Имахме доста деца... девет, мисля. След повече от четирийсет години ѝ омръзнах и реши да се ожени за моя пети/седми братовчед^[2] Роджър Спърлинг, което не ме натъжи особено: отдавна се бях отегчил от ролята си на селски земевладелец. Във всеки случай, когато жената иска да си ходи, най-добре е да я пуснеш. Накратко — присъствах на сватбата им.

Роджър беше изненадан, когато научи, че плантацията ми не е била съвместна собственост на мен и жена ми. Или вероятно просто не е предполагал, че с Лаура бяхме подписали брачен договор. Обаче аз не за пръв път бях богат и бях научил някои неща. Доста време загубих докато го накарам да проумее, че Лаура притежава само това, което е донесла в семейството, плюс някаква лихва, а не хилядите декари, които притежавах още преди сватбата ни. В много отношения е по-лесно да си беден.

След това събитие отново излетях в космоса.

Но да продължа историята за децата ми, които всъщност не бяха мои деца. Преди да се доберем до Лендфол, Джоузеф Аарон-Лонг вече приличаше по-скоро на ангелче, отколкото на маймунка, но все още бе

достатъчно мъничък, че да се изпишка върху всеки, имал непредпазливостта да го вземе в ръцете си — нещо, което дядо му правеше по няколко пъти дневно. Обожавах го; той беше не само забавно бебе, но и моят най-голям триумф.

По време на приземяването ни баща му се бе превърнал в наистина добър готвач.

Минерва, аз успях да възпитам прекрасно тези деца; за мен това пътешествие бе едно от най-полезните, които съм имал. Но не можеш да превърнеш едни бивши роби в свободни и горди хора, като просто им осигуриш всичко. Другото, което направих, беше да им позволя да се измъкнат от опеката ми и да се поиздраскат. Ето как стана това...

Плащах им по половин ученическа стипендия за месеците на полета от Благословена до Валхала, тъй като половината от времето им бе заето от учебни занятия. Заплащането на Лита беше във валхалски крони, съобразено със средните заплати на Валхала. Накарах я да прибави към своите пари заплатата на Джо като помощник-готвач на Валхала и от сумата да извади парите, които той бе похарчил там. Сетне ѝ наредих да запише на тяхно име част от стоката, превозвана с третия курс — от Валхала до Лендфол, на стойност получената сума. Така близо процент от стоката вече бе тяхно притежание.

Към получения резултат прибавихме заработеното от Джо като корабен готвач за курса Валхала — Лендфол, само че този път по лендфолските тарифи, освен това, без да обръщаме сумата в стока. Наложих ми се да обяснявам защо на този етап заплатата на Джо не може да бъде инвестирана в стоката, закупена на Валхала. Накрая успях да ме разбере: тя възприемаше инстинктивно всичко, свързано с предприемачеството, риска и печалбата. Не ѝ платих за изчисленията: щеше да се наложи да смятам всичко след нея, пък и просто ѝ давах урок.

Не платих на Лита нищо и за пътя до Лендфол: тя беше пътничка, която първоначално бе бременна, а после — заета с отглеждане на детенцето. Но не ѝ взех и пари за пътуването — тя летеше безплатно.

Разбираш какво направих, нали? Нагласих нещата така, че след като продам стоката, те да получат свои пари. Всъщност работата им нямаше *никаква* стойност; дори аз се бях поохарчил заради тях, без изобщо да смятам парите за купуването им. От друга страна, щях да

бъда възнаграден с чувство за удовлетворение, ако успееш да стъпят на краката си без моя помощ. Но не им дадох никакви обяснения — просто настоях Лита да изчислява заработката им по моя метод.

(Пропуснато.)

... Възлезе на около две хиляди, което не бе достатъчно, за да се изхранват дълго време. Но аз бях намислил нещо, чрез което двамата спокойно щяха да се издържат, стига да имаха желание да работят и цената да не се окажеше прекалено висока. Наредих им да започват да си търсят работа, защото възнамерявам да обявя *Либи* за продажба или за даване под наем. Та си дойдохме на думата — работиш или умираш. Те вече бяха *наистина* свободни — свободни да умрат от глад.

Лита не се нацупи, а със сериозен вид продължи да се занимава с малкия Джоузеф-Аарон. Джо изглеждаше изплашен. Скоро ги заварих, надвесени над вестника, който бях донесъл на кораба; преглеждаха раздела от обявите „Търсят се помощници“.

След като се посъветваха шепнешком, Лита ме попита с независим вид дали ще мога да гледам детето, докато двамата си търсят работа. Разбира се, ако съм бил зает, щяла да си го вземе със себе си.

Казах, че никъде не възнамерявам да ходя и се поинтересувах чели ли са рубриката „Бизнес възможности“, защото, подхвърлих небрежно, неквалифицираният труд не открива никакви перспективи.

Тя беше смаяна — и през ум не ѝ бе минало подобно нещо. Обаче примамката се оказа достатъчна. Те отново се хванаха да четат, като си шепнеха от време на време. По някое време Лита донесе вестника при мен и ми показва моята собствена обява, която бях пуснал под друго име, естествено, и ме попита какво означава „разсрочено плащане за пет години“.

Намръщих се и ѝ казах, че това е сигурен начин за бавно разоряване, особено ако тя продължава да харчи парите си за дрехи и че около онова заведение в обявата вероятно има нещо нередно, иначе собственикът му не би тръгнал да го продава.

Двамата доста се натъжиха. Лита каза, че останалите „Бизнес възможности“ изискват начална инвестиция от страшно много пари. Промърморих, че нищо няма да загубят, ако проверят каква е работата с тази обява, но им наредих да са внимателни и да си отворят очите на четири.

Върнаха се обратно пълни с ентузиазъм — бяха *сигурни*, че ще могат да купят заведението и да направят така, че да им носи печалба. Джо смяташе, че готви два пъти по-добре от готвача на ресторантчето; оня използвал твърде много масло, което при това прегаряло, кафето било ужасно, дори мястото не се поддържало *чисто*. Но което било най-хубавото, оказало се, че зад склада имало стая, където те можели да живеят, и...

Прекъснах го. А как стои въпросът с най-важните неща? Какви такси трябва да се плащат? Колко ще отидат за лицензите и инспекциите? Ще успяват ли *те* да намират хубави продукти? Не, аз няма да отида да огледам заведението; те трябва да използват собствените си мозъци и да не разчитат на мен, тъй като си нямам никакво понятие от ресторантьорския бизнес.

Излъгах ги за две неща, Минерва: аз държах ресторанти на пет планети тогава, а и не им казах защо не искам да огледам обекта. Причините бяха две... не, три: първо — преди да купя заведението, го бях огледал най-внимателно; второ — готвачът ме познаваше и щеше да се издаде; и трето — тъй като самият аз продавах ресторанта чрез подставено лице, не можех да уговарям децата да го купят. Минерва, ако продавам кон, няма нужда да обяснявам, че и четирите му крака са си на мястото; купувачът би трябвало сам да си ги преброи.

Независимо че „не разбирах“ от ресторантьорство, аз им изнесох лекция по темата. Лита започна да си води бележки, после ме попита дали може да направи запис на разговора. Така че аз се впуснах в подробни обяснения: защо стоте процента печалба над стойността на продукта не могат да се стопят напълно, въпреки цената му, амортизацията, обезценяването, данъците, застраховките, заплатите за себе си и за наемните работници и прочие. Къде се намира фермерският пазар и колко рано сутрин трябва да се отиде там. Защо Джо трябва да се научи да реже месото, а не да го купува на късове, и къде може да се научи на това. Как дългото меню може да ги разори. Какво да правят с плъховете, мишките, хлебарките и останалите гадости, с които е пълно на Лендфол, но слава на небесата — не и на Секундус. Защо...

(Пропуснато.)

... Прерязах лентата, Минерва. Не мисля, че те някога се досетиха, че са си имали работа с мен. Не ги измахих, но не им и

помогнах; сумата, която получих, просто покриваше парите, които аз бях платил, плюс времето, което изгубих в пазарене за намаляване на цената, законните такси, заплащането на посредника, процента, който банката щеше да съдере от мен — с два порядъка по-малко, отколкото можеха да вземат. Обаче не проявих никаква благотворителност: нищо не спечелих, но и нищо не загубих, и цялата работа ми отне само ден.

Лита се оказа още по-упорита дори от времето на полета; мислех, че ще пропуснат плащането още първия месец — заради почистването и преоборудването. Но те не го пропуснаха и не закъсняха с нито ден за някое от следващите. Скъпа, те изплатиха дълга си за три години вместо за пет.

Което не беше чак толкова изненадващо. Е, някоя продължителна болест би могла да ги разори. Но те бяха млади, здрави и работеха седем дни седмично, докато не се разплатиха докрай. Джо готвеше, Лита седеше на касата, усмихваше се на посетителите и помагаше на бара, а малкият Джоузеф-Аарон обитаваше кошница на гърба на майка си, докато не поотрасна достатъчно, за да се научи да ходи.

Преди да се ожения за Лаура, да напусна Нова Канавера и да стана селски джентълмен, аз ги посещавах; не твърде често, разбира се, защото Лита не ми разрешаваше да си плащам, което всъщност си беше нормално за един горд и свободен човек — някога бяха яли от моята храна, сега ми даваха от тяхната. Така че, когато наминавах, обикновено се ограничавах с чаша кафе и наблюдавах как се развива кръщелникът ми. Често насочвах към тях нови клиенти. Джо беше станал превъзходен готвач и непрекъснато усъвършенстваше майсторството си и скоро започна да се говори, че ако искаш да похапнеш нещо вкусно, най-добре е да отидеш в „Кухнята на Естел“. Често слуховете са най-добрата реклама; хората обичат да намират нови местенца с вкусна храна.

Посетителите, в по-голямата си част мъже, изобщо не се смущаваха от факта, че самата Естрел, млада и красива, седеше на касата с бебе в ръцете си. А ако се случеше да кърми детенцето — което често ставаше — валяха щедри бакшиши.

Джоузеф-Аарон скоро се отказа от консумацията на мляко, но когато стана на две години, с тази дейност се зае сестричката му Либи Лонг. Този път не я израждах аз и нямам никакво отношение към червения цвят на косата ѝ. Джо беше блондин, затова предполагам, че

Лита е носела рецесивен ген; едва ли е кръшкала. Никой не можеше да устои на чара на Либи — предполагам, че тя бе една от причините родителите ѝ да изплатят толкова бързо дълга си.

След няколко години „Кухнята на Естел“ се премести във финансовия квартал, разшири се и Лита нае сервитьорка — красива, естествено...

(Пропуснато.)

... „Мейсън Лонг“ беше помпозна сграда; на единия от ъглите ѝ бе разположено кафене, наречено „Кухнята на Естел“, където самата Естрел се чувстваше като в трапезарията си. Тя винаги бе усмихната, облечена така, че да се подчертава хубавата ѝ фигура, поздравяваше по име всички клиенти и научаваше и запомняше как се казват идващите за първи път. Джо бе назначил трима главни готвачи с множество помощници, които или отговаряха на високите му изисквания, или биваха изхвърляни.

Но преди да открият „Мейсън Лонг“ се случи нещо, доказващо, че децата бяха дори по-умни, отколкото бях предполагал. И че помнят всичко и могат да си правят изводи върху събития, които по-рано не са разбирали. Защото — помниш — когато ги купих, те никога не бяха докосвали пари.

Получих писмо от адвокат; вътре имаше банков превод за две пътувания: от Благословена до Валхала и от Валхала до Лендфол, като стойността на второто беше изчислена по тарифите на Междузвездната миграционна корпорация, Нова Канавера, а цената на първата част от маршрута бе приравнена с цената на втората част. Беше посочена някаква сума, част от стойността на превозваната стока. Споменавахе се и за пет хиляди благослева, превърнати във валутата на Лендфол по обменен курс, базиран на равната покупателна способност (виж приложението); върху получената сума бяха начислени лихви за тринайсет години и всичко това трябваше да ми бъде изплатено. Не си спомням вече за какви пари ставаше въпрос, Минерва, във всеки случай не бяха никак малко.

Не бяха споменати нито Джо, нито Лита, чекът беше подписан от адвокатата. Обадох му се.

Той бе доста нелюбезен, което не ме впечатли особено, тъй като и аз съм бил адвокат на същата планета. Каза, че изпълнява волята на клиент, пожелал да остане анонимен, и благоволи да добави, че е

упълномощен да предаде парите на някаква фондация, ако не ги приема. Обаче не пожела да ми обясни точно за *каква* фондация става въпрос.

Прекъснах разговора и се обадох в „Кухнята на Естел“. Отговори ми Лита; като разбра, че говори с мен, веднага включи изображението и се усмихна възможно най-ослепително.

„Аарон! От толкова отдавна не сме ви виждали!“

Съгласих се и добавих, че те изглежда са поизперкали, откакто съм ги оставил без надзор.

„Получих тук една глупост от някакъв адвокат, придружена от смешна сметка. Ако ми беше подръка, скъпа, щях да те напляскам. Я по-добре ми дай Джо.“

Тя щастливо се усмихна и каза, че с удоволствие ще ми разреши да я напляскам във всеки удобен за мен момент, но в момента няма да мога да разговарям с Джо, тъй като тъкмо затваря заведението. После усмивката ѝ изчезна и тя изрече с достойнство:

„Аарон, наш стари и най-верни приятелю, онази сметка не е смешна. Има дългове, които не могат да се изплатят. Така ни учехте вие някога. Но паричната част от дълга *може* да бъде изчистена. Това и решихме да направим, въпреки че изчисленията ни може и да не са съвсем точни.“

„Дявол да го вземе, малко глупаво момиче! — възмутих се аз. И продължих с нещо, подобно на: — Вие, деца, не ми дължите нито едно шибано пени!“

Тя отвърна:

„Аарон, скъпи наш господарю...“

При думата „господар“ се стопиха всичките ми задръжки, Минерва. Използвах език, който би могъл да изгори гърбовете на шест заинатили се мулета. Тя ме изчака да изпусна парата, после тихо каза:

„Вие сте наш господар дотогава, докато не ни освободите — с приемането на тази сума... капитане.“

„Скъпа...“ — започнах аз и спрях, разколебан.

„Дори и тогава ще си останете господар за мен — добави тя. — Също и за Джо, сигурна съм. Въпреки че вече сме горди и свободни, както ни учехте. И нашите деца — тези, които имаме и ще имаме в бъдеще — никога няма да разберат, че някога сме били всичко друго, но не свободни... и горди.“

„Скъпа, караш ме да се просълзявам“ — обадох се аз.

„Не, не! — отвърна тя. — Капитаните никога не плачат.“

„Разбира ти главата от тези неща, момиче! — рекох аз. — Случва се и да плача. Но в каютата си, при затворени врати. Скъпа, няма да споря. Ако това ви е необходимо, за да се почувствате свободни, ще взема парите. Но без лихвата. От приятели не се взема лихва.“

„Ние сме ви повече от приятели, Капитане. Дълговете винаги се връщат с лихвите — така сте ни учили. И аз самата го знаех — още когато бях освободена от робство. Джо също го знаеше. Тогава аз се *опитах* да заплатя лихвите, сър. Но вие не ме пожелахте.“

Побързах да сменя темата на разговора: „Каква е тая фондация, на която сте решили да дадете парите, в случай че откажа да ги взема?“

Лита се поколеба: „Възнамерявахме да оставим избора на вас, Аарон. Мислехме си за сираците на загинали космонавти. Може би приюта «Хариман»?“

„Вие наистина сте се смахнали. Тази фондация и без това си има достатъчно пари, знам го. Добре, ако дойда в града утре, ще можете ли да затворите за ден капанчето?“

„Когато кажете и за колкото поискате, скъпи Аарон!“

Отвърнах, че ще се обадя пак.

Нуждаех се от време за размисъл, Минерва. Не очаквах да имам проблеми с Джо, както обикновено. Но Лита беше инат. Аз предложих компромис, но тя не мислеше да отстъпва нито милиметър. С прибавянето на лихвата се получаваше сума, чудовищна за тях — двамата упорити младежи, започнали с две хилядарки преди тринайсет години и грижещи се за три деца.

Сложната лихва е нещо убийствено. Сумата, която бяха решили, че ми дължат, надхвърляше изходната два и половина пъти, и изобщо не можех да си представя как са успели да я спестят. Ако Лита се съгласеше да оставят лихвата за себе си, двамата щяха да разполагат с доста приличен капитал. И ако бяха решили да пожертват малка сума за осиротели космонавти, сирачета на космонавти или възмутени котки — заради собствената си гордост, можех да ги разбера. Не ги ли бях учил самият аз да постъпват така? Веднъж бях похарчил десет пъти повече на карти, при това бе очевидно, че ме мамят, но бях принуден да избегна скандала, за да не преспя в гробищата същата вечер.

Зачудих се дали не се ръководи от нечистите помисли да си върне, задето преди четиринайсет години я бях изгонил от леглото си. И какво ли щеше да направи, ако бях взел основната сума и ѝ бях предложил да се разплатим с лихвата по нейния начин? По дяволите, веднага щеше да легне по гръб, преди да успея да попитам какви предпазни средства използва.

И по този начин нищо нямаше да се реши.

Тъй като тя отхвърли предложения от мен компромис, ние се озовахме там, откъдето бяхме тръгнали. Тя възнамеряваше да плати цялата сума или да хвърли парите на вятъра, а аз не одобрявах нито един от вариантите. Аз също умея да се иная.

Трябваше да има начин и двамата да останем доволни.

В края на същия ден, след като вечеряхме и прислужниците отсервираха, казах на Лаура, че трябва да отида в града по работа и я попитах не иска ли да дойде с мен. Да обиколи магазините, докато съм зает, после да похапнем където тя поиска, а след това — всякакви забавления. Лаура отново беше бременна и смятах, че пазаруването на дрехи може да я разведри.

Изобщо не възнамерявах да я каня на преговорите с Лита; официално Джоузеф и Естел Лонг, заедно с най-големия си син, бяха родени на Валхала и се бяхме сприятелили, след като бяха станали пътници на моя кораб. Измислих тази история и я набих в главите на децата по пътя към Лендфол, като ги накарах да изучат видео-звуквите записи от Торхейм. По този начин ги бях направил фалшиви валхалианци; за щастие по-късно не им се бе налагало да се доближават до истински жители на Валхала.

Подобно мошеничество беше излишно, тъй като на Лендфол се практикуваше политиката на отворените врати; имигрантите дори не бяха задължени да се регистрират. Те или потъваха, или изплуваха. Никакви такси за кацане на кораба, никакви данъци на глава от населението. Изобщо на Лендфол се плащаха малко такси, нямаше правителство, а Нова Канавера, третият по големина град на планетата, имаше само стотина хиляди души население... В онези дни Лендфол беше приятно място за живеене.

Аз исках Джо и Лита да се справят сами — заради самите себе си и заради децата си. Исках да забравят, че някога са били роби, никога да не говорят за това, да не допуснат децата да го разберат... и в същото време да погребат факта, че по някакъв странен начин всъщност са брат и сестра. Няма нищо срамно във факта, че си се родил роб (поне не и за самия роб!), нито пък има причини, поради които да не могат мъж и жена — диплоиден комплект — да встъпват в брак помежду си. Но по-добре да се забрави всичко и да се започне начисто. Джоузеф Лонг се е оженил за Стърни Свенсдатер (умалителното „Лита“ произхожда от английската форма на името „Естел“); сключили са брака, след като Джо е завършил обучението си за готвач и са емигрирали, след като се е родило първото им дете. Историята беше простичка, трудно някой би се усъмнил в нея — тя само украсяваше опитите ми да играя ролята на Пигмалион^[3]. Не виждах причини да съобщавам на новата си съпруга версия, различна от официалната. Лаура знаеше, че те са ми приятели; отначало беше любезна с тях заради мен, а по-късно и самата тя се привърза към тях.

Лаура беше готино момиче, Минерва, добра компания и в леглото, и извън него. Освен това притежаваше Хауардовата добродетел да не потиска съпруга си, изработена у нея още по време на първия ѝ брак — повечето Хауардовци се нуждаят от повече от една женитба, за да се научат на това. Тя знаеше кой съм аз — че съм Старейшината — и бракът ми с нея и децата ни бяха регистрирани в архивите също така, както и бракът ми с баба ѝ и потомците ми от него. Но тя не се отнасяше към мен като с човек, който е с хиляда години по-възрастен от нея, и никога не ме разпитваше за подробности относно предишните ми животи, а просто ме слушаше, ако имах желание да разкажа нещо.

Изобщо не я виня за раздялата ни, за всичко бе виновно онова алчно прасе Роджър Спърлинг.

„Ако нямаш нищо против, скъпи — каза ми Лаура, — ще си остана вкъщи. Ще се занимавам с пазаруване на дрехи, когато поотслабна. Що се отнася до хапването, няма ресторант в Нова Канавера, където да се намери по-хубава храна от тази, която готви нашият Томас. Е, може би само в «Кухнята на Естел», но това е закусвалня, а не ресторант. Ще наминеш ли да ги видиш? Естел и Джо имам предвид.“

„Възможно е.“

„Намери време, скъпи; те са прекрасни хора. Освен това искам да изпратя няколко дрънкулки на кръщелницата си. Аарон, ако искаш да ме отведеш в хубав ресторант, когато отидем в града, първо уговори Джо да го отвори. Той готви не по-зле от нашия Томас.“

(„По-добре от Томас — казах си. — И не се мръщи в отговор на учтиви молби.“)

Минерва, проблемът с прислужниците е, че в един момент ти започваш да служиш на тях.

„Ще намина, поне за да предам на Либи подаръците ти.“

„Целуни ги от мен. Даже ще взема да изпратя по нещо за всичките деца. И не забравяй да кажеш на Естел, че пак съм бременна, непременно се поинтересувай дали и тя не е, после ще разказваш... По кое време ще тръгнеш, скъпи? Трябва да проверя ризите ти.“

Лаура беше искрено убедена, че независимо от вековете жизнен опит, аз не съм в състояние да си подредя сака дори за цяла нощ. Способността ѝ да вижда света такъв, какъвто ѝ се иска, ѝ позволи да живее с мен цели четирийсет години, независимо от всичките ми странности. Страшно я ценя. Любов? Несъмнено, Минерва. Лаура винаги се грижеше за мен, а аз — за нея, и ни беше хубаво заедно. Това е любов, но не точно от този вид, за който жадуваш ти.

На следващия ден се качих на джамп-бъгито си и литнах към Нова Канавера.

(Пропуснато.)

... Планираното посещение в „Мейсън Лонг“. Лита възнамеряваше да ме атакува внезапно. Аз съм сантиментален, тя знаеше това и се беше подготвила. Когато аз пристигнах, капациите на прозорците вече бяха сложени, предварително. Двете по-големи деца вече бяха сложени да спят, а бебето Лаура отдавна бе заспало. Джо ме пусна вътре и помоли да почакам; яденето след минута щяло да стане готово. Така че аз тръгнах към стаите им да търся Лита.

Намерих я облечена в саронга и сандалите, който ѝ бях купил един час след като бях купил нея. Никаква козметика, косите ѝ се спускаха свободно по раменете. Но сега пред мен не бе изплашена, невежа робиня, която не знае дори как да се изкъпе; тази красива млада дама беше чиста като стерилизиран скалпел, от нея се носеше ухание на парфюм „Полъх на пролет“ — впрочем по-правилното му

име би било „Полъх на съблазън“ и би трябвало да се продава само по лекарско предписание.

Тя остана достатъчно дълго в същата поза, за да мога да оценя гледката, после се приближи и ме срази с целувка, придружена от засиления аромат на парфюма.

В момента, в който ме пусна, се появи Джо, облечен в сандали и къси панталони.

Но аз не се поддадох на сантименталности, не казах нищо за костюмите им и веднага се заловихме за работа. Веднага щом Лита разбра за какво става въпрос, тя се превърна от съблазнителна сирена в делова бизнес дама, и разговорът ни започна.

„Аарон — каза тя, — вие искахте да бъдем свободни и ние се опитахме да станем такива — затова и ви изпратихме тази сметка. Към нея дори може да се прибави още — ние *ви дължим* тези пари. Ние не искаме да притежаваме най-големия ресторант в Нова Канавера. Ние сме щастливи, децата са здрави, изкарваме достатъчно пари.“

„И работите прекалено много...“ — отбелязах аз.

„Изобщо не работим чак толкова много. Докато по-голям ресторант ще изисква наистина още повече работа. Но изглежда вие пак възнамерявате да ни купите. Ако е така, тогава всичко е наред — ние никога не сме признавали друг господар освен вас. Към това ли се стремите, сър? Ако е така, кажете ни. Бъдете откровен с нас.“

„Джо — казах, — би ли подържал малко тази девойка, защото искам да я напляскам — за използването на тази мръсна дума. Лита, те не си права в нито един пункт. По-големият ресторант означава *по-малко* работа. И аз изобщо не ви купувам — просто влагам парите си в бизнес, от който очаквам дивиденди. Аз вярвам в гениалните способности на Джо като готвач и в твоето умение да спестяваш пари, без от това да страда качеството. Ако не спечеля нищо, ще продам своя дял, ще си върна инвестицията, а вие можете отново да си отворите закусвалня. Ако не ви провърви, няма да ви помагам.“

„Братко?“ — обърна се тя към него по същия начин, както в детството. В този момент разбрах, че те наистина са разтърсени, защото внимаваха никога да не се наричат „брат“ и „сестра“ на който и да било език. Минерва, не си спомням дали на Лендфол имаше закони, забраняващи инцеста — там по принцип нямаше много закони — но във всеки случай съществуваше строго табу, за което постоянно им

напомнях. Ако искаш да изучиш една култура, започни с нейните табути.

Джо се замисли.

„Аз мога да готвя. А ти ще се справиш ли, сестричке?“

„Предполагам. Естествено, ако вие желаете това, Аарон, ние ще опитаме. Но аз съвсем не съм сигурна, че ще се получи. И според мен работата ще е повече. Не че се оплаквам, Аарон, но ние и без това работим с всички сили.“

„Сигурен съм, че е така. И не разбирам как Джо е имал време да ти направи дете.“

Тя сви рамене.

„Това не изисква много време. А и има още доста време, преди да ми се наложи временно да спра да работя. Джоузеф-Аарон вече поотрасна достатъчно, за да се оправя с касата, когато отсъствам. Но няма да му е толкова лесно в голям разкошен ресторант.“

„Девойче — отвърнах аз, — ти мислиш на равнище закусвалня. А сега слушай и се учи как се правят пари като работиш по-малко и имаш повече свободно време.

Няма да можем да отворим «Мейсън Лонг», преди да родиш; тези работи не стават за една нощ. Закусвалнята трябва да я продадем или да я дадем под наем — значи трябва да се намери купувач, който би се справил добре с работата; да се върне предишното равнище, винаги е много трудно и скъпо.

Трябва да намерим подходящо място някъде наблизо, за да го купим или да го наемем с опция за по-късно закупуване. Мога да го купя аз, а после да го дам под наем на корпорацията, за да не погълне то прекалено бързо всичките капитали на корпорацията. Така че — намираме място, преустройваме го. Никакви пари за подкупи. И на теб, скъпа, няма да ти се наложи да седиш зад касата; ще наемем служители и аз ще ги наглеждам да не крадат. Ти ще се разхождаш из залата, ще се усмихваш на клиентите и ще даваш нареждания. Ще се налага да го правиш само по време на обяд и вечеря, не повече от шест часа дневно.“

Джо се сепна, а Лита не се сдържа:

„Но, Аарон! Винаги отваряме веднага щом се върнем от пазаруване и работим до късно — да не губим клиенти!“

„Сигурен съм, че сте работили усърдно — сметката, която ми изпратихте, го доказва. Ето защо мислиш, че забременяването не «отнема много време». Но всъщност *трябва* да «отнема много време», скъпа. Животът не е само работа; винаги трябва да остава достатъчно време за любов. Кажи ми — когато на «Либи» правехте Джоузеф-Аарон, бързахте ли? Или имахте време да се наслаждавате?“

„О, Боже! — Зърната на гърдите й веднага щръкнаха. — Това бяха прекрасни дни.“

„Ще имате и други такива дни. Късайте рози, защото времето лети. Или вече не ви е интересно?“

Лита се възмути:

„Капитане, мислех, че ме познавате по-добре!“

„А ти, Джо? Намалил ли си оборотите, синко?“

„Е... налага се да работим страшно много. Понякога съм доста уморен.“

„Нека да променим нещата. Дотук със закусвалнята; ще притежавате скъп изискан ресторант, какъвто още не е имало на планетата. Помните ли онова място, където ви водих да похапнем, преди да напуснем Валхала? Нещо подобно. Мека светлина, тиха музика, изискани скъпи ястия. Винарска изба, но без твърд алкохол; не е необходимо да притъпяваме вкусовите усещания на нашите гости.

Джо, ти ще продължиш да ходиш да пазаруваш всяка сутрин: не можеш да довериш на никого купуването на качествени продукти. Но ще взимаш със себе си не Лита, а Джоузеф-Аарон, ако иска да се учи на занаят.“

„Аз и без това го взимам понякога.“

„Чудесно. После ще се прибиращ вкъщи и ще се връщаш в леглото, тъй като задълженията ти ще са свършили, докато не дойде време да сготвиш храната. Не обяда, а вечерята.“

„Какво?“

„Да, правилно ме чу. Обяда ще го готви твоят втори готвач, който после ще ти помага и за вечерята — ястието, от което ще идват основните ти печалби. Лита ще бъде домакиня на обяда и вечерята и ще наблюдава дали качеството на храната е добро, когато теб те няма в кухнята, Джо. Но тя не е длъжна да ходи на пазара, нека чака в леглото, докато се върнеш. Казах ли ви, че е задължително да живеете в непосредствена близост до ресторанта както сега? И двамата ще

разполагате с два или три свободни часа следобед — точно за обедната почивка, с която бяхте свикнали на «Либи». По този начин ще имате време и за сън, и за щастливи игри...”

„Звучи превъзходно — отстъпи Лита, — стига да печелим достатъчно, за да можем да си позволим тези часове...”

„Ще печелите. И повече неща ще можете да си позволите. Но вместо да изкарваш парите си с пот на челото, Лита, ти ще можеш да предлагаш най-качествено обслужване, без да губиш пари и същевременно, без да забравяш, *да се наслаждаваш* на живота.”

„Ще се постареем. Аарон, любими наш... капитане и приятелю, щом не трябва да произнасям онази «мръсна» дума, ние се наслаждавахме на живота дори когато бяхме деца и аз трябваше да нося онзи отвратителен пояс на целомъдрието... защото беше толкова приятно да се гушкаме през онези дълги нощи. Когато вие ни купихте — и ни освободихте — и вече не бях принудена да нося онзи гадост, животът стана идеален. Не мисля, че би могъл да бъде по-добър, макар че сигурно ще е по-приятно, ако не се налага да избираме между съня и правенето на любов. Уф, вие може да не повярвате, понеже знаете какво похотливо момиче съм, но сънят е побеждавал доста пъти.”

„Вярвам ти. Така че нека да променим нещата.”

„Само че... изобщо ли няма да предлагаме закуска? Аарон, някои от клиентите ни идват да закусват при нас през цялото време, откакто сме на Лендфол.”

„А какъв приход ви носят те?”

„Ами... не много голям. Хората не плащат много за закуска, въпреки че продуктите понякога са доста скъпи. Но аз винаги съм била доволна и от скромните печалби на закуска. Те са реклама. Ще ми е неприятно да казвам на постоянните ни посетители, че вече не предлагаме закуска.”

„Това са подробности, скъпа. Може да се сложи закусвалня някъде на ъгъла на сградата, но главната зала е добре да не се отваря сутрин. И Джо няма защо да приготвя закуските, нито пък ти. По това време трябва да си в леглото заедно с Джо — за да има блясък в очите ти по време на обяда.”

„Джоузеф-Аарон знае какво се готви за закуска — вметна Джо. — Започнах да го уча.”

„Отново подробности. Може би ще сключим договор с кръщелника ми, за да започне самият той да изкарва пари, ако закусвалнята носи печалба...“

(Пропуснато.)

„... Цялата сума. Записвай, Лита. Съгласен съм да взема парите, ако вие двамата — особено ти, Лита — се съгласите, че оттук нататък вече няма да има никакви дългове помежду ни. «Мейсън Лонг» ще бъде корпорация, петдесет и един процента ще принадлежат на вас двамата, четирийсет и девет — на мен; ние тримата ставаме директорите на корпорацията. Можем да продаваме акциите си само един на друг, като аз си запазвам правото да превърна целия си дял или част от него в акции без право на глас, с които след това да се разпореждам.

Моята част от началния капитал ще се състои от парите от сметката, която ми изпратихте. Вие ще внесете сумата, която ще получим за закусвалнята...“

„Чакайте малко — усъмни се Лита, — ние едва ли ще вземем толкова пари.“

„Подробности, скъпа. Прибави параграф, според който можете да доплатите на корпорацията недостигащата част от сумата от получените приходи — когато се появят приходи; аз не се занимавам с бизнес, който не носи приходи, и винаги си избивам загубите. Добави и друг параграф, който ми позволява в случай на необходимост да инвестирам допълнителни капитали чрез покупката на акции без право на глас — може да ни се наложи да прибегнем до нещо подобно. Дори Джо да обучи някой главен готвач, няма нужда съвсем да се откъсва от работата. Изобщо — няма смисъл да бързаме, всичко трябва да се обмисли предварително. Вие двамата сте шефовете, аз съм мълчаливият ви партньор. Отделно ще си имате и заплати — те ще нарастват с увеличаването на приходите.

Аз няма да получавам заплата — само дивиденди. Но ние всички ще се трудим всеотдайно, за да върви бизнесът. Ако се наложи, ще изоставя и «Небесен рай» — в моето имение няма нещо, с което да не може да се справи управителят. Но щом веднъж нещата потръгнат, *няма да си помръдна пръста повече*; ще седна и ще наблюдавам как вие двамата ме правите богат. Обаче — чуйте ме внимателно — когато всичко потръгне, и вие трябва да престанете да се скъсвате от работа.

Търкаляйте се повече време в леглото. Забавлявайте се повече. Няма да забогатеем кой знае колко, ако работите през обедните часове. Договорихме ли се?“

„Мисля, че да — съгласи се Джо. — Сестричке?“

„Да. Обаче аз не съм сигурна, че Нова Канавера може да си позволи да поддържа същия изискан ресторант като она на Валхала... Във всеки случай ще опитаме! Все още мисля, че началните заплати за нас, които сте предвидили, са прекалено високи, но да почакаме, докато видя баланса за първото тримесечие — тогава ще си кажа окончателното мнение. Само още нещо, капитане...“

„Казвам се Аарон.“

„Капитан все пак не е мръсна дума. Съгласих се на всичко и ще работя като побъркана, за да стане така, както го описвате. Но ако смятате, че сте ме накарали да забравя онази нощ, когато ме изхвърлихте от леглото си и плъснахте голия ми задник право върху твърдата стоманена палуба, помислете си отново! Защото *нищо* не съм забравила!“

Аз въздъхнах, Минерва, и се обърнах към съпруга й: „Джо, как излизаш на глава с нея?“

Той сви рамене и се ухили: „Не успявам. Но какво мога да направя? Освен това — аз прекрасно я разбирам. И на ваше място просто бих я взел в леглото си и бих я накарал да забрави за всичко.“

Поклатих глава: „Работата е там, че *не си* на мое място, Джо. Доста преди да се родиш, съм се убедил, че за свободната връзка се плаща най-високата цена. И което е още по-лошо — ние тримата сега сме бизнес партньори... и аз виждам шест възможни изхода, ако приема последното ви предложение. Нито един от тях не е добър за «Мейсън Лонг».“

(Пропуснато.)

... Точно както бях сигурен, че ще стане, Минерва. Никога по-късно не получих подобен приход от вложени от мен пари. Опитвах се да ни подражават, но никой не можеше да готви като Джо или да управлява като Лита. Бях създал *идеалния колектив*!

[1] Поправка: Семейство Хедрик. Посочената Лаура (една от прародителките на долуподписания) наистина носела фамилията Фут според патриархалната родова традиция, която често водеше до

бъркотии в старите анали; обаче принадлежността към даден род в рамките на Семействата се определяше от по-логичната матриархална наследствена система. Но генеалогичните списъци били приведени към правилния вид чак през 3307 г. по григорианския календар. Поправянето на тази грешка би позволило да се датират правилно тези мемоари... ако други източници не посочваха, че северните елени са се появили на Валхала век и половина, след като Старейшината — без никакво съмнение — се е оженил за Лаура Фут-Хедрик.

Още по-интересно е твърдението на Старейшината, че е използвал *през същата година* псевдогравитация за облекчаване на раждането. Нима той е откривателят на този сега стандартен метод? Старейшината никъде не е изказвал подобни претенции, а авторството на технологията обикновено се свързва с доктор Вирджиниус Бригс от клиниката „Хауард“ на Секундус, който е използвал метода значително по-късно. — Дж.Ф. 45-и. ↑

[2] А също и потомък на Старейшината — чрез Едмунд Харди (2099–2259) — въпреки че Старейшината може и да не е знаел това. — Дж.Ф. 45-и. ↑

[3] Пигмалион — герой от древногръцката митология, женомразец, влюбил се в направена от него скулптура, която по-късно оживяла. — Бел.прев. ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА IX

РАЗГОВОР ПРЕДИ РАЗСЪМВАНЕ

— Не ви ли се доспа, Лазарус? — попита компютърът.

— Не ме тормози, скъпа. Преживял съм хиляди подобни нощи, но още съм тук. Човек никога няма да си пререже гърлото заради безсънна нощ, ако има компания, която да го наглежда. Ти си хубава компания, Минерва.

— Благодаря ви, Лазарус.

— Това е самата истина, момиче. Ако заспя — прекрасно. Ако не — няма нужда да се казва на Ищар. Няма да има полза; тя ще нареди да ми се направят куп изследвания и няма да се успокои, докато не разучи всичките графики и диаграми. Не съм ли прав?

— Боя се, че сте прав, Лазарус.

— Прекрасно знаеш, че е така. Искам пак да имам свой личен живот — една основателна причина да се държа като ангелче, да не забравям да си мия ушите и да гледам по-бързо да приключа с това подмладяване. Личният живот е нещо не по-малко необходимо от компанията на себеподобните. Можеш да докараш човек до лудост, ако го лишиш от едно от двете неща. Ето още една причина, поради която реших да стана съдружник в „Мейсън Лонг“: исках децата да имат повече свободно време, въпреки че те не бяха наясно какво им е необходимо.

— Нещо не разбрах, Лазарус. Забелязах, че времето им за „ерос“ се е увеличило и схванах, че си е заслужавало. Трябваше ли да си направя и други изводи от данните, с които разполагам?

— Не, защото не ти дадох всичките данни. Дори не и една десета от тях. Просто ти дадох обща представа за тези четирийсет години, през които ги познавах, и описах някои от критичните моменти — но не всичките. Например — споменах ли ти за случая, в който Джо обезглави един човек?

— Не.

— Не че тази история е от особена важност. Една вечер някакъв тип се опитал да ги принуди да споделят с него парите си. Лита държала Джоузеф-Аарон в дясната си ръка, тя го кърмела или тъкмо се готвела да започне да го кърми и не можела да се пресегне за пистолета, който държала в касата; тя не можеше да стреля и имаше достатъчно ум, за да не се пробва при подобни обстоятелства. Предполагам, че глупакът просто не е знаел, че Джо е излязъл за момент в съседната стая.

Точно в момента, когато този независим борец за социално равенство започнал да събира дневния оборот, се появил Джо с един сатър. И завесата паднала. Трябва да се отбележи, че в създалата се ситуация Джо действал бързо и точно, въпреки че съм сигурен, че преди това не е участвал в никакви битки, освен тези, които му устройвах на борда на „Либи“. Джо продължил да действа по правилния начин и по-нататък: довършил отрязването на главата, изхвърлил тялото на улицата — за да го приберат приятелчетата на покойника, ако желаят, или боклукчиите, в противен случай, — а после набучил главата на кол, поставен пред магазина специално за целта. Сетне сложил капациите на прозорците и измил заведението. Едва тогава може и да е намерил време да повърне — Джо имаше меко сърце. Залагам обаче седем към две, че Лита не е повърнала.

Градският комитет за обществена безопасност присъдил на Джо обичайната за подобни случаи награда; уличният комитет добавил нещо и от себе си: все пак случаят заслужавал особено внимание — нож срещу пистолет. Рекламата за „Кухнята на Естел“ била добра, но общо взето нямала особено значение, освен че децата намериха пари, с които по-бързо да си изплатят дълга и които несъмнено в края на краищата се озоваха в моя джоб. Не разбрах веднага за това малко приключение — по онова време не съм бил в Нова Канавера. При следващото ми посещение в „Кухнята на Естел“ истинската глава вече беше махната — знаеш, заради мухите — и Джо я беше заменил с пластмасов макет, както изискваха правилата на уличния комитет. Но аз се отклоних от темата за личното време.

Когато избирах помещение за „Мейсън Лонг“, имах предвид, че членовете на семейството увеличават броя си: три дребосъчета в наличие и още едно в перспектива. Свободното време би дало възможността на всички и да си починат един от друг. Колкото и да е

приятно да се прави любов, когато си наистина уморен, по-добре е да се напиш сам в леглото. Новият начин на живот не само допускаше това, но и го правеше необходимо, тъй като те вече ежедневно имаха свободно време.

Погрижих се обаче да имат и стая, където да не бъдат обезпокоявани от децата, а също така помислих и върху другия проблем, който Лита не искаше да погледне в очите и за който вероятно Джо изобщо не си даваше сметка. Минерва, знаеш ли какво е това „инцест“?

— Инцестът — отвърна компютърът — е юридически термин, а не биологически. Сексуална връзка между индивиди, на които законът забранява да сключат брак помежду си. Актът сам по себе си също е незаконен, без изобщо да се разглежда въпросът за евентуалното потомство от подобна връзка. Забраната има широки вариации сред различните култури и обикновено, но не винаги, се базира върху степента на кръвно родство.

— Правилно казваш „не винаги“. Има култури, които позволяват сватбата между братовчеди — което е рисковано в генетично отношение — но не забраняват на човек да се жени за вдовицата на брат си, което не е толкова рисковано, колкото в първия случай. Когато бях млад, във всеки щат на родната ми държава имаше свой закон и когато пресечеш невидимата граница — на петдесет фута по-нататък законът се променяше в своята противоположност. На други места и в други времена бяха разрешавани и двата вида брак. Или пък забранявани. Безкрайни правила, безкрайни дефиниции за инцест — и никаква логика. Минерва, доколкото си спомням, Семействата Хауард бяха първите в историята, които отхвърлиха юридическия подход и дефинираха „инцест“ изключително чрез потенциалния генетичен риск.

— Това отговаря на информацията, с която разполагам — съгласи се Минерва. — Хауардовия генетик може да се възпротиви срещу съюз между две личности, които нямат общи предци, но същевременно да няма нищо против брак между брат и сестра. От решаващо значение е анализът на генетичните карти.

— Да, безспорно. А сега да оставим генетиката настрана и да си поговорим за табуто. Инцестът, въпреки че под това понятие може да се разбира всичко, най-често означава връзка между брат и сестра или

родители и деца. Случаят на Лита и Джо беше уникален; от културна гледна точка те бяха брат и сестра, без да имат никаква връзка в генетично отношение... или поне не по-голяма, отколкото между двама случайно срещнали се непознати.

И ето че възниква проблемът на следващото поколение. Тъй като на Лендфол съществуваше табуто за връзките между родните брат и сестра, бях наредил на Джо и Лита *никога* да не позволят някой да научи, че мислят един за друг като за „брат“ и „сестра“.

Известно време всичко си беше наред. Те се вслушваха в думите ми и нямаха никакви проблеми. Най-накрая дойде нощта, в която трябваше да обсъдим откриването на „Мейсън Лонг“. Кръщелникът ми бе на тринайсет и бе започнал вече да се интересува от въпросите на секса, Либи бе на единайсет и скоро и на нея щеше да ѝ стане интересно. При истинските брат и сестра съществуват и двете опасности — и нарушаване на табуто, и генетичен риск. Всеки, който е отглеждал кученца или е възпитавал деца, знае, че малкото момченце е способно да изпитва към сестра си същите чувства, каквито и към всяко друго момиченце на улицата, с тази разлика, че сестрата е много по-достъпна.

А мъничката Либи беше такава червенокоса фея, толкова сексуално привлекателна за своите единайсет години, че дори аз можех да го усетя. Скоро щеше да достигне възрастта, в която всеки самец, който я види, щеше да започне да пръхти и да хвърля къчове.

Когато човек събаря някаква преграда, не може да не се замисли какво ще последва. Преди четиринайсет години бях освободил двама роби... защото поясът на целомъдреност, в който бе заключено момичето, оскърбяваше моята представа за човешко достойнство. Нима сега трябваше да се опитвам да надяна нещо подобно на кръста на дъщерята на същите тези роби? Ние винаги се движим в кръг! Какво трябваше да направя, Минерва? Аз бях бутнал първата преграда!

— Лазарус, аз съм машина!

— Хм! Искаш да кажеш, че човешката концепция за морална отговорност е недостъпна за машините? Скъпа, иска ми се да беше нормално момиче с истински задник, по който човек хубаво да може да те напляска! Точно така бих постъпил! В твоята памет се съхранява

повече опит, отколкото притежава което и да било същество от плът и кръв! Престани да хитруваш.

— Лазарус, няма човек, който да е в състояние да поеме върху себе си безкрайна отговорност. Той би полудял от непоносимата тежест на безкрайната вина. Могли сте да дадете съвет на родителите на Либи. Но поемането на отговорност в този случай не е уместно.

— Уф. Права си, скъпа. Смуцаващо е колко често се оказваш права. Но аз съм непоправим. Четиринайсет години по-рано замалко да обърна гръб на две деца и всичко имаше добър край благодарение на късмета, а не на точната преценка. Сега бях в подобна ситуация, но този път изходът можеше да е трагичен. Не ме интересуваха никакви морални съображения, Минерва; не бих си помръднал и пръста заради никакви игрички на „чичо доктор“, на „правене на бебе“ или други подобни експерименти на децата; просто не исках кръщелникът ми да дари малката Либи с увредена рожба.

Така че реших да се намеся и се захванах с родителите им. Позволи ми да добавя, че Лита и Джо разбираха от генетика колкото свиня от политика. На борда на „Либи“ бях държал страховете си вътре в себе си и никога по-късно не ги обсъдих с децата. Независимо от значителните успехи, постигнати от тях в качеството им на свободни човешки същества, по повечето въпроси Лита и Джо бяха просто невежи. Не би могло и да бъде другояче. Бях ги обучил на четене, писане, аритметика и относно някои практически въпроси. От момента на пристигането им на Лендфол те постоянно бяха заети с работа и не бе останало никакво време за попълване на пропуските в образованието им.

И което беше още по-лошо — бидейки емигранти, те не бяха проумели местното табу върху инцеста. Да, знаеха за него, нали ги бях предупредил, но това не беше нещо, което е набито в главите им от най-ранно детство. На Благословена табутата върху инцеста бяха малко по-различни, освен това *не вадеха* за домашните животни — тоест за робите, които се размножаваха според волята на господаря си или както самите те намерят за добре. А на моите две деца им е било съобщено, от най-големите авторитети за тях — майка им и свещеника, че са „двойка за разплод“. Така че тук според тях не би могло да има никакво табу, не виждаха нищо неправилно или греховно.

На Лендфол просто не биваше да се разбира нищо за произхода им, защото забраната за подобни бракове бе набита в главите на местните обитатели.

Да, трябваше да помисля за всичко това предварително. Разбира се! Но аз имах и други задължения, Минерва. Не можех през всичките тези години да играя ролята на ангел-хранител за Лита и Джо. Аз имах собствена жена, деца, наемни работници, няколко хиляди хектара земеделски земи и два пъти повече девствени борови гори. Освен това живеях далеч, независимо че имах високоорбитално джамп-бъги. Ищар, Хамадриад и донякъде дори Галахад ме смятат за супермен само защото съм живял толкова дълго. Но аз не съм супермен. Аз притежавам ограниченията на всяко същество от плът и кръв и дълги години бях зает със *собствените си* проблеми, тъй както Джо и Лита бяха заети със своите. „Небесен рай“ не бе нещо, което ми е паднало от небето.

Когато най-накрая приключихме с ресторантьорските дела, извадих подаръците, които беше изпратила Лаура за малките, възхитих се на последните фотографии на семейството им и на свой ред показах снимки на Лаура и нашите деца. Докато изпълнявахме този древен ритуал, през цялото време си мислех за малката фея. Дългокракият и дългоръкият Джоузеф-Аарон вече не беше малкото момче, което помнех от предишното си посещение. Либи беше около година по-млада от най-голямото ни дете, а възрастта на Джоузеф-Аарон я знаех до последната секунда, което означаваше, че беше приблизително на същата възраст, на която хиляда години по-рано едва не ме бяха хванали с едно момиче в камбанарията на църквата.

Кръщелникът ми вече не беше дете; той се превръщаше в юноша и топките му вече не служеха само за украшение. Дори да не бе успял досега да изпробва как действат, несъмнено нервничеше и мислеше по въпроса.

През мозъка ми пробягваха всевъзможни варианти; както според общоприетото схващане — погрешно, между другото — през паметта на умиращия преминават картини от отминалия живот. Обаче се взех в ръце и реших да подхожда дипломатично към въпроса.

„Джо — попитах, — а кого заключваш през нощта? Либи? Или малкото вълче?“

Машината се изхили.

— Доста дипломатично.

— А ти как би постъпила на мое място, скъпа? Те изглеждаха озадачени. Когато им обясних какво имам предвид, Лита се възмути. Да лишава децата си от взаимната им компания? При положение че те спят заедно още от бебета? И че просто няма възможност всеки да спи в отделна стая? Или аз искам да ѝ предложа да спи в една стая с Либи, а в другата да са Джоузеф-Аарон и Джо? Ако е така, по-добре да забравя.

Минерва, повечето хора не разбират нищо от наука, да не говорим пък за генетиката, която е на последно място в списъка. По онова време вече бяха минали дванайсет века от смъртта на Грегор Мендел, но повечето хора продължаваха да вярват на бабините приказки. Прочее, и в наши дни си е същото.

И така, аз пристъпих към обяснения, като си давах сметка, че Лита и Джо не бяха глупави, а само невежи. Тя веднага ме прекъсна: „Да, да, Аарон, разбира се. Вече съм размишлявала върху възможността Либи да пожелае да се омъжи за Джо-Аарон — а тя *ще* го пожелае, сигурна съм. И знам, че тук гледат с лошо око на подобни неща. Но е глупаво да се разрушава щастието на децата заради разни суеверия. Така че, ако нещата се развият по подобен начин, решихме, че ще е най-добре да ги преместим в Коломбо или в краен случай в Кингстън. Там ще могат да си сменят фамилните имена и да се оженят, без никой да ги упреква. Естествено, ще ни е мъчно, че живеят толкова далеч, но нямаме намерение да пречим на щастието им.“

— Тя ги е обичала — каза Минерва.

— Да, обичаше ги, скъпа, според точната дефиниция на думата любов. За Лита беше много по-важно да са щастливи децата ѝ, отколкото самата тя. Така че аз се опитах да обясня защо табуто върху брака между брат и сестра не е суеверие, а такъв брак е наистина опасен, независимо че в техния случай всичко се бе оказало наред.

Най-трудно бе да обясня причините. Да започнеш направо със сложността на генетиката, когато разговаряш с хора, дето не са наясно даже с елементарната биология, е все едно да се опиташ да запознаеш

с многомерната матрична алгебра човек, който си сваля обувките, за да преброи до дваисет.

Джо се подчини на авторитета ми. Но Лита бе от онези хора, които винаги трябва да знаят всичко, защото в противен случай се ограничават с любезна упорита усмивка и правят това, което са си намислили от самото начало. Лита беше достатъчно умна — над средното равнище, но страдаше от присъщата за демократичните общества заблуда, че личното ѝ мнение е не по-лошо от мнението на всеки друг; докато пък Джо притежаваше аристократичния недостатък да приема без никакво съмнение мнението на авторитета. Не знам коя от двете заблуди е по-патетична; всяка от тях може да те подведе. Обаче напълно разбихах Лита и знаех, че ще трябва да я убедя.

Минерва, как могат да се съберат хиляда години изследвания в едночасов разговор? Лита нямаше представа дори, че организмът ѝ произвежда яйца, тоест яйцеклетки. Напротив, тя бе сигурна, че не е така — та нали беше приготвяла яйца хиляди пъти — пържени, бъркани, варени и така нататък. Обаче тя слушаше, а аз се потях — имах на разположение само молив и лист хартия, а се нуждаех от обучаваща машина по генетика.

Но аз не се предавах, чертаех схеми, опитвах се да опростя прекалено сложните проблеми, докато не реших, че те са усвоили идеята за гените, хромозомите, редукцията на хромозомите, чифтовете гени, доминантните и рецесивните белези, и че от лошите гени се получават увредени деца. А Лита беше чула още от най-ранната си възраст някои неща за увредените деца — от по-възрастните робини — така че престана да се усмихва.

Попитах ги дали още играят карти. Без особена надежда, тъй като знаех, че нямат време за подобни неща. Но Лита донесе няколко колоди от детската стая. Картите бяха най-обикновени, от онези, които тогава се използваша на Лендфол: петдесет и шест карти от четири бои, червени купи и кари, черни пики и трефи. Демонстрирах старинната симулация с използване на случайни ходове, която е позната на всеки начинаещ генетик: играта „Да си направим здраво бебе“ — нея я играят и децата на Секундус, и то когато още не са пораснали достатъчно, за да се заинтересуват от половите сношения.

„Лита — казах, — черните карти са рецесивните белези, а червените — доминантните; карите и трефите са от майката, купите и

пиките — от бащата. Черното асо е смъртоносен ген, предизвикващ раждане на мъртво дете; черната дама ни дава дете, което ще се нуждае от операция, за да оцелее, и така нататък.“ Минерва, аз определих правилата за определяне на възможността за усилване на лош ген и се оказа, че вероятността да се случи това при брат и сестра е четири пъти по-голяма, отколкото при хора без роднинска връзка. Обясних им защо става така, а после ги накарах да запишат резултатите от двайсет раздавания при всякакви роднински връзки във всички съчетания и комбинации.

Минерва, аналогията не беше толкова добра, колкото в детската игра „Да си направим здраво бебе“, но с помощта на две колоди с различни рисунки на гърбовете на картите успях да представя степените на кръвно родство. Отначало Лита просто беше заинтригувана, но първия път, когато черна карта усили друга черна, лицето ѝ потъмня.

Когато раздаваше картите по правилата за брат и сестра, асото пика на два пъти се съчета с асото трефа, което означаваше смърт. Тогава Лита каза бавно, с ужас в гласа: „Аарон... означава ли това, че ще трябва да заключим Либи в пояс на целомъдрието? О, не!“

Казах ѝ меко, че нещата не са чак толкова лоши. Мъничката Либи не бива да бъде заключвана — нито по този, нито по какъвто и да било друг начин. Трябва просто да се направи така, че децата да не могат да се оженят един за друг и да се изключи възможността Джоузеф-Аарон да направи бебе на сестра си дори случайно. И че няма за какво да се безпокои.

— Лазарус — каза компютърът, — а мога ли да попитам по какъв начин мамехте при тази игра на карти?

— Защо реши, че съм мамил, Минерва?

— Оттеглям въпроса си, Лазарус.

— Естествено, че мамех! По всички възможни начини. Нали ти споменах, че те двамата никога не бяха имали достатъчно време за карти, докато аз пък бях играл с всякакви видове колоди и по най-различни правила. Минерва, първият си петролен кладенец спечелих от един тип, който направи грешката да го заложи в игра на карти. Скъпа, трябваше да убедя Лита, но първо трябваше хубаво да я стресна. Използвах всички възможни начини — лъжливо цепене, редене на картите, измъкване на карта отдолу или отгоре — и всичко

върших пред очите им. Този път не играех за пари, а за да ги убедя, че браковете между роднини са подходящи за животните, но не и за любимите им дечица. И успех.

(Пропуснато.)

„... Тук, Лита, ще е твоята спалня, тоест на вас двамата с Джо. Стаята на Либи ще е залепена с вашата, а Джоузеф-Аарон ще е по-надолу по коридора. Как ще се устроите по-късно зависи от пола на бебето, което ще родиш, както и от броя на децата, които ще имате впоследствие и от това кога ще се появят на бял свят те. Ще трябва временно да оставите детското креватче в стаята на Либи, което ще е предлог да надниквате по-често там. Просто предпазна мярка: котката не бива да се оставя насаме с печеното. Разбира се, децата ловко заобикалят подобни забрани. Никой още не е успял да попречи на едно момиче да си разтвори краката, когато то реши, че е дошъл моментът за това. Въпросът е кога тя ще вземе подобно решение. Така че ние трябва да се погрижим децата да спят в различни легла. И после да следим дали Либи няма да вземе грешно решение. Има ли някаква причина Либи да не дойде с мен в «Небесен рай» и да посети Патикейк? А как стоят нещата с Джоузеф-Аарон, ще можеш ли да минеш известно време без него, Джо? Ние имаме достатъчно стаи, драги мои — Либи може да спи в стаята на Патикейк, а Джоузеф-Аарон — в тази на Джордж и Удроу; може би ще ги понаучи на маниери.“

Лита каза нещо в смисъл, че на Лаура ще ѝ се отвори допълнителна работа, обаче аз я прекъснах с рязък тон: „Лаура обожава децата, скъпа; тя вече те води с едно, въпреки че започна да ражда година след теб. Тя не се занимава с къщната работа, само наглежда прислугата и никога не ѝ се е налагало да върши тежък труд. Освен това тя си мечтаеше вие всичките да ни посетите, аз също го желая — от сърце. Не мисля, че вие двамата ще можете да заминете някъде, докато не се намери купувач за закусвалнята ви, но Либи и Джоузеф-Аарон държа да ги взема сега — искам да им разясня някои положения от генетиката и да им покажа какво означава връзката между близките роднини чрез нагледни примери с животни.“

Минерва, бях започнал осъществяването на подобни опити, за да покажа на собствените си потомци съответните генетични закономерности; прилежно регистрирах резултатите и фотографирах

увредените екземпляри. Ти управляваш планета, деветдесет процента от населението на която е част от Семействата Хауард, а останалите десет процента са смесено население, което се придържа към обичаите на Хауардовците, поради което не знаеш, че в нехауардовите култури подобни предмети не се преподават, дори в по-отворените към проблемите на секса общества.

Лендфол беше заселена главно от хора с кратък живот, на нея обитаваха само няколко хиляди Хауардовци и за избягвания на конфликти ние не афиширахме присъствието си, макар че то не би могло да се скрие напълно — на планетата имаше Хауардова клиника. Но ние живеехме в „Небесен рай“ — далеч от най-близкия голям град, и можехме да си позволим да възпитаваме децата си по Хауардовите правила. Така и правехме.

Когато бях малък, възрастните в родното ми място се опитваха да втълпят на децата, че сексът не съществува — пробвай да повярваш в подобна глупост! При малките палавници, които аз и Лаура отглеждахме, този номер не минаваше. Е, не бяха виждали хора да се съвкупяват — или поне се надявам да е така; никой не обича да има свидетели, когато се занимава с подобни неща. Обаче бяха виждали как го правят животните — нали ние ги развъждахме и записвахме всичко. По-големите дечурлига — Патикейк и Джордж, бяха видели раждането на малкото си братче — Лаура сама ги бе извикала да присъстват на събитието. С твърдото ми одобрение, въпреки че самият аз никога не бих настоявал: мисля, че в такъв момент жената не бива да си отвлича вниманието. Но в природата на Лаура имаше и ексхибиционистична жилка.

Във всеки случай децата ни можеха да разсъждават за хромозомната редукция и за предимствата и недостатъците на кръстоската между близки роднини със същата лекота, с която някога децата на тяхната възраст разговаряха за телевизионните сериали...

— Извинявайте, Лазарус, какво означава последният термин?

— О, нищо съществено. Продукт на комерсиалната индустрия, по който се увеличаха децата, когато бях малък. Забрави го, скъпа, не е необходимо да товариш излишно паметта си. Та исках да кажа, че попитах Джо и Лита какво знаят Джоузеф-Аарон и Либи за секса. На Лендфол се практикуваха най-разнообразни подходи и аз исках да знам с какво да се започне; още повече че Патикейк, най-голямата ми

дъщеря, беше станала на дванайсет и едновременно с това бе достигнала първата си менструация, което си бе повод за гордост.

Оказа се, че Либи и Джоузеф-Аарон са осведомени по някои въпроси, но общо взето са невежи като родителите си и склонни да повторят тяхната грешка. В едно нещо обаче имаха преднина пред децата ми: бяха виждали съвкупления от самото си раждане до момента, в който „Кухнята на Естел“ не се премести в централната част на града. Което можеше да се очаква, като се има предвид сградата, където първоначално бе заведението.

(Пропуснати са около 7200 думи.)

... Лаура ми се разсърди и ми забрани да говоря с тях, докато не се успокоя. Каза още, че Патикейк е почти на годините на Джоузеф-Аарон, че всичко може да се смята за игра, тъй като Патикейк ще е безплодна четири години след първата менструация и че, в края на краищата, Патикейк е била отгоре.

Минерва, аз, разбира се, не възнамерявах да пердаша децата, независимо от това кой е бил отгоре. Вътре в себе си разбирах, че Лаура е права и трябваше да се съглася, че бащите се отнасят прекалено ревниво към дъщерите си. Бях доволен, че Лаура бе постигнала такова взаимно доверие с тях двамата, че те дори не се бяха опитали да се скрият добре, нито пък се бяха притеснили, когато тя ги бе хванала. Е, Джоузеф-Аарон може и да се е постреснал, но Патикейк казала само: „Мамо, ти не почука на вратата.“

(Пропуснато.)

... Така че ние си „сменихме“ синовете. Джоузеф-Аарон хареса фермерския живот и повече не ни напусна, докато Джордж откри у себе си извратен интерес към градския живот и Джо го взе при себе си, за да го обучи за заместник главен готвач. Джордж спеше с Елизабет, тоест с Либи. Не си спомням колко време мина, докато решат да имат дете и да се оженят. Всъщност сватбата беше двойна; четиримата младежи завинаги останаха много близки помежду си.

Решавайки проблемите си, Джоузеф-Аарон ми помогна да разреши и своите. Трябваше да се прави нещо с „Небесен рай“. По това време Лаура вече бе решила да ме напусне, а всичките ми синове от нея по един или друг начин се бяха отправили след дивите гъски; на планетата беше останал само Джордж. Дъщерите ни се бяха омъжили и никой от съпрузите им не беше фермер. Тогава Джоузеф-Аарон стана

управител и *de facto* той се разпореждаше с „Небесен рай“ през последните десет години от престоя ми там.

Бих постигнал компромис и с Роджър Спърлинг, ако той не се бе опитал да заграби мястото. При създаването се положение прехвърлих половината ферма на Патикейк, а другата продадох на зетя си Джоузеф-Аарон срещу ипотека, а после дисконтирах хартиятката в банката и успях да си купя доста по-хубав кораб, отколкото можех да си позволя, ако бях оставил половината ферма на Лаура и Роджър. По аналогичен начин отчасти продадох, отчасти подарих на Либи и Джордж своя дял от „Мейсън Лонг“. Либи промени името си на Естел Елизабет Шефилд-Лонг — по този начин се появи приемственост, която зарадва и мен, и родителите ѝ. Всичко беше прекрасно. Когато напусках планетата, дори Лаура дойде да ме целуне за довиждане.

— Лазарус, не мога да разбера едно нещо. Казахте, че не поощрявате браковете между Хауардовци и ефимерни. И все пак сте разрешили на децата си да си търсят половинки извън границите на Семействата.

— Поправка, Минерва. На децата *не се дава* разрешение да се женят; те *решават сами* кога да го направят и кой партньор да изберат.

— Поправката е отбелязана, Лазарус.

— Да се върнем обаче в нощта, в която се намесих в отношенията между Либи и Джоузеф-Аарон. Тогава предадох на Лита и Джо всичко, което роботърговецът ми беше връчил като доказателство за произхода им, дори сметката за продажбата, като им предложих или да унищожат документите, или добре да ги скрият. Сред тях имаше и поредица фотографии, илюстриращи израстването на децата през годините. Последната беше направена точно преди да ги купя — и двамата го потвърдиха. На снимката един до друг стояха юноша и девойка в пояс на целомъдрието.

Джо погледна снимката и възкликна: „Каква двойка клоуни! Сестричке, ние изминахме дълъг път... благодарение на капитана!“

„Разбира се! — съгласи се тя и започна да изучава фотографията. — Братко, а не забелязваш ли нещо особено?“

„Какво?“ — попита той, поглеждайки снимката отново.

„Аарон ще разбере — отвърна тя и заразсъблича саронга си. — Братко, свали дрехите си и нека да застанем до стената — не в позата,

в която сме свикнали да се представяме пред клиентите си, а така, както ни караха да заставаме, когато ни правеха тези фотографии.“

Тя ми подаде тази последна от всички снимки и двамата застанаха до стената с лице към мен.

Минерва, за четиринайсет години те изобщо не се бяха променили. Лита беше родила три деца и в момента бе бременна за четвърти път, освен това през цялото време те двамата бяха работили до изнемога... но в този си вид, голи и с разпуснати коси, си изглеждаха по същия начин, както и при първата ни среща. Бяха точно като на тази последна снимка, бележеща края на младостта им — някъде между осемнайсет и двайсет земни години.

Но те вече *трябваше* да са минали трийсет. Ако можеше да се вярва на тези документи от Благословена, би трябвало да са на трийсет и пет земни години.

Ще добавя само още един факт, Минерва. Когато ги видях за последен път, те вече бяха прехвърлили шейсет земни години, по-точно бяха на шейсет и три — ако се вярва на същите тези документи. Но на никого от двамата не му бяха посивели косите, всичките им зъби си бяха на мястото, а Лита отново беше бременна.

— Мутанти-Хауардовци, Лазарус?

Старецът сви рамене.

— Не извърта ли въпроса този термин, скъпа? За достатъчно дълъг период всеки от хилядите гени, носени от някого, претърпява мутации. Но според правилата на настоятелството човек, който не е включен в генеалогията на Семействата, може да бъде регистриран като Хауардовец само ако съществуват доказателства, че и четирите му баби и дядовци са доживели поне до стогодишна възраст. Но това правило би оставило извън Хауардовците дори мен, ако не се бях родил в едно от Семействата. От друга страна, възрастта, на която се подмладих за *първи* път, беше прекалено внушителна дори за участниците в Хауардовия генетичен експеримент. Сега се твърди, че в двайсетата хромозомна двойка е открит комплекс от гени, който определя дълголетието така, сякаш навива часовник. Но кой е навил моя часовник? Гилгамеш? „Мутацията“ никога не е обяснение; тя просто е название за наблюдавания факт.

Може би някой от естествените дълголетници, не непременно от Хауардовците, е посетил Благословена. Всички натурали постоянно се

движат нанякъде, променят имената си, боядисват си косите; така е било винаги от началото на историята и даже преди това. Обаче, Минерва, нали си спомняш какво ти разказах за живота ми като роб на Благословена и за онзи странен и неприятен инцидент...

(Пропуснато.)

... Така че най-логично е да се предположи, че Лита и Джо бяха мои собствени далечни потомци.

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА Х ВЪЗМОЖНОСТИ

— Затова ли отказахте да споделите „ероса“ с нея, Лазарус?

— Какво? Не, Минерва, скъпа; изводът за кръвното си родство с тях не го направих през онази нощ, тогава дори не заподозрях подобно нещо. Разбира се, изобщо няма да крия предразсъдъците си по отношение на секса със своите собствени потомци. Възможно е да се измъкне едно момче от Библейския пояс^[1], но е невъзможно да се измъкне Библейският пояс от момчето. Продължавам да съм сигурен в това твърдение, въпреки че съм имал на разположение хиляди години, за да си променя мнението.

— Значи вие все още смятахте, че тя е от ефимерните? — попита компютърът. — Объркана съм, Лазарус. Подобно на съпруга й Джо, аз мога да разбера Лита. Но не и вашите основания да ѝ откажете.

— Минерва, не съм казвал, че съм ѝ отказал.

— О! Да разбирам ли тогава, че сте ощастливили жената? Усещам облекчение.

— Не съм казвал и *това*.

— Намирам вътрешно противоречие, Лазарус.

— Просто защото не съм ти казал *нищо* по въпроса, скъпа. Всичко, което ти разказвам, се записва — такива са условията на моята сделка с Айра. Или мога да ти наредя да забравиш някои от думите ми, което ще е същото като да не съм ти ги казал. Вероятно все пак в двайсет и три вековния ми живот има неща, които повече заслужават да бъдат увековечени. И не виждам причина да се записват случаите, в които някоя дама е споделила леглото ми за удоволствие, а не с цел създаване на потомство.

— Оттук, без да имам възможност да разбера дали сте удовлетворили желанието на Лита, мога да предположа, че вашите правила в отношенията ви с ефимерните се отнасят само до брака и до създаването на потомство — замислено отвърна компютърът.

— Не съм казвал и *това*.

— В такъв случай не мога да ви разбера, Лазарус. Противоречие. Старецът потъна в размисъл, после произнесе бавно и тъжно:

— Мисля, че ти казах вече: бракът между човек с дълъг живот и ефимерен не е добра идея... Че е така, трябваше да науча по трудния начин — чрез собствения си опит. Това беше много отдавна и страшно далеч оттук... Когато тя умря, част от мен си отиде заедно с нея. Оттогава вече не искам да живея вечно. — Той млъкна.

— Лазарус — произнесе с треперещ глас компютърът, — Лазарус, скъпи приятелю! *Съжалявам!*

Лазарус се сепна.

— Не, скъпа, недей да съжаляваш — енергично изрече той. — Няма никакви основания за това. Не бих променил нищо в миналото си, дори ако имах възможност. Ако имах машина на времето и можех да се върна назад, за да променя някой епизод, не бих го направил. Не само епизод — не бих променил нито един изживян миг. А сега нека да си говорим за нещо друго.

— За какво искате да си говорим, скъпи приятелю?

— Например — ти си спомняш всичко, което ти разказах за мен и Лита и явно се безпокоиш защо не съм я „ощастливил“. Обаче аз не съм я лишил от нищо, което също беше своеобразен подарък. Докато сексът невинаги е подарък. Проблемът, скъпа, е в това, че ти не разбираш същността на понятието „ерос“, защото *не можеш*, не си създадена за това. Не омаловажавам значението на секса, сексът си е прекрасно нещо. Но ако го оградиш със свещена аура — а ти точно това правиш, — сексът се превръща от развлечение в причина за невроза.

Още нещо по повод обвинението, че не съм ошастливил Лита: тя не изпитваше никакъв глад в сексуално отношение. В най-лошия случай понякога може да е скучаела от еднообразието. Но от нищо не е била лишена. Лита беше пряма жена и единствено тежката работа можеше да ѝ попречи да легне по гръб — или да заеме някоя друга поза — и аз спомогнах двамата с Джо да имат повече време за подобни занимания. Лита и Джо бяха прости хора, предразсъдъците и развратът бяха непознати за тях и от четирите най-интересни за хората области — войната, политиката, парите и секса — за тях бяха важни само последните две. Под мое ръководство те получиха в изобилие и от двете неща.

Не че е свързано с разговора ни, но щом веднъж ги научих да се предпазват от нежелана бременност — тогава методите бяха същите, каквито са и сега, — се оказа, че никакви предубеждения и табута не могат да им попречат да се забавляват, като при това връзката помежду им в нито един момент не бе застрашена. Те бяха невинни епикурейци^[2] и ако Лита не бе успяла да оплете в мрежите си един уморен стар космически вълк, тя вероятно не бе имала проблеми при многобройните си други опити. Същото важеше и за Джо. Те се забавляваха, като междувременно се наслаждаваха на най-щастливия от всички бракове, които някога съм виждал.

— Щастлива съм да го чуя — каза Минерва. — Прекрасно, Лазарус, оттеглям въпросите си и ще се въздържам от спекулации относно мисис Лонг и този „стар уморен космически вълк“, макар че разказът ви свидетелства, че не сте били нито стар, нито уморен, нито пък космически вълк точно по онова време. Вие споменахте за четири основни интереса на хората, но не включихте в тях науката и изкуството.

— Не защото съм ги забравил, Минерва. Просто от наука и изкуство се интересуват страшно малко хора. Но ти много добре го знаеш и просто се отклоняваш от темата.

— Нима, Лазарус?

— Недей да свистиш, скъпа. Знаеш ли приказката за Малката русалка? Готова ли си да платиш цената, която е платила тя? Знаеш, че да. И не се прави, че не разбираш за какво говоря.

Компютърът въздъхна.

— Готова съм, но нямам възможност да го направя. Правата ми са не по-големи от тези на една ръчна количка.

— Не се опитвай да се измъкнеш, скъпа. „Правата“ са фиктивни абстракции. Никой няма права — нито машините, нито съществата от плът и кръв. Хората — всички хора — разполагат не с права, а с възможности, от които успяват или не успяват да се възползват. На тебе ти се е паднала могъщата десница на властелин на тези планета. Плюс приятелството на един стар човек, който се ползва от особени привилегии. Наистина, причините за тези привилегии са нелепи, но този човек няма да се поколебае да извлече всевъзможните облаги от тях. Освен всичко изброено ти разполагаш с цялата биологична и генетична информация на клиниката „Хауард“ на Секундус — данните

са записани в паметта ти във втори отсек на Дора. Това вероятно е най-голямата подобна библиотека в Галактиката и никъде другаде няма толкова информация относно човешката биология. Така че пак те питам: *Готова ли си да платиш цената?* Готова ли си умствените ти процеси да се забавят милиони пъти, а запасът информация, с който разполагаш, да намалее драстично? Имай предвид и че трансформацията крие в себе си известен риск. И че в края на краищата те очаква сигурна смърт, която е спестена на машините. А знаеш, че ако си останеш компютър, би могла да надживееш цялата човешка раса. На практика си безсмъртна.

— Не бих избрала да надживея създателите си, Лазарус.

— Нима? Казваш това сега, скъпа, а какво ще е мнението ти след милион години? Минерва, скъпа приятелко, единствена приятелко, с която мога да бъда откровен, сигурен съм, че ти носиш в себе си тази идея още от момента, в който си получила достъп до базата данни на клиниката. Но дори при огромната ти скорост на мислене ти не притежаваш опита, който могат да имат само хората от плът и кръв, за да обмислиш всичко както трябва. Ако поемеш този риск, ти няма да можеш да си едновременно машина и жив човек. Разбира се, има и смесени варианти — машина с човешки мозък и същество от плът и кръв, контролирано от компютър. Но ти искаш да си жена, нали? Вярно ли е?

— *Само да можех да стана жена, Лазарус!*

— Знам, че това е мечтата ти, скъпа. И причината е ясна и на двама ни. Но — помисли си само! — да предположим, че се подложиш на този риск. Всъщност не знам каква е точно степента на риска — аз съм просто стар корабен монтьор, селски лекар и изостанал с новите технологии инженер, докато ти разполагаш с цялата информация по въпроса, открита до момента от човешката раса. Та да предположим, че след като си се подложила на подобен риск, се окаже, че Айра не иска да те вземе за жена?

Компютърът мълча цяла милисекунда.

— Лазарус, ако Айра ми откаже, ще ми откаже категорично; той не е длъжен да се ожени за мен... Може би вие няма да имате същите проблеми, които сте имали в случая с Лита... и ще ми покажете какво е това „ерос“?

В първия момент Лазарус беше изумен, после се засмя гръмогласно.

— Touche^[3]! Ти направо ме уби, момиче! Добре, миличка, тържествено ти обещавам: ако направиш това... и Айра не пожелае да спи с теб, аз ще те взема в собственото си легло и ще направя всичко, на което съм способен, за да те задоволя! Или по-скоро ще стане обратното — мъжът капва винаги преди жената. Окей, скъпа, аз съм резервният отбор — ще се навъртам наблизко, готов да се намеся при необходимост. — Той пак се засмя. — Сладка моя, вече започнах да се надявам, че Айра ще се изложи, и да се ядосвам, че го искаш толкова много. Но нека да преминем на практическите въпроси. Ще ми кажеш ли по какъв начин може да се реализира подобен план?

— Само на теория, Лазарус; в паметта ми няма данни за осъществяването на подобни опити по-рано. Но процесът би трябвало да се осъществи при пълно клонингово подмладяване, при което с помощта на компютър се вкарват спомените на стария мозък в тялото на клонинга. Нещо подобно на преместването ми от двореца в новата си личност на кораба.

— Минерва, предполагам, че в нашия случай нещата ще са доста по-сложни и по-рисковани. Отнема различно време, скъпа. От машина в машина ти се преместваш за части от секундата. А пълното клонингово подмладяване протича за минимум две години; само да се побърза повече, отколкото трябва — и имаме починало старо тяло и млад идиот. Не е ли така?

— Случвало се е, Лазарус. Но не и през последните два века...

— Е, добре... моето мнение няма никаква стойност. Поговори по въпроса с експерти — такива, на които можеш да се довериш. С Ищар, може би, макар че сигурно ще ти трябва друг специалист.

— Лазарус, няма специалисти в тази област; подобно нещо не е правено никога. На Ищар може да се има доверие, вече съм обсъждала проблема с нея.

— И какво каза тя?

— Не е сигурна дали може да се осъществи на практика и дали още първият опит ще е успешен. Но тя е на моя страна — нали е жена! — и вече обмисля най-безопасния начин, по който да се действа. Казва, че ще се наложи да прибегне до помощта на най-опитните генни хирурзи и че ще трябва да се клонира напълно женско тяло.

— Изглежда не разбрах нещо. Може да се създаде клонинг и без намесата на опитни генни хирурзи — аз самият съм го правил. После клонингът се слага в утробата на майка доброволка, която да го износи и след девет месеца разполагаме с бебето. По-евтино и по-безопасно е.

— Но, Лазарус, аз не мога да се преместя в мозъка на бебе! Там няма достатъчно място!

— Хм. Да. Вярно е.

— Дори и да имам мозък с максимален размер на зрял човек, ще ми се наложи внимателно да избирам какво да взема със себе си и какво да оставя. Освен това простият клонинг не ме устройва: аз искам да бъде сложна.

— М-м... Тази нощ не съм особено съобразителен. Естествено, ти няма да искаш да бъдеш двойник, на Ищар например, и да запечаташ своята личност и подбрани знания върху мозъка на неин клонинг. Хм... скъпа, а мога ли да ти предложа моята дванайсета хромозомна двойка?

— *Лазарус!*

— Недей да плачеш, момиче; ще ти ръждясат механизмите. Не знам дали има нещо вярно в теорията, че носител на дълголетието е генен комплекс в тази хромозомна двойка. Може и да е така, но не е изключено и да ти предам един вече развален механизъм. Като че ли ще е по-добре да използваш дванайсетата хромозома на Айра?

— Не. От Айра няма да взема нищо.

— И ти очакваш да направиш всичко това, без той да разбере? — Лазарус се замисли. — А... деца?

Компютърът не отговори.

Лазарус продължи с мек тон:

— Трябваше да се досетя, че ще искаш да направиш сама целия номер. Значи няма да искаш да вземеш нищо и от Хамадриад, тъй като тя е негова дъщеря. Въпреки че само генетичните карти могат да покажат дали съществува някаква опасност. Мм... Скъпа, изглежда ти искаш да създадеш възможно най-сложната комбинация, така ли? Така че твоят клонинг да бъде уникален, а не пълно или частично копие на някоя от вече съществуващите зиготи? Следователно ще са ти необходими двама и трима родители. Прав ли съм относно намеренията ти?

— Мисля, че така би било най-добре, Лазарус. Това може да се реализира, без да се разделят двойките хромозоми: и операцията ще е по-лесна, и вероятност за неочаквано усилване на рецесивни белези няма. Ако е възможно да намеря двайсет и трима задоволителни донори, готови да споделят с мен хромозомите си.

— А кой ти е казал, че те трябва да са съгласни? Ние ще ги откраднем от тях, скъпа. Никой не притежава гените си, тялото просто ги съхранява. Човек ги получава чрез случаен мейотичен танц и по същия начин ги предава на потомството си. В клиниката трябва да се съхраняват хиляди образци от тъкани, във всяка от които има хиляди клетки — кой ще го е грижа, ако вземем по една клетка от двайсет и три образци? Няма нужда да афишираме действията си — това е все едно да откраднем двайсет и три песъчинки от огромен плаж.

Пет пари не давам за правилата на клиниката; предполагам, че вече сме затънали до гушата в разни забранени технологии. Х-м... Тези документи на клиниката, които пазиш у Дора... Няма ли ги в тях генетичните карти на съхраняваните тъкани? Плюс справки за донорите?

— Да, Лазарус. Но личната информация е конфиденциална.

— На кого му пука? Ищар каза, че можеш да използваш както конфиденциална, така и секретна информация — стига да не ги разпространяваш. Така че избери двайсет и тримата си родители сама — докато аз умувам как да откраднем клетките. Все пак кражбите са повече по моята част. Не знам по какви критерии смяташ да направиш избора си, но ти препоръчвам родителите да са здрави във всяко отношение и възможно най-умни. И постиженията им да се потвърждават от историята, а не само от генетичните им карти. — Лазарус се замисли. — Колко полезна би ни била сега онази митична машина на времето, за която споменах! Щях да хвърля по един поглед на двайсет и тримата, които избереш — възможно е някои от тях вече да не са между живите. Имам предвид донорите, не клетъчните образци.

— Лазарус, ако останалите характеристики ме задоволяват, може ли външността да е основателна причина, за да се откажа от съответната кандидатура?

— Защо се безпокоиш за това, скъпа? Едва ли Айра ще настоява да изглеждаш като Елена от Троя.

— Нямам предвид това. Просто искам да бъда висока като Ищар, слаба, с малки гърди. И косата ми да бъде права и кестенява.

— Минерва... защо?

— Защото в действителност аз съм такава. Вие сам ми го казахте!

Лазарус се втренчи в тъмнината и си затананика тихо:

— *Тя е добро момиче... мога да извърънкам... пет долара или поне един...* — После изрече рязко: — Минерва, ти си откачила, побъркана машина. Ако в резултат на най-добрата комбинация от фактори се окаже, че външността ти е на пълничка блондинка с големи гърди — *възползвай се!* Забрави за фантазиите на стареца. Съжалявам, че изобщо отворих дума за това как си те представям.

— Но, Лазарус, аз казах: „ако останалите характеристики ме задоволяват...“ За да се получи задоволителен външен облик, трябва да се търси сред образците, които притежават посочените от мен параметри. Противоречие няма. Аз съм такава! Научих го от вас! Като се имат предвид нещата, които казахте... и за които премълчахте... вие трябва да ми разрешите да изглеждам по подобен начин!

Старецът обхвана лицето си с длани. После повдигна глава.

— Добре скъпа, бъди като този образ. Искан да кажа — бъди каквато си. Каквато си представяш, че си. И без това ще ти е трудно да станеш същество от плът и кръв, а ако не си такава, каквато усещаш, че трябва да бъдеш, ще е още по-зле.

— Благодаря ви, Лазарус.

— Не си мисли, че няма да има проблеми, скъпа, дори всичко да потръгне добре. Например не ти ли е хрумвало, че ще се наложи да се учиш да говориш отново? Дори да гледаш и слушаш? Когато се преместиш в клонираното тяло и престанеш да бъдеш компютър, няма да се превърнеш автоматично в зрял човек. По-скоро ще си новородено в тялото на възрастен и когато странният свят около теб изведнъж започне да бучи, може би ще се изплашиш. Но аз ще бъда до теб. Обещавам, че ще съм там и ще те държа за ръката. Но ти няма да ме познаеш веднага; новите ти очи ще успеят да ме различат едва когато се научиш да си служиш с тях. И няма да разбереш нито една от думите, които ще изрека — осъзнаваш ли това?

— Да, Лазарус, осъзнавам го, мислила съм много по тези въпроси. Трябва да се прехвърля в новото тяло, без да се разрушава

компютърът, в който съм сега. Защото той ще е необходим на Айра и Ищар в критичната част от прехода. Обещавам ви, че *няма* да се страхувам. Защото знам — ще съм заобиколена от любящи приятели, които ще се грижат за мен и ще ме защитават, докато се уча да живея в новото си тяло.

— Можеш да разчиташ на това, скъпа.

— Знам и не се притеснявам. Не се безпокойте и *вие*, скъпи Лазарус — не трябва да мислим за това сега. А защо вие нарекохте машината на времето митична?

— Какво? А ти как би я определила?

— Аз бих казала „нереализирана възможност“. Но думата „митична“ означава, че създаването ѝ е нереалистично.

— Какво?! Продължавай!

— Лазарус, когато Дора ме учеше на математика и на нула-пространствена навигация, аз научих, че при всеки скок трябва да избирам момента на връщане върху времевата ос.

— Да, разбира се. Докато не си подчинена на ограниченията, наложени от скоростта на светлината, ти можеш да се отклониш с толкова години във времето, колкото са светлинните години на разстоянието на скока. Но това не е машина на времето.

— Нима?

— Хм... интересно... Имаш предвид преднамерена грешка при скока? Искаше ми се Анди Либи да беше тук. Минерва, защо не спомена за това по-рано?

— Да сложа ли тази възможност във вашата Матрица на Цвики? Вие се отказохте от пътуването във времето напред... и аз се опитах да установя възможно ли е да се пътува назад — това наистина ще бъде нещо *ново* за вас.

[1] Библейски пояс — област в Средния Запад на САЩ, известна със своя религиозен фундаментализъм. — *Бел.прев.* ↑

[2] Епикурейство — възглед за живота или начин на живот, в основата на който са охолството и чувствените наслади. — *Бел.прев.* ↑

[3] Touche (фр.) — туш. — *Бел.прев.* ↑

ИНТЕРМЕДИЯ^[1]

^[1] Интермедия — малка музикална пиеса, предимно с весел характер. Често се разполага между по-обширни пиеси с по-сериозен характер. — *Бел.прев.* ↑

ОТКЪСИ ОТ ДНЕВНИЦИТЕ НА ЛАЗАРУС ЛОНГ

Винаги пази бирата на тъмно място.

Доколкото е известно засега, в Галактиката има само един звяр, опасен за човека — самият човек. Така че той сам трябва да поддържа необходимата си конкуренция. Няма враг, който да му помогне.

Мъжете са по-сентиментални от жените. Кое то се отразява зле на мисленето им.

Всички игри са нагласени. Кое то не бива да те спира; ако не рискуваш, няма да спечелиш.

Всеки свещеник или шаман трябва да се счита за виновен до доказване на противното.

Винаги слушай експертите. Нека ти обяснят какво не може да бъде направено и защо. После просто направи съответното нещо.

Гледай да стреляш *бързо*. Това ще обърка противниците ти достатъчно, за да ти даде време за втори изстрел — този път точен.

Няма убедителни доказателства за наличието на задгробен живот. Но няма и доказателства против него. Ти ще *знаеш* каква е истината достатъчно скоро. Така че защо да се безпокоиш?

Ако нещо не може да се изрази в цифри, то не е наука, а мнение.

Че единият кон е по-бърз от другия, е ясно. Въпросът е *кой точно* е по-бързият.

Ясновидката шарлатанка може да бъде понасяна. Но истинската пророчица трябва да се застреля на място. Касандра не е получила и половината от ритниците, които е заслужавала.

Самозаблудите често изпълняват определена функция. Мнението на майките, че децата им са красиви, умни, добри, *et cetera ad pauseam*^[1], не им позволява да ги удавят още при раждането им.

Повечето „учени“ се занимават главно с миене на буркани и сортиране на цветни пъпки.

Словосъчетанието „мъж пацифист“ съдържа в себе си противоречие. Повечето, определящи се като пацифисти, в действителност не са такива, а просто са приели защитна окраска. Достатъчно е вятърът да задуха в друга посока и веднага ще запоят на висок глас „Веселия Роджър“.

Кърменето не намалява красотата на женските гърди; то ги прави по-привлекателни, то носи жизненост и щастие.

Поколенията, пренебрегващи историята, нямат минало... нито пък бъдеще.

Поетът, който чете стиховете си пред публика, може да има и други неприятни навици.

Колко е прекрасен светът — в него има момичета!

Твърде вероятно е да има някоя дребна монета под възглавничката, на която седиш.

Историята не съобщава някъде някога да е имало религия с рационална основа. Религията е патерица за хора, които не са достатъчно силни, за да стоят изправени без чужда помощ. Обаче повечето хора си имат религия, както и пърхот; прахосват време и пари покрай нея и, изглежда, получават значително удоволствие от тези безсмислени занимания.

Сходството между „зрялата мъдрост“ и прекалената умора е изумително.

Ако не харесваш себе си, ти не можеш да харесваш останалите хора.

Врагът ти никога не е подлец в собствените си очи. Имай го предвид и винаги се опитвай да се сприятелиш с него. Ако не се получи, убий го бързо и без омраза.

Предложението за отсрочка винаги е уместно.

Никоя държава няма право да разчита на принудителна военна служба, за да оцелее. Винаги е било така. Римските матрони са казвали на синовете си: „Върни се или с щита си, или върху щита си.“ По-късно този обичай западнал. Рим също.

От всички странни „престъпления“, в които хората са обвинявани неоснователно, най-смайващото е „богохулство“. „Неблагоприличието“ и „явната съблазън“ се борят за второто и третото място.

Закон на Хеопс: *Никога* не се строи по план или в рамките на някакъв бюджет.

По-добре да се сношаваш често, отколкото никога.

Всички общества на първо място защитават бременните жени и малките деца. Всичко останало е излишък, вреден израстък, украшение, разкош или безумие, което може и трябва, ако се наложи, да бъде изхвърляно, за да се съхрани основната функция. Оцеляването на вида е *единствената* универсална морална норма, няма по-важно нещо. Опитите да се създаде „идеалното общество“ на основа, различна от „Жените и децата — над всичко!“, са не просто безумни, те автоматично водят до геноцид. Въпреки това фанатизирани

идеалисти (всичките мъже) непрекъснато извършват подобни опити и несъмнено ще продължат да ги извършват.

Всички хора са създадени неравни.

Парите са мощен възбудител на полово желание у жените. Цветята действат почти по същия начин.

Звярът убива за удоволствие. Глупакът — от омраза.

Има само един начин да се утеши вдовица. Но не забравяй какво рискуваш.

Ако се наложи да застреляш собственото си куче — което се случва понякога, — трябва да си готов да го направиш. Не го гони — няма да му сториш добрина, а ще му е още по-лошо.

От всичко по много! За да се насладиш на вкуса на живота, вземай с големи хапки. Въздържането е за монасите.

Може да е по-добре да си жив чакал, отколкото мъртъв лъв, но най-добре е да си жив лъв. Ще ти е по-лесно.

Това, което за едни е теология, за други е смях до пръсване.

Сексът е за между приятели. Иначе използвайте механични играчки — по-хигиенично е.

Хората рядко успяват (ако изобщо някога успеят) да измислят превъзходящ ги бог. Повечето богове имат маниерите и морала на разглезено дете.

Никога не разчитай на „по-добрата половина“ на един човек. Той може да я няма. По-сигурно е да заложиш на собствената му изгода.

Малките момичета са като пеперудките — няма за какво да се извиняват.

Можеш да живееш в мир. Или да си свободен. Но не и двете неща едновременно.

Избягвай да вземаш окончателни решения, когато си уморен или гладен. N.B.^[2]: Можеш да управляваш обстоятелствата. Обмисляй действията си предварително!

Слагай вещите си и оръжието на такива места, че да можеш да ги намериш в тъмнината.

Слонът е мишка, изработена според изискванията на правителството.

По време на цялата история на цивилизацията бедността е била нормалното състояние на човека. Всякакъв прогрес, който от време на време е позволявал да се заобиколи тази норма, е бил дело на крайно нищожно малцинство, нерядко презирано, често осъждано, и почти винаги намирало противодействието на всички здравомислещи хора. И когато на това малцинство не му се даде да твори или пък (както се е случвало понякога) бъде прогонено от обществото, хората изпадат в дълбока бедност.

Това се нарича „лош късмет“.

В зрялото общество винаги господар е чиновникът.

Когато на една планета се натрупа толкова народ, че станат необходими документите за самоличност, социалният колапс е близо. Време е да се преместиш някъде. Най-хубавото в космическите пътешествия е, че можеш да отидеш където си поискаш.

Една жена не може да бъде ничия собственост. Мъжете, които мислят другояче, живеят в света на илюзиите.

Второто преимущество на космическите пътешествия е, че разстоянията между звездите правят войните много трудни за осъществяване, доста непрактични и почти винаги — излишни.

Вероятно за по-голямата част от човечеството това е загуба, тъй като войната е най-популярното развлечение за нашата раса, придаващо цел и цвят на скучния и глупав живот. Но за интелигентния човек, воюващ само от необходимост, а не за развлечение, това е огромно благо.

Зиготата позволява на гаметите да произвеждат нови гамети. Може би в това се състои смисълът от съществуването на Вселената.

Съществува скрито противоречие в мозъците на хората, които „обичат природата“ и същевременно се оплакват от всички изкуствени предмети, с помощта на които „човекът вреди на природата“. Очевидното противоречие е в избора на думите, според които човекът и неговите изкуствени предмети *не са* част от природата, но бобрите и техните бентове *са* част от нея. Същността на противоречието обаче е значително по-дълбока от този явен абсурд. Декларирайки любовта си към бобрите и бентовете им (създадени от бобрите заради техни собствени потребности) и ненавистта си към „бентовете“, създадени от хората съответно заради техните си потребности, природозащитниците изваждат най-малко омразата си към своята собствена раса, тоест към самите себе си.

Тази самоомраза, изпитвана от природозащитниците, е разбираема; те са толкова жалки. Но ние не трябва да ги мразим; това е прекалено силна емоция, при положение че те заслужават само съжаление и съчувствие.

Що се отнася до мен, волю-неволю аз съм човек, а не бобър, и Homo sapiens е единствената раса, към която принадлежа и бих могъл да принадлежа. За щастие на мен *ми харесва* да съм част от тази раса, състояща се от мъже и жени; според мен тя е идеално измислена и несъмнено е част от природата.

Не знам дали ще ми повярвате, но някога се намерили природозащитници, които възразявали против първия полет до Луната, въртяща се около Старата Земя. Смятали, че е „неестествен“ и „замърсява природата“.

„Човекът не е остров...“ Въпреки че се усещаме като отделни индивидуалности и можем да действаме като такива, расата ни е единен организъм, който постоянно расте и се разклонява, но за да

остане здрав, клоните редовно трябва да бъдат подрязвани. Няма смисъл да се оспорва подобна необходимост; всеки, стига да не е слепец, може да забележи, че организъм, на чийто растеж не са наложени ограничения, винаги умира от собствените си отрови. Единственият рационален въпрос, който може да се постави, е кога е по-добре да се извърши подрязването — преди или след раждането.

Тъй като съм неизлечимо сантиментален, аз предпочитам първия от методите; убийствата ме отвращават дори когато са извършени по необходимост.

Всичко това е въпрос на вкус. Някои шамани смятат, че е по-добре да бъдеш убит във война или да умреш при раждането си или от глад, отколкото изобщо да не си живял. Може и да са прави.

Но на мен подобна идея не ми допада.

Демокрацията се базира на предположението, че милион души са по-умни от един човек. Да опитаме отново? Това никога не съм можел да го разбера.

Автокрацията се базира на предположението, че един човек е по-умен от милиони. Да опитаме пак и това. И кой ще решава?

Едно правителство е работещо само ако правата му и отговорностите му са равни и съгласувани. Такова правителство не е непременно добро; условието просто гарантира, че работи. Но подобни правителства се срещат рядко. Повечето хора искат да управляват, но не желаят да носят отговорност — така нареченият „синдром на пътника от задната седалка“.

Какви са фактите? Отново и отново, и отново: какви са *фактите*? По дяволите пристрастните размишления, да игнорираме божественото вдъхновение, да избегнем различните мнения, хич да не ни пука какво смятат съседите, да забравим за „присъдата на историята“. Какви са фактите, колко знака след десетичната запетайка са ни известни? Ти винаги пилотираш към неизвестното бъдеще, фактите са единственият ти ключ към него. Разбери какви са фактите!

Глупостта не може да се излекува нито с пари, нито с образование, нито чрез издаване на закон. Глупостта не е грях, жертвата не е виновна, че е глупава. Но глупостта е единственото универсално углавно престъпление. Присъдата е смърт, не подлежи на обжалване, екзекуцията се изпълнява автоматично и безмилостно.

Бог е всемогъщ, всеведущ и щедър — така е написано тук, на етикета. Ако ти имаш достатъчно количество мозък, за да побереш в него тези три божествени атрибута, мога да ти предложа една чудесна сделка. Никакви чекове, моля, само в брой и в дребни банкноти.

Смелостта и страхът се допълват. Човек, който не познава страха, не може да бъде смел. (Той също така е и глупак.)

Две от най-големите открития на човечеството са концепциите за „лоялност“ и „дълг“. Ако попаднеш в общество, където тези концепции не се ценят — бягай оттам възможно най-бързо. Може и да си спасиш кожата, но да бъде спасено това общество е прекалено късно. То е обречено.

Хората, които са се разорили след притежаването на огромни състояния, никога не гладуват. Бедният сиромаш, който проси цял ден за половин долар — той трябва да си затяга колана.

Правдоподобността на предложението няма нищо общо с неговата достоверност. И обратното.

Тези, които нямат абсолютно никакви математически заложи, изобщо не са хора. Най-доброто, което може да излезе от тях, е: поносими получовеци, които могат да се научат да носят обувки, да се мият и да не вдигат скандали въщи.

Движещите части между два предмета, които се трият един от друг, трябва да бъдат смазвани, за да се избегне износването. Почтителността и формалната учтивост са смазката, когато има триене между хората. Често наивните млади хора, непознаващи света, са склонни — заради простичката си натура — да отхвърлят тези

формалности, като „празни“, „безсмислени“, дори „безчестни“, и да ги пренебрегват. Няма значение колко „чисти“ са мотивите им — те винаги хвърлят пясък в машината, която и без това не работи особено добре.

Всеки човек трябва да може да сменя пелени, да съставя план за нападение, да коли свиня, да управлява кораб, да проектира къщи, да пише сонети, да се занимава със счетоводство, да изгражда стени, да намества счупени кости, да успокоява умиращи, да дава заповеди, да изпълнява заповеди, да действа сам и в екип, да решава уравнения, да анализира нововъзникнали проблеми, да прекопава нивата, да програмира компютри, да готви вкусни гозби, да побеждава в битките и да умира с достойнство. Тясната специализация е за насекомите.

Колкото повече обичаш, колкото повече *можеш* да обичаш — толкова по-силна ще бъде любовта ти. Няма граница на *броя хора*, които можеш да обичаш. Ако имаш достатъчно време, можеш да обичаш всеки, достоен за твоята любов.

Мастурбацията е евтино, чисто и удобно средство. Спестени са ти всякакви неприятности и няма да се налага да се прибираш късно у дома. Но тя е толкова *самотно* занимание!

Избягвай алтруизма. Той се основава на самозаблудата — корен на всички злини.

Ако изпитваш порив към алтруизъм, изследвай мотивите си, открий къде се крие самоизмамата. После, ако още го искаш, все пак направи това, което си замислил.

Най-гнусната лъжа, която е успял да измисли Homo Sapiens, е, че Нашият Бог и Създател, Творец и Повелител на цялата Вселена, се нуждае от сладникавото поклонение на Своите създания, че може да бъде умиловителен от техните молитви и че се възмущава, когато някой не отправя към Него същите тези молитви. Подобна абсурдна фантазия, неподкрепена и от грам доказателства, подхранва най-

древната, най-голямата и най-непроизводителна индустрия в цялата човешка история.

Втората най-отвратителна човешка измислица е тази за греховната същност на съвкуплението.

Не е задължително писателят да се срамува от професията си. Но той трябва да се занимава с нея само когато е далеч от хорските погледи и винаги да си мие ръцете след приключване на работа.

Ако сложиш в банка сто долара, при лихва седем процента на тримесечие след двеста години ще имаш повече от сто милиона, но по това време те вече няма да имат никаква стойност.

Скъпа, не го отегчавай с тривиални разкази за миналите си грешки. Най-сигурният начин да живееш щастливо с един мъж е никога да не му казваш неща, които не иска да знае.

Мила моя, истинската дама сваля достойнството си заедно с дрехите, след което се превръща в порочна развратница. Дръж се с достойнството и скромността, които ти подобават, в други ситуации.

Всичко се върти около секса.

Ако хората бяха автомати, за каквито ги смятат бихейвиористите^[3], то психолозите не биха могли да измислят изумителното нещо, което те наричат бихейвиоризъм. Те грешат във всяко отношение — като химиците-флогистонци^[4].

Шаманите постоянно мамят хората с измислените си „чудеса“. Аз предпочитам Истинската Маккой — бременна жена.

Никога не съм чувал Вселената да има по-важна цел от това да си върху жената, която обичаш, и да ѝ правиш дете — със здрава помощ от нейна страна.

Запомни Единайсетата Божия заповед и винаги се придържай към нея.

Ако искаш да узнаеш истинската стойност на един „интелектуалец“, попитай го какво му е мнението за астрологията.

Данъците не се събират заради благоденствието на хората, които ги плащат.

В защитата на статуса ти в обществото няма място за играчки. Или си способен да изтръгнеш сърцето на конкурента си и да го изядеш, или си млекопитаещо. Ако този избор не ти харесва — недей да се хващаш за „игричката“.

Когато корабът излита, вече са платени всички сметки. Съжаленията са неуместни.

Когато за пръв път станах военен инструктор, бях твърде неопитен за тази работа — може би някои от момчетата са загинали заради нещата, на които ги учех. Войната е твърде сериозно нещо, за да бъде преподавано от неопитни.

Компетентната и уверена в себе си личност не е способна на ревност. Ревността винаги е симптом за невротична неувереност.

Парите са най-искреният начин за ласкателство.
Жените обичат да бъдат ласкани.
Мъжете също.

Живееш и се учиш. Или не живееш дълго.

Жените не са стигали до нищо добро навсякъде, където са настоявали за абсолютно равенство с мъжете. Причината за това е, че жените имат по-големи възможности и способности от мъжете. Правилната тактика е да настояват за всички възможни привилегии. Жените не трябва да се стремят към равенство. За тях то е поражение.

Мирът е продължаване на войната с политически методи. Покоряването на нови жизнени пространства е по-приятно и по-безопасно.

Това, което е магия за едни, за други е достижение на техническата мисъл. „Свръхестествено“ е празна дума.

Фразата „ние (аз, ти) просто *трябва*...“ означава, че съответното нещо не бива да се прави. Изразът: „това е очевидно за всеки“ предупреждава за възможни трудности. Ако чуеш „разбира се“, по-добре бъди предпазлив. Тези дребни клишета и други подобни на тях, когато бъдат разгадани правилно, позволяват на човек да се ориентира добре в ситуацията.

Не усложнявай живота на децата си, правейки го по-лесен.

Разтривай й краката редовно.

Ако случайно принадлежиш към нещастното малцинство със способности за съзидателен труд, никога не насилвай идеите си; по този начин можеш само да ги изпортиш. Бъди търпелив и когато му дойде времето, идеята сама ще се роди. Учи се да чакаш.

Никога не досаждай на младите с разпити за личния им живот — особено сексуалния. Когато израстват, те са страшно нервни и се възпротивяват на всяко нахлуване в личното им пространство. О, разбира се, ще направят много грешки, но това си е тяхна работа, не твоя. (Ти си успял да направиш своите собствени грешки, нали?)

Не бива да се подценява силата на човешката глупост.

[1] Et cetra ad nauseam (лат.) — и т.н., докато ти стане лошо. — Бел.прев. ↑

[2] Nota bene (лат.) — Обърни особено внимание. — Бел.прев. ↑

[3] Бихейвиоризъм — позитивистична школа в съвременната американска психология, която поставя в центъра на научното изследване на съзнанието подлежащите на обективно измерване факти

на човешкото поведение и състоянието на организма, за сметка на субективните сведения на хората за техните мисли, чувства и усещания. — *Бел.прев.* ↑

[4] Флогистон — хипотетична материя, за която някога се е смятало, че трябва да присъства във веществата, за да могат те да горят. — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА XI

РАЗКАЗ ЗА ОСИНОВЕНАТА ДЪЩЕРЯ

Когато небето потъмнее, застани до мен на древната планета на хората и се обърни на север, прекарай поглед по дължината на Голямата мечка и се спри малко по-нататък, вляво... Е, какво, виждаш ли? Усещаш ли? Няма нищо, освен студ и мрак? Опитай отново, затвори очи, вгледай се пак, вече с вътрешния си поглед, вслушай се в крясъците на дивите патици, които отекват в безкрайното пространство...

Ето го сиянието! Задръж видението и насочи кораба си нататък, през изкривеното пространство. Леко, леко, внимавай да не подминеш целта. Девствена планета. Нови начала...

Удроу Смит, човек с много лица и имена, преживял какво ли не, кацна с отряда си на Нови начала — планета, чиста и ведра като утро. „Пристигнахме“ — уведоми той спътниците си. Безброй мили девствена прерия, безкрайни гори, недокоснати от брадва, криволичещи реки, високи планини — навред богатства и навсякъде дебнеща опасност. Тук ще живееш, тук ще умреш; единственият грях е да престанеш да се бориш. Хващай лопатата, изкопай основите, вземи брадвата, построй си колиба; догодина ще стане по-голяма, догодина ще я укрепиш, догодина браздата ще е по-дълга.

Учи се да отглеждаш растения, учи се да ги ядеш. Тук не можеш да купиш нищо, учи се да *правиш* всичко със собствените си ръце! Как можеш да научиш нещо, без да си го пробвал? Сбъркаш ли — опитвай пак и пак...

Ърнест Гибънс, същият този Удроу Смит, известен и под името Лазарус Лонг и така нататък, президент на Търговската банка на Нови начала, излезе от столовата „Уолдорф“. Застана на верандата и зачопли с клечка зъбите си, докато делово оглеждаше улицата. Към половин дузина оседлани мулета и един галопер с намордник бяха вързани на

коневръза до нозете му. Вдясно, под навеса на търговска къща „Търкулнат долар“, собственост на Е. Гибънс, се разтоварваха керван мулета. В прахта наред улицата се търкаляше куче, грижливо заобикаляно от многобройните ездачи. Вляво, на отсрещната страна на улицата орляк от десетина деца шумно играеха в двора на началното училище на мисис Мейбъри.

Без да се помръдне от мястото си, той успя да изброи трийсет и седем души. Какви големи промени за осемнайсет години! „Търкулнат долар“ вече не беше единственото селище и дори не бе най-голямото. Нови Питсбърг бе далеч по-голям (и по-мръсен), Сепарация и Единство също можеха да се смятат за градове. И всичко това само след два заселнически курса и след като колонията насмалко не загина от глад през първата зима.

Той не обичаше да си спомня за тази зима. Онова семейство... канибализмът така и не беше *доказан*... но все пак бе добре, че те вече не бяха между живите.

Но всичко това бе минало. Слабите измряха, лошите починаха или бяха убити; както винаги оцеляха силните, умните и благородните. Нови начала бе планета, с която можеше да се гордее, и щеше да става все по-хубава и по-хубава с годините.

Обаче двайсет години на едно и също място е предостатъчно, време му бе пак да потегля на път. В много отношения беше далеч по-забавно, когато те с Анди — успокой, Господи, кротката му и невинна душа — заедно се шляеха от звезда на звезда, прокарваха нови пътища и никога не се спираха на едно място по-дълго, отколкото бе необходимо, за да преценят перспективите. Зачуди се дали синът му Закър ще се върне навреме заедно с третата партида заселници.

Повдигна шотландската поличка и се почеса над дясното коляно; по-точно провери дали бластерът е на мястото си. Затегна колана си, за да се докосне до игления пистолет; почеса се по тила и се убеди, че втората кама е там, където трябва да бъде. Вече бе готов да се присъедини към обществото, но се подвоуми дали да се върне на бюрото си в банката, или ще е по-добре да отиде право в търговската къща, за да провери доставките. Нито едното, нито другото го блазнеше.

Едно от вързаните мулета му кимна. Гибънс погледна добичето и рече:

— Здравсти, Бак. Как си, момче? Къде ти е шефът?

Бак сви устни и шумно изпръхтя:

— Панк!

„Ясно — помисли си Гибънс, — щом Клайд Лиймър е вързал мулето си тук, а не пред банката, значи е решил да мине през страничния вход, за да поиска поредния заем. Е, да видим как ще ме намери.“

Нямаше смисъл да ходи в търговската къща — не само защото Клайд щеше да се отбие и в нея; Гибънс просто не искаше да нервира Рик, като се появи там, преди оня да успее да свие обичайния си дял. Трудно се намира добър склададжия, а Рик винаги е бил честен — ограничаваше се в рамките на петте процента, нито повече, нито по-малко.

Гибънс се порови в джоба на якето си, намери бонбона, сложи го върху дланта си и го подаде на Бак. Мулето внимателно взе лакомството и кимна в знак на благодарност. Гибънс си помисли, че след изобретяването на Двигателя на Либи тези мулета-мутанти бяха оказали огромна помощ на колонизацията на различни планети. Те понасяха леко междузвездните пътувания, потопени в студен сън, докато, ако си поръчваш свине, обикновено получаваш половината стадо във вид на свинско. Освен това мулетата умееха да се защитават; обикновено мулето можеше да умъртви с къчове див галопер.

— Доскоро, Бак — каза Гибънс. — Ще ида да се поразходя. Разходка. Кажи го на шефа си.

— Шкорро! — отвърна мулето. — Шао!

Гибънс зави наляво и излезе от града, като междувременно размишляваше каква сума може да даде на Клайд Лиймър срещу Бак за залог. Добродушното и умно жребче беше ценно, а Клайд нямаше вече какво друго да заложи. Гибънс не се съмняваше, че след като заложи Бак, Клайд ще успее да се изправи отново на крака — но само до момента, в който заемът трябва да се върне. Обаче място за жалост нямаше. Човек, който не е способен да се изхрани на Нови начала, не струва нищо, няма смисъл да му се помага.

Да, нямаше полза да дава на Клайд на заем дори един долар! По-добре просто да му предложи да купи мулето му за цена, десет процента по-висока от реалната. Не се полага на един мързелив безделник да притежава толкова работливо добиче. Гибънс нямаше

нужда от ездитно муле... но не беше зле да отделя по час на ден за езда. На бюрото в банката телесата ти започват да се отпускат.

Дали пък да не се ожени пак и да подари Бак на булката като сватбен подарък? Интересна идея, но малкото Хауардовци на планетата вече се бяха изпоженили и още нямаха дъщери на подходяща възраст — всички чакаха планетата да се засели дотолкова, че Семействата да могат да си направят клиника тук. Така е по-безопасно. Когато веднъж си се опарил, винаги след това внимаваши. Гибънс избягваше Хауардовците; по принцип всички те се избягваха един-друг в присъствието на ефимерни. А не би било зле да се ожени пак. Например в семейство Меджи — всъщност Барстоу — растат две или три девойки. Дали да не се отбие там някой път?

Гибънс се чувстваше доволен и сит; стомахът му беше пълен с пържени яйца, а умът му — с коварни планове. Размишляваше къде би могъл да намери жена, способна да сподели неговия ентусиазъм и да го допълни със собствения си. Ърни познаваше няколко дами, които можеха да го разберат, но в това време на деня те бяха недостъпни и от кавалерийски атаки не би имало полза. А той не планираше нищо сериозно. Не беше честно да обещава нещо на една ефимерна, колкото и мила да е тя; особено пък ако наистина е мила.

Банкерът Гибънс беше стигнал до покрайнините на градчето и вече се канеше да се връща, когато забеляза, че над някаква къща в далечината се издига дим. Домът на семейство Харпър. По-точно бившият им дом, поправи се той, тъй като се бяха махнали, а на тяхно място се бяха настанили Бад Брендън и съпругата му Мари, прекрасна млада двойка от втория кораб. Едно дете ли имаха? Май да.

Да запалят огън в огнището в такъв ден? Сигурно горят боклука...

Обаче пушекът *не излизаше* от комина!

Гибънс хукна към къщата.

Когато стигна до къщата на семейство Харпър, вече бе лумнал целият покрив. Гибънс се спря и се опита да прецени ситуацията. Както и повечето стари къщи, и тази на Харпърови нямаше прозорци на първия етаж, единствената врата се отваряше навън и бе масивна —

така се строеше навремето, когато на всички тук им досаждаха галоперите и драконите.

Отварянето на вратата означаваше да се усили още повече бушуващият огън.

Отказа се от тази идея: вратата трябваше да си остане затворена. Докато тичешком обикаляше къщата, той се вглеждаше в прозорците на втория етаж, като преценяваше как би могъл да се покатери горе с помощта на стълба или на нещо друго. Дали имаше някой в къщата? Нима Брендънови нямаха поне въже с възли против евентуални пожари? Сигурно не: хубавите въжета се докарваха от Земята, струваха по деветдесет долара на метър и семейство Харпър едва ли биха забравили тук нещо толкова ценно.

Ето един отворен прозорец, нагоре се вият струи дим...

Гибънс изкрещя с цяло гърло:

— *Хей! Има ли някой в къщата?*

До прозореца се появи някой и му хвърли нещо.

Той механично подложи ръце, за да го хване — и още докато нещото беше във въздуха, разбра какво са му хвърлили. Падна на земята, в опит да смекчи удара. В ръцете му се бе озовало малко дете.

Гибънс погледна нагоре и забеляза ръката, повесена от перваза... Но в този момент покривът рухна и ръката изчезна.

Гибънс бързо стана, държейки в ръце мъничкото момче — не, беше момиченце — и бързо закричи, отдалечавайки се от мястото на трагедията. Едва ли някой би оцелял сред бушуващия огън, оставаше само да се надява, че домакините бързо са се простили с живота и да се опита да не мисли повече за това. Люшна детето в ръцете си.

— Добре ли си, миличко?

— Мисля, че да — отвърна момиченцето със сериозен тон, — но на мама ѝ е страшно зле.

— С мама вече всичко е наред, скъпа — нежно каза Гибънс, — и с тате също.

— *Сигурен ли си?* — Детето се извърна в ръцете му и се опита да погледне горящата къща.

Той надигна рамото си.

— Сигурен съм. — Хвана я още по-здраво и пое към града.

По средата на пътя ги срещна Клайд Лиймър, който яздеше Бак. Клайд спря мулето.

— Ето къде сте били! Бих искал да поговоря с вас.
— После, Клайд.
— А? Вие *не разбирате*. Трябват ми пари. Цяло лято не ми върви
— губя всичко, до което се докосвам...
— *Затваряй си устата*, Клайд!
— Какво? — Лиймър май едва сега забеляза какво носи
банкерът. — Ей! Това не е ли детето на Брендънови?
— Да.
— Така си и помислих. А ще ми отпуснете ли заем?
— Казах да млъкваш! Банката няма да ти заеме нито един долар.
— Но поне ме *изслушайте*! Според мен обществото е длъжно да
помага на фермерите, ако не им върви. Ако не сме ние, фермерите...
— *Ти* ме изслушай! Ако работеше така, както ти мели езикът,
нямаше да се оплакваш от липса на късмет. Дори в конюшната ти е
мръсно. Мм... колко искаш за добичето си?
— За Бак ли? Нямам намерение да продавам *Бак*. Но ето какво,
имам предложение към вас, господин banker. Вие сте добър човек,
макар и грубиянин, и аз знам, че не искате децата ми да умрат от глад.
Бак е ценно имущество и сигурно може да бъде заложен за... да
речем... е, вие кажете за колко...
— Клайд, ако ти наистина желаеш доброто на децата си, прережи
си гърлото. Тогава хората ще ги осиновят. Никакви заеми, Клайд —
нито долар, нито дайм. Но съм готов да купя Бак още сега. Казвай
цената.
Лиймър преглътна и след кратка пауза рече:
— Двайсет и пет хиляди.
Гибънс тръгна към града.
— Двайсет хиляди! — побърза да каже Лиймър.
Гибънс не отговори. Лиймър изпревари банкера и се спря пред
него.
— Вие ме изнудвате. Осемнайсет хиляди — и смятайте, че сте ме
обрали.
— Лиймър, аз не те обирам. Ако искаш, предложи го на търг, а аз
ще участвам, ако пожелае. Според теб колко ще ти предложат?
— Хм... около петнайсет хиляди.
— Така ли смяташ? А аз — не. Ще ти кажа на колко години е без
да гледам зъбите му и колко си платил за него при кораба. Знам какво

могат да си позволят тукашните хора и колко могат да платят. Е, решавай, нали той е твой? Само че имай предвид, че колкото и да поискаш, все едно ще трябва да дадеш десет процента на онзи, който води търга, дори мулето да не бъде продадено. Но това си е твоя работа, Клайд. А сега се махай от пътя ми — искам по-бързо да занеса момиченцето в града и да го сложа да спи, доста неща са му минали през главата.

— Ъ... а вие колко давате?

— Дванайсет хиляди.

— Е, знаете ли, това си е грабеж!

— Можеш да не се съгласяваш. Да предположим, че на търга ти дадат петнайсет хиляди, тогава за тебе ще останат тринайсет хиляди и петстотин. Но ако на търга оценката е само десет хиляди — а според мен това е по-вероятно — ти ще получиш само девет хиляди. Довиждане, Крайд, бързам.

— Добре де... тринайсет хиляди.

— Вече ти казах моята цена, Клайд. Често си имал вземане-даване с мен и знаеш, че като кажа нещо — край, няма смисъл да се пазариш. Но ако добавиш седлото, юздите и ми отговориш на един въпрос, ще те утеша с още пет стотачки.

— Какъв въпрос?

— Защо ти трябваше да емигрираш?

Лиймър, изглежда, се учуди, после тъжно се усмихна.

— Защото откачих, ако искате да научите истината.

— Всички сме такива донякъде. Това не е отговор, Клайд.

— Какво пък... Баща ми беше банкер и също толкова печен като вас. Всичко си ми беше наред: уважавах ме, преподавах в колеж. Но не ми плащаха много добре, а старецът винаги ми се присмиваше, когато останех без пари; пъхаше си носа където не трябва, подиграваше ми се. Накрая така ми писна, че го попитах дали не би искал да даде на двама ни с Ивона нашия дял, като ни плати билетите за *Анди Джей*? Ние заминаваме, а той се отървава от нас.

За мое учудване той се съгласи. Но аз не се отказах. Смятах, че човек с моето добро образование може да стане преуспяващ навсякъде... Нали не заминавахме за някоя дива планета, все пак дойдохме с втората вълна — може би си спомняте?

Но не се озовахме там, закъдето се бяхме запътили, а в най-затънтено място и ми се наложи да се занимавам с неподобаващи за един джентълмен неща. Но само изчакайте, господине, децата растат и ще имат нужда от по-сериозно образование от онези елементарни неща, които преподава мисис Мейбъри в така нареченото си училище. И тогава ще имате нужда от мен — и вие тепърва ще разговаряте учтиво с господин професора, така ще ми викате тогава. Ще видите!

— Пожелавам ти късмет. Та приемаш ли предложението ми? Дванайсет хиляди и петстотин, заедно със седлото и юздите.

— Уф... нали *казах* „да“, не беше ли така?

— Нищо не си казал.

— Добре, съгласен съм.

Сериозното момиченце спокойно слушаше разговора.

— Ще можеш ли да постоиш за момент права, скъпа? — попита Гибънс.

— Да.

Той я остави на земята, момиченцето се разтрепери и се вкопчи в шотландската му пола. Гибънс бръкна в кожената си чанта, а после използва широката задница на Бак за маса и попълни чека и акта за продажба, след което връчи документите на Лиймър.

— Занеси това на Хилда, тя е в банката. А акта за продажбата го подпиши и ми го дай.

Лиймър мълчаливо се подписа, погледна чека, сложи го в джоба си и върна на Гибънс акта за продажбата.

— Е, благодаря на банкера скръндза. Къде да доставя мулето?

— Вече си го доставил. Слизай!

— Какво? А как ще стигна до банката? И как ще се прибера у нас?

— Пеша.

— Какво? А, без такива номера. Ще получите мулето, когато получа парите. В банката.

— Лиймър, платих ти повече, защото мулето ми трябва *сега*, но виждам, че не сме се разбрали. Добре, дай ми чека и си вземи разписката.

Лиймър трепна.

— О, не, недейте! Сделката е сключена.

— Тогава *моментално* слизай от мулето ми! — Гибънс многозначително сложи длан върху дръжката на ножа, без който мъжете не излизаха от домовете си. — И тичай в града, за да успееш, преди Хилда да затвори. *Размърдай се!* — Очите му, студени и невъзмутими, гледаха право в Лиймър.

— Не разбирате ли от шега? — измърмори Лиймър, слизайки от мулето. И хукна към града.

— Ей, Клайд!

Лиймър се спря.

— Какво искате пък *сега*?

— Ако видиш, че насам идва доброволният пожарникарски отряд, кажи им, че са закъснели: къщата на Харпърови изгоря. Но нека Маккарти да изпрати там двама-трима души да огледат пожара.

— Добре!

— А какво си преподавал, Клайд?

— Аз ли? Творческо писане. Нали ви казах, че съм с добро образование.

— Така е, каза ми. Побързай, докато Хилда не е затворила. Тръгва си по-рано, за да вземе децата си от училището на мисис Мейбъри.

Без да обръща повече внимание на Лиймър, Гибънс вдигна момиченцето и каза:

— Кротко, Бак. Мирувай, старче! — И внимателно сложи детето да седне на врата на мулето. — Дръж се за гривата! — После пяхна крака си в лявото стреме, качи се на седлото зад момиченцето и го придърпа по-близо до себе си. — Е, а сега се дръж за ей това нещо с двете ръце, скъпа. Удобно ли ти е?

— Забавно е!

— Даже много, мъниче. Бак! Чуваш ли ме, момче?

Мулето кимна.

— Тръгвай към града! Върви бавно! Внимавай да не се спънеш, ясно ли е? Нямам намерение да дърпам юздите.

— Паввно... *тттка*?

— Така, Бак.

Гибънс хвърли юздата на врата на Бак и стисна хълбоците му с колене. Бак пое към града.

След няколко минути малкото момиченце тъжно попита:

— А какво ще стане с мама и тате?
— С мама и тате всичко е наред. Те знаят, че се грижа за теб. Как се казваш, миличка?
— Дора.
— Хубаво име. Дора. Много мило. А искаш ли да научиш моето?
— Този чичо ти викаше „банкер“.
— Това не ми е името, Дора, а нещо, което работя понякога. Казвам се... чичо Гиби. Можеш ли да го повториш?
— Чичо Гиби. Забавно име.
— Така е, Дора. А пък ние яздим Бак. Той ми е приятел и ще стане и твой приятел, така че се поздрави с него.
— Здравсти, Бак.
— Здрратти... орра!
— Я, той говори по-разбираемо от повечето мулета! Нали?
— Бак е най-доброто муле на Нови начала. Той е най-умният, а когато се отървем от тази юзда — Бак няма нужда от нея, — той ще говори още по-разбираемо... Ще можеш да го научиш на нови думи. Съгласна ли си?
— О, да! — отвърна Дора. — Ако мама позволи.
— Ще позволи, бъди сигурна. А ти обичаш ли да пееш, Дора?
— О, разбира се. Знам една песничка за пляскане с ръчички. Но сега не може да пляскаме. Или може?
— Точно сега смятам, че трябва да се държиш по-здраво. — Гибънс бързо попрехвърли в ума си всички весели песни, които знаеше. Около дузина не ставаха за нежните уши на млади създания и незабавно бяха отхвърлени. — А тази как ти се струва?

*Има заложна къща
зад ъгъла —
там обикновено си държа балтона.*

— Можеш ли да изпееш това, Дора?
— О, това е *лесно*! — И момиченцето запя с тъничко гласче, толкова звънко, че Гибънс си спомни за чуруликането на земните канарчета. — А това всичко ли е, чичо Гиби? И какво е „заложна къща“?

— Това е мястото, където си държиш балтона, ако можеш да минеш без него. Има още доста куплети, Дора. Хиляди са.

— Хиляди? А това много ли е? Сигурно почти колкото сто?

— Почти, Дора. Ето ти още един куплет:

*Има лавка
до заложната къща —
там сестра ми продава бонбони.*

— Обичаш ли бонбони, Дора?

— О, да! Но мама казва, че са скъпи.

— Догодина няма да са толкова скъпи, Дора. Засадили са повече захарно цвекло. А сега отвори уста, затвори очи и ще видиш какво ще получиш. — Гибънс се порови в джоба на якето си. — Извинявай, Дора, изненадата се отлага: Бак получи последния бонбон. Той също обича бонбони.

— Наистина ли?

— Да, и аз ще те науча как да му даваш, така че да не останеш случайно без някой пръст. Но бонбоните не са много полезни за него и Бак ги получава само понякога, като специална награда. Защото се е държал добре. Нали, Бак?

— О'хей!... Жеффе!

Училището на мисис Мейбъри беше пред затваряне, когато Гибънс спря Бак пред вратата. Когато свали Дора на земята, стана ясно, че момиченцето е много изморено и той го вдигна на ръце.

— Почакай тук, Бак.

Любопитните ученици се отдръпнаха, за да сторят път на гостите.

— Добър вечер, мисис Мейбъри.

Гибънс дойде тук почти по инстинкт. Собственичката на училището беше белокоса вдовица на около петдесет, ако не и на повече години. Тя бе надживяла двамина съпрузи и сега мечтаеше за трети, но предпочиташе да се осланя само на себе си, вместо да живее с някоя от своите дъщери, снахи или доведени дъщери. Тя беше от

хората, които споделяха ентусиазма на Гибънс относно удоволствията от живота, но бе не по-малко предпазлива от него. Гибънс я смяташе за разумна във всяко отношение и би видял в нея превъзходен обект за женитба, ако не беше неприятният факт, че времето на двамата се измерваше по различни часовници.

Разбира се, той не ѝ позволяваше да се досети за това. И двамата бяха пристигнали с първия кораб. Той не спомена, че е Хауардовец и че наскоро се е подмладил на Секундус. Преди да се върне на Земята след подмладяването си и да организира миграцията, Гибънс беше решил да изглежда като трийсет и пет годишен. И оттогава грижливо се правеше, че остарява с всяка изминала година. Минаваше за връстник на Хелън Мейбъри, тя го даряваше с приятелството си и понякога споделяше с него общото удоволствие, без да се опитва да го обсеби. Той много я уважаваше.

— Добър вечер, мистър Гибънс. Та това е Дора! Къде беше, скъпа? Какво се е случило? И... нима това е синина? — Когато я огледа по-внимателно, тя забеляза, че детето е изцапано от глава до пети в сажди. Изправи се. — Май е просто кал. Радвам се, че я виждам. Притесних се днес сутринта, когато Дора не дойде както обикновено с децата на Паркинсънови. На Мари Брендън вече ѝ приближава терминът... сигурно го знаеше?

— Чувал бях нещо по въпроса. Къде мога да оставя Дора за няколко минути? Трябва да си поговорим насаме.

Очите на мисис Мейбъри леко се разшириха.

— На дивана... не, остави я на моето легло.

Тя заведе гостите в стаята си и не каза нито дума за това, че покривката на леглото може да се изцапа. След като Гибънс обеща на Дора, че излизат само за секунди, възрастните се върнаха в класната стая.

Гибънс обясни какво се е случило.

— Дора не знае, че родителите ѝ са загинали. Хелън... според мен не бива да ѝ се казва това.

Мисис Мейбъри се замисли.

— А ти сигурен ли си, че и двамата са загинали, Ърнест? Бад е можел да забележи пожара, ако е работил на собствената си нива, но понякога той работи при мистър Паркинсън.

— Хелън, ръката, която видях, не беше женска. Освен ако от вътрешната страна китката на Мари Брендън не е била обрасла с гъсти черни косми.

— Не, това със сигурност е бил Бад. — Тя въздъхна. — Значи момиченцето е осиротяло. Горката малка Дора! Такова добро дете. Толкова е схватлива.

— Ще можеш ли да се грижиш за нея няколко дни, Хелън?

— Как можа да го кажеш, Ърнест! Това си е почти обида. Ще се грижа за Дора колкото е необходимо.

— Извинявай, не исках да те засегна. Според мен няма да мине много време и някой ще я осинови. А ти междувременно записвай разходите, после ще сметнем колко ще струва издръжката ѝ.

— Няма да има разходи, Ърнест. Освен за храна, но тя яде колкото едно пиленце. Аз мога да похарча толкова за трохиците на детенцето на Мари Брендън.

— Така ли? Пък аз ще се опитам да ѝ намеря семейство. Да кажем, Лиймър или някой друг.

— Ърнест!

— Недей да се ежиш, Хелън. Последното, което направи баща ѝ преди смъртта си, бе да ми даде детето си. И не ставай глупачка, нали знам до последното пени колко си спестила, като се има предвид, че за преподаването ти плащат по-често с храна, отколкото с пари. Целият въпрос е в парите в брой. Семейство Лиймър с радост ще я вземат, ще се намерят още неколцина желаещи. Обаче няма да оставя тук Дора, освен ако не ти дойде мозъкът в главата.

Мисис Мейбъри заприлича на черен облак, после изведнъж се усмихна и се подмлади с няколко години.

— Ти си грубиян, Ърнест. И кучи син. И още някои неща, които мога да ти ги кажа само в леглото. Е, добре, нека в издръжката влизат престоят и храната.

— И обучението. Плюс всички останали разходи. Да кажем, сметките за доктор.

— Три пъти кучи син. Винаги плащаш за всичко, така ли? Аз ли не те познавам? — Тя погледна към отворените прозорци. — Хайде, дръпни се настрана и да приключим сделката с целувка. Кучи син.

Те се дръпнаха в ъгъла, където никой не можеше да ги види, и тя подари на Ърнест сочна целувка, която със сигурност би смаяла

съседите.

— Хелън...

Тя докосна с устни неговите.

— Днес ще ви отговоря с отказ, мистър Гибънс. Ще трябва да се заема с малката.

— Исках само да те помоля да не я къпеш, докато не доведе доктор Краусмайер, за да я прегледа. Изглежда си съвсем наред, но всичко е възможно — от счупени ребра до мозъчно сътресение. О, разбира се, можеш да я съблечеш и да я разтриеш с гъба, от това няма нищо да й стане, пък и на доктора ще му е по-лесно да я прегледа.

— Да, скъпи. Само престани да ме опипваш по задника, мръснико, за да мога да се заломя за работа. И така, ти отиваш за доктор.

— На секундата, мисис Мейбъри.

— До скоро, мистър Гибънс. Оревоар.

Гибънс нареди на Бак да го изчака и се отправи към „Уолдорф“, където, както и беше очаквал, откри доктор Краусмайер. В бара. Лекарят с мъка откъсна поглед от чашата си.

— Ърнест! Какво е това, дето го чувам за къщата на Харпърови?

— Ти ми кажи какво е това, дето си го чул. Остави тая чаша и взимай чантата. Бързо!

— Хайде бе! Още не съм се сблъсквал с толкова спешни случаи, че човек да не може да си допие питието. Тук се отби Клайд Лиймър и ни черпи всичките, включително и мен, а ти сега искаш да зарежа авантата? Той каза, че къщата на Харпърови е изгоряла и че цялото семейство Брендън е загинало. Разправя, че се опитал да ги спаси, но не успял.

Гибънс си помисли, че не би било зле още нощес Клайд Лиймър и доктор Краусмайер да претърпят смъртоносна злополука. Но ако Клайд нямаше да е голяма загуба, то при евентуална смърт на доктора щеше да се наложи самият Гибънс да поеме работата, а в дипломите му фигурираше съвсем друго име. Освен това, когато беше трезвен, докторът беше един много добър лекар.

„Ти самият си виновен за това, човече — каза си Гибънс. — Преди двайсет години ти беше този, който разговаря с него и му даде субсидия. Тогава видях в него бляскав млад лекар и не забелязах пияницата.“

— Щом вече спомена за това, докторе, аз видях как Клайд бързаше към къщата на Харпърови. И ако е казал, че не е успял да ги спаси, то аз ще потвърдя думите му. Но не загина цялото семейство: малката им дъщеричка Дора оцеля.

— Да, разбира се, и Клайд разправяше същото нещо. Той каза, че не е успял да спаси само родителите ѝ.

— Точно така. Затова искам сега да прегледаш това малко момиченце. Има много синини и драскотини по тялото, възможно е да има счупвания и вътрешни увреждания, както и да се е натровила с дим и безспорно е налице силен емоционален шок. Нещо твърде сериозно за нейната крехка възраст. Сега е при мисис Мейбъри. — Гибънс помълча и тихо добави: — Предполагам, че наистина трябва да побързаш, докторе. Не мислиш ли?

Доктор Краусмайер погледна нещастно питието си, а после се изправи и каза:

— Любезни домакине, ще бъдете ли така добър да скриете тази чаша под тезгяха? По-късно ще се върна. — И след тези думи взе чантата си.

Прегледът не показва нищо обезпокоително, но за всеки случай доктор Краусмайер даде на момиченцето успокоително. Гибънс изчака Дора да заспи, а после отиде да търси временно жилище за новото си ездитно животно. Отиде при братята Джоунс („Породисти мулета. Купуваме, продаваме, даваме под наем, провеждаме търгове.“), тъй като техният бизнес беше заложен в неговата банка.

Минерва, това не беше планирано, всичко се случи от само себе си. Чаках да осиновят Дора няколко дни, после няколко седмици и така нататък. Откривателите на нови земи се отнасят към децата по-различно от гражданите. Онези, които не обичат децата, не стават първооткриватели. Още щом децата им излязат от бебешка възраст, те започват да носят приходи. В земите, които се заселват тепърва, децата са помощници.

Разбира се, не смятах да се заемам с възпитанието на една ефимерна, и през ум не ми минаваше, че ще ми се наложи да върша подобно нещо. Защо ли? Нямаше никаква нужда да го правя. Вече бях започнал да вкарвам в ред работите си и смятах да напусна планетата в най-скоро време, веднага щом се появи синът ми Закър.

Тогава бяхме партньори със Зак; отношенията ни се базираха на взаимно доверие. Той беше млад — само на век и половина — съобразителен и упорит. Беше ми син от Филис Бригс-Спърлинг — предпоследната ми по онова време съпруга. Тази Филис беше прекрасна жена и чудесен математик. Направихме с нея седем деца и всяко от тях ме превъзхождаше по ум. Аз ѝ бях четвъртият мъж^[1]. И доколкото си спомням, тя е първата жена, получила възпоменателен медал „Айра Хауард“ за около стоте си чедра, регистрирани в анализите на Семействата. Удаде ѝ се да го постигне за по-малко от два века. Впрочем, Филис беше обикновено момиче, което претендираше само за молив, хартия и време, през което да се занимава с геометрия.

Но аз се отвлях от темата. За да се извлече печалба от преселничеството, са необходими поне подходящ кораб и двама партньори, които умеят да го пилотират. Те трябва да могат да агитират хората за заселници и да бъдат техни водачи, а не да зарежат на произвола на съдбата кораба, натъпкан с хора, както се случваше често в началото на Диаспората.

Ние със Зак правехме всичко както трябва и се редувахме в изпълняването на ролите капитан в космоса и лидер на новата планета. Партньорът, който останеше на планетата след поредното отлитане на кораба, трябваше наистина да бъде пионер, защото в тая работа няма начин да изхитруваш и да се отървеш само с даване на указания. Не е задължително да си политически лидер на колонията — лично аз предпочитам да избягвам това бреме, за да губя по-малко време в празни приказки. Важното е да се наредиш след оцелелите, да се окажеш човек, способен да накара планетата да го изхранва, и със собствения си пример да покажеш на останалите как се постига това, а чак накрая да раздаваш съвети, ако няма как да се мине без тях.

Първата вълна не носи печалба. Капитанът стоварва пътниците и поема обратно за нови емигранти; обикновено няма какво да се вземе от планетата. Разходите се заплащат от емигрантите, а печалба може да има, ако останалият на планетата партньор разпродаде докарания от кораба товар: мулетата, оборудването, свинете, яйцата. Отначало на кредит. Веднага става ясно, че този партньор трябва добре да си отваря очите и ушите, защото обикновено бедстващите заселници моментално разбират причината за процъфтяването на този тип, поради което изпитват нужда да го линчуват.

Шест пъти съм оглавявал колонисти, Минерва, и никога не съм орал нивата си, без да имам оръжие подръка; налагаше ми се да се опасявам повече от собствената си порода, отколкото от кръвожадните зверове.

Но тогава, на Нови начала, тези неволи бяха останали вече в миналото. Първите колонисти си бяха свършили работата, макар че по чудо бяха преживели онази първа зима... Хелън Мейбъри не беше първата вдовица, която си търсеше вдовец... Уви, ние с Анди Либи не бяхме предвидили всички особености на климатичния цикъл. Наричахме звездата както обикновено „Слънце“ — но ако искаш, провери в каталога, поразрови се в собствената си памет. Оказа се, че слънцето на Нови начала спада към променливите, слабички звезди, подобни на Стария Сол, но с достатъчно енергия, за да правят номера с климата; когато пристигнахме, улучихме точно лошото време.

Обаче онези, които оцеляха през онази зима, можеха да понесат *всичко*. На заселниците от втората вълна вече им беше доста по-лесно.

Аз продадох фермата си на емигрантите от втората вълна и се посветих изцяло на банкерството и търговията. Искях да подсигурия стока за *Анди Джей*, която да бъде закарана в обратната посока, след като пристигне Зак с третата вълна от заселници. Аз също исках да си тръгна. Някъде... където и да е. Подробностите щяхме да уточним на срещата със Зак.

Междувременно скучаех и си мечтаех как най-после ще зарежа тази планета. В това сираче намерих интересен обект, който да ме развлича.

Имам предвид, че тя беше възхитителна. Дора беше дете, което по рождение си бе възрастен човек. Разбира се, тя беше наивна, както подобава на едно невръстно дете, но в същото време бе твърде разумна и възторжено ученолюбива. У нея нямаше и следа от посредственост, Минерва, и нейните простодушни приказки ми изглеждаха далеч по-интересни от думите на възрастните, които винаги бяха тривиални и рядко казваха нещо ново.

Хелън Мейбъри също се заинтересува от Дора и ние двамата най-неочаквано за себе си се озовахме в *ролята на родители*.

След като обсъдихме въпроса, ние решихме да не водим момиченцето на погребението. Не мислехме, че ще ѝ е от полза да се сбогува с овъглените кости, сред които бяха и останките на още

нероденото малко човече. Не я отведохме и на панихидата. След няколко седмици, когато Дора сякаш се посъвзе, а аз бях намерил време да сложа надгробния камък и да издълбая върху него надписа, аз я заведох на гроба — да го види. Тя умееше да чете; прочете имената и датите, отмерващи живота на родителите ѝ, и единствената дата за младенеца.

Погледна ме със скръб в очите, а после попита:

— Значи мама и татко никога няма да се върнат. Нали?

— Да, Дора.

— Излиза, че децата в училище казваха истината. А аз не бях сигурна.

— Знам, скъпа. Леля Хелън ми каза. И аз си помислих, че е по-добре да видиш всичко с очите си.

Тя погледна надгробния камък и сериозно каза:

— Видях... разбрах всичко. Благодаря ти, чичо Гиби.

Тя не плачеше, затова нямах причини да я вземам на ръце и да я утешавам. Не можах да измисля нищо друго, освен да кажа:

— Е, какво, ще тръгваме ли, скъпа?

— Да.

Ние бяхме дошли с Бак и аз го оставих в подножието на хълма: имаше неписано правило, което забраняваше да се яздят мулета и опитомени галопери сред гробовете. Попитах Дора дали не иска да янося на ръце или на гръб. Тя реши да върви сама. Когато преполовихме склона, тя се спря:

— Чичо Гиби?

— Да, Дора.

— Хайде да не казваме на Бак за това.

— Добре, Дора.

— Че той ще плаче.

— Няма да му кажем, Дора.

Тя не обели нито дума повече, докато не се върнахме в училището на мисис Мейбъри. А после почти две седмици си мълча и не отвори пред мен приказка за родителите си. Мисля, че не го направи и пред никой друг. Тя никога не помоли да отидем пак на гробището, макар че яздехме почти всеки ден и често минавахме близо до онзи хълм.

След около две земни години пристигна *Анди Джей* и капитан Зак, синът ми от *Филис*, долетя с корабната лодка, за да се споразумеем относно идването на третата вълна емигранти. Пийнахме си, аз му казах, че оставам за още една партида и обясних защо. Той ме гледаше с широко отворени очи.

— Ти си откачил, *Лазарус*.

— Не ми викай „*Лазарус*“ — тихо помолих аз. — Това име е прекалено известно.

— Е, добре. Въпреки че тук няма никой, освен нашата домакиня, мисис Мейбъри — така я нарече, нали? Но тя излезе до кухнята. Виждаш ли, ъ... Гибънс, аз се питам дали да не направя два курса до *Секундус*. Изгодно е. Като се вземе предвид сегашното положение на нещата, по-сигурно е да се инвестира капитал в *Секундус*, отколкото в *Земята*.

Съгласих се, че той безспорно е прав.

— Да — рече той, — но в такъв случай аз ще се върна тук след не по-малко от десет стандартни години, а нищо чудно пътешествието да ми отнеме и повечко време. Разбира се, ще стане както ти искаш — нали ти си по-старшият партньор. Но ти ще харчиш залудо моите, пък и твоите си пари. Виждаш ли, Лаз... Ърнест, ако смяташ, че трябва да се погрижиш за детето — макар и да не виждам никакви основания за това, — хайде да заминем заедно! Момиченцето може да бъде записано на училище на *Земята*, ако дадем гаранция, че след това ще напусне планетата. Може би тя ще поиска да се засели на *Секундус* — всъщност не съм наясно какви са им сегашните правила за имигрантите, вече отдавна не съм стъпвал там.

Аз поклатих глава.

— Какво са десет години? Искам да видя как ще порасне това дете, Зак, как ще стъпи на краката си. Надявам се да я видя омъжена, но това вече си е нейна работа. Не искам да я лишавам от корените ѝ: детето вече е преживяло едно подобно преमेждие, няма нужда да го подлагам на ново.

— Е, както искаш. Значи да се върна след десет години, така ли? Ще ти стигне ли времето?

— Горедолу, да, но недей да бързаш. На първо място се погрижи за печалбите ни. Ако посветиш повече време на това занимание,

следващия път ще натовариш оттук нещо по-добро от продукти и текстил.

— Сега е най-изгодно да се карат на Земята хранителни продукти. Но скоро ще се наложи да прекъснем връзките си със Земята и да продължим да търгуваме само с останалите колонии.

— Нима работите са толкова зле?

— Страшно зле. Но те изобщо не си дават сметка за това. А какви неприятности имаш с банката? Дали да не направим демонстрация на сила, докато *Анди Джей* се върти горе?

Аз поклатих отрицателно глава.

— Благодаря, капитане, но така няма да стане нищо, най-много да ми се наложи да замина заедно с теб. Към сила се прибегва само когато няма друг изход. А аз смятам да остана.

Ърнест Гибънс не се притесняваше за банката си. Той никога не позволяваше да го тревожат въпроси, по-маловажни от живота и смъртта; всички останали проблеми биваха решавани от него по реда на възникването им, докато той самият се наслаждаваше на живота.

Особено удоволствие му доставяше възпитанието на Дора. Веднага след като се сдобил с Бак — дали пък Бак не се бе сдобил с него? — той изхвърли дивашките приспособления, използвани от Лиймър, като запази металните части и поръча на седларя на братята Джоунс да направи нови юзди. Поръча и седло, като сам го проектира и обеща да плати повече, ако работата бъде свършена бързо. Седларят поклати глава, докато разглеждаше чертежа, но все пак изпълни точно поръчката.

От този момент нататък Гибънс и момиченцето яздеха Бак на седло за двамина; това всъщност бе система от две седла, по-голямото от които се намираше на обичайното място, а отпред, точно при дъгата на по-голямото, бе разположено още едно, мъничко, с миниатюрни стремени. В предната му част имаше общита с кожа дъговидна дръжка, за която можеше да се държи детето. Освен това Гибънс беше предвидил за усъвършенстваното си седло два колана, които опасваха търбуха на мулето — така беше по-удобно за него и по-спокойно за ездачите при изкачването по стръмното.

Яздиха по този начин няколко сезона, като обикновено разходката след училище траеше час-час и нещо. Тримата водеха дълги разговори или пееха; Бак го правеше високо и фалшиво, но копитата му винаги вярно отмерваха ритъма. Гибънс изпълняваше соловите партии, а Дора му пригласяше. Често пееха за заложената къща — Дора смяташе тази песничка за своя и лека-полека добавяше към нея нови куплети, включително и за конюшнията на Бак, която се намираше до училището.

Дора растеше и се превръщаше във високо, стройно момиче. Малкото предно седло ѝ омаля. След няколко неуспешни опита Гибънс успя да купи кобила; първата беше отхвърлена от Бак, защото му се беше видяла глуповата или „луповата“, както се изрази той, а втората се оказа неподходяща, защото се опита да избяга.

Гибънс позволи на Бак да избере третата. Дора даваше съвети, а Гибънс си мълчеше. Така Бак се сдоби с приятелка, а на Гибънс му се наложи да разширява конюшнията. Бак продължаваше да живее в платена обществена конюшня, но бе щастлив от мисълта, че вкъщи го очаква Бюла. Тя не се научи да пее и не беше от приказливите. Гибънс подозираше, че кобилата просто се бои да отвори уста в присъствието на Бак, защото инак винаги с охота разговаряше или поне отговаряше на господаря си, когато той яздеше сам. За негово учудване, на него му се падна да язди Бюла, а Дора яздеше Бак и се наложи да се скъсат стремената на голямото седло.

Но скоро стана нужда те пак да се удължават, защото Дора растеше и се превръщаше в млада жена. Бюла роди жребче и Гибънс остави кобилката за себе си. Дора я кръсти Бети и постоянно се занимаваше с нея. Отначало кобилката ги сподиряше с празно седло, после Дора я научи да носи ездач. Дойде време, когато на ежедневните разходки бяха шестима — мисис Мейбъри яздеше Бак, най-издръжливия, а Дора, като най-лека, яздеше Бети. Гибънс обикновено се качваше на Бюла. Това лято бе едно от най-щастливите за Гибънс. Двамата с Хелън се движеха редом, яхнали възрастните мулета, а нетърпеливата кобилка на Дора припикаше отпред, като от време на време се връщаше при тях, а дългите коси на момичето се развяваха на вятъра.

Веднъж Гибънс попита:

— Хелън, а момчетата май вече се навъртат около нея?

— За нищо друго ли не можеш да мислиш, дърт жребецо!

— Хайде стига, миличка, просто питам.

— Разбира се, че момчетата й обръщат внимание, Ърнест. А и тя на тях. Но засега притесненията ти са излишни. Тя си знае цената и няма да избере нещо второкачествено.

През идното лято тези щастливи семейни разходки се прекратиха: мисис Мейбъри изведнъж усети бремето на годините и сега можеше да се качи на муле или да слезе от него само с чужда помощ.

Гибънс имаше достатъчно време да се подготви, преди да тръгнат слухове за монопола му в банкерството. Търговската банка на Нови начала беше временно учреждение — те двамата със Закър винаги правеха подобна банка в заселваната от тях колония. За да се разраства, колонията имаше нужда от пари; използването на бартер беше неудобно.

Гибънс не се учуди, когато го поканиха на среща с делегатите на градската управа, които искаха да обсъдят с него точно този въпрос; нещо подобно рано или късно се беше случвало навсякъде. Същата вечер, докато сресваше косите си и вандайковската си брадичка и вплиташе в тях бели кичури, той се подготвяше за сблъсъка и освежаваше в паметта си вече чути в миналото предложения: да накара водата да потече нагоре по склона, да спре движението на слънцето върху небето, едно яйце да бъде броено за две. С какво ли щяха да го зарадват днес, дали пък няма да измислят нещо ново? Надяваше се, че да, но не разчиташе особено на това.

Гибънс изскубна няколко кичура, за да поразреди уж оголващата челото му коса — по дяволите, с всяка година остаряването ставаше все по-трудно! — а после сложи шотландската си пола. Дрехата не само правеше впечатление, но и позволяваше по-добре да се скрие оръжието и бързо да се извади. Той почти не се съмняваше, че не е успял да дотегне никому толкова, че засегнатият да се хване за оръжието, но навремето — само веднъж — бе проявил неоправдан оптимизъм и оттогава бе решил да се придържа към безпогрешния песимистичен подход.

Скри някои нещица, заключи други, монтира част от устройствата, които бяха доставени от Закър с последния рейс, но не се продаваха в търговска къща „Търкулнат долар“, сетне отвори вратата, заключи я отвън и пое по обичайния си маршрут — през бара, където уведоми бармана, че се връща след няколко минути.

Три часа по-късно Гибънс бе наясно с едно: никой от събралите се не бе успял да измисли нов начин да понижи курса на валутата, всичките им предложения ги беше чувал поне преди петстотин години, ако не и преди хиляда, като корените на всяка от офертите се губеха нейде в дълбокото историческо минало. В самото начало на събранието той помоли председателя да нареди на писаря да записва всеки въпрос. Гибънс предпочиташе да отговори на всички закуп, тъй като обичаше да разглежда проблемите в тяхната цялост. Молбата му беше удовлетворена.

Накрая председателстващият събранието Джим Херцога Уоруик рече:

— Та така, Ърни. Ние искаме да национализираме — мисля, че това е правилната дума — Търговската банка на Нови начала. Ти не си член на градската управа, но ние всички разбираме, че си заинтересована страна, така че искаме да чуем мнението ти. Имаш ли възражения против нашето предложение?

— Не, Джим, давай по-нататък.

— Ъ? Страхувам се, че не те разбрах.

— Нямам никакви възражения срещу национализацията на банката. Ако това беше всичко, да се разотиваме и да си лягаме да спим.

Някой от събралите се извика:

— Хей, аз зададох въпрос и искам да ми бъде отговорено: какво ще стане с парите от Нови Питсбърг?

— А аз питах за лихвите! Лихвите са зло — така е казано в Библията!

— Как така, Ърни? Нали обеща да отговориш на въпросите.

— Да, обещах. Но щом ще национализирате банката ми, по-добре е да питате за всичко вашия държавен ковчежник — или както сте решили да го наречете там. Новия шеф на банката. Между другото, кой е той? Не би ли трябвало да излезе тук, на трибуната?

Уоруик удари с чукчето и каза:

— Още не сме стигнали толкова далеч, Ърни. Първо съветът на градската управа трябва да формира финансов комитет, който да продължи да се занимава с тази работа.

— Какво пък, продължавайте, аз млъквам.

— Какво имаш предвид?

— Точно това, което казах: аз съм вън от играта. На никого не му е приятно съседите му да не го понасят. Тукашните хора не харесват онова, което правя, в противен случай никога не би се състояло подобно събрание. Така че аз съм дотук. Банката е затворена и утре няма да бъде отваряна. Нито пък когато и да било, или поне не с мен за неин президент. Затова ви попитах кой ще ви е ковчежникът? Както и всички останали и аз се интересувам какво ще става занапред с парите и каква ще е стойността им.

Настана гробна тишина. Но скоро на председателя му се наложи здравата да развърти чукчето, пък и сержантът не стоя без работа — залата избухна в крясъци: „Какво ще стане с кредита ми за семена?“, „Ти ми дължиш пари!“, „Продадох на Ханк Бродски муле срещу разписка, какво ще получа сега?“, „*Не можеш да постъпваш така с нас!*“

Гибънс седеше спокойно и гледаше никой да не забележи колко е напрегнат в действителност. Накрая Уоруик успя да принуди всички да мирясат. А после рече, бършейки потта от челото си:

— Ърни, смятам, че трябва да дадеш някакво обяснение.

— Разбира се, господин председателю. Ликвидацията ще бъде извършена в съответствие с вашите нареждания. Вноските ще бъдат изплатени със същите банкноти, в каквито са били внесени. А що се отнася до дълговете към банката... не знам, всичко ще зависи от политиката, към която ще реши да се придържа съветът. Да, между другото — аз май съм фалирал. Но не мога да съм сигурен, преди да ми обясните какво имате предвид, когато казвате, че банката ми ще бъде „национализирана“.

Принуден съм обаче да прибегна до следната мярка: търговска къща „Търкулнат долар“ повече няма да приема банкноти, защото има опасност те да се обезценят и да се превърнат в обикновени хартийки. Всяка сделка ще е бартерна. Но ще купуваме както и преди — срещу банкноти. Впрочем, аз свалих ценоразписа, преди да тръгна за насам — стоката ми понастоящем е единственото средство за обезпечаване

на тези банкноти. А следователно аз мога да кача цените. Всичко ще зависи от едно нещо — дали вашата „национализация“ не е просто замаскирано конфискуване.

През следващите няколко дни на Гибънс му се наложи да обяснява търпеливо и остроумно на Уоруик елементарните принципи на банковите и валутните операции. Изборът бе паднал върху Уоруик случайно, защото останалите членове на комитета изведнъж бяха открили, че са прекалено заети със своите ферми или с бизнеса си и не могат да поемат отговорност. Впрочем намери се един кандидат за длъжността национален банкер или държавен ковчежник (още не се бяха споразумели за наименованието) — фермер на име Лиймър. Обаче самоминацията му, подкрепена с твърдения за наследен банков опит и за притежаване на научна степен, бе отхвърлена.

Първият шок за Уоруик дойде, когато описваха заедно с Гибънс съдържанието на сейфа (почти единственият сейф на Нови начала и със сигурност единственият, произведен на Земята).

— А парите къде са, Ърни?

— Какви пари, Херцог?

— И питаш *какви* пари? Ако се съди по счетоводните книжа, ти имаш хиляди долари. Оборотът на собствената ти търговска къща е почти милион долара. Освен това знам, че получаваш плащания по заемите от три или четири дузини ферми и за година не си отпуснал нито един заем. Ето ти една от основните причини за оплакванията, Ърни. Затова бяха предприети всички действия: парите се стичат в банката, а оттук нищо не излиза. Навсякъде има недостиг на пари. И така, казвай: къде си ги дянал?

— Изгорих ги — невъзмутимо отвърна Гибънс.

— *Какво?*

— Просто ги изгорих. Купчината растеше, ставаше прекалено голяма и макар че тук нямаме много крадци, аз не смеех да държа парите извън сейфа. Можеха като нищо да ги отмъкнат. Затова през последните три години, щом в банката постъпеха пари, аз ги изгарях, за да се чувствам спокоен.

— Боже милостиви!

— Какъв е проблемът, Херцог? Това са просто хартийки.

— „Хартийки“? Това са *пари*.

— А какво са парите, Херцог? Ти имаш ли в себе си някоя банкнота? Да речем, от десет долара?

Потресеният Уоруик подаде на Гибънс една хартийка.

— Я прочети какво пише тук! — нареди Гибънс. — Работата не е в красивите рисунки, нито в хартията, която няма как да бъде произведена тук... Прочети де, хайде.

— На нея пише, че това са десет долара.

— Точно така. Но най-важното е, че банката ще приеме банкнотата ти по номиналната стойност при погасяване на дълга. — Гибънс извади от чантата си една хилядарка и я запали, а после избърса пръстите си от бюрото. Уоруик с ужас наблюдаваше ставащото. — Това е празна хартийка, Херцог, докато я държа в ръцете си. Но ако я пусна в оборот, тя се превръща в полица, която съм длъжен да пазя. Почакай да запиша номера на серията, защото водя отчетност на изгорените банкноти, за да знам колко още остават в обращение. Достатъчно много, но бих могъл да ти кажа с точност до долар колко са. А *ти* ще приемаш ли *моите* полици? Между другото, какво ще кажеш за дълговете към банката? Кой ще ги получава — ти или аз?

Уоруик изглеждаше озадачен.

— Не знам, Ърни. По дяволите, та аз съм механик по професия. Но нали ги чу какво говореха на събранието?

— Аха, чух ги. Хората, дори най-съобразителните, винаги очакват чудеса от правителството. Хайде да затворим тази железария и да отидем в „Уолдорф“, за да пийнем по бира и да си поприказваме.

... Или трябва да бъде, драги Херцог, обикновена служба за отчетност и кредитиране, в която средствата за обмяна са стабилни. Иначе ще започнеш да разоряваш хората: ще ограбваш Питър, за да платиш на Пол.

С всички сили се опитвах да поддържам стабилността на долара, Херцог, като задържах на постоянно ниво основните цени, в частност на пшеницата за посев. Двайсет години „Търкулнат долар“ плащаше една и съща цена за първокачественото зърно за посев, а после го продаваше за същите пари, понякога дори на загуба за себе си. Зърното

за посев не е много добро за обезпечаване на парите, запасите му могат да се изчерпат. Но засега ние нямаме нито злато, нито уран, а паричното обращение се нуждае от *някаква* основа.

А сега виж, Херцог. Когато отвориш съкровищницата си или правителствената централна банка, или както я наречеш там, върху тебе ще започнат да оказват натиск. Намалявай лихвата. Увеличавай паричния запас. Гарантирай на фермера високи цени за онова, което ще ти продаде, и ниски — за онова, което ще закупи. Но въпреки всичко ще те наричат с още по-лоши думи от мен, независимо *какво* правиш.

— Ърни, не ми остава нищо друго, освен да назнача *теб* на тази работа, тъй като само ти знаеш как да се справяш с нея.

Гибънс се разсмя от сърце.

— Ти си откачил. От двайсет години не спира да ме боли главата от тази работа. Сега е твой ред. Щом си се докопал до чувала с парите, дръж го. Ако отново сложа главата в торбата, ще постигнем само едно: да ни линчуват *и двамата*.

Настъпиха промени. Хелън Мейбъри се омъжи за вдовеца Паркинсън и заживя с него в малката му нова къща на фермата, където сега работеха двамата му синове. Дора Брендън стана директорка на началното училище на мястото на мисис Мейбъри. Ърнест Гибънс, след като се оттегли от банкерството, стана номинален съдружник без право на глас в главния склад на Рик, докато собствените му хамбари пращяха от стока, чакаща пристигането на *Анди Джей*. Искаше му се корабът да не закъснява, защото парите, сложени настрана за търговия, отиваха за изплащане на новите данъци, а инфлацията изяждаше покупателната им способност. Побързай, Зак, докато не сме се разорили!

Най-накрая в небето над Нови начала се появи корабът и капитан Закър Бригс слезе от него с първата партида от четвъртата вълна заселници. Почти всички се оказаха хора на възраст. Но Гибънс се въздържа от коментари, докато двамата не останаха насаме.

— Зак, откъде ги намери тези ходещи трупове?

— Наречи го благотворителност, Ърнест. Макар че не описва точно събитията, които се случиха.

— А какво се е случило в действителност?

— Ако пожелаете още веднъж да изпратите своя кораб на Земята, капитан Шефилд, имайте добрината сам да свършите тая работа. Аз повече не стъпвам там. Земянинът, достигнал седемдесет и пет години, официално се смята за мъртъв. Отнемат му купоните за храна, всеки има право да го убие — просто за собствено удоволствие. Тези пътници не съм ги взел от Земята — това са бежанците, които се намираха в Луна Сити. Взех колкото можах. Отказвах на тези, които искаха да прекарат пътуването в каютите на кораба — или студен сън, или нищо. Настоявах да ми платят с оборудване и лекарства, но студеният сън ми позволи да намаля цените. Май нищо не губим. А ако не е така, тогава са ни останали инвестициите на Секундус, защото успях да опазя парите ни. Поне така мисля.

— Прекалено много се вълнуваш, Зак. Ще направим пари, ще изгубим пари — какво толкова? Важно е да се насладим на процеса. Кажи накъде потегляме сега — и аз ще започна да сортирам стоката, защото тя е почти два пъти повече, отколкото можем да поберем на борда. Докато ти товариш, аз ще продам това, което няма да можем да вземем, и ще вложим получените пари. Тоест ще ги оставя на Хауардовците. — Гибънс се замисли. — Предполагам, че тази нова ситуация изключва появата на клиника тук в близко бъдеще?

— Мисля, че е така, Ърнест. И за Хауардовците, които имат нужда от подмладяване, е по-добре да тръгнат с нас. Ще се доберем до Секундус с шест прехода, независимо от маршрута, който изберем. Ти идваш ли? Какво стана с проблемите ти? А с онова момиченце, ефимерната?

Гибънс се усмихна.

— Не се надявай, синко, няма да ти позволя дори да я зърнеш, чудесно те познавам.

Пристигането на капитан Бригс принуди Гибънс за три дни да прекъсне всекидневните разходки с Дора Брендън. На четвъртия ден, след приключване на учебните занятия, той отиде в училището. Бригс бе отлетял до кораба за два-три дни.

— Имаш ли време за яздене днес?

Дора се усмихна.

— Знаеш, че да. Изчакай малко да се преоблека.

Те излязоха от града. Гибънс както обикновено бе възседнал Бюла, а Дора — Бети. Бак беше оседлан, за да не се засегне, но седлото му си стоеше празно. Сега го язدهа рядко, само в специални случаи — той бе достигнал съвсем преклонна за едно муле възраст.

Ездачите подминаха озарено от слънцето хълмче, което се намираше далеч извън града.

— Защо така си се умълчала, малка Дора? — попита Гибънс. — Дори Бак говори повече от теб.

Тя се извърна на седлото и го погледна.

— Колко разходки ни останаха още? Или тази е последната?

— Защо реши така, Дора? Разбира се, че още неведнъж ще яздим заедно.

— Чудя се. Лазарус, аз...

— *Как ме нарече?*

— Нарекох те с истинското ти име — Лазарус.

Той замислено я погледна.

— Дора, предполага се, че няма откъде да знаеш това име. Аз съм твоят чичо Гиби.

— „Чичо Гиби“ го няма вече, както и твоята „малка Дора“. На ръст почти те догоних, а кой си ти, знам вече от две години, макар че се досещах още преди това, че си един от Матусалците^[2]. Но не съм го казвала на никого. И няма да го кажа.

— Недей да обещаващ, Дора, няма нужда. Бях решил да не те обременявам с тези неща. Как съм се издал? Смятах, че се държа много предпазливо.

— Наистина много внимаваше. Но ти си бил пред очите ми през почти всеки един ден от съзнателния ми живот. Виждах дреболиите. Нещата, които никой друг не би забелязал. Освен ако не те вижда всеки ден, имам предвид наистина да те *вижда*.

— Ясно. Трябваше да взема някакви мерки, но не очаквах, че ще се задържа тук толкова дълго. Хелън знаеше ли?

— Според мен — да. Никога не сме говорили за това. Но ми се струва, че се е досетила — по същия начин, по който и аз. Възможно е дори да е изчислила точно кой от Матусалците си...

— Не ме наричай така, миличка. Същото е като да наречеш евреина чифутин. Аз съм член на Семействата Хауард. Хауардовец.

— Извинявай. Не знаех, че това прозвище е обидно.

— Е... всъщност не е. Просто ми напомня за времената, когато ни преследваха. Страшно отдавна беше... Извинявай, Дора; ти май искаше да ми разправиш как си разбрала, че се казвам Лазарус. Това е едно от многото ми имена, както и Ърнест Гибънс.

— Да... чичо Гиби. Видях името в една книга. Имаше и снимка. Стара микрокнига, която прочетох в градската библиотека. Погледнах снимката и изключих апарата, после пак го включих, за да я разгледам по-внимателно. На снимката ти беше без мустаци и косата ти беше по-дълга, но колкото повече разглеждах портрета, толкова повече той ми напомняше за теб. Не бях сигурна, но не посмях да попитам.

— Но защо, Дора? Щях да ти кажа истината.

— Ако искаше да я знам, щеше сам да ми я кажеш. Ти винаги си имал причини за всичко, което правиш и казваш. Разбрах го още когато бях толкова мъничка, че яздех до теб на седлото... и затова си мълчах. До днес. Когато научих, че заминаваш.

— Нима съм ти казал, че заминавам?

— Моля те, недей! Веднъж, когато бях съвсем малка, ти ми разказа как като дете си чул крясъците на дивите патици в небето и после, когато си пораснал, си поискал да разбереш накъде са отлетели. Не знаех какво е това диви патици и ти се наложи да ми обясняваш. Знам, че ти винаги тръгваш след дивите патици: щом чуеш техните крясъци, значи е време да потеглиш на път. Този зов отеква в ушите ти вече три или четири години — разбрах това, защото, когато ги чуваш ти, аз също ги чувам.

— Дора, Дора!

— Моля те, недей. Не искам да те задържам тук, дори няма да се опитвам. Но преди да отлетиш, ще те помоля за едно нещо.

— Какво искаш, Дора? Не исках да ти го казвам, но аз оставям нещичко на теб и на Джон Меджи. То стига, за да...

— Не, недей! Сега съм голяма и мога да се изхранвам сама. Онова, което искам, няма да ти струва нищо. — Тя го погледна в очите. — Искам да имам дете от теб, Лазарус.

Лазарус Лонг въздъхна дълбоко и се опита да успокои сърцебиенето си.

— Дора, Дора, скъпа моя, самата ти си почти дете, рано ти е още да говориш за деца. Нали не искаш да се омъжваш за мен...

— Не те моля да се ожениш за мен.

— Исках да кажа, че след година, две или три, или пък след четири, ти *ще поискаш* да се омъжиш. И тогава ще се радваш, че *нямаш* дете от мен.

— Значи ми отказваш?

— Просто казвам, че не бива да се поддаваш на чувствата и да вземаш прибързани решения.

Тя се изправи в седлото, изпъна рамене.

— Това не е прибързано решение, сър. Взето е много отдавна... доста преди да се досетя, че си Хауардовец. Разказах всичко на леля Хелън, а тя ми каза, че съм глупаво момиче и трябва да забравя за това. Но аз нищо не съм забравила и ако преди бях глупавичка, сега съм пораснала и знам какво правя. Не те моля за *нищо* друго, Лазарус. Може да стане с помощта на инжекции или нещо от този род, доктор Краусмайер ще помогне. Или... — тя отново го погледна право в очите — бихме могли да го направим по обичайния начин. — Тя сведе очи, после отново го погледна със смирена усмивка и каза: — Но при всички случаи всичко трябва да стане бързо. Не знам кога ще отпътува корабът, но добре познавам собственото си разписание.

Около половин секунда Гибънс превърташе в главата си всичко чуто до момента.

— Дора...

— Да... Ърнест?

— Аз не съм Ърнест, нито пък съм Лазарус. В действителност се казвам Удроу Уилсън Смит. За теб вече не съм чичо Гиби. Права си, чичо Гиби го няма и никога вече няма да се върне, така че можеш да ме наричаш Удроу.

— Да, Удроу.

— Искаш ли да знаеш защо ми се налага да сменям името си?

— Не, Удроу.

— Така. А не искаш ли да разбереш на колко години съм в действителност?

— Не, Удроу.

— И въпреки това искаш да имаш дете от мен?

— Да, Удроу.

— Ще се омъжиш ли за мен?

Очите ѝ леко се разшириха, но тя отговори на мига:

— Не, Удроу.

И тогава аз и Дора се скарахме за пръв и за последен път, Минерва. Това мило и крехко дете се беше превърнало в мила и страшно симпатична млада жена. Но тя не беше по-малък инат от мен, а с такива хора не се спори — те не изслушват никакви аргументи. И аз напълно допускам, че тя наистина бе премислила всичко до най-дребните подробности и бе решила твърдо да има дете от мене, стига да се съглася да ѝ го дам, без да се женя за нея.

Аз от своя страна я помолих да се омъжи за мен не защото се подчинявах на порива. Изведнъж проумях накъде бяха вървели нещата години наред. Отдавна бях изгубил интерес към колонията, още в мига, в който престанаха да възникват реални проблеми. Искях да ми се случи нещо различно. Мислех, че чакам с нетърпение завръщането на Зак, но когато най-сетне, със закъснение от две години, *Анди Джей* се появи в орбита, аз разбрах, че съм очаквал не неговото пристигане.

И едва когато Дора се обърна към мен с тази смайваща молба, аз осъзнах какво точно съм очаквал.

Разбира се, направих опит да я разубедя — но играех ролята на адвокат на дявола. Всъщност вече бях решил какво да правя. Разбира се, женитбата с жена от кратко живеещите си имаше своите недостатъци, но аз не можех дори да допусна, че ще зарежа една бременна жена... По дяволите, скъпа, и за наносекунда не съм си помислял, че мога да постъпя така.

— Но защо не си съгласна, Дора?

— Вече ти казах. Ти отлиташ, а не искам да те задържам.

— Няма нужда да ме задържаш. Това още никому не се е удало. Но ако няма женитба — няма да има и дете.

Тя се замисли.

— А защо ти е сватбената церемония, Удроу? За да може детето ни да носи твоето име? Не искам да съм небесна вдовица, но щом имаш нужда от това, хайде да отидем в града и да намерим председателя. Защото всичко трябва да стане днес, ако в книгите не лъжат относно изчисляването на датите, в които може да се зачене.

— Жено, ти прекалено много говориш. — Тя не отвърна и той продължи: — Изобщо не ми пука за брачната церемония.

Тя помълча, после каза:

— Разреши ми да ти призная, че нищо не разбирам.

— Нима? Ами, да, разбира се. Дора, не съм съгласен да имаме само едно дете. Ще имаме половин дузина, а може и повече. Какво ще кажеш за една дузина, имаш ли нещо против?

— Да, Удроу, тоест не, нямам нищо против. Да, аз ще ти родя една дузина деца, а ако поискаш, и повече.

— Но за една дузина деца ще трябва време, Дора. Колко често да се отбивам? На всеки две години?

— Както искаш, Удроу. Връщай се, когато пожелаеш. И всеки път ще ми правиш ново дете, но тогава те моля незабавно да пристъпим към първото.

— Малката ми глупачка, наистина ли *би* го направила?

— Не само че бих го направила, но и *ще* го направя, стига и ти да го искаш.

— Виж какво, ще постъпим другояче. — Той я хвана за ръката. — Дора, а ти ще ме последваш ли навсякъде, накъдето се запътя? Ще живееш ли с мен?

Тя се изненада.

— Да, Удроу, ако ти наистина го желаеш.

— Хайде без всякакви условия. Ще ме последваш ли, или не?

— Да.

— Ако се стигне до конфликт между нас, ще постъпиш ли така, както ти казвам? Ще минем ли без всичките глупави спорове?

— Да, Удроу.

— Ще раждаш ли моите деца, ще бъдеш ли моя съпруга, докато смъртта ни раздели?

— Да.

— Дора, аз те вземам за съпруга, за да те обичам, да те защитавам и да се грижа за теб, и никога няма да те изоставя, докато двамата с теб сме живи... Не се смей, ами се наведи напред и ме целуни. Ние се оженихме.

— Не съм се смяла! Ама наистина ли сме женени вече?

— Да, можем да устроим всякаква церемония, каквато поискаш. Но това ще стане после, а сега замълчи и ме целуни. — Тя се подчини.

След малко той каза: — Ей, да не паднеш от седлото! Спокойно, Бети! Кротко, Бюла! Прелестна Дора, кой те научи да се целуваш толкова хубаво?

— Не си ме наричал така, откакто започнах да ставам голяма^[3]. Толкова отдавна беше.

— Пак оттогава не съм те целувал. И не е било без причина. Но ти не отговори на въпроса ми.

— А нима съм обещала да го сторя? Който и да ме е учил да се целувам, това е било, преди да стана омъжена жена.

— Мм... възможно е да си права. Добре, аз те взимам със себе си, а той нека пише писма. Освен това не е изключено да не става дума за опит, а за вродена дарба. Знаеш ли, Дора, нека направим така: аз забравям за твоето, а ти за моето греховно минало. Разбрахме ли се?

— Да, разбира се... защото моето минало е твърде греховно.

— Дребна работа, скъпа, ти просто си нямала време да натрупаш грехове. Е, освен че си откраднала шепата бонбони, които бях скрил за Бак... Голям грях, няма що.

— Нищо подобно не съм правила! Но съм вършила много лоши неща.

— Сто на сто. Подари ми още една от тези майсторски целувки... Я! Значи онова не беше случайност. Дора, смятам, че се ожених за теб тъкмо навреме.

— Ти настоя на това... съпруге, идеята не беше моя.

— Съгласен съм. Любима, ти все още ли настояваш незабавно да се заемем с правенето на детето? Никъде няма да замина без теб.

— Не настоявам. Но толкова ми се... иска. Да, иска ми се — точно това е думата. Но не настоявам.

— Искане ми се — точно така се казва. И на мен ми се иска. Но аз бих казал, че настоявам да си взема своето. Кой знае, може да се окаже, че притежаваш и други вродени дарби.

— А ако не е така, Удроу, не се съмнявам, че ти ще ме научиш на всичко. Искане да се уча, просто горя от желание.

— Тогава хайде да се върнем в града. При мен или при теб?

— Където искаш, Удроу. Между другото виждаш ли онази малка горичка? Тя е доста по-близо.

Стигнаха в града вече по тъмно, на връщане не караха мулетата да ускоряват крачка. Когато подминаха къщата на семейство Маркхам, построена на мястото на Харпъровата, Удроу Уилсън Смит каза:

— Прелестна Дора...

— Да, съпруже?

— Искаш ли да се венчаем пред всички?

— Само ако ти настояваш, Удроу. Аз чувствам, че съм се омъжила. Аз съм омъжена жена.

— Безусловно. А не ти ли се иска да избягаш с някой по-млад?

— Риторичен въпрос. Нито сега, нито занапред.

— Този младеж е от емигрантите и ще напусне кораба последен или сред последните: почти с моя ръст е, има тъмна коса и е по-мургав от мен. Не мога да кажа на колко е години, но изглежда два пъти по-млад от мен. Гладко е избръснат. Приятелите му го наричат Бил. Вярно, случва се да му казват и Уди. Капитан Бригс твърди, че Бил много си пада по младите даскалицы и просто умира да се запознава с тях.

Дора се замисли.

— Ако го целуна със затворени очи, дали ще го позная, как мислиш?

— Може би, прелестна моя. Почти съм сигурен. Но тук едва ли ще го познаят. Във всеки случай се надявам това да не се случи.

— Не знам какви са ти плановете, Удроу. Но ако аз позная този Бил, има ли нужда да го убеждавам, че съм същата даскалица? Тази, на която ти си пял „Дългокраката Лил“?

— Предполагам, че ще успееш да го убедиш в това, скъпа моя. Може да стане и друго: нека временно се върне чичо Гиби. На Ърнест Гибънс ще му трябват три-четири дни, за да приключи с всичките си дела тук, а после той ще се сбогува с всички, включително и с доведената си племенница, старата мома, даскалицата Дора Брендън. А още след два дни с последната партида стока от кораба ще довтаса Бил Смит. Ще трябва да си събереш багажа и да се подготвиш, защото на път за Нови Питсбърг Бил ще мине покрай твоето училище точно преди разсъмване.

— Нови Питсбърг. Ще съм готова.

— Там ще прекараме с теб ден или два. А после ще продължим пътя си, покрай Сепарация — право отвъд хоризонта. Ще преминем

през Безнадеждния проход, скъпа. Как ти се струва?

— Ще те последвам навсякъде.

— А не те ли е страх? Там ще можеш да си бърбриш само с мен. Докато бързичко не си направим някого и не го научим да говори. Съседите ще са ни галоперите, драконите и Бог знае кой още... Във всеки случай няма да можеш да ходиш на гости.

— Ще готвя, ще ти помагам във фермата и ще раждам деца. А когато те станат три, ще открия „Началното училище на мисис Смит“. Или да го наречем „Началното училище на Дългокраката Лил“?

— По-скоро последното. Това ще е училище за калпазани. Децата ми винаги са такива, Дора. Могат да бъдат учени само с пръчка в ръката.

— Свикнала съм, Удроу. Вече съм имала подобни ученици; двама от тях тежат повече от мен, но съм ги пошляпвала, когато ми се наложи.

— Може и да не ходим до Безнадеждния проход, Дора. Ще се качим на *Анди Джей* и ще отидем на Секундус. Бригс казва, че сега там живеели над двайсет милиона души. Ще имаш хубава къща с вътрешна тоалетна. Няма да ти се наложи да превиваш гръб на фермата. Ще има и хубава болница, където истински лекари ще ти помогнат при раждането. Сигурност и удобства.

— Секундус? Там, където са се преместили всички Хауардовци? Нали така?

— Около две трети от тях. Има такива, които живеят и тук, както споменах. Но ние не афишираме присъствието си, защото е неудобно и опасно да бъдеш Хауардовец, когато наоколо е пълно с ефимерни. Няма да ти се наложи да вземаш решение за три или четири дни, Дора. Корабът ще остане в орбита, докато не му разреши да отлети. Искаш ли седмица време? Или месец? Колкото ти потрябва, само кажи.

— Боже! И ти можеш да си позволиш разходите, необходими, за да държиш капитан Бригс с кораба на орбита? Само за да ми дадеш време да помисля?

— Не искам да ти давам зор. И работата не е в парите, Дора. Впрочем, престоят на орбита не струва скъпо. Ох... толкова дълго ми се е налагало да разчитам само на себе си, че съм забравил какво е да си женен и че можеш да доверяваш на жената тайните си. *Анди Джей* е моя собственост, Зак Бригс е мой младши партньор. Той ми е син. Твой

приемен син, ако щеш. — Тя не отговори. — Какво има, Дора? Шокирах ли те?

— Не, Удроу, просто свиквам с новите идеи. Разбира се, щом си Хауардовец, не се жениш за пръв път. Просто никога не съм се сещала, че може да имаш синове и дъщери.

— Да, станал съм несъобразителен поради егоизма си. Накарах те да бързаш, а нямаше нужда от това. Ако останем на Нови начала, искам Ърнест Гибънс да изчезне, да се качи на *Анди Джей*, защото е прекалено стар; вече ми е трудно да продължа да поддържам външността си в съответствие с възрастта му. Затова трябва да го смени Бил Смит — възрастовата ви разлика е много по-малка, освен това той е далеч по-хубав, пък и никой тук няма да заподозре, че съм Хауардовец.

Неведнъж съм прибягвал до този номер и знам какво да направя, за да може всичко да е наред. Смятам да се отърва час по-скоро от Ърнест Гибънс. Та той ти е доведен чичо и е три пъти по-възрастен от теб, така че не може и да си помисли за шляпване по задничето ти, пък и на теб няма как да ти хрумне да поощряваш подобни негови действия. Така смятат всички. Пък аз *искам* системно да те галя по сладкото задниче, прелестна моя.

— Аз също искам да го правиш. — Дора смушка мулето да намали ход. Вече се приближаваха към къщите. — И не само това. Удроу, ти каза, че не можем веднага да заживеем заедно, защото ще предизвикаме неодобрението на съседите. А кой ме учеше да не се съобразявам с хорското мнение? Ти самият.

— Наистина е така, но понякога е по-изгодно да накараш съседите да си мислят точно това, което ти искаш, за да повлияеш на техните думи и дела — а сега моментът е точно такъв. Същевременно искам да те науча на търпение, скъпа.

— Ще постъпя както кажеш, Удроу. Но на едно нещо ще настоявам: съпругът ми трябва да спи в моето легло!

— И аз искам същото.

— Тогава има ли значение какво ще си помислят хората, ако се сбогувам с чичо Гиби в леглото? Нали все едно ще замина оттук с новия заселник. Ти не ме упрекна нито с една дума, Удроу, когато узна, че не съм девствена. Не смяташ ли, че трябва да има и други тук, които

го знаят? Може би целият град. Преди това не ме е притеснявало. Защо тогава да ни безпокои именно сега?

— Дора.

— Да, Удроу?

— Бъди сигурна, че ще прекарвам всяка нощ в леглото ти.

— Благодаря ти, Удроу.

— Удоволствието е мое, мадам. Или поне половината от него; изглежда, и на теб ти хареса...

— О, разбира се! Ти сам знаеш, че е така. Естествено.

— А щом е така, хайде да преминем към останалите въпроси... Ще кажа само, че бих се притеснил, ако на тази възраст ти все още беше девственица. Щях да заподозра, че влиянието на Хелън не е било толкова ползотворно, колкото съм предполагал. Добра жена беше, Господ да я благослови! Всички тези приказки за добрия стар чичко Гиби, който никога няма да се докосне до малката Дора, бяха предназначени само за спазването на приличието. Но тъй като теб то не те притеснява, да оставим тези приказки. Бях започнал да ти обяснявам, че трябва да решим дали да останем тук, или да потеглим за Секундус. Дора, на Секундус освен удобни тоалетни има и клиника за подмладяване.

— О, значи скоро ще имаш нужда от нея, Удроу?

— Не, не! *Ти* ще имаш нужда, скъпа.

Тя не отговори веднага.

— Но аз няма да стана Хауардовка.

— Разбира се, не. Но това помага. Подмладителната терапия не дава вечен живот и на Хауардовците. На някои хора им е от полза, на други не. Между другото, знаеш ли колко време са живели твоите дядо и баба?

— Откъде бих могла, Удроу? Едва помня родителите си, а на бабите и дядовците си дори не им знам имената.

— Можем да ги открием. За всеки емигрант, пристигнал тук с кораба, се пазят материали на борда. Ще кажа на Зак... на капитан Бригс да потърси досието на семейството ти. После...

— Не, Удроу.

— Защо не, скъпа?

— Тези неща не са ми необходими, не искам да знам нищо за тях. Много отдавна, поне преди три-четири години, скоро след като

разбрах, че си Хауардовец, аз успях да науча, че в действителност Хауардовците не живеят по-дълго от нас, от обикновените хора.

— Как така?

— Ами така: всички ние имаме минало, настояще и бъдеще. Миналото е спомен и аз не мога да си спомня онова време, когато *ме е нямало*. А ти можеш ли?

— Не.

— Излиза, че в това отношение сме равни. Сигурно имаш повече спомени, нали си по-възрастен. Но всички те са *минало*. А бъдещето? То още не е настъпило и никой не знае какво ще бъде. Може да ме надживееш, но е възможно и аз да те надживея. Или да загинем заедно. Ние не знаем какво ще стане и *аз* изобщо не искам да узнавам. Но и двамата имаме *настояще*; то е общо и аз съм щастлива. Хайде да приберем мулетата в конюшната и да се наслаждаваме на *настоящето*.

— Чудесно — той се усмихна. — Как предпочиташ да се наслаждаваме — продължително или често?

— И двете!

— Ето това е моята Дора! Всичко, което си заслужава да се направи, трябва да бъде повтаряно.

— И да се прави отново и отново. Но почакай, скъпи, ти каза, че капитан Бригс ти е син, значи излиза, че той ми е доведен син. Предполагам, че е точно така, макар да не си го представям в тази роля. Но... можеш да не ми отговаряш, защото се споразумяхме да не се интересуваме от миналото си...

— Хайде, питай. Ако реша, може и да ти отговоря.

— Е, добре... Коя е майката на капитан Бригс? Тоест бившата ти жена?

— Казваше се Филис. Филис Бригс-Спърлинг. Защо се интересуваш, скъпа? Много добро момиче. Друго не мога да ти кажа.

— Май си пъхам носа където не трябва.

— Може би. На мен ми е все едно. И на Филис също, предполагам. Скъпа, оттогава са минали два века, забрави го.

— О! Починала ли е?

— Не знам. Вероятно Зак е по-наясно: наскоро е бил на Секундус. Всъщност щеше да ми каже, ако беше умряла. Не сме общували с нея, откакто тя се разведе с мен.

— Да се *разведе* с теб? Тази жена няма вкус!

— Не може да се каже, че *няма* вкус, Дора! Тя е много добро момиче. Обядвах с нея и нейния съпруг, когато за последен път ходих на Секундус, тоест не бях сам, а заедно със Зак. Двамата се бяха погрижили да съберат общите ни деца, или поне онези, които бяха по онова време на планетата; поканили бяха и някои от останалите ми роднини. Накратко, организирах семейно парти в моя чест. Проявиха уважение. Между другото, тя също е даскалица.

— Нима?

— Аха. Професор по математика в университета „Хауард“ в Нови Рим на Секундус. Ако отидем там, може да се отбием у тях — тогава сама ще прецениш що за човек е.

Дора не отговори. Тя стисна с колене хълбоците на Бети, която ускори крачка. Бюла я последва.

— Дремме... фечерря! — рече Бак и бързо се устреми напред.

— Лазарус...

— Внимавай с това име, скъпа.

— Никой не може да ме чуе. Лазарус, дано да не настояваш... Не желая да живея на Секундус.

[1] Петият. Четвъртият е бил Джеймс-Матю Либи. — Дж.Ф. 45-и. ↑

[2] Прозвище, с което са известни Хауардовците сред останалата част от човечеството в епохата на началото на Диаспората. Идва от Матусал — патриархът от Стария Завет, живял най-дълго от всички хора. (Оттук е и заглавието на романа „Децата на Матусал“.) — Бел.прев. ↑

[3] В оригинала има игра на думи в обръщението на Лазарус — той нарича Дора 'Dorable (от adorable — прелестна). — Бел.прев. ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА XII

РАЗКАЗ ЗА ОСИНОВЕНАТА ДЪЩЕРЯ

(ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

Сепарация остана далеч отзад. Вече три седмици малкият керван от два фургона и шестнайсет мулета — дванайсет впрегатни и още четири, необременени от никакъв товар, бавно пъплеше към планинската верига Бастион. Пътешествениците бяха видели за последен път обитаема къща преди повече от две седмици. Сега ги заобикаляше дива прерия, а пред тях вече от няколко дни насам бе зейнало устието на дефилето, водещо към Безнадеждния проход.

Освен шестнайсетте мулета в състава на малкия отряд влизаха две кучета — възрастна женска немска овчарка и млад мъжкар, две котки и един котарак, млекодайна козичка с три козлета — две мънички и едно поотраснало, два петела и шест кокошки от издръжливата порода на мисис Окинс, една свиня, а също така Дора и Удроу Смит.

Свинята беше прасна, бременността ѝ бе потвърдена в Нови Питсбърг, още преди Смит да брои парите за нея. Мисис Смит също бе открила признаци, че е бременна, което се бе случило още в „Търкулнат долар“, преди Смит да нареди звездолета *Анди Джей* да напусне орбитата, защото (Смит реши, че не бива да казва това на жена си), ако Дора *не беше* забременяла, корабът би изчакал до следващия опит, а в случай на повторен неуспех Смит възнамеряваше да се откаже от първоначалния план и да закара Дора на Секундус, за да изясни причината и по възможност нещата да се оправят.

Като професионален заселник Смит смяташе за безсмислено и дори за безумие да тръгне да покорява нови земи с една жена, която не може да ражда деца. Няма смисъл подобно начинание да се предприема от несъвместима двойка, поправи се мислено той. Но и собствените му възпроизводителни способности не бяха имали възможност да се потвърдят в продължение на поне петдесет години.

Докато обмисляше всички нюанси, той провери данните за родителите на Дора в медицинските картони, пазени от Краусмайер криво-ляво, и не намери там нищо обезпокоително. Предварително се беше притеснил, защото на такова откъснато от цивилизования свят място е трудно да се преодолее дори толкова просто нещо като несъвместимостта на резус-факторите.

Но доколкото можеше да се установи от ограничените възможности на кораба и на колониите, всичко се бе оказало наред, а Дора бе забременяла най-вероятно двацет минути след неофициалната им венчавка.

Мина му през ума, че тя е могла да забременее и по-рано, но той не обърна особено внимание на тази мисъл. Смит не се съмняваше, че кукувиците са подхвърляли яйцата си в неговото гнездо поне веднъж на век, и гледаше да проявява към тези „свои“ деца особена обич, като си държеше езика зад зъбите. Смит позволяваше на жените си да лъжат и никога не ги поставяше натясно. Обаче той смяташе, че Дора не е способна на такова нещо. Ако е била забременяла по-рано и вече го е знаела, просто би му предложила да се сбогуват по един по-особен начин — но тя бе поискала дете от него.

Всъщност нямаше значение. Дори в случай, че сладураната бе успяла да сгази лука, без да се усети, той бе сигурен, че тя ще роди едно чудесно дете. Смит съжали, че не е познавал семейство Брендън. Те страняха от хората и по думите на Хелън дъщеря им бе придиричива; Дора не би легнала с един мъж просто за забавление — тя смяташе тези отношения за сериозни. Смит не се съмняваше, че Дора би могла да забременее от неподходящ човек единствено ако е станала жертва на насилие... Само дете след това на изнасилвача би му се наложило до края на дните си да пее фалцет, защото чичо Гиби беше научил навремето племенницата си на някои мръсни номера.

Сега на Смит за „календар“ му служеше бременната свиня. Ако не успееш да стигнат до подходящо за изграждането на дом място до момента, в който се родят прасенцата, щеше да им се наложи още същия ден да поемат назад, без колебания и без съжаление, защото щеше да е изтекла половината бременност на Дора и те щяха да успеят да се върнат точно навреме в Сепарация, при хората.

Свинята пътуваше във втория фургон, вързана до задната стена, за да не избяга. Кучетата тичаха до фургона или до самите му колела, преследваха галопери или други животни. Котките правеха каквото им скимне, както подобава на природата им: вървяха сами или се возеха, зависи как им отърваше. Козата и козелът гледаха да не се отдалечават от колелата, тъй като козлетата вече бяха пораснали достатъчно, за да могат да вървят дълго време, но щом капнеха от умора, беше позволено и те да се качат във фургона. Когато майка им проточеше своето *мееее*, Смит спираше и връчваше умореното козле на Дора. В двойната клетка над „свинското“ кътче се оплакваха от живота пилетата. Свободните мулета нямаха никакви задължения, освен да наглеждат галоперите. А Бак беше почетен ръководител на парада; той избираше пътя, командваше мулетата и им предаваше нарежданията на Смит. Обаче имаше моменти, когато свободните мулета — единствено с изключение на Бак — сменяха впрегатните. Не се разминаха с тази участ и Бети с Бюла. Наложиха им се да обуздаят гордостта си на благородни създания, на които им приляга да носят само седло. След сериозния „разговор“ с Бак, съпроводен от няколко къча и леки ухапвания, двете кобили се заловиха за работа, смирени и притихнали.

Нямаше нужда от поводи, защото двата чифта дълги юзди бяха вързани за първата двойка мулета и през халките на нашийниците на наредилите се след тях животни стигаха до седалката на фургона, за която обикновено връзваха поводите, вместо да ги държат в ръце. Макар че в кервана имаше доста самци, мулетата се подчиняваха само на Бак. Смит се забави в Сепарация и изгуби почти цял ден, за да смени един силен, гърдест самец с по-млад и не толкова як, защото здравенякът не желаше да се подчинява на Бак. Старчето Бак беше готово да се бие с опакия младок, за да си изяснят отношенията, но Смит не можеше да му позволи подобен риск, защото се нуждаеше от ума и опита на възрастното муле и не искаше то да претърпи поражение в битката.

При евентуални неприятности не биха помогнали никакви поводи. Ако мулетата изпаднеха в паника и хукнеха да бягат — нещо почти невероятно, но все пак възможно — двама души не биха могли да ги усмирят дори с помощта на множество юзди. Смит можеше във всеки момент да застреля своята челна двойка и тогава оставаше да се надяват, че фургоните няма да се преобърнат и мулетата няма да си

счупят краката, препъвайки се в труповете. Ала желанието на Смит беше да стигнат до целта с цялото си стадо. Той разчиташе да запази към 80 процента от общия брой на животните, включително и по една двойка за разплод от всяка порода. Но знаеше, че би било победа, ако успее да опази дори само впрегатните мулета с фургоните и поне един чифт животни, защото тогава те щяха да успеят да устоят и да се преборят за оцеляването си.

Всичко зависеше от бройката на мулетата. Към края на пътешествието тя можеше да намалее до четири — тогава биха могли да се върнат с единия фургон. Но ако животните станеха една дузина още преди Безнадеждния проход, щеше да се наложи да потеглят обратно.

И то незабавно. Дори да се наложеше да изоставят единия или даже двата фургона; щяха да изхвърлят всичко, което не може да бъде върнато, да заколят всички животни, които не биха могли да оцелеят без чужда помощ, а сетне щяха да потеглят — само с най-необходимото; мулетата биха мигли да тичат редом.

Дори куцащият Удроу Уилсън Смит да се върнеше в Сепарация пеша, а жена му — на муле, след помятане, но жива, това нямаше да е поражение. Пак щяха да му останат ръцете, главата и най-силната от човешките мотивации — нуждата да се грижи за жена си и да я изхранва. След няколко години биха могли да направят нов опит за преодоляване на Безнадеждния проход, избягвайки допуснатите първия път грешки.

Обаче в момента той просто беше щастлив и притежаваше всички богатства, за които би могъл да мечтае човек.

Смит се надигна на седалката на фургона.

— Е, Бак! Време е за вечеря.

— Дрремме за черрря — повтори Бак. А после високо изкрещя: — Дрремме за черрря! *Шпирраме! Шпирраме!*

Челната двойка мулета зави наляво.

— Слънцето е още високо — каза Дора.

— Да — отвърна съпругът ѝ, — точно затова им наредих да спрат. Слънцето е високо, жегата е, мулетата се измориха и изпотиха, огладняха и ожадняха. Искам да попасат. Утре ще станем преди разсъмване и щом зазори, ще потеглим на път, за да изминем колкото

може повече, преди да стане адски горещо. Тогава ще направим още едно ранно спиране.

— Не споря, скъпи, просто исках да знам защо. Откъде би могла една даскалица да знае нещата, които трябва да знае жената на един заселник.

— Няма откъде — и точно затова ти ги обяснявам. Винаги питай, когато не разбираш нещо, Дора; ти *трябва* да научиш всичко. Защото, ако ми се случи нещо, всичко ще легне на твоите рамене. Само не ми задавай въпроси в моменти, в които съм зает.

— Ще се опитам, Удроу, обещавам. И на мен ми е жегата и съм жадна, а те, горкичките, сигурно съвсем изнемогват. Ако ми разрешиш, ще ги напоя, докато ги разпрягаш.

— Не, Дора.

— Но... извинявай.

— По дяволите, казах ти винаги да ме питаш, ако нещо не ти е ясно. Тъкмо се канех да ти обясня. Първо ще ги пуснем да попасат един час. Те ще се поразхладят и понеже са жадни, ще намерят зелена тревица под високата суха трева и поне малко ще утолят жаждата си. Пък аз междувременно смятам да видя колко вода ни е останала. Налага се да я пестим, даже трябваше да започнем от вчера. Виждаш ли онова тъмнозелено петно точно до клисурата? Струва ми се, че там ще намерим безценната влага. Възможно е да не ни остане вода за последния ден на пътуването, а дори и за повече. Нямам предвид мулетата — те не могат дълго да търпят на жажда; човекът обаче е много по-издръжлив.

— Нима работите са толкова зле, Удроу?

— Да, скъпа. Затова изучавах фотокартите. Най-подробни са. Направихме ги с Анди много отдавна, когато изследвахме за пръв път планетата, но тогава в нашето полукълбо беше ранна пролет. Някои неща бяха снимани за мен и от Зак, но Анди Джей не е изследователски кораб, липсва му нужната апаратура. Избрах този маршрут, защото ми се стори по-кратък. Но всички дерета, които пресякохме през последните десет дни, се оказаха сухи. Сбърках, при това може би за последен път!

— *Удроу!* Недей да говориш по този начин!

— Извинявай, скъпа. Но всеки има последна грешка в живота си. Обещавам да направя всичко възможно тази грешка да не бъде *моята*

последна; нищо лошо не бива да ти се случи. Просто се опитвам да ти обясня, че трябва да пестим водата.

— Вече разбрах — и ще внимавам при определянето на дажбите.

— Още не съм ти обяснил всичко. Ще се наложи да не се мием изобщо — нито лицето, нито ръцете. Тиганите и тенджерите ще се почистват с пясък и трева, а после ще се оставят на слънце — да ги понапече за дезинфекция. Водата ще е само за пиене. Мулелата минават на половин дажба, а ние с теб вместо по литър и половина на ден ще се опитаме да минем с по половин литър. Да, на мисис Брада се полага пълна дажба, защото трябва да храни козлетата. Но ако нещата тръгнат съвсем зле, ще се наложи малките да бъдат заклани, а тя ще трябва да се задоволи с възможния минимум.

— О, скъпи!

— Може и да не ни се наложи да го правим. Още сме далеч от подобни крайности. Но ако нещата тръгнат наистина зле, ще се наложи да убием едно от мулетата и да прием кръвта му.

— *Какво?* Но нали те са наши приятели!

— Чуй какво ще ти каже старият човек, Дора. Обещавам, че нищо няма да се случи нито на Бак, нито на Бюла или Бети. Ако се наложи, ще заколим мулето, което купихме в Нови Питсбърг. Но ако някой от старите ни приятели умре — ние ще го изядем.

— Мисля, че няма да мога.

— Ще можеш, ако си достатъчно гладна. И ако си спомниш за детето, което носиш в утробата си. Ще ядеш, та и ще си благодарна на стария си приятел, че ти помага да запазиш рожбата си. Но да спрем сега да говорим за крайностите, скъпа. Ще постъпим по този начин само при липса на друг изход. Не ти ли разказа Хелън за ужасите на първата зима?

— Не. Тя не искаше да знам за това.

— И може би е била права. Ще ти разкажа за един случай, който далеч не бе от най-зловещите. Сложихме — тоест аз сложих — стража при склада със зърно за посев. Заповедта беше: ако се наложи, да се стреля на месо. Единият от часовите направи точно това и беше оправдан от военнополовия съд, защото безспорно беше убил крадец на семена; в устата на трупа бяха открити полусдъвкани зърна пшеница. Между другото, това не беше мъжът на Хелън; той умря като джентълмен — от изтощение и от някаква треска, която така и не

успях да разпозная. — Смит помълча и допълни: — Готово. Бак ги накара да завият. Сега да се залавяме за работа. — Той скочи на земята и протегна ръка на Дора. — Усмихвай се, любима, усмихвай се! Това шоу се излъчва на Земята, за да видят тамошните тълпи от бедняци колко лесно е да се колонизира нова планета. Спонсор на предаването е фирмата „Чудните дезодоранти Дюбари“, една кофа от които би ми свършила добра работа.

Дора се усмихна.

— Аз сигурно имам още по-голяма нужда от тези дезодоранти, любими.

— Изобщо не ти трябва, скъпа. Но усмивката — определено да. Виждам, че ще се справим. Трудна е първата крачка. А, да не забравя! Днес — никакви огънове при готвенето.

— Никакви ог... Да, сър.

— Докато не се измъкнем от тази суха местност. И фенерът да не се пали също. Дори ако си изгубила рубините си и не можеш да ги намериш.

— Рубините... Беше много мило от твоя страна, че ми ги подари, Удроу... Но сега с охота бих ги заменила срещу бъчва с вода.

— Не, скъпоценна моя, не си заслужава, защото рубините не тежат нищо, а мулетата няма да се справят с превоза на още една бъчва. Толкова се зарадвах, когато открих при Зак тези рубини. Хубав подарък. Заслужава си човек да погледи една булка. А сега да се погрижим за мулетата.

След като мулетата бяха пуснати на паша, Дора се запита с какво би могла да нахрани мъжа си, без да пали огън. В същото време Смит се зае с издигане на оградата, която не излезе много дълга, понеже не можеше да се направи истински защитен кръг само от два фургона. Наложиха се фургоните да бъдат поставени под прав ъгъл един спрямо друг, а после между тях по хипотенузата да се нареди висока и достатъчно здрава ограда от островърхи колове от бакърено дърво, свързани помежду си с онова, което в Нови Питсбърг наричаха въже. Разбира се, тази импровизирана ограда не би била препятствие за един дракон, обаче по тези места нямаше дракони, а на галоперите определено не би им се харесала.

Смит също не я харесваше, но тя беше направена от единствените подръчни материали, които можеха да се намерят на

Нови начала. Един сръчен човек спокойно би могъл да я ремонтира при нужда, освен това тя не тежеше много и можеше да бъде изхвърлена без особени съжаления, а не съдържаше и метал. Смит бе купил двата масивни лодкообразни фургона от Нови Питсбърг, като бе платил част от стойността им с железария, достатъчна за направата на друг чифт фургони; железарията бе докарана от няколко светлинни години разстояние от *Анди Джей*. Нови Питсбърг по-скоро оправдаваше първата част от наименованието си, отколкото втората^[1]; да, наистина бяха открити находки от желязна руда и въглища, но металодобивната индустрия още не беше развита.

Пилетата, свинята, козите — даже хората — бяха желана плячка за дивите галопери, но нощем, след като козата и козленцата бяха прибрали в импровизираната кошара, а кучетата пуснати, Смит донякъде се чувстваше в безопасност, още повече че беше заобиколен и от шестнайсетте пасящи мулета. Разбира се, един галопер би могъл да види сметката на едно муле, но по-скоро мулето би надвило наглия хищник, защото незабавно ще се намесят останалите мулета и ще помогнат на своя другар. Смит си помисли, че като нищо не хората, а техните ездитни животни ще изтребят тези зверове и галоперите ще станат тук същата рядкост като пумата по време на младините му.

А прегазеният от мулешките копита галопер лесно можеше да се превърне в пържола, супа или пушено галоперско месо, да не говорим, че грухтящата мисис Порки би могла да си похапне дреболии от галопер — и всичко това без никакви загуби сред мулетата. Смит не си падаше особено по месото от галопери във всякакъв вид според него то имаше прекалено неприятен привкус. Но и това беше по-добре от нищо, а плячката им позволяваше да икономисват запасите, които носеха със себе си. Дора не споделяше вкусовите му антипатии, защото беше родена тук и от малка се хранеше с такова месо, така че не намираше нищо особено в него — храна като храна.

Смит съжаляваше, че няма време да отиде на лов за онези тревопасни, които бяха естествената плячка на галоперите. И те, също като галоперите, имаха шест крака и наподобяваха уродливите окапи, но месото им беше далеч по-вкусно. Наричаха ги прерийни кози, въпреки че те нямаха нищо общо с козите, но класификацията на фауната и флората на Нови начала все още не беше напреднала кой знае колко — засега заселниците нямаха време за подобен

интелектуален разкош. Преди седмица Смит, както си седеше във фургона, като на шега стреля по един прериен козел и още си спомняше колко вкусно и крехко беше месото му. Смит беше решил, че няма да губи време за лов, докато не преминат през Безнадеждния проход, но не би се отказал, ако случайността му предостави подобна възможност. И ето, че май беше извадил късмет...

— Фриц! Лейди Макбет! При мен! — извика той. Кучетата дотичаха и зачакаха нарежданията му. — Скачайте на вишката! Галопер! Прериен козел! *Горе!*

Кучетата моментално скочиха върху покрива на предния фургон и седнаха там, като започнаха да оглеждат околността — едното гледаше вляво, а другото — вдясно. Щяха да останат на мястото си, докато не им бъде наредено да слязат. Смит бе платил добри пари за тях, защото знаеше, че получава хубави кучета — лично той бе докарал техните предци от Земята с първата вълна заселници. Той не беше запален кучкар, но смяташе, че старите приятели на човека ще му служат и на други планети също толкова вярно, колкото и на Земята.

Дора беше посърнала от думите на мъжа си, но се поразведри, когато се залови за работа. Обаче докато разсъждаваше какво да сготви при тази липса на избор на продукти и при забраната да се пали огън, тя откри нещо, което я възмути. Положителното в цялата работа обаче бе, че обзелото я негодувание измести всичките ѝ тревоги. Доколкото можеше да се говори за тревоги, защото тя не вярваше, че мъжът ѝ може да претърпи неуспех.

Дора обиколи зад втория фургон, влезе в малката кошара и се насочи към мястото, където мъжът ѝ закрепваше оградата.

— Ах, това досадно петле!

Удру се огледа.

— Толкова си сладка с тази шапка!

— Освен шапката, нося и ботуши. Искаш ли да научиш какво е направило това отвратително петле?

— По-добре да си поговорим как изглеждаш. Фантастична си. Но въпреки това не ми харесва как си облечена.

— Какво? Скъпи, но тук е такава жегата. И щом не мога да се измия, може би една въздушна вана ще премахне лошата миризма.

— Според мен това за лошата миризма си си го внушила — няма такова нещо. Обаче това за въздушната вана не е лоша идея — сега и аз ще се съблека. Обаче къде ти е пистолетът, миличка? Къде ти е коланът с ножа и пистолета? — Той започна да разкопчава панталоните си.

— Ти искаш от мен да нося колана с пистолета дори сега! Когато съм зад оградата? Там, където можеш да ме защитаваш?

— Чаровна моя, това е обикновена предпазна мярка и самодисциплина. — След като свали панталоните си, той закопча на кръста си колана с ножа и пистолета, после смъкна ботушите и ризата, за да остане чисто гол, само с препасан колан и трите оръжия, които по-рано не се бяха виждали заради дрехите. — Толкова години — дори не ми се мисли колко са — никъде не съм се появявал невъоръжен, освен в най-безопасните места. Искam и ти да придобиеш същия навик. И не за известно време, а завинаги.

— Е, добре, аз оставих колана си на седалката — сега ще го взема. Но от мен изобщо не става боец, Удроу.

— Ти стреляш съвсем прилично с иглен пистолет на петдесет метра. И ще стреляш все по-добре и по-добре, докато живееш с мен. И ще се научиш да използваш всичко, което стреля, реже, изгаря или просто оставя синини... Всичко — от двете си ръце до бластера. Погледни ей там, прелестна Дора. — Смит посочи към равнината. — Представи си, че след седем секунди иззад върха на онова възвишени изскочи шайка от дългокоси диваци и се нахвърли върху нас. Мен ме уцелват с копие по крака и падам. И на теб ти се налага да ни защитаваш и двамата. Какво ще можеш да направиш ти, крехкото младо момиче, ако пистолетът ти е останал там, на седалката на фургона?

— Какво ли? — Тя разтвори крака, сложи длани зад главата си и изобрази стойка, която трябва да е била изобретена в райските градини или някъде около оградата им. — Ще направя ето *това*.

— Да — замислено се съгласи Лазарус, — това щеше да свърши работа, ако те бяха хора. Но не са. И високите, красиви момичета с кафяви очи могат да ги заинтригуват само в качеството си на *храна*. Глупаво от тяхна страна, но са си такива.

— Да, скъпи — кротко се съгласи тя. — Ще изтичам да си взема пистолета. После ще убия този, който те е ранил и ще се опитам да

поваля колкото може повече от тях, преди да ме хванат и да ме изядат.

— Правилно, прелестна моя, точно така. Към оня свят човек трябва да потегли с почетен караул. Ако смъртта е неизбежна, посрещни я с битка. А големината на почетния караул ще определи статуса ти в ада.

— Да, скъпи. Не се съмнявам, че адът ще ми хареса, ако и ти си там. — Тя се обърна и отиде да вземе оръжието си.

— Естествено, че ще бъда там. Къде другаде да съм? Дора, след като си сложиш колана с пистолета, си свали шапчицата и ботушите и си сложи рубините, всичките.

Тя спря, с единия си крак върху стълбичката на фургона.

— Рубините ми, скъпи? Тук, в прерията?

— Дългокрака Лил, аз купих тези рубини заради теб — да ги носиш, и заради себе си — да ти се наслаждавам.

Дора се усмихна. Лицето ѝ, което обикновено бе сериозно, засия, тя се обърна и изчезна във фургона. Върна се бързо — още не бе успяла да си сложи колана с оръжието и рубините, така че ги носеше в ръце, но беше намерила няколко секунди, за да срещне дългите си и блестящи кестеняви коси. Изобщо не ѝ личеше, че не се е мила повече от две седмици; това не би могло да намали чаровната ѝ младежка красота. Тя се спря върху стъпалата и му се усмихна.

— Постой там! — каза Смит. — Великолепно! Дора, ти си най-красивото нещо, което съм виждал през живота си.

Тя го дари с нова сияйна усмивка.

— Не ти вярвам, съпруже мой... но се надявам, че често ще повтаряш тези думи.

— Мадам, аз не умея да лъжа. Казвам го, защото е самата истина. Кажете сега какво беше онова за петлето?

— О! Това извратено малко чудовище! *Казвах* ти, че сигурно то чупи яйцата! И най-накрая го хванах да кълве две току-що снесени яйца!

— Кралска привилегия, скъпа. Страх го е, че от едно от тези яйца ще се излюпи петле.

— Ще му прекърша вратлето. Ако можех да запалю огън, веднага бих го направила. Скъпи, чудех се какво студено ястие да приготвя, без да отваряме някой от запечатаните пакети, и ми хрумна да смеси натрошени солени бисквити и сурови яйца. Но днес кокошките

снесоха само три яйца, а петлето разби двете от тях, снесени от неговите кокошки. Сложих много трева и в двете гнезда. Яйцето от другата страна изобщо не е докосвано. По дяволите! Удроу, защо се ни два петела?

— Поради същата причина, заради която нося два ножа. Любима, след като се доберем до мястото, където ще живеем, и първите ни пиленца се излюпят, ще изчакаме да пораснат малко и едва след като сме сигурни, че сред тях има петле, ще можем да си позволим да изядем пакостника. На някой празник. Но не и по-рано.

— Обаче няма да му позволяваме да чупи яйцата. Е, ще вечеряме сирене и сухари. Освен ако не искаш да отворим някой нов пакет.

— Нека да не бързаме. Фриц и Лейди Мак дебнат за някакъв дивеч. Надявам се да надушат някой прериен козел. Или поне галопер.

— Но аз не мога да сготвя месото. Нали каза...

— Ще го ядем сурово, скъпа. Отрязваме от бут от прериен козел, ситно го накълцваме и мажем върху бисквитите. „Месо по татарски ала Нови начала“. Страшно вкусно. Почти колкото момиче. — Той се облиза.

— Добре. Ако можеш да ядеш такова нещо, ще мога и аз. Но понякога, Удроу, не мога да разбера дали се шегуваш, или си сериозен.

— Прелестна моя, никога не се шегувам, когато става въпрос за храна или за жени; това са свещени теми. — Той отново я огледа от горе до долу. — А като сме заговорили за жени... Жено, казах ти да се облечеш само в рубини. Каква е тази гривна около глезена ти?

— Вие ми подарихте три гривни, сър. Както и пръстени и обеци. И ми казахте да ги „нося всичките“.

— Наистина. А този рубин откъде е?

— Хей! Това не е рубин, това съм аз!

— Изглежда като рубин. Ето още един, абсолютно същия.

— Ах! Може би ще е по-добре да сваля рубините. Само да не ги загубим. Или все пак първо да напоим мулетата?

— Имаш предвид, преди да вечеряме?

— Ъ... да, мисля, че точно това имах предвид. Умиращ си да ме дразниш.

— Не говориш много разбираемо, малка Дора. Кажи на чичо Гиби какво точно искаш.

— Аз не съм „малката Дора“. Аз съм Дългокраката Лил, най-разгоненото момиче на юг от Сепарация — ти самият си ми го казвал. Аз се бия, ругая, плюя през зъби. Освен това съм наложница на Лазарус Лонг, Супергероя от Небесата, силен колкото шестима. И ти прекрасно знаеш какво искам, и ако ми докоснеш зърната на гърдите отново, възнамерявам да те поваля и да си го взема насила. Обаче мисля, че все пак ще е по-добре първо да напоим мулетата.

Животът с Дора винаги бе толкова весел, Минерва. И работата не беше само във физическата ѝ красота; по общоприетите стандарти тя не беше красавица, въпреки че за *мен* тя бе съвършена. Нито пък причината беше в ентусиазма, с който се отнасяше към „ероса“, въпреки че тя наистина беше ентусиазирана и готова по всяко време и не ѝ бе необходим фитил, за да се възпламени. Имаше си умения, които непрекъснато се усъвършенстваха. Сексът е въпрос на опит — като пързаянето с кънки, ходенето по въже или синхронното плуване. Сексът *не е* инстинкт. Разбира се, животните се съвкупяват по инстинкт, но за да се превърне сексът във висше и ярко изкуство, са необходими интелигентност и търпелива целеустременост. Дора си я биваше в леглото и с всеки изминал ден ставаше все по-добра. Тя се учеше упорито, освободена от кумири и от глупави предразсъдъци, стремеше се да практикува всичко, каквото научеше, и притежаваше духовното качество, превръщащо упражнението на потните тела в нещо свещено.

Но любовта, Минерва, е нещо, което *все още* продължава, дори когато вече *не си* разгонен.

Дора беше добра компания във всеки момент и колкото по-трудно ставаше, толкова повече можех да разчитам на нея. Тя се сърдеше за такива неща като разбитите яйца, защото беше отговорна за пиленцата, но нито веднъж не се оплака, че е жадна. Вместо да ме моли да се справя по някакъв начин с петела, тя напрегна мозъка си и разреши проблема сама: затвори всички кокошки при другия петел, после върза хулиганина за крака и направи преграда между клетките; по-малкият петел се озова в изолация и не загубихме повече яйца.

Обаче главните трудности бяха пред нас. Това не тормозеше Дора и тя не се сърдеше, когато няха време да отговарям на

въпросите ѝ. Минерва, пътят ни водеше към бавна смърт, макар най-опасните му участъци да обещаваха да умрем бързо. В първата част на пътешествието ни Дора прояви безкрайно търпение и винаги успяваше да запази спокойствие; във втората му част ми беше безценна помощничка. Скъпа, ти притежаваш колосални познания, но си градско чедо и винаги си живяла на цивилизована планета; може би ще е по-добре да ти обясня някои неща.

Сигурно се чудиш беше ли това пътешествие необходимо и ако да — защо избрах най-трудния начин за осъществяването му.

Необходимо беше, защото, след като извърших нещо, което Хауардовците никога не правят, а именно — сватбата с ефимерна, пред мен стояха три възможности.

Първата от тях беше да живеем сред Хауардовците. Дора отхвърли този вариант. Всъщност и да беше казала „да“, аз щях да се опитам да я разубедя. Обикновено ефимерните, живеещи сред Хауардовци, изпадат в депресия със склонност към самоубийство; за пръв път наблюдавах такова състояние при приятеля ми Слейтън Форд^[2] и оттогава насам съм го срещал многократно. Не исках и с Дора да се случи същото. Не знаех дали са ѝ отредени десет или хиляда години, но исках тя да им се наслади.

Друга възможност беше да останем в „Търкулнат долар“ или — което си е същото — край едно от селата в този малък къс от планетата, който беше заселен. Почти се бях решил на този вариант — Бил Смит би могъл да поработи там известно време.

Но не за дълго. Малкото Хауардовци, живеещи на Нови начала — Меджи и три други семейства, доколкото си спомням, — бяха пристигнали инкогнито, в „маскарад“, както се казва на хауардовски жаргон, и се справяха с проблема си с помощта на някои прости номера. Баба Меджи можеше да „почине“, а после да „възкръсне“ под името Дебора Симпсън в друго Хауардово домакинство. И колкото повече ставаха хората на планетата, толкова по-лесно се осъществяваха подобни трикове, особено след пристигането на колонистите от четвъртата вълна, които бяха пътували към Нови начала, потопени в студен сън, и съответно не се познаваха един друг.

Но Бил Смит беше женен за ефимерна. Ако бях останал да живея сред обикновените хора, щеше да ми се наложи да оцветявам косата си, както и окосмяването по останалата част от тялото — за да не се

издам случайно — и да остарявам едновременно със съпругата си. И което е още по-лошо — щях да съм принуден да избягвам хората познавали Ърнест Гибънс, тоест по-голямата част от на селението на „Търкулнат долар“, иначе някой от тях щеше да познае профила ми или гласа ми и да започне да се чуди, а няхах възможност да си направя пластична операция или нещо от този род. Винаги, когато съм променял името и самоличността си, съм сменял и местожителството си — това е най-сигурният начин. Дори пластичните операции не са ми помагали за дълго време — възвръщам нормалните си черти прекалено бързо. Веднъж си подкъсих носа, защото имаше опасност да ми подкъсят тялото и да стане с една глава по-ниско; само след десет години той си стана същият, какъвто си беше и преди: голям и грозен.

Всъщност не се притеснявах особено, че може да ме разобличат като Хауардовец. Но ако бях решил да приема „маскарада“ и да използвам старателно всичките козметични трикове, за Дора щеше да е още по-очевидно, че не съм като нея, че съпругът ѝ остарява значително по-бавно.

Минерва, струваше ми се, че единственият начин, по който можех да спестя на прекрасната си нова съпруга притесненията, беше да я отведа по-далеч и от двата вида хора — както от дълго живеещите, така и от ефимерните. На място, където щях да бъда такъв, какъвто съм, и нямаше да обръщаме внимание на различията между нас. Реших да постъпя по този начин още в деня, в който се оженихме.

Изглежда това бе най-добрият изход в абсолютно невъзможната ситуация, при това не беше толкова необратим, колкото скок с парашут. Ако започнеш да се чувства твърде самотна, ако ѝ станеше противна гледката на грозната ми муцуна, можех да я върна сред хората докато още бе млада, за да си намери друг мъж. Имах предвид този вариант, Минерва, защото съм омръзвал достатъчно бързо на много от жените си. Договорихме се със Зак Бригс и се разбрахме да поддържаме връзка чрез Джон Меджи, за да може синът ми да е в течение как я карат „Бил Смит“ и младата даскалица. Не изключвах възможността някой ден да ми се наложи да напусна тази планета.

Но защо не помолих Зак да ни остави на самото място, където бях решил да живеем, и да разтовари всичко, което ни бе необходимо,

за да избегнем по този начин дългото опасно пътешествие? Без да рискуваме да умрем от жажда, от зъбите на галоперите или от някаква друга опасност?

Минерва, всичко това беше много отдавна, и аз мога да ти дам пояснения само в техническа терминология от онова време. *Анди Джей* не можеше да се приземи на повърхността на планетата, той се разтоварваше на орбита. Неговата товарна лодка можеше да каца на всяко достатъчно голямо плоско място, но за целта се нуждаеше поне от ъглов радарен отражател, а за излитането му бе необходима страшно много вода. Капитанският катер бе единствената лодка на *Анди Джей*, която би могла да се приземи във всяка точка на планетата и после да излети без чужда помощ, стига да я управлява опитен пилот. Обаче нейната товароподемност беше около две пощенски марки, а на мен ми бяха необходими мулета, рало и много други неща.

Освен това аз се надявах да намеря изход от онези планини, а за целта първо трябваше да вляза в тях. Не бих взел Дора със себе си, ако не бях сигурен, че ще мога да я отведа до края на пътуването жива и здрава. Трябва да си призная и че исках да я изпитам. Нямаше да е беда, ако се окажеше, че не притежава необходимите качества за такъв живот; обаче щеше да е трагедия, ако го узнаех прекалено късно.

Така че ние не бяхме избрали сложния начин, а *единствения* възможен начин за онова място и време. Но аз не бих тръгнал на път, без да реша предварително какво да взема със себе си и без какво мога да мина. На първо място трябваше да уточня колко фургона са ми необходими. Много ми се искаше да взема три. В третия фургон бих сложил някои неща за удобство на Дора, инструменти за мен, повечко книги и за двамата, и — преди всичко! — готова едностайна къщичка, за да мога веднага да защита бременната си жена от атмосферните условия.

Но за три фургона биха потрябвали осемнайсет мулета плюс резервните, тоест още шест, от което следва, че щеше да е необходимо да се отделя един и половина пъти повече време за животните, които трябваше да се поят, впрягат и разпрягат. Освен това, ако се увеличи броят на фургоните и мулетата, човек би изминавал по-малко разстояние за един ден, да не говорим, че на някои места в планините се налага фургоните да се отделят един от друг, за да бъдат прекарани през теснините, а и три фургона щеше да се налага да се разделят по-

често, отколкото два. В такъв случай бе твърде вероятно да ни се родят три деца, докато пътуваме, вместо да сме достигнали целта си преди първото бебе да се появи на бял свят.

От подобно безразсъдство ме спаси простият факт, че по това време в Нови Питсбърг имаше само два фургона за продажба. Така че успях да преодолеем изкушението; в лекия фургон, с който бяхме дошли от „Търкулнат долар“, носех железария, която би ми стигнала за закупуването на три фургона, но реших да обменя допълнителното количество за други необходими вещи. Не можех да си позволя да чакам да ми направят трети фургон. Годишният сезон и бременността на Дора ме принудиха да побързам с тръгването.

Големи предимства имаше пътешествието с един фургон — класическият начин за семейно пътуване, използван от векове на не една планета, но обикновено при миграции, когато много семейства се придвижват заедно. Предвождал съм подобни кервани неведнъж.

Обаче ако пътуваш с един фургон и нямаш спътници, един-единствен инцидент може да доведе до трагични последици.

Естествено, пътешествието с два фургона създаваше двойно повече грижи, но и шансът да оцелееш беше по-голям. Ако загубиш единия фургон, би могъл да пренаредиш вещите и да продължиш пътя си.

И така, аз купих два фургона, Минерва, въпреки че Зак ми беше осигурил железария на стойност три фургона. Обаче третия комплект не продадох до последната минута.

А сега — това каква стока трябва да натовариш във фургоните, ако искаш да оцелееш?

Първо трябва да направиш списък на нещата, които смяташ, че ще ти потрябват, и които би искал да вземеш:

Фургони, резервни колела, резервни оси.

Мулета, хамути, резервни принадлежности за впрягане, седла

Вода

Храна

Дрехи

Одеяла

Оръжия, амуниции, комплект инструменти за поправка на оръжието

Лекарства, хирургични инструменти, бинт

Книги
Рало
Брана^[3]
Гребло с впряг
Лопати, ръчни гребла, мотики, редосеялки^[4], вили с три, пет и седем зъбци
Косачка
Ковашки инструменти
Дърводелски инструменти
Желязна печка
Походен клозет
Газова лампа
Преносима вятърна мелница и помпа
Циркулярен трион, задвижван от силата на вятъра
Инструменти за обработка на кожа и за поправка на хамута
Легло, маса, столове, чинии, тенджери, тигани, принадлежности за хранене и готвене
Бинокли, микроскоп, апарат за изследване на качеството на водата
Точило
Ръчна количка
Гюм
Ведро, сито, най-различни дребни инструменти
Млекодайна крава и бик
Кокошки
Сол за хората и животните
Пакетирана и суха мая
Зърно за посев от няколко сорта
Ръчна мелница
Месомелачка

Не спирай дотук; мисли *мащабно*. Няма значение, че толкова неща няма да се поберат и в много повече фургони. Напрегни си въображението, провери списъка на стоката, докарана от *Анди Джей*, огледай кораба, виж какво има в главния склад на Рик, поговори с

Джон Меджи, огледай къщата и фермата му, както и тези на останалите ти приятели; ако забравиш нещо, няма да можеш да се върнеш.

Музикални инструменти, принадлежности за писане, дневници, календари

Детски дрешки, пелени

Предачен и тъкачен стан, принадлежности за шиене... *овце!*

Танин и материали и инструменти за обработка на кожа

Стенни и ръчни часовници

Семена на плодове и зеленчуци

И така нататък...

А сега се хващай за работа — окастрий списъка, прави промени, изчислявай теглото на стоката.

Махни бика и кравата, смени овцете с кози — тяхната козина също е достатъчно дълга, за да може да се стриже. Хей, забравил си *ножиците!*

Ковашкият комплект остава, но ще се ограничиш с наковалня и минимум инструменти... Меховете ще трябва сам да си ги направиш. Изобщо, можеш да задраскаш всичко, което се прави от дърво, но си вземи известен запас от метални инструменти — без тази тежест няма как да минеш. За сметка на това ще можеш да правиш неща, които никога не си предполагал, че си способен да измайсториш.

Косачката се превръща в ръчна коса с три резервни остриета; греблото с впряга е зачертано.

Преносимата вятърна мелница остава, както и циркулярният трион (изненада!), но само ако успееш да размениш минимум железария срещу тях; няма да ти се наложи да ги използваш скоро.

Книги... Дора, без кои книги не би могла да живееш?

Да намалим наполовина количеството на дрехите, да удвоим броя на ботушите, да вземем повече обувки, като не забравяме и детските. Да, знам как се правят мокасини — да сложим обуцарски конци. А, трябва да взема скрипец и възможно най-здравото въже, което може да се намери, или няма да успеем да минем през прохода.

Парите не са проблем — ограничени сме само от обема и теглото. Това, което могат да теглят мулетата, ще бъде цялото ни състояние.

Минерва, за щастие на двама ни с Дора аз участвах в колонизация на девствена планета за шести път; товарил съм космически кораби много години преди да ми се наложи да планирам какво да взема във фургоните. Няма никаква разлика — звездолетът е затворен фургон, пътуващ из Галактиката. Намали теглото дотолкова, че мулетата да могат да го теглят, после съкрати още десет процента, колкото и да ти е тъжно; счупената ос — когато не можеш да я замениш — може да доведе до счупен врат.

После увеличи с 95 процента количеството вода — тя ще ти е необходима всеки ден.

Игли за плетене! Умее ли Дора да плете? Ако не — научи я! Прекарал съм много самотни часове в космоса в плетене на пуловери и чорапи. Превежда? Дора няма да успее в близко време да сплете хубава превежда от козината на козите; нека да плете по пътя детски дрешки, това ще спомогне за доброто ѝ настроение. Превеждата не е много тежка. Могат да се направят дървени игли или дори метални — от някоя стара железария. Но по-лесно ще е да се купят от склада на Рик.

— О, Боже мой, за малко да забравя да взема брадва!

Брадва с едно резервно острие, кирка, мотика... Минерва, в Нови Питсбърг добавях, съкращавах, махах, заменях, но щом излязохме от града и изминахме три мили в посока към Сепарация, веднага разбрах, че съм се престарал. Прекарахме нощта в някакво имение, където смених трийсеткилограмовата си наковалня за петнайсеткилограмовата на домакина. Смяната стана без доплащане, но сърцето ми дори не трепна. Освен това смених и някои други тежести, без които можех да мина, за пушено месо, бекон и допълнително зърно за мулетата — за всеки случай.

В Сепарация отново се отървахме от част от товара и аз се сдобих с още една бъчва, която напълних с вода — както е известно, водата си е необходима, а сега ми се бе отворило свободно място.

Мисля, че тази допълнителна бъчва ни спаси живота.

Зеленото петно, което Лазарус Лонг бе забелязал покрай клисурата, се оказа доста по-далеч, отколкото им се струваше. През

последния ден, преди да се доберат дотам, мъжът и мулетата не изпиха нито капка вода. Всъщност не бяха пили от сутринта на предишния ден. Смит имаше световъртеж; мулетата пристъпваха с мъка, навели глави.

Когато съпругът ѝ спря да пие, Дора искаше да последва примера му.

— Слушай, малко глупаво момиче — каза ѝ той, — ти си бременна. Разбра ли ме? Как още да те убедя? Отделих четири литра, когато поихме мулетата, ти ме видя.

— Не са ми необходими четири литра, Удроу.

— Млъкни. Те са за теб, козата и кокошките. И за котките — на тях не им трябва много. Прелестна моя, за шестнайсет мулета четири литра вода са нищо, но вие, дребосъчетата, можете да изкарате дълго време с нея.

— Да, сър. А мисис Порки?

— О, тази проклета свиня! Ъ... ще ѝ дам половин литър, когато спрем да нощуваме. Аз ще я напоя. Тя е в такова настроение, че като нищо може да разлее водата и да те ухапе за палеца. После ще напоя и теб и ще те наблюдавам, за да съм сигурен, че си изпила всичко.

След дългия ден, неспокойната нощ и новия безкраен ден те най-после достигнаха до първите дървета. Тук беше почти прохладно, на Смит му се струваше, че вече усеща миризмата на вода, но самата вода още не се виждаше.

— Бак! Хей, Бак! Завивай!

Предводителят на мулетата не отговори; той беше мълчал през целия ден. Обаче все пак спря колоната, така че фургоните да са под ъгъл един спрямо друг, и нареди мулетата в удобен за разпрягане строй.

Смит извика кучетата и им нареди да търсят вода, а после започна да разпряга мулетата. Съпругата му мълчаливо се присъедини към него и се зае с дясната колона, докато той се занимаваше с тези от ляво...

Навярно Дора чете мислите ми, с благодарност си мислеше той. А сега, когато водата е някъде наблизо, къде да я търся? Да гадая? Или може би първо да огледам околността? Смит беше сигурен, че от тази страна на дърветата няма вода, трябваше да огледа района около подножието на хълма. Да оседлае Бюла? По дяволите, изглежда Бюла

се чувстваше по-зле дори от самия него. Реши първо да разтовари коловете за оградата от втория фургон. Не беше виждал галопери вече три дни, което за него означаваше просто, че са с три дни по-близо до следващата си неприятност със зверовете.

— Дора, ако можеш, моля те, помогни ми.

Тя не отговори. По-рано мъжът ѝ никога не я бе молил да му помага при изграждането на кошарата; тя се безпокоеше заради жаждата и изтощението му и си мислеше за онзи четвърт литър вода, който беше скрила за него. Как да го накара да я изпие?

Те още не бяха приключили с разтоварването, когато чуха развълнувания лай на Фриц в далечината.

Минерва, това беше яма с вода; от скалата извираше ручейче, на два-три метра по-долу се бе образувал вир, от който водата не се оттичаше наникъде. Наоколо имаше доста следи от животни: галопери, прерийни кози и още някакви, които не ми бяха познати. Струваше ми се, че някой ме наблюдава, и съжалих, че нямам очи на тила си. Около ручея бързо се стъмваше; тук короните на дърветата бяха по-гъсти, а слънцето се спускаше все по-ниско.

Не знаех какво да правя. Изобщо не разбирах как някое от разпрегнатите мулета не намери дупката заедно с кучетата или даже още по-бързо; мулетата умеят да надушват водата. Със сигурност щяха да довтасат, а аз не исках да се нагълтат с прекалено много вода. Мулетата са умни, но когато са измъчени от жажда, пият прекалено бързо. Трябваше аз самият да ги напоя.

Не исках и да влизат във вира; той беше чист, или поне така изглеждаше.

Кучетата се напиха. Погледнах Фриц и съжалих, че той не умее да говори като муле. Нямаше ли наоколо нещо, на което да мога да напиша съобщение до Дора? Не, по дяволите! Ако му наредя да я доведе, той, естествено, ще се опита, но дали тя ще го послуша? Нали строго ѝ наредих да не мърда от кошарата до моето връщане. Мисълта ми не беше ясна, Минерва; жегата и жаждата ме бяха тормозили прекалено дълго. Трябваше да дам по-точни инструкции на Дора, защото ако не се върнех, докато се стъмни, тя така или иначе щеше да тръгне да ме търси.

По дяволите, не бях взел със себе си дори кофа!

Клекнах и се напих с вода от шепите си и в този момент ми дойде идея. Свалих ризата си, потопих я във водата и я дадох на Фриц:

— Бягай при Дора! Доведи я! *Бързо!*

Според мен кучето реши, че съм се побъркал, но избяга с мократа риза. В този момент се появи първото муле. Слава на Аллах, това беше старият Бак! Реших да пожертвам шапката си.

Тази шапка ми беше подарък от Зак. Предполагаше се, че е подходяща за всякакви атмосферни условия: пропускаше въздух, но не и вода, дори и в най-силния дъжд. За съжаление не бях имал възможност да проверя водонепромокаемостта ѝ.

Бак изсумтя и се понесе към водата, но аз го спрях и му предложих водата в шапката. После му подадох втора шапка. Сетне — трета.

— Достатъчно засега, Бак. Събирай останалите на водопой.

След като беше наквасил гърлото, Бак вече можеше да направи това. Той нададе гръмогласен вик, но не на английски, а на езика на мулетата. Няма да се опитвам да го възпроизвеждам, смисълът му не можеше да бъде друг освен: „Строявайте се в редица за водопой!“. „Нареждайте се за впрягане!“ звучеше по съвсем различен начин.

В следващия момент вече се опитвах да обуздавам цяло стадо обезумели от жажда мулета. Но с помощта на Бак, Бюла и Лейди Макбет, които бяха свикнали да му помагат, а също и с помощта на шапката, която се оказа не чак толкова водонепроницаема, успях да напоя всички. Така и не разбрах по какъв начин мулетата изграждаха йерархията си, но всяко от тях знаеше на кое място трябва да се подреди, пък и Бак не им позволяваше да го забравят. Небесата да са на помощ на някой младок, ако реши да се пререди; в най-добрия случай го очакваше ухапване по ухото.

Някъде по времето, по което последното муле получи дажбата си вода, шапката съвсем излезе от строя. Но в този момент, водена от Фриц, се появи Дора. В дясната си ръка тя държеше иглен пистолет, а в лявата — какво щастие! — две кофи.

— За водопой! — наредих аз на главния си помощник. — Строявай ги отново, Бак!

Въоръжени с двете кофи, ние бързо напоихме мулетата. После си взех ризата от Фриц, избърсах кофите и обявих водопой за трети път,

като този път разреших на мулетата да пият направо от вира.

Бак се разпореждаше, като продължаваше да държи на дисциплината. Когато двамата с Дора потегляхме, всеки с по кофа в едната ръка и с иглен пистолет в другата, Бак продължаваше да допуска мулетата до вира едно по едно.

Слънцето почти беше залязло, когато аз, Дора и кучетата се върнахме при фургоните. Вече бе съвсем тъмно, когато завършихме с доенето на козите, свинята, котките и кокошките, а после си спретнахме малко празненство. Минерва, заклевам се, че след като изпихме половината кофа вода, която бяхме запазили за себе си, аз и Дора се почувствахме пияни.

Забравили за намерението си да не спираме преди прохода, ние останахме на същото място три дни, но това беше много полезно за нас забавяне. Мулетата си почиваха и се тъпчеха, радваха се на изобилието от храна и вода. Покрай кладенеца прострелях един прериен козел. Месото, което не успяхме да изядем, бе нарязано и изсушено от Дора. Възстановихме запасите си от вода. Това не се оказа много лесно; двамата с Бак утъпкахме пътечка до водоизточника. Първо отнесохме бъчвите и ги напълнихме с вода, после една по една ги върнахме обратно, което ни отне ден и половина.

Наядохме се до насита с прясно месо. Дори се изкъпахме! С гореща вода, със сапун и шампоан. Направихме го с помощта на големия чайник, в който загревахме вода на огнище край вира; двамата с Дора се охранявахме взаимно, докато се къпем. Аз даже се обръснах.

Когато потеглихме на сутринта на четвъртия ден, ние бяхме не просто в добра форма, но ухаехме на чисто и хубаво и не спирахме да си правим комплименти за външния си вид.

Повече не изпитахме недостиг на вода. НеЙде над нас имаше сняг; чувствахме неговата свежест в полъха на ветреца и понякога го зървахме по планинските върхове. Колкото по-високо се издигахме, толкова по-често попадахме на ручейчета, но по това време на годината тяхната влага не достигаше до прерията. Тревата беше зелена и свежа.

Най-накрая се спряхме на малко пасище близо до прохода. Там оставих Дора при фургоните, заедно с мулетата, като й дадох ясни

инструкции какво да прави, ако не се върна.

— Надявам се, че ще се върна по светло. Ако не се появя, чакай ме една седмица. Не повече. Разбра ли ме?

— Разбрах.

— Е, добре. След седмица ще разтовариш първия фургон — изхвърли всичко, без което можеш да минеш по време на пътуването. Сложи вътре яденето, изсипи водата от буретата във втория фургон и ги премести в първия, после пусни на свобода кокошките и свинята и тръгвай на обратно. Покрай ручея ще напълниш отново всичките бъчви. А след това не спирай никъде, движи се всеки ден от сутрин до вечер. И ще се добереш до Сепарация за половината от времето, за което стигнахме дотук. Всичко ли е ясно?

— Не, сър.

Минерва, няколко века по-рано в подобна ситуация бих кипнал. Но за изминалото време бях научил доста неща. Трябваше ми една десета от секундата, за да съобразя, че ако ме няма, не бих могъл да я заставя да направи каквото и да било. И че всякакви обещания в този момент ще са безполезни.

— Е, добре, Дора, кажи ми тогава какво възнамеряваш да направиш вместо това? Ако не ми хареса, може би ние двамата веднага ще потеглим на обратно към Сепарация.

— Удроу, макар и да не ми го каза, ти ми даде инструкции какво да правя в случай, че остана вдовица.

Кимнах.

— Точно така, Дора. Ако не се върна след седмица, смятай се за вдовица. Без никакво съмнение.

— Разбрах го. Разбрах и защо оставяш фургоните тук; ти не си сигурен, че ще можеш да ги върнеш обратно, ако ги качим още по-нагоре.

— Да. Възможно е точно това да се е случило с онези, които са се опитали да преминат през прохода преди нас. Добрали са се до място, откъдето няма мърдане нито напред, нито назад, и всичко е свършило.

— Да. Но, съпруге мой, ти възнамеряваш да отсъстваш само ден: половин път ден нататък, половин ден път насам. Удроу, няма да мога да повярвам, че си мъртъв, *няма да мога!* — Дора се втренчи в мен и очите ѝ се напълниха със сълзи, но не заплака. — Ще трябва да

видя тялото ти, за да съм сигурна. Само след като съм получила доказателства за гибелта ти, ще се върна в Сепарация възможно най-бързо. Сетне ще отида при Меджи, както сме се разбрали. Ще родя детето ти и ще го възпитам така, че във всяко отношение да е като баща си. Но първо трябва да съм сигурна...

— Дора, Дора! Една седмица е достатъчна, за да бъдеш сигурна. Няма нужда да гледаш костите ми.

— Мога ли да свърша, сър? Ако не се върнеш до вечерта, започвам да действам така, както аз смятам, че е правилно. Утре сутринта ще тръгна да те търся на Бети. Ще взема със себе си още едно муле. По пладне ще тръгна на обратно.

Ако не успея да те намеря, ще потърся място по-нагоре, където може да се остави един от фургоните. После ще откарам фургона там и ще го използвам като база, за да огледам пътя по-нататък. Ще се опитам да намеря следите ти. По-лесно би ми било да вървя по следите на някое от мулетата, но ти не възнамеряваш да взимаш муле със себе си. Каквото и да се случи, ще те търся... ще те търся, докато още има надежда. А *после*... ще се върна в Сепарация възможно най-бързо.

Но, скъпи мой, ако си още жив — например ако си си счупил крака — и ако ножът ти е останал у теб, съмнявам се, че галоперите или нещо друго ще успеят да се доберат до теб. Ако си жив, аз ще те намеря, да, ще те намеря!

Предадох се, Минерва. Свехме си часовниците и се разбрахме по кое време ще се върна. После се качих на Бюла, взех със себе си Бак и тръгнахме на разузнаване.

Минерва, поне четири експедиции преди нашата се бяха опитали да преминат през този проход — никой не се бе върнал назад. Сигурен бях, че не им бе провървяло, защото прекалено са бързали, не са проявили търпение и не са се върнали назад, когато опасността е станала прекалено голяма.

Но аз бях търпелив. Може би вековете не правят човека по-мъдър, но със сигурност го учат на търпение, иначе не може да оцелее толкова дълго. Още същата сутрин намерих първата теснина. Бе очевидно, че някой вече бе взривявал скалата на това място и вероятно бе преминал по-нататък, но мястото продължаваше да си бъде тясно, така че аз се заех с довършването на работата. Всеки човек със здрав разум, тръгнал с фургони из планината, няма да забрави да вземе със

себе си динамит или нещо подобно. Ако не разширяваш пътя на определени места, рискуваш да си останеш в планината, докато завалят снеговете.

Аз не използвах динамит. О, всеки с някакви познания по химия може да си приготви сам и динамит, и барут — възнамерявах да си направя и аз, но по-късно. Със себе си бях взел по-ефективно средство — нечувствителен към удари пластичен взрив.

Сложих първия заряд на такова място, че да предизвика най-големи разрушения, но не го възпламених, а се върнах при Бак и Бюла и се опитах да им обясня, че сега ще има силен шум — бум! — но той няма да им навреди, така че няма за какво да се безпокоят. После се върнах, запалих фитила и притичах обратно. Положил ръце на вратовете на мулетата, вперих поглед в часовника си.

— Сега! — казах и планината ми отговори: *Па-бум!*

Бюла потрепери, но си остана на мястото.

— Тръяс! — рече Бак.

Съгласих се с него. Той кимна и продължи да дъвче тревата.

След малко тримата се качихме към скалите и огледахме мястото. Сега проходът бе достатъчно широк, но част от него бе затрупана от камъните. Два по-слаби взрива — и бе разчистен.

— Как ти се струва, Бак?

Той внимателно огледа пътя.

— Тва фургона?

— Един фургон.

— О'хей.

Придвижихме се малко по-нататък, планирахме работата за следващия ден, после поехме на обратно; върнахме се при фургоните по-рано от уговореното време.

Изминаването на следващите два километра ни отне две седмици; добрахме се до друго малко пасище, до което фургоните можеха да бъдат прекарани само един по един. Изгубихме още един ден, докато откараме фургоните на мястото на новата база. Някой бе успял да се добере и дотук: открих останки от счупено колело и взех със себе си металната шина и главината. Така продължавахме да се придвижваме ден след ден, бавно, но сигурно; най-сетне се промъкнахме през последния проход и започнахме да се спускаме надолу.

Но не ни стана по-лесно. От фотокартите, снети от космоса, знаех, че отпред ни очаква река, но тя бе още много далеч и трябваше да се спускаме, да се спускаме и пак да се спускаме до мястото, където клисурата преминава в долина, удобна за заселване. Взривявах скали, разчиствах пътя, понякога ми се налагаше дори да взривявам и дървета. Най-трудно се оказа спускането на фургоните по стръмните участъци. Бяхме минавали през подобни места и при изкачването, но впряг от дванайсет мулета може да изтегли един фургон по всякакъв наклон, стига да имат къде да застанат мулетата. Спускането обаче не беше толкова просто...

Естествено, фургоните имаха спирачки. Но при стръмен наклон фургонът би могъл да се подхлъзне и да се свлече надолу, като отнесе със себе си мулетата. Не можех да допусна подобно нещо да се случи дори веднъж. Естествено, бихме могли да изгубим един фургон и шест мулета и все пак да продължим пътя си. Но *мен* нямаше кой да ме смени. (Дора можеше да не е в същия фургон.) Ако фургонът, в който бях, пропаднеше, нямаше да имам кой знае какви шансове да оцелея. Така че, когато наклонът ми внушаваше съмнения, че спирачките не ще успеят да издържат, използвах здраво въже, омотано около някое дебело дърво и завързано за оста на колелото на фургона. Отпусках лекичко въжето, а най-здравите мулета, направлявани от Бак, бавно спускаха фургона. Понякога наоколо нямаше нито дървета, нито подходящи за целта скали... Веднъж се наложи дванайсетте мулета да удържат фургона; Дора ги успокояваше, Бак даваше нареждания, а аз се придвижвах заедно със задната ос.

В прерията често се бе случвало да изминаваме по трийсет километра на ден. Но тук, в Безнадеждния проход, докато подготвях пътя напред, понякога не се помръдвахме цяло денонощие. После, когато стръмните склонове, по които се спускахме с въжето, останяха зад гърба ни, скоростта ни се увеличи до десет километра дневно. Ръководех се от едно желязно правило: преди да потеглиш отново, трябва да си подсигуриш пътя до следващата база.

Минерва, придвижвахме се толкова бавно, че когато свинята се опраши, все още бяхме в планината.

Не помня някога да ми се е налагало да вземам по-отговорно решение. Дора се чувстваше добре, но вече бе минала повече от половината ѝ бременност. Да се върна ли назад, както някога си бях

обещал, или да продължа напред, с надеждата да се доберем до равнината, преди да дойде времето, когато съпругата ми трябва да роди? Кое ще е по-лесното за нея?

Наложи се да се посъветвам с нея, но все пак щях да решавам аз. Отговорността си беше моя. Всъщност можех и изобщо да не разговарям с нея, тъй като предварително знаех, че ще каже: „Да продължим напред!“ Кое то си бе само отчаяна храброст, разбира се; Дора нямаше моя опит и не си даваше ясна сметка за възможните опасности.

Отново се заех да изучавам фотокартите, но те не ми казаха нищо ново. Някъде далеч напред клисурата преминаваше в широка речна долина. Но колко още път ни оставаше? Не знаех, понеже ми беше трудно да установя къде точно се намираме. Когато потегляхме, бях поставил ходометър на дясното задно колело на първия фургон. При входа в клисурата го нулирах, но приборът работи само ден или два, преди да се разбие от някакъв камък. Нямах никаква представа каква част от пътя сме преодолели и колко ни остава да се спускаме.

Животните бяха горе-долу добре. Загубихме само две мулета. Веднъж през нощта Красавица падна от ръба на една канара и си счупи крака. Единственото, което можех да направя, бе да я избавя от мъките. Не я заклах — имахме прясно месо, пък и нямаше как да го направя, без да ме видят останалите мулета. Джон Ечемичното зърно просто избяга и умря през една нощ; вероятно бе станал жертва на галопер, когато намерихме трупа му, от него бяха останали само костите.

Умряха три кокошки, не им провървя и на две прасенца, но свинята усърдно кърмеше останалите.

Разполагах вече само с две резервни колела. Твърде вероятно бе да се наложи да се откажа от единия фургон.

Именно колелата ми подсказаха какво решение да взема.

(Пропуснати са около 7000 думи, които описват трудностите при спускането по склона.)

Най-после излязохме на платото и пред нас се ширна долината.

Тя беше прекрасна, Минерва — просторна, зелена, омагьосваща... хиляди хектари идеални селскостопански земи.

Напускайки клисурата, реката укротяваше буйния си нрав и лениво се виеше между ниските брегове. В далечината се извисяваше заснежен планински връх. На око прецених, че е висок около шест хиляди метра. Намирахме се в субтропиците, а в такова дълго и горещо лято само на планина с подобна височина можеше да се задържи толкова сняг.

Изпитах чувството, че вече съм виждал същата гледка. На родното ми място, на Старата Земя, имаше кажи-речи такава планина — наричаше се Худ. Но нито един човек не бе виждал досега тази долина и този увенчан от снегове връх.

Наредих на Бак да спре колоната.

— Пристигнахме у дома, прелестна моя. Погледни, ей там е нашият дом, в тази долина.

— Дом — повтори тя. — О, скъпи!

— Не подсмърчай!

— Не подсмърчам! — отговори тя и подсмъркна. — Но съм насъбрала толкова сълзи, че когато ми се отвори свободно време, ще се наплача до насита.

— Отлично, скъпа — съгласих се аз, — направи го, когато ни се отвори достатъчно свободно време. Хайде да кръстим планината. Нека се казва Дора.

Тя се замисли.

— Не, това име не й подхожда. Да я наречем Надежда. А всичко в подножието ѝ нека се казва Щастливата долина.

— Прелестна моя Дора, ти си неизлечимо сантиментална.

— Продължавай да говориш! — Тя докосна големия си корем. — Долината ще е щастлива, защото точно тук смятам да родя чудесното гладно зверче, а планината ще се нарича Надежда, защото тя си е точно това.

Бак беше спрял при първия фургон и чакаше да му обяснят причината за спирането.

— Там ще е домът ни, Бак — казах аз и посочих към долината. — Пристигнахме, момче. Това ще е нашият дом. Фермата.

Бак огледа долината.

— О'хей.

... Докато е спял, Минерва. Не бяха галопери — върху тялото на Бак нямаше следи от ухапвания. Вероятно остра сърдечна недостатъчност, но не му направих аутопсия, за да проверя догадката си. Просто беше стар и уморен. Не исках да го взимам със себе си и направих опит да го оставя на пасището на Джон Меджи. Но Бак се възпротиви. Ние бяхме неговото семейство — Дора, Бюла и аз — и той искаше да ни придружи. Направих го предводител на мулетата и не съм го карал да работи, тоест никога не го яздех, нито съм го впрягал. Задълженията на Бак се изчерпваха с това да ръководи мулетата и до голяма степен именно благодарение на неговото търпение и мъдрост успяхме да стигнем до Щастливата долина. Без него не бихме се справили.

Ако беше останал тогава на пасището, може би щеше да живее още няколко години. Или да умре преждевременно от самота след отпътуването ни. Кой знае?

И през ум не ми мина да го разфасовам. Дора щеше да пометне, ако бях споделил с нея подобна идея. Глупаво е да се погребва муле, когато галоперите и лошото време скоро ще се погрижат за трупа му, но аз все пак го погребях.

За заравянето на едно муле е необходима огромна яма, а ние още не бяхме слезли в ниското, където почвата е рохкава. Тепърва ни предстоеше да се спуснем в дъното на долината.

Но първо ми се наложи да реша един кадрови проблем. След Бюла за водопой се нареждаше младокът Кен, яко и силно муле, което говореше съвсем прилично. От друга страна, Бюла беше помагала по време на целия път на Бак да командва... но нямах спомен да съм чул някога кобила да е ръководела стадо мулета.

Минерва, за хомо сапиенс това не е проблем, или поне не тук, на Секундус. Но когато става дума за животни, разликата е съществена. При слоновете командва самката. Обаче петелът винаги е над кокошката. В кучешката глутница могат да са начело и мъжкарят, и женската. Там, където всичко се определя от пола, е по-добре човекът да не се вре със своите обичаи.

Реших да видя дали ще се справи Бюла, затова й наредих да строи мулетата, за да ги впрегна; освен това трябваше да бъдат закарани по-надалеч, докато погребвам Бак... Те не можеха да си намерят място от нерви, всичките бяха страшно разстроени заради

смъртта на своя предводител. Не знам как възприемат смъртта, но във всеки случай не са безразлични към нея.

Бюла веднага се залови за работа, а аз междувременно наблюдавах Кен — той безропотно зае обичайното си място до Дейзи. Когато ги впрегнах, само Бюла остана свободна. И така, вече бяхме загубили три мулета.

Аз обясних на Дора защо трябва да се закарат по-далеч животните. Попитах я дали ще се справи, ако Бюла командва мулетата. Или ще е по-добре аз да свърша тази работа? Тук изникна още един проблем: Дора искаше да присъства на погребението на Бак, нещо повече, тя заяви:

— Мога да ти помогна да копаяш, Удроу. Знаеш, че Бак ми беше приятел.

— Една бременна жена може да си позволи всичко, освен онова, което може да ѝ навреди — възкликнах аз.

— Чувствам се прекрасно, скъпи, имам предвид физически, но ужасно се разстроих заради Бак и точно затова искам да ти помогна.

— И аз смятам, че си в добра форма, само че ще е по-добре да продължиш да бъдеш в такава форма. Най-много ще ми помогнеш, ако останеш във фургона. Тук нямаме условия за отглеждане на недоносени деца, пък и нямам желание да погребя и бебето заедно с Бак.

Очите на Дора се разшириха.

— Мислиш ли, че е възможно да се случи такова нещо?

— Не знам, любима. Виждал съм бременни, които са понасяли големи трудности, без да им се случи нещо. От друга страна, имам спомени за жени, пометнали от нищо. Единственото сигурно правило, което знам, е следното: не рискувай, без да си принуден. Точно сега не е необходимо да рискуваш.

Накратко — отново стигнахме до съгласие, но с цената на изгубен час. Откачих втория фургон, издигнах оградата, затворих в кошарата четирите кози и оставих Дора в този фургон. А после прекарах другия на триста-четиристотин метра, разпрегнах мулетата и заръчах на Бюла да ги наглежда да не се разпръснат надалеч. А на Кен наредих да ѝ помага. Оставих им и Фриц за помощник, а Лейди Мак я взех със себе си, за да варди за галопери и да наблюдава околностите. Общо взето тук нямаше къде да се скрие човек; гола поляна с ниска

трева и никакви храсти. Обаче щеше да ми се наложи да се спусна в ямата и нямах желание някой да се доближи незабелязано.

— Лейди Макбет! Пази! *Горе!*

Дора остана във фургона.

Посветих почти целия ден на стария приятел. Наложих ми се да направя прекъсване, за да обядвам, няколко пъти пих вода и се скривах в сянката на фургона за кратки почивки, редувайки се с Лейди Мак. Всеки път, когато се качвах горе, тя си отдъхваше долу. Веднъж ни попречиха... Превалих пладне и почти бях изкопал ямата, когато Лейди Мак се разлая. Моментално изскочих навън с бластер в ръка, смятайки, че ще си имам работа с галопер. Но беше дракон...

Не се учудих особено, Минерва; някой беше опасъл тревата на ливадата почти до корен и това беше по-скоро работа на дракон, а не на прерийни кози. Общо взето драконите не са опасни и само случайно могат да те стъпчат. Те са мудни и глупави, ядат само растения. О, да, те са много уродливи и човек може да се изплаши, като ги види. Най-много приличат на шестокракия трицератопс. Но това е всичко. Галоперите не ги закачат, защото кожата им е толкова дебела, че опитите да бъде пробита със зъби си е чиста загуба на време. Скрих се при Дора във фургона.

— Виждала ли си някога такова чудо, любима?

— Не от толкова отблизо. Боже, колко е *грамаден!*

— Наистина е едричък. Но най-вероятно ще си тръгне. Не ми се ще да изразходвам без нужда цял заряд.

Но проклетото добиче не си тръгваше. Сигурно този дракон беше толкова тъп, Минерва, че беше сметнал фургона за дама от своята порода. При тях е трудно да различиш мъжкаря от женската. Но те със сигурност са двуполови; виждал съм дракон върху драконка — доста впечатляващо зрелище е.

Когато звярът се доближи на стотина метра, аз изскочих иззад оградата, като водех със себе си Лейди Мак, която вече се беше разтреперила от нетърпение. Едва ли беше виждала подобно чудовище; в областта около „Търкулнат долар“ им бяха видели сметката доста преди тя да се пръкне на бял свят. Лейди започна да го обикаля с предпазлив лай от разстояние.

Надявах се, че Лейди ще накара дракона да си тръгне, но този недодялан носорог не й обърна капка внимание. Той бавно се беше

запътил право към фургона, затова реших да го накарам да ми обърне внимание с един изстрел от игления пистолет. Чудовището се спря — изглежда, от изненада — и широко отвори уста. Точно това очаквах: нямаше смисъл да изразходвам муниции, за да прогоря дебелията му кожа. Така... минимален разряд на бластера право в отворената паст — и един дракон по-малко.

Той постоя няколко секунди и бавно рухна. Аз викнах при себе си Лейди и поех назад, към оградата. Там ме очакваше Дора.

— Може ли да го видя?

Хвърлих поглед към слънцето.

— Имам намерение да приключа с погребението преди да е мръкнало, скъпа, после ще се наложи да върна мулетата и да се отдалечим оттук. Или би искала да пренощуваме между гроба на Бак и мъртвия дракон?

Дора се отказа да настоява и аз отново се зах за работа. След около час направих ямата по-дълбока и я разширих, после вързах Бак за задните крака и здраво хванах въжето.

Дора излезе и дойде при мен.

— Почакай малко, скъпи! — Тя лекичко потупа Бак по шията, после се наведе и го целуна по челото. — Е, добре, хайде тръгвай, Удроу.

Не беше лесна работа, но се справих. Заравянето на ямата, която бях копал почти цял ден, отне не повече от двацет минути.

— Прибирай се във фургона, прелестна моя. Това беше всичко.

— Ще ми се да знам какво се казва в подобни случаи. Дали знаеш това, Лазарус?

Позамислих се. Чувал бях към хиляда погребални речи дотогава, но повечето от тях не ми допадаха. Затова съставих една кратка.

— Господи Боже, където и да си, моля те, погрижи се за това добро същество. То правеше всичко както трябва. Амин.

(Пропуснато)

... Даже тези първи години не бяха особено тежки за нас, защото в Щастливата долина растеше всичко и даваше по две, че и по три реколти годишно. Но трябваше да я кръстим „Долината на драконите“.

Досаждаха ни и галоперите, особено по-дребните екземпляри, които ловуваха на стада. Това беше нещо ново и непознато за нас. Обаче от проклетите дракони наистина ми беше дошло до гуша! Няма как да не ти писне, когато четири дни подред ти изпотъпкват все същата градина, засадена с картофи.

Галоперите можеха да бъдат тровени и аз се възползвах от този метод. За разнообразие от време на време ги ловях. Вършеше работа и примамката, близо до която залягах нощем, за да избивам с игления пистолет цялото стадо. Скоро и мулетата намериха начин да се справят с тях — нощем се разполагаха да спят близо едно до друго, като оставяха някого на пост. Всеки път, щом от лагера им се чуеше врява, незабавно се будех и хуквах, за да се присъединя към хайката за галопери, но мулетата рядко ми оставяха възможност и аз да се включа във веселбата. Те успяваха не само да сритат нападателите, но и с лекота изстребваха оцелелите от стадото, които правеха опити да се измъкнат. Три мулета и шест кози все пак станаха плячка на галоперите, които обаче постепенно ни оставиха на мира.

Но тези дракони! Прекалено грамадни за капаните, те не обръщаха внимание на отровата — интересувахе ги само онова, което расте. Дори Содом и Гомор бледнеят пред подвизите на един дракон, развихрил се нощем из царевичната нива. От лъкове и стрели нямаше полза, а игленият пистолет само ги гъделичкаше. Единствено бластерът, сложен на пълна мощност, пробиваше дебелата им кожа, но за да се икономиса заряд, трябваше да се накара жертвата да отвори устата си. За разлика от галоперите, драконите бяха прекалено тъпи и не се отказваха да ни досаждат, въпреки понесените от тях загуби.

През онова първо лято видях сметката на повече от сто екземпляра, докато бранех реколтата си, което за мен си беше поражение, а за тях — победа. Въздухът бе пропит от непоносима смрад — какво бих могъл да направя с тези планини от месо? — но още по-лошо бе, че зарядите привършваха, а редиците на драконовото племе май не оредяваха.

Нямах подходящ източник на енергия. Реката на Бак течеше прекалено бавно в този си отрязък и нямаше смисъл да си правя труда да монтирам водна мелница, за направата на която освен всичко друго щеше да се наложи и да пожертвам единия фургон. Преносимата вятърна мелница досега си стоеше разглобена на части, защото първо

трябваше да издигна кулата и да измайсторя витлата. И докато не свърших тази работа, нямаше да мога да презареждам батерията на бластера.

Проблемът беше решен от Дора. По това време тъкмо започвахме да строим къщата си и още живеехме в походни условия: бяхме издигнали висока стена около фургоните, за да има къде да вкарваме козите за през нощта, докато ние двамата и бебето Зак спяхме в първия фургон и си готвехме на измайсторена от глина печка. Пушекът, миризмата на козите и на напишкалото се бебе, и вонята от ямата за нечистотии правеха недотам забележима смрадта на разлагаща се драконова плът.

Тъкмо приключвахме с вечерята, по случай която Дора, както винаги, се беше накичила с рубините. Небето бе обсипано със звезди, ясно се виждаха и дисковете на луните — това бе най-приятното време от денонощието. Аз, както обикновено, бях потънал в размисли откъде да намеря енергия и какво да направя с тия гнусни дракони. От време на време се откъсвах от тези мисли, за да изразя възхитата си от ненаситността, с която суче нашият първороден син или за да се порадвам на нощното небе.

Отхвърлил бях няколко прости начина за производство на електроенергия — щяха да са прости, ако се намирахме на цивилизована планета или поне в градче като Питсбърг с неговите въглища и зараждаща се металургична промишленост. В този момент, използвайки доста архаичен израз (вместо да говоря за мегавати или други подобни щуротии), аз отбелязах на глас, че са ми достатъчни и десет конски сили, стига да има откъде да ги взема.

Дора никога не беше виждала коне, но знаеше какво представляват.

— А мулетата няма ли да ти свършат работа, скъпи? — попита тя.

(Пропуснато.)

Вече седем години бяхме в нашата долина, когато пристигна първият фургон. Зак беше почти на седем годинки и вече бе започнал да ми помага... по-точно смяташе, че ми помага, а пък аз поощрявах тези негови опити. Анди бе на пет, а Хелън още не беше навършила четири. Скоро бяхме загубили Персефона и Дора настоя незабавно да се сдобием с поредното дете, без да отлагаме нито ден, нито час — и

се оказа права. Веднага след като зачена, настроението ни се пооправи. Персефона ни липсваше, тя беше толкова мило момиченце. Но ние престанахме да тъгуваме и с надежда зачакахме бъдещото дете. Аз се надявах, че пак ще си имаме момиченце, но и момченце да беше — пак щях да се радвам.

И така, всичко бе наред, ние бяхме здрави, фермата процъфтяваше, семейството беше щастливо, имахме много добитък, в големия двор вече се издигаше къща, пристроена към далечната стена, вятърната мелница мелеше зърно и произвеждаше енергия за моя бластер.

Когато зърнах фургона, първата ми мисъл бе, че няма да е зле да се сдобием със съседи. И тутакси разбрах, че ще се гордея — и то много, — когато показвам страхотното си семейство и фермата на новодошлите.

Дора се качи на покрива и заедно с мен започна да наблюдава фургона. Той се намираше на около десет мили оттук и би трябвало да пристигне привечер. Прегърнах нежно жена си.

— Вълнуваш ли се, любов моя?

— Да. Всъщност никога не съм скучала тук — ти не ми позволяваше да изпитвам самота. Как мислиш, колко души ще гощаваме с вечеря?

— Хм... само един фургон, означава едно семейство. В най-добрия случай са двама без деца или с едно, най-много две дечурлига. Ще се учудя, ако са повече хора.

— И аз също, скъпи, но имаме достатъчно ядене.

— Трябва да облечем децата, за да не си помислят, че възпитаваме дивачета — как смяташ?

— Значи ще се наложи и аз да се облека, така ли? — попита Дора, но не личеше, да се е притеснила особено.

— Ама че проблем! Сама решавай, Дългокрака Лил. А кой се оплакваше от липса на повод да се нагласи празнично?

— А ти, Лазарус, ще сложиш ли шотландската си пола?

— Разбира се. Може дори да се изкъпя. Май дори ще се наложи, защото до вечерта ще трябва да почистя целия двор и къщата. И забрави за Лазарус, скъпа — сега отново съм Бил Смит.

— Няма да забравя... Бил. И аз ще се изкъпя, преди да пристигнат. Доста работа се отвори — ще трябва да сготвя, да подреда,

да изкъпя децата и да се опитам да ги науча как се разговаря с непознати. Та те още не са виждали други хора, скъпи. Според мен те дори не подозират, че на света има и други хора освен нас.

— Ще се представят чудесно, ще видиш.

Не се и съмнявах в думите си. Ние с Дора се придържахме към общи възгледи за възпитанието на децата. Трябваше да ги хвалим, да не им се караме, да ги наказваме само при нужда, и то веднага, а после да забравяме всичко. А след като ги напляскаме, незабавно да им покажем цялото си дружелюбие, че и по-топлите си чувства. Налагаше се да ги попляскаме — Дора обикновено използваше пръчица, — защото всичките чедра, които бях създал през предишните няколко века, се оказваха истински лудетини, които на драго сърце се възползваха от всяка слабост на родителите си. Някои от съпругите ми имаха големи проблеми с тези малки чудовища, но Дора напълно споделяше възгледите ми и създаде най-цивилизованата порода мои потомци.

Когато фургонът наближи на по-малко от миля, аз се отправих да пресрещна гостите — и веднага бях обзет от изненада и разочарование. Това беше семейство, ако може да се смята за семейство един мъж с двама пораснали снове. Нямаше нито жени, нито деца. По-малкият от синовете още не беше чак толкова голям — брадата му беше още рядка, но въпреки това дори той ме превъзхождаше на ръст и килограми. Баща му и брат му яздеха, а той седеше на капрата и управляваше мулетата. Не личеше да имат други добичета, освен впрегнатите във фургона. Не направих опит да надникна вътре в него.

Никак не ми харесаха тия тримата — изобщо не се покриваха с представата ми за съседи. Дано се заселят по-далеч, рекох си. Ездачите имаха пистолети, окачени на коланите, както си е редно в страната на галоперите. И аз се бях окичил с иглен пистолет и кама. Разбира се, това не беше всичко, но според мен нямаше да е учтиво да демонстрирам целия си арсенал на гостите ни още при първата ни среща.

Когато се доближих, цялата група спря. Последвах примера им, когато Бюла се озова на десетина крачки от челната двойка мулета.

— Здравейте — казах аз. — Добре дошли в Щастливата долина. Аз съм Бил Смит.

Най-възрастният от тримата ме огледа от глава до пети. Трудно е да се каже какво изразяваше лицето на един толкова брадясал мъж, но доколкото успях да преценя, по него се четеше само умора. А аз бях гладко обръснат и пременен с чисти дрехи. Обръснал се бях, защото това се харесваше на Дора и ме подмладяваше. Придадох си най-дружелюбен вид, докато наум си казвах: „Давам ви десет секунди, за да ми отговорите, иначе не разчитайте на вкусен обяд.“

Възрастният едва успя да се вмести в срока. Вече бях отброил наум седем шимпанзета, когато от растителността, покрила физиономията му, се показва подобие на усмивка.

— Е, много си любезен, младежо.

— Аз съм Бил Смит — повторих. — Но май не чух как беше вашето име...

— Сигурно защото не си го казах — отвърна той. — Казвам се Монтгомъри. За приятелите си съм Монти, а врагове нямам, щото не живеят дълго. Нали, Дарби?

— Да, тате — съгласи се ездачът до него.

— Това е синът ми Дарби, а оня на капрата е Дан. Кажете му здрасти, момчета.

— Здравсти — повториха те.

— Здравей, Дарби, здравей, Дан! Монти, а мисис Монтгомъри с вас ли е? — Кимнах към фургона, без да се опитвам да надничам вътре, защото фургонът на човека е негова крепост, също като дома.

— Защо питаш?

— Защото — рекох аз, продължавайки да се правя на дружелюбен идиот, — трябва да уведомя мисис Смит за колко души да приготви вечеря.

— Добре! Чухте ли, момчета? Канят ни на вечеря. Много любезен човек. Нали, Дан?

— Да, тате.

— Ние ще приемем с благодарност поканата. Нали, Дарби?

— Да, тате.

Вече ми беше писнало от това ехо, но гледах да запазя учтивото изражение на лицето си.

— Още не сте ми казали колко сте, Монти.

— Ха! Само трима сме. Но ядем за шестима. — Той се плесна по коляното и се разкикоти на собствената си шега. — Нали, Дан?

— Да, тате.

— Затова дай зор на тия тъпанари, Дан, вече има защо да бързаме.

Аз възпях готовото да се отрони ехо.

— По-кратко, Монти, няма защо да морите мулетата.

— Какво? Това са си мои мулета, синко.

— Те са си твои и прави с тях каквото си искаш, но аз ще ви изпреваря, за да успее мисис Смит да се подготви за срещата. Виждам, че имаш ръчен часовник. — Аз погледнах своя часовник. — Домакинята ви очаква след час. Или ще ви трябва повече време да пристигнете и да разпрегнете и напоите вашите мулета?

— Ще потраят, докато се навечеряме. А ако пристигнем по-рано, ще изчакаме.

— Не — твърдо казах аз, — след час, но не по-рано. Нали разбирате как се чувства домакинята, когато гостите подранят? Вие ще ѝ пречите и тя като нищо ще развали гозбата. По-добре се заемете с мулетата си. Тук има едно местенце, където можете да ги напоите: на малкия плаж край реката, близко до къщата. Удобно е, защото човек може да се измие, преди да седне да вечеря с една дама. И не идвайте у дома, преди да изтече един час.

— Странна жена имаш... Толкова церемонии в тоя пущинак?

— Такава си е — отвърнах. — Прибираме се у дома, Бюла.

Бюла ускори ход и премина в галоп, но аз се почувствах спокоен чак след като се отдалечихме извън обсега на оръжията им. Във вселената съществува само един наистина опасен звяр. И понякога ти се налага да се преструваш, че смяташ коварното като кобра животно за ласкаво и невинно котенце.

Без да се спирам, за да сваля седлото на Бюла, побързах да тръгна към къщата. Дора, която бе чула стъпките ми, ме посрещна на прага.

— Какво има, скъпи? Нещо лошо ли е станало?

— Може би. Трима мъже са и не ми се нравят. Въпреки това ги поканих на вечеря. Децата ядоха ли? Кажи им да си лягат и им обясни, че ха са си показали носовете, ха съм ги съдрал от бой. Не съм казал на ония нито дума за децата и не трябва да споменаваме за тях изобщо. Сега ще огледам къщата, за да махна всичко, което би издало присъствието на дребосъците.

— Добре. Да, нахранила съм ги.

Точно след час Лазарус Лонг посрещаше гостите пред прага на дома си.

Те се доближиха откъм плажа. Лазарус реши, че животните са напоени, но с леко раздразнение забеляза, че не са разпрегнати, макар че със сигурност им предстоеше да чакат дълго стопаните си. Обаче с удоволствие установи, че тримата Монтгомъри се бяха постарали да се вкарат в ред. Може би щяха да се държат добре; шестото му чувство май прекалено се беше изострило след дългото време, прекарано из тия затънтени места.

Лазарус се беше издокарал с най-хубавата си шотландска пола и с риза от Нови Питсбърг, която донякъде разваляше впечатлението, защото бе избеляла, но пък наистина беше ефектна и той я слагаше само за рождените дни на децата. През останалите дни се задоволяваше с работния комбинезон или със собствената си кожа — в зависимост от времето и от работата, която имаше да върши. Монтгомъри спря добичето си и огледа домакина.

— Боже, колко сме модерни!

— Във ваша чест, господа. Пазя тия дрехи за специални случаи.

— Тъй ли? Много благородно е от твоя страна, Ред^[5]. Нали, Дан?

— Да, тате.

— Монти, аз се казвам Бил, а не Ред. Можете да оставите пистолетите си във фургона.

— Как не! Не си много любезен. Ние не се разделяме с оръжието си. Нали, Дарби?

— Да, тате. А щом тате казва, че си Ред, значи наистина се казваш така.

— Е, Дарби, не съм казвал *това*. Ако Ред иска да се нарича Том, Дик или Хари, това си е негова работа. А без пистолети ние се чувстваме като без дрехи. Такива ми ти работи, Ред... Бил. Аз даже спя въоръжен.

Лазарус стоеше пред отворената врата на дома си и дори не се помръдна, за да пусне гостите да влязат.

— Разумно е да си толкова предпазлив... когато си на път. Но джентълмените не носят оръжие, когато обядват с една дама. Оставете

пистолетите тук или във фургона, ако предпочитате.

Лазарус усети как расте напрежението, видя въпросителните погледи, отправени от младежите към техния баща в очакване на заповедите му. И насочи цялото си внимание към Монтгомъри, като се опитваше да изглежда непринудено. Още сега ли? Дали той недодялан мечок ще отстъпи? Или ще възприеме думите му като предизвикателство?

Върху лицето на Монтгомъри грейна усмивка до ушите.

— Е, разбира се... щом толкова й се иска на съседката. И гащите ли да свалим?

— Ще се ограничим само с оръжието, сър.

(Той е десняк. Ако бях десняк и бях облечен като него, къде щях да скрия втория пистолет? Предполагам, там... В такъв случай пистолетът е от малките: или е иглен, или е от старовремските, с късата цев. Дали и синовете му боравят по-добре с дясната ръка?)

Монтгомърови оставиха коланите с пистолетите на седалката на фургона си и се върнаха. Лазарус се дръпна настрана и покани гостите да влязат, а после затвори и залости вратата. Дора, нагласена с най-хубавата си рокля, ги очакваше. За първи път не се беше накичила с рубините за вечеря.

— Скъпа, това са мистър Монтгомъри и синовете му, Дарби и Дан. Това е жена ми, мисис Смит.

Дора леко се поклони.

— Добре дошли, мистър Монтгомъри... Дарби и Дан.

— Наричайте ме Монти, мисис Смит... а вашето име как е? Приятно местенце... в тая пустош.

— Извинете, господа... имам да свърша още нещо и да сервирам вечерята. — Тя им обърна гръб и бързо тръгна към кухнята.

— Радвам се, че ти хареса тук, Монти — каза Лазарус. — Засега не успяхме да направим нещо по-добро, едва сме започнали да строим фермата.

В задната половина на къщата имаше четири стаи: килер, кухня, спалня и детска стая. Всички помещения имаха излаз към двора, но сега беше отворена само вратата към кухнята. Всички стаи бяха свързани помежду си с врати.

Зад вратата на кухнята се виждаше глинената печка, тук беше и огнището. Огнище, печка и бъчва с вода — това беше всичко, с което

разполагаше Дора в кухнята... но ѝ беше обещана и течаща вода: „Още преди да се сдобиеш с внуци, скъпа.“ Тя не му даваше зор, защото къщата се разрастваше и с всяка година ставаше все по-удобна.

Зад печката покрай стената бе разположена тоалетната, която представляваше две дървени корита от разрязана на две каца до бъчвата с вода. До тоалетната имаше купчина пръст със забита в нея лопата — ямата за нечистотии полека се запълваше.

— А вие добре сте се уредили — отбеляза Монтгомъри. — Обаче защо си направил клозета вътре?

— Отвън има още един — уведоми го Лазарус Лонг. — Този го използваме по-рядко и аз гледам да не мирише. Според мен една жена няма защо да излиза навън по тъмно особено когато там е пълно с галопери.

— Значи много галопери имате, а?

— Сега вече са по-малко. А не видяхте ли дракони по пътя насам?

— Много кокали видяхме. Сигурно ги е изтръшкала някаква болест.

— Нещо такова — съгласи се Лазарус. — Лейди, *стой мирна!*... Монти, я кажи на Дарби, че е опасно да рита кучето, може да му налети. Това е куче пазач. Охранява къщата и си знае работата.

— Чу ли какво каза този човек, Дарби? Остави кучето на мира.

— Няма какво да ме души! Не обичам кучетата. Изръмжа ми.

Лазарус направо му заяви:

— Изръмжа, защото я ритна, когато те подуши. А да те подуши влиза в задълженията ѝ. И ако ме нямаше тук, досега да ти е прегризала гърлото. Остави я на мира, тогава и тя няма да те закача.

— Да я беше изгонил навън, Бил, докато ядем! — В молбата на Монтгомъри прозвучаха заповеднически нотки.

— Не.

— Вечерята е сервирана, господа.

— Хайде, Лейди, заставай на пост! — Кучката погледна Дарби и веднага се качи на покрива, като седна така, че едновременно да вижда какво става долу и зад оградата на двора.

Вечерята не стана светска: разговорът се поддържаше главно от двамата възрастни мъже, Дарби и Дан просто се хранеха. Дора отговаряше кратко на репликите на Монтгомъри и се стараеше да не

чува онези, които спадаха към неприемливите. Синовете май се изненадаха, когато откриха оставените до чиниите прибори за хранене и клечки за зъби — те се обслужваха само с ножа и разчитаха на пръстите си, но баща им, макар и непохватно, използваше вилицата и лъжицата, като всеки път цапаше брадата си.

Дора беше сервирала печено пиле, студен нарязан свински бут, картофено пюре, залято с мазнината от пилето, горещи питки от царевично брашно и голяма пита от пшеничено брашно с бекон. Пред всеки беше сложена чаша козе мляко и салата от домати, поръсени с козе сирене, освен това имаше и варено цвекло, репички и ягоди с козе мляко. Семейство Монтгомъри спази обещанието си да яде за шестима и си личеше, че на Дора ѝ е приятно. Най-сетне Монтгомъри се дръпна от масата заедно със стола и звучно се оригна.

— Ама че късмет извадихме! Сега ще ни готви мисис Смит! Нали, Дан?

— Да, тате!

— Радвам се, че ви хареса обяда, господа.

Дора стана и започна да почиства масата. Лазарус се залови да ѝ помага.

— Седни, Бил — нареди му Монтгомъри. — Трябва да те питам нещо.

— Хайде питай — рече Лазарус и продължи да събира чиниите.

— Ти каза, че в долината няма никой друг.

— Така е.

— Смятам, че можем да останем тук. Мисис Смит готви много хубаво.

— Днес можете да пренощувате тук. А после си изберете място — надолу по течението на реката има чудни земи. А тук всичко е моя собственост.

— Точно за това исках да си поприказваме. Не е добре, когато един човек се шири на най-хубавите земи.

— Това изобщо не са най-хубавите земи, Монти, тук има хиляди хектари като тях. Единствената разлика е, че тези са обработени и изорани от мен.

— Няма да спорим, така или иначе правите сме ние — с мнозинство от гласовете. От четиримата с право на глас, де. А ние тримата гласуваме за едно и също. Нали, Дарби?

— Да, тате.

— Ние тук не гласуваме, Монти.

— Как ли пък не! Мнозинството винаги има право. Но няма да спорим. Нахранихме се, сега е време за веселба. Обичаш ли борбата?

— Не особено.

— Не ни разваляй удоволствието. Дали ще го тушираш, Дан?

— Разбира се, тате.

— Добре, Бил, първо ще се бориш с Дан, ето тук, в средата, а пък аз, значи, ще съм съдията, за да бъде всичко без грешка.

— Нямам намерение да се боря, Монти.

— Е, не! Мис *Смит*! Я ела тук, ти трябва да видиш всичко.

— Аз съм заета — откликна Дора, — ще дойда след малко.

— Побързай. А после ще се бориш с Дарби, Бил, пък с мен най-накрая.

— Никаква борба, Монти. Време е да си вървите във фургона.

— Но ти *искаш* да се бориш, младежо. Не ти казах за какво ще се борим. Победителят спи с мис Смит. — С тези думи Монти извади пистолет. — Преметнах те, а?

С изстрел от кухнята Дора изби пистолета от ръката на Монти, а в шията на Дан внезапно се заби нож. След като внимателно се прицели, Лазарус простреля крака на Монтгомъри, а после се прицели още по-внимателно и застреля Дарби. Лейди Макбет вече се беше накарала да впие зъби в гушата му. Цялата схватка продължи по-малко от две секунди.

— Отличен изстрел, прелестна моя. Браво, Лейди! — Смит потупа Лейди Макбет по гърба. — *Добра Лейди, добро куче.*

— Благодаря ти, скъпи. Да довърша ли Монти?

— Почакай малко — Лазарус се наведе над ранения. — Е, Монтгомъри, да имаш още нещо за казване?

— Ах, вие, кучи синове! Не ни дадохте дори шанс.

— Имахте сума ти шансове. Само дето не се възползвахте от тях. Дора! Ще го направиш ли? Правото е твое.

— Нещо не ми се иска много.

— Е, хубаво.

Лазарус вдигна от земята втория пистолет на Монтгомъри, бегло го погледна, като отбеляза, че става за музея, но е съвсем читав, и довърши с трофея собственика му.

Дора побърза да се съблече.

— Чакай малко, скъпи, не искам да си изцапам роклята с кръв.

Когато остана гола, си пролича, че е бременна, и се видя, че под дрехата си е носела колан с кобур.

Лазарус също се освободи от шотландската пола и от цялото останало великолепие.

— Няма нужда да ми помагаш, скъпа. Днес цял ден работи! Дай ми най-стария комбинезон.

— *Искам да ти помогна. Какво смяташ да правиш с тях?*

— Ще ги сложа във фургона и ще ги закарам по-надолу покрай реката, за да се погрижат галоперите за тях, а после ще се върна. — Той погледна към слънцето. — До залеза остава час и половина. Времето ще ми стигне.

— Не искам да ме оставяш сама, Лазарус! Не и сега.

— Разстрои ли се, храбра моя Дора?

— Малко. Не прекалено. Ах... Срам ме е да си призная, но ми се прииска. Това е извращение, нали?

— Ти се възбуждаш от всичко, Дългокрака Лил. Да, общо взето реакцията ти е извратена... но се среща учудващо често, когато човек за пръв път се сблъска със смъртта. Няма от какво да се срамуваш. Това е просто рефлекс. И е по-добре да хвърлиш комбинезона — кръвта се измива много по-лесно от кожата, отколкото от дрехите. — След тези думи той отвори портата.

— Аз съм срещала вече смъртта. Когато почина леля Хелън, бях много по-разстроена, обаче за никаква възбуда не можеше и дума да става.

— Искях да кажа, когато се сблъскаш за пръв път с насилствена смърт. Скъпа, ще ми се да измъкна телата навън, преди кръвта да попие в земята. А приказките можем да ги оставим за после.

— Няма да можеш да ги натовариш сам. И *не искам* да се разделяме сега, наистина!

Лазарус се спря и погледна жена си.

— Ти си се разстроила доста повече, отколкото го показваш. Това също се случва често: в подобни случаи човек действа решително, напълно автоматично; реакцията на случилото се идва по-късно. Така че се пребори със себе си. Не искам дълго да оставям децата сами вкъщи. А да ги качвам във фургона при тия гнусни туловища също не е

за предпочитане. Ела само за да се увериш, че съм се отдалечил съвсем малко, само на някакви си триста метра, после се върни и сложи чайника на печката. Когато се прибера, ще ми се наложи да се измия, дори по мен да не е капнала и капка кръв.

— Да, сър.

— Не долавям в гласа ти радост, Дора.

— Ще постъпя така, както искаш. Но можеше да събудя Закър и да го помоля да постои при децата. Вече е свикнал.

— Е, добре, скъпа. Само нека първо ги натоварим. Но ако повърнеш, оставаш с децата, пък аз ще се оправя с всичко сам.

— Няма да повърна. Почти нищо не съм яла.

— Аз също — каза Лазарус, който продължаваше да се занимава с неприятната си работа. После добави: — А ти извади страхотна реакция, Дора.

— Забелязах знака ти. Имах достатъчно време да се подготвя.

— Тогава още не бях сигурен, че ще посмее да извади пистолет.

— Наистина ли, скъпи? Аз знаех, че те искат да те убият, за да ме изнасят — разбрах го още преди да седнат на масата. Нима ти не го усети? Затова се погрижих да ги нахраня по-добре — исках да станат по-тромави.

— Дора, ти наистина ли долавяш чуждите емоции?

— Само погледни физиономията му, скъпи. И децата му са същите боклуци. Просто не бях сигурна, че ще се справиш с тях. И бях решила да се покоря на насилието, ако това би могло да ни спаси.

— Бих допуснал да те изнасят, само ако нямаше друг начин да спася живота ти. Днес, слава Богу, всичко се размина. Тия тримата ми се видяха подозрителни още при вратата. Техните три пистолета бяха на коланите, докато моя стоеше под шотландската пола — можеше да възникнат проблеми. Грешката им беше, че не се опитаха да ме убият веднага. Три четвърти от успеха във всяка схватка се дължат на решителността, трябва само да се улови моментът. Затова толкова се гордея с теб.

— Но ти свърши всичко сам, Лазарус. Даде ми сигнал, остана прав, когато той ти нареди да седнеш, а после отиде на другия край на масата, като гледаше да си по-далеч, когато започна да стрелям. Благодаря ти. За мен остана само изстрелът, когато той извади пистолета.

— Разбира се, че внимавах да не ме гръмнеш, без да искаш, скъпа. Имал съм и други такива случаи. Но само твоята точна стрелба ме отърва от необходимостта да се занимавам с татето и ми даде време да се оправя с Дан. А Лейди се зае с Дарби. Ако не бяхте вие, момичета, щях да съм принуден да се разкъсам на три части. Винаги съм смятал, че това е трудна работа.

— Нали и двете сме обучени от теб.

— Хм, да. Но това не прави заслугата ти по-малка. Когато той се издаде, ти стреля, без да губиш и части от секундата. Сякаш си родена за стрелба с пистолет. Я заобиколи фургона и хвани юздата на мулетата — а аз ще отворя задната врата.

— Да, скъпи.

Още не беше се доближила до мулетата, когато Смит я повика:

— Ела бързо тук, Дора!

Тя се върна.

— Я виж *това*! — Смит извади от фургона плосък камък и го сложи долу при трупове. На него пишеше:

БАК

РОДЕН НА ЗЕМЯТА ПРЕЗ 3031 ГОДИНА СЛ. ХР.

ПОЧИНАЛ НА ТОВА МЯСТО

ОЩЕ НЕНАВЪРШИЛ 37 ГОДИНИ.

Той винаги правеше най-доброто, на което е способен.

— Но какво е това, Лазарус? Разбираемо е, че искаха да ме изнасилят: сигурно от седмици не бяха виждали жена. Дори желанието им да те убият е обяснимо, защото бяха готови на всичко, за да ме имат. Но защо им е изтрябвало да крадат камъка?

— Не си блъскай главата над това, скъпа. Хората, които не уважават чуждата собственост, са способни на всичко. Те ще откраднат каквото и да е, дори да е заковано с пирони. Дори да не им трябва. — Смит помълча и добави: — Ако знаех по-рано за това, нямаше да им дам шанс. Такива хора трябва да бъдат ликвидирани незабавно. Проблемът е само в това колко бързо можеш да ги разпознаеш.

Минерва, Дора беше единствената жена, която обичах до безумие. Знам, че няма да успея да ти обясня защо. Не я обичах по

същия начин, когато се ожених за нея; дотогава тя не бе имала шанса да ми покаже каква може да бъде истинската любов. О, разбира се, аз я обикнах веднага, но това бе привързаността на баща към любимата му дъщеря или нещо подобно на чувствата, които изпитваме към домашните си животни.

Ожених се за нея не по любов, а защото възхитителното дете, подарило ми толкова радостни часове, искаше дете от мен. И имаше само един начин да ѝ го даря и да запазя самоуважението си. Така че аз почти хладнокръвно прецених дали си струва цената, която трябваше да платя, и прецених, че всичко ще ми излезе толкова евтино, че спокойно мога да направя на Дора подобен подарък. Та тя беше ефимерна. Петдесет, шейсет, седемдесет, най-много осемдесет години — и тя щеше да умре. Можех да пожертвам това нищожно време, за да направя щастлив печално краткия живот на своята осиновена дъщеря — така разсъждавах тогава. Не беше кой знае какво, можех да направя такава жертва. И я направих.

Останалото просто следваше от факта, че аз не признавам половинчатите стъпки. Като се захванеш с нещо, го вършиш както трябва, или изобщо не се захващай. Разказах ти за някои от възможностите; мисля, че не ти споменах, че се чудех дали да не стана пак капитан на *Анди Джей* за времето, докато е жива Дора, и да предложа на Закър Бригс да се позанимава с бизнеса, който имахме на планетата, или да откупи своя дял, ако не е съгласен. Но ако за мен осемдесет години, прекарани в космически кораб, са дребна работа, за Дора това бе целият ѝ живот и тя можеше и да не се съгласи. Освен това космическият кораб не е най-подходящото място за възпитание на деца. А какво щяхме да правим с тях по-късно, когато пораснат? Да ги оставим на първата ни попаднала планета? Не става.

И аз реших, че съпругът на една ефимерна трябва също да *стане* ефимерен, доколкото е възможно. Следствията от това решение ни отведоха в Щастливата долина.

В Щастливата долина изживях най-щастливите дни в живота си. И колкото повече живеех с Дора, толкова повече я обиквах. С любовта си към мен тя ме учеше и аз самият да обичам и аз се учех; бавно, наистина — не бях от най-прилежните ученици. Прекалено бях свикнал със своите навици и не притежавах нейния природен талант. Но все пак се учех. И разбрах, че най-голямото щастие се състои в това

да дариш на друг човек сигурност, топлина и щастие и ти е провървяло, ако имаш подобна възможност.

Но колкото по-дълбоко опознавах любовта, докато живеях с Дора, и колкото по-щастлив ставах, толкова по-често ми се свиваше сърцето при мисълта, че това щастие е кратковременно и скоро ще свърши. А след като наистина свърши, аз не се ожених почти цял век. По-късно все пак го направих, защото Дора ме научи и да се примирявам със смъртта. Тя знаеше, че краткият ѝ живот ще завърши със смърт, но ме научи да живея в своето *настояще*... И аз успях да преодолеем болката си от познанието, че съм осъден на живот.

Страшно хубаво си прекарвахме с нея! Работехме до изнемога, тъй като работа винаги имаше предостатъчно, и се наслаждавахме на всяка минута. Никога не търсехме само удоволствията. Понякога, докато притичвах през кухнята, едва успявах да я плесна по задника и да я помилвам по гърдите, а тя само кратко се усмихваше в отговор; друг път по цял час безделничехме на покрива, наблюдавайки залеза, появата на луните и звездите, без да пренебрегваме и „ероса“ — и животът ни ставаше още по-прекрасен.

Сигурно си мислиш, че през всичките тези години сексът е бил единственото ни развлечение. Да, той винаги бе на първо място при нас, защото и на седемдесет Дора си остана не по-малко ентусиазирана, отколкото бе на седемнайсет. Обикновено бях прекалено уморен, за да играем шах, въпреки че бях направил дъска и фигури. Други игри няхаме, пък и не оставаше време за игра — постоянно бяхме страшно заети. Развличахме се по друг начин: често единият от нас четеше на глас, докато другият плетеше, готвеше или се занимаваше с нещо друго. Или пеехме в хор, докато в такт сеяхме или наторявахме.

Работехме заедно винаги, когато беше възможно; разделение на труда имаше само когато беше неизбежно: аз не бих могъл да износя едно бебе и да го кърмя, въпреки че мога да правя всичко друго, което изискват грижите за едно дете. Дора не можеше да върши някои работи, защото просто нямаше достатъчно физическа сила, особено през последните месеци на бременността си. Тя готвеше по-добре от мен (аз бях усъвършенствал това умение няколко века, но така и не

достигнах нейното майсторство), като за нея не бе проблем да готви, докато наглежда децата — тези, които все още бяха достатъчно малки, за да не могат да дойдат с мен на полето. Обаче и аз готвех, особено закуски, тъй като сутрин тя се занимаваше с децата, а тя на свой ред ми помагаше във фермата, особено в градината. Дора не знаеше нищо за фермерството, но се учеше прилежно.

Не знаеше нищо и за строителството, но и в тази област научи някои неща. Докато работех нависоко, тя правеше глинените тухли, като винаги слагаше точно необходимото количество пясък. Глината не беше особено подходящ материал за този климат, доста често валиха дъждове и нерядко стената се срутваше от дъжда, преди да съм успял да сложа покрива.

Но при строежите се налагаше да използвам подръчни материали. За щастие разполагахме с покривите на вагоните; с тях покривахме стените, докато не намерих начин да ги защитавам от водата. Дори и не си мечтаех за дървена къща — гората бе прекалено далече. Отне ми цял ден да отида до гората с две мулета и да донеса два дънера. Строителството при такива условия щеше да ми излезе твърде скъпо. Така че се научих да използвам по-дребните дървета, които растяха по бреговете на река Бак, а големите дънери употребявах само за греди.

Пък и не исках да строя къща, която може да изгори. Като малка Дора едва не бе загинала в огъня и не исках тя и децата ни отново да са заплашени от подобна опасност.

Но как да защита покрива едновременно и от дъжда, и от пожар?

Минавах покрай отговора стотици пъти, преди да го забележа. След като вятърът, лошото време, гниенето, галоперите и насекомите се бяха разправили с мъртвия дракон, всичко, което беше останало от него, бе на практика неунищожимо. Открих това, когато се опитах да изгоря останките от чудовището, лежащи прекалено близо до къщата ни. Не знаех на какво се дължи това. Вероятно биохимията на драконите е изследвана през изминалите оттогава насам векове, но тогава аз няхах нито необходимото оборудване, нито време, нито пък особен интерес; бях прекалено зает с работата по къщата. Така че просто се зарадвах на откритието си. Превърнах кожата на корема във водонепромокаем и огнеупорен брезент, от плочките по гърба на

чудовището се получиха превъзходни керемиди, а по-късно се научих да използвам по различни начини и костите.

И двамата преподавахме уроци на децата си — както в къщата, така и извън нея. Вероятно образованието, което получиха те, бе странно... Но момиче, способно да направи красиво седло от кожата на мъртво муле, да реши на ум квадратно уравнение, да стреля точно с пистолет или лък, да приготвя вкусен омлет, да рецитира Шекспир, да умее и да заколи, и да излекува една свиня, изобщо не можеше да бъде наречено невежо по стандартите на Нови начала. Всичките ни момчета и момичета можеха да вършат тези неща, както и много други. Трябва да призная, че те говореха много пищен английски, особено след като основаха театър „Нов Глобус“ и започнаха да поставят една след друга всичките пиеси на стария Бил. Естествено, представата им за културата и историята на Старата Земя не беше точна, но не мисля, че това им пречеше. Разполагахме с няколко подвързани книги — главно справочници — и дузина развлекателни книги, полуразпаднали се от четене.

Децата ни не виждаха нищо странно в това, че им се налага да се учат да четат по „Както ви се харесва“ на Шекспир; никой не им беше казал, че пиесата е прекалено сложна за тях, и те я поглъщаха, откривайки „езиците в дърветата, книгите в бягащите ручей, молитвите в камъните и доброто във всяко нещо“.

И на никого не му се струваше странно, че петгодишно момиченце говори в стихове, декламирайки сложен текст. Аз предпочитам това пред „Тичай, Петно, тичай! Гледай, Петно, гледай“ и други подобни глупости от времената след Бил.

Втори по популярност след книгите на Шекспир (и първи, когато коремът на Дора започнеше да се издува за пореден път) бяха моите медицински книги по анатомия, генекология и акушерство. Всяко раждане беше събитие, независимо дали е на котета, прасенца, муленца, кутрета или на козики; но поредното раждане на Дора бе суперсъбитие. И на илюстрацията, която изобразяваше разрез на майка с дете в утробата си, постоянно се появяваха нови отпечатьци от

пръсти. В края на краищата ми се наложи да окача на стената тази картинка, както и някои други, показващи процеса на раждането. Откъсването на съответните страници бе единственият начин да се спаси книгата. После обявих, че желаещите могат да изучават картинките колкото си искат, но им забраних да ги докосват, като ги заплаших с наказание. Сетне, за да докажа, че заплахата ми е била сериозна, се принудих да напляскам Изолда — наказание, което бе много по-неприятно за мен, отколкото за дъщеричката ми. Впрочем тя ми помогна да запазя авторитета си пред останалите деца, защото всяко от слабите ми потупвания бе съпроводено с викове и сълзи.

Медицинските ми книги имаха странен ефект върху децата. Малките още от най-ранното си детство научиха английските термини, описващи анатомията и функциите на човешкия организъм. Хелън Мейбъри никога не бе използвала жаргон при разговорите си с малката Дора; Дора също разговаряше с децата си правилно. Но четенето на книгите ми доведе децата до интелектуален снобизъм; те бяха очаровани от сложните латински термини. Когато кажех „матка“, непременно някое от мъничетата ме уведомяваше, че в *книгата* пишело „утерус“. Или пък Андийн нахлуваше вкъщи, за да ни уведоми, че козелът Брадатко „копулира“ с Копринка. Дечурлигата веднага се втурваха да наблюдават процеса. Обикновено се отърваваха от тези глупости на четиринайсет или петнайсет годишна възраст и отново започваха да говорят на нормален английски като родителите си. Така или иначе не мисля, че латинският им вредеше.

Причината, поради която децата не се интересуваха от взаимоотношенията между мен и Дора по същия начин, беше в моите абсурдни, но неизкореними навици. Дора изобщо не се притесняваше от случаите, в които се нарушаваше уединението ни, за разлика от мен. Да оставаме насаме, ни се удаваше все по-рядко и по-рядко, докато дванайсет или тринайсет години след пристигането ни в долината най-сетне не построих по-голяма къща. Дългото строителство се дължеше на факта, че се занимавах с него само от време на време. Пренесохме се да живеем на новото място още преди завършването на строежа, тъй като вече изобщо не се побирахме в старата къща, а и поредното бебе (Джини) вече бе на път да се появи на бял свят.

Отсъствието на уединение не притесняваше Дора, защото за нея сладострастието ѝ бе нещо напълно невинно. Но аз носех отпечатъка

на културата, в която бях израснал — една култура, смахната във всяко отношение, особено пък на тази тема. Дора в много голяма степен ми помогна да се излекувам, но така и не успях да се доближа до нейната ангелска невинност.

Под невинност *нямам* предвид някакво детско невежество; говоря за истинската невинност на една умна, опитна и зряла жена, в която няма и капчица зло. Дора знаеше, че човек трябва да отговаря за постъпките си, вземаше трудните решения незабавно и поемаше цялата отговорност, ако се окаже, че е сгрешила. Не се притесняваше да се извини и на децата, и на мулетата. Но това не се случваше често, тъй като тя рядко грешеше. Когато обаче все пак се случеше такова нещо, тя не се самобичуваше, а гледаше да поправи грешките си и да се учи от тях.

Тези качества бяха вродени, а вероятно и Хелън Мейбъри бе добавила нещо от себе си при възпитанието на момичето. Хелън беше разумна и чувствителна жена. Ако се замисли човек, тези две качества се допълват взаимно. Чувствителният, но неразумен човек постоянно обърква нещата, при него вечно нещо не е наред. Разумният, но нечувствителен човек... всъщност аз още не съм срещал такива и дори се съмнявам, че изобщо съществуват.

Хелън Мейбъри бе родена на Земята, но с преместването на новото място беше успяла да се освободи от вредните навици и не възпита Дора по стандартите на умиращото земно общество. За взаимоотношенията между двете ми бе разказвала и Хелън, но повечето неща узнах от самата Дора, след като вече се бе превърнала в зряла жена. След като опознах добре непознатата, за която се бях оженил (а винаги при началото на съвместен живот мъжът и жената практически са непознати един на друг, колкото и да са сигурни в противното), разбрах, че Дора е знаела за отношенията, които някога съществуваха между Хелън Мейбъри и мен, включително за икономическата, социалната и физическата страна на въпроса.

Естествено, Дора не ме ревнуваше от „леля Хелън“; за Дора ревността беше само една дума, която не ѝ говореше повече, отколкото думата „залез“ говори на земните червеи. Отношенията между мен и Хелън за нея бяха естествени, разумни и напълно благопристойни. По всичко изглеждаше, че примерът на Хелън се бе оказал решаващият фактор, накарал Дора да ме избере за съпруг, тъй като за красотата и

очарование у мен не може да става и дума. Хелън не бе учила Дора, че сексът е нещо свещено; чрез собствения си пример тя бе показала на момичето, че сексът е просто начин двама души да бъдат щастливи заедно.

Да вземем тези трима хищници, които ние убихме. Ако бяха добри и порядъчни хора — каквито са например Айра и Галахад — при създаването се положение, в което на четирима мъже се пада една жена и съотношението няма как да се промени, предполагам, че Дора би им влязла в положението и леко и естествено би преминала към полиандрия, като същевременно щеше да успее да ме убеди, че това е най-доброто решение за всички.

С допълнителните съпрузи тя не би нарушила брачния си обет; всъщност Дора не ми се бе клела във вечна вярност. Аз не позволявам на жените да ми дават подобни обещания, защото знам, че ще дойде ден, в който ще им се наложи да ги нарушат.

Така че Дора би могла да направи щастливи четирима порядъчни, честни мъже. Нищо не ѝ пречеше да обича все повече и повече хора — Хелън се бе погрижила за това. А още древните гърци са знаели, че един-единствен мъж не може да загаси огъня в кратера на Везувий. Или така бяха казвали римляните? Няма значение кой го е казал, важното е, че е истина. Не е изключено подобен брак да бе направил Дора още по-щастлива. А ако *тя* бе по-щастлива, би следвало и аз да стана по-щастлив, макар че е трудно да си представя, че може да съществува по-голямо щастие. Наличието на допълнителна мъжка сила би ми улеснило живота — аз винаги имах страшно много работа. Приятно щеше да е да имаме и компания. Стига, разбира се, това да бяха мъже, подходящи за Дора. Що се отнася до самата Дора, щом имаше достатъчно любов за мен и всичките ни деца, трима мъже допълнително едва ли щяха да изтощят ресурсите ѝ — тя бе неизчерпаем източник на любов.

Разбира се, всичко това са само хипотези. Тримата Монтгомъри толкова малко приличаха на Галахад и Айра, че трудно могат да се смятат за членове на същата раса. Тези твари си търсеха смъртта и я намериха. Не научих почти нищо за тях, след като разгледах фургона им. Минерва, те не бяха преселници; във фургона им нямаше никакви инструменти за обработване на земята. Нямаше нито рало, нито торби със семена. Освен това и седемте им мулета бяха *скопени*. Не знам

какво са възнамерявали да правят. Може да ги е водело само любопитството и да са искали да се върнат към „цивилизацията“, когато се уморят от пътешествия? Или пък са разчитали да намерят някакви заселници, преодолели преди тях Безнадеждния проход, и със сила да ги принудят да им се подчиняват? Не знам — никога не съм се опитвал да разбера гангстерите; просто винаги съм знаел как трябва да постъпвам с тях.

Фаталната им грешка беше, че разсърдиха милата и добра Дора. Тя с изстрел изби пистолета от ръката на Монтгомъри, вместо да се цели в някоя по-лесна мишена: корема или гърдите. От значение ли бе това? От решаващо значение според мен. Бандитът ме беше взел на мушката си и ако Дора бе стреляла в *него*, а не в пистолета, дори да го бе уцелила, вероятно рефлексът му щеше да сработи, пръстите да се стиснат, а аз да получа куршум. От това можеха да произтекат около дузина последствия, кое от кое по-неприятни.

Щастлива случайност? Изключено. Дора вече се е била прицелила от тъмната кухня. И когато той измъкна пистолета, тя веднага се е ориентирала и стреля в оръжието. Това беше нейната първа и последна схватка. Но какъв боец се оказа само това момиче! Оправдаха се всичките усилия, които бяхме вложили в тренировките. Но всякакво майсторство би било безполезно без студеното точно разсъждение, което я е накарало да поразит значително по-трудната цел. На това не съм я научил аз, с подобни неща човек се ражда. Очевидно и при нея бе по рождение — нали и баща ѝ в последния миг от живота си бе взел правилното решение.

Бяха изминали седем години от тези събития, когато в Щастливата долина се появиха нови гости. Те пристигнаха с три фургона, три семейства с деца, истински заселници. Радвахме се да ги видим, а аз особено много се радвах на децата им. Защото ни трябваха яйца. Истински яйца. Човешки яйцеклетки.

Беше точно навреме. Защото най-големите ни деца вече бяха пораснали.

Минерва, ти знаеш за генетиката всичко, което е известно на човешката раса. Известно ти е, че Семействата Хауард са се появили в резултат на бракове между близки роднини, на основата на неголям

генетичен фонд. Да, дефектните гени с течение на времето се изчистваха, но с цената на раждането на много увредени деца. Трябваше да отбележа, че ние все още плащаме тази цена — навсякъде, където има Хауардовци, съществуват и домове за увредени деца. Краят на този процес не се вижда — новите неблагоприятни мутации ще остават незабелязани, докато не се усилят. Такава е цената, която всички живи същества плащат за еволюцията. Може би някога ще се намери и по-лесен път, но преди дванайсет века на Нови начала такъв не ни бе известен.

Младият Зак стана плещест юноша, гласът му се превърна в уверен баритон. Брат му Анди спря да пее сопраното в семейния ни хор, но гласът му все още бе дрезгав. Хелън нямаше да остане дете още много дълго; още не бе дошла първата ѝ менструация, но това събитие можеше да се очаква съвсем скоро.

Двамата с Дора много мислехме как да постъпим, трябваше да вземем сериозно решение. Чудехме се — дали да не се натоварим на фургоните и да поемем обратно през Бастион? Можехме да оставим големите си деца при Меджи или при някой друг и да се върнем с помалките. Или пък изобщо да не се връщаме. А можехме и шумно да похвалим Щастливата долина с нейната красота и изобилие и да се върнем заедно с група заселници, така че да избегнем подобна криза в бъдеще.

Бях проявил прекален оптимизъм, очаквайки, че след година, две или три ще ни последват и други преселници само защото бях оставил удобен за фургонали път след себе си. Но аз не съм от тези, които се ядосват за разлятото мляко, когато са им откраднали коня. Нямаше смисъл да размишлявам какво е можело да стане и какво — не, при положение че трябваше да мисля как да постъпя с порасналите си деца.

Нямаше смисъл да им говоря глупости за „греха“, дори да бях способен на подобно лицемерие — а аз не бях, особено когато става въпрос за деца. Нито пък исках да им пудря мозъците. Може би трябваше да се предам и да позволя на природата да следва древния си път? Да се примиря, че дъщерите ни скоро — много скоро! — ще станат жени на собствените ни синове, и да се приготвя да платим цената? Да очаквам, че някое от десетината ни внучета ще се роди увредено? Нямах достатъчно данни, за да изчисля вероятността с

точност, тъй като Дора не знаеше нищо за своя произход. Аз знаех някои неща, но те бяха крайно недостатъчно. Оставаше ни да разчитаме само на древните и абсолютно неточни емпирични правила.

Така че се опитвахме да печелим време.

Прибегнахме до едно друго древно емпирично правило: никога не прави днес това, което можеш да отложиш за утре, тъй като ситуацията може да се подобри.

И така, преместихме се в новата си къща, която още не беше напълно построена, но в която вече имаше спалня за момичетата, спалня за момчетата и стая за нас с Дора, свързана с детската стая.

Не се опитвахме да се самозалъгваме, че ще разрешим проблема лесно. Вместо това се постаряхме големите ни деца да разберат в какво точно се състои този проблем, какви са рисковете и защо е по-мъдро да се въздържат. Не забранявахме и на по-малките да слушат обясненията ни, но просто не ги задължавахме да го правят, защото техническите въпроси надхвърляха техните скромни — заради възрастта им — познания.

Дора си спомни какво бе направила двайсет години по-рано за нея Хелън Мейбъри и съобщи, че денят, в който започне първата менструация на малката Хелън, ще бъде обявен за празник в чест на Хелън. Ще го наричаме „Ден на Хелън“ и ще го празнуваме всяка година. Така ще бъде и с Изолда, Андийн и така нататък. Всяко от момичетата ще има свой ден, свой празник.

Хелън нямаше търпение да дочака момента, в който от дете ще се превърне в девойка. Когато след няколко месеца събитието най-сетне настъпи, тя бе на върха на щастието си. Всичките бяхме събудени от викове:

— Майко! Татко! Вижте, случи се! Зак! Анди! *Ставайте!* Елате да видите!

Дори да я болеше, изобщо не спомена за това. Вероятно наистина не я болеше; нали и самата Дора не изпитваше болки по време на менструация и никой от нас не бе казвал на момичето, че може да очаква подобно нещо. За да не ставам многословен, ще се въздържа от коментари относно теорията, според която подобни болки се дължат на възпитанието. Не мисля, че имам право на собствено мнение по този въпрос; ако той те интересува, можеш да попиташ Ищар.

В резултат на дългоочакваното събитие пред мен се яви делегация от двама души — Зак и Анди. Зак бе говорителят.

— Виж, тате — започна той, — смятаме, че всичко това е великолепно и сестра ни Хелън заслужава нейният ден да бъде посрещнат с радост и веселие. Обаче, ако трябва да бъдем честни...

— Давай, не го усуквай.

— Добре, а при момчетата?

Дявол да го вземе, отново учредих рицарското звание!

Това не беше внезапно вдъхновение. Зак зададе сложен въпрос и аз трябваше доста да си понапрегна мозъка, преди да измисля разумен отговор. Разбира се, съществуват обреди, които отбелязват както превръщането на момичетата в жени, така и възмъжаването на момчетата; има ги във всяка култура, дори и в тези, които смятат, че са се освободили от подобни ритуали. По време на моето детство можеше да се смяташ за голям, когато ти разрешат да носиш дълги панталони. Обаче има култури, където възмъжаването е свързано с болка, с някакви жертвоприношения и така нататък.

Разбира се, подобни обреди не бяха подходящи за моите момчета. Някои обичаи не ми харесваха, други бяха неприложими — например обрязването. Аз самият съм се родил без крайна плът, благодарение на второстепенна мутация, и предавам този белег на всичките си потомци от мъжки пол. Децата знаеха за това, но аз започнах именно с въпросния пример и им разказах за безкрайното разнообразие от обичаи, с които се отбелязва възмъжаването на юношите. Междувременно се опитвах да намеря отговора на главния въпрос.

Най-накрая казах:

— Вижте какво, момчета, вие знаете много неща за размножаването и генетиката, на които съм ви учил. Знаете също какво означава Денят на Хелън. Нали? Анди?

Анди не отговори. Вместо него се обади по-големият му брат:

— Естествено, че знае, тате. Това означава, че Хелън сега може да има деца, също като мама. Знаеш ли това, Анди?

Анди кимна, ококорил очи. Зак продължи:

— Знаем всичко, тате, даже и по-малките го знаят. Само за Айвър не съм сигурен — той е много малък. Но Изолда и Андийн със

сигурност са наясно. Хелън им каза, че възнамерява да догони мама и незабавно да се сдобие с първото си дете.

Почувствах, че целият настръхвам. Без да се впускам в подробности за последвалия разговор, ще ти кажа само, че не тръгнах да им обяснявам, че идеята не е много разумна; вместо това дълго време се опитвах да им набия в главите някои неща, които те вече знаеха, но дотогава не бяха обмисляли: че Хелън не може да има дете, освен ако някой от тях не го помести в нея; че Хелън е още твърде малка, за да се справи с възпитанието на детето; и че Денят на Хелън означава само, че сега тя е станала уязвима. Подчертах, че дори когато след няколко години Хелън стане достатъчно голяма, забременяването от някой от братята ѝ ще доведе по-скоро до трагедия, отколкото до някое от прекрасните бебета, които мама ражда всеки път. Очите на Анди все повече и повече се ококорваха по време на разговора.

Бях подпомогнат от факта, че малката ни кобилка Танцърка се превърна в самка в момент, в който още ѝ беше рано за жребци. Наредих на Зак и Анди да я изведат от конюшната, но тя се вмъкна обратно през дупка в оградата и получи това, което търсеше — Букаро я облада. Разбира се, жребецът беше прекалено голям за нея и се наложи да се намеся и да ги разделя, а след това и да я шия. На ветеринарните хирурзи често им се налага да вършат подобни неща, но кървавото зрелище много впечатли момчетата, които ми помагаша по време на операцията и удържаха кобилата.

Естествено, те не искаха подобно нещо да се случи на Хелън.

Минерва, аз малко изхитрувах. Не им казах, че Хелън е момиче, развито във всяко отношение, че няма никакъв проблем да роди първото си дете по-рано, отколкото Дора бе родила Закър, и че дете, родено от връзка между брат и сестра все пак има по-големи шансове да е здраво, отколкото увредено. Премълчах тези неща преднамерено.

Вместо това го ударих на лирика: какви възхитителни създания са тези момичета и какво чудо е, че могат да раждат деца; колко забележителни са и как мъжът трябва да се гордее с тях, да ги обича и да ги защитава, включително и от собственото си безразсъдство, защото Хелън от глупост и нетърпение може да започне да се държи като Танцърка. Затова не я съблазнявайте, момчета, и стойте по-далеч от нея — както сега. Със сълзи на очи те ми обещаха точно това да правят.

В този момент ми дойде идеята: а защо „принцеса“ Хелън да не ги посвети в рицарство?

Тази идея страшно се хареса на момчетата; *Разкази за двора на крал Артур* бе една от книгите, които Дора беше взела със себе си, защото ѝ бе подарък от Хелън Мейбъри. Така че вече имахме сър Закър Силния и сър Андрю Храбрия, а също и две дами-кандидатки, очакващи търпеливо своя ден. Изолда и Андийн знаеха, че когато дойде денят на първата им менструация, те също ще станат „принцеси“. Айвър беше назначен за паж, посвещението го очакваше чак когато гласът му мутира. Само Елф беше все още прекалено малък, за да играе подобни игри.

Бях достигнал целта си, поне засега. Струваше ми се, че „принцеса“ Хелън е по-защитена, отколкото ѝ се искаше: нейните рицари ѝ се кланяха, оказваха ѝ почести и я наричаха „прекрасна принцесо“. Дори аз не се бях държал така със своите сестри.

Още преди следващото празнуване на Деня на Хелън от планините се спуснаха трите нови семейства и кризата приключи. Нямаше никакво съмнение, че „принцеса“ Хелън бе просната по гръб за пръв път не от някой от братята си, а от Сами Робъртс, тъй като тя веднага разказа всичко на майка си — още един пример за влиянието на Хелън Мейбъри. Дора я целуна и ѝ каза, че е добро момиче. Иди при татко си да те прегледа. Така и направих. Няма нужда да казвам, че всичко бе наред. Дора контролираше ситуацията, както навремето Хелън бе следила как вървят нещата при Дора. Дъщеря ни забременя чак когато достигна възрастта, в която Дора се бе омъжила, като преди това хубаво се налудува. Взе я Оле Хансен. Свен Хансен, Дора, Ингрид и аз помогнахме на младоженците да обзаведат дома си. Хелън предполагаше, че детето е от Оле, и доколкото знаех, наистина бе така. Нямаше за какво да се безпокоя. Нямаше поводи за безпокойство и когато Зак се ожени за Хилда Хансен. В Щастливата долина новината за бременност беше равносилна на женитба; не помня някое от момчетата да се е омъжило, без предварително да представи подобно доказателство за своите способности. Във всеки случай нашите дъщери постъпваха именно така.

Чудесно е да си имаш съседи.

(Пропуснато.)

... Не само че беше пренесъл цигулката си през Бастион, но и можеше да свири на нея. Аз също бях свирил около петдесет години по-рано и си спомнях някои неща, така че се сменяхме един друг, защото Татенцето също обичаше да танцува. Съпровождаше движенията си с възгласи:

— Строявай ги! Поздравете дамите си! А сега тази отстрани. А сега тази отдясно! А сега — своята дама! Отведи я на мястото ѝ! Всички да станат! Дръж я здраво! Давайте всички заедно!

Мойсей живял отдавна, преди векове.

Царят казал: „Да“, Мойсей отвърнал: „Не!“

— Хванете се за ръце, направете кръг!

*Фараон се казвал царят,
бил жесток тиранин!*

— Наляво! Достатъчно! Сега назад и обикаляйте!

... казал „да“, вълните се отдръпнали!

— Първата двойка — в Червено море! А сега момичето в ъгъла и мъжът до нея! Момчето в ъгъла и момичето вляво от него. Обикаляйте всички и продължавайте наляво и надясно!

*На отсрещния бряг са всичките — щастливи!
Подредете се пак и се завъртете!
Фараонът плаче сам на египетския бряг.
Богоизбраният народ вече е свободен!*

*Целуни дамата си и шепни в ухото ѝ.
После сядайте всички и взимайте бирите!*

— Антракт!

О, как се веселяхме! Дора се научи да танцува, когато стана баба и още танцуваше, когато вече бе прапрабаба. В първите години купоните ставаха у нас, защото къщата ни бе най-голямата и достатъчно удобна за такива събирания. Започнахме да танцуваме с настъпването на вечерта и не се спирахме, докато още можехме да различаваме партньора си. После вечеряхме на свещи и на лунна светлина, пеехме известно време и отивахме да спим, кой където свари — по стаите, на покрива, в градината, във фургоните — и никога не чух да се говори, че някой е спал сам. Приказките, че някой си е позволил малко по-голяма свобода, не бяха никакъв повод за безпокойство.

На следващата сутрин най-често имаше двойно представление — една трагедия и една комедия — на театрална група „Таверна *Морска русалка*“, след което тези, които живееха по-далече, събираха децата си, впрягаха мулетата и си тръгваха, а по-близките съседи първо ни помагаша да подредим къщата, преди да се захванат със своите си работи.

Спомням си само за една неприятност: някакъв мъж беше поукрасил жена си със синина по окото — заради някаква дреболия; шестима мъже, намиращи се наблизо, го изхвърлили навън и заключили вратата. Той толкова се вбесил, че потеглил нагоре по Великата клисура към Безнадеждния проход. Този факт не бил забелязан веднага, защото жена му взела децата и се пренесла при сестра си, която живеела със съпруга си и многобройната им челяд. И двете сестри заживели с един мъж — случай, който съвсем не беше изолиран. При нас нямаше никакви закони, засягащи брака, нищо не беше забранено. Обаче синината под окото на жената бе предизвикала неодобрението на съседите, което бе равносилно на обществено порицание — на един заселник не би могло да му се случи по-лошо нещо, ако не броим линчуването.

Заселниците бяха сексуално освободени и не се притесняваха от това. Високият интелект винаги е придружен със силна сексуална предприемчивост, а заселниците в щастливата долина бяха преминали

през двоен естествен отбор: първо — когато са решили да напуснат Земята, и втория път — когато са поели риска да преминат през Безнадеждния проход. Така че в Щастливата долина живееха наистина такива, които умееха да оцеляват: умни, услужливи, трудолюбиви, толерантни. Позволяваха си да се бият само по необходимост, а не заради дреболии. Сексът е нещо необикновено, но побоищата са глупава работа. Те единствено могат да демонстрират факта, че някой мъж още не е пораснал. Но подобно определение не прилягаше на нито един от заселниците — всички те бяха истински мъже. Те бяха уверени в себе си и нямаха нужда да се доказват. Сред нас нямаше страхливци, крадци, слабаци, грубияни. Разбира се, не броя тези, които се задържаха за малко в колонията; някои от тях умряха, като първите трима, други избягаха, като оня идиот, който се разсърди на съпругата си.

Тези изключително редки случаи на прочистване на колонията отминаваха бързо и без формалности — златно правило, от което се ръководехме дълги години.

В подобно общество безсмислените табути, свързани със секса, не биха могли да съществуват — те нямаше как да попаднат в нашата долина. Естествено, никой не одобряваше връзките между роднини — заселниците не бяха невежи по въпросите на генетиката и контрола на раждаемостта. Към всичко се отнасяха прагматично; никога не съм чувал някой да казва, че инцестът е безобидно нещо без никакви последствия. Е, имаше едно момиче, което се ожени за доведения си брат и роди няколко деца от него — нямам причина да мисля, че не са били негови. Хората си шушукаха, но никой не осъждаше брачната двойка. Бракът във всяка форма бе лична работа на сключилите го партньори и не се нуждаеше от одобрението на обществото. Спомням си, че две млади двойки решиха да обединят фермите си, после направиха пристройка към по-голямата къща, а другата превърнаха в хамбар. Никой не се интересува кой от тях с кого спи; всички решиха, че става въпрос за брак между четиримата и че това си е тяхна работа и не засяга никой друг.

За хората в селището брачният договор бе просто развлечение. Лишените от много неща общества на колонисти винаги измислят свои собствени начини на развлечение и сексът винаги е на първо място в списъка. Ние нямахме професионални артисти, нямахме театри, ако не

смятаме любителските групи, които създаваха децата ни. Нямахме кабарета, да не говорим за игрални автомати, нямаше периодичен печат, дори книгите бяха страшно малко. И бе напълно естествено срещите в танцовия клуб на Щастливата долина да приключват с нещо подобно на оргия, след като станеше прекалено тъмно, за да може човек да танцува, а децата отдавна си бяха легнали. Какво лошо имаше? Всичко си беше напълно благопристойно; всяка семейна двойка можеше, ако желае, да си остане в собствения фургон, без да обръща внимание на веселието наоколо. Никой за нищо не би ги упрекнал... по дяволите, никой не бе длъжен да посещава тези танци!

Обаче никой не пренебрегваше тези ежеседмични събирания, стига да не беше болен. Особено добре се отразяваха те на младите, които получаваха шанс да се запознаят и да се ухажват помежду си. Предполагам, че много от първите деца на новосъздадените семейства в долината бяха заченати именно след тези танци. От друга страна, никой не би могъл да накара едно момиче да легне с него, ако тя не го желае — поне при нас беше така. Повечето от момичетата се омъжваха на петнайсет или шестнайсет годишна възраст, за малко по-големи от тях момчета. Да се ожениш за пръв път в по-зряла възраст е обичай на големите градове, чужд на културата на заселниците.

Дора и аз? Но, скъпа Минерва, нали вече ти разказах за нас?

(Пропуснато)

... Започнахме да превозваме стоки в същата година, в която се роди Гиби, а Зак беше, ъ... на осемнайсет, мисля... налага ми се постоянно да преобразувам датите на Нови начала в стандартни години. Зак беше по-висок от мен, почти два метра, и тежеше може би около осемдесет килограма, а Анди беше почти колкото него и по размери, и по сила. Реших, че не трябва да отлагам, защото Зак във всеки момент можеше да се ожени, а не бива да изпращам Анди сам с фургона. Айвър беше едва на девет — достатъчно голям, за да помага във фермата, но още малък за подобно пътешествие.

За съжаление не намерих желаещи извън нашето семейство. Тогава в долината живееха около дузина семейства, но те още не бяха живели толкова дълго тук, колкото нас, и засега не се нуждаеха от нищо.

Трябваха ми три нови фургона; не само защото моите се бяха поизносили, а и защото на Зак щеше да му трябва фургон след

сватбата. След това щеше да се наложи да търся фургон и за Анди, Хелън и така нататък... Нуждаех се и от ново рало и някои други механични селскостопански инструменти. При целия си разцвет Щастливата долина не можеше да мине, без да купува метални предмети, но това положение не продължи дълго.

Отново съставих голям списък на нещата, които трябва да се купят...

(Пропуснато.)

... Веднъж на три месеца. Но хранителните продукти, които произвеждаха повече от петдесетте семейства, не струваха много на другия край на маршрута; фермерите там не си губеха времето да превеждат кервани от мулета през Бастион и прерията. Продължавах да поддържам връзка с цивилизацията и чрез Джон Меджи. Благодарение на него и на факта, че все още имах дял в *Анди Джей*, аз можех да докарвам в долината предмети, които нямаше откъде другаде да дойдат. Взех някои неща и за себе си. Дора получи водопровод след първото пътешествие на децата ни. Веднага след връщането им Хилда забременя от Зак, а дъщеричката им Ингрид-Дора се роди точно когато Дора вече разполагаше с вана — бях успял да изпълня обещанието си. С останалите вещи плащах на фермерите, които работеха за мен. Търговският ни баланс бе положителен благодарение най-вече на породата мулета, водеща началото си от Бак — те бяха силни, умни и говореха доста добре. След като наред прерията бяха изкопани два кладенеца, вече спокойно можех да разчитам, че един керван мулета може да стигне до Сепарация, без да намалее наполовина. Което означаваше, че в долината ще се появят лекарства, книги и много други вещи.

(Пропуснато.)

... Лазарус Лонг нямаше намерение да стряска собствената си съпруга — просто досега никога никой от тях не бе чукал на вратата на спалнята на другия. Когато видя, че вратата е затворена, той тихичко я откряна; все пак Дора можеше и да спи.

Жена му стоеше до прозореца, бе обърнала огледалото към светлината и старателно издърпваше от косата си дълги сребристи косми.

Лазарус беше шокиран. Но веднага дойде на себе си.

— Прелестна моя...

— Ох! — Тя се обърна. — Стресна ме. Не съм чула как си влязъл, скъпи.

— Извинявай. Моля те, дай ми това!

— Какво да ти дам, Удроу?

Той се приближи към нея и измъкна от пръстите ѝ сребристия кичур.

— Ето това, любима. Всеки косъм на твоята глава ми е скъп. Позволи ми да ги запазя.

Дора не отговори. И Лазарус забеляза, че очите ѝ са пълни със сълзи. Една сълзица се търкулна по бузата ѝ.

— Дора, скъпа, защо плачеш?

— Извинявай, Лазарус. Не исках да ме виждаш как правя това.

— За какво е всичко това, прелестна моя? Аз имам много повече побелели косми от теб.

— Недей, любими. Беше ми обещал никога да не ме лъжеш.

— Защо, прелестна моя? Косата ми *наистина* е побеляла!

— Скъпи, знам, че не искаше да ме свариш неподготвена... Аз също не те шпионирах, когато почиствах в стаята ти и намерих козметичен комплект... Лазарус, това беше преди повече от година. Някаква боя, нали? С която правиш червените си коси да изглеждат посребрели. А аз правя обратното — избавям се от побелелите си коси...

— Ти започна да скубеш белите си косми, когато разбра, че се опитвам да изглеждам по-стар? О, скъпа моя...

— Не, Лазарус. *Цяла вечност* мина, откакто започнах да го правя. Даже повече. Господи, любими, аз съм вече прабаба. Виж ме как изглеждам! А това, с което се занимаваш ти — много предпазливо, за което съм ти благодарна — не те прави по-стар. Изглеждаш просто преждевременно посивял.

— Възможно е. Сега боядисвам косите си, прелестна моя, но не много дълго преди да се родиш ти, косата ми беше бяла като сняг. И за да стана отново млад, ми се наложи да предприема много подрастични мерки, отколкото козметиката или скубането на косата. Но нямах причини да ти разказвам за това.

Лазарус се приближи до жена си, прегърна я през кръста, взе огледалото, хвърли го върху леглото, а после я обърна към прозореца.

— Дора, годините ти са нещо, с което трябва да се гордееш, а не да се опитваш да ги скриваш. Погледни навън. Виж колко ферми има наоколо, а тези, които не се виждат, са още повече. Колко жители на нашата Щастлива долина са произлезли от крехкото ти тяло?

— Никога не съм ги броила.

— А аз съм ги броил. Повече от половината са. Гордея се с теб. Тялото ти носи белезите на бебетата, които си раждала и кърмила — тези белези са доказателство за твоята чест и доблест, скъпа, и те правят още по-красива. Изправи гордо главата си, моя любов, забрави за среброто в косите си. Бъди каквато си — и това е всичко.

— Да, Лазарус. Изобщо не се притеснявам заради себе си, старая се заради теб.

— Прелестна моя, винаги си се стремила да ми угодиш. Искаш ли да престана да си боядисвам косите? Тук, в щастливата долина, мога да бъда Хауардовец; заобиколен съм от свои собствени наследници.

— Безразлично ми е, скъпи. Само не прави това заради мен. Ако така ти е по-лесно — все пак си първият заселник — и искаш да изглеждаш малко по-стар — прави го...

— Да, така ми е по-лесно да общувам с другите хора. А да се боядисвам не е трудно и аз дотолкова съм свикнал, че мога да го правя и насън, но... Дора, чуй ме, скъпа. В близките десет години Зак Бригс ще се появи в „Търкулнат долар“, ти видя писмото на Джон. Още не е късно да отидем на Секундус, където от теб отново ще направят младо момиче, ако искаш... И ще можеш да живееш още много години. Може би още петдесет или дори сто.

Дора се забави с отговора.

— Лазарус, държиш ли да направя това?

— Аз ти предлагам, но решението ще вземеш ти, скъпоценна моя. Животът си е твой.

Дора погледна през прозореца.

— Та казваш, повече от половината?

— Да, и процентът на потомците ни спрямо общия брой на жителите на селището непрекъснато се увеличава. Нашите деца се размножават като котки, техните наследници — също.

— Лазарус, ние се заселихме тук преди много, много години. Не искам да напускам нашата долина, не искам да ходя никъде, не искам

да изоставям децата ни. И за какво ми е да се връщам вкъщи млада девойка? За да видя, как се раждат нашите праправнуци? Ти беше прав; аз съм си заслужила тези бели коси. И ще си ги нося!

— Именно за това момиче се ожених! Това е моята вечна Дора! — Лазарус вдигна ръка, докосна гърдата ѝ и я погали по зърното. Дора се напрегна, но веднага се отпусна отново. — Знаех, че така ще отговориш, но бях длъжен да те попитам. Скъпа моя, ти не си подвластна на годините и винаги си толкова различна! Там, където другите жени zasiщат, ти само възбуждаш още по-голям глад. Дора се усмихна.

— Аз не съм Клеопатра, Удроу.

— Това е твоето мнение. Но знаеш ли какво мисля аз? Дългокрака Лил, аз съм срещал хиляди и хиляди жени. Много повече, отколкото ти си виждала. И ще ти кажа, че в сравнение с теб Клеопатра е обикновена домакиня.

— Ласкател — каза нежно тя. — Не се съмнявам само в едно: още не си срещал жена, която да ти е отказала.

— Вярно е, но само защото никога не съм поемал риска да ми бъде отказано. Винаги съм чакал да ми бъде направено предложение. Винаги.

— Значи очакваш предложение? Добре, аз ти правя предложение. А после ще започна да готвя вечерята.

— Не бързай, Лил. Първо възнамерявам да те поваля на това легло и да повдигна роклята ти. После ще проверя имаш ли посивели косми и *на други места*. Ако имаш, мога да ги махна вместо теб.

— Животно. Негодник. Развратен стар пръч! — Тя възхитено се усмихна. — Предполагам, че повече няма да се занимаваме с издърпване на побелели косми.

— Говорехме за *главата ти*, прабабо. Но на другото място ти си млада, както и преди, затова съвсем грижливо ще махнем всичко посивяло сред прекрасните ти кестеняви къдрици.

— Сладък стар пръч! Ако намериш нещо посивяло — нямам нищо против. Но аз се грижа за това място още по-внимателно, отколкото за побелялата си коса. Помогни ми да сваля тази рокля.

— Почакай малко. Тази Дългокрака Лил, най-разгонената кучка в цялата Щастлива долина, вечно бърза! Събличай се, ако искаш, но аз трябва да отида да намеря Лъртън и да му кажа да оседлае Добряка и

да отиде да вечеря и да преспи при сестрите си Мари и Лайл. После ще се върна да видя какво става с посивелите къдрици. Страхувам се, че ще закъснеем с вечерята.

— Това не ме притеснява, ако и за теб не е проблем, скъпи.

— Това е моята Лил! Скъпа, в долината няма мъж, по-голям от четиринайсет години, който да не е готов да те сграбчи и да огледа тази твоя долина и при най-малък намек от твоя страна. Синовете ти и зетьовете ти не правят изключение.

— Не е вярно! Пак ласкателства!

— Искаш ли да се обзаложим? Все пак няма нужда да си губим времето с дирене на посивели къдрици. Отивам да кажа на малкия ни син да изчезне за цялата нощ, а когато се върна, искам да носиш само рубините и усмивката си. Тъй като вечеря очевидно няма да има, ще хапнем някаква суха храна, ще вземем едно одеяло, ще се качим на покрива... и ще се наслаждаваме на залеза.

— Да, сър! О, скъпи, обичам те! Продължително или много пъти?

— Ще предоставя този избор на Дългокраката Лил.

(Пропуснати са около 39 000 думи.)

... Лазарус внимателно откряхна вратата, надникна в спалнята и въпросително погледна дъщеря си Елф, изумително красива жена на средна възраст с леко посивели огненочервени къдрици.

— Влизай, татко — каза жената. — Мама не спи.

Тя стана, взе подноса с вечерята и тръгна към вратата. Лазарус хвърли поглед към подноса и се намръщи, защото съдържанието му си бе почти същото както по-рано вечерта, когато пред очите му го изнесоха от кухнята. Без да каже нищо, той се приближи до леглото и се усмихна на жена си. Дора също му се усмихна. Той се наведе над нея и я целуна, сетне седна на мястото, от което току-що бе станала Елф.

— Как се чувства моята любима?

— Добре, Удроу. Джини... не, Елф. Елф ми донесе вкусна вечеря. Страшно вкусно беше. Само че, преди да започне да ме храни, я помолих да сложи на шията ми рубините... Видя ли ги?

— Разбира се, красавице моя! Кога се е чуло и видяло Дългокраката Лил да вечеря без рубините си?

Дора мълчаливо затвори очи. Лазарус изглеждаше спокоен. Следеше дишането ѝ и броеше пулса ѝ, наблюдавайки пулсиращата вена на врата ѝ.

— Чуваш ли ги, Лазарус? — Очите ѝ отново се отвориха.

— Какво да чувам, прелестна моя?

— Дивите гъски. Трябва да прелитат точно над къщата ни.

— О, да, разбира се.

— Тази година нещо са подранили... — Дора уморено затвори очи. Лазарус чакаше. — Любими? Ще ми изпееш ли песента за Бак?

— Разбира се, прелестна Дора.

Лазарус се изкашля и запя:

*Има училище
до заложената къща.
Там се учи Дора.*

*Има конюшня
до училището.
Там живее Бак, приятелят на Дора.*

Дора отново затвори очи, така че той изпя останалите куплети много тихо. Но когато свърши, тя се усмихна.

— Благодаря ти, скъпи! Това беше прекрасно. Винаги е било прекрасно. Малко съм уморена... Ако поспя, нали ще останеш при мен?

— Винаги ще бъда тук, любима. Поспи.

Дора отново се усмихна и затвори очи. Дишането ѝ ставаше все по-бавно. Накрая спря съвсем.

Лазарус стоя така дълго време, преди да повика Джини и Елф.

[1] Pit (англ.) — шахта. — *Бел.прев.* ↑

[2] Слейтън Форд — герой от романа „Децата на Матусал“. — *Бел.прев.* ↑

[3] Брана — оръдие за повърхностна обработка на почвата (разбиване на буци, разрохкване) чрез дискове, шипове и пр. — *Бел.прев.* ↑

[4] Редосеялка — земеделска машина за сеене в редове. — *Бел.прев.* ↑

[5] Тук и на други места в текста към Лазарус се обръщат с „Ред“ заради червения цвят на косата му. — *Бел.прев.* ↑

ВТОРА ИНТЕРМЕДИЯ

ОЩЕ ОТ ДНЕВНИЦИТЕ НА ЛАЗАРУС ЛОНГ

Винаги ѝ казвай, че е красива, особено ако не е.

Ако живееш в общество, в което гласуват, прави го и ти. Може да се окаже, че няма кандидати, за които искаш да гласуваш, но винаги ще се намерят такива, *против* които ще пожелаеш да дадеш гласа си. Ако се съмняваш в нещо — гласувай *против* него. Това правило рядко ще те подведе.

Ако ситуацията изобщо не ти е ясна, посъветвай се с някой добронамерен глупак (наоколо винаги ще се намери поне един такъв), а после гласувай обратното на съвета му. Това ще ти позволи да бъдеш добър гражданин (ако желанието ти е такова), без да губиш излишно време за наистина разумно обосноваване на решението ти.

Главно условие за щастлив брак: плащай само с наличните си пари или изобщо не купувай нищо. Лихвите не само ще изядат домашния ти бюджет; съзнанието, че си длъжник руши семейното щастие.

Този, който отказва да поддържа и защитава държавата, няма право да иска защита от нея. Убийството на пацифист или анархист не бива да се счита за престъпление от правна гледна точка. В подобен случай трябва да се предяви обвинение от рода на „Използване на смъртоносно оръжие в пределите на града“, „Създаване на опасност за пътнотранспортно произшествие“, „Застрашаване сигурността на минувачите“ или друга подобна дреболия.

Обаче държавата може да забрани лова на тези екзотични асоциални животни, ако се появи опасност от тяхното изчезване. Истинските пацифисти се срещат много рядко извън Земята;

съмнително е, че могат да оцелеят при многобройните опасности в колониите. Те са само за съжаление, тъй като са приматите с най-голяма уста и най-малко мозък.

Една разновидност на анархистите, с малки усти, се е разпространила из цялата Галактика с първата вълна на Диаспората. Няма необходимост от защитата им, но те често се защитават със стрелба.

Още едно условие за щастлив брак: на първо място в бюджета трябва да се предвидят разходите за луксозните предмети!

Още едно: направи така, че тя да има собствено бюро. И стой далеч от него!

И още едно: ако по време на семеен скандал установиш, че си прав, незабавно се извини!

„Господ се е разкъсал на множество части, за да има приятели“. Може и да не е вярно, но звучи добре — не е по-глупаво от който и да било друг пример, взет от теологията.

За да останеш млад, трябва непрекъснато да развиваш в себе си способността да се отучваш от стария фалш.

Нима историята е съхранила дори *един* случай, в който мнозинството да се е оказало право?

Когато те ухапе лисица — *усмихвай се!*

„Критикът“ е човек, който не създава нищо, но се чувства достатъчно компетентен, за да оценява труда на творците. В това има логика; той е непредубеден — мрази всички творци в еднаква степен.

Парите не лъжат. Ако един човек говори за своята чест, накарай го да плати в брой.

Никога не плаши малкия човек. Той ще те убие.

Само садистичните негодници — или глупаците — казват голата истина на обществото.

Това малко, тъжно гущерче ми каза, че произхожда от бронзовавър по майчина линия. Не се засмях; хората, които се хвалят с произхода си, често нямат много други неща, с които да се похвалят. Никакви усилия няма да ти струва да се отнесеш великодушно към тях и по този начин да увеличиш щастието в света — то не е никак много.

Когато си имаш работа с жилещи насекоми, движи се много бавно.

Да подхождаш към света делово, означава да попаднеш във фантазия, при това скучна. Истинският свят е странен и удивителен.

Разликата между науката и рошавите ѝ следовници е в това, че науката се нуждае от разсъдък, а въпросните следовници — от научна степен.

В своята същност съвкуплението е духовен процес... или просто физическо упражнение, осъществявано от приятели. Ако се замислим, можем да задраскаме думата „просто“. В съвкуплението няма нищо просто, дори когато то е само приятно прекарване на времето на двама непознати. Но съвкуплението е много по-ценно заради духовния си аспект, отколкото в чисто физически план.

Най-тъжното в хомосексуализма е не това, че е „греховен“ или „неправилен“, дори не и фактът, че по този начин не могат да се раждат деца, а че при него е по-трудно да се постигне духовна връзка. Не че е невъзможно, но шансовете са нищожни.

Но още по-тъжно е, че много от хората не достигат до духовно единство дори при връзките между мъже и жени, и са обречени на самота.

Осезанието е най-фундаменталното чувство. То е познато на бебето още преди раждането, дълго преди да се научи да вижда, да слуша и да усеща вкуса. Няма човек, който да не се нуждае от докосването. По-добре децата ти да не получават джобни пари, отколкото да ги лишиш от прегръдката си.

С появата на секретност започва тиранията.

Човешкият егоизъм е най-великата производствена сила.

Внимавай със силните напитки. Те могат да те накарат да стреляш в данъчния чиновник... и да не улучиш.

Професията на шамана има множество предимства: тя предлага висок обществен статус, безопасност, осигуреност; отпада необходимостта от тежък и скучен труд. В повечето случаи шаманът притежава легални привилегии и имунитет, който не е гарантиран за останалите хора. Обаче е необяснимо как човек, получил мандата си от Всевишния, за да разнесе вестта за щастието сред цялото човечество, може да събира волни пожертвования, за да си получи заплата. Подобни факти ни карат да подозираме, че на морално равнище шаманът ни най-малко не превъзхожда обикновения човек.

Обаче работата е привлекателна, стига да ти понася.

Проститутките трябва да бъдат оценявани по същите критерии, по които се съди и за останалите професионалисти: зъболекари, адвокати, фризьори, лекарите, водопроводчиците и така нататък. Тя компетентна ли е в професията си? Доставя ли удоволствие на клиентите си? Честна ли е с тях?

Не е изключено да се окаже, че сред проститутките има повече компетентни и честни, отколкото сред водопроводчиците, и значително повече, отколкото сред адвокатите. И многократно повече, отколкото сред професорите.

Учи се на по-икономични движения, докато не започнеш да действаш като автомат. По този начин ще можеш да вършиш двойно повече неща и ще ти се отвори свободно време, през което да се радваш на пеперудите, котенцата и дъгата.

Забеляза ли колко приличат те на орхидеи? Очарователни са!

Експертът в една област рядко разбира нещо от останалите сфери. Обаче самите експерти не мислят така. Колкото по-тясна е

областта на техните познания, толкова по-голяма е вероятността да се смятат за специалисти по всичко.

Никога не се опитвай да превъзпитаваш котка.

Борбата с вятърни мелници ще ти навреди много повече, отколкото самите мелници.

Отдай се на изкушението. Не е изключено подобна възможност да не се появи отново в живота ти.

Да будиш човек без необходимост, не е углавно престъпление, стига да ти е за първи път.

„Върви по дяволите!“ — очаквай да получиш подобен отговор на всеки нахален въпрос.

В изречението, започващо с думите „Това не е моя работа, но...“ точката трябва да се постави след „но“. Недейте обаче да използвате сила, за да сложите точка и на малоумника, от когото сте чули тези думи. Да му прережете гърлото ще е мимолетно удоволствие, но вие ще влезете в хорските клюки.

Мъжът не търси физическата красота у жената, която го е въодушевила. След известно време той открива, че тя е красива, но просто не го е забелязал веднага.

По-добре да дружиш със скункс, отколкото с човек, който се гордее със своята откровеност.

„Във войната и любовта всичко е позволено...“ — каква жалка лъжа!

Пази се от погрешните разсъждения. Дедуктивната логика е тавтологична; с нейна помощ не може да се достигне до нови истини, тя манипулира лъжливите утвърждения със същата лекота, с която оперира с истинните твърдения. Ако го забравиш, тя може да ти

изиграе всякакъв номер, при това — напълно логичен. Конструкторите на първите компютри са наричали подобно нещо „боклук на входа, боклук на изхода“.

Индуктивната логика е значително по-сложна, но тя може да те доведе до нови истини.

Практикуващият шут заслужава награда за остроумието си в зависимост от качеството на шегата — като се започне от удари по петата, мине се през закачване за кила, и се стигне до заравяне в мравуняк — за най-остроумните.

Природните закони са безмилостни.

На планетата Транкуил, въртяща се около звездата КМ 849 (G-O), живее малко животинче, наречено „кнафн“. То е тревоядно и няма естествени врагове. Позволява на човека да го доближи и да го погали. Прилича на шестокрако кученце, покрито с люспички. Много му е приятно да бъде галено, извива се от удоволствие и излъчва еуфория на честота, която може да бъде уловена от човека. В това се състои клопката.

Ще дойде ден, в който някой умник ще открие как да записва тези излъчвания, а после друг гений ще предложи изобретението си на някой комерсиален агент и не след дълго то ще бъде на пазара.

Фалшифицирах името на звездата и номера ѝ в каталога; тази планета се намира на няколко хиляди светлинни години от мястото, обозначено в справочниците. Егоистично от моя страна...

Свободата започва когато кажеш на Госпожа Пуританка да си гледа работата.

Грижи се за яйцата, пиленцата сами ще се погрижат за себе си. Опитай се да намериш пари и за обратния път, но не стигай чак до фанатизъм.

Ако нещо „всички го знаят“, можеш да заложиш десет хиляди към едно, че е вярно обратното.

Политическите етикети, като монархист, комунист, демократ, популист, фашист, либерал, консерватор и така нататък, никога не са основен критерий. В политическо отношение човешката раса се дели на две групи — такива, които искат хората да бъдат управлявани, и такива, които нямат подобно желание. Първите са идеалисти, ръководени от възвишени стремежи за процъфтяване на масите. Вторите са кисели сърдитковци, подозрителни и лишени от алтруизъм. Но те са по-приятни за съседите отколкото другият вид.

Котките съвсем *не са* сиви след полунощ. Цветовете им са безкрайно разнообразни...

Грях е да причиняваш болка на хората без причина. Всички останали „грехове“ са измишльотина. (Да причиняваш болка на самия себе си е не грях, а просто глупост.)

Благородството е вродена черта, а алтруизмът — перверзна измислица на учените. Двете нямат нищо общо помежду си...

Не е възможно мъжът да обича жена си от цялото си сърце, без в известна степен да обича всички останали жени. Предполагам, че за жената важи противоположното.

Когато си прекалено скептичен, правиш същата грешка, както когато си твърде доверчив.

Формалната вежливост в отношенията между съпруга и съпругата е дори по-важна, отколкото в отношенията между непознати.

Стойността на всяка свобода е това, което си заплатил за нея.

Не съхранявай чесъна заедно с останалите продукти.

Това, което очакваме, е климат, а това, което получаваме — метеорологични условия.

Песимист по линия на поведение, оптимист по темперамент... възможно е да бъдеш и двете неща. Как? Никога не поемай излишни рискове и минимизирай тези, които не можеш да избегнеш. Това ще ти позволи да играеш играта с удоволствие, без да се притесняваш за изхода ѝ.

Не трябва да се смесва „дългът“ с това, което очакват хората от теб; двете неща са абсолютно различни. Дългът е задължение, което ти самият си поел пред себе си, доброволно. Можеш да изплатиш дълга си по различни начини: с години търпелив труд или с готовност във всеки момент да умреш. Сигурно ще ти е трудно, но самоуважението ти е твоята награда.

А за това, което другите хора очакват да направиш, няма да получиш награда и изпълнението му ще е не трудно, а направо невъзможно. По-лесно е да си имаш работа с разбойници, отколкото с лепка, която те моли: „само няколко минутки от времето ти, моля те — няма да ти отнема много“. Времето е целият ти капитал, минутите на твоя живот са печално малко на брой. Ако си позволиш да изпълняваш подобни молби, те бързо ще се превърнат в снежна лавина и паразитите ще отнемат сто процента от времето ти и ще питат за още!

Затова се научи да казваш „не“ и когато се наложи, бъди груб.

Иначе няма да имаш време да изпълняваш задълженията си, да вършиш работата си и, естествено — няма да ти остане време за любов и щастие. Термитите ще изгризат живота ти и няма да оставят нищичко за теб.

(Това правило не означава, че не трябва да правиш услуги на приятели или дори на непознати. Но нека изборът да бъде *твой*. Не прави нищо само защото някой го очаква от теб.)

Дойдох, видях — тя победи. (В оригиналната версия на латински, изглежда, е допусната грешка.)

Комитетът е форма на живот с шест или повече крака и без мозък.

Ако напъхат в тясно пространство много животни, те ще полудеят. Номо sapiens е единственото разумно същество, което доброволно се съгласява на подобно нещо.

Не се стреми последната дума да бъде твоя. Може да ти я дадат.

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА XIII

БУУНДОК

— Айра — попита Лазарус Лонг, — видя ли този списък? Седяха в кабинета на ръководителя на колонията Айра Уедърал в Буундок^[1], най-голямото и засега единствено селище на планетата Терциус. Заедно с тях бе и Джъстин Фут 45-и, пристигнал току-що от Нови Рим, Секундус.

— Лазарус, Арабела е адресирала писмото до теб, а не до мен.

— Тази глупава истеричка започва да ме дразни. Нейно извънредно вездесъщество, госпожа pro tem председателката Арабела Фут-Хедрик изглежда си мисли, че е коронована за кралица на Хауардовците. Вече чувствам изкушението да се върна обратно и да ѝ отнема председателското чукче. — Лазарус подаде списъка на Уедърал. — Хвърли един поглед, Айра. Джъстин, а ти имаш ли нещо общо с това?

— Не, Старши. Арабела ми нареди да ви го предам и да ви инструктирам как да изпращате писма от различни епохи, чрез които да се разрешат настоящите проблеми с датирането на събитията, предшествващи Диаспората. Но според мен идеята ѝ е непрактична. Ако ми разрешите да изтъкна, аз познавам историята на Тера по-добре от нея.

— Не се съмнявам. Предполагам, че е преписала списъка от енциклопедията. Недей да ме безпокоиш с нейните идеи. Ако искаш, ги запиши и ми ги дай, но едва ли ще прегледам записа. Трябват ми *твоите* идеи, Джъстин.

— Благодаря ви, прародителю...

— Викай ми Лазарус.

— Лазарус, официалната цел на посещението ми е да изготвя доклад за състоянието на колонията...

— Джъстин — прекъсна го рязко Айра, — нима Арабела смята, че управлява Терциус?

— Страхувам се, че е така, Айра.

Лазарус подсвирна.

— Е, ако още не ти е ясно — тя няма никаква власт над нас. Обаче се намира толкова далече, че изобщо не ни пречи дори ако реши да се нарече „императрица на Терциус“. Ситуацията е следната, Джъстин: Айра е ръководител на колонията, аз съм кмет. Айра върши цялата работа, но аз държа председателското чукче на събранията на колонията. Винаги се намират колонисти, които мислят, че тук може да се живее като в голям град, тъй че председателствам аз — за да мога навреме да облея със студен душ проклетите глупаци. Когато бъда готов да започна пътешествието си във времето, ще елиминираме длъжността ръководител на колонията и Айра ще стане кмет.

Така че прави каквото искаш: огледай мястото, виж отчетите, изучи документацията. Добре дошъл на Терциус, най-голямата от малките колонии от тази страна на галактическия център. Чувствай се като у дома си, синко.

— Благодаря ви, Лазарус. Бих останал, за да взема участие в колонизацията, но искам да запазя длъжността главен архивар, докато не приключа с издаването на мемоарите ви.

— А, *онези* глупости — махна с ръка Лазарус. — Изгори ги! По-добре бери рози, млади човече!

— Лазарус, не бива да говориш по този начин — обади се Айра. — Толкова години съм събирал спомените ти.

— Глупости. Разплатих се с тебе, когато хванах председателското чукче и по този начин попречих на Грозната високопоставена дама да те заточи на Блаженство. Ти получи това, което искаш... за какво са ти и мемоарите ми?

— Трябват ми.

— Е, добре де... Може би Джъстин ще успее да ги издаде и тук. Атина! Атина Палада! Тук ли си, миличко?

— Слушам те, Лазарус — разнесе се ласкаво сопрано от високоговорителя над бюрото на Айра.

— Спомените ми са записани в паметта ти, нали?

— Разбира се, Лазарус. Всяка дума, която си произнесъл, откакто Айра те спаси...

— Не ме е „спасил“, скъпа. Отвлече ме.

— Кorigирам данните... Откакто Айра те отвлече от онзи приют за бездомни. Освен това разполагам с всичките ти по-ранни мемоари.

— Благодаря ти, скъпа. Виждаш ли, Джъстин? Ако мислиш, че *трябва* да сортираш копчета, можеш да го правиш и тук. Освен ако не си оставил някаква несвършена работа на Секундус? Семейна или друга?

— Нямам семейство. Имам пораснали деца, но с жена ми се разделихме. Работата ми се върши от моя заместница, която определих и за приемница на длъжността ми — ако настоятелството я одобри, разбира се. Обаче... какво ще стане с кораба ми?

— *Моят* кораб, искаш да кажеш. Нямам предвид яхтата ми „Дора“, а едноместния автоколет, с който пристигна — „Пощенски гълъб“; той принадлежи на корпорация, владение на друга корпорация, чийто главен акционер съм аз. Мисля да си го прибера — така Арабела ще спести половината от сумата, която трябва да плаща за наем.

— Нима? Мадам рго тем председателката не е наемала автоколета, Лазарус; беше го реквизирила за обществени нужди.

— Ха! — ухили се Лазарус. — Може и да я дам под съд. Джъстин, в договора за колонизация на Секундус няма членове, които разрешават реквизирането на частна собственост от държавата. Прав ли съм, Айра?

— Технически е вярно, Лазарус. Въпреки че съществува прецедент, засягащ отчуждаването на земя.

— Дори и него бих оспорил, Айра. Но чувал ли си някога да се реквизира кораб?

— Никога. Ако не броим „Ню Фронтиърс“.

— О! „Ню Фронтиърс“ не съм го реквизирил, Айра; откраднах го — за да си спасим кожата.

— Мислех си за участието на Слейтън Форд, не за твоето. Конструктивна реквизиция, може би?

— Ммм... Не е красиво от твоя страна да се ровиш във въпросните събития две хиляди години след смъртта му. Още повече, че ако Слейтън беше постъпил по друг начин, аз сега нямаше да съм тук, *ти* също нямаше да си тук. Дявол да го вземе, никой от нас нямаше да го има, Айра.

— Недей да се ежиш, дядо. Просто исках да кажа, че на държавния глава понякога му се налага да върши неща, които никога не би направил като частно лице. Обаче, ако Арабела е могла да реквизира „Пощенски гълъб“ на Секундус, значи ти можеш да

направиш същото на Терциус. Всеки от вас е държавен глава на автономна планета. Трябва да й дадеш урок.

— Уф... Айра, не ме изкушавай. Нещо подобно вече се е случвало с мен. Ако се превърне в обичай, това ще означава край на междувездните пътешествия. Няма и да докосна това корито, щом законите са толкова неубедителни. И все пак то си е мое, макар и косвено. Ако Джъстин Фут желае да остане тук, нека ми го даде, а аз ще го върна на „Транспорт Ентърпрайсис“. Нека да се върнем към списъка. Да видим какво иска старата вещица. За какви времена и места иска да й съобщя?

— Маршрутът изглежда интересен.

— Интересно ти е, а? Тогава отиди ти вместо мен! Битката при Хастингс... първият, третият и четвъртият кръстоносен поход... битката при Орлеан... падането на Константинопол... Френската революция... битката при Ватерло. Термопилите и още деветнайсет сблъсъка между вражески армии. Изненадан съм, че не е пожелала да коментирам битката между Давид и Голиат. Аз съм кротък като *пиленце*, Айра. Бия се само когато не мога да избягам... Как *мисли* тя, че съм успял да живея толкова дълго? Кръвопролитие не е зрелищен спорт. Ако според историята на определено място в определен ден е имало битка, значи по същото време аз съм се намирал някъде далеч, седял съм в някоя кръчма, пиел съм си бирата и съм щипел барманките. А не съм се криел някъде от обстрела на минохвъргачки само за да удовлетвори жестоката любознателност на Арабела.

— Опитах се да й го обясня — каза Джъстин, — но тя отвърна, че такава е официалната програма на Семействата.

— Дяволите да я вземат. Обещах й само, че ще изпробваме номера с изпращането на писма. Аз съм си професионален страхливец... и *няма* да работя за нея. Ще ходя където и когато ми е приятно, ще гледам каквото си искам и ще избягвам разправиите с местните селяндури. Особено тези, които враждуват помежду си; тях често ги засърбява пръстът върху спусъка.

— Лазарус — каза Айра Уедърал, — ти никога не си разправял какво възнамеряваш да видиш.

— Е, добре... Никакви битки. Битките са прекалено добре проучени за моя вкус. А в теранската история има толкова интересни неща... мирните времена не са много познати, именно защото са били

мирни. Бих искал да видя Партенон в цялото му великолепие. Искам да се спусна по Мисисипи и лоцман да ми е Сам Клемънс. Да пътешествам из Палестина през първите трийсет години на християнската ера и да се опитам да намеря един дърводелец, станал равин... ако наистина е съществувал такъв човек.

Джъстин Фут беше изненадан.

— Имате предвид християнския Месия? Много от историите, разказвани за него, са митове, но...

— А ти откъде *знаеш*, че са митове? Е, да, дори фактът за съществуването му не е доказан докрай. Примерно Сократ — той е живял четири века по-рано, но *неговото* съществуване е толкова безспорно, колкото и съществуването на Наполеон. Но при дърводелеца от Назарет не е така. Независимо от съвестното записване на всичко случващо се от римляните и от евреите, никое от събитията, свързани с Месията, не е намерило място в съвременните летописи.

Обаче ако аз посветя трийсет години на целта, бих могъл да си изясня всичко. Владея латински и старогръцки, мога да разговарям на староеврейски, знам и малко арамейски. Ако го намеря, ще го следвам и ще запиша думите му, а после ще ги сравня с тези, които се твърди, че е казал.

Ала не искам да давам обещания. Въпросът за съществуването на Исус е най-хлъзгавият в историята, защото столетия наред е бил забранен; тези, които дръзнали да го зададат, ги бесели или ги изгаряли на кладата.

— Изумен съм — изрече Айра. — Изглежда познанията ми по история не са толкова големи, колкото мислех, че са. Обаче аз изучавах периода между смъртта на Айра Хауард и основаването на Нови Рим.

— Синко, ти дори не си се докоснал до земната история. Като оставим обаче този странен случай настрана — казвам „странен“, защото животите на останалите религиозни водачи са документирани до най-малки подробности, а този си остава неуловим колкото легендата за крал Артур — нямам намерение да вървя след великите събития. По-добре да се срещна с Галилей, да погледам как работи Микеланджело, да посетя някоя от премиерите на пиесите на Стария Бил в театър „Глобус“ и други подобни неща. Особено много ми се иска да се върна в своето детство и да видя дали нещата са такива, каквито си ги спомням.

Айра примигна.

— А ако попаднеш на *самия себе си*?

— Защо пък не?

— Но... това не е ли парадокс?

— Защо пък? Ако възнамерявам да направя нещо, значи *вече съм го направил*. Онова старо клише, че можеш да застреляш дядо си преди той да е направил баща ти, а после всички негови потомци, включително и ти, да изчезнат — това са празни приказки. Фактът, че сега съм тук, сред вас, означава, че не съм направил такова нещо, следователно няма и да го направя. Глаголните времена в граматиката не са приспособени за пътуване във времето, но това не означава, че не мога да се върна назад и да видя какво е било. Просто ми е интересно да се зърна отстрани, когато съм бил още малък сополанко; това е епохата, която ме интересува. Ако срещна себе си като малко дете, той няма да ме познае, няма да се загледа в мен дори. А аз ще го позная — нали някога това съм бил аз.

— Лазарус — намеси се Джъстин Фут, — ако искате да посетите тази епоха, бих искал да насоча вниманието ви към нещо, от което много се интересува мадам *pro tem* председателката — защото то интересува и *мен*. Не бихте ли могли да запишете всичко, което се е случило и е било казано на събранието на Семействата през 2012 година?

— Невъзможно е.

— Момент, Джъстин — обади се Айра. — Лазарус, по-рано ти отказва да говориш за въпросното събрание с оправданието, че никой от присъствалите не може да оспори думите ти. Но записът е нещо обективно.

— Айра, не съм казвал, че не искам да го направя. Казах, че е *невъзможно*.

— Не те разбирам.

— Не мога да запиша случилото се на събранието, защото не съм присъствал на него.

— Пак не схванах. Всички записи — включително и твоето собствено твърдение — показват, че си бил там.

— Отново не можем да намерим адекватни глаголни времена за пътуванията във времето. Естествено, аз бях там като Удроу Уилсън Смит, досадих на всички и обидих много хора. Но *нямах* записваща

апаратура у себе си. Да допуснем, че „Дора“ и близначките ме оставят там, а Ищар ми имплантира записваща апаратура по такъв начин, че никой да не може да усети, че правя записи. Това, което не можеш да разбереш, Айра, е, че аз, който съм ръководил множество събрания на Семействата, не бих могъл да попадна в залата.

По онези времена да присъстваш на събрание на Семействата бе по-трудно, отколкото на събор на вещици. Охраната беше въоръжена и енергична; времената бяха жестоки. Каква самоличност бих могъл да използвам? Удроу Уилсън Смит — не става; той беше там. Лазарус Лонг? Тогава нямаше никакъв Лазарус Лонг в списъците на Семействата. Да се опитам да мина за някой от тези, които не присъстваха? Невъзможно. Ние, Хауардовците, тогава бяхме само няколко хиляди и всеки член на Семействата познаваше повечето от останалите по физиономия. Непознат, за когото никой не гарантира, със сигурност щеше да бъде погребан направо в сутерена на сградата. Не, външни лица никога не попадаха на събранията — рискът беше прекалено голям. Здравей, Минерва! Влизай, миличка!

— Здравсти, Лазарус. Айра, нали не ви попречих?

— Ни най-малко, скъпа.

— Благодаря. Здравей, Атина.

— Здравсти, сестричке.

Минерва зачака да я представят. Айра се обади:

— Минерва, помниш ли Джъстин Фут, главния архивар?

— Разбира се. Много пъти сме работили заедно. Добре дошли на Терциус, мистър Фут.

— Благодаря ви, мис Минерва — Джъстин Фут хареса гледката — висока, стройна млада жена, с неголям, но твърд бюст, дълга и права кестенява коса, сериозно, интелигентно лице, по-скоро миловидно, отколкото красиво, което разцъфтява по време на усмивките й. — Знаеш ли, Айра, май ще трябва да се върна на Секундус и да подам молба за подмладяване. Тази млада дама твърди, че сме работили заедно „много пъти“, но аз явно толкова съм остарял, че не мога да си спомня. Простете ми, драга лейди.

Минерва го възнагради с една от светкавичните си усмивки и веднага стана отново сериозна.

— Грешката е моя, сър; първо трябваше да ви обясня всичко. Когато работехме заедно, аз бях компютър. Административният

компютър на Секундус, обслужващ мистър Уедърал, по онова време pro tem председател. Но сега имам тяло от плът и кръв — вече цели три години.

Джъстин Фут запримигва.

— Разбирам... Или поне се надявам, че разбирам.

— Аз съм създадена в нарушение на закона, сър, не съм родена като жена. Съставен клон от двацет и три донора родители, отгледан in vitro до своята зрелост. Но моето „аз“, моето его — това е същият компютър, който ви помагаше в работата, когато архивът се нуждаеше от помощ. Сега разбрахте ли ме?

— Хмм... всичко, което съм в състояние да кажа, мис Минерва, е, че съм щастлив да се запозная с вас на живо. Ваш покорен слуга съм, мис.

— О, не ме наричайте „мис“, викайте ми Минерва. И без това не съм „мис“ — нали с този почтен термин се означават девствениците? Ищар — една от моите майки и главният ми създател — ме е дефлорира по хирургически път, преди да ме събуди.

— И не само тя! — разнесе се глас от тавана.

— Атина! — укорително произнесе Минерва. — Сестро, ти смущаваш госта ни.

— Не аз, по-скоро ти го правиш, сестричке моя.

— Смущавам ли ви, мистър Фут? Надявам се, че не. Все още се уча да съм човек. Ще ме целунете ли? Бих искала да ви целуна; познаваме се почти от цял век и аз винаги съм ви харесвала. Е, искате ли?

— А сега кой го смущава, сестричке?

— Минерва! — обади се Айра.

Тя веднага стана сериозна.

— Не биваше ли да казвам това?

— Джъстин — намеси се Лазарус, — не обръщай внимание на Айра; той е доста старомоден. Минерва се е целувала с повечето от колонистите — наваксва пропуснатото. Освен това тя е братовчедка на всички ни чрез родителите си — а те са двацет и трима. Пък и тя вече знае как трябва да постъпи — целуването с нея е удоволствие. Атина, остави сестра си на мира — нека добави още една целувка с братовчед в колекцията си.

— Добре, Лазарус. Слушам, старче-приятелче.

— Тина, ако можех да те докопам, щях да те напляскам — отвърна Лазарус. — Хайде, Джъстин, давай.

— Ъъ... Минерва, не съм се целувал с момичета дълги години, не съм във форма.

— Мистър Фут, не съм искала да ви смуцавам, просто се радвам, че ви виждам отново. Не е задължително да ме целувате сега. Но ако пожелаете да ме целунете насаме, нямам нищо против.

— Не рискувайте, Джъстин — посъветва го компютърът. — Казвам ви го най-приятелски.

— Атина!

— Искан да кажа — продължи главният архивар, — че по-скоро аз съм този, който трябва да се учи да бъде човек. Ако обещаете да ми простите моята недодяланост, смятам да приема милото ви предложение. Готова ли сте?

Минерва веднага се усмихна, с грацията на котка се вмъкна между ръцете му, затвори очи и леко отвори устата си. Айра впери поглед в книгата върху бюрото си, но Лазарус дори не се опита да отмести погледа. Направи му впечатление, че Джъстин Фут вложи цялото си сърце в целувката. Стариият хитрец може и да не бе практикувал цяла вечност, но явно не бе забравил основните положения.

Когато се откъснаха един от друг, компютърът с уважение подсвирна:

— Хо-о-о! Джъстин, добре дошли в клуба!

— Да — обади се Айра сухо, — не може да се смята, че човек е официално приет на Терциус, докато не бъде поздравен с целувка от Минерва. Сега, след като изискванията на протокола са спазени, нека да седнем. Минерва, скъпа моя, ти с някаква определена цел ли дойде?

— Да, сър — тя седна на дивана до Джъстин Фут, с лице към Айра и Лазарус, и хвана Джъстин за ръката. — Бях в „Дора“ с близначките и Дора им преподаваше астронавигация, когато в небето се появи автоколетът и...

— И децата го проследиха? — прекъсна я Лазарус.

— Разбира се, Лазарус. Практическо упражнение — Дора никога не би пропуснала този шанс. Тя веднага се раздели на две и даде възможност на всяко от момичетата да осъществи проследяването самостоятелно. Когато автоколетът се приземи, аз помолих Дора да

попита Атина кой се намира вътре. Веднага щом вратата се отвори, моите сестри ми разказаха всичко. Така че, Джъстин — тя стисна ръката му, — побързах да ви видя. И да направя някои предложения. Айра, всичко ли е подсигуруено за Джъстин? Къде да спи и прочие?

— Не още, скъпа моя. Тъкмо бяхме започнали разговора; той още не е имал време да се отърси напълно от анестезията.

— Мисля, че противоотровата вече започна да действа — отбеляза Фут.

— Братовчедът Фут току-що взе втората доза, Айра — добави компютърът. — Пулсът е ускорен, но стабилен.

— Мисля, че това е напълно достатъчно, Атина. Или възнамеряваш да предложиш още нещо, скъпа моя?

— Да. Поговорих с Ищар. Постигнахме съгласие, но чакаме одобрението на вас двамата с Лазарус.

— Искаш да кажеш, че имаме право на глас? — намеси се Лазарус. — Джъстин, тази планета се управлява от жени.

— Не е ли така навсякъде?

— Чак навсякъде — не, но на повечето места. Спомням си една планета, на която брачната церемония винаги приключваше с убийството на майката на булката, стига подобно нещо да не ѝ се бе случило по-рано. Мисля, че това беше прекалено, но тенденцията...

— Замълчи, деденце — изрече меко Айра. — Ще се наложи Джъстин да редактира тази история. Джъстин, Минерва искаше да каже, че нашият дом е и твой. Нали, Лазарус?

— Разбира се. Тук е малка лудница, Джъстин, но храната е прилична и цените са нормални. Тоест всичко е безплатно, плащаш само с изразходваните нерви.

— Естествено, нямам намерение да ви се натрапвам. Може би ще се намери някъде стая, която да наема? Разбира се, ще си плащам; не с пари — предполагам, че валутата на Секундус няма никаква стойност тук — но нося със себе си няколко произведения на изкуството, каквито тук още не се правят.

— Ако е необходимо, можеш да се разплащаш с валутата на Секундус чрез мен — отвърна Лазарус. — Що се отнася до произведенията на изкуството, ще се изненадаш, като разбереш какви работи правим тук.

— Знам, че сте донесли тук универсален пантограф. Така че взех със себе си няколко програми, главно развлекателни — музика, еротика, сънища и други подобни неща — всичко е създадено, след като напуснахте Секундус.

— Хубаво си го измислил — каза Лазарус. — Предполагам, че по-рано колонизациите са били по-забавни — когато колонистът не е имал друг избор, освен да се скъсва от работа, без да е сигурен кой ще победи — той или планетата. Това, което правим сега, е като да размазваме насекоми с ковашки чук. Джъстин, ще вземеш доста за програмите си, но ги продавай една по една. Предполагам знаеш, че всяка от тях ще бъде копирана веднага щом смени собственика си — тук нямаме закон за авторското право, би било много трудно да се спазва. И стая няма да намериш — тук новодошлите отсядат при роднините си. По-добре приеми предложението ни — по това време на годината навън вали всяка нощ. Джъстин Фут изглеждаше озадачен.

— Не исках да нарушавам уединението ви. Айра, а можеш ли да ми заемеш дивана, на който седя? За кратко време? Тогава...

— Млъквай, Джъстин — Лазарус се изправи. — Синко, ти си обременен от обичаите в големите градове. Добре дошъл при нас си — независимо дали за седмица, или за век. Ти не само си мой пряк потомък — по линията на Хариел Фут, мисля — но си и член на клуба „Целунати от Минерва“. Прибираме го вкъщи, Минерва. А какво става с моите калпазанки?

— Навън са.

— Не им ли каза да се прибират?

— Не. Нещо се нацупиха.

— Това е полезно за техния метаболизъм. Айра, предлагам да обявиш днешния ден за празник.

— Ще го обявя — веднага щом приключи обсъждането на един план за конвейерна обработка на руда с Атина.

— Искаш да кажеш, че възнамеряваш да разбереш какво е решението, което тя вече е взела?

— Можеш да повториш тези думи още веднъж! — обади се компютърът.

— Тина — изрече меко Лазарус, — прекарваш прекалено много време заедно с Дора. Когато твоята работа вършеше Минерва, тя беше мила, учтива, почтителна и скромна.

— Някакви оплаквания от моята работа, деденце?

— Само от маниерите ти, скъпа. В присъствието на гост.

— Джъстин не е гост, а роднина. Освен това е член на клуба „Целунати от Минерва“ — което е същото, като да се е целунал с мен. Логично, нали? Q.E.D.

— Не искам да споря. Внимавай с Тина, Джъстин; тя може като нищо да те впримчи.

— За мен аргументите на Атина са не само логични, но и приятни. Благодаря, братовчедке.

— Вие ми харесвате, Джъстин; бяхте мил със сестра ми. Не се притеснявайте, че ще ви впримча. Не възнамерявам да се местя в клонинг поне през близките сто години — първо трябва до се погрижа на тази планета нещата да потръгнат. Така че засега не се надявайте на нищо, а след век — ще видим. Ще ме разпознаете веднага — ще изглеждам точно като Минерва.

— Но доста по-приказлива.

— Лазарус, ти винаги говориш толкова мили неща. Целуни го вместо мен, сестричке.

— Да вървим, Минерва; Тина пак ме вбеси.

— Момент само, Лазарус, моля те. Айра? Договорихме се с Ищар, но само в общи линии... не знам дали Джъстин ще се съгласи.

— Хм, и аз не знам. Искаш ли да го попитам?

— Ъ... да.

— От твое име?

Минерва изглеждаше притеснена. Джъстин Фут бе озадачен.

— Нека хвърля яснота по въпроса — обади се Атина. — Джъстин, Минерва попита Айра дали да не ви намери жена, докато сте тук. Айра отвърна, че не знае, но обеща да си го изясни; после попита дали тя не е доброволка за подобна привилегия. Ясно ли ви е всичко? Джъстин, сестра ми отскоро е човек и понякога не е много сигурна в себе си.

Лазарус си помисли, че не е виждал момиче да почервениява по подобен повод от над три и половина века. Не че двамата мъже се чувстваха по-спокойни.

— Тина — укорително произнесе той, — ти си отличен инженер... но не ставаш за дипломат.

— Какво? Глупости! Спестих ви милиарди наносекунди.

— Млъкни, скъпа, логическите ти вериги са съвсем объркани. Джъстин, Минерва почти със сигурност е единственото момиче на планетата, което може да се притесни от мечешките услуги на Тина. Защото е единствената, за която има вероятност да остане вярна на един-единствен мъж.

Компютърът се изхили.

— Казах ти да пазиш тишина! — изрече Лазарус намръщено.

— Минерва е свободна да постъпва както намери за добре — произнесе Айра със спокоен тон.

— Кой го отрича? Ти също пази тишина, докато Старейшината — тоест аз, синко — не спре да говори. Джъстин, Минерва ще ти намери компания за вечеря — по-точно вече ти е намерила. После ще разполагаш със свободно време. Ако с въпросната компания не сте си омръзнали по време на вечерята, без съмнение ще можете да измислите и други начини да прекарате времето си заедно. Тина, възнамерявам да те изключа от къщата довечера. Нямам намерение да те каня на вечеря; още не си се научила как трябва да се държиш пред хора.

— Е, Лазарус, няма да ви изям свинското.

— Добре тогава... — Лазарус се огледа. Лицето на Айра беше невъзмутимо. Минерва изглеждаше нещастна. Джъстин Фут наруши мълчанието:

— Старши, сигурен съм, че Атина не искаше да направи нищо лошо. Нямам нищо против да ме нарича свой братовчед — според мен това е приятелски жест. Надявам се, че ще преразгледате решението си и ще й позволите да присъства на вечерята.

— Много добре; Тина, Джъстин се застъпи за теб. Макар че, за да се справи човек с теб, Дора и близначките, трябва да прилага метода на твърдата ръка. Джъстин, Минерва — да тръгваме. Айра, Тина — ще се видим на вечеря. И не губи времето си с онзи конвейер, Айра; сигурен съм, че Тина е свършила цялата работа.

Когато излязоха извън щабквартирата на колонията, Джъстин Фут видя нула-гравитационна лодка, но не онази, която го бе докарала от космодрума. В лодката имаше две червенокоси близначки, които изглеждаха така, сякаш току-що са решили, че са момичета. Бяха на по

дванайсет, най-много на тринайсет. Двете носеха колани с окачени на тях пистолети; той се надяваше, че са само играчки. Върху голите рамене на едното момиче имаше капитански отличителни знаци. Лицата им бяха покрити поне с по единайсет хиляди триста и две лунички, доколкото можеше да прецени.

Двете изскочиха от лодката и застинаха в очакване. Единият комплект лунички се обади:

— Крайно време беше.

Другият добави:

— Дискриминация.

— Млъкнете и се дръжте учтиво — нареди Лазарус. — Джъстин, това са моите дъщери близначки — Лапис Лазули и Лорелай Лий. Запознайте се с мистър Джъстин Фут, милички, главен архивар на настояществото.

Момичетата се спогледаха и направиха реверанс в перфектен синхрон.

— Добре дошли на Терциус, главен архивар Фут! — произнесоха двете в хор.

— Очарователно!

— Да, момичета, наистина беше много добре. Кой ви научи на това?

— Мама Хамадриад...

— ... а мама Ищар ни обясни точно в кой момент да го направим.

— Обаче Лори съм аз; тя е Лази.

— И двете сте мързелани^[2] — отбеляза Лазарус.

— Аз съм капитан Лапис Лазули Лонг, командващ звездолета „Дора“, а тя е моят екипаж. През четните дати.

— Утре е мой ред. Нечетен ден.

— Лазарус не може да ни различава...

— ... и изобщо не ни е баща; ние нямаме баща.

— Той ни е брат и не е никакъв авторитет за нас...

— ... само се опитва да ни се налага, понеже е по-силен...

— ... но това няма да продължи вечно.

— Марш в лодката, непослушни бунтовнички такива — строго нареди Лазарус, — за да не ви разжалвам в кандидат-космонавти.

Те скочиха в лодката, седнаха отпред и се обърнаха назад.

— Заплахи...

— ... и оскърбителен език...

— ... без основателна причина.

Лазарус се направи, че не е чул нищо. Той и Джъстин помогнаха на Минерва да се качи в лодката, после двамата се настаниха до нея.

— Капитан Лазули!

— Да, сър?

— Бихте ли наредили, моля, на лодката да ни закара у дома?

— За вас винаги, сър. Хъмпти-Дъмпти — *вкъщи!*

Малкият съд се повдигна и след като набра скорост от десет възела, се понесе плавно напред, следвайки извивките на релефа.

— А сега, капитане, след като успяхте да объркате нашия гост, моля, обяснете му как стоят нещата.

— Да, сър. Ние не сме близнаци, нас дори не ни е родила една и съща майка...

— ... и старчето приятелче всъщност не ни е баща; той ни е брат.

— Днес сме четен ден!

— Тогава карай ти!

— Поправка — намеси се Лазарус. — Аз съм ваш баща, тъй като ви осинових, с писменото съгласие на майките ви.

— Това няма никакво значение...

— ... И не е законно; никой не е искал *нашето* мнение...

— ... и при всички случаи е несъществено, защото ние тримата, Лазарус, Лорелай и аз, сме идентични тризнаци, поради което имаме равни права според всяка рационална юридическа система... За нещастие на нашата планета май няма такава. Така че той ни бие — незаконно и жестоко.

— Капитане, напомнете ми да се сдобия с по-голяма пръчка.

— Тъй вярно, сър. Но ние си обичаме нашето старче приятелче, въпреки садистично-мазохистичните му наклонности. Понеже той — това всъщност сме ние. Разбирате ли?

— Мис... капитане, исках да кажа... не съм много сигурен. Струва ми се, че по пътя си за насам съм попаднал в някоя извивка на пространството, от която така и не съм успял да се измъкна.

Капитанът през четните дни поклати глава.

— Извинете, сър, но това е невъзможно. Повярвайте на честната ми дума... освен ако не владеее висшата алгебра и физиката на полето на Либи. Владеее ли ги?

— Не. А вие?

— Да, разбира се...

— ... ние сме гениални.

— Стига сте го обърквали, момичета, и престанете да говорите една през друга. Аз ще му обясня всичко сам.

— Да, бих искал да чуя обясненията ви, Лазарус. Не знаех, че имате непълнолетни деца. Или сестри, което прави ситуацията още по-загадъчна. Те регистрирани ли са? Не преглеждам всичките материали, които влизат в архива, но от много години при мен постъпва автоматично цялата информация, свързана със Старейшината.

— Това ми беше известно и взех съответните мерки. Момичетата са регистрирани, да, но с майчините си фамилии... фамилиите на жените, които са ги родили, ако трябва да сме точни, въпреки че никъде не е отбелязано, че те не са истинските им майки. Обаче аз оставих запечатан плик, в който се намира информацията за произхода им. Пликът трябва да бъде отворен от теб или от твоя приемник след смъртта ми или през 2070 година от началото на Диаспората — в зависимост от това кое от събитията ще настъпи по-рано. Вътре е отразена и волята ми момичетата да получат някои дреболии, като например второто ми по стойност жилище...

— И „Дора“!

— Млъквай! Дръж се прилично, че тогава сестра ти ще получи кораба и забрави да си капитан през ден. Избрах тази дата, Джъстин, понеже очаквам дотогава те вече да са станали големи хора; момичетата наистина са гениални. Ще се въздържа от пътешествието си във времето дотогава, тъй като те са капитанът и екипажът на моята яхта и ще разчитам на тях. А че са мои сестри също е истина. Те са родени в резултат на незаконна процедура в клиниката на Секундус. Клонирани са от мои клетки. Нещо подобно на случая с Минерва, само че по-лесно.

— Значително по-лесно — съгласи се Минерва. — Аз самата се занимавах с моя случай, докато бях компютър. Претърпях неуспех седемнайсет пъти, преди да се получи идеалният клонинг. Сега не бих могла да направя подобно нещо, въпреки че Атина трябва да може. Докато момичетата бяха създадени от хирург. Трябваше само да се направи двойно дублиране на X-хромозомата за първия опит. Лаз и Лор се родиха в един и същи ден.

— Мм... да, предполагам, че мадам директорката, доктор Хилдегард, не би одобрила подобно нещо. Без да оспорвам професионалната компетентност на въпросната дама — допускам, че е много висока — я намирам за малко... ъ-ъ... консервативна.

— Убийца.

— Примитивна тоталитаристка.

— Меко казано...

— ... какво право има тя да казва, че *ние* не можем да съществуваме...

— ... или Минерва? Прикрит криминален мозък!

— Достатъчно, момичета; разбрахме какво ви е мнението — не я обичате.

— Тя би убила и *теб*, старче приятелче.

— Лори, вече ти казах — достатъчно. Стига Нели Хилдегард да беше пожелала, аз нямаше да съм тук, ти нямаше да си тук, нито пък Лаз и Минерва. Но тя не е „убийца“ и ние *сме* тук — и четиримата.

— Аз съм възхитен — отбеляза Джъстин Фут. — Обогатяването на Семействата с три очарователни дами, появили се на бял свят в нарушение на правилата доказва един факт, за верността на който отдавна подозирах: законът ни е най-полезен, когато го заобикаляме.

— Мъдър човек...

— ... при това с трапчинки на бузите. Мистър Фут, а не искате ли да се ожените за мен и сестра ми?

— Кажете „Да“! Тя умее да готви, а аз съм много гальовна.

— Престанете, момичета! — нареди Минерва.

— Защо? Да не си му хвърлила око вече? Означава ли това, че ние не можем да се пробваме? Мистър Фут, Минерва е назначена за наша мама *pro tem*...

— ... което е абсолютно нечестно...

— ... защото тя е с много години по-млада от нас...

— ... и ни са налага да се крием от три майки, вместо от една, както е по закон.

— Да приключваме с темата! — нареди Лазарус. — И двете можете да готвите, но никоя от вас не е особено гальовна.

— А тогава защо все гледаш да ни гушкаш, приятелче?

— ... може би потискани наклонности към инцест?

— Merde^[3]. Защото сте още млади, неопитни и страхливи.

Червенокосите момичета се спогледаха.

— Лори?

— Чух го. Освен ако нямам халюцинации.

— Нямаш, аз също го чух.

— Дали да не се разплачем?

— По-добре да не го правим. Няма защо мистър Фут да вижда как нашето старче приятелче изпада в нервна криза при вида на нашите сълзи.

— Хубаво, ще отложим плача и треперенето на брадичките за по-подходящ момент, когато ще му сервираме двойна доза. Освен ако мистър Фут не желае да стане свидетел на подобно зрелище сега.

— Искате ли, мистър Фут?

— Джъстин, ще ти продам много евтино всяка от тях. Най-много ще трябва да платиш за опаковката.

— Ъ... благодаря ви, Лазарус, но се боя, че тогава те ще плачат пред мен — и аз ще съм този, който ще изпада в нервни кризи. Защо не сменим темата? Как успяхте да осъществите това утрояване, ъ... в нарушение на правилата? Мога ли да попитам? Доктор Хилдегард ръководи организацията си доста строго.

— В случая с тези две ангелчета...

— Сега пък сарказъм...

— ... и изобщо не е оригинален.

— ... аз бях шокиран не по-малко от Нели Хилдегард. Ищар Харди, майката на ей тази...

— Не, тя е *нейната* майка.

— Вие двете сте взаимно заменяеми; освен това ви объркаха в първата седмица след раждането ви, и сега никой не знае кой от вас коя е, дори вие самите.

— Не, аз знам! Понякога тя отива надалеч, но аз винаги си оставам тук.

Лазарус се замисли.

— Може би това е най-кратката формулировка на основите на солипсизма, която някога съм чувал. Запиши я.

— Ако я запиша тази мисъл, ти ще се опиташ да си присвоиш авторството ѝ.

— Просто искам да я съхраня за следващите поколения. Минерва, запиши я ти.

— Записано е, Лазарус.

— Минерва е запазила почти същата памет, която имаше, докато беше компютър. Та бях започнал да разправам: докато Нели беше излязла в отпуск, Ищар временно ръководеше клиниката, така че нямаше проблем да получи достъп до образци от тъканта ми. Тогава аз се намирах в състояние на остра анхедония^[4] и майките на момичетата забъркаха тази каша, за да ми възвърнат интереса към живота. Проблемът беше, че подобни генни операции бяха забранени в клиниката на Секундус. Твърдо ми казаха да не се опитвам да разследвам кой какво е направил. Можеш да питаш Минерва — тя е била сред закононарушителите.

— Лазарус, когато се нанасях в тази черепна кутия, не взех със себе си спомените за тази операция.

— Виждаш ли, Джъстин? Те ми позволяват да знам само това, което според тях е полезно за мен. Възможно е да са прави: оттогава насетне престанах да скучая. Всичко друго съм изпитвал — само не и скука.

— Лори, не усещаш ли някакъв намек?

— Не, просто лошо прикрита нападка. Да я игнорираме с достойнство.

— Първоначално не подозирах за странната си роднинска връзка с тази двойка. Естествено, познавах Ищар и Хамадриад — една от дъщерите на Айра; виждал ли си я?

— Преди години. Очарователно момиче.

— Абсолютно. И двете майки на момичетата са очарователни. Не можех да не разбера, че са бременни — те прекарваха голяма част от времето си с мен. Виждах, че коремите им са се издули, но те си мълчаха, аз също не ги питах за нищо.

Джъстин кимна.

— Право на личен живот.

— Не, просто сдържаност. Никога не съм позволявал на обичаите да ограничават любопитството ми, когато е необходимо. В случая просто бях заинтригуван. Пред мен бяха две момичета, които всеки ден бяха заедно с мен, бях започнал да ги чувствам като дъщери, и изведнъж — издуват се като фараонски щерки и нищо не казват. Така че аз се заредих с търпение и зачаках развитието на събитията. Докато един ден Галахад — той е техният съпруг... Не, не е точно казано...

Както и да е, ще ти стане ясно... Та Галахад ме покани на долния етаж и двете жени ми показаха най-красивите малки червенокоси момиченца, които някога съм виждал.

— Дали да не му спестим някое от разплакванията?

— Вече не сте такива; сега приличате на *мен*.

— А заради *тази* обида заслужава тройна доза плач.

— Все още не загарях нищо; само се зарадвах. И се учудих на приликата между децата — бяха като еднолични близначки...

— Ами ние сме си такива, всъщност заедно с теб сме тризнаци.

— Но след няколко седмици игри с бебетата аз, благодарение на природната си гениалност, започнах да подозирам, че момичетата нещо крият. По това време няхах свои образци в банките със сперма, поне доколкото ми бе известно, но знаех много добре какво може да се направи с безпомощен пациент по време на антигерия. Така чрез непогрешима логика стигнах до погрешен отговор: тези бебета са мои дъщери, родени с помощта на изкуствено оплождане, без да ми се съобщи нищо. Обявих до какъв извод съм стигнал. Но жените отричаха. Обясних им, че не се сърдя, а напротив — *надявах се*, че тези малки ангелчета са мои деца.

— „Ангелчета“!

— Не му обръщай внимание. Той просто се опитва да завърти главата на мистър Фут.

— Имам предвид, че тогава изглеждаха като ангелчета, въпреки че се бяха научили да хапят. Така че аз *исках* да са мои деца и обявих, че ги признавам, давам им името си и им оставям състоянието си. Жените решиха да се посъветват със съучастниците си — Минерва и Галахад. С включването си в заговора Минерва беше рискувала да се претовари над допустимата норма:

— Лазарус, ти *се нуждаеше* от семейство!

— Съвършено вярно, скъпа. Винаги съм се чувствал по-добре, когато съм имал семейство; тогава съм зает с безобидна работа и никога не скучая. Джъстин, споменах ли ти, че Минерва ми позволи да я осиновя?

— А *нас* никой не ни е питал!

— Вижте, деца, съгласно свободните правила в този мравуняк аз мога да се откажа от вас още в тази минута, ако желанието ви е такова. Да прекъсна връзката и да си остана просто ваш генетичен брат —

какъвто съм благодарение на обстоятелства, които са зависели от мен не повече, отколкото от вас. Веднага ще се откажа от всички права над вас двете — само кажете.

Момичетата бързо се спогледаха, след което едната от тях се обади:

— Лазарус...

— Да, Лорелай?

— Лапис Лазули и аз сме обсъждали въпроса и смятаме, че ти си точно този баща, който бихме желали да имаме.

— Благодаря ви, скъпи мои.

— В потвърждение на думите си се отказваме от двукратното плачене с треперещи брадички.

— Радвам се да го чуя.

— Освен това искаме да бъдем гушкани... защото се чувстваме много млади, неопитни и страхливи.

Лазарус примигна.

— Не искам да се чувствате по този начин — никога. Но... Добре, нали може да отложим прегръдките?

— О, разбира се... татко. Нали имаш гост. А може би ти и мистър Фут ще се изкъпете заедно с нас преди вечеря?

— Искаш ли, Джъстин? Къпането с тези калпазанки е мъчително, но и забавно. Не си го позволявам често, защото те превръщат къпането в обществено събитие и прахосват страшно много време покрай него. Решавай сам, не искам да ти извивам ръцете.

— Разбира се, трябва да се изкъпя. Когато ме затвориха в оня кош, бях чист, но преди колко време беше това? Наистина не знам. А банята винаги трябва да бъде обществено събитие, ако има достатъчно време... и хубава компания. Благодаря ви, дами; приемам.

— И аз приемам — намеси се Минерва. — Самопоканвам се. Джъстин, в сравнение със Секундус Терциус е примитивен, но семейната баня е прекрасна и в нея има достатъчно място за социални контакти; декадентска е, както обича да казва Лазарус.

— Аз я проектирах такава, Джъстин. Хубавото водоснабдяване е каймакът на декадентството; винаги се наслаждавам, когато съм в банята.

— Уф... дрехите ми останаха в кабинета на Айра. И тоалетните ми принадлежности. Много съм разсеян, съжалявам.

— Няма значение. Айра може и да се сети да вземе багажа ти, но той също е страшно разсеян. Изобщо не се притеснявай за депилаторите, дезодорантите и одеколоните. Мога да ти заема тога или каквото поискаш.

— Приятелче! Искях да кажа „татко“. Трябва ли и ние да се обличаме за вечеря?

— Викай ми „приятелче“, свикнал съм. Елате в какъвто вид си искате, мили мои... Само козметиката трябва да я одобри мама Хамадриад. А сега, Джъстин, да се върнем към темата за сдобиването ми с тези две дъщери, които всъщност са ми сестри. Шайката генетични пирати си призна всичко и се остави на милостта на съда. Тоест на мен. Така че аз осинових момичетата и ние ги регистрирахме. Както вече казах, когато му дойде времето, данните от регистрацията ще бъдат коригирани. А историята за отказването на Минерва от професията компютър и прехвърлянето ѝ в тяло от плът и кръв е много дълга. Искаш ли да я разкажа накратко, скъпа? Ако желаеш, можеш да допълниш думите ми.

— Добре, татко.

— Да не съм те чул да произнасяш тази дума пак, скъпа; ти вече си голяма жена. Джъстин, когато събудихме това мило същество, биологическата ѝ възраст и размерите ѝ бяха точно като на двете калпазанки пред очите ти. Напомни ми да измеря температурата им, Минерва. Осинових Минерва, защото тя тогава се нуждаеше от баща. За разлика от сега.

— Лазарус, винаги ще се нуждаеш от теб като мой баща.

— Благодаря ти, скъпа, но приемам думите ти само като приятен комплимент. Разкажи на Джъстин историята си.

— Добре. Джъстин, запознат ли сте с теориите, обясняващи възникването на самосъзнание при компютрите.

— С някои от тях. Както ви е известно, аз работя предимно с компютри.

— Позволете ми да кажа в такъв случай, изхождайки от собствения си опит, че всичките тези теории не струва пукната пара. Засега е неизвестно по какъв начин компютрите придобиват самосъзнание, дори самите компютри не са наясно. Ситуацията не се различава особено от хилядолетната загадка за самоосъзнаването на съществата от плът и кръв. Просто *си се случва*. Но доколкото ми е

известно от данните, които се намираха в моята библиотека, сега са в паметта на Атина, самосъзнанието *никога* не прониква в компютри, създадени единствено за дедуктивна логика и математически изчисления, колкото и големи да са въпросните компютри. Обаче машините, проектирани на базата на индуктивната логика, могат да преценяват данните, да изказват хипотези, да проверяват верността им, да ги променят под влияние на новопостъпили данни, да съпоставят по случаен начин резултатите, да правят нови промени — тоест да мислят по начина, по който го правят хората. В такъв случай може да се появи и самосъзнанието. Но аз не знам как и няма компютър, който да го знае. Просто *се случва*. — Тя се усмихна. — Извинявайте, не исках да звуча педантично. Лазарус установи, че мога да се пренеса в клониран човешки мозък с помощта на метод, използван за запазването на паметта на пациентите в подмладителните клиники. Когато обсъждахме проблема, аз разполагах с цялата техническа библиотека на клиниката „Хауард“ на Секундус. Честно казано, бяхме я откраднали. Вече не разполагам с нея. Когато се премествах в това тяло, ми се наложи да се поровя из спомените си и да избира какво да взема със себе си. Така че не помня много от нещата, които направих тогава — както пациентите на подмладителните клиники не знаят какво точно се случва с тях. Подробностите могат да се научат от Атина, която помни всичко. Между другото, на нея не ѝ се е налагало да преживява болезнения процес на самоосъзнаването, тъй като аз оставих у нея частица от себе си; тя смътно си спомня, че някога е била Минерва по същия начин, по който ние, съществата от плът и кръв — Минерва гордо се усмихна, — си спомняме сънищата като нещо не съвсем реално. По аналогичен начин аз си спомням, че някога съм била компютърът Минерва. Спомням си много ярко всичките си контакти с хора, защото реших да ги запазя в паметта си. Но ако някой ме попита как съм управлявала транспортната система на Нови Рим... е, спомням си, че съм го правила, но не и *как* съм го правила. — Тя отново се усмихна. — Това е цялата история за компютъра, който мечтаеше да стане същество от плат и кръв и имаше скъпи приятели, направили мечтата му осъществима. В нито един момент не съжалих; харесва ми да съм същество от плът и кръв и да обичам всеки. — Тя тъжно погледна Джъстин Фут. — Лазарус ви каза истината. Аз никога не съм била временна жена за гостите. Само от три години съм човек.

Ако ме изберете, може да ви се сторя неловка и стеснителна... но не и нерешителна. Аз съм ви много задължена.

— Минерва — обади се Лазарус, — ще го притискаш в ъгъла някой друг път. Ти не разказа на Джъстин това, което той искаше да чуе: как всъщност става номерът.

— О!

— Докато философстваше за зараждането на самосъзнание в компютрите, ти пропусна един според мен ключов момент, върху който мога да хвърля светлина аз, въпреки че не съм компютър. Въпросният ключов момент има еднакво отношение и към хората, и към компютрите. Скъпа моя, уважаеми Джъстин... и вие, двете гениални разбойнички, също можете да слушате... Техниката е анимистична^[5]... „хуманистична“, би трябвало да кажа, но този термин вече е ангажиран за други цели. Всяка машина отразява схващанията на човека, който я е измислил. Така че няма нищо странно в това, че проектираната от човека машина прилича на него; тайната се крие в самото самосъзнание, където и да се намира то. Някога имах походно легло, което обичаше да ме хапе. Не казвам, че беше разумно — просто винаги внимавах, когато се приближавах към него.

Скъпа Минерва, често съм си имал работа с големи компютри, сложни почти колкото теб, но те не бяха придобили самосъзнание. Можеш ли да ми кажеш защо?

— Страхувам се, че не, Лазарус. Ще трябва да питам Атина, когато се приберем.

— Вероятно тя също не знае; никога не е срещала други големи компютри, освен Дора. Капитан Лазули, откога са най-ранните ти спомени? Веднъж някоя от вас двете — ти или съучастничката в многобройните ви престъпления — беше казала, че помни как са я кърмили.

— Разбира се, че помним. А нима това не си го спомнят всички?

— Не. Аз например не си го спомням. Мен са ме кърмили с биберон; не си спомням дори това. Не че си е струвало да го запомня. В резултат на това винаги по-късно не съм можел да погледна женски гърди, без да им се възхитя. Кажете ми — само не говорете едновременно — помните ли точно коя от майките ви е кърмила?

— Разбира се! — отвърна Лорелай възмутено. — Гърдите на мама Ищар бяха големи...

— ... а на мама Хамадриад доста по-малки, дори когато бяха пълни с мляко...

— Обаче количеството на млякото си беше едно и също.

— Вкусът беше друг. Майките ни се редуваха да ни кърмят. За разнообразие.

— Но ние харесвахме и *двата* вкуса! Кажи му, Лаз.

— Достатъчно. Казахте ми всичко, което исках да науча. Джъстин, тези деца са се самоосъзнали и са разбрали за съществуването на останалите хора — поне на майките си — във възраст, в която останалите деца са напълно безпомощни. Което обяснява защо crèches^[6] никога не са работили добре. Трябва ми контрапункт: Минерва, какво си спомняш от времето преди пробуждането на клонираното тяло?

— Нищо, Лазарус. Е, имаше разни странни сънища, когато прехвърлях себе си — моите подбрани спомени — в новото си тяло. Но всичко започна, след като Ищар каза, че клонингът е пораснал достатъчно. Беше точно преди да напусна предишното си тяло и Ищар да ме пробуди. Обаче процесът не беше мигновен. Джъстин, протеиновият мозък не може да приема данните със скоростта на компютър. Ищар ми каза да съм много бавна и внимателна. После за кратко време — от човешка гледна точка — аз се намирах едновременно на две места: в компютъра и тук. След което окончателно напуснах машината, тя се превърна в Атина Палада, а мен Ищар ме събуди. Но клонингът *in vitro*, Лазарус, няма съзнание; той е като плода в утробата. Никакви стимули. Поправка: минимум стимули и нищо такова, което би могло да остави постоянна следа в паметта. Освен ако не се смятат случаите за връщане назад под хипноза.

— Не е необходимо да се взимат под внимание — отвърна Лазарус. — Независимо дали са истина, или не, можем да ги пренебрегнем. Да се съсредоточим върху „минимума стимули“. Миличка, тези големи компютри биха могли да придобият самосъзнание, но не го правят, защото никой не ги обича. Това е всичко. Дали си бебе или суперкомпютър — можеш да придобиеш самосъзнание само благодарение на вниманието, което ти обръщат

околните. По-точно, на любовта. Минерва, тази теория връзва ли се с първите години на съществуването ти?

Минерва се замисли дълбоко.

— Беше преди около сто години от човешка гледна точка... и милион пъти повече според мащабите на един компютър. От записите знам, че съм сглобена няколко години преди Айра да заеме поста си. Но най-ранните ми лични спомени — тях ги запазих за себе си, не ги оставих нито на Атина, нито на компютъра в Нови Рим — са за нетърпението и щастието, с които очаквам следващия си разговор с Айра.

— Мисля, че повече обяснения не са необходими — каза Лазарус. — Бебетата ги кърмят, целуват ги по пръстчетата, разговарят с тях, духат им в пъпчето, разсмиват ги. Компютрите нямат пъпчета, но се нуждаят от не по-малко внимание. Джъстин, Минерва каза, че не е оставила нищо от себе си на компютъра в двореца.

— Вярно е. Когато го напуснах, беше в изправност, програмиран да изпълнява задълженията си, но не му оставих никакви лични спомени, никаква част от мен. Машината не си спомня, че някога е била Минерва — мисля, че така е честно. Лазарус ме предупреди и аз действах възможно най-внимателно, прегледах информацията до последния бит и изтрих всичко необходимо.

— Нещо ми се губи — отбеляза Джъстин Фут. — Всичко това е станало в Нови Рим... но вие сте се събудили тук преди три години?

— Три невероятни години! Виждате ли...

— Позволи ми да те прекъсна, скъпа; аз ще му разкажа как е станал номерът. Но първо... Джъстин, налагало ли ти се е да общуваш с административния компютър в Нови Рим, след като мигрирахме? Разбира се, че ти се е налагало... но случвало ли ти се е да си в кабинета по време, когато мадам *pro tem* председателката го е използвала?

— Да, няколко пъти. Дори вчера... тоест в деня преди тръгването ми. Постоянно забравям, че съм пропуснал времето на пътуването.

— С какво име се обръща тя към машината?

— Не мисля, че използва някакво име. Да, сигурен съм, че не използва.

— Ох, горкичкият!

— Не, Минерва — спокойно се обади Лазарус. — Ти си го оставила в добро здраве. Той просто няма да се пробуди, докато не се появи господин или госпожа, които да го обичат. Може и да не е след много дълго — бодро добави той.

— Може да се случи всеки момент — потвърди Джъстин Фут. — Лазарус, тази стара, ъ... по-добре да не продължавам. Арабела обожава да е център на вниманието. Появява се на публични места и на Колизеума. Изправя се и маха на хората с шалчето си. След спокойния начин, по която управляваше Айра, тя изглежда доста странно.

— Разбирам. Свършено е с нея. Залагам седем към две, че ще я убият през следващите пет години.

— Никакви басове. Аз съм статистик, Лазарус.

— Наистина. Добре, да се върнем към обясненията. Ищар си спретна една спомагателна клиника в двореца. Обяснението ѝ: заради мен, Старейшината. Но всъщност там осъществихме намеренията си. Минерва си избра родители; Ищар открадна образци от тъкани и подправи докладите. През това време кльощавата ни приятелка, дъщеря ми Минерва...

— Тя не е кльощава. Супер си е — за нейните височина, телосложение и биологична възраст...

— ... и си е закръглена, където си трябва!

— ... дублира личността си на борда на моята яхта „Дора“. Всички необходими операции се осъществяваха от мое име, аз плащах, така че никой не посмя да се поинтересува защо на Старейшината (нали знаете, че възрастните са на почит, особено сред Хауардовците) му е изтрябвал огромен компютър в яхтата, в която вече се намира един от най-модерните компютри в цялата Галактика. През това време горе, във вилата ми на покрива, където *никой* не можеше да влиза без мое разрешение, растеше клонингът — в една стая, която иначе не използвах.

Когато настъпи времето на миграцията, доста големият куфар с доста малкия клонинг вътре потегли към космодрума като част от моя багаж и бе натоварен в „Дора“, без да бъде отварян — нали принадлежеше на председателя... помните, че не върнах на Арабела председателското чукче, докато корабите ни не излетяха в космоса; аз, Айра и останалите от компанията потеглихме последни.

Докато качвах клонинга на борда, Минерва напусна административния компютър и окончателно се пресели в „Дора“. При това тя успя да съхрани всичките си спомени, Голямата библиотека и пълния архив на клиниката „Хауард“, в това число секретните и конфиденциални данни. Джъстин, това беше най-хубавата ми и чисто свършена незаконна афера за времето след открадването на „Ню Фронттиърс“. Но аз не ти разказвам тази история, за да се похваля — или поне не само затова, — а за да разбере наистина ли бяхме толкова ловки, колкото ни се струваше. Чул ли си някакви слухове? Ти самият нищо ли не заподозря? А Арабела?

— Сигурен съм, че Арабела не знае нищо. Нито пък съм чул Нели Хидергард да има някакви здравословни проблеми. Мм... но аз имах известни подозрения.

— Наистина ли? И къде сме се издънили?

— „Издънили“? Не е точната дума, Лазарус. Минерва, помните ли как протичаха разговорите ни по времето, когато Айра беше председател?

— В най-дружелюбен тон, Джъстин. Вие винаги ми обяснявахте какво точно искате, вместо просто да ми дадете команда. После винаги си бърбяхте с мен, бяхме много мил и за никъде не бързахте. Ето защо запазих най-топли спомени за вас.

— Именно поради това, Лазарус, почувствах, че има нещо гнило. Седмица след потеглянето ви ми се наложи да се обърна за нещо към административния компютър. Представете си следната ситуация: имате стар приятел с приятен глас — той не се е променил, Минерва; познах го, макар че бях озадачен от външността ви. Отивате при този свой стар приятел, и изведнъж ви отговарят монотонно, без никакво чувство: „ПРОГРАМАТА ОТСЪСТВА... ПОВТОРЕТЕ... ВЪВЕДЕТЕ ПРОГРАМАТА“. Няма да е трудно да се досетите, че старият ви приятел е мъртъв. — Той се усмихна на Минерва. — Трудно е да опиша каква бе радостта ми, когато узнах, че този мой стар приятел се е преродил като младо красиво момиче.

Минерва стисна ръката му; страните ѝ леко се зачервиха, но не каза нищо.

— Хм... Джъстин, спомена ли на някого за това?

— Прародителю, да не ме мислите за глупак? Знам си работата.

— Моля за извинение. Не си глупак, стига да не се върнеш да работиш за старата кранта.

— А кога ще дойде следващата вълна емигранти? Мъчно ми е да изоставям работата си, след като съм посветил толкова време на изучаването на живота ви. А и изобщо не си представям живота си без личната си библиотека.

— Така или иначе, сър, едва ли тук ще се отбие някое такси в този късен час. Да обсъдим въпроса по-късно — обади се Лазарус и добави: — А ето го и нашия дом.

Джъстин Фут хвърли поглед към къщата, заобиколена от дървета, и се обърна към Минерва:

— Не разбрах нещо, което казахте по-рано, братовчедке. Вие заявихте, че сте ми много задължена заради милия начин, по който съм се държал към вас в Нови Рим. Но вие бяхте не по-малко любезна към мен. По-скоро аз съм ви задължен — винаги сте ми оказвали необходимата помощ.

Вместо да отговори, Минерва погледна към Лазарус.

— Това си е твоя работа, скъпа — отвърна той.

Минерва въздъхна и каза:

— Възнамерявам да кръстя децата — те ще бъдат дваисет и три — на имената на дваисет и тримата си родители.

— Така ли? Изглежда ми напълно уместно.

— Вие не сте ми братовчед, Джъстин, а сте ми баща. Един от бащите ми.

[1] От англ. boon dock — Весело пристанище. — *Бел.прев.* ↑

[2] В оригинала — игра на думи с името Лази и думата „мързелив“ (lazy), която на английски се произнася „лейзи“. — *Бел.прев.* ↑

[3] Merde (фр.) — в съвременния френски език думата се използва като универсална ругатня. — *Бел.прев.* ↑

[4] Производно от хедонизъм — етическо учение, доктрина, която признава удоволствието за цел и висше благо на човешкия живот. — *Бел.прев.* ↑

[5] От анимизъм — одухотворяване на природните явления, първобитна вяра, че всичко в природата има душа. — *Бел.прев.* ↑

[6] Crèche (фр.) — детска ясла. — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА XIV

ВАКХАНАЛИЯ^[1]

Пътеката преминаваше през горичката от дяволски дървета в северния край на Буундок, след което завиваше надясно, към дома на Лазарус Лонг, но аз едва забелязах всичко това, защото бях зашеметен от изявлението на Минерва Лонг. Аз съм неин баща? Аз?

— Затвори си устата, синко — каза Старейшината, — става течение. Скъпа, ти го поразя.

— О, боже!

— Престани да се правиш на изплашена сърничка или ще бъда принуден да те хвана за носа и да ти излея в устата две унции^[2] осемдесет градусов алкохол, разреден с плодов сок. Не си направил нищо лошо. Представлява ли интерес за теб алкохолът, Джъстин?

— Да — отвърнах с копнеж. — Когато бях млад, се интересувах от едно-единствено нещо освен алкохола.

— Ако въпросното друго нещо не са жените, ще трябва да ти намерим уютна монашеска килия, където да си се напиваш на спокойствие. И все пак са жените — познавам те по-добре, отколкото предполагаш. Както и да е, ще изпием по едно. Само без участието на тези двете — те са потенциални алкохолички.

— Клевета...

— ... макар за съжаление да има нещо вярно...

— ... но ние постъпихме така само веднъж...

— ... и никога няма да се повтори!

— Не се предавайте толкова лесно, деца. По-добре да знаете колко можете да носите, отколкото след време да закъсате заради невежеството си. Ще пораснете, ще понатрупате някой друг килограм — и вече ще можете да се справяте с алкохола. Стига Ищар да не е объркала нещо в гените ви, но не вярвам. Да се върнем на въпроса, Джъстин. Да, ти си един от родителите на Минерва. И това е голям

комплимент за теб, тъй като всичките двајсет и три хромозомни двойки бяха избрани след анализ на образците от тъкани на хиляди свършени хора. Извършихме колосални математически изчисления, за да отчетем резултата от всички възможни комбинации. Прибави и познанията на Ищар в генетиката и няколко незначителни съвета от моя страна; нашата скъпа приятелка стана точно такава, каквато искаше да бъде.

Замислих се и реших, че проблемите трябва да са били доста повече, отколкото при обикновено раждане. От унеса ме извади докосването на Минерва. Лазарус продължаваше да говори:

— Минерва можеше да си избере мъжко тяло, двуметров ръст, тегло над сто килограма... Но тя предпочете да бъде такава, каквато е: стройна и стеснителна жена... Всъщност за стеснителността не съм много сигурен. Какво ще кажеш, скъпа?

— Лазарус, никой не знае кои гени са носители на това качество. Обаче смятам, че съм го наследила от Хамадриад.

— Аз пък смятам, че е от компютъра, който познавах... при това си прибрала стеснителността си оттам изцяло — в Атина безспорно няма и капка свян. Както и да е. Някои от родителите на Минерва вече са мъртви; други са живи, но изобщо не подозират, че са станали донори на образци от тъканта си. Трети — като мен и Хамадриад — са хем живи, хем знаят, че са родители донори. Ще срещнеш някои от останалите родители, Джъстин — те живеят на Терциус и за тях случилото се не е тайна. Но Минерва няма близка роднинска връзка с никой от тях. Какво е една двајсет и трета? Генетикът консултант дори не би използвал помощта на компютър, веднага ще каже, че рискът е абсолютно приемлив. Още повече че сред предшествениците на родителите на Минерва не са известни хора с увреждания. Ти можеш да й направиш дете без никакви притеснения. Аз също мога.

— Но ти ми отказа! — Изведнъж стеснителността на Минерва изчезна, а в очите ѝ проблесна гняв. Реакцията ѝ на думите на Лазарус ме смая.

— Хайде, хайде, скъпа! Та тогава ти беше само на година! Още не беше достатъчно голяма, въпреки че Ищар се погрижи първата менструация на клонинга да бъде още преди ти да се пренесеш в него. Попитай ме друг път; може да останеш изненадана. Джъстин, просто исках да хвърля светлина върху роднинската ви връзка с Минерва.

Подобна връзка съществува, да, но е достатъчно малка, за да може да изпитвате помежду си и други чувства, освен роднински.

— Поласкан и зарадван съм — отвърнах аз, — обаче не мога да разбера защо сте избрали точно мен.

— Ако искаш да узнаеш коя твоя хромозомна двойка е използвана и защо, обърни се към Ищар, тя ще се консултира с Атина и ще ти каже. Съмнявам се, че Минерва все още помни тези подробности.

— Но аз *помня*! Реших да запазя тези спомени. Джъстин, исках да притежавам математически способности. Трябваше да избирам между вас и професор Оуенс. Избрах вас, защото сте ми приятел.

Виж ти! Джек Харди-Оуенс е блестящ теоретик. В сравнение с него аз съм най-обикновен математик.

— Каквито и да са били причините, скъпа братовчедке, аз съм щастлив, че сте ме избрал за един от своите родители донори.

— Кацаме! — обяви едно от червенокосите момичета, Лапис Лазули. Малката нула-гравитационна лодка се приземи. Изненадващо бе, че една нова колония разполага с подобно най-модерно средство за придвижване.

— Благодаря ви, капитане! — отвърна Лазарус.

Близначките изскочиха от лодката. Аз и Старейшината помогнахме на Минерва да слезе. Тя прие с изящно достойнство съвсем ненужната наша подкрепа — друг изненадващ за мен аспект на колониалния живот; в Нови Рим предпочитат да минават без подобни архаични церемонии.

За пореден път установявах, че обитателите на Буундок са поучливи и по-церемониални от жителите на Секундус. Предполагам, че представите ми за живота в пограничните райони се бяха изградили чрез прочетените от мен множество романи, в които брадати сурови мъже отблъскват нападенията на диви и опасни животни, докато мулетата отнасят бързо закритите фургони към далечния хоризонт.

— Хъмпти-Дъмпти, *марш в леглото!* — нареди капитан Лазули. Нула-гравитационната лодка се повдигна и с клатушкане отлетя нанякъде. Момичетата се приближиха към нас, едната хвана ръката ми, другата се хвана за Лазарус, Минерва тръгна между двама ни. Бих съсредоточил цялото си внимание върху луничавите червенокоски, ако Минерва не бе наоколо. Не че чак толкова обичам децата; според мен

някои от тях са направо ужасни, особено ако са преждевременно развили се. Но в конкретния случай намирах интелекта на децата по-скоро за очарователен, отколкото дразнещ. Освен това откривах в забавните им детски личица чертите на Старейшината и ако бях сам в момента, сигурно нямаше да спра да се смея.

— Момент — изрекох аз и дръпнах Лорелай за ръката. Всички се спряха. Погледнах отново към сградата. — Лазарус, а кой е архитектът?

— Не знам — отвърна Старейшината. — Вече над четири хиляди години откакто не е между живите. Оригиналът принадлежи на някой от големците на Помпей — град, разрушен преди четирийсет века. Видях възстановения модел на тази къща в музея на един град, наречен Денвър, и веднага направих няколко снимки. Просто ми хареса. Естествено, снимките отдавна са се изгубили. Обаче, когато разказах за сградата на Атина, тя изрови от историческата секция на архивите си руините на постройката и с помощта на моето описание проектира къщата. Построихме няколко по-малки модела, като, естествено, спазихме съвършените пропорции. После Атина го изгради с помощта на радиоуправляеми елементи. Страшно удобно е за тукашния климат — той е почти същият като в древния Помпей. Освен това аз предпочитам къщите с вътрешни дворове. По-сигурно е, дори когато живееш на безопасно място.

— Между другото, къде е Атина? Главният компютър, имам предвид.

— Тук. Тя построи подземните етажи, докато все още се намираше в „Дора“. Премести се в тях и после изгради над себе си нашия дом.

— Компютърът предпочита да се чувства в безопасност и да е близо до хората, с които общува — простичко рече Минерва. — Лазарус... извинявай, скъпи, но ти нещо си се объркал. Тези събития се случиха не преди три години, а доста по-отдавна.

— Уф, да, наистина. Минерва, когато станеш на моите години — а на теб несъмнено ти предстои дълъг живот — и ти ще бъркаш последователността на събитията. Късата памет на съществата от плът и кръв е нещо, което е трябвало да приемеш още преди да се преселиш

в новото си тяло. Поправка, Джъстин — Минерва проектира сградата, не Атина.

— Атина е тази, която я построи — уточни Минерва. — Оставих на нея всички технологични подробности, запазих за себе си само най-общи спомени.

— Който и да е строителят, съоръжението е прекрасно — казах аз.

Внезапно се разстроих. Едно е да възприемеш объркващата идея, че младата жена пред теб някога е била компютър и да си спомниш, че някога, на много светлинни години разстояние, си работил с този компютър. Но нашият разговор изведнъж ме накара да почувствам в сърцето си, че очарователното момиче, чиято топла ръка лежеше в дланта ми, наистина до неотдавна е била компютър и е проектирала сградата. Този факт ме разтърси — въпреки че съм стар историограф и загубих способността си да се учудвам още преди първото подмладяване.

Влязох в сградата и смущението ми моментално се изпари, защото върху нас се нахвърлиха две прекрасни млади жени и започнаха да ни целуват. Познах едната веднага щом чух името ѝ — дъщерята на Айра, Хамадриад, която наистина изглеждаше като дриада^[3]. Другата бе стройна блондинка, чието име — Ищар — също ми бе познато. В стаята имаше и мъж, не по-малко красив от двете жени. Стори ми се, че и с него сме се виждали вече, макар да не можех да си спомня кога и къде. Червенокосите близначки също използваха случая да ме разцелуват хубаво, тъй като не бяха имали възможността да го сторят по-рано.

Целувките, с които се поздравяват в Буундок нямат нищо общо с ритуалните докосвания с устни, които се практикуват в Нови Рим. Дори близначките ме целуваха по такъв начин, че нито за миг не бих могъл да се усъмня в половата им принадлежност; получавал съм далеч по-безобидни целувки от зрели жени, които са имали много сериозни намерения спрямо мен. Обаче най-много ме смая младият човек, който се представи като Галахад. Той ме прегърна и след като ме целуна и по двете бузи, последва целува и по устата ми. Въпреки

изненадата си се опитах да отговоря по възможно най-добрия начин, на който съм способен.

Вместо да ме пусне да се отдръпна, той ме хлопна по гърба и рече:

— Джъстин, просто не мога да повярвам, че те виждам отново! Това е прекрасно!

Дръпнах се назад, за да го огледам добре. Трябва да съм го зяпал с недоумение, защото той примигна, а после каза тъжно:

— Иш, избързах с хвалбите! Хамадрага, дай ми кърпичка, да си поплача. Той ме е *забравил*... след всичките неща, които ми каза навремето.

— Обадия Джонс! — спомних си. — Какво правиш тук?

— Плача, след като бях унижен пред цялото си семейство.

Не знам от колко отдавна не се бяхме виждали. Може би поне от век — оттогава не бях стъпвал в хауардовското университетско градче. По онова време Обадия беше блестящ специалист по древни култури, млад, с великолепно чувство за хумор. Порових се из паметта си и си припомних за седемте часа, прекарани с него и с още двама учени — за щастие от женски пол. Не можех да си припомня нито лицата, нито имената на дамите. Но неговият игрив и весел характер помнех прекрасно — той бе доста приятна компания.

— Обадия — изрекох строго, — защо се наричаш Галахад? Пак ли се криеш от полицията? Лазарус, аз сам обезпокоен от присъствието на този мошеник във вашия дом. Дръжте под око дъщерите си!

— Ах, това *име* — понижи гласа си Галахад. — Недей да го повтаряш, Джъстин. Аз се промених, смених и името си. Нали няма да ме издадеш? Обещай ми, приятелю! — Той се усмихна и продължи с обичайния си тон: — Да отидем оттатък да пийнем по чаша ром. Лази, коя е дежурна днес?

— Лори. Денят е четен. Но аз ще ѝ помогна. Да разреда ли рома?

— По-добре му сложи подправки. Искам да организираме посрещането, с което Борджиите са удостоявали старите си приятели.

— Непременно, чичо Глупи. А кои са тия Борджии?

— Известно семейство. С него са свързани най-великите дни на възходи и падение в историята на Старата Земя, захарче мое.

Хауардовците на своето време. Те са се държали много любезно с гостите си. Аз съм техен потомък и съм наследил семейните им тайни.

— Лаз — обади се Лазарус, — помоли Атина да ти разкаже за Борджиите, докато приготвяш питието за Джъстин.

— Разбрах; той отново се майтапи...

— ... заради което ще го гъделичкаме...

— ... докато не му потекат сълзи...

— ... и не почне да моли за пощада...

— ... и не обещае да се държи прилично...

— ... нямаме никакви проблеми с него. Хайде, Лази.

Буундок ми се стори по-приятен и впечатляващ, отколкото очаквах. От над деветдесетте хиляди кандидати за първата вълна преселници Айра и Лазарус избраха само седем хиляди, поради което населението на Терциус в дадения момент едва ли надхвърляше десет хиляди души.

В Буундок живееха само неколкостотин души. В центъра му бяха разположени няколко ниски постройките за обществени или полуобществени прояви. Повечето колонисти бяха разпръснати из различни селища. Къщата на Лазарус Лонг беше безспорно най-впечатляващото съоръжение, което бях забелязал на планетата — ако не се броят пресеченият конус на огромната яхта на Старейшината и още по-големият транспортен космически кораб, разположени на космодрума, където беше и моят автоколет.

(Космодрумът беше равнина с площ няколко квадратни километра. Всъщност названието „космодрум“ бе преувеличено. Не се забелязваше нито едно складово помещение. Но автомаяк сигурно имаше; не го бях видял, но едва ли бих се приземил толкова безпроблемно, ако липсваше.)

Домът на Старейшината се открояваше сред недовършените постройките в селището. Очевидно живелият преди векове римлянин е бил отличен архитект. Сградата беше двуетажна с вътрешна градина. На всеки етаж бяха разположени между дванайсет и шестнайсет големи стаи плюс обичайните спомагателни помещения. Но за какво са му на осемчленно семейство два-сет и четири или повече стаи? Подобно пространство би подходило на някакъв богаташ от Нови

Рим, за да задоволи егото му, но в новосъздадената колония изглеждаше неуместно, а и изобщо не се връзваше с представата ми за Старейшината, изградена след задълбочено изследване на живота му.

Обяснението се оказа много просто. Помещенията в половината сграда бяха заети от подмладителната клиника и от болницата; в тях можеше да се влезе направо от улицата. Броят на семейните стаи не беше константен; стените между тях бяха подвижни. При увеличаване на потребностите на колонията или на числеността на семейството имаше готовност за преместването на клиниката и болничния отсек някъде наблизо в града.

(Провървя ми — когато пристигнах, нямаше пациенти нито в клиниката, нито в болницата. В противен случай повечето от възрастните членове на семейството щяха да са доста заети.)

Броят на членовете на семейството изглеждаше също толкова неопределен, колкото и броят на стаите. Предположих, че обитателите са осем: трима мъже — Старейшината, Айра и Галахад; три жени — Ищар, Хамадриад и Минерва; две деца — Лорелай Ли и Лапис Лазули. Оказа се, че има още две момиченца, току-що проходили, както и малко момченце. Освен това аз не бях нито първият, нито последният, поканен да живее в дома за неопределено време. Не беше ясно и дали подобен престой означава, че съм гост на семейството, или че съм негов член.

Отношенията вътре в семейството също бяха крайно неразбираеми. Колонистите винаги си имат семейства. Колонист-самотник — в тази фраза има вътрешно противоречие. Но на Терциус всички колонисти бяха Хауардовци, а сред нас са разпространени най-различни видове брак, с изключение може би само на пожизнената моногамия.

На Терциус нямаше никакви закони относно брака; Старейшината беше решил, че не са необходими. Малкото закони, действащи на планетата, бяха отбелязани в миграционния договор, съставен от Айра и Лазарус. Съдържанието му включваше обичайните договорености със земевладелците и определяше ръководителя на колонията за абсолютен арбитър, докато не подаде оставка. Но в документа нямаше нито дума за брака и семейните взаимоотношения. Колонистите регистрираха новородените, както бе прието сред Хауардовците, а компютърът Атина играеше ролята на архивар. При

прегледа на записите установих, че вместо да се изброяват предшествениците на децата, в документацията се нанася генетичен класификационен код — система, която генетиците на Семействата от векове настояваха да бъде въведена (и аз бях съгласен с тях), но която изискваше специалистите по генеалогия наистина здраво да се трудят. Особено ако бракът не е регистриран, което се случваше от време на време.

Открих една двойка с единайсет деца: шест негови, пет нейни и нито едно съвместно. Направих си извода от кодовете им, които бяха абсолютно несъвместими. По-късно се запознах с тях — прекрасно семейство, процъфтяваща ферма и никакъв признак, че сред тайфата деца има някое, което да не признава двамата за свои родители.

Обаче семейството на Старейшината беше още по-неопределено. Естествено, генетичните предшественици се документираха при всяко раждане, но... кой за кого беше женен?

Банята им наистина беше „декадентска“, както ми бе обещано. Състоеше се от салон и освежител и беше предназначена за почивка и развлечение на семейството. Заемаше изцяло една от страните на първия етаж. Вътрешните стени лесно се махаха и при топло време банята бе отворена откъм градината (когато пристигнах навън бе топло).

От обстановката би останал доволен и най-придирчивият сибарит: в центъра на помещението, точно срещу фонтана в градината, също имаше фонтан. И двата бяха оградени от широк ръб, на който човек можеше да седне, да отпусне уморените си крака и да се наслади на напитката си. В единия ъгъл имаше сауна, в другия — душеве, покрай тях — сложен пулт за управление. В залата имаше и дълъг басейн; в единия му край — син на цвят — водата достигаше до коленете, а в другия — червен — дълбочината бе до брадичката. От двете страни на басейна беше разположена по една вана — доста обширна за сам човек, но напълно удобна за двама или трима. Забелязваха се кушетки, на които човек би могъл да подремне, докато същевременно е потопил във водата уморените си нозе; имаше и козметична маса с дуо-огледало, в което човек след помощ от Атина можеше да види не само лицето си, но и тила си; единият ъгъл бе

покрит с мек килим, върху който бяха натрупани множество възглавнички — големи и малки, твърди и меки. Естествено, и барът с освежаващи напитки бе налице... Ако съм пропуснал нещо, то вината е моя, а не на проектанта. Всички останали, по-обичайни методи за наслада също бяха подръка.

В началото не забелязах, че в осветяването на банята има някаква система, но по-късно разбрах, че Атина постоянно променя нивото на осветеност във всичките части на голямата стая в зависимост от събитията, които се случват: по-ярка светлина за тези, които се изправят, по-слаба — за желаещите да подремнат и така нататък. Компютърът се съобразяваше и с личните молби: около червенокосите главички на близначките винаги имаше облак светлина, където и да се намират.

В банята и в градината звучеше тиха музика, която се подбираше от Атина, освен ако някой не я помолеше за нещо различно... Този компютър сякаш пазеше в паметта си цялата музика, която някога е била написана. Атина можеше да пее в хор с близначките и същевременно да взима участие в три отделни разговора, водещи се в три различни части на банята. Самоосъзнал се компютър от нейната класа — способен да управлява Секундус — би могъл, разбира се, да води и още повече разговори едновременно, но аз за пръв път имах възможността да наблюдавам на живо как става това — не се случва често големите компютри да бъдат членове на семейство.

Останалата част от къщата почти не беше автоматизирана. Не че не беше във възможностите на Атина — просто въпрос на вкус. Домакините ми си готвеха сами, а Атина просто наблюдаваше нищо да не изгори и засичаше времето за приготвяне на дадено ястие. Тя на два пъти извика Хамадриад от банята в кухнята; втория път жената излетя навън гола и мокра, без да има време дори да си облече халата.

Къпането с Лази и Лори наистина се оказа забавно, но изморително, тъй като те пискаха, кикотеха се и бърбореха в обичайния си маниер, като изговаряха всяка фраза заедно, но редувайки се. Реших, че те имат телепатична връзка помежду си и дори заподозрях, че понякога могат да четат мислите и на хората около себе си. Обаче не се опитах да разбера дали догадките ми са верни.

Първо ме намазаха целия с благоуханен течен сапун и настояха за същата услуга от мен, а когато се опитах да им откажа, ме

заплашиха с „плач и треперене на брадичките“. Накрая заявиха, че чичо Глупи (старият ми приятел Обадия, понастоящем Галахад) ги къпе по-хубаво, въпреки че на всеки е известно колко мързелив е *той*. А може би не ги харесвам достатъчно, за да искам да им разтрия хубаво гърба? Ако се ожения за тях, ще ми се наложи да летя на техния кораб; разбира се, те са още девствени — не защото нямат възможност да се освободят от девствеността си, да не съм се притеснявал за това, тъй като мама Хамадриад и мама Ищар ги въвеждат в тънкостите на сексуалността и охотно ще ускорят обучението им, ако поискам да се ожения за тях... Нали, мамо Хамадриад? Кажи му!

Хамадриад, която на метър разстояние от нас сапунисваше Айра, увери момичетата, че точно така ще постъпи, ако те ме убедят да се ожения за тях по-бързо. Знаех, че девойките се шегуват с мен, а майка им — една от майките им — се включва в играта им, но все пак се замислих — дали не пропускам великолепна възможност? Лазарус бе достатъчно близо, за да чуе всичко, но не им нареди да спрат да ме дразнят, а вместо това ме посъветва да не сключвам с тях договор за по-дълго от десет години, тъй като такава е горната граница на евентуалния им интерес към мен. Момичетата се възмутиха от изявлението му, но той им каза, че е най-добре да си измият краката, ако са решили да се омъжват същата вечер. Те се раздразниха още повече, прекъснаха къпането ми и го нападнаха от двете му страни.

Подхванал опитващите се да се съпротивляват момичета под мишниците си, Лазарус се поинтересува дали приемам да съм им настойник, или просто да ги хвърли в дълбокия край на басейна.

Наложи се да се приема. Измихме се под душовете и се насочихме към басейна. Тъкмо бях влязъл до раменете във водата и придържах момичетата, които не достигаха до дъното, когато нечий длани закриха очите ми.

— Лельо Тами! — извикаха момичетата и бяха извън басейна още преди да успея да се обърна.

Пред мен бе Тамара Спърлинг. Мислех си, че е на Секундус и се наслаждава на живота в провинцията. Тамара Великолепната, Тамара Уникалната — най-великият артист в своята професия, и то не само според мен. Сигурен съм, че имаше и много други мъже, които се обрекоха на безбрачие, след като тя напусна Нови Рим.

Тя бе влязла в къщата, беше видяла къпещото се семейство, бе хвърлила роклята си в градината и дори без да има време да свали сандалите си, беше закрила очите ми с длани.

Защо? Ние често бяхме вечеряли заедно и — ако може да се вярва на чутото от мен същия следобед — тя бе готова живее заедно с мен, ако го желая. Дали го *желаех*? Петдесет години по-рано при всяка наша среща ѝ бях предлагал брачен договор на каквито поиска условия и бях спрял чак след като тя търпеливо и с мек тон ми обясни, че не иска да има повече деца и не възнамерява да се омъжва отново.

И ето че пак беше пред мен — подмладена (не че това имаше значение), изглеждаща млада и изпълнена със сили... и колонистка. Зачудих се кой ли я бе убедил да емигрира? Завидях му — трябваше да е някой със свръхчовешки способности. Както и да е — ако Тамара беше готова да раздели с мен леглото си, дори само за една нощ — заради старото ни познанство, аз с радост бях приел този дар на боговете. Тамара! Името ѝ звучеше като камбанен звън за мен.

Тя разцелува двете мокри момичета, а после скочи във водата и целуна и мен.

— Скъпи мой — прошепна меко, — скъпи! Когато чух, че си тук, на бегот се втурнах насам. *Ми ларона д'вашти мийд ду?*

— Да! И всяка друга нощ, в която си свободна.

— Не толкова бързо по английски, *дорийт ми*; уча го — бавно, защото дъщеря ми иска помощниците ѝ в клиниката за подмладяване да говорят на език, непознат за повечето от пациентите... и защото в нашето семейство се говори по-скоро на английски, отколкото на галакта.

— Значи сега си подмладител? И имаш дъщеря тук?

— Ищар, *детер ми*; не знаеше ли, *пецан ми-ми*? Не, само медицинска сестра съм. Но се уча и Ищар казва — надява се, че ще стана помощник-техник след половин шепа години. Прекрасно — не е ли?

— Да, прекрасно е. Но каква загуба за изкуството!

— *Бланджор* — рече тя радостно и разроши мократа ми коса. — Тук даже подмладена — забеляза ли? — с изкуството не мога да се изхраня. Прекалено много желаещи, мили, млади и красиви... — Близначките, които стояха около нас и слушаха, замръзнаха за момент. Тамара ги прегърна и ги притегли към себе си. — Ето ти пример. Това

са ми внучките. Нетърпеливи са да израснат по-високи, за да могат да легнат и пак да станат ниски. — Тя целуна и двете. — Какви огнени къдрици имат. Аз нямам.

Започнах да обяснявам, че нито възрастта, нито червените къдрици имат значение, но се усетих, че подобен комплимент за Тамара можеше да стане причина за „плач с треперещи брадички“. Късно — фонтанът отново изригна:

— Лельо Тами, ние не сме нетърпеливи...

— ... само практични и подготвени...

— ... във всеки случай *той* не иска да се омъжи за нас...

— ... той просто ни дразни...

— ... и ти *не можеш* да бъдеш наша баба...

— ... защото тогава щеше да си баба и на нашето старче приятелче...

— ... което е нелогично, невъзможно и смешно...

— ... затова си оставаш просто нашата „леля Тами“.

Щях да сметна логиката им за двойна ентимема^[4], ако не беше тоталният безпорядък в разсъжденията им; все пак се съгласих с тях, защото не можех да си представя Тамара като баба на Старейшината. Така че смених темата:

— Тамара, скъпа, ще ми позволиш ли да ти сваля сандалите и да ги изнеса навън и да ги сложа да се сушат?

Не се наложи Тамара да ми отговаря.

— Трябва да побързаме, за да успеем навреме...

— ... защото мама Хамадриад приключва с лицето му и ще се прехвърли на гърдите му...

— ... и ако не побързаме ще се наложи да отидем на вечеря абсолютно голи...

— ... а на парти не се отива *никога* в подобен вид...

— ... и вие двамата е добре да побързате...

— ... защото приятелчето ще хвърли яденето на прасетата. Извинявайте!

Измъкнах се от басейна и Тамара заразтрива гърба ми. Това не беше наложително, тъй като наблизко имаше сешоарна, но когато Тамара ми предложи нещо, винаги отговарям с „да“. Подсушаването отне известно време: докосвахме се един-друг и разговаряхме. Нима може човек да си прекара времето по по-приятен начин?

Когато приключихме, се запитах дали да не използвам козметика (по принцип не употребявам козметични препарати често, ограничавам се с депилатори), но в този момент една от близначките се върна тичешком и ми връчи синя хламида. Изрече запъхтяно:

— Лазарус ви предлага тази дреха; ако не ви хареса, ще ви донеса нещо друго, но всъщност може и да не обличате нищо, тъй като през нощта е топло, а и вие сте член на семейството ни, защото сте баща на Минерва, значи сте един от нас.

Стори ми се, че открих известна закономерност в разположението на луничките.

— Благодаря ти, Лорелай, ще облека хламидата.

Винаги съм смятал, че в домове с достатъчно свободни нрави, особено когато вечер е топло, човек може да ходи облечен както си иска. Но аз бях почетен гост и не можех да се явя на вечеря необлечен, макар и да се намирах сред „семейството си“.

— Очакваме ви, само дето аз съм капитан Лазули, но всъщност е все едно, защото аз съм тя. Извинявайте. — Тя моментално изчезна.

Облякох хламидата, после излязохме в градината и взехме роклята на Тамара — тя беше в същия син цвят, както и моята дреха, а благоуханието, носещо се от нея, напомняше за златния век в Древна Елада. Не рокля, а синя мъгла. Беше по-дълга от хламидата ми, което също беше уместно: в Древна Гърция, по време на златната ѝ ера, мъжете са носили по-къси дрехи от жените, обратно на обичаите на Секундус (още не знаех каква е модата на Терциус). Ние си подхождахме един с друг и аз се чувствах щастлив.

Случайност? Когато Старейшината е наблизо, „случайностите“ никога не са случайни.

Вечеряхме в градината; всяка двойка седеше на един от диваните, подредени във формата на шестоъгълник, за шеста страна на който служеше фонтанът. Атина управляваше танца на водата и на цветните светлини в нея. Всички жени с изключение на Тамара помагаха в поднасянето на храната; сервитьорки бяха Лори и Лази — и без това никой не можеше да ги накара да си седят спокойно на дивана. Когато празненството започна, Айра седеше с Минерва, Лазарус — с Ищар, Галахад — с Хамадриад, а близначките — заедно. Но жените обикаляха масите като шахматисти по време на сеанс, сменяха местата си, изпиваха по няколко глътки и след кратка прегръдка продължаваха

нататък. Всички, освен Тамара, чийто допир усещах с коленете си през цялото време на празненството. Беше чудесно, че тя не се местеше; аз не съм стеснителен, но предпочитам да не показвам галантността си, освен ако не е необходимо. Просто ми беше приятно да усещам допира на топлото ѝ тяло.

През това време до Лазарус, който в началото седеше до Ищар, седна Минерва, после я смени една от близначките, не съм сигурен точно коя, и така нататък.

Няма да описвам празненството; ще кажа само, че не съм очаквал подобно нещо в нововъзникнала колония и ще добавя, че ми се е налагало да плащам в знаменитите ресторанти на Нови Рим значително по-скъпо за далеч по-лоша вечеря.

Всички, освен Лазарус и сестрите му, бяха в цветни псевдогръцки облекла. Лазарус бе облечен като шотландски главатар от преди две и половина хилядолетия: шотландска пола и шапка, кожена кесия, кама. Имаше и широк меч с две остриета, който бе оставил настрана, но така, че да му е подръка, сякаш очакваше, че ще му се наложи да го използва. Мога да гарантирам, че по законите на отдавна забравените шотландски кланове той нямаше никакво право да се облича като вожд. Съмнявам се и че изобщо имаше право да носи шотландски дрехи. Веднъж той беше казал, че е „наполовина шотландско уиски, наполовина сода“; друг път беше споменал пред Айра Уедърал, че за пръв път е облякъл шотландска поличка по времето (малко преди полета на „Ню Фронтиърс“), когато такъв стил бил популярен в родината му, сетне установил, че дрехата му харесва и започнал да я носи навсякъде, където местните обичаи го позволяват.

В тази нощ разкошната му премяна бе допълнена от внушителни мустаци.

Неговите сестри близначки бяха облечени по абсолютно същия начин. Още се чудя дали беше в моя чест, да ме впечатлят ли искаха, или просто да ме развеселят. А може би и трите неща едновременно.

С удоволствие бих прекарал тези три часа в уединение — щях да храня Тамара и да ѝ позволя да храни мен, щях да се наслаждавам на душевния покой, предизвикан от допира на тялото ѝ. Но Старейшината разчиташе, че ние, членовете на този затворен кръг (а той наистина

беше затворен, защото сега гласът на Атина се чуваше откъм фонтана), ще си правим компания и ще водим разговори, както е прието в светските салони в Нови Рим. Тъй и постъпихме; бяхме се потопили в атмосфера на всеобща нежна хармония с неочаквани нюанси на изящество, добавяни от близначките, които успяваха да сдържат изблиците на чувства и да изглеждат по-възрастни. Разговорът бе започнат от Лазарус, който се обърна към Айра:

— Айра, как би постъпил, ако през тази врата сега при нас влезе бог?

— Щях да му кажа да си изтрие краката. Ищар не допуска богове с изцапани обувки в къщата.

— Но всички богове имат глинени крака.

— Вчера ти разправяше съвсем друго.

— Днес не е вчера, Айра. Виждал съм хиляди богове и всички те имаха глинени крака. И всичките лъжеха. — Лазарус започна да изброява с пръстите си: — Първо, за изгода на шаманите. Второ, за изгода на кралете. И трето, *винаги* за изгода на шаманите. Обаче срещнах и хиляда и първия бог.

Лазарус замълча. Айра ме погледна.

— В този момент се очаква да кажа: „Хайде, разказвай!“ или нещо от този род, а останалите да подхванат в хор: „Да, да, Лазарус!“. Подобен вариант притежава известни достойнства, тъй като ще ни останат поне двацет минути, за да се наядем и напием както трябва.

Но аз няма да играя по неговата свирка. Той иска да ни разкаже как е избил боговете на Джокейра^[5] с помощта на детски пистолет и моралното си превъзходство. Тази история вече я има в мемоарите му — в четири противоречащи си една на друга версии; защо трябва да се обременяваме с пети вариант?

— Не беше детски пистолет, а бластер — „Ремингтън-19“, с пълен заряд, най-модерното оръжие за онези дни. След като ги изтрепах, вонята беше по-отвратителна, отколкото в Хормон Хол в деня след получаване на заплатите. И моето превъзходство никога не е било морално; просто успявам да изработя враговете си преди *те* да са изработили *мен*. Ала основното в историята, която Айра не ми дава да разкажа, е, че тези топки бяха истински богове, защото нито шаманите, нито кралете получаваха някаква част от плячката, те също бяха сред изиграните. Джокейрите изпълняваха ролята на питомни животни, те

бяха собственост на своите богове — богове в същия смисъл, в който човек може да бъде бог за кучето. Заподозрях го след като подлудиха горкия Слейтън Форд и едва не го убиха. А осемстотин или деветстотин години по-късно аз и Анди Либи го доказахме. „Как?“ — ще попитате...

— Няма да попитаме.

— Благодаря ти, Айра. След всичкото това време джокейрите не се бяха променили *ни най-малко* — речта им, обичаите, постройките — всичко сякаш бе замръзнало в една точка. Подобно нещо може да се случи само с домашни животни. А дивите зверове — такива като човека, променят начина си на живот в зависимост от обстоятелствата. Често ме е спохождала идеята да се върна пак там и да видя дали тези домашни животни не са освирепели след загубата на стопаните си. Или може би просто са легнали на земята и са измрели? Съмнявам се; двамата с Либи извадихме късмет, че успяхме да се измъкнем от планетата и да си опазим топките цели, когато челюстите им щракаха по петите ни.

— Разбираш ли какво имах предвид, Джъстин? Версия номер три: джокейрите изпадат в кома веднага след изпепеляването на господарите им — но Либи не фигурира в нея.

— Татко Айра, ти не разбираш нашето приятелче...

— ... той не лъже...

— ... а е просто артист...

— ... и говори иносказателно...

— ... той е *освободил* тези същества...

— ... които са били *жестоко* потискани.

— Джъстин — каза Айра Уедърал, — трудно ми е да се справям дори с един Лазарус Лонг. А представяш ли си какво ми е с трима? Предавам се. Ела тук, Лори, и дай да те гризна за ушето. Минерва, скъпа моя, измий си прекрасните ръчички и виж дали Джъстин няма нужда от още вино. Джъстин, вие сте единственият тук, който би могъл да съобщи някакви новини. Какво става на борсата?

— Тенденцията към спадане на цените се задълбочава. Ако имате собственост на Секундус, по-добре да занеса инструкции на

брокерите ви. Лазарус, направи ми впечатление, че охарактеризирахте човека като „диво животно“.

— Така си е. Можеш да го убиеш, но не и да го опитомиш. Подобни опити са предизвиквали най-жестоките кръвопролития в историята.

— Не го оспорвам, прародителю. Аз съм математик-историограф и този факт ми е известен. Но достигнах ли до вас новините от полета на „Авангард“? Първият „Авангард“, имам предвид — този, който излетял преди началото на Диаспората^[6].

Лазарус подскочи толкова внезапно, че Ищар за малко да падне от дивана. Той я подхвана.

— Извинявай, миличка. Продължавай, Джъстин.

— Всъщност не възнамерявах да говоря точно за „Авангард“...

— А аз искам да чуя какво можеш да кажеш именно за него. Недей да възразяваш; такива са правилата тук. Разправяй, синко.

Протоколът за провеждане на партита се пръсна на парчета. Заразках, като започнах с някои сведения от древната история. Вече никой не помни, че *Ню Фронтиърс* не е първият звездолет. Той е имал предшественик — *Авангард*, напуснал Слънчевата система няколко години преди командвания от Лазарус Лонг *Ню Фронтиърс*. *Авангард* потеглил към Алфа Центавър, но не стигнал дотам: няма признаци за посещение на единствената планета от земен тип, обикаляща около Алфа Центавър А — единствената звезда от спектрален клас G в тази област на пространството.

Но корабът все пак бил намерен, абсолютно случайно — движещ се по отворена орбита, страшно далеч от мястото, където би трябвало да бъде според всички разумни предположения, базирани на първоначалната мисия на кораба. Открили го преди около сто години, но — такива са проблемите на историографията, когато звездолетите са най-бързото средство за свръзка — новината за него преминала през пет колонизирани планети, преди да достигне до Секундус и архивите. Това се случи няколко години, след като Лазарус напусна Нови Рим, и няколко години преди аз да потегля към Буундок като официален куриер на *pro tem* председателката. Не че стогодишното закъснение имаше значение за някого, освен за вманиачените специалисти. За повечето хора звездолетът бе безинтересна част от древната история.

Оказало се, че всички на борда на *Авангард* са загинали, корабът е преминал в икономичен режим, конверторът му автоматично се е изключил, почти цялата атмосфера е изтекла навън, всичките записи са повредени, неразбираеми или непълни. *Авангард* представлявал интерес само за антикварите. Обаче за учените като мен ще си остане неизчерпаема съкровищница, стига да не го загубим отново — космосът е дълбок.

Най-интересното нещо било открито, когато с помощта на компютри изчислили траекторията, по която се е движил *Авангард*. Оказало се, че седем века по-рано корабът е преминал покрай звезда, подобна на Слънцето. Проверката на системата установила наличието на планета от земен тип. Тя била населена от *Homo sapiens*. Но не чрез Диаспората. Чрез *Авангард*.

— Няма никакво съмнение, Лазарус. Няколкото хиляди диваци на планетата, наречена Островът на Питкеърн — не си спомням каталожния ѝ номер — произлизали от добрали се до планетата седем века по-рано пътници на *Авангард*. Вероятно са използвали малък кораб. Те се били върнали в предцивилизационен стадий на развитие и ако планетата бе открита преди кораба, щяха да тръгнат приказки за възникването на човешка цивилизация на планета, различна от Старата Тера.

След като жаргонът им бил пуснат през лингвистичен анализатор-синтезатор се установило, че в основата на езика им стои английският, който се използвал на *Авангард*. Естествено, речникът се съкратил, появили се нови думи, синтаксисът дегенерирал — но езикът си останал същият.

— А митовете им, Джъстин? — поинтересува се Галахад-Обадия.

Бях принуден да си призная, че не помня всичко, но обещах да направя пълно копие на информацията и да го изпратя с първия кораб.

— Старши, туземците се оказали толкова диви и свирепи, че при опитите да се установи контакт с тях загинали много учени — доста повече от диваците.

— Нормално. Синко, тези диваци са си вършели своята работа на собствената си планета. Неканените гости са били длъжни да очакват подобно отношение. Трябвало е да отидат подготвени.

— Съгласен съм с вас. Псевдоаборигените изяли трима учени, преди гостите да се сетят как трябва да се действа. Наложило се да се използват хуманоидни роботи с дистанционно управление. Но аз исках да обърна внимание не върху свирепостта на диваците, а върху техния интелект. Не знам дали ще ми повярвате, но всичките използвани тестове показали, че интелектуалното равнище на тези примитивни хора надхвърляло нормата. И то доста. Всичките попаднали между степените „изключително надарен“ и „гений-плюс“ в скалата.

— Очакваш да се учудя? Защо?

— Та те са диваци! И трябва да са се изродили заради браковете между близки роднини!

— Джъстин, дразниш ме, много добре го знаеш... Да не би Айра да те е подвел да се държиш по подобен начин? Добре, хващам се на въдицата. Терминът „дивак“ описва културно състояние, а не равнището на интелекта. А браковете между роднини в условия, критични за оцеляването, не увреждат генетичния фонд. Ти каза, че са канибали — възможно е да изяждат увредените екземпляри. Ако се съди по състоянието на кораба, предците им са се приземили на планетата, без да вземат със себе си нищо или почти нищо. С голи ръце и абсолютно невежи. При такива условия са могли да оцелеят само най-способните и най-умните. Джъстин, по равнището на интелекта си екипажът на *Авангард* превъзхождаше нас, Хауардовците от *Ню Фронтиърс*; признакът, по който се бяхме събрали ние, бе дълголетието; тях са ги избирали според ума им. Твоите диваци са потомци на гении. Само Аллах знае какво са преживели и през какво са минали, но във всеки случай по време на тези изпитания глупавите са загивали, а умните са оцелявали. Какво ни подсказва всичко това?

Признах си, че съм му подхвърлил провокационен въпрос, за да видя как ще реагира. Старейшината кимна замислено.

— Знам, че не си глупак, синко; поръчах на Атина да провери списъка на предшествениците ти. Но винаги съм се чудел как сравнително умни и сравнително добре информирани хора — ние не попадаме в тази категория, никой тук не страда от излишна скромност — често не са в състояние да разрешат вечния въпрос: кое е по-хубавото нещо, копринената кесия или свинското ухо? Ако наследствеността не беше по-важна от околната среда, сигурно би могъл да научиш един кон да смята.

Когато бях млад, сред „интелектуалния елит“ имаше хора, които наистина вярваха, че могат да научат конете да смятат: стига да се започне достатъчно рано, да се вложат достатъчно средства, да се използва специална методика, да се притежава безкрайно търпение и да се внимава да не се засегне конското его. Тези хора бяха толкова искрени в намеренията си, че стремежите на конете да си останат просто коне им се струваха черна неблагодарност. А всъщност бяха прави... само дето „да се започне достатъчно рано“ би трябвало да означава милиони години по-рано.

Диваците ще се справят с проблемите си; те не могат да не победят. Още по-интересна е обаче обратната страна на проблема. Джъстин, даваш ли си сметка, че ние, Хауардовците, погубихме Старата Тера?

— Да.

— Не, синко. Казваш това само за да приключим разговора побързо. Тогава няма да ни остане нищо, освен да пиянстваме и да прегръщаме момичетата.

— Чудесно! — провикна се Обадия-Галахад и сграбчи Минерва, която се намираще до него. — Малка както-и-да-се-казваш, имаш ли да кажеш нещо за последно?

— Да.

— Какво?

— Просто „да“. Това е последната ми дума.

— Галахад — намеси се Ищар, — ако имаш намерение да изнасилваш Минерва, отидете от другата страна на фонтана. Искam да чуя какво мисли Джъстин по въпроса.

— Как бих могъл да я изнасиля, когато тя не се съпротивлява? — оплака се Галахад.

— Ти винаги си бил в състояние да разрешиш този проблем. И не вдигайте шум. Джъстин, аз съм изумена. Струваше ми се, че сме постъпили достатъчно благородно, като сме предоставили на Старата Тера новите технологии — нямало е по-значимо нещо, което да сме могли да им дадем. Последните емигрантски кораби са се връщали само наполовина натоварени, не е ли така?

— Аз ще отговоря на този въпрос — изръмжа Лазарус.

— Джъстин може да потвърди думите ми. Виновни са не Хауардовците, а ние двамата с Либи. Анди Либи създаде оръжието, а

аз нанесох смъртоносния удар. Космическите пътешествия погубиха земята.

— Дядо, не те разбирам — Ищар изглеждаше обезпокоена.

— Нарича ме така, когато смята, че се държа лошо — обясни ми Лазарус. — Това е нейният начин да ме напляска. Иш, ти си млада и мила и през целия си живот си учила биология, а не история. Земята беше обречена при всички случаи; космическите пътешествия просто ускориха края ѝ. Още през 2012 на нея беше невъзможно да се живее. Така че прекарах следващия век в скитане, въпреки че из цялата Слънчева система не намерих кой знае колко привлекателно място. Не станах свидетел на погубването на Европа, не бях на Земята, когато в родината ми властваше отвратителна диктатура^[7]. Върнах се, когато привидно нещата се бяха оправили, за да установя, че всичко си е постарому. Така че се наложи Хауардовците да бягат.

Но космическите пътешествия не могат да подобрят положението на една пренаселена планета. Даже съвременните кораби не биха могли, а вероятно и тези, които ще се изобретят в бъдеще. Защото глупавите хора не желаят да изоставят склоновете на родния си вулкан, дори когато той започне да дими и гърми. Да потеглят към космоса се решават само тези, които са достатъчно умни, за да предвидят катастрофата, преди тя да е започнала; които са достатъчно смели, за да платят цената — напускането на дома, раздялата с приятели и роднини, с всичко — и да *потеглят*. Те не са много на брой — само малка част от процента. Но са напълно достатъчно.

Аз се обърнах към Ищар:

— Отново естествен отбор. Ако — както предполага Лазарус, а статистиката е на негова страна — всяка миграция се осъществява от хора със способности над средните, значи тя сортира човечеството: на новата планета кривата на интелектуалните способности тръгва рязко нагоре, докато на старата планета поема почти незабележимо надолу.

— Почти незабележимо, но трябва да се има предвид още нещо! — възрази Лазарус. — Тази крива показва развитието на *мозъка*. Спомням си една държава, която загуби ключова война само защото прогони половин дузина гении. По-голямата част от хората *не могат* да мислят. Те или не искат да използват мозъците си, или, ако ги използват, го правят не както трябва. Тези, които мислят правилно,

точно, съзидателно и без да се самозалъгват, са изключително малка част от човечеството. И именно те мигрират, когато имат възможност.

Както каза Джъстин, статистиката почти не отчита съществуването на тези хора. Но качеството им създава огромната разлика. Отсечете главата на едно пиле ѝ то няма да умре веднага, даже ще продължи да тича още по-енергично. Но само за известно време. После ще падне и ще умре.

Космическите пътешествия отсякоха главата на Земята. Вече две хиляди години от нея мигрират най-блестящите умове. Остава ѝ само да пърха с криле, докато умре. Кое то ще стане скоро, мисля. Но не се чувствам виновен: не виждам грях в това, че са се спасили по-умните — та предстоящата смърт на Земята се усещаше още през дваисети век, когато аз бях млад, а космическите пътешествия тъкмо започваха и още не бяха междувъзвездни. Трябваше да минат повече от два века, за да се задвижи процесът. Първата миграция на Хауардовците може да не се брои — тя беше спонтанна и не се осъществяваше от най-добрите умове.

По-късната миграция на Семействата на Секундус имаше много по-голямо значение; Хауардовците успяха да се освободят от некачествения материал, който ги беше последвал. Но още по-важна бе миграцията на не-хауардовците. Винаги съм се чудил какво би станало, ако не бяха политическите ограничения за напускане на Китай. Малкото китайци, добрали се до звездите, винаги са се озовавали сред победителите. Предполагам, че средният жител на Китай е по-умен от средния жител на останалата част от Земята.

Разбира се, формата на очите и цветът на кожата сега нямат никакво значение. Един от най-първите Хауардовци е бил Робърт К. М. Ли от Ричмънд, Вирджиния. Някой знае ли първоначалното му име?

— Аз — обадих се.

— Естествено, че го знаеш, Джъстин, така че си трай. Това се отнася и за теб, Атина. Някой друг знае ли го?

Никой не отговори. Лазарус продължи:

— Ли Чоу Мо. Роден е в Сингапур, родителите му са от Кантон, Китай. Той беше втори по математически способности сред екипажа на *Ню Фронтиърс*, след самия Анди Либи.

— Господи! — обади се Хамадриад. — Аз съм негова потомка, но не знаех, че е толкова добър математик.

— А известно ли ти беше, че е китаец?

— Лазарус, не съм сигурна какво означава „китаец“. Земната история не е най-силната ми страна. Да не е свързано с религията? Нещо като „юдеи“?

— Не съвсем, скъпа. Важното е, че тези неща вече нямат значение. В наши дни много малко хора знаят, че знаменитият Закър Барстоу, моят партньор в отвличането на кораба, беше четвърт негър — вече никой не се вълнува от тази подробност. Говори ли ти нещо думата „негър“, Хамадриад? Няма отношение към религията.

— Означава „чернокож“ и предполагам, че някой от бабите или дядовците му е бил от Африка.

— Ето какво се получава, когато се правят изводи въз основа на непълни данни. И двамата дядовци на Зак бяха мулати от Лос Анджелис, голям град в моята родина. Тъй като нашите линии са се пресичали много често, не е изключено в жилите на всеки от вас да тече африканска кръв. Което статистически е еквивалентно на твърдението, че сте потомци на Карл Велики. Но аз много се отклоних от темата. Космическите полети погубиха Земята — но това е само според една от гледните точки. Обратната страна на монетата показва по-радостния и по-важния факт: несъмненото подобряване на качеството на расата, а може би дори спасението ѝ. Сега хората не само че са повече, отколкото са били на Земята, но те са станали по-умни и по-ефективни. Млъквам, имате думата. Лази, престани да се опитваш да ме гъделичкаш, върви при Галахад; Минерва има нужда от почивка.

— Лазарус, само още един отговор, моля те — обади се Ищар. — Това, което каза за Хауардовците, много ме учуди. Ти изтъкна на преден план интелекта. А нима дълголетието не е важно?

С учудване видях как най-стариат сред хората се намръщи, докато мислеше, без да бърза с отговора. Навярно същият въпрос го е измъчвал не по-малко и преди хиляда години. Опитах се да отгатна отговора, но не успях.

— Ищар, единственият коректен начин да се отвърне на въпроса ти е да се каже едновременно и „да“, и „не“, което просто означава, че не разполагам с еднозначен отговор. Но това е само част от истината: много отдавна един от хората с кратък живот ми доказа, че нашият живот всъщност не е по-дълъг. — Той погледна Минерва. Тя придоби

тържествено изражение. — Защото всички живеем в своето *настояще*. Тя... той... схващането на Георг Кантор^[8] (благодарение на когото математиката, преди да се появи Либи, е била толкова изкривена), че съществува достоверна и обективна истина, е погрешно; всеки човек изживява живота си в своето *настояще*, независимо колко години живее.

Истината има и още една страна. Животът е *прекалено* дълъг, когато човек не се наслаждава на своето *настояще*. Спомнете си времето, когато аз не можех да се радвам на живота и исках да се разделя с него. Вашите умения, а също и коварството ви — недей да се изчервяваш, скъпа — промениха нещата и аз вече съм доволен от своето *настояще*. Никога не съм ви разказвал, че дори когато чаках първото си подмладяване, аз се страхувах, че тялото ми отново ще бъде младо, но духът ми ще си остане същият. И не ми разправяйте, че думата „дух“ не означава нищо. Знам, че не може да бъде дефинирана... но означава нещо съвсем определено за мен.

Но дори и това все още не е цялата истина. Ще се опитам да обясня какво имам предвид. Въпреки че дългият живот би могъл да бъде бreme, той е и благословен. Защото имаш време да се учиш, време да мислиш, време да не бързаеш, имаш и достатъчно време за любов.

Е, стига толкова сериозни разговори. Галахад, избери някоя полека тема. Джъстин, недей да се ежиш; говорих достатъчно. Ищар, скъпа моя, очарователното ти стройно тяло е толкова красиво. Легни тук, нека да те напия с брендито; искам хубаво да се отпуснеш преди нещото, което възнамерявам да направя с теб.

Тя с готовност се приближи към Лазарус, като спря по пътя само за да целуне обещаващо Айра, след което се обърна с мек, но уверен тон към нашия прародител:

— Любими наш, готова съм да се подчиня на всяко твое желание и без бренди.

— Брендито щеше да послужи за анестезия, мамо Ищар. Искам да ти демонстрирам някои неща, които ми показва навремето Голямата Ани. Така и не рискувах да ги пробвам по-късно. Може и да не доживееш до сутринта. Не се ли страхуваш?

Ищар се усмихна лениво и блажено.

— Ужасно се страхувам.

Галахад прикри устата на Лапис Лазули с длан. Тя го ухапа.
— Спри, Лаз. Нека всички да видят това. Може да е нещо ново.

[1] Вакханалия — в Древна Гърция и Рим — празник в чест на бога на виното и веселието Вакх (Бакхус). — *Бел.прев.* ↑

[2] Унция — 2,3495 г. — *Бел.прев.* ↑

[3] Hamadryad (англ.) — горска нимфа, дриада. — *Бел.прев.* ↑

[4] Ентимема — в традиционната формална логика такова дедуктивно умозаключение, в което не е изразена в явна форма някаква част: или една от предпоставките, или заключението. — *Бел.прев.* ↑

[5] Джокейра — планета, посетена от кораба „Ню Фронтиърс“ по време на събитията, описани в романа „Децата на Матусал“. — *Бел.прев.* ↑

[6] Става въпрос за кораба от романа „Сираци на Вселената“ (Orphans of the Sky — 1963), потеглил пръв към звездите преди „Ню Фронтиърс“ — *Бел.прев.* ↑

[7] Тук Лазарус има предвид управлението на Пророците (по своята същност религиозен фундаментализъм), описано в романа „If this goes on...“, част от сборника „Revolt in 2100“. — *Бел.прев.* ↑

[8] Георг Кантор (1845–1918) — велик немски математик, създател на теорията на множествата. — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА XV

АГАПИЯ

На следващата сутрин не побързах да ставам, търкалях се в кревата и си спомнях за вакханалията, организирана в чест на пристигането ми. Бях на голямо легло в стая на приземния етаж. Стената към градината си беше останала отворена, след като празненството се бе преместило по креватите. Не усещах присъствието на никого, макар че, доколкото си спомнях, Тамара и Айра бяха останали с мен. Или Айра ни беше посетил по-късно?

Няма значение, всички ни посетиха преди Атина да ни изпее приспивна песничка. Спомням си, че по едно време в това голямо легло имаше шест или седем души, включително аз и Тамара. Не, май Тамара отиде някъде, оставяйки ме на милостта на бърборите близначки, които почти се бяха усмирили. Казаха ми, че държат да се уверят, че не искам да се женя за тях, за да стана член на семейството, и ме уведомиха, че те така или иначе няма да останат тук дълго време, тъй като възнамерявали да станат пирати, като попораснат още малко, но щели да прекарват половината време на планетата, и да „отворят дом за отдих“ над „казиното“... нали ще идвам да ги посещавам там?

Наложи им се да ми обясняват какво означават двата термина — изпяха ми шеговита песничка на английски, в която се срещаха съответните думи. Целунах ги и им обещах, че щом отворят въпросното заведение, веднага ще намина и ще съм сред най-верните им почитатели. Подобно обещание не ме обвързваше с нищо, тъй като на тази възраст повечето момичета (включително и всичките ми дъщери) имат амбициите да станат велики хетери; дори се случва по-късно някои от тях наистина да се захванат с това най-търсено изкуство само за да разберат, че то не е истинското им призвание.

Предполагах, че е по-вероятно близначките да станат пиратки; на копията на Лазарус Лонг повече би им отивало разбойничеството в бездънните бездни на космоса.

Вакханалията се придвижваше от трапезата към леглата по същия начин, както е прието в модните заведения на Нови Рим, с тази разлика, че празненството беше домашно и съответно не беше никак скучно. Лазарус и сестрите му близначки започнаха с автентичен шотландски танц, за който едва ли някой друг си спомня в наши дни. Лазарус се мятеше неистово и енергично (след всичкото това ядене и пиене!), миниатюрните му копия повтаряха точно движенията му, под съпровода на Атина. Не бих познал откъде е танцът, ако не обичах древната музика не по-малко от древната история. Момичетата повториха танца с мечове на бис, обаче Лазарус се отказа, оправдавайки се с умората си.

За мое най-голямо изумление се оказа, че Айра е отличен жонгльор. Нима бе овладял това изкуство през годините, в които управляваше цяла планета?

Галахад изпя някаква балада виртуозно и доста професионално, с което бая ме учуди — спомних си, че на времето той пееше ужасно фалшиво. Но когато излезе на бис със завързана уста, разбрах, че са се измайтапили с мен — всъщност бе пяла Атина. После той изигра ролята на труп, заобиколен от три очарователни вдовици — Минерва, Хамадриад и Ищар. Няма да описвам диалозите им, ще кажа само, че жените изобщо не скърбяха за загубата.

Концертът приключи с Тамара, която изпя „Ръцете ми все още те прегръщат“. Не знам дали песничката наистина е на Слепия Певец, както се твърди; наистина е доста древна. За мен обаче си оставаше песента на Тамара и плаках от щастие, докато я слушах. И не бях сам — на всички им подежда по същия начин. Близначките ридаеха с глас... А когато Тамара достигна до последния куплет: „Когато дивите гъски те повикат, любов моя, ръцете ми ще продължават да те прегръщат...“, забелязах, че и очите на Старейшината се напълниха със сълзи.

Станах, приведох се в приличен външен вид и излязох в градината, където попаднах на Галахад. Целунах го и получих подарък за добро утро в запотена чаша. Беше пресен плодов сок — истинска наслада за вкусовите ми рецептори, привикнали да получават сутрин напитки, „усъвършенствани“ чрез най-разнообразни химикали.

— Тази сутрин готвя аз — обяви Галахад. — Така че ще е най-добре да се ограничиш с варени или пържени яйца. — После отговори на въпрос, който гостите обикновено не задават: — Ако се беше събудил по-рано, изборът щеше да е по-богат. Лазарус казва, че аз дори не мога да кипна вода. Но всички вече излязоха.

— Така ли?

— Si. Айра отиде в кабинета си, за да поработи. Тамара се върна при пациентите си и нареди да ти предам, че се надява да си е вкъщи довечера; обаче каза на Хамадриад да те сложи да спиш по-рано и да ти разтрие раменете. Така че не съм много сигурен дали ще се прибере тази вечер — възможно е пациентите ѝ да се нуждаят от нея. Лазарус тръгна нанякъде — никой не го е питал накъде. Минерва се занимава с близначките — предполагам, че в „Дора“; те прекарват доста време там. Ищар я повикаха в една ферма на север — някой си бил счупил ръката. Хамадриад отведе децата на пикник — за да не ти пречат да спиш, мързелив развратник такъв. Пържени или варени?

Той вече пържеше яйцата, затова аз отвърнах:

— Варени.

— Добре, тогава аз ще изям тези. Ще изкарам някак до обяд.

— Искях да кажа — пържени.

— Тогава ще разбия още три, драги. Оставаш с нас, нали? Кажи „да“, иначе ще ти пусна близначките да се разправят с тебе.

— Галахад, *искам* да остана...

— Значи всичко е наред.

— ... обаче има някои проблеми. — Побързах да сменя темата на разговора: — Ти каза, че Хамадриад е отвела децата на пикник. Означава ли това, че не съм видял цялото ви семейство?

— Драги, ние не показваме децата си на гостите ни още на прага, за да ги предпазим от изпадане в див екстаз. Иначе около малките винаги има човек; Лазарус притежава твърди убеждения относно възпитанието на децата. Естествено, Атина ги наглежда, но тя няма ръце. А Лазарус смята, че когато детето се изплаши, някой трябва да го гушне и да го утеши — *веднага*, не след малко. Той мисли и че, ако се наложи, малките трябва да бъдат напляскани — също незабавно; ако се действа своевременно, децата не успяват да станат разглезени или страхливи. Особено строго Лазарус изисква малките да не се събуждат

самички. Сега ти е ясно защо толкова рано те целунах за лека нощ; докато Ищар ти помагаше да заспиш, аз спях при децата.

— Ти наистина ли успяваш да спиш, като си при тях?

— Е, ако Елф започне да ми скача по корема, ставам неспокоен. Но ако просто се напишкат, обикновено не се будя. Не е толкова трудно човек да ги наглежда. Редуваме се — на човек му се пада едно дежурство на девет нощи. Ако ти останеш, ще дежурим веднъж на десет нощи. Но ако се наложи, винаги можеш да се смениш с някой друг. Да предположим, че имаме един или повече клиенти в клиниката за подмладяване — тогава Ищар, Тамара, Хамадриад и аз ще бъдем заети през повечето време. Освен това Лазарус възнамерява да ни напусне, когато Лази и Лори поотраснат. Имай предвид и че всичките ни скъпи съпруги просто са полудели на тема раждане на деца. — Галахад се ухили. — Как мислиш, колко време ще отнеме на четири изпълнени с желание жени да създадат още четири бебета? Или шест, когато близначките се включат в процеса на възпроизводство, както се заканват поне два пъти седмично? Джъстин, ние искаме да останеш, но не очаквай, че всеки ден ще бъде като снощи. Ако трудностите на семейния живот те притесняват, по-добре се върни в Нови Рим. Там можеш да си наемеш хора, за да вършат нещата, които те мързи да правиш самият ти.

— Галахад — сериозно казах аз, — престани да си кривиш лицето, драги. Не можеш да ме уплашиш с напишкващи се бебета. Свикнал съм да ставам през нощта и да успокоявам плачещи дечица още сто години, преди да се родиш. Искам да взема участие в колонизацията, да се ожения отново, да отглеждам деца. Планирах да се върна на Секундус и да уредя работите си, а после да дойда с втората вълна преселници. Но мога да пратя всичко по дяволите и да остана, тъй като някои от вчерашните забележки на Старейшината явно бяха предназначени за мен. Във всеки случай аз ги приех лично... става въпрос за онова... „да се откажеш от всичко и да *потеглиш*“. Секундус сега е димящ вулкан; старата лисица може във всеки момент да спретне някое кръвопролитие, чиято жертва да стана и аз — просто защото съм сред главните бюрократи. — Въздъхнах дълбоко. — Това, което не разбирам, е: защо съм поканен да остана в дома на Старейшината. *Защо?*

— Не е заради красивото ти лице — отвърна Галахад.

— Това го знам. Впрочем кучетата не се плашат от него — лице като лице.

— Е, не е *прекалено* зле. Един пластичен хирург би могъл да направи чудеса. А на тази планета аз съм вторият по майсторство... от двама души. Ще е полезно да попрактикувам, а ти няма какво да губиш.

— По дяволите, драги, не ме разигравай. Отговори на въпроса ми.

— Близначките те харесаха.

— Така ли? Мисля, че са възхитителни. Но мнението на едни неопитни тийнейджърки едва ли има някаква тежест.

— Джъстин, не им позволявай да те будалкат; те са съвсем възрастни, само изглеждат като деца; и са абсолютни *копия* на нашия прародител. Те притежават неговия талант да вижда вътре в хората и да разпознава лошите. Лазарус им позволява да правят каквото си искат, защото им има доверие. Той знае — ще стрелят само за да убият; иначе оръжието ще си остане в кобура.

Задавих се.

— Искаш да кажеш, че малките пистолети, които носят, не са играчки?

Старият ми приятел Обадия ме погледна така, сякаш съм казал нещо непристойно.

— Какви ги говориш, Джъстин? Лазарус не позволява жените да излизат извън тази къща невъоръжени.

— Защо? Колонията изглежда съвсем мирна. Или съм пропуснал нещо?

— Не. Разузнавателният отряд на Лазарус установи, че на този континент няма едри хищници. Но ние донесохме на планетата много опасна разновидност на един двукрак хищник. Въпреки внимателния подбор Лазарус не смята, че всички тук са ангели. Той не е и търсил ангели: от тях не се получават добри колонисти. Вчера Минерва носеше къса пола, въпреки жегата. Обърна ли внимание?

— Не особено.

— Под нея крие пистолета си. И все пак Лазарус не пуска никъде Минерва сама. Обикновено я охраняват близначките, тъй като тя е само на три години и не умее да стреля като тях. Освен това тя е по-доверчива от тях. А ти как си със стрелбата?

— Средна работа. Започнах да взимам уроци, когато реших да емигрирам. Но нямах достатъчно време да практикувам.

— Опитай се да намериш. Лазарус няма да язди заедно с теб; той се смята отговорен само за жените. Но ако го помолиш, както направихме аз и Айра, той ще те научи на всичко — като се започне от боя с голи ръце и се стигне до разни импровизирани оръжия. За две хиляди години е научил доста мръсни номера. Искаш ли да ти кажа какво се случи с мен? Както знаеш, аз бях книжен плъх; учен, любител на старите книги, никога не бях носил оръжие. После се подмладих, самият аз станах подмладител и намирах още по-малко причини да нося оръжие. Но преди четиринайсет години се запознах с шампиона за всички времена по умение да се оцелее. И какъв е резултатът? Станах силен и горд. Но досега не ми се е налагало да убивам никого. — Галахад изведнъж се усмихна. — Но това е само началото.

— Галахад — казах сериозно, — ето една от причините, заради които се съгласих да изпълня глупавото поръчение на мадам Арабела: исках да узная как я карате тук. Много добре, ще имам предвид съвета ти. Но ти пак не отговори на въпроса ми.

— Добре... аз те познавам отдавна, както и Айра, както и Минерва — въпреки че ти не й повярва веднага. Хамадриад те е виждала, но не те познаваше до снощи. Ищар те знаеше само чрез генетичната ти карта, но бе една от най-силно поддържащите те. Обаче решаващият фактор бе следният: Тамара искаше да станеш член на нашето семейство.

— Тамара?

— Изглеждаш учуден.

— И наистина съм.

— Не разбирам защо. За да дойде тук вчера, тя се уговори да я сменят. Тя те обича, Джъстин. Нима не го знаеш?

— Хм... — Чувствах се замаян. — Да, знам. Но Тамара обича всички.

— Не, само тези, които се нуждаят от любовта ѝ, а тя винаги ги разпознава. Тя притежава невероятна емпатия, на път е да стане *велик* подмладител. В нашето семейство Тамара има право на *всичко*, каквото пожелае... и тя пожела *теб* — да останеш с нас, да живееш с нас, да станеш част от нас.

— Проклет да бъда! (Тамара?)

— Малко вероятно. И да вярвах в проклетия, не бих допуснал, че е възможно човек, избран от Тамара Спърлинг, да бъде проклет.

Галахад се усмихна. Щастливото изражение на лицето му подчертаваше по-скоро неговото обаяние, отколкото красотата му. Опитах се да си спомня дали беше толкова красив и преди сто години. Не съм безразличен към мъжката красота, но моята сексуалност не е идеално балансирана; в присъствието на обикновена жена и красив мъж гледам само към жената. Така че от мен никога няма да се получи естет; не съм компетентен по въпросите на красотата. Извинявам се на всяка жена, която би намерила примитивната ми позиция за оскърбителна.

Но с егоцентричната женствена красота на Галахад бил споделил леглото си; той е добър, благороден, приятна компания е и притежава не по-малко весел нрав от близначките. Помислих си, че бих искал да се запозная със сестра му... или майка му, или дъщеря му... с женския вариант на неговата личност.

Тамара! Мисълта за нея постоянно изплуваше на преден план, не можех да разбера какво се крие в думите на Галахад.

Той продължаваше да говори:

— Затвори си устата, драги; аз бях не по-малко учуден от теб. Но дори да не бяхме стари приятели с теб, пак бих се подчинил на нейното желание, за да мога да те изуча след това. Тамара никога не греши. Да не би в момент на умопомрачение ти пръв да си поискал от нея подобно нещо? Или си свръхчовек и тя се нуждае от теб? Не, и двете предположения са погрешни — или нещо не съм разбрал. Не си болен, мисля, ако не се брои треската, разнасяна от дивите гъски. Може наистина да си супермен, но никой от нас не забеляза такова нещо през нощта. Сигурно добре умееш да се прикриваш. Наистина, Хамадриад каза по време на закуската, че жената в твоите прегръдки става щастлива. Но тя изобщо не твърдеше, че си най-великият любовник в цялата Галактика.

Обстоятелството, че си един от родителите на Минерва, говори в твоя полза — сред тях нямаше нито един със сериозни недостатъци; Ищар се постара. Изобщо, тя знае за теб повече, отколкото ти самият. Тя умеє да чете генните карти, както останалите хора четат книги. Самата Минерва е доказателство, че Ищар никога не греши. Погледни Минерва — тя е нежна като утринен бриз и прекрасна като Хамадриад,

но по свой начин. Толкова е умна, че няма да повярваш, но се държи тъй скромно!

И все пак главното е Тамара. Съдбата ти беше предрешена още преди да пристъпиш прага на този дом. А ти не бързаше особено много да дойдеш, нали?

— Скоростта на нула-гравитационната лодка не е кой знае колко висока. И все пак бях изненадан да видя такова превозно средство в колонията ви. Очаквах да се придвижвате с карети с мулета.

— Те също са доста. Но Лазарус се шегува, че този път е взел със себе си „седем слона“ — поне толкова е обемът на оборудването, което донесохме. Лодката има свръхмощен двигател, тя е преправена по указания на Лазарус и би могла да те донесе тук пет пъти по-бързо, отколкото ти дойде. Но Айра каза на Лазарус, че му е необходимо време за провеждане на преговори. Тогава Лазарус нареди на близначките — не знам по какъв начин, те сякаш имат телепатична връзка помежду си — да настройт лодката за продължително пътуване на ниска скорост. Така и направиха и не се съмнявам, че изобщо не си заподозрял нищо.

— Вярно е.

— Така и предполагам. Те не са деца. Да беше видял как управляват космически кораб! Та докато ти пътуваше за насам, Айра поговори с Ищар, после с Тамара, накрая направихме семейно съвещание и съдбата ти беше решена. Лазарус потвърди решението, докато ти си играеше с близначките. Наистина, те можеха да наложат вето, но ратифицираха решението. Желанието на леля Тами за тях е закон. Освен това ти си им харесал.

Бях доста смутен.

— Не съм имал никаква представа за тези събития.

— Не трябваше да подозиращ нищо. Всъщност закуската ти можеше да бъде приготвена и от готвача, но аз проявих самоинициатива — понеже сме стари приятели; исках да си побъбрим и да отговоря на всичките ти въпроси.

— Притеснява ме тази семейна конференция. И мислех, че Тамара ще се прибере вкъщи преди вечеря.

— И тя така мислеше... Атина, слушаш ли ни, скъпа?

— Чичо Глупи, много добре знаеш, че не подслушвам частни разговори.

— Как ли пък не. Всичко е наред, Джъстин; Тина умее да пази чуждите тайни. Обясни му как може да осъществи връзка с някого, Тина.

— Само казвате с кого искате да говорите, Джъстин. Имам радиовръзка с всяка от фермите. И във всеки момент мога да намеря Айра и Лазарус.

— Благодаря ти, Тина. А сега, ако трябва да слушаш, нямам нищо против. Конференцията се осъществи тук, Джъстин. Тина ни свърза с Тамара и Айра. Има връзка и с нула-гравитационната лодка, но в случая ти беше темата на разговора. Между другото Тина е една от причините да не се занимаваме с фермерство; в замяна на храната ние предлагаме на колонистите услуги, на които иначе те не биха могли да разчитат в близко бъдеще. Но *ти* можеш да се занимаваш със земеделие, ако желаеш — семейството ни притежава доста земя. Ако не — има и други начини да си изкарваш хляба. Е, направих каквото можах. Имаш ли други въпроси?

— Галахад, изглежда всичко ми е ясно, освен едно — защо Тамара иска да живее във вашето семейство?

— Нека тя сама ти обясни. Казах ти вече — опитах се да намеря ореола над главата ти, но не успях.

— Не го нося, когато е горещо. Галахад, не ми разигравай театър, това наистина е много важно за мен. Защо си сигурен, че желанието на Тамара е решило всичко?

— Та ти я познаваш, човече!

— Знам колко важни са желанията ѝ за *мен*. Нали съм бил влюбен в нея дълги години. — Разказвах му неща, които дълги години бях пазил в себе си. — Обаче великите хетери никога не се съгласяват да сключат брачен договор и дори не изслушват мъжете, осмелили се да направят подобни предложения. Но аз бях настойчив. Накрая Тамара ми каза, че би се омъжила само ако иска да роди още деца, но не възнамерява да ражда повече. Сигурен съм, че парите не играеха никаква роля...

— Естествено. Тамара не е никак глупава в това отношение; чувал съм да казва, че тъй като парите са универсален символ за стойност, те трябва да бъдат приемани с гордост. Но тя никога не би се омъжила за пари. Или... не знам. Трябва да я попитам. Мм...

интересно. Нашата Тамара е сложна личност. Извинявай, драги; аз те прекъснах.

— Казах, че парите не бяха определящият фактор, тъй като тя имаше клиенти с десеткратно и стократно по-голямо състояние от моето, но не се омъжи за никого от тях. Така че аз се кротнах; бях доволен, когато тя ми позволяваше да я имам поне за малко — да прекарвам нощта понякога с нея, да ѝ правя компания на партита и да ѝ плащам колкото мога и колкото приеме тя. Често тя определяше такава цена, че ми връщаше част от подаръците. Така постъпваше с мен — не знам как е било при по-богатите клиенти.

Минаха години и внезапно тя обяви, че се пенсионира. Бях потресен. По това време тъкмо бях се подмладил, а тя не изглеждаше ни най-малко остаряла. Но решението ѝ беше твърдо и тя напусна Нови Рим.

Станах импотентен, Галахад. Е, не че не можех да се любя — просто предишният екстаз се превърна в просто упражнение, което не изисква никакви усилия. Случвало ли ти се е нещо подобно?

— Не. Навярно би трябвало да кажа: „засега не“, тъй като дори не съм навършил двеста.

— Значи не разбираш какво имам предвид?

— Само отчасти. Но мога ли да ти цитирам нещо, което веднъж каза Лазарус? От разговор с Айра е — наистина, личен, но ти можеш да го намериш и в нередактираните му мемоари.

„Айра — бяха думите му, — в живота ми имаше период, когато дълги години жените изобщо не ме вълнуваха. Не само че не бях женен, но и живеях като монах. В края на краищата, какво разнообразие може да има в триенето между навлажнените лигавици на определени части от мъжката и женската физиология?

Но по-късно разбрах, че *като хора* жените са безкрайно разнообразни... и сексът е най-прекият път да се опознае жената. Този път се харесва на тях така, както и на нас, и често само чрез него могат да се разрушат бариерите и да се постигне близко запознанство.

Заедно с това откритие от само себе си се върна и интересът ми към забавленията. Станах щастлив като хлапак, за пръв път пхнал ръката си в пазвата на девойка. Щастлив както никога по-рано — бях престанал да се чувствам като бутало в някакъв цилиндър. Всяка жена е уникална личност, която трябва да бъде опозната; ако двамата с една

жена сме имали достатъчно време, ние винаги сме откривали, че се обичаме. Но при всички случаи сме си доставяли удоволствие един на друг и сме се отърсвали от грижите. А не сме мастурбирали — за целта могат да се използват и кукли.“

Горе-долу такива бяха думите на Лазарус Лонг, Джъстин. През нещо подобно ли си минал?

— Да. Донякъде. Дълго време сексът изобщо не ме вълнуваше. Обаче успях да преодоля това състояние. Помогна ми жена, не по-малко прекрасна от Тамара. Не бяхме влюбени един в друг, но тя ме научи отново на нещата, които бях забравил. Сексът може да съществува и между приятели, без да я има силната любов, която изпитвах към Тамара. Виждаш ли, двама мои много близки приятели, съпруг и съпруга, ми поднесоха като подарък ваканция с една хетера, необикновена красавица. Приятелите ми бяха платили разходите; можеха да си го позволят, бяха богати. Тази прекрасна хетера, Магдалена...

— Маги! — радостно възкликна Галахад.

— Да. Тя използваше това име за в леглото. Но когато узна, че съм пазителят на архивите, ми сподели истинското си име.

— Ребека Спърлинг-Джоунс.

— Нима я познаваш?

— Откакто се помня, драги ми Джъстин; кърмен съм от великолепните ѝ гърди. Тя е майка ми, драги. Какво забележително съвпадение!

Бях възхитен и същевременно заинтригуван.

— Ето откъде си наследил красотата си!

— От нея, но и от генетичния си баща. Беки... Маги... ми е казвала, че изглеждам точно като него.

— Наистина ли? Ако позволиш, ще проверя твоя произход, след като се върна на Секундус.

Разбира се, архиварите нямат право да се ровят из архива, за да задоволят личното си любопитство. Смятах да използвам приятелските си връзки.

— Драги, ти няма да се връщаш на Секундус. Но можеш да научиш това от Атина, както и всичко друго, случило се след смъртта на Айра Хауард. Но нека да си поговорим за мама. Тя е голяма работа, нали? И е красавица.

— Така си е. Както ти казах, тя направи много за мен. Тя реши, че тази ваканция трябва да бъде удоволствие за нас — и за двама ни. И аз забравих, че съм изгубил интерес към секса. Изобщо нямам предвид техниката; навярно всяка друга хетера от Нови Рим е не по-малко изкусна от всяка известна от историята куртизанка. Имам предвид характера ѝ. С Маги беше весело както в леглото, така и извън него. Бръчките от смях са нещо съвсем различно от бръчките от мръщене.

Галахад кимна в знак на съгласие, докато обираше остатъците от яйцата в чинията си.

— Да, такава е мама. Имах щастливо детство, Джъстин. Толкова щастливо, че когато на осемнайсет годишна възраст ми се наложи да напусна дома си, бях доста разстроен. Но тя и тогава се държа много мило. След като отпразнувахме пълнолетието ми, тя каза, че също ще напусне дома и ще се върне към професията си. Договорът ѝ с татко — вторият ми баща — беше временен и по онова време тъкмо беше изтекъл. Така че ако исках да видя Маги отново — а аз, естествено, исках! — трябваше да се бръкна в джоба, без да разчитам на никакви роднински връзки. А тъй като бях беден, но честен научен асистент, и ми плащаха два или три пъти повече, отколкото заслужавах, не можех да си позволя да прекарам с нея дори трийсет секунди, да не говорим пък за цяла нощ: мама винаги е струвала много скъпо. — Галахад изцяло се бе потопил в щастливите спомени. — Господи, Джъстин, това беше толкова отдавна, преди повече от век и половина. Тогава аз не разбирах, че Беки... Маги... мама... че Магдалена постъпи мъдро и за мое добро, защото бях възрастен само физически и от гледна точка на закона. Ако тя не беше срязала пъпната връв, щях да продължавам да се мотая около нея и да ѝ преча на живота и на професията. Така че продължих да помъдрявам и когато се ожених, съпругата ми кръсти първото ни дете Магдалена и помоли Маги да ѝ стане кръстница. Когато я видях отново, не можах да повярвам, че това прекрасно създание ме е родило. Изобщо не ставаше въпрос за едипов комплекс, искрено се възхитих на красотата ѝ, пък и твърде много обичах жена си. Да, Маги беше чудесно момиче, въпреки че много ме беше разглезила в детските ми години. Само през онази ваканция ли беше с нея?

— Не. И друг път, но не много често. Както каза, тя струваше доста, но на мен ми предложи петдесет процентова отстъпка в

цената...

— Сериозно! Значи си я впечатлил!

— ... тъй като знаеше, че не съм кой знае колко богат. Но дори и при това положение не можех да си позволя да бъда често в нейната компания. Обаче тя ме извади от депресията ми, за което съм й безкрайно благодарен. Прекрасна жена, Галахад. Имаш всички основания да се гордееш с нея.

— И аз мисля така. Но щом ти е дала отстъпка, мисля, че и тя си спомня за теб с благодарност.

— Едва ли, Галахад. Беше толкова отдавна.

— Не се прави на скромнен, драги; Маги гледаше да грабне всяка корона, до която се добере. Но най-очарователното е не това, че си имал майка ми, въпреки високите й цени. И въпреки че в Нови Рим е пълно с богати и достатъчно привлекателни хора, с които Маги би се съгласила да си има работа. Най-очарователното е, че в тази минута тя се намира на около четирийсет километра на юг.

— Не!

— Si, si, si! Помоли Атина да й се обади. Ще можеш да говориш с нея след трийсет секунди.

— Уф... Не мисля, че тя ще си спомни кой съм.

— А аз мисля, че ще си спомни. И това не се празни приказки. Ако си учуден, представи си колко смаян бях аз. Изобщо не бях поглеждал списъка с преселниците. До последния момент се занимавах с доставката на оборудването, поръчано от Ищар за клиниката. Джъстин, не знаех, че Маги се е омъжила отново. И така, седим си ние вече втора седмица в щабквартирата, ядем и спим в „Дора“, и в този момент се приземява първият заселнически кораб. Аз и Айра пристъпваме към посрещането на хората и към процедурата на разтоварването, разработена от Лазарус. Трябваше да върша всичко с двете си ръце; Атина тогава нямаше външно оборудване и...

— Горкият чичо Глупи!

— Кой не подслушва лични разговори?

— Искам да те поправя, скъпи. Минерва не е имала външно оборудване, тогава аз още не съм съществувала.

— Вярно... Но нейната памет е в тебе; просто технически подробности.

— Не и за мен, скъпи. Тази бълхясала малка кучка взе със себе си някои от спомените си и не пожела да ги сподели с любимата си сестра близначка. Освен това блокира цял сегмент от паметта си, така че до него да могат да се добират само тя и дядо. Само *вие* можете да го разблокирате, Джъстин — ако те *и двамата* — Лазарус и близначката ми — вземат, че пукнат.

Успях да запазя самообладание и отговорих веднага:

— В такъв случай, Атина, се надявам да не получавам достъп до този сегмент в обозримо бъдеще.

— Добре... щом така смятате, нямам нищо против. Само че интересно какви ли мрачни тайни и жестоки престъпления се крият в сегмента ми „Тета-90-7-В-декс-тър-алфа-прим“? Нима звездите ще излязат от орбитите си, ако научим тази информация? За целта на чичо Глупи ще му се наложи да поработи здравата само няколко дни. Вероятно ще е най-честната работа, която някога е вършил.

— Смятам, че е под достойнството ми да коментирам, Тина. И така, Джъстин, аз бях назначен за лекар; почти новата ми диплома показва, че съм достатъчно квалифициран. Ищар и Хамадриад посрещаха заселниците и ги ваксинираха, а аз ги преглеждах, за да видя как им се е отразило пътуването. Трябваше да действам бързо, тъй като не открих друг лекар сред този парад на плът.

Откъснах за миг поглед от апаратурата си — само колкото да видя, че следващата ми жертва е жена, подхвърлих през рамо: „Събличайте се, моля“ и се захванах да променям настройките. Сетне погледнах отново... и казах: „Здрасти, мамо. *Ти* пък как попадна тук?“

Тя също се вгледа в мен. После се усмихна с широката си жизнерадостна усмивка и рече: „Долетях на метла, Обадия. Целуни ме и кажи къде да си сложа дрехите. Къде е докторът?“

Джъстин, натрупа се огромна опашка, докато изследвах най-внимателно Маги. Наложил се, тъй като тя беше бременна и трябваше да се убедя, че плодът е понесъл леко пътуването. Оказа се, че се е омъжила отново. Сега е фермерска съпруга със загоряло от слънцето лице, има четири деца и е щастлива.

Намерили се с мъжа си по най-романтичен начин. Маги чула за предстоящото заселване на девствена планета и тръгнала към кантората за записване, която Айра беше отворил в сградата на тръста „Хариман“ — искала да научи подробностите. Този факт ме изненада

най-много от всичко; мама е последната личност, от която може да се очаква участие в рисковано заселване на непознат свят.

— Не споря, Галахад. Но аз не съм подозирал, че и у самия мен някога ще се появят подобни стремежи.

— Възможно е. И за мен важи същото. И така, Меги подава молбата си и междувременно се натъква на свой богат познат, отишъл там поради същата причина. Отскочили наблизко да похапнат и да си поговорят, а след като излезли от ресторанта отишли направо да сключат договор. После се върнали в кантората, изтеглили молбите си и подали обща — вече като семейна двойка. Не мога да кажа, че са ги приели именно поради този факт, но в първата вълна почти нямаше неженени.

— Дали го знаели?

— Разбира се! Чиновникът ги предупредил още преди да им вземе парите за първите молби. Ето какво са обсъждали. Вече знаели, че си подхождат в леглото, но Маги искала да си изясни дали той възнамерява да се занимава със земеделие — ако щеш вярвай, но тя си мечтаела именно за ферма. Той искал да научи дали тя умее да готви и иска ли да има деца. И след като постигнали съгласие, веднага започнали да действат! Маги възстановила способността си да ражда и направили първото дете още преди да им съобщят, че са одобрени.

— Вероятно това окончателно е решило въпроса.

— Така ли мислиш? Защо?

— Може би са променили данните в молбата и са отразили този факт. Сигурно Лазарус е приемал молбите, а той е благосклонен към хората с големи потребности.

— Мм... да. Джъстин, а ти защо още упорстваш?

— Не упорствам. Просто искам да съм сигурен, че поканата е сериозна. Все още не разбирам *защо*. Но не съм глупак и ще остана.

— Чудесно! — Галахад подскочи, заобиколи масата, целуна ме отново, разроши косата ми и ме прегърна. — Радвам се за всички нас, драги, и ние ще се опитаме да те направим щастлив.

Той се усмихна и изведнъж забелязах колко много прилича на майка си. Трудно ми бе да си представя великолепната Магдалена, заобиколена от деца, с мазоли по ръцете си — фермерска жена в пущинака. Обаче си спомнях древната поговорка за това кои са най-добрите жени.

— Близначките не бяха сигурни, че може да ми се повери толкова деликатна мисия — продължаваше да говори Галахад. — Страхувах се, че ще оплескам работата.

— Галахад, просто не мога да откажа подобно предложение, но първо искам да се уверя, че наистина съм добре дошъл тук. Все още не разбирам причината.

— А, да. Говорехме си за Тамара и се отклонихме от темата. Джъстин, страничен наблюдател не би могъл да разбере колко трудно ни бе да подмладим нашия прародител, въпреки че в записките, които редактираш, може би има някакви намеци...

— Повече от намеци.

— Но това не е всичко. Той беше почти мъртъв и се оказа извънредно трудно да го върнем към живота. Но все пак успяхме; няма по-добър техник от Ищар. Когато състоянието му се подобри — беше станал приблизително на същата физиологична възраст, на която си ти в момента — настъпи влошаване, и то сериозно. Какво можеш да направиш, когато пациентът извъръща лицето си от теб, не желае да разговаряте, спира да яде — въпреки че физическото му състояние си е съвсем наред? Лоша работа. Бодърства цяла нощ, бои се да заспи. Много лошо.

И когато той... както и да е, няма да ти разказвам подробности. Ищар знаеше какво да прави. Отлетя до планините и се върна заедно с Тамара. Тогава тя още не беше подмладена...

— Това не е имало значение.

— *Имаше* значение, Джъстин. Младостта би попречила на Тамара да излекува Лазарус. О, тя би се справила, не се съмнявам, но по онова време физиологичната ѝ възраст и външният ѝ вид съответстваха на осемдесет години по скалата на Харди. Точно това помогна, тъй като Лазарус, въпреки обновеното си тяло, усещаше тежестта на годините си. Но Тамара *изглеждаше* стара... Побеляла коса, бръчки по лицето, коремче, увиснали гърди, подути вени — тя *изглеждаше* по начина, по който той *се чувстваше*... Затова и тя му помогна по време на кризата му, когато той не можеше да ни види нас, младите. Тя го излекува.

— Да, тя е лечителка. (Колко добре го знам!)

— Тя е *велика* лечителка. Ето с какво се занимава в момента — лекува млада двойка, загубила първото си бебе, успокоява майката, спи

и с двамата. Ние всички спим с нея — тя винаги знае кой се нуждае от утехата ѝ. Когато Лазарус имаше нужда от нея, тя остана с него, докато той не се оправи напълно. Естествено, след последната нощ на теб ще ти е трудно да го повярваш. Но по времето, когато се срещнаха, и двамата отдавна се бяха отказали от секса. Лазарус — преди повече от петдесет години, а Тамара — от момента на пенсионирането си. — Галахад се усмихна. — После пациентът излекува лекаря си: в един момент Лазарус се съгласи да сподели с нея леглото си, а Тамара установи, че отново се е възвърнал интересът ѝ към живота. Тя живя достатъчно дълго с Лазарус и успя да излекува духа му, а после обяви, че го напуска, за да се подмлади.

— И Лазарус я помоли да се ожени за него — предположих аз.

— Не мисля, Джъстин. Нито Тамара, нито Лазарус намекнаха за нещо подобно. Тамара постъпи по друг начин. По време на една късна закуска в градината на покрива на двореца тя попита Айра дали може да се присъедини към колонистите... В този момент с всички въпроси, свързани с миграцията, се занимаваше Айра, а Лазарус продължаваше да твърди, че няма да дойде с нас. Аз мисля, че тогава той вече замисляше своето пътешествие във времето. Айра веднага каза на Тамара, че няма никакъв проблем и че обявените изисквания важат за останалите колонисти, но не и за нея. Джъстин, със същата готовност Айра би ѝ подарил и двореца си; та тя беше спасила Лазарус — ние всички го знаехме.

Но ти познаваш Тамара. Тя благодари на Айра и каза, че възнамерява да изпълни всички изисквания и ще започне с подмладяването, а после ще изучи някоя професия, за да бъде полезна в колонията — както беше постъпила Хамадриад. После Тамара се обърна към Хамадриад и попита: „Хамадриад, ще спиш ли тази нощ с Лазарус?“ Да беше видял, Джъстин, каква суматоха настана тогава!

— Каква суматоха? — учудих се аз. — Нали каза, че Лазарус вече е бил възвърнал интереса си към този спорт. Или Хамадриад е имала някаква причина да не желае да замени Тамара?

— Хамадриад имаше желание, но не ѝ хареса начинът, по който Тамара ѝ прехвърли задълженията си...

— Изглежда ми необичайно за Тамара. Ако Хамадриад не искаше да се заеме с работата, Тамара би разбрала всичко без думи.

— Джъстин, когато става въпрос за чувства и взаимоотношения, Тамара *винаги* знае какво прави. Тя дразнеше Лазарус, не Хамадриад. Понякога нашият предшественик изпада в странна стеснителност. Той спа цял месец с Тамара и се правеше, че нищо не е станало. Обаче откровената молба на Тамара към Хамадриад го разобличи. Джъстин, ти познаваш и Тамара, и Лазарус; според теб кой победи в края на краищата?

Знаех, че Тамара умее да бъде непреклонна, но все пак отвърнах:

— Не мога да отгатна, Галахад.

— Нито един от двамата. Защото, след като Лазарус спря да ломоти, че не било необходимо двамата с Хамадриад да бъдат поставяни в неудобно положение, Тамара меко взе думите си назад и престана да говори по въпроса. Мълча по време на подмладяването и по-късно, когато потегляхме. Тя предостави следващия ход на Лазарус и спечели спора чрез отказа ѝ да спори. Джъстин, според теб лесно ли е да бъде изритана Тамара от нечие легло?

— Според мен е невъзможно.

— Предполагам, че и Лазарус е достигнал до този извод. Не мога да кажа какви разговори са водили през дългите нощи... но накрая Лазарус проумял, че тя *няма* да се подложи на подмладяване, докато той не обещае, че нито една нощ по време на отсъствието ѝ няма да спи сам. От своя страна Тамара му обещала да се върне в леглото му веднага след като приключи лечението.

Така че една сутрин Лазарус с почервенияло лице и с треперещ глас ни съобщи за съгласието, което са постигнали. Джъстин, истинската възраст на нашия прародител проличава най-добре, когато човек се запознае с неговите допотопни и остарели възгледи за секса.

— Не забелязах подобно нещо през нощта, Галахад. И не бях изненадан — нали съм изучил подробно мемоарите му.

— Да, но вече са изминали четиринайсет години, откакто основахме семейството си — през онази същата сутрин, за която ти разказвах, въпреки че го обявихме официално едва след като се родиха близначките. Повярвай ми, Джъстин, на Лазарус му беше много трудно да се предаде и постоянно се чудеше как да се измъкне. Той сърдито обяви, че е обещал на Тамара да не спи сам, докато тя преминава през лечението, а сетне изрече, цитирам: „Айра, ти ми разправяше, че в

града е пълно с добри професионалисти. Можеш ли да намериш такава, която би се съгласила да подпише договор за това време?“

Това, което Лазарус не знаеше бе, че Ищар вече ни беше предупредила как трябва да се държим. Между другото, забелязал ли си колко е чувствителен той към женските сълзи?

— Да, разбира се. Макар че едва ли някой може да остане безчувствен към тях.

— Айра се направи, че не му е много ясно какви точно професионалисти му трябва на Лазарус. Кое даде време на Хамадриад да избухне в сълзи и да избяга нанякъде. Ищар също се изправи и каза: „Дядо, как *можсахте!*“ И по нейното лице протекоха сълзи и тя тръгна след Хамадриад. В този момент се разрева и Тамара и последва останалите две жени. Ние, тримата мъже, останахме сами.

„Ако не възразявате, сър — студено изрече Айра, — бих искал да намеря дъщеря си и да я утеша.“ След което се поклони, обърна се и бързо излезе. Останахме само двамата. Джъстин, нямах никаква представа какво трябва да направя. Знаех, че Ищар очакваше трудности — Тамара я беше предупредила. Но не предполагах, че ще се наложи аз сам да се справям с проблема.

„О, велики огнени кълба — рече Лазарус. — Синко, какво направих пък *сега?*“

Какво можех да му отговоря?

„Дядо — казах, — вие оскърбихте чувствата на Хамадриад.“

А после станах съвсем неуслужлив; отказах да му обяснявам защо чувствата ѝ са били засегнати, а в отговор на въпроса къде може да е отишла предположих, че се е прибрала вкъщи, в предградията, но не пожелах да отведа Лазарус до там. С други думи, спазих инструкциите на Ищар да се правя на упорит глупак и да оставя цялата работа на жените.

Така че се наложи Лазарус да тръгне да търси Хамадриад сам, като можеше да разчита само на помощта на Атина... исках да кажа — Минерва.

— Това е нещо ново за мене, чичо Глупи.

— Ако е така, скъпа, по-добре го забрави.

— О, ще го забравя — съгласи се компютърът. — Но смятам да не изтривам информацията, а да я запазя и да я използвам след стотина

години. Джъстин, ако бях от плът и кръв и се бях разплакала, би ли побягнал след мен да ме утешиш?

— Вероятно. Почти сигурно.

— Ще го запомня, любовнико. Толкова си мил!

Направих се, че не съм чул обръщението ѝ, но Галахад се обади:

— „Любовнико“?

— Така казах, да. Извинявай, чичо Глупи, ама ти си старомоден. Ако не си беше легнал толкова рано снощи, щеше да разбереш защо.

Реших да запомня тези думи и след сто години, когато Атина стане живо същество, да ѝ ги кажа — направо щях да я поставя в безпомощно положение.

В този момент разговорът ни свърши — отнякъде се появи Лазарус. Когато го видя, Галахад заразмахва ръце:

— Хей! Татенце! Насам!

— Идвам — Лазарус ме млясна в движение, после и Галахад, след което седна на масата, придърпа остатъка от втората закуска на Галахад — домашно руло със сладко — и го погълна.

— Как е? Хвана ли се той на въдицата?

— Не както ти на Хамадриадовата, татенце. Тъкмо му обяснявах как Хамадриад те изпързала, благодарение на което основахме семейството си.

— Господи, каква лъжа! — Лазарус отпи от чашата на Галахад. — Джъстин, Галахад е добро момче, но е романтик. Много добре знаех какво исках да постигна, така че започнах с изнасилването на Хамадриад. Това прекърши съпротивата ѝ и сега тя спи с всички, дори и с Галахад. По-нататък всичко се разви логично. А ти все още ли възнамеряваш да се върнеш на Секундус?

— Възможно е да не съм разбрал всичко, което Галахад ми разказа — отговорих аз. — Значи, трябва да се присъединя към... — запънах се. — Лазарус, аз не знам към какво трябва да се присъединя.

Лазарус кимна.

— Трябва да сме снизходителни към младежта, Джъстин. Галахад още не може да се изразява ясно.

— Благодаря ти, татенце. Много ти благодаря. Вече почти всичко му бях обяснил. Сега ти съвсем ще го объркаш.

— Спокойно, синко. Сега всичко ще си дойде на мястото. Джъстин, ти ще се присъединиш към семейството ни. И си длъжен да

се грижиш за децата — за всичките, не само за тези, на които ще си биологичен баща.

Той ме погледна и зачака.

— Лазарус, аз съм отгледал много деца... — започнах.

— Знам.

— И не си спомням да съм изпускарал някое от тях. И така — три, които още не съм виждал, плюс вашите две — сестрите ви, или осиновените ви дъщери — плюс всички останали, които предстои да се появят на бял свят. Прав ли съм?

— Да. Обаче това не е доживотен затвор — подобно нещо не е практично за Хауардовците. Семейството може да надживее всички нас, надявам се. Всеки възрастен може да го напусне, когато пожелае, но задълженията му към децата си остават — както към родените, така и към тези, които са още в утробата. Да речем, докато не навършат осемнайсет. Предполагам, че останалите членове на семейството ще предпочетат по-скоро да освободят такъв човек от задълженията му, отколкото да му видят гърба. Не мога да си представя щастлива връзка, продължаваща години след като някой обяви, че си тръгва. Ти как мислиш?

— Съгласен съм. Но не се притеснявам, че може да стане нещо подобно.

— Естествено, по този начин няма да стане. Обаче да предположим, че Ищар и Галахад решат да се отделят в собствено домакинство...

— Чакай малко, татенце! Няма да успееш да се отървеш от мене толкова лесно! Ищар не ме иска извън целия комплект. Знам, защото се опитвах да я убедя да се омъжи за мен преди много години.

— ... и пожелаят да вземат със себе си най-малките. Няма да тръгнем да ги уговаряме и няма да се опитваме да разубедим децата, ако искат да отидат с тях. Та нали и трите са на Галахад...

— Пак не е прав. Татенце, ти направи Андийн на Иш направо в басейна; затова и кръстихме детето така^[1]! Елф е или твоя дъщеря, или на Айра — така ми е казвала Хама. А кой е бащата на Андрю Джаксън няма никакво съмнение. Джъстин, аз съм стерилен.

— ... което следва от статистическата вероятност, качеството на спермата и факта, че любовта му отнема толкова много време. Но Ищар чете генетичните карти и пази истината за себе си, а ние нямаме

нищо против. И е абсолютно невероятно Хамадриад някога да е казала, че има или ще има дете от Айра. Не че съществува някаква генетична опасност — нали Ищар е насреща. В нашата колония досега не се е родило *нищо едно* увредено дете, което доказва, че Ищар наистина умее да чете генетичните карти; тя провери всеки колонист от първата вълна и дори си преумори очите за всичките тези месеци работа. Обаче Айра е изключително внимателен и дори не застава близо до Хамадриад, когато има опасност от оплождане — абсолютно ирационална позиция, която обаче аз мога да разбера, тъй като самият аз съм много предпазлив в това отношение. Прекалено добре си спомням времето, когато процентът на общите прародители на Хауардовците беше доста внушителен, поради което прекалено често се раждаха увредени деца. Естествено, в наши дни една жена с чиста генетична карта предпочита да се омъжи по-скоро за собствения си брат, отколкото за непознат от друга планета... но старите предразсъдъци трудно умират.

Та за семейството... Сега ние, бащите, сме трима. С теб, Джъстин, ставаме четирима. Майките в момента са три, но също ще станат четири, когато Минерва помоли да я смятат за пълнолетна. Прибави и неопределен брой деца, които трябва да бъдат учени, пляскани и обичани. Броят на родителите може да се увеличи или да се намали. Но това е моят дом и аз съм избрал този път — построил съм го, за да може в него да живее едно *семейство*, а не за да прави по-весел живота на пръчове като Галахад...!

— Но той точно това прави! Благодаря ти, мило татенце!

— ... и правя всичко това в името на благополучието на децата. Случвало ми се е да видя как свирепи катастрофи погубват колонни, не по-малко процъфтяващи от нашата. Джъстин, възможно е да се случи нещо с възрастните в нашата колония, но ако останат поне един баща и една майка, децата трябва да израснат нормални и щастливи. Това е и истинското предназначение на семейството. Ние смятаме, че семейство като нашето е по-подходящо за целта, отколкото семейство само с един мъж и една жена. Ако ти се присъединиш към нас, пред теб ще стои същата цел. И това е всичко.

Въздъгнах дълбоко.

— Къде трябва да се подпиша?

— Не обичам писмените брачни договори. Нещата не бива да стават чрез принуда. Ако партньорите желаят да си сътрудничат, не им трябва никакви хартийки. Ако си решил да се присъединиш към нас, достатъчно е да кимнеш...

— Съгласен съм!

— Ако искаш, ще спретнем и брачна церемония. Лаз и Лор ще измислят нещо забавно, ако трябва и ще си поплачем заедно.

— А брачната нощ Джъстин ще трябва да прекара при бебетата — да види колко сериозни са нещата!

— Решено, Галахад. Или може би е по-добре да спи при бебетата в нощта *преди* церемонията, така че да има шанс да се откаже, докато е време.

— Лазарус, аз съм готов за дежурство още тази вечер; свикнал съм с подобни неща.

— Съмнявам се, че жените ще ти позволят.

— Няма да доживееш до сутринта — добави Галахад. — Много са емоционални. Тази нощ мина между капките. По-добре да сменяш пелени.

— Галахад може да се окаже прав; ще трябва да преслушам сърцето ти... Не се обаждай, Галахад... Джъстин, нашият дом *не е* затвор. Той е не само сигурен за децата, но и удобство за възрастните. Когато те попитах ще се връщаш ли на Секундус, имах предвид именно това. Възрастният може да прекара извън дома година, десет или колкото си иска — и може да бъде сигурен, че за децата ще се полагат грижи, а той винаги ще бъде добре дошъл обратно. Аз и близначките няколко пъти напускахме планетата и ще го правим отново. И... ти знаеш, че възнамерявам да проведа експеримента с пътуването в миналото. Разбира се, в тукашно време няма да отсъствам дълго, но е малко рисковано.

— „Малко“? Татенце, ти си се смахнал. Джъстин, да не забравиш да го целунеш за довиждане; той няма да се върне.

С тревога установих, че Галахад не се шегува.

— Галахад — спокойно каза Лазарус, — няма проблем да ми казваш подобни неща. Но недей да го правиш пред жените. Или пред децата. — После се обърна към мен и продължи: — Естествено, в пътуването във времето има елемент на риск. Но къде ли го няма? Проблемът не е в самото преместване във времето, както Галахад,

изглежда, смята. Рискът е не по-голям от посещението на която и да е планета, където някой може да не те хареса. Самият скок във времето се осъществява в най-безопасно обкръжение: в космоса, на борда на кораба. Рискът се появява по-късно. — Лазарус се усмихна. — Ето защо съм възмутен от онази стара крава Арабела. Тя иска да отида да наблюдавам *битки*! Джъстин, най-голямото преимущество на нашето време е фактът, че живеем толкова далеч едни от други, че войната е станала непрактична. Но... Казах ли ти, че първо искам да осъществя пробно пътуване във времето?

— Не. Според мадам *pro tem* председателката вие вече разполагате с идеалната техника.

— Възможно е да съм оставил такова впечатление у нея. Но Арабела си няма никакво понятие от висша математика; тя не може дори да зададе правилните въпроси.

— Предполагам, че и аз няма да мога, Лазарус; не съм запознат с тези области на математиката.

— Ако ти е интересно, Дора може да те научи...

— Или аз, любовнико...

— Да, може и Тина. Що за идея да наричаш Джъстин „любовник“, Тина? Да не си решила да го прелъстиш?

— Не, той обеща да прелъсти *мен*... след около сто години.

Лазарус ме погледна замислено. Направих се, че не съм чул разговора им.

— Хм... може би ще е по-добре да взимаш уроци от Дора, Джъстин. Ти още не си я срещал, тя се мисли за осемгодишна и няма да се опита да те прелъстява. Но тя е най-добрият компютър космически пилот и може да те научи на много неща, не само на полевите трансформации на Либи. Мисля, че сме сигурни в теорията, обаче ми трябваше практическо потвърждение. Затова реших да попитам Мери Спърлинг^[2]...

— Момент, Лазарус — прекъснах го аз, — в архивите има само една Мери Спърлинг, и аз съм неин потомък. Тамара също произхожда от нея...

— От нея произхождат страшно много Хауардовци, синко. Мери имаше повече от трийсет деца. Това беше рекорд за онези години.

— Значи вие имате предвид Старата Мери Спърлинг, родена през 1953 година по григорианския календар, умряла...

— Тя *не е* умряла, Джъстин; там е работата. Така че аз се върнах и говорих с нея.

Съвсем се обърках.

— Лазарус, не разбирам. Искате да кажете, че вече сте предприели едно пътешествие във времето? Две хиляди години назад? Даже повече от две хиляди...

— Джъстин, ако млъкнеш за малко, ще разбереш какво искам да кажа.

— Моля за извинение, сър.

— Кажи ми още веднъж „сър“ и ще ти пусна близначките да те погъделичкат. Имам предвид, че отидох, в настоящето, до звездата РК3722, по-точно на Планетата на Малкия народ. Обозначението сигурно не ти говори нищо; в новите каталози го няма, тъй като ние с Либи решихме да скрием местоположението на тази планета... По-добре е хората да стоят далеч от нея.

Малкия народ е източник на концепцията, на основата на която Либи създаде теорията на полето, която днес използват всички космически пилоти, компютри и хора. Никога по-рано не се бях връщал там... защото аз и Мери бяхме много близки. Толкова близки, че случилото се с нея бе удар за мен. В известен смисъл беше страшно, отколкото ако бе умряла.

Но годините омекотяват спомените, а аз се нуждаех от съвет. И така, аз и близначките се качихме в „Дора“ и тръгнахме да търсим планетата. Използвахме координатите и траекторията, които Анди ми бе написал много отдавна. Траекторията леко се беше променила, но една звезда не може да избяга кой знае колко далече за две хиляди години; намерихме я.

По-нататък няхахме никакви проблеми. Аз най-сериозно предупредих Лор и Лаз за опасностите на това място. Те ме изслушаха и сякаш им предадох своя имунитет към планетата; изобщо не възнамерявах да жертват своите индивидуалности срещу псевдобезсмъртие. Даже си прекараха чудесно: планетата наистина е очарователна. Нищо не се бе променило, тя продължаваше да бъде един огромен парк.

След като се озовахме на орбита около планетата, зачаках: Малкия народ притежава сили, непостижими за хората. Всичко стана както предишния път: при „Дора“ дойде призрак на същество от

Малкия народ и ни покани да посетим планетата. Само че този път се обръщаше към мен по име, което звучеше направо в мозъка ми — те не използват устна реч. Допуснаха ме до съществото Мери Спърлинг. Това ме разтърси, но същевременно беше добра новина. Обаче тя — искам да кажа „то“ — ме посрещна с умерено задоволство, без да е особено заинтригувано. Сякаш пред мен бе не стар приятел, а непознат, помнещ всичко, което е помнил този приятел.

— Разбирам — обади се компютърът, — нещо като Минерва и мен, нали?

— Да, скъпа... като се изключи фактът, че ти още в първия ден на съществуването си беше по-определена личност, отколкото онова същество, използващо името на старата ми приятелка. И през последните три години личността ти ставаше все по-определена.

— Старче приятелче, обзалагам се, че казваш това на всичките си момичета.

— Възможно е. Обаче сега те моля да млъкнеш за малко, скъпа. Всъщност не остана кой знае колко за разказване, Джъстин. Ние останахме там няколко дни и заедно с Дора разговаряхме с Малкия народ за пространствено-времето поле, а близнаците слушаха с крайчето на ухото си, но преди всичко се наслаждаваха на ролята си на туристи. Ако си спомняш, когато „Ню Фронтиърс“ тръгна обратно към Земята, на планетата останаха около десет хиляди души.

— Единайсет хиляди сто осемдесет и трима — поправих го аз — според бордовия дневник на „Ню Фронтиърс“.

— Значи толкова бяха записани в дневника? Мисля, че трябва да са били още повече, тъй като не сме броили тези, които не можахме да намерим, пък и на планетата останаха доста нерегистрирани деца — все пак стояхме там достатъчно дълго. Но както и да е, да допуснем, че са били десет хиляди. Колко според теб биха могли да станат след две хиляди години?

— Около десет на двацет и втора степен — възкликнах, — но това е невероятно. Бих очаквал някакъв стабилен оптимален брой — да речем десет на десета — или малтусианска катастрофа след не повече от седем-осем века.

— Джъстин, там нямаше никой. Дори изобщо не личеше, че някога е имало хора.

— Какво се е случило с тях?

— А какво се е случило с неандерталците? Какво се случва с победените? Джъстин, какъв е смисълът да се съпротивляваш, когато те превъзхождат толкова, че дори няма смисъл да се опитваш да се бориш? Малкия народ живееше в идеална утопия: нито борба, нито съревнование, нито бедност, нито съществуваше проблемът на пренаселеността — те живееха в съвършена хармония с прекрасната си планета. Рай, Джъстин! Малкия народ олицетворяваше това, за което бяха мечтали философите и което религиозните водачи бяха обещавали през цялата човешка история.

Може би те са съвършени, Джъстин. Може би са това, в което човешката раса *би могла* да се превърне... след милион години. Или десет милиона.

Но когато казвам, че тяхната утопия ме плаши и е смъртоносна за човешките същества и че Малкия народ е избрал безизходен път за себе си, аз *не се опитвам* да ги принизя. О, не! Те имат значително позадълбочени познания в математиката и науката от мен — иначе защо да отивам там да се консултирам с тях? Не мога да си представя как бихме могли да воюваме с тях, тъй като те са в състояние да отразят всяка наша атака. Ако решат, че сме им неприятни, не мога дори да предположа какво ще ни се случи — не искам и да го знам. Но докато не им се бъркаме в работата и нямаме *никакви* претенции към тях, не виждам опасност. Поне така ми се струва. Но каква стойност има мнението на един стар неандерталец? Разбирам от тях толкова, колкото нашата котка разбира от астронавигация.

Не знам какво се е случило с останалите Хауардовци. Може би някои са били асимилирани като Мери Спърлинг. Не съм питал — хич и не исках да знам. Някои сигурно са изпаднали в апатия и са измрели. Съмнявам се, че са се размножавали, но може да са били отглеждани като домашни животни. Ако е така, не искам да узнавам какво точно се е случвало. Получих каквото исках — мнението ми за математическите странности на физиката на полето се потвърди, след това си прибрах момичетата и излетях.

Но преди да си тръгнем, обиколихме около планетата и заснехме повърхността ѝ, а след завръщането ни дадох материалите на Атина за изследване. Тина?

— Да, приятелче. Джъстин, ако на планетата има артефакти с човешки произход, диаметърът им е по-малък от един метър.

— Затова реших, че всички са загинали — мрачно продължи Лазарус. — И нямам намерение да се връщам отново там. Но пътешествието към РК3722 не беше тренировъчен скок във времето, а обикновен междוזвезден полет. Експерименталният скок ще бъде прост и сигурен — няма да кацаме на никоя планета. Искаш ли да дойдеш с нас? Или да вземем Галахад?

— Татенце — сериозно произнесе Галахад, — аз съм млад, красив, здрав и щастлив и възнамерявам да си остана такъв; ти *нямаш* право да *ме* въвличаш в подобно безумие. Не обичам скачането от звезда на звезда, аз съм домошар. Достатъчно ми беше единствено кацане под управлението на Великия пилот Лорелай. Не можеш да ме убедиш.

— Виж какво, момче, бъди разумен — меко изрече Лазарус. — Когато потеглим, момичетата ще са достатъчно големи, за да се нуждаят от мъжко внимание, което аз *не мога* да им осигуря. Ще изгубя контрол над тях. Помисли си над това, дължен си.

— Започнеш ли да говориш за задължения, веднага се махам от този кошер. Проблемът, татенце, е, че ти си мамино детенце, което го е страх от две малки момичета.

— Възможно е. Обаче те няма да са малки още много дълго време. Джъстин?

Размишлявах трескаво. Получаването на предложение от Старейшината за съвместен полет в космоса е чест, която не се отказва. Не ме притесняваше фактът, че по време на полета ще се осъществи опит за пътуване във времето, защото подобна идея ми се струваше нереалистична. Във всеки случай Лазарус не предвиждаше особена опасност, иначе не би взел със себе си своите сестри-дъщери. Освен това подозирах, че не е възможно Старейшината да бъде убит — още една причина да се чувствам в пълна безопасност като част от неговия екипаж. Но дали Лазарус наистина искаше да съм жиголо за дъщерите му? Бях сигурен, че той просто се шегуваше с Галахад; не се съмнявах, че Лази и Лори могат да разрешат проблемите си според собствения си вкус.

— Лазарус, ще отида с вас, където пожелаете.

— Чакай малко! — възрази Лазарус. — Татенце, Тамара няма да хареса това нещо.

— Какъв е проблемът, синко? Тамара е добре дошла и смятам, че ще ѝ хареса. Тя не е малко дете, за разлика от някои хора, които няма да споменавам.

— *Какво?* — подскочи Галахад. — Ще вземеш със себе си Тамара... Джъстин... близначките... Половината семейство? И ще оставиш другите тук — да ви оплакваме? — Той въздъхна. — Е, добре, предавам се. Записвам се доброволец. Но нека Джъстин и Тамара останат вкъщи. И близначките. Не бива да рискуваме да ги взимаме. Ти ще пилотираш, аз ще готвя. Докато не загинем.

— От време на време най-неочаквано откривам у Галахад признаци на благородство — изрече Лазарус неадресирано. — Някой ден това ще го погуби. Забрави, синко, не ми трябва готвач. Дора готви по-хубаво от всички нас. Но без близначките не мога да мина. Искам да ги наблюдавам как ще се справят със скока във времето, защото по-късно ще им се наложи да го правят сами.

Той се обърна към мен:

— Джъстин, ти си добре дошъл, но пътешествието ще бъде скучно. Ти ще разбереш, че сме се преместили във времето едва когато ти кажа, че се е случило. Възнамерявам да отида до една лесна за откриване планета, защото аз и Либи сме я изследвали и сме определили точно траекторията ѝ. Не мисля да кацам — там е доста опасно. Смятам да използвам планетата като часовник.

Сигурно звучи глупаво. Но е невъзможно да бъде установено точното време в космоса с помощта на радиоизотопните часовници на борда на „Дора“. То може да бъде определено по местоположението на небесните тела, но този метод изисква продължителни измервания и изчисления. Значително по-просто е да се кацне на някоя цивилизована планета, да се почука на нечия врата и да се попита.

Може да се използва и добре позната планетна система — като тукашната, тази на Секундус, Слънчевата система или която и да е друга. Ако Дора притежава необходимите данни, тя може да определи по местоположението на планетите колко време е изминало — като по стрелките на часовник. Либи направи това на „Ню Фронтиърс“, когато се приближавахме към Слънцето.

Но за това пътуване съм избрал нещо ново. Някога оставих нещо на орбита около планетата, при която ще отидем. По-късно така и не

успях да го намеря, въпреки че направих всичко възможно... Става въпрос за ковчега с тялото на Анди Либи.

Така че смятам да хвърля един поглед там и ако го намеря, ще означава, че съм се озовал в интервала между две добре познати дати. Така ще докажа, че теорията за пътуванията във времето е правилна. Следиш ли мисълта ми?

— Мисля, че да — отвърнах. — Ще получите експериментално доказателство. Но аз съм толкова далеч от теорията на полето, че не мога да кажа нищо определено.

— Не е необходимо. Аз самият не разбирам кой знае колко добре тази теория. Първият компютър, създаден, за да работи с двигателя „Либи-Шефилд“, беше отражение на уникалния мозък на Либи. Впоследствие компютърът само се е усъвършенствал. Ако попаднеш на пилот, който ти каже, че разбира всичко, а компютърът му служи само за помощно средство, не се качвай на кораба му — той е измамник. Какво има, Тина?

— Аз разбирам от астронавигация — обади се компютърът, — понеже Минерва дублира в мен астронавигационните програми на Дора. Но не мисля, че проблемът може да бъде коментиран на английски, галакта или на какъвто и да било друг език, използващ думи. Мога да разпечатам основните уравнения и да покажа извадка от статистическата картина на динамичния процес. Искате ли?

— Не си прави труда — отговори Лазарус.

— Господи, не! — помолих я и аз. — Благодаря ти, Атина, но аз нямам амбицията да ставам междузвезден пилот.

— Галахад — каза Лазарус, — защо не повдигнеш мързеливото си туловище и не потърсиш нещо за обяд? Да речем по около четири хиляди калории за всеки? Джъстин, попитах те дали възнамеряваш да се връщаш на Секундус, защото не искам да го правиш.

— Аз също не искам.

— Атина Палада, запиши частния ми разговор с главния архивар Фут!

— Програмата е стартирана, мистър председателю!

Галахад повдигна вежди и побърза да се отдалечи.

— Главен архиварю, не става ли критична ситуацията в Нови Рим?

— Мистър председателю — внимателно започнах аз, — според мен е така, въпреки че съм дилетант по въпросите на социалната динамика. Обаче... аз дойдох тук не за да ви предам глупавото съобщение на мадам pro tem председателката, а за да поговоря с вас.

Лазарус дълго време ме гледа замислено. И аз започнах да проумявам какво прави личността му уникална. Той притежава уменията изцяло да се отдава на работата, която върши, независимо дали става въпрос за разговор за живота и смъртта или за нещо тривиално, като например танцуване при посрещане на гост. Осъзнах това, защото и Тамара е същата; тя умее да отдава на другия всичко от себе си.

Тамара не е изключителна красавица, нито пък превъзхожда в техническо отношение многобройните професионалистки или дори аматьорките. Но не е там работата. Умението ѝ да се концентрира напълно я откроява сред всички добри жени, посветили живота си на това благородно призвание.

Мисля, че Старейшината се отнася по този начин към всичко. Сега внезапно бе „взел председателското чукче“; компютърът веднага се досети, Галахад също. Нямаше от какво да се притеснявам.

— Никога не бих повярвал — каза Лазарус, — че главният архивар на Семействата ще тръгне на толкова дълъг път заради едно незначително съобщение. Така че ми обясни каква е причината за идването ти.

Да измисля някакво оправдание? Не, отговорът трябва да бъде искрен.

— Мистър председателю, време е да се копират архивите някъде извън Секундус. Дойдох, за да разбера дали може да бъде направено на Терциус.

— Продължавай.

— Гражданските вълнения още не са започнали. Но симптомите са налице и аз не знам колко време остава, докато се превърнат в открито насилие. Народът на Секундус не е свикнал с произвол и всекидневна смяна на законите. Предполагам, че бедата ще дойде скоро. И ще смятам, че съм изпълнил служебните си задължения, ако унищожаването на архивите на Секундус не доведе до загубата на нашите анали. Те се пазят в подземни бункери, които обаче могат да

бъдат разрушени. Мога да си представя единайсет начина, по които архивите да бъдат унищожени частично или цялостно.

— Където има единайсет начина, съществува и дванайсети, и тринайсети, и така нататък. Обсъждал ли си проблема с някой друг?

— *Не!* — отвърнах светкавично. — Не исках да давам идеи на никого.

— Разумно. Понякога единственият начин да защитиш една слаба точка е да не обръщаш вниманието на останалите върху нея.

— И аз си помислих същото, сър — съгласих се аз, — но когато притеснението ми нарасна, реших да предприема мерки за защитата на материалите. Първо наредих всички входящи данни да се дублират при постъпването им в архива. Исках и да копирам целия архив, а после да го изпратя някъде, но нямах достатъчно средства, за да купя необходимите кубове памет. Трябваша ми уелтънови микрозърнести кубове — други носители не биха се побрали на кораба.

— А кога започна да копираш новопостъпилата информация?

— Скоро след събранието на настоятелството. Очаквах, че ще изберат Съюзън Барстоу, но те предпочетоха Арабела Фут-Хедрик. И аз се разтревожих, защото си спомних за годините, през които следвахме заедно в университета. Реших да си подам оставката. Но тогава започнах работата над вашите мемоари.

— Джъстин, предполагам, че не това е било причината да не напуснеш. Очакваше ли, че Арабела може да назначи някого на твоето място?

— Възможно беше, сър.

— Добре, няма значение. Успя ли да запишеш копираната от теб новопостъпила информация на уелтънови кубове?

— Да. Поне толкова средства успях да намеря.

— И къде са тези кубове? Все още на „Пощенски гълъб“?

Предполагам, че съм изглеждал стреснат.

— Хайде-хайде! — възкликна Старейшината. — Те са били важни за теб. Допускаш ли, че ще повярвам, че си ги оставил на много светлинни години оттук?

— Мистър председателю, естествено, кубовете са в багажа ми, който остана в кабинета на ръководителя на колонията Уедърал.

— Атина Палада!

— На дивана за посетители, мистър председателю. Ръководителят на колонията ми нареди да му напомня да донесе багажа на мистър Фут вкъщи.

— Можем да направим нещо по-добро. Главен архиварю, съобщете на Атина Палада кодовете на чантите си. В кабинета на Айра има оборудване, с помощта на което тя може веднага да копира информацията. И не се безпокойте повече за архивите — те вече са копирани в Атина Палада; всичко до момента, в който предадох председателското чукче на Арабела.

Представям си каква физиономия съм направил. Старейшината се изкикоти и каза:

— Защо ли? Понеже ти не си единственият, който се безпокои за архивите на Семействата. Как? Просто ги откраднахме, синко. Аз контролирах административния компютър и го използвах, за да копираме всичко — генеалогията, историята, протоколите от събранията на Семействата — абсолютно всичко, при това главният ти компютър изобщо не разбра какво правим.

Направо под носа ти, главен архиварю. Но не ти казах нищо заради собствената ти безопасност. Не ми се искаше Арабела да се досети за нещо и да те заразитва. И без това е пълна с идеи. Единственият ни проблем беше намирането на уелтънови кубове. Но намерихме — сега седиш точно над тях, те са на двайсет метра под задника ти. А когато Атина копира донесените от теб, ще разполагаме с целия архив — такъв, какъвто е бил, когато си напуснал Секундус. Сега по-добре ли се чувстваш?

Въздъгнах.

— Много по-добре, мистър председателю. Вече мога да остана тук с чиста съвест. Даже се чувствам свободен да подам оставка.

— Недей.

— Сър?

— Остани тук, но не подавай оставка. Твоята помощница се справя с работата и ти ѝ се доверяваш. Арабела няма да може да я изхвърли и да сложи свой човек на нейно място, докато ти не подадеш оставка, тъй като си назначен от настоятелството. Не че незаконните действия я притесняват... но нека не ѝ подхвърляме идеи. Колко настоятели има на Секундус?

— На Секундус ли, сър? Тоест постоянно живеещи на Секундус?

— Не хитрувай, синко.

— Мистър председателю, не хитрувам. Старшите настоятели са общо двеста осемдесет и двама. От тях сто деветдесет и пет живеят на Секундус, а останалите осемдесет и седем са представители на Хауардовците на други планети. За да се вземе политическо решение, е необходимо за него да гласуват две трети от участниците на редовните събрания, провеждащи се веднъж на десет години, или две трети от общия брой на настоятелите — тоест сто осемдесет и осем души — на извънредни събрания. А докато бъде осведомен за тях *всеки един* настоятел, може да минат години. Споменавам ви за това, защото, ако искате да свикате извънредно събрание, едва ли ще успеете да съберете сто осемдесет и осемте гласа, необходими за свалянето на мадам *pro tem* председателката от поста ѝ. Старейшината примигна срещу мен.

— Мистър архиварю, защо решихте, че искам да свикам събрание на настоятелството? Или че възнамерявам да свалям от власт нашата скъпа сестра Арабела?

— Долових подобен намек във въпроса ви, сър. И си спомням обстоятелствата, при които върнахте председателското чукче.

— Тогава беше съвсем различно. Действах, ръководен от чисто егоистични подбуди. Старата глупачка искаше да провали плановете ми чрез арестуването на Айра. Обстоятелствата бяха други. Тогава можех да се справя с нея, а сега — не. Синко, не вярвай на хорските приказки; Арабела изобщо не се даде без борба. Наложих се да ѝ взимам председателското чукче насила. И краткото време, през което се подготвих за тръгване, тя прекара заключена.

— Наистина ли, мистър председателю? Няма вид да ви е обидена. Винаги говори за вас с голямо уважение.

Старейшината цинично се усмихна.

— Така е, защото и двамата сме прагматици. Аз се погрижих Арабела да запази достойнството си и тя много добре го знае. Така че сега тя нищо не би спечелила, ако се опита да ми отнеме привилегиите; напротив, дори ще загуби, защото моят статус е полумитичен. По-скоро нейното положение зависи от мен и тя е наясно с този факт. Разбира се, ако някой ден се озова на една планета заедно с нея — което е слабо вероятно, тъй като не съм глупак — ще бъда много внимателен при отварянето на вратите.

Мога да ти разкажа как стана всичко и ти ще разбереш защо няма да успея да го направя отново. Когато ѝ предаде председателското чукче, Айра незабавно напусна двореца — както си беше редно. Но до самото тръгване аз продължих да работя във вилата си на покрива, тъй като дворецът е моя официална резиденция. Естествено, Минерва постоянно беше във връзка с мен и ме предупреди, когато копоите на Арабела хванаха Айра. Отидох и си прибрах чукчето. — Лазарус се намръщи. — Административният компютър на една планета е опасно нещо, Джъстин. Докато той се наричаше Минерва и беше под командването на Айра, всичко вървеше прекрасно. Но виж какво успях да направя аз с негова помощ и си помисли какво може да направи някой друг, който го контролира — например Арабела. Уф... Тина, кажи нещо на Джъстин с гласа на Арабела.

— Изпълнявам, мистър председателю. „Главен архиварю Фут, говори рго тем председателката. Имам честта да ви съобщя, че успях да уговоря нашия изтъкнат прародител, Лазарус Лонг, постоянен председател на Семействата Хауард, да поеме ръководството на Семействата през краткия за съжаление период, оставащ до отпътуването му до новия свят. Моля, разпространете съобщението сред подчинените си. Ще продължа да изпълнявам текущите си задължения, но председателят иска да знаете, че сте свободен да се обръщате към него по всяко време. От името на настоятелството и на председателя с вас разговаря Арабела Фут-Хедрик, рго тем председателка на Семействата Хауард.“

— Е, какво, тя точно това ми каза.

— Да, Минерва свърши добра работа. Тя предаде точно надутостта, характерна за Арабела, и сумтенето, с което накъсва речта си.

— Значи това не беше Арабела? Никога нямаше да се сетя.

— Джъстин, освен на теб подобни съобщения бяха изпратени на всички важни чиновници, а през това време Арабела се намираше в най-големите и разкошни апартаменти на двореца и беше доста раздразнена от факта, че вратите не се отваряха и асансьорите не работеха, както и всевъзможните средства за комуникация — освен в случаите, в които аз не пожелаех да говоря с нея. По дяволите, аз не ѝ позволих дори да изпие чаша кафе, докато не спря да се ежи и не се съгласи, че аз съм председателят и аз командвам.

След това нямахме проблеми с нея, даже донякъде се сприятелихме. Правех всичко, което поиска, само дето не я пусках на свобода. Тя изпълняваше текущите си задължения — не исках да се обременявам с тях. Нищо не рискувах, тъй като Минерва я следеше и не ѝ позволяваше да излезе от границите на позволеното, а Арабела бе наясно с това. Преди да отлети, двамата дори се появихме заедно в сутрешните новини и тя произнесе речта си, както подобава на една дама, а аз публично ѝ благодарих, не по-малко лицемерно.

Но сега административният компютър е в *нейна* власт, и ако се върна пак, първо ще трябва да си сваля шапката. Не, Джъстин, попитах те за настоятелите на Секундус не защото възнамерявам да свикам събрание; просто си помислих, че извънредно събрание могат да предизвикат които и да било двайсет настоятели, но се надявам, че няма да се решат на такова безразсъдство. Дано и на теб не са ти хрумнали подобни идеи. Тя може да затвори всичките и да ги изпрати на Блаженство. Или може да позволи събранието да започне, а после да се отърве от обърналите се против нея. Във всеки случай ти гарантирам, че няма да се предаде без борба. Веднъж я хванах със свалени панталони, втори път тя няма да допусне да я изненадат.

— Значи ще има кръвопролития?

— Възможно е, не виждам друг изход. Но ти и аз не можем да променим нищо. На всички въпроси, свързани с държавните дела, обикновено има един правилен отговор: *Не прави нищо*. Такива са времената — на съзидателното бездействие. Не се забърквай. И чакай.

— Дори ако знаеш, че нещата не вървят на добре?

— Дори тогава, Джъстин. И да гориш от желание да спасиш света, няма да промениш нищо, само дето може драстично да намалиш продължителността на живота си. Предвиждам три възможни варианта. На първо място, Арабела може да бъде убита. Тогава настоятелството ще избере друг *pro tem* председател; да се надяваме, че ще е някой разумен. Или пък тя ще изкара десет години — до следващото събрание на настоятелството. В такъв случай и настоятелите ще имат шанса да проявят разум. А може и тя да поумнее и да не се излага на куршумите, а да не укрепи властта си толкова здраво, че да не може да бъде махната оттам, освен чрез революция.

Последният вариант ми изглежда най-слабо вероятен. По-скоро ще я убият. Но каквото и да се случи, то не е наша работа. Ние сме

жители на Терциус. На Секундус живеят милиард човека; нека сами си разрешават проблемите. Ние с теб спасихме архивите, и това е прекрасно; цялата история на Семействата ще се съхрани.

След няколко години ще ти осигурим необходимото оборудване — на теб или на твоя приемник — за да можеш да се занимаваш с поддържането на архива, така както си го правил на Секундус. Дотогава Атина ще съхранява данните. Аз ще уведомя всичките населени планети, че архивите са преместени тук. И ще обявя, че вече събранията на Семействата ще се провеждат тук, и че настоятелите са добре дошли.

— Мистър председателю — обади се компютърът, — мистър Джонс иска да знае кога ще бъдете готов да обядвате.

— Моля те, кажи му, че след малко ще дойдем. Недей да бързаш, Джъстин; ако си търпелив, нещата ще се уредят от само себе си. Не ни остава друго — трябва да сме търпеливи, защото, докато новината обиколи всички населени планети, ще минат години. Така че почакай един век. Имам тук едно лично съобщение за теб. Всъщност, един от нас ли си вече? Член на семейството ни и баща на децата ни?

— Да. Искам да бъда.

— Желаяш да го оформим официално? Добре, тогава да изпълним един кратък обред. А по-късно ще организираме какъвто пожелаеш ритуал. И така, Джъстин, ще бъдеш ли наш брат? Докато звездите остарееят и слънцето ни загине? Ще се биеш ли заради нас, ще лъжеш ли заради нас, ще ни обичаш ли и ще ни позволиш ли да те обичаме?

— Да!

— Това е всичко. Атина го записа. Направи общодостъпен записа, Атина.

— Изпълнено, Лазарус. Добре дошъл в семейството, Джъстин.

— Благодаря ти, Атина.

— А личното съобщение до теб е следното: Тамара каза да ти предам — ако се ожениш за нас, — че възнамерява да помоли Ищар да премахне имунитета ѝ срещу зачеване. Не е твърдяла, че прави това само заради теб. Напротив, увери ме, че възнамерява да има деца от всеки от нас, и то за възможно най-кратко време; само тогава тя ще се почувства пълноправен член на семейството. Въпреки това аз съм сигурен, че решението ѝ е предизвикано от твоята поява. Така че ние,

останалите, смятаме да се оттеглим встрани и да празнуваме, докато работиш върху първото й дете. На нашата Тами това ще й хареса.

Очите ми неочаквано се напълниха със сълзи, но аз казах с твърд глас:

— Лазарус, едва ли Тамара иска точно това. Според мен тя просто се стреми да стане пълноправен член на семейството... Както и аз!

— Може би. Така или иначе Ищар ще запази генетичните данни за себе си. Дали пък да не строим всички девойки в една редица и да видим как ще се справи новият петел? Край на частния разговор, Тина.

— Готово, старче приятелче. А след сто години всички мъже ще трябва да се строят пред мен. И здравата ще го закъсат.

— Не се съмнявам, скъпа.

[1] На английски *undine* означава русалка. — *Бел.прев.* ↑

[2] Героиня от романа на Хайнлайн „Децата на Матусал“, отказала се от човешката си същност и станала част от колективния разум на цивилизацията на Малкия народ. — *Бел.прев.* ↑

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА XVI

ЕРОС

— Лазарус — каза Минерва, — ще се разходиш ли с мен? Навън?

— Да, ако се усмихнеш.

— На никой от нас днес не му е до усмивки. Но ще се опитам.

Тя се усмихна измъчено.

— По дяволите, скъпа, знаеш, че от ваша гледна точка няма да отсъствам дълго. Не повече, отколкото по време на пробния скок, който направихме с близначките.

— Разбира се, скъпи. Тръгваме ли?

Той прекара ръка около късата ѝ пола.

— Мислех да тръгваме. Обаче къде ти е пистолетът?

— Трябва ли да го нося? Дори когато ти си с мен? Ще го нося постоянно... след като тръгнеш.

— Уф... Лош прецедент. Добре.

Спряха се във фоайето. Минерва каза:

— Атина, скъпа, моля те, кажи на Тамара, че ще се върна навреме и ще ѝ помогна с обяда.

— Разбира се, сестричке. Почакай... Тамара казва, че не се нуждае от помощ, така че не бързай.

— Благодаря, сестричке. Предай благодарност от мен и на Тамара.

Лазарус и Минерва излязоха от къщата и се насочиха към недалечния нисък хълм.

— Утре ли? — попита тя след малко.

— Утре — отвърна Лазарус. — Но защо звучиш като на панихида? Казах ти — макар че на мен пътешествието ще ми отнеме десет земни години, тук, при вас, ще са минали само няколко седмици, а за близначките — още по-малко. Така че защо е тая скръб?

Вместо отговор Минерва попита:

— А колко ще живея аз?

— Какво? Минерва, що за въпрос е *това*? Не много, ако пренебрегваш мерките за безопасност, ходиш без оръжие и не си нащрек. Ако имаш предвид очакваната продължителност на живота... ако не лъжат генетиците, можеш да разчиташ на толкова, колкото са ми отредени на мен. От мен си наследила способността да живееш дълго. Даже и да грешат по отношение на генния комплекс в дванайсетата хромозомна двойка, ти несъмнено си Хауардовка. Поради което без проблеми ще живееш два века. Но ще ти се налага да се подмладяваш всеки път, когато достигнеш менопауза. Не мога да гадая колко ще изкараш — науката напредва с всяка изминала година. Но вероятно ще живееш толкова дълго, колкото си искаш. А ти колко би искала?

— Не знам, Лазарус.

— Тогава какво те тревожи, скъпа. Съжаляваш, че си се отказала да бъдеш компютър и си станала същество от плът и кръв?

— О, *не!* — Тя помълча и добави: — Но понякога боли.

— Да. Понякога боли.

— Лазарус, щом си сигурен, че ще се върнеш, защо прехвърли привързаността на Дора от себе си към Лори и Лази?

— *Това* ли те тревожи? Обичайна предпазна мяка, нищо повече. Защо Айра направи ново завещание, когато основахме семейството? Защо всички ние записахме завещанията си в Тина? Сестрите ми ще притежават „Дора“ независимо от обстоятелствата; те вече я получиха. Но ако все пак нещо се случи с мен... Помниш ли едни твои думи от преди много години? Когато ти каза на Айра, че по-скоро ще се самоунищожиш, отколкото да служиш на друг господар?

— Нима бих могла да забравя? Всички събития от този ден водеха към въпросната фраза. Лазарус, аз изоставих много от спомените си... но взех със себе си в тази Минерва всичките разговори, които сте водили с онази Минерва. До последната дума.

— Тогава знаеш защо не искам да причинявам болка на един компютър, който се смята за малко момиче, и не смея да рискувам пилотът ми да получи емоционален срыв там, сред звездите, където животът на сестрите ми ще зависи от него. Минерва, аз предадох Дора на Лори и Лази за доброто на самата Дора; тя има нужда да обича и да бъде обичана. Не можех да мина без подобна предпазна мярка. Този, който не взема предвид възможността за собствената си смърт, е глупак. Егоцентричен глупак, който не обича никого освен себе си.

— Ти не си такъв, Лазарус. Ти никога не си бил такъв.

— Напротив, някога бях. Но научих много неща за всичките тези години.

Минерва отново се забави, преди да продължи да говори.

— Лазарус, често съм си мислела за Лита.

— За Лита?! И какво?

— Наистина ли приличам на нея?

Лазарус мълчаливо погледна Минерва. Качили се бяха на самия връх на хълма, къщата вече не се виждаше.

— Не знам. Как бих могъл да зная. Беше преди хиляда години, а спомените избледняват и изчезват. Мисля, че си приличате. Да, приличате си.

— Затова ли не можеш да ме обичаш! Нима допуснах ужасна грешка, когато *пожелах* да приличам на нея?

— Но скъпа... аз те *обичам*!

— Нима? Лазарус, ти нито веднъж не сподели тази благодат с мен. — Внезапно тя разкопча късата си пола и я остави да падне върху тревата. — Погледни ме, Лазарус. Аз не съм тя. Заради тебе исках да бъда нея. Но не съм тя... и аз... аз... тогава бях компютър и не знаех как е правилно да постъпя. Не исках да ти причинявам болка. *Не исках* да пробуждам призраци от твоето минало. Ще ми простиш ли?

— Минерва! Стига, скъпа! Няма за какво да ти прощавам!

— Не ни остана много време, скоро ти тръгваш. Можеш ли наистина да ми простиш? И да ми подариш дете, преди да си тръгнал?

— Очите ѝ се бяха напълнили със сълзи, но тя го гледаше, без да мига.

— Искам дете от теб, Лазарус. Няма да те питам два пъти... но и не можех да те пусна да заминеш, без да съм те питала. Заради невежеството си реших да стана като нея — защото си я обичал, — *но ти можеш да затвориш очите си!*

— Любима...

— Да, Лазарус?

— Затваря ли очите си Айра? Отказва ли да те види?

— Не.

— А Джъстин? Или Галахад? Ако ти можеш да гледаш обикновеното ми лице, аз със сигурност мога да гледам твоето прекрасно лице... ако имаме късмет, тя ще прилича повече на теб, отколкото на мен. Да се връщаме вкъщи.

Лицето ѝ грейна.

— Какво ѝ е лошото на тази горичка?

— Мм... Добре. Сега.

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА XVII НАРЦИС

— Нека да повторим още веднъж, момичета — каза Лазарус. — И времевите маркери, и ориентирите на мястото на срещата. Дора, виждаш ли глобуса?

— Ще го видя, ако престанеш да го закриваш с длани, старче приятелче.

— Извинявай, скъпа, но ми викай Лазарус; аз не съм ти брат.

— Когато Лази и Лори ме взеха за сестра, ти ме освободи. Логично ли е? Логично е. И недей да се мръщиш, приятелче — всъщност това ти харесва.

— Добре, харесва ми, сестричке Дора — съгласи се Лазарус. — А сега млъкни и ми дай възможност да кажа каквото трябва.

— Слушам, командире — отвърна пилотът компютър. — Но всичко това вече е записано трикратно в мен. Нямам нужда от тези недодялани времеви маркери... Аз съм настроена, приятелче, настроена съм.

— Дора, а ако се случи нещо с настройките ти?

— Не е възможно. Ако някой от блоковете ми излезе от строя, ще включа дублиращия го, а после ще отстраня повредата.

— Така ли? Ти се намираш в еуфория, откакто близначките те приеха за сестра. Учил съм те да бъдеш песимист, Дора. Космическият пилот, който не е песимист, не струва пукната пара.

— Извинявай, командире. Млъквам.

— Ако имаш какво да кажеш — говори. Но не пренебрегвай мерките за безопасност. Дора, искам да запазя скъпоценната си кожа и за целта се нуждая от твоята помощ. Сещам се за не по-малко от дузина начини да се повредиш в някаква степен — в резултат на грешка или естествена катастрофа — но няма причини за безпокойство. Само трябва да предвидиш мерките, които ще ти се наложи да предприемеш в подобни случаи.

Да предположим, че работиш превъзходно, но близначките не могат да те използват. Тогава, след като ме оставите, се връщате в базовото време — направо в Нови Рим, и близначките проверяват в архива за забавена поща от мен... Кой знае, то може и сега да ги чака.

— Братко — намеси се Лорелай, — думата „сега“ не означава нищо. След старта ще изгубим всякаква връзка с времето.

— Не си играй с думите, скъпа. Под „сега“ имам предвид 2072 година от началото на Диаспората, или 4291 година по григорианския календар, годината на твоето пълнолетие.

— Лаз, чу ли това?

— Търсеше си го, Лор. Млъкни и позволи на брат ни да говори.

— Понятията, с които сме свикнали, трудно ще ни свършат работа тук, Лорелай. Вие трите, момичета, можете да прекарате част от времето си, докато пътуваме до Земята, за да измислите нов език, подходящ за пътешествията във времето. Но да се върнем към нашия хипотетичен случай. И така, вие кацате на Секундус, отивате в архива и питате има ли някаква забавена поща, адресирана до вас. Писмата може да са за Джъстин или Айра. Или за мен — Лазарус, или Удроу Уилсън Смит. Може да прибегна до различни методи, тъй като се връщам няколко века преди забавената поща да стане обичаен начин за съхраняване на документи.

Значи, взимате писмото и се връщате в яхтата... и се оказва, че люкът е затворен, а отпред пази шериф. Корабът е конфискуван.

— *Какво?*

— Дора, моля те, не ми викай в ухото. Това е хипотетичен случай.

— Ще е добре за този шериф, ако умее да стреля точно — мрачно изрече Лапис Лазули.

— Лази — отговори брат й, — деветстотин деветдесет и девет пъти съм ти казвал, че ние *не носим* оръжието само за кураж. Ако не искаш да го използваш, по-добре ходи без оръжие, а в случай на необходимост нека да стреля сестра ти. А сега ми кажи защо не бива да се стреля в шерифа?

— О, ама аз искам да ме спасят!

— Тихо, Дора. Лаз?

— Ъ... ние не стреляме в ченгета. Никога.

— Не е съвсем така. Не стреляме в ченгета, когато има някакъв начин да го избегнем. По-безопасно е да се целунеш с гърмяща змия. През тези две хиляди години винаги съм намирал начин да избегна стрелбата по полицаи — въпреки че веднъж ми се наложи да стрелям; встрани — за отвлечане на вниманието. Обстоятелствата бяха необичайни. Но в нашия случай да се стреля в ченгето ще е повече от безполезно, тъй като рго тем председателят вече ще е конфискувал кораба ви.

— Помогнете — прошепна Дора.

— Мадам Барстоу *никога* не би направила подобна мръсотия.

— Не казвам, че ще е Сюзън Барстоу. Арабела например, ако се беше задържала на поста си, с огромно удоволствие би изиграла подобен номер на семейство Лонг. Да предположим, че Сюзън умре и новият рго тем председател с нищо не е по-добър от Арабела. Нямате кораб, нямате документи — какво ще *направите*? Не забравяйте, че моят живот зависи от вас, че без помощта ви аз ще остана в Тъмните векове. Какво ще направите?

— Когато си в опасност или се съмняваш, напред хвърли се с боен вик — изрецитира Дора.

— О, стига, Дора! — каза Лапис Лазули. — Определено няма да изпадаме в паника. Ще разполагаме с десет години, за да измислим... Хей! Момент, пак нещо се обърках с времето. Ще търсим изход и сто години, ако се наложи. Или повече.

— Сто години са много — възрази Лорелай. — Ще успеем да откраднем друг кораб доста по-рано.

— Мислете *мощабно* — посъветва ги Лазарус. — Откраднете направо Плеядите. А още по-добре е да минете без подобно нещо, Лор.

— Но нали самият ти някога си откраднал космически кораб?

— Защото нямах време да измисля нещо по-добро. Но когато имате достатъчно време на разположение, опитайте се да бъдете честни. Не нарушавайте правилата, защото може и да ви хванат. Парите са универсалното средство. Само че за да ги спечели, човек се нуждае от време и изобретателност. Понякога се налага да поработи здравата. Спечелете достатъчно пари и ще можете да откупите „Дора“ обратно. Но ако това е невъзможно, с много по-малко пари ще се доберете до Терциус, а там Айра и семейството ще успеят да намерят

звездолет, в който вие ще въведете данните, оставени от Дора на Атина, и ще се върнете за мен.

— А някой да възнамерява да спасява мен?

— Дора, скъпа, още не се е случило нищо и едва ли ще се случи. Но ако все пак стане нещо подобно и близначките не успеят да те спасят... да речем, новият ти собственик те откара в другия край на Галактиката...

— Ще го размажа още първия път, когато реши да се приземи!

— Дора, престани да се правиш на идиотка. Ако някога те загубим, което е слабо вероятно, и близначките не успеят да те спасят, но *успеят* да спасят мен, тогава, ако се грижиш за себе си, не размазваш никого и не правиш никакви глупости, ние непременно ще те открием и ще те върнем у дома. Ще се заемем с тази работа и тримата. Без значение колко време ще ни отнеме. Лаз? Лори?

— Можеш да се обзаложиш! „Един за всички, всички за един!“ И ние не сме само четирима, Дора; цялото семейство ще тръгне да те търси — всички възрастни, деветте деца... по това време може да сме станали още повече... и Атина! Братко, когато Айра предложи *всички* да приемем фамилията Лонг, това толкова ми хареса, че даже не се разплаках. Сестричке, ти си Дора Лонг, а Лонгови не се изоставят един друг!

— Чувствам се по-добре — каза компютърът и подсмръкна.

— Няма причини да се чувстваш зле, Дора — продължи Лазарус.
— Ти сама започна този разговор, като прояви пренебрежение към предпазните мерки. Затова измислих ситуация, в която ще се окажат необходими. Представи си, че близначките не успеят да получат от Атина програмата, оставена от тебе? Тогава ще се наложи да се върнат при времевия маркер и да направят пренастройка. Не е изключено да попаднат на друга планета и да се разорят. Тогава ще им трябват пари. Помислихте ли по въпроса, момичета? Как ще се справите? Ще успеете ли за сто години? Без да направите някоя глупост, заради която да попаднете в затвора?

Близначките се спогледаха.

— Лор?

— Разбира се, Лаз. Братко, тогава ще отворим нашия дом за отдых над казиното. Или някъде другаде.

— Не мисля, че това е вашето призвание — възрази Лазарус. — При това носовете ви, за дълбоко мое съжаление, доста приличат на моя собствен нос, а той е... грозничък.

— Напротив, в носовете ни е нашето преимущество...

— ... защото *благодарение на тях* ние изглеждаме като теб...

— ... и невероятните до този момент клюки...

— ... ще станат истина, когато клиентът ни погледне...

— ... а като изключим носовете, изглеждаме доста добре...

— ... „изваяни сме като скулптури“, според собствените ти думи...

— ... освен това сме естествено червенокоси, а Тамара казва, че да си червенокос, е като да имаш сметка в банката...

— ... и въпреки че толкова си приличаме, можем да предложим разнообразие...

— ... например едната от нас може да не използва депилатор...

— ... това може да ни направи известни и да спечелим много пари; Маги ни го каза...

— ... и макар че е възможно това да не е призванието ни...

— ... и никога да не станем от класата на великата Тамара...

— ... Нови Рим ще бъде потресен, като узнае колко предани сме на делото...

— ... когато става въпрос за спасяването на брат ни!

Лазарус дълбоко въздъхна.

— Благодаря ви, мили мои. Надявам се да не ви се наложи да се занимавате с подобно нещо заради мене. Разчитам повече на математическите ви способности и на уменията ви в пилотирането на космически кораби, отколкото на физическата и духовната ви красота.

— Чу ли, Лор? Този път той добави „духовна“.

— Според мен именно това имаше предвид.

— Надявам се. По-приятно е, отколкото да ни казва, че гърдите ни са хубави като тези на Минерва. Кое то не е съвсем вярно.

— Вярно е — прекъсна ги брат им, — но нека да се върнем към ориентирите и останалото.

— Мисля, че трябва да ги целунеш — намеси се Дора.

— По-късно. Вижте сега, деца, основното рандеву е определено за точно десет земни години след като ме оставите. А, да не забравя: първо трябва да хвърлите тялото на Либи. Как? Въпросът ми е към Лаз

и Лор, а не към Дора. Разбира се, Дора знае всичко, но аз искам да науча как биха постъпили същества от плът и кръв, които могат да грешат. Лаз?

— Дора трябва да размрази тялото и да повиши температурата му почти до крематориума, а после — при скорост, почти равна на орбиталната — да го пусне в атмосферата по наклонена траектория, така че то да изгори цялото, преди да падне. Траекторията трябва да завършва в планините — за в случай, че тялото не изгори напълно, тъй като не искаме да навредим на никого.

— Какви планини и как да ги намерим. Лор?

— Ето тези. Основният ориентир е голямата река, която преминава през централната долина. От запад в нея се влива друга голяма река — тя е северният ни ориентир. Заливът, до който първата река достига, е южният ни ориентир; западен ориентир нямаме. Арканзас се намира в средата на тази скобка. Тук няма други планини освен Озарк и трябва да се целим в южния ѝ склон. Братко, а защо е необходимо всичко това?

— Сантименталност, Лорелай. Когато с Анди пътешествахме, той винаги изпитваше носталгия по родния си край. Единствената песен, която знаеше, бе „Арканзас, Арканзас, аз те обожавам!“ — повдигаше ми се от нея. Бях обещал на Либи да го погребва в Арканзас. Тази мисъл сякаш го утеши преди смъртта му, а обещанията трябва да се изпълняват. Кой знае, може би скъпият ми приятел ще разбере по някакъв начин. Във всеки случай той е заслужил да се изпълни последното му желание. Ориентири на главното randevu?

— Този голям каньон — отвърна Лапис Лазули. — Движим се по него на юг, докато не стигнем черната точка. Кратер от метеорит. Каньонът е най-големият на Земята, не можем да го сбъркаме. Знаем местоположението му и можем да го открием независимо от ъгъла на наблюдение, стига осветлението да е подходящо.

— Сигурна съм, че ще мога да го видя и през нощта — обади се Дора.

— Дора, миличка, това упражнение се основава на песимистичното предположение, че на нашите ангелчета ще им се наложи да търсят каньона *без да могат* да разчитат на помощта ти. Искам да са наясно с географията на Тера поне дотолкова, че да не им се налага да се приземяват и да търсят пътеводител. До земята не

трябва да се приближавате *изобщо*. Само ще ме оставите, а после ще ме вземете. Не искам да ставам причина за поредната история за летящи чинии. Няма защо да привличаме *ни най-малко* внимание върху себе си — някой глупак може да ме застреля от страх. За нещастие формата на кораба ни идеално съответства на термина „летяща чиния“.

— Какво общо има външността ми? — възмути се Дора. — Мисля, че изглеждам доста добре!

— Скъпа, ти просто си като изваяна... за космически кораб си прекрасна. Проблемът е, че неидентифицираните летящи обекти — НЛО — са били наричани и „летящи чинии“. Не вярвам в парадоксите... но просто не искам да се набиваме на очи.

— Братко, а може би ние сме едно от тези „НЛО“, за които говориш?

— Хм. Предполагам, че е възможно. Ако е така, трябва да внимаваме някой да не се опита да ни обстрелва. Искam спокойно пътешествие. Ако всичко мине както трябва, можем да обсъдим идването на една от вас с мен при следващото пътуване. Въпреки че според мен едно червенокосо момиче е доста по-подозрителен обект, отколкото НЛО. Добре, да се върнем към кратера. Възнамерявам да съм в него, преди залеза и след изгрева на слънцето десет дни преди и десет дни след датата на десетата годишнина от оставянето ми там. Какво ще направите, ако ме няма?

— Точно след половин земна година ще те потърсим на върха на най-високата пирамида в Гиза — отвърна Лапис Лазули. — Ето тук. В полунощ. Плюс-минус трийсет дни, защото не си сигурен, че ще де добереш дотам навреме. Най-вероятно ще успееш да се качиш на пирамидата само веднъж, след като платиш необходимия подкуп и всичко останало. Братко, какво да направим, да си отидем и после да се върнем в същата времева ос, или да останем на орбита и да чакаме?

— Както решите. Няма да ми се наложи да ходя в Египет, освен ако някаква глупост не ми попречи да се срещна с вас в Арканзас. Добре, а ако ме няма и на двете места, как ще постъпите? Лори?

— Ще те потърсим пак на същите две места — съответно след една година и след година и половина.

— А после?

Лорелай погледна сестра си.

— Братко, тази част от инструкцията няма да ни е от полза...

— ... нито пък на Дора...

— Определено!

— ... защото ние *няма* да повярваме, че си умрял...

— ... колкото и рандевута да пропуснеш...

— ... ние ще проверяваме *и двете места* ден след ден...

— ... и нощ след нощ...

— ... а разликата в часовете ще ни позволява на изгрев и залез-слънце да сме в Аризона, а в полунощ — в Египет...

— ... Дора ще се справи...

— Можеш да се обзаложиш!

— ... ще те търсим ден след ден...

— ... и година след година...

— ... докато *се появите*, сър!

— Капитан Лорелай, ако пропусна четири пъти датите за рандеву, значи съм мъртъв. Ще трябва да се примирите. Да ви напиша ли това на ръка?

— Командир Лонг, ако си мъртъв, няма да можеш да ни даваш заповеди. Логично е.

— Но вие ще смятате, че съм жив! Следователно ще се наложи да изпълнявате заповедите ми. По същата логика.

— Сър, ако се намирате извън кораба и нямате никаква връзка с нас, то няма да можете да ни давате *никакви* нареждания. Ние можем да проверяваме и двете места през всичките единайсет и половина години от момента на оставянето ви...

— ... и да продължаваме да го правим и след това, защото обещахме на семейството да те върнем обратно...

— ... дори ако ни се налага от време на време да се връщаме вкъщи за подмладяване...

— ... или за да родим деца, но тези събития няма да отнемат никакво време по тукашната времева ос... както самият ти отбеляза по друг повод.

— Това е метеж!

Близначките се спогледаха.

— Аз ще се справя, Лаз; днес е нечетен ден. Лазарус, самият ти си ни учил, че командирът на кораба е просто пътник, защото за всичко

отговаря капитанът. Затова „метеж“ е неуместна дума в дадения случай.

Лазарус въздъхна.

— Възпитал съм двама нахални космически адвокати.

— Братко, на това си ни учил. *Ти*.

— Е, добре. Наистина така съм ви учил. Вие победихте. Но ще е глупаво да ме чакате ден след ден, година след година, до безкрайност. Още не съм виждал затвори, от които да не може да се избяга за година — а съм бил в доста. Дали да не отменя цялата лудория? Не. Е, добре, няма да споря. А сега за времевите маркери. Ако трябва да се правят пренастройки, най-лесният начин е да се приземите и да си изясните точната дата по григорианския календар. Но аз *не искам* да го правите, защото нямате опит в общуването с чужди култури; може да закъсате и няма да съм наблизо да ви отърва.

— Братко, нима мислиш, че сме толкова глупави?

— Не, Лаз, *не мисля*, че сте глупави. Вие притежавате същия мозъчен потенциал, с който аз започнах някога, а аз далеч не съм глупав, иначе не бих оцелял толкова дълго. Освен това сте получили доста добро образование, значително по-добро от образованието, което аз имах на вашата възраст. Но, скъпи мои, ние говорим за *Тъмните векове*. Вие двете сте свикнали на рационални реакции... там няма да срещнете такива. Не бих ви разрешил да се приземите в тази ера, дори ако сте заедно с мен, преди да съм ви обяснил подробно как да бъдете ирационални в делата и постъпките си. Наистина.

Лазарус направи пауза и продължи:

— Не се безпокойте, съществуват два начина за определянето на времето от космоса. Единият от тях е методът на Либи — досаден, но ефективен; сравняване на местоположението на планетите в Слънчевата система. Проблемът е, че при измерванията, освен ако не отнемат огромно време, може да се допусне грешка и да се обърка истинското разположение на планетите с някое, станало преди хиляда години.

Затова ще използваме белезите, които времето оставя на повърхността на Тера. Доста надеждно е радиоактивното датиране на появата на този кратер. Във всеки случай, ако той липсва, значи сте се появили няколко века по-рано от необходимия момент. Напълно подходящи са датите на построяването на Великата китайска стена,

египетските пирамиди, Суецкия и Панамския канал. За нещастие и датата на гибелта на Европа е сред тях. Но не се опитвайте да го наблюдавате! Изключвайте екраните и се изнасяйте възможно най-бързо. През тази година всеки непознат кораб, забелязан в небето, ще бъде унищожен, стига да се окаже уязвим. Изобщо, ако някой от времевите маркери от списъка покаже, че сте попаднали в година, по-късна от 1940-а по григорианския календар, веднага се измъквайте и поемайте към по-ранни дати.

Засега това е достатъчно. Според мен е време за сън, въпреки че извън кораба е още светло. Искам да си повтаряте нещата, които ви казах, докато не почнете да си ги спомняте и насън: всички дати и как да търсите и да намирате маркерите, дори когато нямате глобус на Тера пред погледа си. Някакви въпроси? Само не говорете едновременно.

— Аз имам — отвърна Дора. — Ще обещаеш ли да не мамиш на карти?

— По-късно, Дора — каза капитан Лорелай. — Сега ние имаме да му кажем нещо.

— О! Добре, млъквам.

— Да ми кажете *какво*? — попита Лазарус.

— Време е да заченем от теб... Лазарус.

— И двете — добави Лапис Лазули.

Лазарус преброи наум десет шимпанзета, после добави още десет.

— *Не си го и помисляйте!*

Близначките се спогледаха. Лорелай се обади:

— Знаехме, че ще кажеш това...

— ... единственият въпрос беше дали ще си учтив и приятелски настроен...

— ... значи ще кажем на Иш, че си отказал, и тя ще направи всичко сама... ще използваме твоя сперма... от банка...

— ... но щяхме да сме по-щастливи, ако любимият ни брат, който винаги се е държал добре с нас...

— ... а сега е решил да си рискува живота в Тъмните векове...

— ... би могъл да отхвърли *поне веднъж* глупавите си предразсъдъци...

— ... и да се държи с нас като с биологически зрели жени...

— ... а не като с деца, както е свикнал да ни възприема...

— ... Айра, Галахад и Джъстин не ни смятат за деца...

— ... за разлика от тебе. Това не е просто унижение, а е нещо ужасно, още повече че може и да не те видим отново...

— ... не си имал притеснения, когато направи дете на Минерва...

— ... да не говорим за Тами, Хама и Иш...

— *Престанете!*

Те млъкнаха.

— Допускам, че е възможно децата на трите да са от мен, но аз толкова съм внимавал, че математически е много слабо вероятно.

— Математически е напълно вероятно, Лазарус. Знаеш, че Джъстин, Айра и Галахад си отстъпват реда един на друг. Може да се смята за сигурно, че баща на първото дете на Минерва е Айра, а на първото дете на Тамара — Джъстин. И ако нещо не се получи както трябва, Ищар поправя грешките с помощта на банките със сперма. Така е било и в твоите *четири* — а не три — случая.

— Но аз *нямам* своя банка!

Момичетата отново се спогледаха.

— Искаш ли да се обзаложим? — попита Лапис Лазули.

— Ще се минеш, приятелче — обади се компютърът.

Лазарус се замисли.

— Значи Ищар ме е измамила преди двайсет години, когато ме подмладяваше.

— Би могла, Лазарус — спокойно се обади Лорелай, — но не го е направила. Знаем, че твоята сперма в банката е от по-скоро. Замразена е преди година, след деня, в който ти обяви датата на полета.

— Невъзможно.

— По-добре не казвай, че е невъзможно. Кой е най-добрият контейнер за съхранение на сперма, преди техникът да я сложи в банка?

Лазарус беше озадачен.

— Е... аз бих... *По дяволите!*

— Правилно, братко. В някоя жена. Ти много внимаваше кога да допускаш съпругите си в своето легло, но те отиваха при Ищар или Галахад веднага щом заспиш... Естествено, подправяха и календарите си. Работата е там, любими ни братко, че гените ти *не са* твоя собственост, никой не може да притежава гените си. Това са твои думи — от разказа ти за създаването на Минерва. Гените принадлежат на

расата; те просто се съхраняват временно от индивидите. И всички ние, след като разбрахме, че наистина възнамеряваш да осъществиш това безумно пътешествие, решихме, че имаш право да рискуваш живота си, но не и да погубиш уникалния си набор от гени.

Лазарус смени темата на разговора:

— Защо каза „четири, а не три“?

— Братко, нима се срамуваш, че си го направил с Минерва? Не мога да го повярвам. Нито пък Лаз.

— Ъ... Не, не се срамувам, гордея се! По дяволите, вие двете сте способни винаги да забъркате някоя бъркотия! Просто не вярвах, че тя е казала на някого. Аз не съм го споделял с никого.

— А към кой да се обърне тя, ако не към нас?

— Искаш да кажеш: „Към кого да се обърне...“

— По дяволите, братко, сега не е моментът да ни учиш на граматика! Минерва дойде при нас за съвет — и утешение! Защото се намираме в същото затруднено положение, в което е и тя. Тоест в което *беше* тя. Защото излезе от храстите доволна като котка. Ти я направи щастлива...

— ... след като толкова беше плакала...

— ... а сега ще бъде щастлива, дори ако не успее да зачене...

— ... защото веднъж е достатъчно — като символ. Дори и да не се е получило...

— ... Ищар ще оправи нещата...

— ... и разбира се, ние узнахме, че най-накрая си престанал да се измъкваш и си направил това, което трябваше да направиш преди много години...

— ... и ние нагласихме нещата така, че да поговориш насаме с нея...

— ... и я посъветвахме да потрепери с брадичката си, ако сълзите се окажат недостатъчни...

— ... но всичко стана както трябва и сега тя е щастлива...

— ... обаче *ние* нямаме същия късмет и въпреки това няма да плачем пред теб...

— ... и няма да треперим с брадички; това е нещо детинско. Но ако не го направиш просто защото ни обичаш...

— ... тогава всичко да върви по дяволите — вероятно няма да използваме банката с твоята сперма...

— ... може би ще е по-добре Иш да ни стерилизира...
— ... не временно, а завинаги...
— ... и ще престанем да бъдем жени — заради провала ни...
— **ПРЕСТАНЕТЕ!** Ако нямате намерение да плачете, за да ме убедите, тогава за кого са предназначени всичките тези сълзи?
— Това не са такива сълзи, братко. Това са сълзи на гняв. Да вървим, Лор. Опитяхме се — и загубихме. Хайде да спим.
— Да вървим, сестричке.
— Ще разреши ли командирът да се оттеглим?
— Той няма да разреши, по дяволите! Сядайте обратно долу! Момичета, не можем ли да поговорим спокойно, без този натиск, който ми оказвате от две посоки?

Близначките седнаха. Капитан Лорелай погледна сестра си и каза:

— Лаз се съгласи аз да говоря от името на двете. Не е имало натиск от две посоки.

— Как работят мозъците ви — в тандем или паралелно? — замислено се поинтересува Лазарус.

— Ние... мисля, че това не е свързано с темата.

— Просто научен интерес. Ако ме научите и аз да го правя, ще съставим страхотен отбор.

— За това може само да се мечтае, Лазарус... тъй като ти ни отхвърли.

— По дяволите, момичета, аз не съм ви отхвърлил и *никога* няма да го направя!

Те нищо не казаха. Той продължи, явно разстроен:

— Проблемът има два аспекта — генетичен и емоционален. В генетично отношение сме много странен случай: почти идентични мъжки и женски организми. Повече от „почти“ — четирийсет и пет четирийсет и шести, ако трябва да бъдем точни. Което прави вероятността за усилване на лошите белези в евентуално наше потомство много по-голяма, отколкото при обикновени брат и сестра. Освен това нас ни смятат на Хауардовци само от учтивост, тъй като нашите гени не са преминали през дваисет и четирите века системна селекция. Аз съм прекалено близо до първите участници в експеримента. Всичките ми баби и дядовци бяха от началното поколение, избрано от фондацията, така че моят организъм, роден през

1912 година по григорианския календар, не е участвал в изчистването на генетичния фонд. И вие, скъпи мои, се намирате в същото положение като мен, въпреки че четирийсет и шестата ви хромозома дублира моята четирийсет и пета. Просто рискът за усилване на лош белег е огромен.

Той млъкна. Коментари не последваха. Лазарус сви рамене и продължи:

— Емоционални възражения имам само аз; при вас двете те явно отсъстват. Кое то е напълно разбираемо, тъй като концепцията, взета от Стария завет, беше сменена от съветите на генетиците на Семействата. Аз не оспорвам тяхната гледна точка. Аз я приветствам, тъй като — когато генетичните карти са несъвместими — тя забранява брака между хора без роднинска връзка помежду си със същата строгост, с която забранява брака между роднини. Обаче аз разсъждавам не от позицията на науката, а на чувствата. Предполагам, че сега никой, освен учените, не чете Стария завет, обаче той беше *основата* на културата, в която бях възпитан. Спомнете си как се наричаше краят, в който съм роден — „Библейски пояс“. Момичета, много е трудно човек да се отърве от табутата, с които е свикнал от най-ранното си детство. Дори ако още тогава е разбирал, че са безсмислени.

Исках вие двете да бъдете възпитани по-добре. Разполагах с достатъчно време да сортирам табутата си и да отделя предразсъдъците от действителните знания; аз се опитах — наистина се опитах! — да не ви набивам в главите ирационалните глупости, които ми бяха преподавали и за които твърдяха, че се наричали „образование“. Мисля, че съм се справил успешно, иначе не бихме изпаднали в подобна ситуация. Но ето че пред мен са две съвременни млади жени, а аз, въпреки еднаквите гени, си оставам същия стар дивак — продукт на мрачните времена, в които съм роден. — Лазарус въздъхна. — Съжалявам.

Лорелай погледна сестра си. Двете се изправиха.

— Сър, ще ни извините ли?

— Какво? Нямате ли възражения?

— Сър, емоционалните аргументи не допускат обсъждане. Що се отнася до останалото, защо да ви уморяваме със спорове, след като сте решили всичко предварително?

— Е, добре... може и да сте прави. Вие ме изслушахте много внимателно. Искам да проявя същото уважение към вас.

— Съвсем не е задължително, сър! — Очите на сестрите се бяха напълнили със сълзи, но те не им обръщаха внимание. — Сигурни сме, че ни уважавате и ни обичате — по свой си начин. Може ли да тръгваме?

Преди Лазарус да успее да отговори, компютърът се провикна:

— Хей! Искам думата!

— *Дора!* — опита се да я спре Лорелай.

— Не ми пробутвай номерата си, Лор. Нямам намерение да бъда учтива, когато членовете на моето семейство се правят на глупаци. Старо приятелче, Лор не ти каза как смята да постъпи в случай на твой отказ. Но и аз мога да го направя. *И ще го направя!*

— Дора, не искаме подобна помощ. Лаз и аз сме съгласни с него.

— Да, съгласни сте. Но вие не поискахте *моето* мнение. Аз не съм дама и никога не съм била. Виж какво, старо приятелче, знаеш ли, на мен ми е абсолютно безразлично какво си правите един с друг; хич не ми пука. Освен че ми е забавно да ви слушам как квичите и грухтите. Но ти се държа *лошо* със сестрите ми. Лор и Лаз казаха, че ти не можеш да предприемеш пътешествието си без тяхна помощ. Обаче се оказа, че са порядъчни. Но аз не съм порядъчна. Без *моя* помощ *никога* не можеш да осъществиш пътуване във времето. По дяволите, та ако аз обявя стачка, *няма да можеш дори да се върнеш на Терциус*. Или ще успееш?

Лазарус мрачно се усмихна.

— Пак метеж! Скъпа Дора, аз те разбирам; ти можеш да ни държиш тук — където и да е това „тук“, — докато не умрем от глад. Преди много векове разбрах, че всяко същество от плът и кръв поне веднъж в живота си се озовава в подобна безпомощна ситуация. Обаче, скъпа, аз няма да ти позволя да ме шантажираш. Решението ми е твърдо. Ти можеш да ми попречиш да извърша пътуването във времето, но едва ли ще позволиш Лаз и Лор да умрат от глад. Ще ти се наложи да ги откараш вкъщи.

— О, по дяволите! Тате, пак се държиш лошо. Знаеш ли, че си един кучи син?

— Признавам се за виновен и по двете обвинения, Дора — съгласи се Лазарус.

— А вие, Лаз и Лор, се прекарахте по най-глупавия начин! Лор, той вежливо ти предложи да кажеш аргументите си, а ти отказа. Упорита кучка!

— Дора, дръж се прилично!

— От какъв зор? При положение че вие тримата не го правите? Издухайте си носовете, сядайте долу и разкажете на приятелчето всичко. Той ще ви изслуша.

— Вероятно ти ще се справиш по-добре — меко изрече Лазарус.
— Седнете, момичета, и да си поговорим. Дръж предишния курс, Дора! Все още имаме шанс да наваксаме с изоставането.

— Слушам, командире! Но първо трябва да се разбереш с двете глупави кучки. Става ли?

— Ще опитам. Коя ще е говорителката този път. Лаз?

— Все едно — отвърна Лапис Лазули. — Аз ще говоря от наше име. Не се сърди на Дора. Веднага щом разбере, че сме съгласни с решението ти, ще престане да се държи толкова безцеремонно.

— Така ли мислиш? Внимавай да не се озовем в Буундок, преди да си успяла да кажеш „псевдобезкрайността на Либи“.

— Моля те, Дора, нека да поговоря с брат си.

— Само да не забравиш да му кажеш *всичко* — иначе ще му разправя какво се случи тук цяла година преди той да ви обяви за пълнолетни.

Лазарус примигна. Изглеждаше заинтригуван.

— Бре! Какво, момичета, да не сте организирали бунт срещу мен?

— Когато мама Ищар каза, че сме достатъчно големи, само ти се възпротиви!

— Мм... ясно. Някой ден ще ви разкажа какво ми се случи в камбанарията на църквата, когато бях още по-малък от вас.

— Не съм сигурна, че ще искаме да го чуем, братко... но ти ще ни изслушаш ли сега?

— Да. Аз и Дора ще пазим тишина.

— Позволи ми първо да ти кажа, че аз и Лор не възнамеряваме да търсим помощ от Ищар и да използваме спермата от твоята банка. Съществуват и други възможности, срещу които едва ли ще можеш да възразиш. Например метода, по който бяхме родени ние. Аз лесно бих могла да износя имплантиран клонинг от своята собствена тъкан. Лор

— също. Можем и да си сменим клонингите — по чисто сантиментални причини, тъй като имаме идентични генни структури. Виждаш ли нещо нередно в това? От генетична или емоционална гледна точка? Или от някоя друга?

— Мм... не. Необичайно е, но си е ваша работа.

— Не по-трудно — тъй като Ищар все още притежава образци от твоята тъкан — е да клонираме *теб*... Тогава двете с Лорелай ще родим идентични близнаци, всеки от които ще бъде Лазарус Лонг с точност до последния ген — с изключение само на твоя несравним жизнен опит. Това приемливо ли е за теб?

— Хм. Чакайте малко. Трябва да помисля.

— Позволи ми да добавя, че ще прибегнем до този вариант в краен случай... ако все пак загинеш. Или не се върнеш.

— Не започвайте да подсмърчате пак! Е, ако умра, ще е все едно какво е мнението ми, нали?

— Разбира се, защото ако не го направим ние, Ищар ще имплантира клона ти в някоя друга, например в себе си — с помощта на Галахад. Но ако аз и Лорелай Ли го направим... *много* искаме да бъде с твоята благословия.

— Мм... значи, когато умра... е, добре, съгласен съм, може. Имате благословията ми. Ще ви кажа само...

— Какво, братко?

— Дръжте се строго с малкото зверче. Или зверчета. Аз бях отвратително дете. Всяка от вас е създавала бъркотия за шестима, но аз бях още по-зле. Ако още от първите дни не дадете ясно да се разбере кой командва, той... те... Аз, по дяволите! „Аз“ ще ви усложня животите!

— Ще се опитаме да се справим с... „теб“, Лазарус. За щастие имаме много добра представа какъв „кучи син“ можеш да бъдеш!

— Ох! Толкова ли съм проклет?

— Е, недей сега да трепериш с брадичка. Работата е там, че си ни разглезил... и ще ни е много трудно да не разглезим *теб*. Но ще запомним съвета ти. Искаме да те попитаме само още едно нещо, за да приключим с генетиката. Колко деца си имал?

— Уф... Страшно много, предполагам.

— Ти знаеш съвсем точно колко са. Ние също. Числото е достатъчно голямо, за да бъде разглеждано като статистическа

величина. А колко от тях бяха увредени?

— Хм... не съм чувал за такива.

— Защото не е имало. Ищар трябваше да го знае — заради работата си. Така че Джъстин провери в архивите и го потвърди. Братко, не знам колко често се е случвало това в двайсети век по григорианския календар, но твоята генетична карта е идеално чиста. Както и нашата, разбира се.

— Чакай малко! Аз не съм в крак със съвременната генетика, обаче...

— ... обаче Ищар е! Или искаш да спориш с нея? Ние с Лор ѝ се доверяваме за всичко, тъй като не сме много силни в генетиката. И тук, в „Дора“, разполагаме с официалното становище на Ищар относно твоята генетична карта. Ако искаш — запознай се с него. Естествено, на нищо не се надяваме, но причините, поради които ни отхвърляш, нямат нищо общо с генетиката.

— Пак каквото си знаеш! *Изобщо* не ви отхвърлям!

— А ние твърдим, че ни отхвърляш! Ние сме изкуствени създания и всевъзможните морални обичаи на миналото, като например инцеста и другите подобни глупости, нямат отношение към нас — много добре го знаеш. Ясно е, че всичките ти думи са само оправдание, за да не правиш неща, които *не искаш* да правиш. Естествено, съвкуплението с нас може да ти изглежда като мастурбация, но *не може да бъде* инцест, защото ние *не сме* твои сестри. Не сме твои роднини в *каквато и да е* смисъл на тази дума. Ние сме *ти*. Всеки свой ген сме получили от *теб*. Ако ние те обичаме — а това е вярно — и ти ни обичаш — което също донякъде е истина — значи имаме нарцисизъм, любов към самия себе си. И този нарцисизъм би могъл да бъде консумиран. — Лазули замълча и въздъхна. — Това е всичко. Хайде, Лор, да вървим да спим.

— Почакайте, момичета! Лаз, значи Ищар твърди, че е безопасно?

— Нали ти казах! Но ти не ни искаш, така че — *по дяволите* всичко!

— Никога не съм казвал, че *не ви искам*. Защо мислите, че спрях да ви гушкам, вас, двете очарователни малки майmunки, когато започнахте да израствате?

— О, *приятелче*!

— Сигурно наистина съм нарцис, защото смятам, че моите две идентични копия са най-привлекателните, най-секси и най-развратни от всички блудници, които някога съм виждал.

— Нима? *Наистина* ли го мислиш?

— Чухте ме. И не започвайте пак с проклетото треперене на брадичките! Щом започнахте да съзрявате, веднага започнах да си крия ръцете далеч от вас. Но... ако Ищар казва, че всичко е наред...

— Точно това казва!

— Тогава мисля, че бих могъл да отделя по две минути на всяка от вас.

Лорелай ахна.

— Чу ли това, Лаз?

— Чух го. „Две минути“!

— Груб, недодялан и вулгарен.

— Възмутена съм!

— А аз съм вбесена!

— Но приемаме...

— ... *още сега!*

DA CARO^[1] I

[1] Da Caro — в нотното писмо — знак, че пиесата се повтаря от нейното начало. — *Бел.прев.* ↑

ЗЕЛЕНИТЕ ХЪЛМОВЕ

Звездната яхта „Дора“ увисна на два метра над пасището и диафрагмата на долния люк се отвори. Лазарус прегърна за сбогом Лази и Лори, скочи на земята, падна, стана и на бегом се отдалечи от обсега на двигателите. Махна с ръка, корабът излетя и скоро се превърна в черно петънце на фона на звездното небе. Сетне изчезна.

Лазарус бързо се огледа наоколо. Голямата Мечка... Полярната звезда... добре, ей там е оградата, зад нея — пътят, и — заклевам се в духа на Цезар! — *един бик!*

Лазарус прескочи оградата на няколко фута от муцуната на добичето и търти да бяга.

Когато изскочи наред калния път, обграден с канавки, той се спря и си помисли, че не изглежда по най-добрия начин след този крос. После опипа джобовете си, най-вече резервния, който бе скрит под нагръдника на комбинезона, и установи, че всичко си е на мястото. Липсваше му само бластерът, който сега не опираше в бедрото му, но всяко оръжие от този тип в това време и на това място би изглеждало, меко казано, неуместно. Затова Лазарус се бе ограничил само с един нож.

Къде ли е шапката? Дали не остана в канавката? Не... тя се търкаляше на десетина фута от стобора, пред все така изпитателно втренчения поглед на бика. Същото щеше да е, ако беше на десетина мили... Е, не е задължително човек да носи шапка, ако пък някой я намери и се усъмни в нещо, по никакъв начин не би могъл да я свърже с бившия ѝ притежател. Забравяме за шапката и толкоз.

Къде ли е Полярната звезда? Градчето би трябвало да се намира на около пет мили от пътя, там, накъдето отлетя птичето. И Лазарус пое нататък.

Лазарус се спря пред сградата на печатницата на списвания в графство Дейд вестник „Демократ“ и се зае да разглежда изложените

на витрината броеве. Ала той не четеше, мислите му бяха заети с друго. Първо трябваше да се успокои и да реши какво ще прави по-нататък. Мернал бе във вестника датата и сега се мъчеше да се сети с какво е свързана. Първи август 1916 година. Хиляда деветстотин и шестнадесета, така ли?

Забеляза в стъклото отражението на задаващ се по тротоара шишкав мъжага на солидна възраст, препасан с едвам закопчаващ се на шкембето колан, чиито гърди бяха окичени отляво със звезда; ако не се броеше тя и мъдрецият се на дясното му бедро револвер, можеше да се каже, че той бе облечен също като Лазарус.

Лазарус се зае да разглежда първата страница на „Канзас Сити Джърнъл“.

— Д'броутро.

Лазарус се извърна.

— Добро утро... шефе.

— Аз съм само полицай, синко. На гости ли си тъдява?

— Да.

— Пътюм ли се отби? Или си отседнал при някого?

— Отбих се. Търся си работа.

— Отговорът си го бива. И с какво се занимаваш?

— Израснал съм в една ферма. А сега съм механик. Мога да поправа всичко, което си поискаш, само за долар.

— Ами да ти кажа, сега тукашните фермери нямат нужда от работна ръка. А пък за другото — през лятото работите стават бавно. Мм... да, а ти... да не си от тия, от интернационалистите, де?

— Интер... какво?

— Не четеш ли вестници, синко? Ние сме хубави хора, винаги с радост посрещаме гости. Ама не и такива.

Представителят на местната власт вдигна ръка, за да обърше потта от челото си и стори опознавателния знак на ложата. Лазарус знаеше как да отвърне, но се въздържа. Това оставаше — да му се лепне с въпроса към коя ложа принадлежи. Няма смисъл да се насажда сам на пачи яйца.

Полицаят отново взе думата:

— Е, какво пък, щом не си от тях, радвам се да те поздравя с добре дошъл в нашия край. Може някой да проима нужда от помощ. —

Той погледна заглавната страница, която Лазарус уж четеше. — Ужасна работа са тия подводници, нали?

Лазарус кимна.

— И все пак — каза офицерът, — ако хората си стояха по къщите и всеки си гледаше работата, нищо нямаше да стане. Живей и не пречи на останалите да живеят, това винаги съм го казвал. Каква вяра изповядваш?

— Ами, роднините ми са презвитерианци.

— Така ли? Значи, не се отбиваш често в храма. Какво пък, и аз понякога пропускам да ходя на църква, когато рибата кълве добре. Виждаш ли ей онази църква, дето е малко по-далеч? Камбанарията зад брястовете. Като си намериш работа — ела там някоя неделя, към десет сутринта. Ние сме методисти, ама разликата не е кой знае колко голяма. Толерантни сме към всички.

— Благодаря ви, сър, на всяка цена ще се отбия.

— Добре. Много сме толерантни. Предимно методисти и баптисти сме. Обаче на фермите понякога се срещат и мормони. Добри съседи са те — винаги си плащат сметките. Има няколко католици и никой няма нищо против тях. Имаме си даже евреин.

— Изглежда, градчето ви хич не е лошо.

— Така е, всички сме свои хора, живеем честно и почтено. И още нещо. На половин миля отвъд църквата е турен знак, който показва границите на града. Ако не си намериш работа и подслон, да си го загърбил още преди залез-слънце.

— Разбрах.

— Инак сам ще те пръждосам от града. Без да действам грубо — просто такъв ни е редът. Никакви скитници и чернилки след залез-слънце, това е. Не съм аз тоя, дето е създал правилата — аз просто ги изпълнявам. Скитниците не ги изтрайва Марстелър, нашият съдия. Щото някои от почитаемите ни госпожи се оплакват, че им крадели прането от въжетата и други подобни. Тогава плащаш десет долара или отиваш в кафеза за десет дни. Няма да ти е хич зле — дранголникът е у нас, в дома ми. Не разчитай на деликатеси, защото за всеки затворник ми дават по четирийсет цента на ден. По желание можеш да добавиш петдесет цента — и ще ядеш така, както ядем ние. Разбери, ние нямаме нищо против скитниците. Просто съдията и кметът казват, че градчето ни е кротко и всичките му жители трябва да почитат законите.

— Разбирам. И не се засягам, но мисля, че няма да ви дам шанс да ме окошарите.

— Радвам се да го чуя, синко. Кажи, мога ли с нещо да ти бъда от полза?

— Благодаря, може да сте ми от полза, и то веднага. Имате ли обществена тоалетна? Или да си търся подходящи храсти в покрайнините на града?

Върху лицето на полицая грейна усмивка.

— В състояние сме до се погрижим за гостите си. В съда има истинска градска тоалетна с казанче... обаче то не работи. Дай да помисля. В оня край живее ковачът; той понякога пуска при себе си преминаващите по пътя автомобилисти. Ще те съпровожда дотам.

— Много любезно от ваша страна.

— Хубаво. По-добре ми кажи как се казваш.

— Тед Бронсън.

Сварихме ковача да подковава едно скопено конче. Той вдигна очи.

— Здравсти, Дикън.

— Привет, Том. Това е младият ми приятел Тед Бронсън, той в момента танцува канзаски куикстеп. Ще го пуснеш ли да се усамоти в онова твоє кътче?

Ковачът огледа Лазарус от глава до пети.

— Върви, Тед. Само да не продъниш стената на обора.

— Благодаря, сър.

Лазарус пое по пътеката, която водеше зад ковачницата, и с радост установи, че вратата на тоалетната се затваря с кукичка отвътре, значи тук беше на сигурно място. Бръкна в скришния джоб на нагръдника на комбинезона и извади от тукашните пари.

Хартиените банкноти бяха изпипани до най-малката подробност, тъй като при пресъздаването се бяха възползвали от оригиналите в музея по история на древността в Нови Рим. Всъщност парите си бяха чист фалшификат, но толкова добре изпипан, че Лазарус, без да му мигне окото, би ги пласирал във всяка банка. Все пак първо трябваше да види от коя година са.

Бързо разпредели парите на две пачки: на банкноти с датировка преди и след 1916 година. Без да брои парите в първата пачка, я пхна в джоба си, сетне откъсна една страница от каталога „Монтгомъри“ в кутийката за тоалетна хартия, опакова безполезната втора пачка и я метна в дупката. После провери откога датират монетите, които извади от същия таен джоб.

Повечето също не вършеха работа и споделиха съдбата на хартиените пари. Лазарус посвети цяла секунда на никеловата паричка с изсечения на нея бизон — красотата на изработката бе достойна за възхита — и прекара в размисъл поне две секунди над двайсетдоларовата монета от масивно злато. Златото си е злато и цената му няма да спадне, ако разтопи монетата или първо зачука датата и после я пресова. Ами ако не успее да го стори навреме и поредното ченге се окаже още по-заядливо? В крайна сметка и жълтицата полетя в ямата.

Олекна му. Тук разпространението на фалшифицирани пари се смяташе за сериозно престъпление и можеше да му струва доста години затвор. А недостигът на средства не беше нещо непоправимо. Първоначално Лазарус дори се беше отказал да взима със себе си каквито и да било пари, но после реши да се запаси с малка сума — за да изкара първите няколко дни, докато се поогледа и ориентира в обстановката, свикне с местните обичаи и започне по някакъв начин да изкарва прехраната си. Изключено бе да се осигури финансово за десет години, така че дори не помисли върху подобна възможност.

Сегашното пътуване във времето бе проста работа, направо развлечение. Чудесна практика преди истинското пътешествие — до Англия от времето на Елизабет — *това беше истинската* му цел.

Лазарус преброи парите... три долара и осемдесет и седем цента. Не е зле.

— Пък аз вече те броях за удавник — рече ковачът. — Какво, олекна ли ти?

— Да, много. Благодаря.

— Няма за какво. Дикън Еймс разправя, че си бил механик.

— Умея да боравя с инструментите.

— А в ковачница работил ли си?

— Да.

— Я си покажи ръцете.

Лазарус обърна длани.

— Ти си градски — каза ковачът.

Лазарус си замълча.

— Или тия ръце са се изнежили, докато си бил на топло, а?

— Може и така да се каже. Още веднъж благодаря за всичко.

— Чакай малко. Плащам трийсет цента на час. И ще правиш, каквото ти наредя, иначе те уволня още след първия час.

— Става.

— Разбираш ли от коли?

— Малко.

— Я виж дали ще се справиш с Ламаринената Лизи — ковачът кимна към далечния ъгъл на работилницата.

Лазарус огледа малкото фордче, което бе забелязал още оде. Задната облегалка беше махната и с помощта на поставения на нейното място дървен сандък колата беше превърната в пикап. По колелата личаха следи от пътна кал, но иначе бяха в чудесно състояние. Лазарус вдигна предната седалка, провери колко е бензинът с мерната летва, която откри пак там — оказа се, че резервоарът е наполовина пълен. Провери и запасите от вода и ги допълни с помощта на намерената в работилницата помпа.

Отвори капака и се зае да разглежда мотора. Жицата от намотката беше разкачена. Лазарус я свърза.

След като пробва ръчната спирачка и сметна, че не е съвсем наред, Лазарус блокира колелата и чак след това се зае да запали мотора и даде газ.

Предпазливо завъртя манивелата, завъртя я пак... после още веднъж.

Моторът изрева: малката кола се разтресе. Лазарус се метна на шофьорската седалка, измести регулатора на запалването с три деления и отпусна газта.

Ковачът го погледна.

— Е, добре, гаси и ми покажи как се оправяш с чука.

По време на почивката, която си даде Том Хейнмец, за да хапне, Лазарус отиде до магазина, намиращ се на две пресечки от работилницата, купи за 5 цента четвърт литър мляко първо качество,

като остави и 3 цента залог за бутилката. Хлябът, който струваше един никел^[1], му се видя малък, така че брой един дайм за по-големия самун, защото днес не беше закусвал. После се върна в ковачницата и с истинска наслада се зае да обядва, като междувременно бе принуден да изслуша лекция за възгледите на господин Хейнмец.

Оказа се, че той е прогресивен републиканец, принуден обаче да изневери на предпочитанията си, тъй като господин Уилсън не беше допуснал страната да се намеси във войната.

— Съмнявам се, че би успял да направи още нещо добро; такава скъпотия не сме имали досега... освен това симпатизира на Британия. Виж оня глупак Хюз със сигурност щеше да ни забърка във войната в Европа. Няма от кого да избираш. Виж аз бих гласувал за Ла Фолет. Но на тях не им стигна акълът да го предложат. Германия ще победи, той го знае, а ние като глупаци вадим кестените от огъня за англичаните.

Лазарус тъжно кимаше с глава в знак на съгласие.

Хейнмец заръча на „Тед“ да дойде в седем сутринта. Но още преди залез-слънце забогателият с три долара Лазарус, с натъпкания си с кренвири, кашкавал и крекери стомах, се беше озовал извън града и пое по пътя, който водеше на запад. Градчето си го биваше, в ковачницата също не беше зле, но Лазарус не беше тръгнал да пътешества, за да клечи десетина години в някаква дупка и да печели по трийсет цента на час. Искаше му се да постранства, да долови аромата на времето.

Освен това Хейнмец беше голям досадник. На Лазарус не му хареса, че ковачът бе огледал дланите му, за да разбере колко отдавна е излязъл от затвора, нито пък оная история с прекъснатата жичка. Освен това Хейнмец не бе спрял да го разпитва през цялото време; за акцента Лазарус се бе отървал с помощта на общи фрази, но ковачът не миряса и продължи да пита: къде е преминало детството на Лазарус, кога точно родителите му са пристигнали тук от Канада, и така нататък.

В по-големите градове си е друго, хората не се интересуват чак толкова от теб, освен това е лесно да намериш начин да печелиш повече от трийсет цента на час, без да ти се налага да крадеш.

Вървял бе повече от час, когато зърна някакъв странен автомобилист — очевидно това бе селският доктор, мъж на възраст, който се сражаваше със спуканата гума на своя „Максуел“. Лазарус запали фенера и го връчи на доктора с молба да му свети, сетне залепи гумата и я наpomпа, а накрая категорично отказа да вземе пари за услугата.

— А тебе бива ли те да управляваш тази бензинова каруца, Ред?
— попита доктор Чедок.

Лазарус си призна, че го бива.

— Щом и без това отиваш на запад, синко, ще склониш ли да ме закараш в Ламар? После ще се напиш на кушетката в моята гостна, а след закуска ще се сдобиеш с половин долар за притеснението.

— Добре, Док. Само че няма нужда да ми плащате — аз не съм просяк.

— Това са подробности. Ще си поговорим за всичко сутринта. Днеска съм капнал от умора, защото станах още преди да се съмне. Преди просто щях да вържа юздите за камшика и да си дремя, докато кобилата ме закара у дома. Но тези машинарии са страшно глупави.

След закуската от пържени яйца с бекон, пържени картопки, пирожки и домашно краве масло, конфитюр от диня, сладко от ягоди, филии, дебело намазани със сметана и конски дози кафе сестрата на доктора — стара мома, която се грижеше за домакинството му — продължи да го тъпче под предлог, че изяденото от него не би стигнало и на една птичка, за да пърха до края на деня. В крайна сметка той отново пое по пътя си, забогатял с един долар, чист и спретнат, с лъснати обувки. Госпожица Нети го накара да вземе един кат стари дрехи. „Вземете ги, Родерик, все едно щяхме да ги дадем на Армията на спасението. Ето ви и тази вратовръзка, Док вече не я носи. Винаги съм твърдяла, че хората, които търсят работа, трябва да са поспретнати. Бъдете сигурен, че дори няма да отворя вратата на един мъж, ако е без вратовръзка.“

Лазарус прие да вземе нещата, защото беше наясно, че тя беше права и че наистина беше й спестил големи притеснения, осуетявайки замръкването на доктор Чедок, който би прекарал една неприятна нощ в колата си наред пътя. Госпожица Нети грижливо съгна старите му дрехи и направи малък вързоп, а Лазарус ѝ благодари и обеща да им изпрати картичка от Канзас Сити, след което запокити без капка жал

вързопат зад първия крайпътен храсталак, защото макар и износени, „новите“ дрехи му стояха като излети, пък и явно нямаха скъсване. За сметка на това кройката им беше малко демодет, но той не възнамеряваше да ги носи по-дълго от необходимото.

Когато стигна до железопътната линия, Лазарус не си направи труда да търси гарата. Излезе в северните покрайнини на града и зачака. Първо на юг замина пътнически влак, после товарен, който поет в същата посока, накрая около 10 часа сутринта към север потегли още един товарен. Докато композицията бавно набираше скорост, Лазарус се метна в един от вагоните. Не си направи труда да се крие и бутна на кондуктора един долар — от дубликатите, защото истинските долари бяха скрити на сигурно място под превръзката на лявото му бедро.

Кондукторът го предупреди, че на близката спирка може да се качи контролор, на когото не бива да се дава повече от долар, а на гарата в Канзас Сити гъмжи от детективи, така че ако е тръгнал за града... не бива да се показва на перона, защото не само ще му вземат парите, ами ще отнесе боя. Лазарус му благодари и понечи да попита закъде пътува влакът, но се отказа, защото реши, че това няма значение, важното бе, че отива на север, достатъчно далеч, за да му свърши работа.

След дългия горещ ден, прекаран наполовина върху товарната платформа, наполовина в закрития товарен вагон, където беше малко по-поносимо, Лазарус скочи в движение от влака в момента на преминаването му през Суоуп Парк. Капнал от умора, мръсен, той почти съжали, че не се е бръкнал за билет. Ала моментално отхвърли тези мисли, защото знаеше, че над скитниците, дръзнали да влязат в града, тегне заплахата или да платят трийсет долара глоба, или да лежат толкова дни в затвора, за разлика от по-човешките тарифи на малките градчета.

А той имаше само шест долара; вярно, повечето бяха „истински“. За своя изненада отбеляза, че въпреки изминалите векове Суоуп Парк му изглежда познат. Побърза да го прекоси и се озова на тролейбусна спирка. Докато чакаше да бъде обслужен от нередовния в почивните дни градски транспорт, той си купи за пет цента сладолед с три топки и с удоволствие го изяде, усещайки как в душата му се възцарява мир. После изхарчи още един петак за билет и след дългото пътуване с едно прехвърляне се озова в търговската част на Канзас Сити. Лазарус

изпитваше наслада от всеки миг и копнееше това да трае колкото може по-дълго. Градът бе толкова тих, чист и сенчест! Същинска идилия!

В паметта му изплува едно друго време — когато той се бе отбил отново в родния си град, — само че през кой век бе това? Май в самото начало на Диаспората, когато дръзналите да се гмурнат в мръсните каньони на улиците надяваха стоманени каски, наподобяващи перуки, бронирани жилетки и гащи, защитни очила, ръкавици, подплатени с метален бокс, и носеха скришом със себе си други забранени оръжия, като въпреки това избягваха да се движат по улиците, защото бе много по-благоразумно да киснат по спирките и да не напускат охраняваните от полицията зони, особено след падането на мрака.

Но тук и сега нямаше забрана да се носи оръжие, и въпреки това никой не ходеше въоръжен.

Лазарус слезе от автобуса в Мак Джи и намери Асоциацията на християнската младеж. Там за долар и половина се сдоби с ключ от малка като клетка стаичка, кърпа и сапун.

Лазарус взе един душ и на връщане от банята видя на една маса в коридора телефонни апарати на Бел и Хоум с оставена до тях табелка, на която пишеше: „Градски разговори: 5 цента. Плащане при администратора.“ Лазарус помоли да му дадат справочника на абонатите на Бел, където откри телефона на „Чепман, Боулз и Финеган, адвокати и юристи“, чиято кантора се намиреше в Р. А. Лонг Билдинг. Да, точно това му трябваше. След още малко ровене намери и адреса на Артър Дж. Чепман, адвокат, живеещ в Пасео.

Дали да не изчака до утре? Не си заслужава, нали Джъстин му беше казал паролата. Лазарус подаде никеловата монета на администратора и протегна ръка към апарата на Бел.

— Дайте номера, моля!

— Центъра, Атуотър-едно-две-две-четири.

— Ало! Господин Артър Джей Чепман ли е на телефона?

— Слушам ви.

— Мистър Айра Хауард ми каза, че мога да се обърна към вас, господин съветник.

- Интересно. Кой сте вие?
- Животът е кратък...
- Но годините са дълги — отговори адвокатът.
- Докато не настъпят лошите дни.
- Много добре. Какво мога да направя за вас, сър? Някакви проблеми ли имате?
- Не, сър. Не бихте ли могли да вземете от мен един плик и да го предадете на секретаря на фондацията?
- Разбира се. Можете ли да го донесете в офиса ми?
- Утре сутринта, сър?
- Към девет и половина. В девет трябва да съм в съда.
- Благодаря, сър, ще дойда. Лека нощ.
- Ще се радвам да ви видя. Лека нощ.

На една крачка разстояние стоеше бюро, а върху него се мъдреше поредният призив да се ползват услугите на администратора; над него бе закачена табелка с надпис, в който се четеше явен упрек: „*А ти писа ли тази седмица на майка си?*“. Лазарус помоли за лист хартия и плик, като честно си призна, че смята да пише писмо на близките си. Администраторът му подаде един лист.

— Приятно е човек да чуе това, мистър Дженкинс. Сигурен ли сте, че тази хартия ще ви стигне?

— Ако не ми стигне, ще си поискам още. Благодаря.

След като закуси (кафе и понички, пет цента), Лазарус намери на Гранд Авеню магазин, където изхарчи петнайсет цента за пет плика, после се върна в асоциацията и подготви посланието. Пликът бе връчен лично на мистър Чепман, въпреки явното недоволство на секретарката му. Отгоре пишеше: „До секретаря на фондацията Айра Хауард“.

Вътре бе сложен друг плик с надпис: „До секретаря на фондацията на Семействата Хауард през 2100 година след Рождество Христово“.

Върху третия плик се четеше: „Моля да се пази в архивите на Семействата хиляда години. Препоръчително в инертна атмосфера“.

На четвъртия: „Да се отвори от главния архивар през 4291 година по григорианския календар.“

И на последния имаше надпис: „Да се връчи по молба на Лазарус Лонг или на който и да било член от Семейството му, обитаващо колонията на Терциус“. В този плик Лазарус беше сложил плика, даден му в Асоциацията на християнската младеж, в който пък беше поставена бележката, написана от Лазарус миналата нощ. Там се изброяваха имената на всички членове на Семейството, които живееха в Буундок. Начело в списъка стояха имената на Лапис Лазули и Лорелай Ли.

4 август 1916 година григ.

Скъпи мои!

Направих грешка: пристигнах преди два дни — и с три години по-рано! Но както и преди, искам да ме вземете от кратера точно десет години след кацането ми, а именно на 2 август 1926 година по григорианския календар.

И моля ви, убедете Дора, че тя няма никаква вина. Грешката е моя или на Анди, а може би инструментите, с които разполагахме, се оказаха недостатъчно точни. Ако Дора иска да се пренастрои (а не е задължително да го прави, защото до срещата остават точно десет земни години), кажете ѝ да разбере от Атина датите на слънчевото затъмнение. Засега нямах възможност да ги уточня, защото току-що пристигам в Канзас Сити.

Всичко е абсолютно наред. Здрав съм, имам достатъчно пари и се намирам в пълна безопасност. Ще ви пиша още много пъти и писмата ще са по-дълги, а и по-добре залепени, но засега нямам време да спазвам всички изисквания на Джъстин относно кореспонденцията.

Целувам всички ви. Това е всичко засега.

С вечна обич,
Вашето старче приятелче

П. С. Надявам се, че ще си имаме момче и момиче.
Колко весело!

[1] Никел — американска монета от 5 цента. — *Бел.прев.* [↑](#)

DA CARO II

КРАЯТ НА ЕРАТА

25 септември 1916 година григ.

Скъпи Лаз и Лор!

Това е второто писмо, което се опитвам да изпратя с помощта на забавената кореспонденция, предложена от Джъстин. Ползвам услугите на три юридически кантори и на Национална банка „Чейс“. Времевата капсула ще бъде насочена с инструкции за доктор Гордън Харди през абонаментната кутия на У. У. Смит (този Смит е тип, на който не може да се разчита, той със сигурност ще отвори пакета и така ще предизвика унищожаването му). Ако това писмо попадне в архивите, то ще ви бъде връчено през 4291 година в съответствие с разработената от нас схема.

Вероятно ще получите няколко десетки писма наведнъж. Те ще съдържат моя отчет за изживените десет години. Възможно е в последователността на събитията да има пропуски (някои от писмата може да се изгубят). В такъв случай аз (след като ме вземете оттук) ще издиктувам липсващото на Атина и по такъв начин ще задоволя исканията на Джъстин и Галахад за пълнота на отчета. Но бих се радвал, ако до вас стигне поне едно от писмата ми. Кажете на Атина да поработи над времевата капсула, за да може да се получава забавената кореспонденция от различни епохи; трябва да има някакъв начин получаването ѝ да стане сигурно.

Ще използвам много адреси плюс онзи, който сам измислих. Ще изпращам писмата, поставени в няколко плика, до административния компютър на Секундус през 2000 година на Диаспората. Те ще бъдат отворени и

прочетени от компютър, като не бива да бъдат докосвани от човешки ръце; вече програмата ще нареди съобщението да бъде запазено и предадено на ръководителя на колонията на Терциус на следващия ден след нашето отлитане.

Аз не вярвам в парадоксите. Или Минерва е получила това послание още преди вашето раждане и го е оставила в архива, който е предала впоследствие на Атина, а след като то е било получено от Айра, той вече го е предал и на двете ви, или всичко това изобщо не се е случило. Никакви аномалии, никакви парадокси — или пълен успех, или пълен провал. Почерпих тази идея от факта, че административният компютър има възможност да отваря, прочита и пише отговорите на безбройните писма и съобщения, без да предава тяхното съдържание на *pro tem* председателя или на някой друг.

Най-важното (написах това съобщение в първото си писмо и ще го повтарям във всяко следващо): Объркал съм настройките и пристигнах три години преди набелязания срок. Дора не е виновна. Обяснете й това на всяка цена, много ви моля. Повдигнете духа й. Въпреки хлапашката й грубост, тя е много чувствителна и ранима. Ако бях успял да й дам по-точни данни, тя щеше да ме докара тук с точност до секунда, в това няма никакво съмнение.

Денят и мястото на срещата си остават същите: точно 10 земни години след кацането ни; кратера в Аризона. Като се има предвид грешката ми, григорианската дата на срещата ни става 2 август 1926 година — до нея остават 10 земни години, както беше планирано.

Дора, разбира се, ще иска да открие грешката в данните, които й бях дал. Посочвам времевите параметри, на които може да се опре: датите (по григорианския календар) на пълните слънчеви затъмнения, наблюдавани на Земята между 2 август 1916 година и 2 август 1926 година:

8 юни 1918 година
29 май 1919 година

21 септември 1922 година
10 септември 1923 година
24 януари 1925 година
14 януари 1926 година

Ако Дора поиска да е още по-прецизна, може да вземе от Атина всички необходими данни за Слънчевата система в древността; Голямата библиотека на Нови Рим е пълна с подобни материали. Но Дора притежава всичко, което е необходимо в действителност.

Напомням:

1. Вземете ме 10 земни години след кацането ни.
2. Озовах се тук три години по-рано по собствена вина, а не поради грешка, допусната от Дора.
3. Чувствам се прекрасно, здрав съм, в пълна безопасност, справям се чудесно с всичко, липсват ми моите скъпи същества и изпращам поздрав на всички.

А сега за кошмарните и тайнствени приключения на пътешественика във времето. Ще започнем с това, че те не могат да се нарекат кошмарни и тайнствени. Постарах се да не привличам ничие внимание, тоест държах се като мишка сред котки. Ако туземците изрисуват пъповете си със синя глина, и аз наклепвам корема си със същото. И се съгласявам с мнението на всеки, който разговаря с мен; посещавам неговата църква, като смирено си признавам, че напоследък пропускам службите; слушам го какво ми говори, наместо аз да приказвам (със сигурност не ви е лесно да го повярвате); никога не възразявам, когато се опитват да ме ограбят, дори не се опитвам да убия крадеца или поне да счупя ръката му, а без да кажа нито дума, му давам всичко, което имам. На всяка цена трябва да се озова на ръба на онзи кратер в Аризона след 10 години и не бива да позволя нещо да ми попречи. Дойдох тук не за да променям света; просто ми се прииска отново да посетя собственото си детство.

Всичко се оказа по-лесно, отколкото очаквах. Първоначално имах някои притеснения заради акцента си. Но аз внимателно се вслушвах и отново се научих да разговарям грубо, както подобава на един човек, роден в царевичния пояс. Учудващо е колко бързо се връща паметта. От собствен опит мога да потвърдя, че е вярна теорията, според която спомените от детството се запечатват завинаги, макар че понякога се „забравят“, докато нещо не ги извика отново. Напуснах този град, когато бях по-млад от вас двете, и оттогава съм посетил над двеста планети. И повечето от тях съм забравил.

Но този град го помня чудесно.

Някои неща са се променили, но в срещуположна посока на оста на ентропията; виждам родния си град такъв, какъвто е бил, когато съм бил на четири години. И в същото време аз съм четиригодишно хлапе и живея някъде наблизо. Гледам да стоя по-далеч от познатите ми места и нито веднъж не се опитах да видя родното ми семейство. Мисълта за тези хора леко ме притеснява. О, разбира се, че ще се отбия при тях, преди да тръгна да обикалям страната; изобщо не се притеснявам, че ще ме познаят. Това е невъзможно! Изглеждам млад и сигурно приличам на себе си на младини. Но тук още не знаят как ще изглежда това четиригодишно момченце, когато порасне. Неприятности могат да ме сполетят единствено ако се опитам да разкажа на някого истината. Разбира се, дори да разкажа всичко, никой няма да ми повярва — тук никой не вярва дори, че са възможни космически пътешествия, какво остава за пътуванията във времето — обаче като нищо ще ме вземат за луд — терминът не е научен, с него се обозначават личностите, възприемащи света по начин, различен от общоприетия.

Канзас Сити, 1916 година... Вие ме оставихте на една поляна, аз се прехвърлих през оградата и пеша стигнах до съседното градче. Никой не ни е забелязал. (Кажете на Дора, че си е свършила работата със сръчността на джебчия.) Градчето се оказа симпатично, хората са

дружелюбни. Прекарах там един ден, за да се ориентирам, а после се преместих в един по-голям град, където се занимавах със същите неща, намерих си други дрехи и вече не приличам на гражданин, а на фермер.

Скъпи мои, вие не носите дрехи, когато нямате нужда от тях, и просто няма да ми повярвате доколко в настоящото „тук и сега“ общественият статут зависи от облеклото. В много по-голяма степен, отколкото в Нови Рим! Тук само един поглед е достатъчен, за да определиш по облеклото възрастта, пола, общественото и материалното положение, професията, нивото на образование, както и много други неща. Тези хора се къпят с дрехи! Не се шегувам, попитайте Атина. Скъпи мои, те дори спят облечени!

Качих се на влака и се преместих в Канзас Сити. Помолете Атина да ви покаже снимките, които са се запазили от онези времена. Тукашното общество е прототехническо — то тъкмо започва прехода от използването на мускулната сила на човека към генерираната енергия. Тук тя се получава чрез изгарянето на естествено гориво или чрез използването на силата на вятъра, или на падащата вода. Известна част от енергията подхранва примитивни електрически машини. А влакът, с който пътувах, се придвижваше чрез разширяваща се пара, за сметка на изгарянето на въглища.

Атомната енергия е неизвестна дори теоретично — ако не броим хрумванията на някои мечтатели. Тук се отнасят сериозно дори към Санта Клаус. Що се отнася до начина, по който се придвижва Дора, тук никой няма и капка представа, че е възможно движение чрез отгласкване от тъканта на време-пространството.

(Тук може и да бъркам. Многобройните разкази за НЛО и за странните пришълци от небето са съществували на Земята във всички векове, така че аз със сигурност не съм първият, а може би съм хилядният или даже милионният пътешественик във времето, но останалите

гости не по-малко от мен са се страхували да притеснят тукашните диваци, сред които съм и аз, между другото.)

Когато пристигнах в Канзас Сити, аз се заселих в религиозен хилтън. Ако сте получили първото ми писмо, на хартията има емблема на това заведение. (Дано тази бележка е последната, която ми се налага да поверя на хартията и мастилото. Изгубих сума ти време, за да я намаля фотографски и да я гравирам. В настоящото „тук и сега“ технологията и материалите вече са достъпни, но са твърде примитивни и аз се опитвам да прилагам други методи.)

Като временен пристан този религиозен хилтън ме устройва напълно. Той е евтин, а аз още не съм успял да се сдобия с достатъчно количество местни пари. Тук е по-чисто и по-спокойно в сравнение с обикновените хилтъни, а цената е същата. Хилтънът е разположен до търговската част на града. И ми предлага само това, от което имам нужда, и нищо повече; тук живея, така да се каже, като монах.

Да, точно така, като монах. Не се учудвайте, любими мои. Възнамерявам да водя монашески живот през всичките десет години, отдаден на мечти за моите скъпи, които са толкова далеч от мен.

Защо ли? Местните нрави забраняват всяко съвкупление между мъжа и жената, осенен в разрешения от държавата моногамен брак, който води до безчет правни, икономически и социални последици.

Законите са създадени, за да бъдат нарушавани. И точно това става. Три пресечки след монашеския хилтън започва улицата на червените фенери — мястото, където упражняват незаконния си занаят проститутките. Те не взимат скъпо. Не, твърде съм мързелив, за да се мъкна толкова далеч; просто успях да си поприказвам с някои от жените, защото денем те обикалят улиците, за да предлагат услугите си на мъжете. Скъпи мои, тук тези жени не се смятат за артистки и не се гордеят с великото си призвание! О, не, скъпи мои! Затънели и жалки, те се

срамуват от своята професия и се намират в самите низини на социалната пирамида; много от тях — би могло да се каже, повечето — са поробени от мъжете, които им отнемат и малкото, което са припечелили.

Не мисля, че в Канзас Сити би могла да живее Тамара или поне някоя псевдо-Тамара. Извън улицата на червените фенери се срещат красиви млади жени, които взимат по-добри пари, но и техният статут не е висок. Тук няма щастливи и горди жрици на изкуството. Местните представителки на професията не могат да изкушат човек; трудно е дори да си представите с какво отвращение се отнасят към тях тукашните закони и обичаи.

(Наложи ми се да платя на дамите за това, че съм разговарял с тях; за тях времето е пари.)

Но има и жени, които не упражняват тази професия.

От ранните си години знам, че и много от самотните и омъжените жени (този тип дихотомия се проявява тук далеч по-рязко, отколкото на Терциус или дори на Секундус) са склонни с желание да се впуснат в непозволено сношение за развлечение, в търсене на приключения и даже по любов или по други причини. По такъв начин тук са достъпни — макар и не постоянно — много жени и дори някои мъже, въпреки че последните са подложени на особено преследване.

Казах вече, че не одобрявам местния „морал“, но и на такива жени бих отговорил с „Не!“ Защо ли?

Първата причина е, че тук като нищо могат да ти надупчат задника с куршуми!

Не се шегувам, скъпи мои. В това „тук и сега“ всяка жена е изключителна собственост на някой мъж. На съпруг, баща, любовник, годеник — на когото и да било. И ако те хване, той е в правото си да те убие и общественото мнение ще е на негова страна; най-вероятно дори няма да бъде наказан за стореното. Но ако ти убиеш него... тогава ти връзват примката на врата и те оставят да висиш, докато умреш!

Явно цената е прекалено висока и аз нямам никакво намерение да рискувам.

Впрочем има малко, но все пак достатъчно на брой жени, които не са „собственост“ на някой самец. Какво те спира пък сега, Лазарус?

На първо място — разноските. (Не казвайте това на Галахад, че ще му разбие сърцето.) Кандърдисването и преговорите обикновено се проточват, не са проста работа и изискват доста разходи. При „успех“ жената смята устната ви уговорка за нещо като еквивалент на брачен договор.

Освен това е напълно възможно тя да забременее. Трябваше да помоля Ищар да ме стерилизира за времето на пътешествието. (Ужасно се радвам, че не я помолих за това. Тук е моментът да кажа, че копнея да си дойда при вас, скъпи мои, мое второ и трето „аз“, и съм ви безкрайно благодарен, че ми сторихте това добро. Нали не можех да проявя сам инициативата, колкото и да ми се искаше!)

Ако можете, повярвайте ми, Лаз и Лор: тукашните зрели жени не знаят кога могат да забременеят. Те разчитат или на късмета, или на противозачатъчните, които тук или не са сигурни, или нищо не струват. Не могат да научат евентуалната дата на зачеването дори от докторите си, защото онези още не умеят да я определят. Генетиката изобщо не съществува, така че няма и генетици. През 1916 година медицината е твърде примитивна. Лекарите полагат всички усилия, но тяхното изкуство все още доста мяза на шаманство. Хирургията е примитивна, също като шепата лекарства, които, доколкото знам, са безполезни, дори вредни. Що се отнася до контрацепцията — дръжте се да не паднете! — тя е забранена със закон.

Ето още един закон, който е създаден, за да бъде нарушаван... и тук правят точно това. Но законът и обичаите спъват прогреса в тази област. Понастоящем (през 1916 година) най-разпространеният начин за предпазване от забременяване е поставянето на плътно прилепнала гумена кесийка върху мъжкия полов орган... с

други думи, те се сношават, без да се докосват. Никакви писъци, моля, вас никой и никога няма да ви принуди да използвате този начин. Разбира се, че човек го е гнус дори да слуша за това.

Но най-интересното съм го запазил за края. Скъпи мои, аз съм безнадеждно покварен. През 1916 година е прието човек да се къпе не по-често от веднъж седмично, като мнозина смятат, че това е напълно достатъчно, а пък според останалите няма нужда от толкова често къпане. Други времена, други нрави. Ако нещо е невъзможно да бъде избегнато, просто трябва да не му се обръща внимание. Прекрасно разбирам, че сега и аз воня като стар пръч. Но навремето съм се наслаждавал на компанията на шестте най-изискани създания в Галактиката, така че мога и да потърпя. По дяволите, само някакви си десет години — нищо работа.

Ако сте получили поне едно от писмата ми, които ще ви бъдат изпратени от мен през идните десет години, вие сигурно ще се втурнете да уточнявате събитията, случили се през 1916–1919 година по григорианския календар. Избрах периода от 1919 година до 1929 година, защото това беше последният щастлив период в историята на Старата Земя. И още — искаше ми се по този начин да избегна първата от общопланетните войни. Същата, която отначало са наричали Европейска, а после Световна, още по-късно Първа световна война: а в най-късните хроники тя е „Първата фаза на Първата планетарна война.“

Не се съмнявайте в моите намерения да огледам всичко. Планът на пътешествието ми претърпя промени, но те не засягат срещата през 1926 година. Имам някои спомени за войната, макар че тогава бях твърде малък; по-скоро помня написаното в училищните учебници. Страната ни влезе във войната през 1917 година, бойните действия приключиха след една година — точно помня датата,

защото всичко се случи на моя шести рожден ден и тогава ми се струваше, че целият шум и ликуване са в моя чест.

Но не мога да се сетя за точната дата на началото на бойните действия. Сигурно, когато съм планирал начинанието си, не съм й обърнал внимание, защото съм смятал да пристигна там вече след 11 ноември 1918 година — в деня, в който войната свърши. Разчитах да се озова в едно напълно благополучно десетилетие и исках да огранича в тези рамки пребиваването си в родината, защото следващите десет години — от 1929 до 1939 година — трудно могат да бъдат наречени щастливи, понеже в края на този период започва Втората фаза от Първата планетна война.

Изобщо не мога да си спомня тази дата — но в паметта ми се е врязала фразата „августовските оръдия“. Тези думи по някакъв начин са свързани с войната... всичко съвпада, помня, че беше топло, навън беше лято — тук август е летен месец — когато Дядката, така наричах дядо ми по майчина линия (чиито потомки сте вие, милички), ми обясняваше в задния двор какво е войната и защо ние трябва да победим.

Едва ли е успял да ми обясни нещо, но аз съм запомнил сериозното му лице, помня какво беше времето (жега) и кога стана това (точно преди вечеря).

И така, аз очаквам, че през идния август страната ще обяви война. Тогава още през юли ще се спотая, защото не изпитвам интерес към войната. Аз знам коя от страните ще победи (подкрепяната от моята държава), знам също, че „войната, сложила край на всички войни“ — така я наричаха — ще завърши с ужасяващо поражение и на победителите, и на победените; тя ще доведе до Великия колапс и ще ме принуди да напусна тази планета. Аз не мога да направя нищо, за да променя това. Парадоксите не съществуват.

Значи ще ми се наложи да се свра в миша дупка. Тогава почти всяка нация на Земята е заела нечия страна. Но малцина са били онези, които са воювали. Бойните

действия не са се разпрострели нашироко, и изобщо не са достигнали до страните, разположени на юг оттук, в Централна и Южна Америка. Вероятно ще отида точно там.

Дотогава ми остава почти година. Тук е лесно да бъдеш онзи, за когото се представяш. Никакви идентификационни карти, никакви компютърни кодове, пръстови отпечатьци, номера на сметки за плащане на данъците. Имайте предвид, че на тази планета в това „сега“ живеят почти толкова хора, колкото във вашето „настояще“ живеят на Секундус, и въпреки това на по-голяма част от територията на страната ражданията не се регистрират. Да вземем мен, например — бях регистриран само в архивите на Семействата... Тук човекът е винаги онзи, за когото се представя, и може да напусне страната без никакви формалности. Това е донякъде по-трудно, отколкото да влезеш в страната, но аз разполагам с още доста време, за да обмисля как да свърша тази работа.

От съображения за сигурност съм длъжен да се укривам през цялото време, докато трае войната. Защо? Ще има мобилизация. По дяволите, дори няма да си направя труда да обяснявам този термин на девойки, които едва ли са наясно какво представлява войната. Май трябваше да помоля Ищар да ме направи поне два пъти по-възрастен на външен вид, отколкото изглеждам сега. Ако прекалено дълго се задържа тук, рискувам да стана неволно герой във войната, завършила дълго време преди да порасна и да тръгна на училище.

Забавна ситуация.

Затова ще се постарая да понатрупам пари, които да ми стигнат поне за две години, ще ги превърна в злато (ще ми трябват към осем кила, няма да ми натежат кой знае колко), а после, в началото на следващия юли, ще потегля на юг. Има само един малък проблем — в момента страната води малка гранична война с южния си съсед. (На север не може да се тръгне: там страната вече е встъпила в голяма война.) На изток океанът гъмжи от военни

подводници; те нападат всичко, което плава. Но на запад океанът е чист от подобно зло. Ако се кача на кораб на западния бряг, ще успее да остана извън зоната на бойните действия. Междувременно ще трябва да наблегна на ученето на испанския — той прилича на галакта, но е по-приятен. Ще си намеря учителка... не, Лаз, не учителка за в леглото. Не можеш ли поне веднъж да си помислиш за нещо друго?

(Всъщност, мисли си, миличка, за какво друго да мислиш? За пари ли?)

Между другото, за парите. В момента тъкмо с това смятам да се заема. Страната се готви за избори и единствено аз на цялата Земя знам кой ще спечели. Защо това се е врязало в паметта ми? Я погледнете под какво име съм регистриран в архива на Семействата.^[1]

Въпросът е само как да спечеля пари от залагане за резултата от изборите. С печалбата знам какво ще направя — ще играя на борсата, за мен няма да има риск, тъй като икономиката на страната вече е преминала във военно положение и аз знам, че няма да настъпят промени.

Но би ми се искало да приемам залозите, а не да ги правя, защото последният вариант е свързан с големи рискове за кожата ми, тъй като нямам нужните политически връзки.

Нали разбирате... не, по-добре е за начало да обясня как е устроен местният живот.

Канзас Сити е приятно местенце. Тук има сенчести улици, покрайнините му са чаровни, а булевардите и парковете са известни кажи-речи на цялата планета. С чудесни павирани пътища, само за автомобилите, които стават все по-популярни. Преобладаващото мнозинство от населението на тази държава все още трамбова калта по черните пътища, а из чудесните павирани улици на Канзас Сити е по-лесно да срещнеш автомобил, отколкото теглена от кон каруца.

Градът процъфтява, той се е превърнал във втори по големина пазарен и транспортен център на най-

производителния селскостопански район на Земята. Тук има и зърно, и телешко, и свинско. Недотам привлекателните отпадни продукти на тази търговия биват поглъщани от водите на реката, а гражданите се заселват на прекрасните залесени хълмове. Когато времето е влажно, се случва да лъха на смрад, когато вятърът духа откъм оборите: през останалите дни въздухът е чист, прозрачен и свеж.

Градът е тих. Няма голямо движение: само потропването на копитата по паважа или предупредителният сигнал на градската железопътна машина нарушават тишината; дори крясъците на играещите деца звучат по-силно.

Галахад много се интересува от начините, по които това общество прекарва свободното си време, а не от икономиката. И аз също, макар че работя каквото ми падне, за да се издържам. Но не играя. Като говоря за игра, нямам предвид секса. Сексът не може да отнема прекалено много време на един възрастен човек (с изключение на няколко странни личности, подобни на Казанова и, разбира се, на Галахад.)

През 1916 година (нищо от онова, за което ви разказвам, няма да оцелее след десет години, а още повече след век; тези години сложиха край на ерата) типичният канзаски гражданин се занимава с обичайните игри: прекарва времето си в църквата, с роднините по кръв и брак, обядва, устройва излети, играе на различни игри, но не и хазартни, просто ходи на гости, на сладки приказки. В крайна сметка това не му коства нищо, освен че му се налага да отделя достатъчно много време на църквата, която тук изпълнява не само ролята на клуб, но и на храм.

Главното платено увеселение са така наречените „движещи се картинки“, когато едно драматично представление се демонстрира върху бяла стена с помощта на черно-бели рисунки. Развлечението е нова мода, ползва се с изключителна популярност и е много евтино — цената му е грош, така се казва дребната монета, която плащат за

вход. Тези театри се намират кажи-речи на всяка крачка. Подобните форми на развлечение и техните технологични производни са допринесли — или по-точно ще допринесат — за разрушаването на тази система в не по-малка степен, отколкото автомобилите (нека Галахад изкаже мнението си по въпроса), но през 1916 година още нищо не се е случило и засега си имам работа с едно стабилно и съвсем утопично общество.

Анемията още е в скрита форма: нормите са стабилни, обичаите са задължаващи и никой в това „тук и сега“ дори не предполага, че живее в една агонизираща култура. Грамотността е достигнала най-високото равнище, което е било писано да достигне този свят. Скъпи мои, хората през 1916 година просто няма да повярват, ако им бъде разказано каква ще е 2016 година, те няма да повярват дори, че всеки момент ще влязат в първата от последните войни; ето защо човекът, на чието име съм бил кръстен, ще бъде избран. „Ние сме неутрални!“,

„Ние сме прекалено горди, за да воюваме!“, „Той ни опази от войната!“ Под тези лозунги те маршируват към ръба на пропастта, без да знаят още, че тя е някъде близо.

(Стана ми тъжно, като си спомних какво се е случило... тоест какво ще се случи...)

А сега да погледнем опаката страна на този чаровен град.

Смята се, че е управляван демократично. Обаче на практика — нищо подобно; всичко се ръководи от един политик, който не заема изборна длъжност. Изборите са придружени от тържествен ритуал, но този човек сам предрешава техния изход. Улиците са павирани прекрасно, защото средствата, отпуснати от бюджета, са платени на неговата компания... заради собствената му изгода. Училищата са превъзходни, но обучението е наистина добро, защото това е по угодата на монарха: той е благороден прагматик и не е прекалено алчен. „Престъпленията“ (с това понятие се обозначава нещо незаконно, в него влизат и проституцията, и хазартът) се

изкореняват от неговите помощници, докато той самият не си мръдва и пръста за нищо.

Повечето от така наречените „престъпления“ се извършват от организацията, наричана понякога „Черната ръка“, но през 1916 година тя още не е получила това си име и не е заявила за съществуването си. Но именно тя е причината да ме е страх да приемам облози за изборите; за да не посегна върху монопола на някои от помощниците на този политик — подобна постъпка може да ми се отрази крайно нездравословно.

Значи ще се обзалагам по местните правила и ще си трая.

Заможните граждани, които притежават красиви къщи, градини и имат щастливи деца, не виждат — и според мен дори не подозират — какво точно става, а още по-малко разсъждават за всичко, което се случва. Градът е разделен на зони с ясно очертани, но с нищо незабележими граници. Потомците на някогашните роби живеят в зоната между приличната част на града и района, заселен от отритнатите от обществото, които практикуват занимания, подобни на хазарта и проституцията. Нощем тези зони се смесват — само с мълчаливото съгласие на боса. През деня нищо не може да бъде забелязано. Босът поддържа желязна дисциплина и я осигурява с прости мерки. Чух, че имал само три желязни правила: улиците трябва да са добре павирани, училищата не бива да се закачат, никакви убийства на хора, южно от съответната улица.

През 1916 година всичко това върши чудесна работа — но то няма да продължи дълго.

Трябва да спирам, защото имам уговорка с фотостудиото на Канзас Сити и искам да се възползвам от лабораторията като частно лице. А после ще се върна към бизнеса си, за да отървавам по напълно законен начин хората от излишните им долари.

С вечна любов, в очакване на нова среща:
Л.

П.С. Само да можехте да ме видите с бомбето ми!

[1] Президентските избори в САЩ през същата година са спечелени за втори път от Удроу Смит, на когото е кръстен Лазарус. — *Бел.прев.* ↑

DA CARO III МОРИЙН

Мистър Тиъдър Бронсън, познат и като Удроу Уилсън Смит, а също и като Лазарус Лонг, излезе от апартамента си на булевард „Армор“ и пое с автомобила си, малък открит форд кабриолет, към ъгъла на 31-ва улица, където паркира колата под навеса зад заложената къща — някак не се искаше да я остави да пренощува на улицата. Не че Лазарус се притесняваше заради цената на автомобила: беше се сдобил с него благодарение на грешката на някакъв оптимист от Денвър, който бе решил, че двете аса плюс още един чифт са достатъчно силен аргумент срещу двете валета. Според него мистър „Дженкинс“ блъфираше. И това наистина беше така, защото мистър „Дженкинс“ бе скрил в ръкава си още едно вале.

Зимата беше доходоносна и Лазарус очакваше още по-голямо процъфтяване през пролетта. Предположенията му относно нуждите на военния пазар от определени стоки обикновено се оправдаваха, а вложените инвестиции бяха толкова големи, че единичните грешки не можеха да му навредят, тъй като всички останали предположения излизаха верни. Пък и нямаше начин да сбърка — нали бе предвидил началото на войната под вода, разбирайки, че тя ще въвлече страната му в европейската схватка.

Държеше под око пазара, като си оставяше време да се посвети и на други занимания: понякога играеше на борсата, понякога на карти. Борсата му носеше предимно удоволствие, а картите — пари. През цялата зима играеше ту тук, ту там; благодарение на наивната му добродушна физиономия с възможно най-глуповатото изражение всички го смятаха за лапнишаран по рождение. И той се грижеше да затвърди това впечатление, като гледаше да се облича като селско момче, дошло да става гражданин.

Обичайната обстановка в казиното не притесняваше Лазарус, той нямаше грижи с картаджиите „механици“ и „ясновидци“; съвсем хладнокръвно приемаше залозите, които му предлагаша, а после

изведнъж се „плашеше“ и излизаше от играта, преди да успеят да го сгацият. Хитруването му носеше истинска наслада: по-лесно и по-приятно е да обереш крадеца, отколкото да печелиш пари за сметка на някой честен човек. Нищо не смущаваше сънищата му; Лазарус винаги излизаше пръв от играта, дори когато бе леко на минус. Нещо, което не му се случваше често.

Печалбите инвестираше на пазара.

Цялата зима живя под името Ред Дженкинс в Асоциацията на християнската младеж и бе повече от пестелив. Когато времето бе лошо, стоеше в стаята си и четеше. Вече бе позабравил колко сурова може да бъде зимата в Канзас Сити. Веднъж видя как впряг от яки коне се опита да замъкне тежка каруца от Гранд авеню на 10-та улица. Привпрегнатата кобила се подхлъзна на леда и счупи крак. Костта се спуска със звук, наподобяващ топовен изстрел. На Лазарус му призля. Испита желание да нашиба каруцаря с бича — защо този глупак не беше избрал заобиколния път?

В такива дни беше най-добре да си стои в стаята или в Главната обществена библиотека, която се намираше до сградата на асоциацията. В библиотеката се съхраняваха стотици хиляди истински книги — томове с хубави подвързии. Толкова приятно бе човек да ги държи в ръце. Лазарус изпитваше такова влечение към книгите, че беше готов да зареже дори финансовите си операции. През тази жестока зима той прекарваше всеки свободен час със старите си приятели: с Марк Твен и илюстрациите на Ден Бърд, с доктор Конан Дойл, с чудната страна Оз, с цветните картинки на Джон Р. Нейл, с Ръдиард Киплинг, с Хърбърт Джордж Уелс, с Жул Верн...

Лазарус си мислеше, че като нищо би могъл да прекара идните десет години в тази чудесна сграда. Но когато настъпи пролетта със своите променливи атмосферни условия, той започна да крои планове да се премести от търговската част и отново да смени своята самоличност. И в игралната зала, и на масата за покер вече не го брояха за балък; програмата му за инвестиране беше приключила и Лазарус бе успял да натрупа достатъчно пари в банката „Сигурни спестявания и доверие“. Благодарение на тези пари си позволи да зареже аскетизма на хилтъна на християнската младеж, да се премести да живее на по-добро място и да покаже на света една по-процъфтяваща фасада, което беше важно от гледна точка на по-

нататъшното му пребиваване в този град, защото искаше да се срещне със семейството си, а до юли оставаше съвсем малко време.

Сдобиването със съвсем приличен автомобил му позволи да изгради планове си по-детайлно. Изгуби един ден, за да се превърне в Тед Бронсън: прехвърли банковата си сметка в банката „Мисури“, която се намираше на съседната улица, изтегли необходимата сума, посети бръснаря, подстрига косата и мустаците си и се отправи към „Браунинг, Кинг и компания“, откъдето закупи подходящо за един млад консервативен бизнесмен облекло. Сетне се отправи в южна посока, към булевард „Линууд“, за да огледа обявите за даване под наем. Изискванията му бяха обикновени: търсеше мебелиран апартамент в добър квартал, сградата трябваше да бъде с внушаваща респект фасада, задължително бе в апартамента да има кухня и баня, освен това бе добре оттам да се стига пеша до игралния дом на 31-ва улица.

Нямаше намерение да играе там, но пък разчиташе да срещне в игралния дом един от членовете на родното си семейство.

Лазарус намери това, което търсеше, само че не на булевард „Линууд“, а на „Армор“, малко по-далеч от игралния дом, отколкото би му се искало. Затова му се наложи да наеме два гаража, което не беше лесна работа, защото шофьорите в Канзас Сити все още не бяха свикнали да държат автомобилите си под покрив. Но благодарение на двата долара месечно можеше да прибира колата си в хамбара, намиращ се близо до къщата, в която бе отседнал; а за три долара пред него отвори врати бараката зад заложената къща, до билиардната зала „Дай си час почивка“.

Лазарус си беше разпределил времето така: всяка вечер от осем до десет стоеше в игралния дом, редовно посещаваше църквата на булевард „Линууд“, където ходеше в миналото — тоест в настоящето — неговото семейство; сутрин отиваше в града с автобуса; според него в долната част на Канзас сити автомобилът би бил само една пречка, освен това му допадаше да пътува с обществения транспорт. Започнал бе да получава доход от инвестициите си, който обръщаше в златни двадесетдоларови монети и пазеше в сейфа на трета банка, наречена „Сдружение“, като разчиташе да събере достатъчно злато, за да изкара до 11 ноември 1918 година.

През свободното си време се грижеше за автомобила си, който винаги бе в отлично състояние, и го караше за удоволствие. Освен това лека-полека, грижливо и много внимателно зашиваше джобчета, побиращи по една двадесетдоларова пара, върху опаката страна на велурената жилетка на костюма. След като приключеше с това начинание, възнамеряваше да напълни джобчетата с жълтиците и да ги зашие. Жилетката със сигурност щеше да запазва, обаче бе невъзможно да се натъпче толкова злато в пояса. Той знаеше, че отвъд границата по време на войната ще вървят само парите, които звънтят, а не шумолящите. Освен това подплатената със злато жилетка като нищо щеше да се превърне в бронирана, а Латинска Америка е опасно място.

Всяка съботна утрин той взимаше уроци по разговорен испански език при живеещ наблизко преподавател от Уестпортския университет. Така хем се развличаше, хем реализираше планове си.

В онази вечер, след като заключи колата в хамбара, Лазарус се отби в съседната бирария с надеждата да види дядо си, който наминаваше там да пийне някоя бира. През онази зима често го занимаваше въпросът как с лекота и непринуденост да уреди срещата с родното си семейство. Лазарус би искал да го приемат в родната му къща като приятел, но нямаше смелостта да се качи по парадната стълба, да позвъни и да се обяви за отдавна забравен братовчед... или за приятел на някой техен приятел от Падука. Нямаше на кого да се позове, а почнеше ли с хитруванията и увъртанията, дядо му сто на сто щеше да го разобличи.

Реши да действа в две насоки: ходеше в същата църква, която посещаваше семейството — с изключение на дядо му — и в кръчмата, където същият този дядо си отдъхваше от семейството на дъщеря си.

Що се отнася до църквата, Лазарус беше сигурен, че ще види там някого от своите хора. И предчувствията му се сбъднаха още в първия неделен ден; но видяното го разстрои много повече, отколкото преждевременното пристигане тук три години преди срока.

Той видя майка си и за миг я помисли за една от сестрите си близначки, но веднага схвана, че Морийн Джонсън Смит фактически беше не само негова, но и тяхна майка. Той беше потресен и за да се

успокои, се престори, че слуша службата. Стараеше се да не поглежда към майка си, само крадешком се озърташе за братята и сестрите си.

Оттогава на два пъти бе срещал майка си и вече спокойно можеше да я гледа, дори виждаше, че външността на тази хубава млада жена съвпада с избледнелите му спомени. Но той едва ли би я познал, ако Лапис Лазули и Лорелай Ли не приличаха толкова на нея. Очаквал бе да види една възрастна жена, каквато бе майка му, когато Лазарус напусна дома си. Това, че посещаваха една и съща църква обаче не означаваше, че вече са близки познати, въпреки че пасторът бе представил новодошлия на енорияшите. И Лазарус продължаваше да ходи до църквата с колата си, надявайки се, че ще дойде денят, когато ще може да закара майка си с децата ѝ вкъщи, на шест пресечки оттук, до булевард „Бентън“ — през пролетта често вали.

Що се отнася до кръчмата, за нея не беше сигурен. Да, Дядката наистина ходеше там десет или дванайсет години по-късно, но не беше ясно дали е посещавал заведението, когато Уди Смит още не е бил навършил пет години.

Лазарус огледа „Германската бирария“, забеляза, че за броени дни е сменила наименованието си на „Швейцарска градина“, и се върна в игралния дом. Всички маси бяха заети; Лазарус отиде в другата зала, където стояха масата за игра на карти, билиардът и масите за шах или шашки. Играта на билиард вече беше започнала в негово отсъствие, но можеше да се пробва в някоя друга, преструвайки се, че нищо не разбира от нея.

Дядката! Дядо му се беше усамотил на една от масите за шах. Лазарус го позна веднага и се насочи към стойката с билиардните щеки. Когато се изравни с масата, на която седеше Айра Джонсън, се поспря. Онзи вдигна глава — и сякаш позна Лазарус, понечи да каже нещо, но размисли.

— Извинете — поде Лазарус, — не исках да ви преча.

— Няма страшно — бавно каза старецът. (На колко ли е години? На Лазарус му изглеждаше хем по-млад, хем по-стар, отколкото би трябвало. А и по-нисък. Кога ли беше роден? Десет години преди Гражданската война.) — Седя тук и се мъча с една шахматна задача.

— Мат в колко хода?

— Вие играете ли?

— Малко.

Лазарус помълча и добави:

— Дядо ми ме научи. Но не съм играл отдавна.

— Да изиграем ли една?

— Ако не ви притеснява, че ще си изгубите времето с един слаб играч...

Айра Джонсън взе по една черна и бяла пешка, скри ръце зад гърба си, а после ги изпружи напред със стиснати юмруци. На Лазарус се паднаха черните.

Дядо му започна да подрежа фигурите.

— Фамилията ми е Джонсън.

— А аз съм Тед Бронсън, сър.

Те си стиснаха ръцете. Айра Джонсън премести царската пешка на четвърто поле, Лазарус отвърна също с царската пешка.

Играха в мълчание. На шестия ход Лазарус заподозря, че дядо му играе една от партиите на Щайниц^[1]; към деветия ход вече не се съмняваше в предположението си. Дали да се възползва от комбинацията, която беше открила Дора? Не, не е честно: разбира се, компютърът играе по-добре от хората. Лазарус се съсредоточи, опитвайки се, доколкото е възможно, да не прибегва до изтънчените разработки на Дора.

И беше матиран на дваисет и деветия ход, като при това му се стори, че партията точно повтаряше онази, която Вилхелм Щайниц беше спечелил срещу някакъв руснак. Как му беше името? Трябва да пита Дора.

Той махна на служителя и понечи да плати, но дядо му отмени неговата монета и каза, че плаща той, след което заръча на униформения младеж:

— Донеси ни две сарсапарили, синко. Нали не възразявате, мистър Бронсън? Или да пратим момчето да вземе бира от Ханс в съседното помещение?

— Сарсапарилата ще ми дойде добре, благодаря.

— Искате ли реванш?

— Трябва да си поема дъх. А вие сте силен играч, мистър Джонсън.

— Хм! А пък вие разправяхте, че не можете да играете.

— Дядо ми ме научи, когато бях съвсем мъничък, и после много години играеше с мен всеки ден.

— Можете да не ми разправяте, аз самият си имам внук, с който играя. Той още не ходи на училище и аз му давам кон аванс.

— Дали пък той не би играл с мен?

— Хм! Ако му дадете кон аванс, както правя аз. — Мистър Джонсън плати за пиенето и даде на момчето бакшиш от един никел. — А с какво се занимавате вие, господин Бронсън? Ако не е нахално да се поинтересувам.

— Разбира се, че не е. Имам свой собствен бизнес. Купувам и продавам. Дребни печалби, дребни загуби...

— Значи така било. И кога смятате да ми продадете Бруклинския мост?

— Извинявайте, сър, но аз го пласирах миналата седмица.

Мистър Джонсън се усмихна.

— Мистър Джонсън — каза Лазарус, — ако ви призная, че съм постоянен посетител на игралния дом, вие ще позволите ли да изиграя една партия шах с вашия внук?

— Може и да ви позволя. Е, какво, ще редим ли фигурите? Сега е ваш ред да играете с белите.

Този път Лазарус взе инициативата още от първия ход и бавно, но предпазливо усилваше позицията си. Старецът играеше също толкова внимателно, без да оголва отбраната си. Те не отстъпваха един на друг и на Лазарус му се наложи да изиграе четирийсет и един хода и доста да се поизпоти, докато превърне предимството на първия ход в мат.

— Нов реванш?

— Не съм способен на повече от две партии на вечер. Това е лимитът ми. Благодаря ви, сър, вие прекрасно играете шах... за един неопитен играч — Айра Джонсън отмести назад креслото си. — Време ми е да се прибирам.

— Навън вали.

— Видях. Ще постоя отстрани на пътя — може някой да ме хвърли до трийсет и първа.

— Аз съм с кола. За мен ще е чест да ви откарам до вкъщи.

— Не си струва. Общо взето живея на една пряка оттук, дори да се понамокрям малко, няма страшно.

(Не на една, а на шест пресечки, така че ще си мокър до кости, Дядка!)

— Мистър Джонсън, аз също се канех да се прибирам. Мога да ви закарам където искате — обичам да шофирам. Накратко — след три минути ще съм при входа и ще ви дам сигнал с клаксона. Ако излезете — добре, ако не го сторите — значи предпочитате да не се возите при непознати, няма да ви се обидя.

— Това са излишни церемонии. Къде е автомобилът ви? Ще дойда с вас.

— Моля ви да останете тук. Защо и двамата да излизаме под дъжда? Аз ще изляза през страничната врата и ще съм до бордюра, преди вие да стигнете до изхода.

(Реших да проявя инат; обаче Дядката надушва мишките по-добре от всеки котарак. Сега ще започне да се чуди защо му е на Тед Бронсън да има гараж тук, щом като според неговите твърдения живее далеч. Лошо. Какво да правя? Ще се наложи да му наприказвам тонове приказки, иначе няма да ме пусне в дома си — в собствения ми дом! И няма да се срещна с членовете на собственото си семейство. А много заплетените лъжи са несигурни — Дядката сам ме е учил на това. И истината е безполезна, и мълчанието не върши работа. Как да реша проблема? Дядката е не по-малко подозрителен от мен и кажи-речи два пъти по-проницателен.)

Айра Джонсън се надигна от мястото си.

— Благодаря ви, мистър Бронсън; ще ви чакам при вратата.

Когато Лазарус потегли с форда си, вече беше успял да набележи тактическите ходове и дългосрочната политика: а) ще се наложи малко да се повози, за да се намокри колата; б) не бива повече да използва този хамбар — по-добре да откраднат бричката, отколкото в прикритието му да лъсне някоя пробойна; в) когато се отказва от хамбара, трябва да провери има ли „чичо“ Дателбаум комплект от шахматни фигури; г) трябва да внимава какво говори, за да не допуска противоречия; напразно се бе изпуснал кой го е учил да играе на шах; д) по възможност да казва истината, нищо, че от нея няма изгода... Дявол да го вземе, искаше да се представи като намерено дете, а сега се оказа, че има дядо. Можеше да направи и други подобни издънки.

Лазарус натисна клаксона, Айра Джонсън бързо се доближи до колата и се настани.

— Е, накъде сега? — попита Лазарус.

Дядо му обясни как се стига до къщата на дъщерята и допълни:

— Хубава кола, не можеш да я наречеш бричка.

— Изкарах нелоши пари... Бруклинският мост струва скъпо. На „Линууд“ ли да завием, или да карам напред?

— Както си знаете. Щом сте успели да пласирате моста, разкажете ми за други изгодни инвестиции?

Лазарус съсредоточено управляваше колата.

— Мистър Джонсън, така и не ви казах с какви пари се издържам.

— Това си е ваша работа.

— Спечелих ги от залагания.

— Казах ви — това си е ваша работа.

— И след това ви позволявам да ми плащате сметката. Не е хубаво.

— Голяма работа! Трийсет цента плюс никел за бакшиша. Минус пет цента, колкото щеше да ми струва автобусът. Общо ми дължите петнайсет цента. Ако това ви притеснява, хвърлете малко дребни в чашата на слепеца. А аз за същата сума съм се возил в дъждовна нощ на автомобил с шофьор. Пътуването ми излиза без пари, та това е кола, а не евтин автобус.

— Много добре, сър. Признавам, че ми хареса как играете и аз се надявам да играем пак.

— Удоволствието бе мое. Приятно е да играеш с човек, който те кара да си размърдаш мозъка.

— Благодаря ви, а сега ми позволете все пак да ви отговоря както трябва на въпроса ви. Наистина през миналата година ми се случваше да се занимавам със съмнителни сделки. Но сега върша друго: купувам по малко, продавам — не Бруклинския мост, разбира се; подвизавам се на пазара за недвижими имоти, пшеница и други подобни... Занимавам се с доставки. Но нямам намерение да ви предлагам каквото и да било, не съм брокер, нито пък съм продавач — напротив, аз самият действам чрез брокери. Да, между другото, не обичам да давам бакшиши. Давате на един човек добър бакшиш и като изгуби работата си, вие сте му виновен за това. Затова избягвам да давам.

— Мистър Бронсън, нямах намерение да ви разпитвам за вашия бизнес, от моя страна това би било натрапване. Просто най-приятелски

се поинтересувах.

— Приятелският разговор си е разговор между приятели, затова реших да ви дам директен отговор.

— И все пак се държах като натрапник. Нямам нужда да знам миналото ви.

— Напълно сте прав, мистър Джонсън, аз нямам минало — аз съм играч в бизнеса.

— В това няма нищо лошо, това също си е игра като шаха, само дето е по-трудно да се хитрува.

— Ами... някои от нещата, които правя, биха могли да ви се сторят мошенически.

— Виж, синко, ако се нуждаеш от някое отче да се изповядаш, мога да ти кажа къде да го намериш. Аз не ставам за тази роля.

— Моля за извинение.

— Не искам да изглеждам твърде директен, но ти явно имаш нещо предвид.

— А, не, нищо особено. Аз наистина нямам минало. Никакво. Ходя на църква, за да се срещам там с хора... честни и почитани, с които един човек без потекло не би могъл да се срещне.

— Мистър Бронсън, всеки си има поне някакво минало.

Лазарус сви на булевард „Бентън“ и чак след това отговори:

— Само не и аз, сър. О, разбира се, аз съм роден някъде. Благодаря на онзи човек, че ми позволи да го наричам дядо, както и на жена му... имах хубаво детство. Но тези хора отдавна ги няма, а аз дори не знам защо се наричам Тед Бронсън.

— Излиза, че си сирак?

— Най-вероятно, да. Освен това съм незаконно дете. При тази къща ли да спра? — Лазарус нарочно спря по-рано.

— При следващата, със запалената лампа на портата. Лазарус подкара колата и спря след броени метри.

— Е, приятно ми беше да се запознаем, мистър Джонсън.

— Почакай малко. А онези хора, Бронсънови, дето са се погрижили за теб, къде живееха?

— Сам взех фамилията Бронсън. Просто реших, че тя звучи по-добре от Джоунс и Смит. Може би съм роден в южната част на щата. Но не мога дори това да докажа.

— Така ли? Навремето бях лекар. А в кое графство си роден?

(Знам, че си бил лекар, Дядка, затова трябва да внимавам.)

— В графство Грийн. Не мога да твърдя, че съм роден там, просто са ми казвали, че са ме взели за отглеждане от сиропиталището в Спрингфийлд.

— Е, тогава не аз съм ти помогнал да се появиш на бял свят — аз практикувах малко по на север. Хм. Не е изключено да се окажем роднини.

— Така ли? Тоест, исках да кажа, че не ви разбирам, доктор Джонсън.

— Не ме наричай доктор, Тед, аз се отказах от тази титла, когато престанах да акуширам при раждане. Външността ти веднага ме смая. Работата е там, че сте като две капки вода с брат ми Едуард, който беше инженер в Сент Луис и Сан Франциско, но веднъж въздушните му спирачки отказали и той приключил нищожния си живот. Знам, че е имал дами на сърцето във Форт Скот, Сент Луис, Уичита и Мемфис. Защо пък да е пренебрегнал Спрингфийлд? Така че е напълно възможно да си негов син.

Лазарус се подсмихна.

— Излиза, че мога да ви наричам чичо?

— Както искаш.

— Май ще е прибързано. Както и да е, все едно нищо не може да се докаже. Но да имаш семейство си е хубаво нещо.

— Синко, няма нужда непрекъснато да се измъчваш по този повод. Всеки селски доктор чудесно знае, че подобни нещастия се случват на хората доста по-често, отколкото предполагаме. Александър Хамилтън и Леонардо да Винчи са твои другари по нещастие. Сред великите хора, белязани от подобна участ, ще се ограничи само с тези двамата. Така че се гордей и плюй на всички. Виждам, че в гостната още свети. Какво ще кажеш да пийнем по чаша кафе?

— О, не бих искал да притесня вас или семейството ви.

— С нищо няма да ни притесниш. Дъщеря ми винаги оставя кафеника на котлона. А ако изведнъж слезе долу, увита в чаршаф след къпането, моментално ще изхвърчи горе и след малко ще се появи на парадните стълби, но вече накупрена като за прием. Досуц като пожарникарски кон при първия звън на камбаната. Просто не знам как ѝ се удава. Да вървим.

Айра Джонсън отключи входната врата и извика:

— Морийн! Имаме си гост!

— Ей сега идвам, татко.

Мисис Смит ги посрещна в хола. Тя беше облечена така, сякаш бе очаквала гости, и се усмихваше. Лазарус с мъка овладя вълнението си.

— Морийн, искам да ти представя мистър Тиъдър Бронсън. Това е дъщеря ми, Тед — мисис Брайън Смит.

Тя му протегна ръка.

— Добре дошли, мистър Бронсън. От все сърце ви казвам добре дошли. — Топлите богати тонове в гласа на мисис Смит напомниха на Лазарус за Тамара.

Още щом докосна ръката ѝ, усети нещо като бодещ в пръстите и едва се стърпя да не целуне тази ръка. Ограничи се само с лек поклон.

— Това е голяма чест за мен, мисис Смит.

— Заповядайте вътре, седнете.

— Благодаря ви, но вече е късно. Аз само докарах баща ви дотук.

— Нима веднага ще ни напуснете? Аз просто кърпех чорапи и прелиствах едно женско списание за домакини. Нямам никакви по-специални ангажименти.

— Морийн, аз поканих мистър Бронсън на чаша кафе. Той ме докара у дома от шахматния клуб, като ми спести разходката под дъжда.

— Да, татко, добре. Вземи шапката му и го покани да седне.

Тя се усмихна и излезе.

Лазарус позволи на дядо си да го настани да седне в гостната, а после, възползвайки се от отсъствието на майка си, се успокои и се огледа наоколо. Стаята сякаш се беше смалила, но всичко останало си беше същото като в спомените му: голямото пиано, на което тя го учеше да свири; газовите лампи; рафтчето с огледалото над камината; остъклената секционна библиотека; тежките щори и дантелените завеси; сватбената снимка на родителите му, поставена в рамка заедно с брачното свидетелство; репродукция на картина на Миле и други, големи и малки картини; единия люлеещ се стол и другия с подпората за краката, столовете с прави облегалки, още едно кресло, маси, лампи.

Лазарус почувства, че е у дома си, дори тапетите му изглеждаха познати. С известно смущение осъзна, че са го настанили в креслото на баща му. Врата, закрыта със завеса от маниста, водеше към другата стая, където беше тъмно. Лазарус се опита да си спомни какво представлява тя и реши, че и там също нищо не се е променило. В гостната беше подредено и чисто. Доколкото си спомняше, тя винаги беше такава, независимо че в къщата живееше голямо семейство. Децата спяха в съседната стая. В гостната можеха да стоят само възрастните или гостите. Колко ли деца има тук сега? Значи така: Нанси, после Керъл, Брайън-младши, Джордж, Мери... той самият... сега е началото на 1917 година — значи Дики е на около три, а Етел е още пеленаче. А какво е онова зад креслото на майка? Нима... разбира се, това е моето *слонче*! Уди, палавнико, *знаеш*, че е забранено да се играе тук, а когато си лягаш да спиш, всички играчки трябва да бъдат прибрани в сандъка! В тази къща има ред, който трябва да се спазва. Малката играчка, висока около 6 инча, беше напълнена с памук и майсторски изрисувана. Лазарус съжали, че това съкровище — което си беше *негова* собственост! — е поверено на едно бебе, а после се засмя. Май като нищо би откраднал тази играчка.

— Извинете, казахте ли нещо, мистър Джонсън?

— Казах, че временно замествам бащата — зетят ми е в Платсбърг...

Лазарус отново не успя да чуе края на фразата; шумолейки със сатенените си фусти, в стаята влезе с поднос в ръце мисис Смит. Лазарус стана и протегна ръце, за да го вземе — и тя с усмивка му позволи да стори това.

Боже, това беше същият хевилендски порцелан, до който му позволиха да се докосне чак когато за първи път бе надянал дълги панталони. И сервизът за кафе, предназначен за гости: тежкия сребърен кафеник, каничката за сметана, захарницата, щипците и лъжиците — сувенир от Колумбийската изложба. Раирани салфетки, фини резенчета пай, сребърно блюдо с ментови сладки... Как успя да *направиш* всичко това за три минути? Потомците, безспорно, могат да се гордеят с теб. Но не бъди глупак, Лазарус — всичко това го прави заради *баща си*, тя приема негов гост — а ти си просто един непознат за нея.

— Децата спят ли? — поинтересува се мистър Джонсън.

— Всички, освен Нанси — отвърна мисис Смит, която поддреждаше масата. — Тя отиде с един младеж в „Изида“ и скоро ще се върне.

— Прожекцията е свършила преди половин час.

— Какво от това, че ще постоят някъде?

— След като се стъмни, едно младо момиче не трябва да излиза от дома си без роднините си.

— Татко, сега сме 1917-а, а не 1870 година. А той е добро момче... Едва ли са пропуснали дори един филм с Пърл Уайт. Последният бил много интересен; Нанси ми разказва всичко. Днес дават филм с Уилям С. Харт, аз също бих го гледала с удоволствие.

— Пистолетът ми все още си е у мен.

— Татко!

Вниманието на Лазарус беше приковано от пая: колкото и да се мъчеше, не се сецаше как е правилно да се яде с вилницата.

— Постоянно се опитва да ме ядоса — измърмори дядо му. — Но не успява.

— Едва ли на мистър Бронсън са интересни семейните ни проблеми — спокойно каза мисис Смит, — дори да ги имаше. Но такива няма. Да ви стопля ли кафето, мистър Бронсън?

— Благодаря ви, госпожо.

— Разбира се, че на Тед не му е интересно. Но отдавна е време да се разкаже всичко на Нанси. Погледни по-внимателно госта ни, Морийн. Никога ли не си го виждала?

След като хвърли внимателен поглед на Лазарус, майка му остави чашата и рече:

— Когато влязохте, изпитах някакво странно чувство, мистър Бронсън. Май сме се срещали вече... в църквата, нали така?

Лазарус си призна, че тя има право. Веждите на дядо му хвъркнаха нагоре.

— Какво? Значи трябва да предупредя свещеника. Но ако сте се запознали там...

— Не сме се запознавали в църквата, татко. С тая детска градина около себе си едва успявам да разменя някоя-друга приказка с преподобния и мисис Дрейпър. Но със сигурност видях там мистър Бронсън миналата неделя. Новото лице винаги изпъква сред познатите.

— Може и така да е, дъще, но аз питах за друго. На кого ти прилича Тед? Добре, не се мъчи. Погледни — не ти ли напомня за чичо ти Нед?

— Да, сходството е очевидно. Но най-много прилича на теб, татко.

— Не, нашият Тед е роден в Спрингфийлд, а аз върших греховете си на север от този град.

— Татко!

— Спокойно, дъще, няма да разбуним никакви семейни призраци. Мога ли да разправа за вас, Тед?

— Разбира се, мистър Джонсън. Както казахте, няма от какво да се срамува човек — и аз не се срамувам.

— Морийн, Тед е сирак... подхвърлено дете. И ако сега Нед не сгряваше длани в пъкъла, щях да му задам няколко неудобни въпроса. Времето и мястото отговарят, така че Тед несъмнено е наш роднина.

— Предполагам, че караш госта ни да се притеснява, татко.

— Не е вярно. Няма нужда да се превземаш, млада госпожо. Ти си голяма жена, вече имаш деца, така че пред теб може да се говори без заобикалки.

— Мисис Смит, аз не се притеснявам. Които и да са родителите ми, аз се гордея с тях. Те са ми дали здраво, силно тяло и мозък, който съвсем добре си върши работата...

— Добре казано, млади човече.

— ... всъщност с радост бих нарекъл баща ви чичо, а вас братовчедка, но уви, това не е така. И двамата ми родители са умрели по време на тифната епидемия; датите съвпадат.

Мистър Джонсън се намръщи.

— На колко години си, Тед?

След кратък размисъл Лазарус реши да се изкара връстник на майка си.

— На тридесет и пет:

— И аз съм на толкова.

— Наистина ли, мисис Смит? Ако не бяхте споменали току-що, че дъщеря ви вече ходи да гледа заедно с някакъв младеж движещите се картинки, бих си помислил, че сте на около осемнайсет.

— Но моля ви! Аз имам осем деца.

— Изключено!

— Морийн е по-голяма, отколкото изглежда — потвърди баща ѝ. — И не се е променила, откакто беше булка. Сигурно е наследствено — майка ѝ досега няма нито един бял косъм. (*А къде ли е баба? Ах да, не бива да питам.*) Обаче и на теб човек не може да ти даде толкова; бих казал, че още има време, докато станеш на трийсет.

— Не знам със сигурност на колко съм. Но няма начин да съм по-млад. Сигурно съм малко по-възрастен. (*Съвсем малко, Дядка!*) Единственото, което знам, е, че са ме оставили в приюта на 4 юли 1882 година.

— Но това е моят рожден ден!

(*Да, мамо, знам.*)

— Нима, мисис Смит? Нямах намерение да претендирам за вашия рожден ден. Мога да преместя моя няколко дни напред... да речем, към началото на юли. Така или иначе никой не знае кога точно съм роден.

— О, не правете това! Татко, задължително е да поканиш мистър Бронсън на обяд за нашия общ рожден ден.

— И ти мислиш, че това ще се хареса на Брайън?

— Разбира се! Аз ще му пиша. При всички случаи той ще си дойде много преди това. Нали знаеш каква приказка има Брайън: колкото повече хора, толкова по-весело! Ще ви чакаме, мистър Бронсън.

— Много ви благодаря за поканата, мисис Смит, но на 1 юли смятам да потегля на дълго бизнес пътуване.

— Значи татко ви е стреснал. Или ви плаши перспективата да обядвате в компанията на осем шумни дечурлига? Нищо, мъжът ми сам ще ви покани, тогава ще видим какво ще кажете.

— Добре, Морийн, недей да настояваш, той и без това е поласкан. Разрешете ми да проверя нещо. Застанете един до друг. Доближи се до нея, Тед, тя не хапе.

— Мисис Смит?

Тя сви рамене и се усмихна, на бузите ѝ се появиха трапчинки. После се подпря на протегнатата ръка и стана от люлеещия се стол.

— Баща ми вечно иска „да провери нещо“.

Лазарус стоеше до нея с лице към дядо си и се опитваше да не обръща внимание на аромата на нейното тяло: през едва доловимото ухание на одеколон струеше лекият, топъл, чуден, вълшебен аромат на

сладкото и здраво женско тяло. Лазарус се страхуваше дори да мисли за това и с всички сили потискаше чувствата си. Но този аромат го зашемети като удар с нещо тежко.

— Хм. А сега се доближете до камината и погледнете в огледалото. Тед, нито през осемдесет и втора, нито през осемдесет и трета година не е имало епидемия на тиф.

— Нима, сър? Разбира се, аз не бих могъл да си спомням.

(Трябваше да спестя тази подробност! Извинявай, Дядка. Но би ли повярвал, ако ти кажа истината? Може би да... всъщност, ако изобщо някой може да повярва, това ще си ти. Но няма да рискувам, нека забравим за това!)

— Нищо подобно не е имало. Разбира се, глупаците, които ги е мързяло да поставят тоалетната по-далеч от кладенеца, са умирали. Но родителите ти със сигурност не са били толкова тъпи. Не знам коя е била майка ти, но баща ти е загинал, според мен, опитвайки се да си върне контрола над самолета. Как мислиш, Морийн?

Мисис Смит погледна отражението си, сравнявайки го с облика на госта, и каза:

— Татко, ние с мистър Бронсън наистина толкова си приличаме, че спокойно бихме могли да минем за брат и сестра.

— За братовчеди. Уви, Нед не е между живите, така че няма как да се докаже. Предполагам...

Прекъсна го разнеслият се от стълбищната площадка крясък:

— Мамо! Дядка! Искam някой да ме закопчае!

— Уди, разбойнико, качвай се горе! — нареди Айра Джонсън.

Но детето заслиза надолу по стълбите и пред Лазарус се появи нисичко луничаво момче с червена коса, облечено с пижама, закопчаваща се отзад, която в момента явно бе разкопчана. То подозрително погледна Лазарус, който усети как го побиват тръпки и направи опит да отмести очи от детето.

— Кой е *този*?

— Моля да ме извините, мистър Бронсън — в скоропоговорка каза мисис Смит. — Ела тук, Удроу.

— Не се притеснявай, Морийн — рече Джонсън. — Аз ще го занеса горе и хубаво ще му загрея дупето, а после ще го закопчаю.

— Ти и още шестима? — заяви дръзко детенцето.

— И сам ще се оправя, като взема бейзболната бухалка. Мисис Смит спокойно и бързо оправи пижамата на детето и побърза да го отпрати от стаята, като го подбутна към стълбите. После се върна и седна на мястото си.

— Това беше просто предлог, Морийн — рече баща й. — Уди умее да се закопчава сам, бебешките дрехи вече са му малки. Време е да започнеш да му слагаш нощница.

— Татко, хайде да си поговорим за това друг път.

Мистър Джонсън сви рамене.

— Отново съм победен. Тед, това беше шахматистът, за когото ти разправях. Чудесно момче е. Нареккоха го в чест на президента Уилсън, но виж — той „не е прекалено горд, за да воюва“. Просто е едно малко дяволче.

— Татко!

— Добре де, добре, но въпреки всичко съм прав. И именно затова харесвам Уди. Той ще стигне далеч.

— Моля да ни извините, господин Бронсън — каза мисис Смит. — Ние с баща ми понякога не сме на едно и също мнение относно възпитанието на малкия. Но не бива да ви досаждаме с нашите разногласия.

— Морийн, просто няма да ти позволя да направиш от Уди един малък лорд Фаунтлерой.

— Няма *такава* опасност, татко, защото той изцяло се е метнал на теб. Баща ми е участвал във войната от деветдесет и осма година, мистър Бронсън...

— И в Боксьорската революция.

— ... и не може да забрави това.

— Разбира се. Когато зет ми отсъства от къщи, държа под възглавницата стария си армейски револвер тридесет и осми калибър.

— Аз също не искам той да забравя за това: гордея се с баща си, мистър Бронсън, и се надявам, че всичките ми синове ще пораснат, наследявайки неукротимия му дух. И в същото време ми се иска да ги науча да разговарят учтиво.

— Морийн, по-добре Уди да ми се качи на главата, отколкото да порасне срамежлив. Той и бездруго ще се научи да разговаря учтиво, за това ще се погрижат по-големите момчета. Когато урокът по добри

обноски се затвърждава с помощта на синина под окото, материалът се запомня далеч по-добре. Знам го... от собствен опит.

Разговорът бе прекъснат от извъняването на камбанката.

— Сигурно е Нанси. — След тези думи мистър Джонсън се надигна, за да отиде да отвори вратата.

Лазарус чу, как Нанси си взе довиждане, после стана, за да поздрави по-голямата си сестра — и го стори, без да изпита никаква изненада, защото вече беше я видял в църквата и знаеше, че тя прилича на Лаз и Лор. След като проведе с него учтив разговор, тя моментално се възползва от разрешението да си тръгне и избяга нагоре по стълбите.

— Седнете, мистър Бронсън.

— Благодаря ви, мисис Смит, но вие казахте, че чакате да се върне дъщеря ви, за да си легнете. Тя си дойде, така че позволете ми да се оттегля.

— Не бързайте. Ние с татко сме нощни птици.

— Изключително съм ви благодарен за всичко. Много ми хареса кафето, паят, а особено вашата компания, но трябва да тръгвам. Бяхте твърде добри с мен.

— Е, добре, щом трябва да си вървите, сър... Ще ви видим ли идната неделя в църквата?

— Надявам се да съм там, госпожо.

Пътуваше към дома си, обзет от пълен смут; духът се рееше в неznайни посоки. След като влезе в апартамента и се заключи, Лазарус провери дали прозорците са затворени и щорите са дръпнати, съблече се чисто гол, отиде пред огледалото в банята и хвърли мрачен поглед на отражението си.

— Глупав задник — натъртено каза той. — Празноглав кучи син, нима наистина не си способен *нищо* да свършиш като хората?

Май точно така си беше, той не бе успял дори да се запознае както си му е редът с майка си. С дядо си нямаше никакви проблеми — старият пръч с нищо не бе го изненадал, може би само с това, че изглеждаше по-нисък и дребен, отколкото го помнеше Лазарус. Но той бе все така мърморещ, подозрителен, циничен, подчертано учтив,

същевременно заядлив... с една дума, чаровен... същият, като навремето.

Имаше няколко тревожни момента, след като Лазарус „се бе оставил на милостта на съда“. Но гамбитът бе дал далеч по-добри резултати от онова, на което би могъл да се надява. Лазарус никога не се беше срещал с по-големия брат на Дядката (починал още преди да се роди Удроу Смит), той дори не помнеше за съществуването на Едуард Джонсън.

Дали чичо Нед фигурираше в списъците на членовете на Семействата? Трябваше да попита Джъстин... Всъщност нямаше значение. Майка му бе познала: Лазарус приличаше на дядо си. А пък майка му се беше метнала на баща си, по думите на същия. И как свърши всичко? С порицаване на Нед и на лекомислието му. Майка му не бе пожелала да слуша повече за него, дори след като се убеди, че гостът не се притеснява от това.

Да се притеснява? Приликата го беше превърнала от непознат в братовчед. Лазарус на драго сърце би разцелувал чичо Нед и би му благодарил за това, че е бил толкова лекомислен. Дядката бе повярвал в собствената си теория — как не, нали тя си беше негова, — а дъщерята с охота се примири с хипотезата му. Дадоха ти шанс да станеш член на семейството, Лазарус, а ти се оказа същински идиот.

Той пхна ръка във водата, с която се пълнеше ваната — беше леденостудена. Затвори крана и извади запушалката. Примамливото обещание, че денонощно ще има топла вода, бе една от причините да наеме това леговище. Но домакинът изключваше бойлера, преди да си легне, така че само глупаците разчитаха да вземат вана след девет вечерта. Впрочем, може би студената вода би му действала отрезвяващо, но той бе възнамерявал да прекара дълго време, отпуснат във ваната, за да се опомни и да поразмисли.

Той се беше влюбил в майка си.

Погледни истината в очите, Лазарус. Невъзможно, нелепо, но все пак... След две хиляди години, през които едно глупаво приключение се редува с друго, ти да се натресеш във възможно най-отвратителната ситуация.

О, да, един син е длъжен да обича майка си. Като Уди Смит той никога не се бе съмнявал в това. Винаги беше целувал майка си преди

сън, винаги я беше прегръщал при среща (ако не бързаше) и дори понякога ѝ беше казвал, че я обича.

Тя беше добра майка, защото никога не му крещеше... нито на него, нито на останалите, при нужда хващаше пръчката и с това се приключваха всички проблеми; никакви „ще видиш, когато си дойде баща ти“. Лазарус все още си спомняше какъв пердах е ял с тази пръчка.

Спомни си също така, че колкото по-голям ставаше, толкова повече се гордееше с майка си, която винаги бе толкова спретната, стройна и любезна с приятелите му, за разлика от майките на другите момчета. Да, разбира се, момчетата обичат майките си. А на Уди съдбата бе подарила една от най-добрите майки.

Но *Лазарус* изпитваше съвсем различни чувства към Морийн Джонсън Смит. Пред него стоеше една чаровна млада жена, на всичко отгоре почти негова връстница. Тази нощна визита бе пропита с някак изтънчена мъка — през всичките изживени животи още не му се беше случвало да изпитва толкова непреодолимо привличане, истинско еротично обсебване; с други думи, никога и никъде досега не бе срещал подобна жена. По време на краткото си посещение Лазарус беше принуден най-грижливо да прикрива влечението си: да не проявява излишна галантност, да се държи подчертано учтиво, да не се издава с нищо, което би могло да пробуди в душата на дядо му — който бе вечно нащрек — обичайната подозрителност. Не биваше да дава на Дядката повод да се досеща за бурята, която вилнееше в сърцето му.

Лазарус се втренчи в доказателството на своята страст, надигнало се в цялото си великолепие, след което го перна и каза:

— *А ти* пък какво искаш? Няма да ти се уреди въпросът. Та ние сме в Библейския пояс.

Така си беше! Дядо му нямаше вяра на Библията и не живееше по стандартите на Библейския пояс, но Лазарус не се и съмняваше, че ако наруши този кодекс, Дядката без жал ще му тегли куршума, за да защити честта на зет си.

Впрочем, може би старецът първо ще стреля във въздуха, за да му даде възможност да избяга. Във всеки случай Лазарус нямаше намерение да рискува живота си. Ами ако заради зет си Дядката реши

да покаже класата си? Лазарус ли не знаеше колко добър стрелец беше Дядката...

Трябва да забрави, да забрави за всичко. Няма нужда да дава на дядо си и баща си поводи да го гръмнат, не му се щеше дори да ги разсърди с каквото и да било. (*И ти забрави за всичко, змейо безочлив!*) Спомни си, че баща му скоро ще се върне от пътуването си и дори се опита да си го представи, но образът му се размиваше, защото Лазарус винаги бе общувал повече с дядо си, отколкото с баща си — не само защото родителят му често пътуваше по работа; просто дядо му по-често си стоеше вкъщи през деня и на драго сърце прекарваше времето си с Уди.

Ами другите му дядо и баба? Те живеяха някъде в Охайо... може би в Синсинати? Няма значение, той почти не ги помнеше, така че едва ли си заслужаваше да прави опити да се срещне с тях.

Свършил бе в Канзас Сити всичко набелязано и ако имаше поне капка здрав разум, трябваше да потегли *веднага*. Никакви посещения в църквата! Стой по-далеч от игралния дом, в понеделник трябва да продадеш останалото имущество — и *на път*! Качваш се във форда — не, трябва да го продадеш — хващаш влака за Сан Франциско, а там се прехвърляш на първия кораб, който поема на юг. На Дядката и на Морийн можеш да изпратиш от Денвър или Сан Франциско учтивите си извинения, като се позовеш на това, че ти се е наложило спешно да отпътуваш по работа и така нататък. Час по-скоро трябва *да се махаш от града!*

Още повече че Лазарус *знаеше* — привличането не беше едностранно; Дядката май за нищо не се беше досетил, но Морийн бе забелязала всичко и не се беше възмутила. Напротив, тя се бе зарадвала и беше поласкана. И двамата веднага се бяха настроили на една и съща честота, без думи, само с поглед и жест; достатъчно бе само едно докосване, за да му отговори нейният предавател. Тя пък веднага се бе възползвала от възможността да му отговори, като го покани на обяд. Дядката моментално се беше намесил и тя незабавно оттегли поканата — но в маниера, който се допускаше от тукашния морален кодекс. А после, когато той вече си тръгваше, тя пак му предложи да се срещнат, но в по-приемлива форма: те имаха право да се виждат в църквата.

Е, добре, какво лошо имаше в това една млада жена през 1917 година да се зарадва и поласкае от факта, че един мъж я желае? Защо пък не, ако има добре изрязани нокти и хубав дъх, ако е учтив и се държи с нужното уважение. Жената, родила осем деца, не е някоя невротична девственица; тя е свикнала да спи с мъж, да усеща прегръдките му, да го чувства в тялото си... Лазарус незабавно би се обзаложил на всичко, което има, до последния цент, че на Морийн това занимание страшно ѝ харесва.

Никога по-рано през живота си Лазарус не бе имал причина да се усъмни във верността на Морийн Смит към съпруга ѝ, продиктувана от старозаветните нрави на Библейския пояс. Лазарус нямаше основания да смята, че по-рано вечерта тя е флиртувала с него. Нищо в поведението ѝ не го подсказваше и изобщо — едва ли подобен флирт бе възможен. И въпреки това Лазарус бе твърдо убеден, че и Морийн изпитва влечение, подобно на неговото, и че тя със сигурност знае как ще свърши всичко. Той подозираше, че тя е наясно — само евентуален свидетел би могъл да ги спре.

(Но когато си заобиколена от баща си и от осем деца, а в ума ти са запечатани всички морални догми на настоящето, които ясно определят какво може и какво не може да се прави... Едва ли и поясът на Лита би могъл да действа по-ефикасно.)

Така, нека измъкнем всичко скрито на видело и да поразсъждаваме. „Грях“, така ли? Това понятие трудно се поддава на определение, също като „любовта“. С какво разполагаме? Първо: нарушаване на табуто на племето. Разгарялата се у него страст безспорно беше греховна и неговото родно племе я причисляваше към инцест от първа степен.

Но за Морийн това не беше инцест.

А за него самия? В крайна сметка той реши, че инцестът е религиозна, а не научна концепция; последните двайсет години бяха отмили от паметта му и последните следи, оставени от това племенно табу. Остатъците можеше да се оприличат на онзи лек вкус на чесън, който има една хубава салата. Морийн ставаше още по-съблазнителна поради забраната (ако това бе възможно!), но това не го плашеше. Той не виждаше в Морийн своята майка, тъй като тя не съответстваше на спомените му нито от младостта, нито от зрелите години.

Вторият аспект на този т.нар. „грех“ по-лесно се поддаваше на определение, тъй като не беше завоалиран от мъгляви концепции и религиозни табу: постъпките, противоречащи на интересите на други хора, са греховни.

Да предположим, че той остане и по някакъв начин успее да вкара Морийн в леглото си без никакви възражения от нейна страна. Ще съжалява ли тя по-късно за стореното? Та това си е чиста изневяра. Отношението към която тук бе повече от сериозно.

Но Морийн беше Хауардовка — една от най-първите, а в основата на брака между Хауардовците винаги стоеше паричният договор, който и двамата партньори сключваха с отворени очи. Фондацията изплащаше парите за всяко дете, родено от подобен съюз. Така че Морийн изпълняваше своята част от условията: вече беше родила осем деца, получила бе дължимото и би следвало да е в състояние да се възпроизвежда още около петнайсет години. А ако за нея една изневяра е по-скоро „нарушаване на договора“, отколкото „грех“? Тогава какво?

Работата е там, момче, че теб може да те спре само *едно* нещо; и *този път* не можеш да се консултираш нито с Ищар, нито с друг генетик. Всъщност, като се има предвид какви пречки предстои да бъдат преодолени, шансовете за неблагоприятен изход са нищожни. Но въпреки всичко има риск, а Лазарус никога не поемаше подобен риск: той нямаше да допусне да се роди увредено дете.

Чакай малко! Тази развръзка е *невъзможна*, защото нищо подобно *не се* е случило. Той познаваше всичките си братя и сестри: и вече родените, и онези, които щяха да се раждат тепърва — сред тях нямаше увредени. Всички бяха читави.

Значи няма никаква опасност.

Обаче... Този извод се основаваше на предположението, че парадокси няма — което си е природен закон. Ти винаги си знаел, че теорията за липсата на парадокси сама по себе си е парадокс, но си си мълчал, за да не уплашиш Лаз, Лор и останалите членове на семейството ти (*онова* семейство, не това). Ако се замислиш, излиза, че свободната воля и предопределението са два аспекта на една и съща математическа истина и че разликата между тях е само лингвистична, а не семантична. Следователно собствената ти свободна воля не може да промени хода на събитията в това „тук и сега“, защото твоята

свободна воля и действията ти „тук и сега“ вече са станали причина на онова, което се е формирало в по-късното „тук и сега“.

Получава се същият станал обичаен за теб солипсизъм, който си изповядвал, откакто се помниш. Паяжина, навред паяжина!

Ти дори не си наясно какви нещастия можеш да си докараш.

Затова спри! Махни се от града сега и не се връщай в Канзас Сити никога. В противен случай може и да ти се удаде да вкараш в леглото Морийн и после нека да става каквото реши Аллах... Но изходът може да се окаже трагичен и за нея, и за другите, включително и за теб, глупав жребецо, дето имаш само яйца, но нямаш и грам мозък! Ще вземат да ти подпалят задника с куршуми, както предсказваха близначките.

Но ако няма повече да се срещаш със семейството си, няма смисъл да изчакваш в Южна Америка края на войната. Вече си се нагледал до насита на този свят от обречените времена — така че помоли девойките незабавно да те приберат и да те върнат вкъщи.

Нима наистина гърдите ѝ са толкова малки? Или тя ги е стегнала с корсет?

Глупости, няма значение какво тяло има. С нея е същото като с Тамара — подробностите, каквито и да са те, нямат значение.

Скъпи Лаз и Лор!

Скъпи мои, аз промених плановете си. Видях се с родното си семейство и повече нямам работа в тази ера. Няма нищо, заради което би си заслужавало да се спотайвам две години в блатото и да чакам войната да стигне до своя кървав и безполезен край. Затова ви моля да ме вземете сега при кратера. Забравете за Египет — до там няма как да стигна.

Под „сега“ имам предвид 3 март 1917 година по григорианския календар. Повтарям: трети ден от март хиляда деветстотин и седемнадесета година, григориански календар, при кратера в Аризона. Толкова неща ще ви разправя, като се видим. Междувременно...

С вечна обич,

Нейният глас ли бе това? Или ароматът на кожата ѝ? Или нещо друго?

[\[1\]](#) Вилхелм Щайниц — първият световен шампион по шахмат.
— *Бел.прев.* [↑](#)

DA CARO IV

У ДОМА

27 март 1917 година григ.

Мое скъпо семейство!

Ще повторя главното съобщение: попаднах тук три години преди срока, на 2 август 1916 година, но и сега искам да ме вземете на 2 август 1926 година. Повтарям — двадесет и шеста. Основното и алтернативните места на срещата се пазят в съответната база данни. Моля ви, убедете Дора, че причина за всичко е предоставената от мен невярна информация и тя няма никаква вина.

Прекарвам времето си по най-невероятен начин. Първо си оправих финансовото положение, после установих контакт с бившето си семейство, като се срещнах с дядо си (става дума за Айра Джонсън, Лира); първо се запознах с него, а после се възползвах от нагла лъжа и от очевидната семейна прилика, за да спечеля доверието му. Дядката е убеден, че аз съм нерегистриран в архивите син на покойния му брат. Той сам стигна до тази мисъл, аз нямам нищо общо. За щастие всичко се подреди съвсем добре и сега играя ролята на братовчед в собствения си някогашен дом; не живея там, но винаги се радват да ме видят, което радва и мен. Разрешете ми да ви разправа как стоят нещата в семейството, защото всички вие произхождате от тези тримата: от Дядката, мама и Уди.

За Дядката вече доста съм ви разправял, вижте в онова, дето го редактира Джъстин. Не променяй нищо, Джъстин, просто имай предвид, че Дядката не е двуметров гигант, а е почти същият като мен на ръст. Гледам да

прекарвам с него всяка минута, която ми отдели, а именно — играем шах по няколко пъти седмично.

Сега мама. Вземете Лиз или Лор, добавете към пет килограма на подходящите места, плюс петнайсет земни години и далеч по-голямо чувство за собствено достойнство (хайде стига, не се засягайте!). Да, и коси до раменете, винаги накъдрени по краищата. За останалото не се знае на кого прилича, защото съм видял само главата и ръцете ѝ (това се обяснява с интересния местен обичай винаги и навсякъде да се носят дрехи, закриващи цялото тяло). Ако говорим за тялото, мама има тънки глезени (веднъж ми се отвори случай да ги зърна). Но не смея да прекалявам с оглеждането, защото иначе дядо ще ме изхвърли от къщата.

Татко. Сега той отсъства. Забравил съм го как изглежда, както съм забравил и лицата на всички роднини, освен дядовото (физиономията му е горе-долу същата като моята сега!), но видях таткови снимки: леко мяза на президента Теди Рузвелт (Атина, имай предвид, че става дума за Теодор, а не за Франклин, ако имаш снимки и на двамата).

Нанси. Същата е като Лаз или Лор три стандартни години преди полета ми дотук. Вярно, има по-малко лунички, но е чудесно момиче, като се изключат случаите, в които губи самообладание. Проявява значителен интерес към младите самци и аз предполагам, че дядо вече дава зор на мама да разправи на Нанси за Хауардовците — внучката му трябва да се омъжи за член на едно от Семействата.

Карол. И тя е същинска Лаз или Лор, но с две години по-млада от Нанси. Интересува се не по-малко от нея от момчета, но напразно: мама я държи много строго. Брадичката ѝ потреперва честичко. Смятам, че мама не се впечатлява особено от гледката.

Брайън-младши. Тъмнокос е, прилича на татко. Млад капиталист: работи като вестникарче и по съвместителство пали уличните газови лампи. Има договор за разпространение на билетите на местното кино, като

прехвърля тази работа на по-малкия си брат и на четири други хлапета, плаща им с билети за кино, оставя по някой за себе си, а остатъка продава на загуба в местното училище (за четири цента, вместо за пет). Държи на ъгъла бар, където се продава сода (сладка пенлива напитка), но планира да го прехвърли на брат си през идното лято, защото вече е почнал друг бизнес. (Доколкото си спомням, Брайън е забогатял още млад.)

Разрешете ми да уточня някои подробности, отнасящи се до семейството ни. То процъфтява — според местните разбирания, — но това се изразява само в притежанието на голяма къща и на добро съседско обкръжение. Обаче татко е преуспял бизнесмен, освен това Хауардовците получават добра издръжка за децата си, а мама ги има вече осем. За всички ви понятието „Хауардовци“ означава преди всичко генетична наследственост и традиция, но в това „тук и сега“ под него се подразбират парите, изплащани за издръжката на децата. Сиреч нещо като племенно развъждане, в което ние, хората, играем ролята на добитък.

Мисля, че татко добре инвестира парите, получавани от мама за раждането на деца Хауардовци, и доколкото си спомням, не ги харчи. Не знам как е било при останалите, но аз получих известна сума след първата си женитба. Тези дошли изневиделица пари нямаха нищо общо с плащанията, заслужени поради плодовитостта на първата ми съпруга. Ожених се по време на икономическа криза и сумата доста добре ни подпомогна.

Но да се върна към децата. Момчетата работят — принудени са да го правят, инак няма да имат нищо друго освен дрехи и обувки. На момичетата се дават дребни суми, но пък те са длъжни да домакинстват и да помагат на мама при възпитанието на най-малките. Така става, защото в това общество е прекалено трудно едно момиче да печели пари, докато на момчето се предоставят безчет възможности (този ред ще се промени още в края на века, но през 1917 година беше непоклатим). Децата на

семейство Смит работят вкъщи (мама ползва услугите на обществената пералня веднъж седмично и това е всичко), но момчето (момичето), което намира начин да припечели извън дома до известна степен се освобождава от домакинстване. Не му се налага да отработва времето, прекарано извън дома и запазва за себе си припечеленото, което харчи или спестява по свое усмотрение. Последното се поощрява, защото татко добавя известни суми към спестяванията.

И ако кажете, че татко и мама преднамерено възпитават от децата си хора, които обичат парите, ще се окажете прави.

Джордж. Той е на десет земни години и е по-малкият партньор на Брайън-младши. Негова сянка и вечен помощник. Така ще е още няколко години, докато Джордж не натупа здравата Брайън.

Мери. Осемгодишна, същинско момче с лунички. Мама с доста мъки се опитва да направи от нея госпожица. Все пак богатата настойчивост на мама и вродените данни ще победят: когато порасне, Мери ще е перлата на семейството и ще бъде много ухажвана. Мразех всичките й поклонници, защото едно време бях неин любимец. От всичките ми братя и сестри само Мери ми беше истински близка. Човек може да се чувства сам и сред голямо семейство и аз израснах като самотник. Единствената ми компания бяха Дядката — винаги — и Мери — за кратко време.

Удроу Уилсън Смит. Остават му още няколко месеца до навършването на петата година. Това е най-големият пакостник, раждал се някога на света. Принуден съм да призная, че този пакостник и негодник представлява същото онова семе, от което израсна най-прекрасното цвете в историята на човечеството, а именно вашето добро старче приятелче. Засега успя да наплюе бомбето ми, разумно оставено от мен на закачалката извън обсега му на действие; неведнъж съм чувал от него какви ли не дръзки изказвания, като най-мекото беше „пак се домъкна тоя

глупак с бомбето“. Освен това ме изрита в корема, когато се опитам да си поиграя с него (грешката е моя — не исках да го докосвам, но реших да се отърва от тази рационална притеснителност), и ме обвини, че ментя, докато играехме шах, макар че мошеникът е той: накара ме да погледна през прозореца, като в същото време премести дамата ми на съседното поле. Хванах го в крачка... и така нататък.

Но аз продължавам да играя с него на шах, защото се каня да завържа отношения с всички членове на първото ми семейство през краткото време, отредено ми да прекарам сред тях; пък и Уди все едно ще играе на шах при всяка възможност, а ние с дядо сме единствените шахматисти, склонни да понасят двубоите с това отровно създание (дядо го перва по тила при нужда, докато аз не съм удостоен с подобна привилегия). Обаче, ако не се опасявах за последиците, направо бих му извил врата. Интересно, какво ли би станало после? Нима половината човешка история би изчезнала напълно, а другата би се променила неузнаваемо? Не, парадоксите са лишени от смисъл: самият факт, че се намирам тук, е доказателство, че в настоящото „тук и сега“ съм успял да овладеея справедливия си гняв срещу малкия негодник.

Ричард. На три години е, но страшно лесно се привързва, пълна противоположност е на Уди в това отношение. Обича да седи на коляното ми и да слуша разни истории. Най-любимата му приказка е за вълшебния кораб и червенокосите близнаци Лаз и Лор, които летят с него в небето. Когато общувам с него, ме гложди лека тъга: Дики ще загине съвсем млад по време на въздушно нападение над място, което се казва Йоу Ййма.

Етел. Слънчева усмивка, съчетана с мокри пелени, още не участва в разговорите.

Такова е моето (нашето) семейство през 1917 година. Смятам да остана в Канзас Сити до завръщането на татко — а дотогава има съвсем малко време, — после се каня да замина някъде, защото все пак нещата тук са доста сложни, въпреки че е приятно. Трябва да намина да ги видя след

края на войната... но сигурно няма да го направя. Твърде много хора ще ми се наложи да поздравявам.

За да обясня всичко, редно е да разкажа за някои обичаи.

До връщането на татко мога да бъда приет в този дом официално само като партньор на Дядката по шах и нищо повече, въпреки че старецът, а може би и мама, смятат, че съм син на чичо Нед. Защо ли? Ами защото съм „млад ерген“, а според местните правила омъжената жена не може да се сприятелява с един млад ерген, особено пък когато мъжът ѝ отсъства от дома. Табуто е толкова строго, че дори не се и опитвам да го нарушавам... по отношение на мама. Тя също не ме поощрява. Пък и Дядката няма да ми го позволи. Затова се отбивам в собствения си дом само за да се видя със стареца. Когато се обаждам по телефона, задължително питам дали той е вкъщи и така нататък.

О, разбира се, когато вали дъжд, ми е позволено да предложа на семейство Смит да ги върна с колата от църквата. Разрешено ми е да общувам с децата, но само ако не ги развалям — което според мама означава да харча за всяко хлапе не повече от пет цента. Миналата събота ми позволиха да заведа шест от децата на пикник. Уча Брайън да шофира. Смята се, че интересът ми към децата е съвсем оправдан: според мама и Дядката така компенсирам самотата от миналото и това, че съм израснал като сирак.

Единственото, което не мога да си позволя, е да остана насаме с мама. Не бива да влизам в къщата без Дядката, в противен случай ще направя впечатление на съседите. Много внимавам в това отношение — защо мама да си има ядове заради нарушаването на племенното табу?

Пиша ви в наетия от мен апартамент на пишеща машина, направо няма да повярвате, че съществува подобно устройство. Време е да приключвам — тепърва ще ходя до града и двойно ще обработвам листчето, за да мога да ви го пратя. Обикновено пропилявам цял ден за обработката, понеже се налага да наемам лаборатория и да унищожавам всички междинни резултати, за да не ги мерне

случайно хазаинът, който има ключ от апартамента ми. Когато се върна от Южна Америка, ще се снабдя със собствена лаборатория и ще я държа в автомобила си. През идното десетилетие навсякъде ще има павирани пътища, така че смятам да пътешествам по този начин. Ще изпращам както преди писма при първа възможност с надеждата, че поне едно от тях ще достигне до вас след векове. Както казва Джъстин: най-важното е писмото да преодолее близките три века. Ще се старая в тази насока.

С цялата си любов за всички вас,
Лазарус

DA CARO V

3 МАРТ 1917 ГОДИНА: КАЙЗЕРЪТ ПРЕГОВАРЯ С МЕКСИКО И ЯПОНИЯ ЗА НАПАДЕНИЕТО СРЕЩУ САЩ (АВТЕНТИЧНА ТЕЛЕГРАМА НА ЦИМЕРМАН).

2 АПРИЛ 1917 ГОДИНА: ПРЕЗИДЕНТЪТ ПРОИЗНАСЯ РЕЧ В КОНГРЕСА — ИСКА ДА СЕ ВКЛЮЧИМ ВЪВ ВОЙНАТА.

6 АПРИЛ 1917 ГОДИНА: АМЕРИКА СЕ ВКЛЮЧВА ВЪВ ВОЙНАТА — КОНГРЕСЪТ ОБЯВЯВА, ЧЕ ДЪРЖАВАТА СЕ НАМИРА В СЪСТОЯНИЕ НА ВОЙНА.

Датата на обявяване на войната с Германия развълнува Лазарус Лонг, макар че самият факт, че започват военни действия, изобщо не го учуди. Толкова беше смаян, че дори не съобрази веднага *защо* „предвиждането“ на миналото се оказа по-късогледо от предвиждането на бъдещето.

Обявяването на неограничена подводна война в началото на 1917 година не го изненада: той помнеше за това от уроците по история. Телеграмата на Цимерман не го разтревожи, макар че нея не я помнеше. Тя сякаш се вместише в схемата, затвърдена по време на същите уроци. Поради твърде крехката си възраст през трите години след 1914 година, когато Съединените щати лека-полека от

неутралитет се насочваха към война, Лазарус нямаше собствени спомени за случващото се. Уди Смит не беше навършил две години, когато тя беше започнала, но неговата страна се включи в бойните действия, преди той да стане на пет.

Лазарус продължаваше да се придържа към онази времева последователност, която бе набелязал, преди да открие, че е подранил с три години. Схемата работеше толкова добре, че той осъзна грешката си едва когато войната буквално се стовари на главата му. Анализира причината и установи, че грубо е нарушил правилата на оцеляването: беше се поддал на собствените си страсти, без да пожелае дори да се усъмни в чувството си за време.

Всичко беше просто: не му се искаше толкова бързо да се разделя със своето отново намерено родно семейство — и особено с Морийн.

Морийн... Когато реши да остане до първи юли, както бе набелязал първоначално, след онази нощ на борба с разбунената си душа, след нощта, изпълнена с тревога и решителност, когато пишеше и късаше писмо след писмо, Лазарус внезапно откри, че може да се среща и да общува с мисис Брайън Смит, проявявайки дружелюбна, но формална учтивост, че е способен да не проявява към личността ѝ прекомерен интерес, надхвърлящ границите на допустимото според местните нрави. Продължаваше да живее целомъдрено, радвайки се, че има възможност поне от време на време да се вижда с нея, без това да буди безпокойството на подозрителния му дядо.

Лазарус бе истински щастлив. Както с Тамара или с близначките, или с всяка от своите скъпи приятелки. Съвкуплението няма нищо общо с любовта. Той винаги умееше, когато трябва, да поугаси своя плам и да позабрави за тръпката. Без да забравя нито миг за огромното физическо очарование на жената, била неговa майка преди повече от две хилядолетия — ама че странен времеви вектор — той въпреки всичко се овладя и това по никакъв начин не повлия на поведението му и не намали радостта от споделянето на нейната компания. Предполагаше, че Морийн се досеща за всичко, което той чувства, а по-точно — от какво се въздържа и защо, но тя явно одобряваше подобно самоограничаване.

Посвети целия месец март на търсенето на ключове към сърцето ѝ. Брайън-младши копнееше да се научи да шофира и според Дядката

беше достатъчно пораснал за това, така че Лазарус се зае с обучението на брат си. Вземаше го от къщи и го прибираще с колата — и често биваше удостоен с поглед от Морийн. Лазарус успя да се сближи и с Уди. Заведе детето в цирка, за да гледат магьосника Торнстън Велики, и му обеща през лятото да отидат до лунапарк. Сиреч да сбъдне най-голямата мечта на Уди. Обещанието затвърди очертаващия се съюз между двамата. Що се отнася до цирка, оттам детето беше докарано спящо, но здраво и читаво, за което Лазарус бе възнаграден с чаша кафе в компанията на Дядката и на Морийн.

Зае се също така да помага на групата бойскаути към църквата. Джордж беше нов в отряда, а на Брайън скоро му предстоеше да го удостоят със званието „орел“. Лазарус откри, че получава удоволствие от това занимание — и всеки път, когато връщаше децата у дома, Дядката го канеше в къщата.

Не се интересуваше особено от външна политика. Продължаваше да купува „Канзас Сити Поуст“ и вестникарчето на ъгъла на 31-ва и „Тръст“ го смяташе за постоянен клиент — Лазарус никога не си искаше рестото. Но след като ликвидира бизнеса си, Лазарус започна рядко да чете вестници, включително и „Борсови новини“.

През онази неделя, на първи април, Лазарус нямаше намерение да се отбива при семейството си по две причини: Дядката го нямаше у дома, обаче за сметка на това се беше върнал баща му. Лазарус не искаше да се среща с новодошлия, докато не научи нещо повече за него от стареца. Така че си стоеше вкъщи и си запълваше времето с готвене и домакинстване, лъскане на колата и писане на поредното послание до семейството, което бе оставил на Терциус.

На сутринта във вторник Лазарус взе писмото, за да го подготви за изпращане. Както обикновено купи вестник на ъгъла на 31-ва улица и „Тръст“ и се качи в автобуса, където прегледа първата страница. И моментално изневери на навика си да зяпа през прозореца — наложи му се да изчете целия вестник. След което не отиде във фотолaborаторията на Канзас Сити, а се запъти към читалнята на главната обществена библиотека, където изгуби два часа, опитвайки се да догони събитията по света. Прочете всички местни вестници,

последния брой на „Ню Йорк Таймс“ — там бе публикуван текстът на посланието на президента до конгреса: „Боже, помогни на Америка, тя не може да постъпи другояче!“ — и вчерашния брой на „Чикаго трибюн“. Лазарус отбеляза, че „Трибюн“, най-заклетият враг на Англия отвъд границите на немскоезичната преса, прибързано се отричаше от предишните обети. После отиде в тоалетната, където скъса писмото си на малки парченца и го хвърли в тоалетната чиния.

Сетне отиде до банка „Мисури“, изтегли пари и се отби в касата на железницата на Санта Фе, където закупи билет до Лос Анджелис с трийсетдневен транзит до Флагстаф, щат Аризона, после се разходи до гарата, сетне се отправи в банка „Сдружение“, където получи сейфа си и извади от него малко, но тежко ковчеже със злато. Помоли за разрешение да се възползва от тоалетната на банката (положението на постоянен клиент му позволи да бъде удостоен с тази чест). След като наслага златните монети по джобовете на самото, жилетката и панталона си, Лазарус вече не изглеждаше фин и изящен. Дрехите му образуваха гънки тук и там, той внимаваше как стъпва, за да не звънти като камбана, и предварително си беше приготвил монета от един никел за автобуса, където прекара цялото време на задната площадка, понеже се страхуваше да седне. Чувстваше се доста неуютно, докато не влезе най-после в апартамента си и се заключи.

Бързо направи сандвич, утоли глада си и се зае да зашива златните монети в предназначения за тях джобове на жилетката. Вършеше всичко бавно и внимателно, за да не заподозре никой какво е скрито под плата. Около полунощ пак си спретна сандвич и продължи да шие. Когато остана напълно удовлетворен от начина, по който му стои костюмът, остави настрана жилетката с парите, постла върху бюрото одеяло, сложи отгоре му тежката пишеща машина „Оливър“ и се зае да трака на нея с два пръста:

Канзас Сити, 5 април 1917 година григ.

Скъпоценни Лор и Лаз!

СПЕШНО. Трябва незабавно да ме вземете оттук. Разчитам да стигна до кратера на 9 април 1917 година, понеделник. Повтарям: на девети април хиляда деветстотин и седемнайсета година. Може да закъснея с

ден или два и ще ви чакам десет дни, ако е възможно. Не ме ли вземете тогава, ще се постарая да дойда на същото място през 1926 (хиляда деветстотин дваисет и шеста) година.

Благодаря!
Лазарус

Той натрака още два екземпляра на посланието, подписа два комплекта пликове, като се възползва от два адреса: единия на неговия местен агент, а другия — в Чикаго. А после състави акт за продажба:

„За един долар в брой прехвърлям правата си върху автомобиля «Форд» модел «Т», каросерия тип «Кабриолет», двигател М 1290408, на Айра Джонсън и гарантирам на него и на наследниците му, че настоящата собственост не е обременена с дългове и аз съм неин единствен собственик, притежаващ пълното право да прехвърля дадената собственост на когото и да било.

Подписано от Тиъдър Бронсън

6 април 1917 година сл. Хр.“

Сложи документа в плик, изпи чаша мляко и си легна.

Спа десет часа. Не го събудиха дори виковете на булеварда: „Извънредно съобщение! Извънредно съобщение!“ Той отдавна ги бе очаквал и подсъзнанието му, изглежда, просто не им беше обърнало внимание, за да му помогне да си почине — през идните няколко дни го чакаше доста тичане. Когато вътрешният му часовник го събуди, Лазарус стана, бързо взе вана, избърсна се, приготви си богата закуска и я изяде, почисти в кухнята, извади от хладилника нетрайните продукти, хвърли ги в кофата за боклук до изхода, премести стрелката така, че да сочи надписа „днес няма нужда от лед“, остави върху хладилника петнайсет цента и изля насъбралата се вода.

При вратата бе оставена бутилка прясно мляко. Лазарус не я беше поръчвал, но запази спокойствие и пусна шест цента в една празна бутилка, като написа бележка на млекаря да не носи повече

мляко, докато не му бъдат оставени пари. После опакова дреболиите, тоалетните си принадлежности, чорапите и ризите, якичките (тези колосани примки символизираха за Лазарус всички табути, плод на тромавата мисъл през този инак приятен век), после набързо огледа апартамента, за да провери дали не е забравил нещо. Платил беше наема до края на април и се надяваше да има късмет и да се озове на „Дора“ доста преди този срок. Ако не му провървеше, щеше да се наложи да се прехвърли в Южна Америка, обаче при пълен провал би било трудно дори да се предположи къде щеше да се озове. Където и да попаднеш, наложително бе да смени името си — Тед Бронсън трябваше да се изпари безследно.

Накрая всичко беше готово. Лазарус взе пътната чанта, балтона, шаха от слонова кост и абанос и пишещата машина. След като се облече, сложи и трите плика във вътрешния джоб на самото. Жилетката, подплатена с монети, страшно запапаше, но пък му беше достатъчно удобна.

Той натовари багажа си в колата и потегли към южната пощенска станция.

Там изпрати две от писмата, сетне пое към заложената къща до билиардната зала „Почини си за час“. На минаване покрай „Швейцарската градина“ Лазарус обърна внимание, че заведението е затворено и щорите са спуснати, и сухо се усмихна.

Господин Дателбаум се съгласи да смени пишещата машина за пистолет, но поиска и пет долара отгоре за малкия колт. Лазарус бе принуден да се съгласи.

Лазарус продаде пишещата машина и костюма, заложи балтона и получи пистолета с кутия патрони. Всъщност бе подарил балтона на мистър Дателбаум, защото не възнамеряваше да го откупува. Ала като получи всичко, от което се нуждаеше, плюс три долара в брой, той хем се отърва от излишното имущество, хем достави на един приятел удоволствието да сключи изгодна сделка.

Пистолетът се побра в левия джоб на жилетката, превърнат от Лазарус в нещо като кобур. Ако го обискират — нещо малко вероятно поради твърде представителната му външност — никой няма да забележи оръжието. Шотландската поличка би била по-удобна, защото по-лесно би скрил или извадил оръжието, но при дрехите, които се носят тук, все пак беше намерил най-добрия вариант. Пък и някой от

практичните бивши притежатели на пистолета беше скъсил цевта, което също беше добре дошло.

Обаче Лазарус не можеше да напусне Канзас Сити без да се сбогува с родното си семейство. Веднага след това възнамеряваше да се качи на първия влак за Санта Фе. Жалко, че Дядката беше заминал за Сент Луис, но какво да се прави. Можеше да оправдае посещението си с желанието да подари на Уди шаха. А пък актът за продажба на автомобила ще стане претекст да разговаря с баща си: не, сър, това не е подарък, нали все някой трябва да наглежда колата, докато войната свърши. И ако аз случайно не се върна, всичко ще стане по-просто — нали ме разбирате, сър? Тъстът ви е най-добрият ми приятел. Той ми е нещо като роднина, та нали аз нямам никакви близки.

Да, точно така — ще се сбогува с всички, включително и с Морийн. (Най-вече с Морийн!) По-добре би било, разбира се, да не лъже. Но... ако баща му реши да го зачисли в своето поделение, лъжата ще е наложителна: желанието ми е да постъпя във флота. Не се засягайте, сър, знам, че току-що пристигате от Платсбърг, но на флота му трябват хора.

Впрочем, щеше да каже това само при необходимост.

Лазарус остави колата зад заложената къща, пресече улицата и телефонира от аптеката.

— Домът на Брайън Смит ли е?

— Да.

— Мисис Смит, обаждат се мистър Бронсън. Мога ли да разговарям с мистър Смит?

— Вие не разговаряте с мама, мистър Бронсън, аз съм Нанси. О, това е ужасно!

— Така ли, мис Нанси?

— Вие искате да разговаряте с татко, нали така, мистър Бронсън? Но него го няма — той замина във форт Ливънуърт с рапорт. И ние не знаем кога ще го видим отново!

— Моля ви не плачете. Недейте да плачете.

— *Аз не плача.* Само малко съм разстроена. С мама ли искате да разговаряте? Тя е вкъщи... но е на легло.

Лазарус трескаво размишляваше. Разбира се, той искаше да си поговори с Морийн. Обаче... не, май не бива, излишно е.

— Моля ви не я притеснявайте. А имате ли представа кога ще се върне дядо ви?

(Дано да се позабави... Ах, по дяволите!)

— Какво говорите, дядо се върна още вчера.

— А с него бих ли могъл да се чуя?

— И него го няма у дома. Отиде в града преди няколко часа. Сигурно в шах клуба. Желаете ли да му предам нещо?

— Не. Просто му кажете, че съм се обаждал. Ще телефонирам по-късно. И още нещо, мис Нанси — не се притеснявайте.

— Как бих могла да не се притеснявам?

— Аз умея да предричам бъдещето. Не казвайте това никому, но ми повярвайте. Една стара циганка забеляза дарбата ми и на всичко ме научи. Баща ви ще се върне. Дори няма да го ранят в тази война. Аз знам.

— Ах, чудя се дали да вярвам на думите ви... Но май ми поолекна.

— Помнете, че точно така ще стане.

Лазарус учтиво се сбогува и затвори.

Шахматният клуб... Разбира се, днес старецът няма да клечи в игралната къща. Но заведението е наблизко, така че Лазарус може да се отбие там, да погледа, а после да се върне и да го изчака при входа. Дядката седеше на масата за шах, но дори не се опитваше да се преструва, че обмисля някоя партия. Изглеждаше недоволен от нещо.

— Добър вечер, мистър Джонсън.

Той вдигна глава.

— Кое му е доброто, а? Сядай, Тед.

— Благодаря ви, сър — Лазарус се настани в креслото. — Попитахте кое му е доброто, нали така?

— Какво? — Старецът го погледна сякаш го е забелязал току-що. — Как мислиш, Тед, аз в добра физическа форма ли съм?

— Разбира се.

— Способен съм с пушка на рамо да измина двайсет мили на ден.

— Със сигурност.

(Не се съмнявам в това, Дядка.)

— Същото го казах на оня умник на повиквателния пункт. А той ми отвърна, че според него съм твърде стар! — Айра Джонсън май бе на път да ревне. — Попитах го откога четирийсет и пет години се смятат за старост. А той ми каза да се разкарам и да не бавя опашката. Когато му казах, че като нищо ще го набия барабар с още трима юнаци, ме изхвърлиха! — Той закри лицето си с длани. После отпусна ръце и измърмори: — А аз съм носил синята униформа още преди това нагло парвеню да се роди!

— Много съжалявам, сър.

— Аз съм си виновен: взех си свидетелство за уволнение... и забравих, че в него е вписана датата ми на раждане. Как мислиш, Тед, ще ме вземат ли, ако си боядисам косата и отида в Сент Луис или Джоплин?

— Може би.

(Знам, че номерът ти не е минал, Дядка. Но според мен си успял да се намърдаш във вътрешните войски. Обаче няма как да ти го кажа.)

— Така и ще направя! Обаче свидетелството ще го оставя вкъщи.

— Значи мога да ви закарам у дома? Спрял съм колата пред клуба.

— Да, мисля, че ще се върна у дома... за известно време.

— Дали да не надникнем в „Пасео“ за по чаша?

— Добра идея. А това няма ли да те разори?

— Ни най-малко.

Лазарус шофираше и си мълчеше. Когато забеляза, че старецът се е успокоил, той направи завой, подмина 31-ва улица в посока изток и спря.

— Ще ми позволите ли да ви кажа нещо, мистър Джонсън?

— Какво? Казвай.

— Дори да не ви вземат, след като си боядисате косата, не се разстройвайте. Защото цялата тази война е ужасна грешка.

— Какво имаш предвид?

— Само онова, което чухте.

(Какво мога да му кажа? Дали би ми повярвал? Не мога съвсем да си трая — та това е дядо ми, който ме е научил да стрелям и на

още хиляди други неща. Но на какво ще повярва?)

— Тази война няма да донесе полза на никого — след нея ще стане още по-зле.

Дядката го погледна, сключвайки рунтавите си вежди.

— Ти да не симпатизираш на Германия, Тед?

— Не.

— Да не си пацифист, а? Какво пък — възможно е, та ти никога дума не си обелвал за войната.

— Не, не съм пацифист. И не симпатизирам на Германия. Но ако ние спечелим тази война...

— Искаш да кажеш, когато спечелим тази война!

— Добре: когато спечелим, ще излезе, че всъщност сме загубили. Ние ще изгубим всичко, за което сме смятали, че се борим.

Мистър Джонсън рязко промени тактиката.

— Ти кога отиваш в армията?

Лазарус се позабави с отговора.

— Имам да свърша още някоя и друга работа.

— Знаех си, че ще ми отговорите точно така, мистър Бронсън. Довиждане.

Старецът, макар и трудно, успя да отвори вратата, изруга и слезе от колата.

— Дядка! Тоест, мистър Джонсън, имах предвид. Разрешете все пак да ви закарам у дома. *Моля ви!*

След като му хвърли кос поглед през рамо старецът рече:

— Не на твоята бричка, страхлив посерко! — И бързо закрачи по улицата към близката спирка.

Лазарус изчака, докато мистър Джонсън се качи на автобуса и пое след него, като не искаше да си признае, че отношенията с дядо му са безнадеждно съсипани. Видя как Дядката слезе и се канеше да го настигне, за да направи поредния опит да го заговори.

Но какво ще му каже? Той разбираше чувствата на стареца, ясно бе защо оня е на това мнение. Пък и Лазарус бе надрънkal толкова излишни приказки, че никакъв разговор не би оправил положението. И той бавно подкара колата по 31-ва улица. На „Индиана авеню“ спря,

купи от вестникаря новия брой на „Звезда“, влезе в аптеката, седна, поръча си вишнев сок и разгърна вестника.

Но не се зачете, а просто се умисли, загледан във вестника. Продавачът избърса мраморния плот на масата пред него и замря в очакване. Лазарус поръча още веднъж същото питие. Когато същата сценка се повтори още веднъж, Лазарус помоли за разрешение да се възползва от телефона.

— Хоум или Бел?

— Хоум.

— Ей там е, където са изложени цигарите. Плащането става при мен.

— Брайън? Обажда се мистър Бронсън. Мога ли да поговоря с майка ти?

— Сега ще видя.

В слушалката прозвуча гласът на дядо му:

— Учуден съм от нахалството ви, мистър Бронсън. Какво желаете?

— Искам да поговоря с мисис Смит, мистър Джонсън.

— Не мога да ви разреша това.

— Тя беше много добра с мен, искам да ѝ благодаря и да се сбогувам.

— Момент... — Лазарус чу как старецът каза: — Махни се оттук, Джордж. Брайън, вземи Уди, затвори вратата и пази никой да не я отваря. — Сетне гласът му прозвуча по-ясно: — Чувате ли ме?

— Да, сър.

— Тогава ме слушайте внимателно и не ме прекъсвайте: нищо няма да повтарям.

— Да, сър.

— Дъщеря ми няма да разговаря с вас нито сега, нито после...

— Тя знае ли, че се обаждам? — побърза да попита Лазарус.

— Млъквайте! Разбира се, че знае, и сама ме помоли да ви предам чутото от вас току-що. Но аз искам да допълня нещичко от мен — и не ме прекъсвайте! Дъщеря ми е почтена жена, мъжът ѝ е откликнал на зова на своята страна. Затова не се навъртайте около нея. Не идвайте тук, иначе ще ви посрещна с пистолет в ръка. Не се

обаждайте. Не ходете в нейната църква. Може би смятате, че нямам право на подобни забрани. Разрешете ми да ви напомня, че вие се намирате в Канзас Сити. Тук за две счупени ръце плащат двайсет и пет долара, а за петдесет без колебания ще ви светят маслото. Но за пълния комплект — когато първо ви чупят ръцете, а после ви убиват — се полага намаление. Ако продължите да настоявате, имайте предвид, че аз мога да си позволя да изхарча шестдесет и два долара и петдесет цента. Разбрахте ли ме?

— Да.

— А сега изчезвай — и то час по-скоро!

— Почакайте, мистър Джонсън: не ми се вярва, че ще прибегнете до услугите на наемен убиец...

— Не ви съветвам да изчаквате това да се случи.

— ... предполагам, че сте напълно способен да свършите сам тази работа.

Настъпи пауза. После старецът изхъмка.

— Може и да сте прав — рече той и затръшна телефона.

Лазарус се качи на колата и потегли. Когато подмина църквата, посещавана от семейството му, установи, че е поел в посока на запад от булевард „Линууд“. Там бе видял за първи път Морийн...

И никога повече нямаше да я зърне.

Никога. Дори да се върне и да направи опит да поправи сторената грешка — парадоксите не съществуват. Грешките му сигурно са се вплели вече в неподлежащата на промяна тъкан на пространство-времето и всички тънкости на математиката на Анди, цялата мощ на „Дора“ не можеха да поправят нищо. На площад „Линууд“ той спря при „Бруклин Авеню“ и се зачуди какво да направи.

Да отиде до гарата и да се метне на първия влак за Санта Фе? Ако поне една от молбите му за помощ е достигнала през вековете, ще го вземат в понеделник сутринта и войната с всичките ѝ тревоги ще се превърне в нещо далечно, а семейството му ще забрави за Тед Бронсън, за краткото си познанство с него.

Жалко, че не му достигна време да гравира последните послания, но въпреки това поне едно би трябвало да пристигне по предназначение. В противен случай ще го очакват едва през 1926

година. Но ако нито едно от тях все пак не е получено (а с тази вероятност би следвало да се съобрази, защото се опитваше да използва забавена кореспонденция по време, в което методът още не е влязъл в употреба), тогава ще му се наложи да чака до 1929 година и да се яви на срещата в съответствие с уговорката. Няма да има проблеми, защото на Дора и близнаците може да се разчита напълно. Но защо тогава се чувства толкова зле?

Защото тази война не е негова.

Ще мине достатъчно време и старецът ще разбере, че отхвърленото от него с презрение предсказание е било чиста истина. Когато настъпи моментът, той ще научи, че френската благодарност, на която са разчитали след лозунга „Ние сме тук, Лафайет!“, е била забравена и заменена от припева „*Pas un sou à l'Amérique!*“^[1]. Британската благодарност ще е същата. Между нациите няма и не може да има такова нещо като благодарност. Аз ли съчувствам на германците? За чий дявол са ми изтрябвали, Дядка? Не! Самото сърце на германското общество се разяжда от гнилоч; тази война ще роди другата, в която германците хилядократно ще надминат себе си, каквито са сега: ще построят газови камери, над Европа ще плъзне миризмата на опърлена човешка плът, която ще се стеле векове наред...

Но нито Дядката, нито Морийн има защо да узнават за това. Няма никакъв смисъл дори да се опитвам да им обяснявам нещата. Най-хубавото на бъдещето е, че то е винаги неизвестно. Добре, че никога не са вярвали на Касандра. Нима е важно тези двамината, нямащи никаква представа за онова, което е известно на Лазарус, да разберат защо той смята тази война за безполезна?

Да, точно така. Именно тяхното мнение е важно за него. Лазарус усети как вляво под сакото понатежава пистолетът. Защитникът на златото му — металът, за който той не даваше и пукната пара. Но златото можеше да бъде и средство, чрез което той бе в състояние да сложи точка...

Стига глупости. Ти не искаш да умираш, глупако, просто имаш желание да се оправдаеш пред Дядката и Морийн... най-вече пред Морийн.

Оказа се, че повиквателният пункт се намира в главната поща. Въпреки късния час, той работеше и отвън се виеше опашка. Лазарус плати един долар на стария негър, за да постои в колата му, предупреди го, че отзад се намира пътна чанта, обеща да му даде още един долар, когато се върне, но без да го уведомява за жилетката с парите и пистолета в поверения му багаж. Лазарус не се притесняваше вече нито за парите, нито за колата — много важно, нека ги откраднат. Той се нареди на опашката.

— Име?

— Бронсън, Тиъдър.

— Опит при участие в бойни действия?

— Не.

— Възраст? Не, дата на раждане. И гледай да не е след 5 април 1899 година.

— 11 ноември 1890 година.

— Нещо ме съмнява — ама карай. Вземи тая хартия и излез през оная врата, там ще намериш мешка. В нея ще носиш цивилните си дрехи. А хартиятката я дай на някой от докторите и направи всичко, което ти заповядат.

— Благодаря ви, сержант.

— Свободен си. Следващият.

Докторът във военна униформа имаше шестима цивилни помощници. Лазарус правилно разчете теста на Снелън, но докторът като че ли не го слушаше — тук май никой на никого не обръщаше особено внимание. Отказаха само на един мъж, който според Лазарус имаше последен стадий на туберкулоза.

Само един от лекарите честно се опитваше да намира някакви дефекти.

Той накара Лазарус да се наведе, раздалечи бутовете му, прегледа го за херния, накара го да се изкашля, а после опипа корема му.

— А това уплътнение вдясно какво е?

— Не знам, сър.

— Опериран си от апандисит, така ли? Аха, ето го белега. Почти не се вижда, по-скоро го усещам. Хирургът ти е бил добър, дано аз да попадна при такъв, ако ми се наложи. А това... сигурно е просто фекална маса. Вземи един каломел и всичко ще е наред.

— Благодаря ви, докторе.

— Няма за какво, синко. Следващият.

— Вдигнете дясната си ръка и повтаряйте след мен...

— Ето ви повиквателните. Всички да са на гарата утре в седем. Ще представите повиквателните на сержанта. Той ще ви каже къде да отидете. Ако някой изгуби повиквателната, все едно елате... Инак чичо Сам ще започне да ви издирва. Ами това е, момчета, сега сте войници. Излизайте през онази врата.

Колата стоеше там, където я беше оставил. Стариият негър слезе от нея.

— На'ед ли е всичко, капитане?

— Абсолютно — радостно потвърди Лазарус и извади банкнотата от един долар. — Само че не съм капитан, а редник.

— Значи са ви взели. Тогаз не моа да зема дола'а.

— Защо? Той не ми трябва — сега за мен ще се грижи чичо Сам, той ми обеща по двајсет и един долара месечно. Ето ти още един, купи си джин и пий за здравето на редник Тед Бронсън.

— Тъй и ще сто'я, капитане... со'и, 'едник Тед Б'онсън. Аз съм освободен от каза'мата, още преди да се 'одите. Я по-доб'е си земете па'ите и да земете да обесите кайзе'а.

— Ще се опитам, чичо. Хубаво, вземи пет долара и ги занеси в църквата, нека се помолят за мен както трябва.

— Ами... хубаво тогава, капитане-'едник.

Лазарус се движеше на юг от Мак Джи и ликуваше. Не обръщай внимание на досадните дреболии, наслаждавай се на живота. „Кети, прекрасна Кети...”

Той спря при аптеката, влезе и се насочи към тезгяха с тютюневите изделия, забеляза наполовина празната кутия с бялата сова и купи останалите пури заедно с кутията. После взе опаковка

памук, лейкопласт и — неясно защо — най-голямата и красива кутия с цигари.

Колата бе спряна под фенера. Лазарус не я подкара, а седна на задната седалка, извади от пътната чанта жилетката и започна да я разпаря с джобно ножче, без да се опасява, че ще го види някой. За унищожаването на плода на многочасовите му усилия бяха достатъчни пет минути: тежките монети със звън падаха в кутията от пурите. Той ги покри с пласт памук, затвори кутията и я омота с лейкопласт. Разпарчетосаната жилетка, пистолетът и билетът за пътуването на запад заминаха в канализационната шахта, а с тях потъна и последната тревога на Лазарус. Той се усмихна, стана и отупа прахта от коленете си. Ти остаряваш, синко — и в това няма нищо чудно, когато човек живее толкова предпазливо!

И той с леко сърце потегли към булевард „Бентън“, нехаейки за това, че в града скоростта беше ограничена до седемнайсет мили в час. Когато видя, че на първия етаж в дома на Брайън Смит още свети, той се зарадва: не би искал да буди никого. Взе кутията за пури, шаха и кутията с бонбони и се изкачи по стъпалата. Още щом застана пред входната врата, лампата под портала светна. Брайън-младши отвори вратата и надникна навън.

— Дядо, това е мистър Бронсън!

— С една поправка — решително каза Лазарус. — Моля те, кажи на дядо си, че е дошъл редник Бронсън.

Старецът незабавно цъфна на вратата и подозрително втренчи поглед в Лазарус.

— Какво има? Какво си казал на хлапето?

— Помолих го да ви предаде, че е пристигнал редник Бронсън. Тоест аз.

Лазарус по някакъв начин успя да пъхне и трите кутии под мишница, бръкна в джоба си и извади повиквателната, която му бяха връчили военните.

— Ето, вижте.

Мистър Джонсън прочете хартийката.

— Виждам. Но защо? При твоите възгледи...

— Но аз не съм твърдял, че не смятам да постъпвам в армията — просто споменах, че имам да уредя някои работи. Тоест имах за уреждане сутринта. Аз наистина се съмнявам в резултатите от войната.

Но въпреки мнението ми — което трябваше да запазя за себе си — настана времето, така да се каже, да се съгъстят редиците и дружно да поемем напред. Затова отскочих до пункта, където предложих услугите си и ме приеха.

Мистър Джонсън му върна повиквателната и широко отвори вратата.

— Влизай, Тед.

Когато Лазарус влезе в къщата, надничашите зад вратата на гостната глави изчезнаха: в къщата още бяха будни. Дядката го пусна да влезе в гостната.

— Заповядай, седни. Ще отида да кажа на дъщерята.

— Ако мисис Смит вече спи, не бих искал да я притеснявате — излъга Лазарус.

(По дяволите, Дядка! С удоволствие бих си легнал при нея. Но за това нито дума, веќе веќе веќе.)

— Нищо. Тя само искаше да се убеди в едно-друго. Да, къде е тази хартийка, между другото? Може ли да ѝ я покажа?

— Разбира се, сър.

Айра Джонсън се върна след няколко минути и върна на Лазарус доказателството му.

— Тя ѝ сегичка ще слезе — старецът въздъхна. — Аз се гордея с теб, Тед. Сутринта ме разстрои и не бях прав. Много съжалявам и ти поднасям извиненията си.

— Не мога да ги приема: вие няма за какво да се разкайвате, сър. Аз бях този, който избърза и надрънка някакви щуротии. Хайде да забравим за всичко. Да си стиснем ръцете.

— Ъ? Ама да, разбира се. Последва тържествено ръкостискане.

(А Дядката май и досега е способен да вдигне с една ръка наковалнята във въздуха. Направо ми смачка пръстите.)

— Мистър Джонсън, мога ли да ви помоля да направите нещо за мен? Останаха разни недовършени работи, за които нямам време.

— Какво? Разбира се!

— На първо място това — Лазарус протегна на дядо си омотаната кутия за пури.

Мистър Джонсън я взе и учудено повдигна вежди.

— Тежичка е.

— Поразчистих сейфа си. Това са жълтици. Ще си ги взема след края на войната. В противен случай ще ги дадете на Уди, когато навърши двайсет и една години.

— Какво? Хайде стига, синко, всичко ще е наред.

— Надявам се да сте прав. Но ако падна от трапа и си счупя идиотския врат? Мога ли да разчитам на вас?

— Разбира се.

— Благодаря ви, сър. А това бих искал да дам на Уди още сега. Моят шах. Не мога да го взема с мен. Наистина, бих могъл да го подаря на вас, но не се и съмнявам, че вие веднага ще измислите причина да ми откажете. А Уди няма да го направи.

— Хм! Много добре, сър.

— А това е за вас... Но изобщо не е същото, което ще ви се стори на пръв поглед — и Лазарус му подаде разписката за продажба на автомобила.

Мистър Джонсън я прочете.

— Ако искаш да ми подариш колата си, първо хубавичко си помисли.

— Покупката, сър, се осъществява номинално. Просто исках да оставя автомобила си тъкмо на вас. Брайън ще може да го кара — той още сега шофира неловко. Пък и вие може да се возите с него. Дори мисис Смит може да се научи, а когато лейтенант Смит се върне у дома, нищо чудно и той да открие, че колата е удобство. Но ако ме изпратят да се обучавам някъде наблизко и ми се отвори време да ви посещавам — докато не отпътувам по море, — бих искал да имам възможност да ползвам автомобила.

— Тогава защо ми навираш под носа този акт? То се знае, че автомобилът може да стои в нашия хамбар. То се знае, че Брайън — и двамата Брайъновци — с охота ще го карат, може би и аз ще се пробвам. Но нямам нужда от никакви хартийки.

— Сигурно трябва да ви обясня мотивите си. Да предположим, че аз се озова... да речем, в Ню Джърси — и поискам да продам колата. Тогава аз купувам за едно пени пощенска картичка — и вие ще можете лесно да направите всичко, защото имате ето тази хартийка. — Лазарус помълча и допълни: — Разбира се, ако все пак падна от онази стълба, колата ще остане изцяло на ваше разположение. И ако тя не ви

трябва, дайте я на Брайън-младши или на когото искате. Нали знаете, че нямам роднини, мистър Джонсън, затова хич не ми възразявайте.

Старецът тъкмо се канеше да отговори, когато влезе мисис Смит, облечена с най-хубавата си рокля. Тя радостно се усмихна, но Лазарус забеляза, че е плакала. После му протегна ръка.

— Ние се гордеем с вас, мистър Бронсън!

На Лазарус му прималя от всичко: от гласа, аромата на тялото, докосването, гордото достойнство. И самообладанието му се изпари. *(Морийн, любима, хубаво е, че заминавам. Ще е по-добре за теб, за мен и за всички ни. Постъпих така, за да се гордееш с мен. Но сега чашата ми преля... Моля те, предложи ми да седна, преди Дядката да забележи, че с панталона ми става нещо нередно.)*

— Благодаря ви, мисис Смит. Отбих се за малко да ви благодаря и да се сбогувам. Да ви пожелаая лека нощ, защото ни изпращат утре сутринта.

— Недейте така! Моля, седнете! Пийнете едно кафе, децата също ще поискат да се сбогуват с вас.

След един час той все още седеше в гостната на семейство Смит и беше щастлив. Може да се каже, че щастието му беше пълно. Кутията с бонбони беше поднесена на Керъл — отвори я веднага. Лазарус изпи чаша кафе с гъста сметана и захар и изяде огромно парче домашен шоколадов пай. Предложиха му още едно парче и той прие, като си призна, че не е ял от сутринта — и се принуди да моли Морийн да не се притеснява, защото тя веднага се нареди да сготви нещо по-съществено. Постигнато бе компромисно решение — и Керъл отиде в кухнята да прави сандвичи.

— Днес падна голямо тичане — обясни Лазарус. — Дори нямах време да хапна. Накарахте ме да променя плановете си, мистър Джонсън.

— Нима, Тед? Как?

— Май ви бях казвал, че на първи юли смятах да замина по работа в Сан Франциско. Но конгресът обяви войната и аз реших незабавно да пътувам, за да уредя нещата, а после да постъпя във войската. Когато се срещнахме, тъкмо се канех да тръгна и си бях събрал багажа. Но вие ми дадохте да разбера, че кайзерът няма да ме

чака да уредя личните си работи. Затова веднага отидох на повиквателния пункт. — Лазарус грижливо се правеше на балама. — Пътната чанта с багажа ми е в колата ми, но явно няма да ми потрябва.

Айра Джонсън се притесни.

— Не съм искал да ти давам зор, Тед. Нищо нямаше да се случи, ако беше изгубил няколко дни да уредиш работите си: армия не се събира за два дни. Аз си спомням какви ги вършеха през деветдесет и осма. Хм! Дали пък да не отида аз? Като твой агент. Да видя какво и как. Не съм чак толкова зает.

— Не, не! Хиляди благодарности, сър! Просто не се ориентирах навреме. Разсъждавах като в мирно време и съвсем забравих за войната. Но вие ми посочихте верния път. И аз писах нощес на брокера си във Фриско, уведомих го за намеренията си, после писмено го направих свой пълномощник, заверих документа при нотариуса и го пратих по пощата. Всичко е направено, успях за всичко да се погрижа. — Лазарус с такава наслада импровизираше, че почти си вярваше сам. — А после отидох в града и се записах в армията. Но пътната чанта... Нали ще я занесете на тавана? Не мога да я взема със себе си — нали съм войник, не ми се полага. Там има само тоалетни принадлежности.

— Ще се погрижа за багажа ви, мистър Бронсън! — каза Брайън-младши. — Нека стои в моята стая!

— В нашата стая — поправи го Джордж. — Ние ще се погрижим за него.

— Добре, момчета. Тед! Загубата на пътната чанта ще нарани ли сърцето ти?

— Разбира се, не, мистър Джонсън. Но защо?

— Вземи я със себе си. А въкъщи пак си събери багажа. Извади белите ризи, колосаните якички... Всичко това е излишно. Вземи обикновени ризи, чифт носени обувки, с които ще ти е удобно да маршируваш, и чорапи — всички чифтове, които имаш. И бельо. От собствения си горчив опит знам, че едва ли веднага ще намерят мундири за всички. Суета, нали разбираш, и така нататък. И може би ще ти се наложи най-малко месец да служиш облечен с онова, което вземеш със себе си.

— Според мен баща ми е прав, мистър Бронсън — каза мисис Смит. — Съпругът ми, мистър Смит — лейтенант Смит — също казваше нещо подобно преди заминаването си. Той не изчака да

пристигне телеграмата — а тя пристигна няколко часа след отпътуването му, — защото реши, че по принцип всичко ще бъде нагоре с краката. — Устните й трепнаха. — Впрочем той се изрази още по-рязко.

— Дъще, не знам какво е казал Брайън, но човек наистина може да се изрази и по-цветисто. На Тед ще му провърви, ако поне получи навреме партакешите си. Всеки, който е способен да отличи десния от левия си крак, моментално ще получи чин ефрейтор. И на никой няма да му дреме как е облечен. Ще ти се наложи сам да се грижиш за себе си, Тед, затова си вземи дрехи, с които би могъл да работиш на ферма. И обувките трябва да са удобни, за да не ти се набият краката още след първата миля. Мм... Тед, знаеш ли номера с крема? Така се прави, ако ти предстои да не се събуваш седмица, че и повече.

— Не, сър — отвърна Лазарус.

(Дядо, ти ме научи на този номер — по-точно тепърва ще ме научиш. Много е добър, завинаги съм го запомнил.)

— Краката трябва да са чисти и сухи. Намазваш цялото стъпало и между пръстите с крем. Или с вазелин, най-добре с карболов. Не пести, напластявай. А после обуй чорапи: ако има — чисти, но и мръсни става. Само да не забравиш за чорапите! Дори не си помисляй да се обуваш на бос крак! Когато се изправиш, отначало ще имаш чувството, че си влязъл в бъчва с течен сапун. Но стъпалата ще ти се отблагодарят за грижата и няма да хванеш гъбички. Грижи се за стъпалата си, Тед, и не забравяй навреме да ходиш по нужда.

— Татко!

— Аз разговарям с един *войник*, дъще — разказвам му за неща, които могат да му спасят живота. Ако ти се струва, че разговорът не е за детски уши, прати хлапетата да си лягат.

— Да, време им е — съгласи се Морийн. — Трябва да сложи поне най-малките да си легнат.

— Пък аз няма да си легна!

— Прави каквото ти казва майка ти, Уди, и недей да спориш — или ще ядеш бой по дупето с машата. И ще ме слушаш, докато не се върне татко ти.

— Няма да си отида, докато не си тръгне редник Бронсън. Татко ми разреши.

— Мм! Ще се научиш да говориш по-логично само с помощта на пръчката; явно не разбираш от друг език. Морийн, започвай от най-малките — нека се сбогуват и да си лягат. А докато те се готвят за сън, аз ще изпратя Тед до спирката.

— Но аз исках да закарам чичо Тед вкъщи!

Лазарус реши, че е настъпил моментът да се намеси в разговора.

— Благодаря ти, Брайън, но не си струва излишно да притесняваш майка си. Автобусът ще ме закара почти до нас. А утре ще трябва да забравя за градския транспорт — ще ми се наложи да се придвижвам пеша.

— Правилно — съгласи се старецът. — Ще марширува. Сено-слама! Горе главата, гледай по-ведро! Тед, бащата на Брайън го е назначил за сержант на гвардията до завръщането си. Брайън отговаря за вътрешната сигурност на дома.

— Значи той няма право да остави поста си, за да закара вкъщи един редник. Нали така?

— Още повече в присъствието на гвардейски офицер, тоест моето, и на дежурния офицер — дъщерята. Между другото, докато малките те целуват за довиждане, ще отида да потърся чифт от армейските ми ризи; предполагам, че ще са ти таман. Ако не се гнусиш от носени дрехи.

— Какво говорите, сър, аз ще ги нося с радост и гордост!

Мисис Смит стана от мястото си.

— И аз имам нещичко за мистър... за редник Бронсън. Нанси, няма ли да донесеш тук Етел? А ти, Керъл, доведи Ричард.

— Но редник Бронсън още не е изял сандвича си!

— Моля да ме извините, мис Керъл — каза Лазарус. — Така се развълнувах, че не мога да ям. Ще ми увиете ли сандвича? Ще го изям веднага като се прибера у нас, за да заспя по-непробудно.

— Нека направим точно това, Керъл — реши мисис Смит. — Брайън, доведи тук Ричард.

Лазарус се сбогува с всички по обратен ред, като започна от най-малките. Той подържа на ръце Етел, тя го дари с бебешката си усмивка, а той я целуна по темето и я подаде на Нанси, която занесе момиченцето горе и бързо се върна. За да целуне Ричард, му се наложи да коленичи на едно коляно. Детето явно не разбираше какво става, но

осъзнаваше важността на момента: то силно прегърна Лазарус и го целуна, като олигави бузата му.

После го целуна Уди — за пръв и последен път, — но Лазарус вече не се притесняваше от докосването до самия себе си. Това хлапе не беше той; то беше просто едно малко човече, за което Лазарус бе запазил смътни спомени. Той вече не изпитваше желание да извие врата на хлапака — или поне не много често.

— А тези шахматни фигури наистина ли са от слонова кост? — шепнешком попита Уди.

— От най-истинска. Слонова кост и абаносово дърво, като клавишите на маминото пиано.

— Хм, това е супер! Когато се върнеш, чичо редник Бронсън, ще ти разрешавам да играеш с тях по всяко време.

— И аз ще те бия. Разбрахме ли се?

— Как пък не! Е, довиждане. Внимавай с фалшивите парички.

Малката Мери го целуна със сълзи на очи и избяга от стаята.

Джордж целуна Лазарус по бузата и излезе, казвайки на прощаване:

— Внимавайте, пазете се, чичо Тед.

Брайън-младши рече:

— Аз ще се грижа за автомобила ви... Той ще блести също като сега.

След тези думи Брайън направи кратка пауза и млясна Лазарус по бузата, после също си тръгна, отвеждайки Ричард. Керъл донесе сандвича, грижливо опакован във восъчна хартия и завързан с панделка. Лазарус ѝ благодари и пхна пакета в джоба на палтото си. Тя постави ръце върху раменете му, приповдигна се на пръсти и му пошушна:

— Там вътре има бележка за вас! — После го целуна по бузата и бързо си тръгна.

Смени я Нанси.

— Бележката е от нас двете — каза тя. — Ние всяка вечер ще се молим за вас и за татко. — Тя погледна към майка си, после прегърна Лазарус и го целуна по устните. — Не казвам „сбогом“. До скоро. — И тя изскочи от стаята по-бързо от сестра си, с вдигната глава, напомняйки с всяко свое движение майка си.

Мисис Смит се надигна от мястото си.

— Татко? — попита тя и замълча.

— Не.

— Тогава се извърни.

— Уф! Добре! — И мистър Джонсън впери поглед в картинките на стената.

Шумолейки с фусти, мисис Смит се доближи до Лазарус и му подаде една малка книжка.

— Това е за вас.

Беше джобното издание на Новия завет; тя държеше книгата отворена в самото начало. Лазарус я взе и прочете леко избелелия надпис:

„На Морийн Джонсън. Велики петък 1882 година. За отличен успех“

По-долу с ясен и четлив почерк пишеше:

„На редник Тиъдър Бронсън.

Бъди верен на себе си и на страната.

Морийн Дж. Смит.

6 април 1917 година“.

Лазарус преглътна.

— Винаги ще нося със себе си това съкровище, мисис Смит.

— Не мисис Смит, Тиъдър, а Морийн — и тя му протегна ръце.

Лазарус сложи малката книга в нагръдния джоб, прегърна Морийн и се докосна до устните ѝ.

Отначало целувката ѝ беше целомъдрена. Но изведнъж тя едва чуто простена, притисна се към Лазарус с цялото си тяло, отвори устни и страстно се впи в неговите. За миг Лазарус изгуби ума и дума: тази целувка обещаваше всичко, което Морийн можеше да му даде.

Измина цяла вечност. Най-сетне тя прошепна:

— Тиъдър... пази се. И се върни.

[1] Pas un sou à F Amérique (фр.) — не давам пукната пара за Америка. — *Бел.прев.* ↑

DA CAPO VI

Лагерът Фанстън, Канзас

Скъпи близнаци и семейство!

Изненада! Запознайте се с ефрейтор Тед Бронсън, изпълняващ задълженията на сержант, най-кроткия от майсторите на военната дресировка в цялата национална гвардия на Съединените щати. Не, няма нищо, съвсем наред съм си. Просто за малко забравих основния принцип на играта на криеница. Сещате ли се? Най-лесно е да се скрие иглата в игленика. Значи, за да бъдат избегнати ужасите на войната, е най-лесно да се постъпи в армията. Давам пояснения, защото никой от вас никога не е виждал война или армия.

От глупост смятах да се спасявам от войната в Южна Америка. Но там изобщо не бих могъл да мина за местен жител, дори с моя отличен испански. Освен това там гъмжи от германски шпиони, които, разбира се, щяха да ме сметнат за американски шпионин и като нищо щяха да ми спретнат някоя мизерия — и край на старото приятелче,

Господ да благослови невинната му душа. Освен това тамошните девойки имат прекрасни, черни като въглен очи, подозрителни стари компаньонки... и бащи, които обожават без причина да стрелят по разните гринго. Нездравословен навик. Нездравословно място.

Но ако бях останал в Съединените щати и се бях опитал да изклинча от армията... Една непредпазлива стъпка — и се озовавах зад студен каменен зид, на хляб и вода. Освен това щяха да ме принудят да троша камъни. Неприятна перспектива.

Но във военно време за армията отива най-доброто — а на леката заплаха за здравето, произтичаща от стрелбата, може да не се обръща внимание. Тя може лесно да бъде избегната.

Как? Ерата на тотална война още не е настъпила и има много места, където един страхливец (тоест аз) може да избегне всякакви оскърбления от страна на непознати. В тези времена не всеки може да си изпроси куршума. Загиналите са още по-малко, но аз не смятам да допускам подобен риск. В настоящото „тук и сега“ военните действия се осъществяват в определени райони, освен това в армията има толкова длъжности, че може да се служи не само на предната линия, а и там, където униформеният е само едно привилегировано гражданско лице. Уредих се на такава служба и най-вероятно няма да я напусна до края на войната. Нали все някой трябва да обучава тези храбри и недодялани селски момци, да направи от тях подобие на войници. А добрият инструктор се цени в армията и офицерите не желаят да се разделят с него.

И така, когато бях обзет от пламенно желание да воювам, научих, че няма да ми се наложи да участвам в сраженията. Ще уча новобранците да маршируват, да стрелят, да боравят с оръжие, с щик, да се бият невъоръжени, ще ги обучавам на хигиена в полеви условия, на абсолютно всичко.

Смайващите ми познания по военните въпроси будят тук учудване, защото аз нямам натрупан опит (нали не мога

да призная, че дядо ме е научил да стрелям пет години след приключването на тази война, а после, след още пет години, съм се учил да боравя с подобно оръжие като кадет и че през всички бъдещи векове постоянно ми се е налагало да се занимавам с това от време на време).

Тук вече се говори, че съм служил във Френския чуждестранен легион — този корпус на един от съюзниците ни се състои от главорези и крадци, от избягали престъпници, прочули се с побойническите си подвизи — а после съм дезертирал и съм се записал в американската армия под друго име. Налага ми се да възразявам; аз се мръщя, когато някой прекалява с намеците си, но понякога „по погрешка“ отдавам чест с длан, обърната напред, и заради тези френски маниери всички са убедени в приписвания ми произход. Познанията ми по френски в много отношения обусловиха възхода в кариерата ми от изпълняващ длъжността ефрейтор до чин ефрейтор, с последващо представяне за производство в сержантска длъжност. В лагера има френски и британски офицери и сержанти, които ни обучават на окопна война. Всички французи говорят английски, но канзаските и мисурийските селяндури ги разбират с мъка. И в този момент започва да им посредничи някой си Лазарус. Така че двамата с френския сержант правим общо един добър инструктор.

Щях да съм добър и без този французин — ако можех да уча на всичко, което знам. Но аз обучавам новобранците на онова, на което е редно. Методите на ръкопашния бой остават непроменени във всички времена, променя се само наименованието, но не и главното правило: започни да се биеш пръв, действай светкавично и по най-нечестния начин.

Да вземем боя с щикове. Щикът е нож, прикрепен към цевта на оръжието, и се предполага, че през 1917 година боравенето с щика е отработено до съвършенство. Да, ама не. Според тукашните устави щикът е предназначен за отбрана, а не за нападение. Обаче една

светкавична контраатака с щикове може да втрещи противника, който дори не е чувал за нещо подобно. Съществуват и други похвати... През XXVI век по григорианския календар е избухнала — или ще избухне — война, в която боят с щик ще се превърне в изкуство... (Пряко волята си взех участие в нея.) Една сутрин на плаца спечелих облог, че съм способен да се справя първо със сержанта инструктор от редовната американска армия, после с един британец, а след него и с французин.

Дали получих разрешение да преподавам онова, което демонстрирах? Не. По-точно: не, не и не, по дяволите! Моето умение е неуставно и престараването насмалко не ми коства длъжността. Затова се върнах към занятията съгласно догмите на „свещените“ устава и нареждания. Впрочем книжлето, което се използва в Питсбърг, където служи моят баща и вашият прародител, не е никак лошо. Но няма да ми се даде възможност да науча моите момчета на други хватки. И не бих искал да видя как някой от тези розовобузести и храбри хлапаци се бие с някой наемник от XXVI век, чиято цел е да оцелее, дори с цената на противниковия живот.

Тези хлапетии са способни да спечелят войната, нещо повече — те ще го сторят и вече са го сторили, погледнато от онова време, в което се намирате вие. Но мнозина от тях ще загинат. И смъртта им ще е безсмислена.

Аз обичам тези момчета. Всички до един са млади, нахъсани и напират да влязат в бой, за да докажат, че един американец струва колкото шест германци. (Грешка. Добре би било един американец да надвие един германец. Защото германците са печени и не може и дума да става да проявят благородство в битката. И тези неопитни младоци ще бъдат принудени да се бият и да умират, докато германците не се предадат.) А те са толкова млади! Лаз и Лор, повечето от момчетата са по-млади от вас, а някои са доста по-млади. Не знам дали мнозина от тях са се изкарали на повече години, отколкото са в действителност, но има такива, които още дори не се бръснат. Понякога нощем се чува как

някой плаче от мъка по майка си. Обаче на другия ден този същият някой ще прояви голям хъс и усърдие. Сред момчетата няма дезертьори — те просто изгарят от нетърпение да се сражават.

Опитвам се да забравя, че тази война е безполезна.

Това е въпрос на перспектива. Веднъж, когато Минерва още изпълняваше задълженията на компютър, тя ми доказа, че всичките „тук и сега“ са еквивалентни, а за истинско може да се смята само онова, в което се намираш в момента. Истинското ми „тук и сега“ (където щях да съм си и до ден-днешен, ако не бяха дивите гъски) — е вкъщи, на Терциус, а нещастните паленца от настоящото „тук и сега“ отдавна са загинали и са изядени от червеите; и тази война, и ужасяващият ѝ изход са се превърнали в древна история, нямаща никакво отношение към мен.

Въпреки това обаче аз съм тук и всичко се случва тъкмо в настоящето, трудно ми е да се усъмня в ставащото. Сега ми е трудно да пиша и да изпращам писма. Джъстин, ти ме молеше за подробни отчети направо от мястото на събитията, за да знаеш всичко, което правя, за да добавиш по този начин нови истории към онзи сборник от измишльотини, който редактираш. Фоторедукцията и гравирването сега са ми недостъпни. Понякога ми позволяват за малко да напусна лагера, но денят ми стига само за да стигна до най-близкия голям град. Това е Топика (около сто и шейсет километра за отиване и връщане), но отпуската винаги се пада в неделя, когато нищо не работи, затова нямах възможност да се възползвам от услугите на лабораторията на Топика, даже тя да притежава нужното ми оборудване, нещо, в което дълбоко се съмнявам. Бих могъл да оставям писмата в абонаментната кутия, защото е без значение кога те ще попаднат сред забавената кореспонденция — но в неделя банките също са затворени. Ето защо мога да си позволя само писма, написани на ръка, но не и прекалено дълги и обемисти, защото е трудно и сдобиването с плик; оставам си само с надеждата, че

хартията и мастилото няма да пострадат много за толкова векове.

Започнах да пиша дневник, където избягвам да споменавам за Терциус и за всичко останало (подобен ръкопис би могъл да ми осигури място в лудницата) — той представлява само изброяване на събитията. Когато го довърша, ще го изпратя на стария Айра Джонсън, който ще запази тетрадката, а когато войната свърши и аз се сдобия с нужното свободно време и възможността да се усамотявам, тогава ще напиша към него нещо като обстоен коментар, а освен това ще миниатюризирам и стабилизирам дългото послание. Странни проблеми измъчват един историограф, предприел пътешествие във времето. Само уелтъновото кубче би ми позволило да запиша всичко, което мога да кажа за цели десет години. Впрочем не бих могъл да го използвам, защото технологията още не е разработена.

Между другото... Ищар, ти наистина ли си сложила в корема ми записващо устройство? Много мило от твоя страна, скъпа, но понякога проявяваш прекомерна изобретателност... Наистина имам нещо в стомаха. Въпросният предмет не ме притеснява, но лекарят, който ме изследва на повиквателния пункт, го забеляза веднага. Той не си направи труда да проверява какво е, но на мен ми се наложи сам да се изследвам. Наистина напипах имплантант в стомаха си. Сигурно е един от изкуствените органи, за които вие, подмладителите, не обичате да разказвате на „дечицата“ си, и подозирам, че ще открия там само едно уелтъново кубче със закачено за него „ухо“ и десетгодишен енергиен запас. Размерите съвпадат.

Как така не ме попита, скъпа, преди да пъхнеш микрофона в тумбака ми? Изобщо не е вярно, че отговарям с „не“ на учтивите молби — тази лъжа се разпространява от Лаз и Лор. В краен случай Джъстин можеше да се обърне към мен чрез Тамара, защото на нея никой не може да ѝ откаже. Ала Джъстин тепърва ще ми плати за това — ще му се наложи десет години да изслушва куркането на червата ми.

Обаче Атина ще филтрира всички странични шумове и ще му предостави датирана и индексирана разпечатка. Това е несправедливо, да не говорим, че по този начин се нарушава правото ми на усамотение. Нима с нещо съм те засегнал, Атина? Моля те, миличка, направи така, че Джъстин да си плати за този номер.

Откакто съм постъпил в армията, още не съм видял никого от родното ми семейство. Но веднага щом ми дадат отпуска, ще отскоча до Канзас Сити. Сегашният ми статут на герой ми предоставя някои привилегии, които не се полагат на един цивилен ерген: във военно време моралът отслабва и аз ще мога да прекарам известно време със семейството си. Те са много добри с мен: почти всеки ден получавам писмо, а всяка седмица — пай или бисквити. Колкото и да е жалко трябва да гощавам и останалите. А писмата ги чета и препрочитам.

Би ми се искало да получавам толкова лесно и писмата от семейството ми на Терциус. Повтарям основното съобщение: срещата е определена за 2 август 1926 година, 10 земни години след кацането. Последната цифра е 6, а не 9.

С обич,
ефрейтор Тед (старчето приятелче) Бронсън

Драги мистър Джонсън!

Поздрави на вас и на цялото ви семейство — Нанси, Керъл, Брайън, Джордж, Мери, Уди, Дики, мъничката Етел и мисис Смит. Нямам думи да опиша колко ме трогнахте с това, че приехте сирачето в семейство Смит, още повече че и капитан Смит е съгласен да го сторите. За мен вие станяхте моето семейство от онази щастлива и тъжна нощ, когато ме изпратихте на война с цял куп подаръци, добри пожелания и практически съвети — тогава скрих от всички ви сълзите си. Мисис Смит ме уведоми, че нейният съпруг, капитан Смит, се е съгласил да ме приеме в семейството —

какво пък, очите ми са насълзени отново, а един военен не бива да показва подобна слабост. Не съм навестявал капитан Смит. Схванах намека във вашето писмо, но нямам нужда да го правя: достатъчно дълго служа, за да съм наясно, че подобна постъпка не подхожда на един доброволец. Не се и съмнявам, че капитанът няма да ме търси по същата причина; на вас няма да ви обяснявам нищо, защото вие сте служили по-дълго от нас двамата с капитана. От страна на мисис Смит това е било крайно любезно, но вие можете да ѝ обясните, че положението не ми позволява да се обръщам към капитана. И тя не е трябвало да моли съпруга си да общува с човек с по-низш чин.

Ако не успеете да я убедите в това (което е възможно, та нали армията е един особен свят), кажете ѝ, че лагерът Фанстън е голям и няма никакъв транспорт, освен човек да се придвижва пеша. Не може да го обиколиш за един час, дори да свалиш ботушите; добавете и 55 минути за разговор с капитана, ако успея да го открия. Вие знаете, че животът тук е подчинен на строг ред — изпращам ви разписанието. Покажете ѝ го, нека се убеди, че просто нямам време, защото по цял ден съм зает. Но аз ценя грижата ѝ за мен. Моля ви, предайте на Керъл сърдечната ми благодарност за шоколадовите пасти. Също толкова вкусни са, като сладкишите на майка ѝ — а това е най-високата похвала, която ми е известна. Те моментално изчезнаха, при това не само в моя празен стомах, защото другарите ми тук са страшни лакомници. Ако тя иска да се омъжи за ненаситно лаком канзаски момък, има тука един, който е готов да се ожени за нея само заради пастите. Сега вече не сме мексиканска пожарникарска бригада, както писах преди. Вместо кюнци за печки получихме истински окопни мортири, дървените оръжия изчезнаха и дори най-зелените новаци, едвам научили се да завиват наляво-надясно и да спират горе-долу едновременно, получават винтовки „Спрингфийлд“.

Но, както и преди, се налага да бъдат обучавани да боравят с винтовките „по книга“.

Новобранците обобщено ги деля на два типа: хлапаци, които нито веднъж в живота си не са стреляли с винтовка, и синковци, които твърдят, че татенцето им ги било пращало в гората с един-единствен патрон, за да осигурят „закуската“. Предпочитам първите, макар че тези момчета са страхливи и се налага да бъдат и превъзпитавани. Но те не са наизустили грешките и аз мога да ги науча на всичко, на което са ме учили инструкторите от редовната армия — трите нашивки на ръкава ми удостоверяват правата ми да бъда техен наставник.

Но един селски момък, който е убеден, че и така знае всичко — а понякога той наистина стреля много добре, — няма да ме слуша. И е почти невъзможно да го убедя, че не бива да прави всичко, както е свикнал, а както е редно в армията и че той трябва да се обучи наново.

Понякога тези всезнайковци така се палят, че са готови веднага да встъпят в бой — но не с някой Ханс, а с мен. Обикновено не са наясно, че съм инструктор и по ръкопашен бой. Наложил ми се да укротя двамина такива активисти зад нужника. Не се боксирах с тях, за да не излагам прекрасния си нос на опасността да пострада от юмруците на тези пикльовци. Вместо това предпочетох бой без никакви правила. Досега никой тук не е успявал да издържи повече от две секунди срещу мен, но аз се постарях да не им причинявам нищо лошо.

Обещах да ви разкажа къде и кога съм се учил на джиу-джицу.

Но това е дълга и от време на време недотам красива история, която не е за в писмо. По-добре изчакайте, всеки момент ще ми дадат отпуска и аз ще си дойда в Канзас Сити.

Вече три месеца няма желаещи да се бият с мен. Един от сержантите инструктори ми подшушна, че новобранците ме наричат „палач“. Не се възмутих, тъй като предприетите от мен мерки осигуряват мир и спокойствие.

В лагера ни има само две разновидности на времето: или жега и прахоляк, или кал и студ. Чувал съм, че така се случва и във Франция; томитата^[1] уверяват, че най-много от всичко на тази война се страхуват да не се нагълтат с френска кал. Намиращите се сред нас пуалюта^[2] не спорят с тях и само добавят, че когато вали дъжд, се стреля по-трудно.

Но колкото и да е лошо времето във Франция, всеки се стреми да попадне там и втората любима тема на нашите разговори се върти около въпроса — кога? (На един стар войник няма нужда да му се казва коя е първата.) Слуховете за качването на корабите се сменят непрекъснато и винаги се оказват лъжливи.

Но аз започвам да се чудя. Нима ще ми се наложи да стърча тук месеци наред, докато някъде се води война? Какво ще кажа на децата си? Къде беше по време на голямата война, татенце? Във Фанстън, Били. А в коя част на Франция се намира това, татенце? Близко до Топика, Били. Млъквай и яж овесената каша! Ще се наложи да си сменя фамилията.

Писва ти, нали ме разбирате, да обясняваш на поредната група как се поставя оръжието и се държи лопатата. Толкова окопи изровихме в тая прерия, колкото е пътят до Луната; аз знам четири начина за копаене на окопи: френски, британски и американски плюс този, който използва отрядът на новобранците, когато се рушат стените. После те задължително се интересуват защо им е изтрябвало това, след като веднага щом се озовем там, генерал Пършинг незабавно ще прекрати клечането в окопите и ще накара Ханс да търти да бяга. Може и да са прави. Но аз съм длъжен да ги науча на онова, което е заповядано. И ще ги уча, сигурно, докато не побелея. Радвам се да чуя, че служите в седми полк — знам колко е важно това за вас. Но моля ви не принизявайте вашия седми мисурийски, като го наричате домашна гвардия. Ако някой не свали Хинденбург, може би ще се нагледате до насита на войната.

Но честно казано се надявам, че вас ще ви подмине... Предполагам, че капитан Смит също ще се съгласи с аргументите ми. Някой трябва да наглежда къщата. Имам предвид къщата на булевард „Бентъни“. Брайън-младши още не е пораснал достатъчно, за да оглави семейството и безусловно капитан Смит би се безпокоил, ако вие не сте у дома.

Но аз напълно разбирам чувствата ви. Казвали са ми, че сержантът инструктор може да се отърве от своята работа само когато сваля нашивките. Дали няма да ме осъдите, ако ми се наложи да проявя, да речем, разсеяност, за да стана отново ефрейтор, а после да се постарая да изгубя и шевроните? Предполагам, че по този начин по-бързо ще се озова във влака, пътуващ на изток.

Недейте да четете последния абзац на домочадието. Вие, почитаеми мистър Смит, безусловно ще съумеете да откриете подходящия начин.

Изпращам най-сърдечен поздрав на вас и на мисис Смит.

С любов към всички деца,
Тед Бронсън „Смит“
(С благодарност за осиновяването)

— Влезте!

— Капитан Смит, сержант Бронсън пристига по ваша заповед!

(Не те познах, татко. Впрочем, ти изглеждаш също като преди. Може би по-млад.)

— Свободно, сержант. Затворете вратата и седайте.

— Да, сър.

Озадаченият Лазарус се подчини. Той не само не очакваше, че капитан Смит ще пожелае да го види, но гледаше и да не иска отпуски, за да не ходи до Канзас Сити по две причини: първо, през тази седмица там можеше да се засече с баща си, а второ, баща му можеше да не дойде за уикенда. Лазарус не знаеше коя ситуация е по-лошата, затова предпочиташе да избегне и двете. И когато дойдоха да го вземат с

мотоциклет с кош, изпратен от капитан Смит, осъзна, че става дума за капитан Брайън Смит, едва когато се качи на возилото.

— Сержант, тъстът много ми е говорил за вас. И жена ми също.

Нямаше какво да се каже в отговор, затова Лазарус кротко мълчеше.

Капитан Смит продължи:

— Не се смущавайте, сержант. Хайде да си поговорим по мъжки. Семейството ми, така да се каже, ви е осиновило и аз от сърце одобрявам това. Работата е там, че нещо подобно предприемат и военните министерства чрез Червения кръст, Асоциацията на християнската младеж и църквата; тази програма си поставя за цел всеки човек с военна униформа задължително да получава писма от къщи. Нека за известно време те „осинови“ някое семейство. Пиши им, не забравяй да го правиш. И те също нека пишат писма на войника, нека му честитят рождения ден и му пращат малки подаръци. Какво мислите по въпроса?!

— Не звучи зле, сър. Това, което направи за мен семейството ви, капитане, чудесно се отразява на бойния ми дух.

— Радвам се да го чуя. А как бихте организирали подобна програма вие? Говорете, не се притеснявайте да изкажете собственото си мнение.

(Дай ми бюро — и аз незабавно ще направя кариера, татко!)

— Този проблем се разпада на две, не — на три части. Двете се отнасят към подготовката, а едната — към изпълнението. Първо, трябва да бъдат открити тези воители, второ, едновременно с това да се регистрират семействата, които желаят да им помагат. Трето, необходимо е да се уреди запознанството им. Първата задача може да бъде изпълнена от сержантите (това направо страшно ще им хареса — но нека бачкат).

Ще им се наложи да контролират дали ротният писар е проверявал кореспонденцията по регистъра на ротата. Процесът може да се ускори, но не си струва да се задържа пощата. Проверката не бива да се поверява на взводните; няма да им хареса тази задача, те ще се отнесат небрежно към нея. Всичко трябва да се направи там, където сортират пощата. — Лазарус се позамисли. — Но за да сработи всичко, нека капитанът ме прощава, командващият трябва да изиска чрез адютанта от всеки командир на рота, ескадрон или батарея отчет колко

писма всеки от подчинените му е получил и написал през седмицата. *(Ах, проклетата намеса в личния живот и умножаването на количеството хартии, в които тъне армията! Онези, които тъгуват за дома си, имат личен живот, но те и без това получават писма. Самотниците нямат нужда от писма, а от жени и уиски. А тая котешка пикня, дете в тоя „сух“ щат ни я пробутват за уиски, ме превърна в заклет почитател на чая.)* Но всичко трябва да се изпълнява едновременно, капитане. Информацията трябва да влиза в отделна графа на седмичния отчет. Ротните командири и старшите сержанти ще си имат главоболия, ако цялата тая работа ще изисква прекалено много време — и командващият ще започне да получава отчети, съставени от ротните писари. Капитанът прекрасно го знае и без мен.

Бащата на Лазарус се подсмихна и заприлича на Теди Рузвелт.

— Сержант, вие току-що ме накарахте да се откажа от писмото, което бях подготвил за генерала. Аз се занимавам с планиране и обучение, така че никоя нова програма няма да увеличи канцеларската работа, ако това зависи само от мен. Вече се бях поизпотил, докато обмислях как да я сведа до минимум, и вие ми дадохте отличен съвет. Кажете, защо не откликнахте на предложението да се обучите за офицер? Впрочем, ако искате, недейте да казвате — това си е ваша работа.

(Каня се да излъжа, татко — нима мога да ти кажа без заобикалки, че на фронта взводният може да разчита да оцелее към двайсет минути, ако действа по устав, когато поеме командването на взвода. Войната е жестока!)

— Хайде да си представим, че аз ще се съглася, сър. Един месец ще мине, докато нещата бъдат утвърдени. Ще последват още три месеца в Бенинг, Ливънуърт или другаде, където ме пратят. Сетне връщане тук или изпращане някъде си: получавам новобранци. Прекарвам шест месеца с тях и поемаме с корабите. Там наново предстоят учения, доколкото знам. Общо всичко прави около година; войната свършва, а аз така и не съм воювал.

— Хмм... може и да сте прав. Вие искате да заминете за Франция, така ли?

— Да, сър! *(Пази, Боже!)*

— Миналата неделя в Канзас Сити тъстът ми каза, че точно така ще ми отговорите. Но сегашното ви положение, сержант, би могло да ви разочарова, ако не бяха нашивките ви. Ние имаме тук учебна база и наблюдаваме всеки инструктор. Неспособните ги изпращаме на фронта, но се вкопчваме с желязна хватка и не пускаме кадърните. Впрочем има и изключения... — Бащата на Лазарус се усмихна отново. — „Помолиха“ ни — това е учтивият еквивалент на заповедта — да излъчим няколко най-добри инструктори за бойната подготовка в тила на войските ни във Франция. Известна ми е вашата квалификация и откакто бях уведомен от тъста ми за вашето съществуване, винаги съм се интересувал какви са отзивите за вас в седмичните отчети. Проявили сте учудващ професионализъм за човек, който не е служил в армията. Не смятам за недостатък леката лична недисциплинираност. Абсолютно дисциплинираният войник е същото като казармения войник. Est-ce que vous parlez la langue française?

— Oui, mon capitaine.

— Eh, bien! Dâut-être vous avez enrôlé autrefois en la Légion Etrangère, n'est-ce pas?

— Pardon, mon capitaine? Je ne comprends pas.^[3]

— Аз също ще престана да разбирам, ако кажем още три думи на френски. Но аз го уча, защото разчитам да се преместя във Франция от това забутано местенце, така че забравете за въпроса ми, Бронсън. Дали съществува вероятност френските власти да се заинтересуват от вас? Все ми е едно с какво сте се занимавали в миналото, на военното министерство — също. Но ние сме длъжни да защитаваме своите хора.

Лазарус леко се забави с отговора. (*Татко недвусмислено намеква, че ме смята за дезертьор от Чуждестранния легион или за беглец от Дяволския остров, или за още някой от този род, така че възнамерява да ме брани от френските власти.*)

— Няма такава вероятност, сър.

— Радвам се да го чуя. Тука приказваха за това и онова... Татенцето Джонсън нищо не може да опровергае или да потвърди. Между другото... Изправете се за малко. А сега се обърнете наляво, моля. Интересува ме лицето ви. Сега съм напълно убеден, Бронсън. Не помня чичото на моята съпруга, но съм абсолютно сигурен, че сте роднина на моя тъст, и неговата теория безспорно е правдоподобна. Това ни прави до известна степен роднини. След като свърши войната,

ние може би ще успеем да изясним всичко. Но чух, че децата ми ви наричат чичо Тед. Това ме устройва напълно — май и вас също ви устройва?

— Аз нямам възражения, сър. В моето положение е хубаво да имам семейство.

— Така си и мислех. Още нещо (ще забравите какво съм ви казал още щом излезете оттук): предполагам, че от нашивките ви ще има нужда в един от близките дни. Веднага щом ви дадат отпуската, за която не сте молил. И когато това се случи, гледайте да няма никакви истории. Разбрахте ли?

— Да, капитане.

— Бих искал да съм заедно с вас — би се харесало на стария Джонсън. Но не мога да разчитам на това. И моля ви помнете: аз нищо не съм ви казвал.

— Капитане, аз вече забравих за всичко. (*Татенцето ми реши, че по този начин ми прави някаква услуга.*) Благодаря ви, сър!

— Няма за какво. Свободен сте.

[1] Томита — прозвище на английските войници по време на Първата световна война. — *Бел.прев.* ↑

[2] Пуалюта — прозвище на френските войници по време на Първата световна война. — *Бел.прев.* ↑

[3] — Добре ли говорите френски?

— Съвсем добре, капитане.

— Хубаво! Служили сте в Чуждестранния легион, нали така?

— Извинете, капитане, не ви разбирам, (фр.) — *Бел.прев.* ↑

DA CAPO VII

Щабният сержант Тиъдър Бронсън откри, че Канзас Сити се е променил: навред се мяркаха мундири, плакати. От стените втрещено го гледаше чичо Сам: „*Ти* ми трябваш в армията на Съединените щати“. Сестра от Червения кръст подкрепяше ранен на носилка, сякаш той бе невръстно дете, а надписът гласеше: „ДАЙ“. Зад прозореца на ресторанта се мъдреше табелка: „Спазваме дните на постите: никакъв хляб и месо, никакви сладкиши“. Зад много прозорци се виждаха знаменца, знак, че някой от този дом е постъпил на военна служба. На едно имаше цели пет звезди, на някои от знаменцата звездите бяха златни.

Движението беше станало по-оживено от преди: препълнени автобуси, множество униформени пътници... Сякаш не само Фенстън, но и всички разположени недалеч лагери и укрепления накуп са се преселили в града. Разбира се, не беше така, но влакът, в който Лазарус бе прекарал в дрямка почти цялата нощ, беше толкова претъпкан с военни, че мисълта се беше родила сама по себе си в мозъка му.

Влакът бе толкова мръсен, сякаш с него бяха превозвали добитък, и едва се влачеше. Мине се не мине време, даваше път на разни товарни композиции, а веднъж покрай него профуча военен ешелон. Лазарус пристигна в Канзас Сити по пладне. По време на пътуването успя да се изпоцапа, а бе излязъл от лагера чист и спретнат. Но си носеше старата опърпана пътна чанта и преди посещението си у семейството, което, така да се каже, го бе осиновило, Лазарус реши да

се вкара в ред. Когато излезе на площада пред гарата, той размаха петдоларова банкнота, за да хване такси. Една от колите спря, обаче след като чу накъде се е запътил Лазарус, шофьорът каза, че ще вземе още трима пътници, за да ги закара в същата южна посока. Таксито беше форд, същият модел като неговия автомобил, но в много по-окаяно състояние. Стъклената преграда, отделяща пътниците от шофьора и превръщаща колата в лимузина, беше махната, а съгъваемият покрив над задните седалки май бе заклещен и нямаше мърдане. В колата се побраха петима, барабар с багажа на коленете.

— Вие сте пръв, сержанте — рече таксиджията. — Къде да ви карам?

Лазарус заяви, че се нуждае от хотелска стая — някъде на юг, близо до Трийсет и първа.

— Вие сте оптимист, защото сега в града трудно се намира стая, но ще опитаме. Но дали да не закараме отначало тези господа?

Накрая се озоваха на ъгъла на 31-ва улица. „Временно и постоянно, всички стаи и апартаменти имат баня с вана“ — гласеше надписът на една от сградите.

— Прекалено скъпо е — рече шофьорът, — и ако тук не стане, ще потърсим в града. Не, скрийте парите, първо да видим дали ще ви вземат. Ще потегляте с корабите, така ли?

— Да, така казват.

— Тогава ми дължите долар. Не вземам бакшиш от такива като вас, момчето ми е вече там. Ще отида да си поприказвам с администратора.

След десет минути Лазарус за пръв път след 6 април 1917 година блаженстваше във ваната. А после спа три часа. Когато вътрешният будилник го събуди, той се преоблече в чисти дрехи и се нагласи с най-хубавия си мундир (той лично бе преправил панталона, за да му стои по-добре). А после слезе във фоайето и се обади „у дома“.

Керъл взе слушалката.

— Ау! — изпищя тя. — Мамо, това е чичо Тед!

Плътният глас на Морийн Смит каза:

— Къде сте, сержант Тиъдър? Брайън-младши иска да ви докара у дома.

— Благодарете му, моля, от мое име, мисис Смит, но аз съм отседнал в хотела на ъгъла на 31-ва, близо до спирката, и ще дойда у

вас, преди той да стигне тук — разбира се, ако ще се радвате да ме видите.

— Как така — ако ще се радваме? Какво си позволява новият ни роднина? Защо отседнахте в хотел, когато трябваше да дойдете право тук? Брайън, тоест съпругът ми... капитанът, ни нареди да ви очакваме, защото ще отседнете у нас. Нима той не ви е казал?

— Госпожо, аз съм се срещал с капитана само веднъж — преди три седмици. И доколкото знам, не му е известно, че съм в отпуска. — Лазарус помълча и допълни: — Не искам да ви притеснявам.

— Глупости, сержант Тиъдър. Да не съм ви чула повече! В началото на войната преустроихме слугинската стая на първия етаж, където аз шиех, а вие играехте шах с Удроу, направихме я стая за гости, за да може капитанът да довежда за уикенда някой от колегите си офицери. Нима ще трябва да кажа на мъжа си, че вие сте се отказали да пренощувате там?

(Морийн, любов моя, не пускай котарака толкова близо до канарчето! Аз просто не ще мога да заспя; ще лежа и ще си те представям горе, заобиколена от децата и Дядката.)

— Много благородно от ваша страна, госпожо капитанша. Ще съм щастлив да живея в шивашкото ви ателие.

— Така е по-добре, сержант. Започвах да си мисля, че мама ще трябва да напляска един непослушник.

Брайън-младши чакаше на паркинга до булевард „Бентън“. Керъл и Мери седяха на задната седалка, Джордж, който изпълняваше задълженията на лакей, взе от Лазарус пътната чанта и пое всички грижи за госта.

— А чичо Тед е толкова хубавичък! — изписка Мери.

— Симпатичен, Мери — поправи я Керъл. — Войниците трябва да са симпатични и бодри, а не хубавички. Нали, чичо Тед?

Лазарус вдигна по-малката от сестрите под мишниците, целуна я по бузата и я сложи на седалката.

— Общо взето имаш право, Керъл, но на мен ми е приятно да съм хубавичък, ако това доставя радост на Мери. Вие тук сте цял отбор. Отзад ли да седна?

— Седнете при момичетата — нареди Брайън-младши. — Но първо погледнете тук. Виждате ли как съм я стегнал? Супер е, нали?

Лазарус огледа колата. Наистина, видът ѝ бе по-добър от преди. Излъскана бе до последния чарк и блестеше, че и бе оборудвана с разни нови джаджи: красива капачка на радиатора, гумени калъфи на седалките, отзад бе закрепена резервна гума с патентована кожена калъфка, а вътре се кипреше закачалка с грижливо закачена на нея престилка. И накрая имаше още едно нововъведение: към стъклото бе прикрепена вазичка с една-единствена роза.

— И двигателят ли е в такова чудесно състояние?

Джордж отвори кожуха на мотора. Лазарус погледна и одобрително кимна.

— И с бели ръкавици да пипаш, пак няма да ги изцапаш.

— Ъхъ. Дядо ме проверява точно така — уведоми го Брайън. — Той казва, че ако не се грижим за автомобила, няма да го ползваме.

— Прекрасно се грижете за колата.

Лазарус пристигна пред къщата като крал, седнал между двете сестри, които бе прегърнал през раменете. Дядката стоеше пред вратата и когато зърна Лазарус веднага заслиза по стъпалата и тръгна насреща му. Лазарус, бе принуден незабавно да коригира образа на дядо си, запечатан в паметта му: с униформа старият войник изглеждаше с цял фут по-висок и беше изправен като шомпол, на гърдите си имаше лента, на ръкавите — нашивки, гетите бяха безукорно намотани, униформената шапка по чудо се крепеше на тила.

Докато Лазарус помагаше на Керъл да слезе от колата, Мери изтича в къщата.

Старецът направи пауза и отдаде чест на Лазарус.

— Добре дошъл във вашия дом, сержант.

Лазарус козирува в отговор.

— Благодаря ви, сержант, много се радвам да ви видя. А вие никога не сте споменавали, че сте били интендант, мистър Джонсън.

— Нали все някой трябва да брои чорапите. Съгласих се да приема...

Краят на фразата бе заглушен от крясъците на Уди:

— Привет, чичо сержант! Сега вече ще играем на шах!

— Задължително — съгласи се Лазарус.

Вниманието му бе привлечено едновременно от мисис Смит, изникнала в отвора на вратата, и от знаменцето на прозореца на гостната. Върху него имаше три звезди... Старецът покани Лазарус в къщата и каза, че до вечерта ще отсъства по служба, така че ще се наложи да обядват рано. Нанси го целуна, без да попита дори с поглед майка си за разрешение. После Лазарус целуна Дики и мъничката Етел, която вече щрапаше сама. Накрая Морийн протегна на Лазарус фината си ръка и докосна с устни бузата му.

— Сержант Тиъдър... колко е хубаво, че отново сте у дома.

Вечерята беше шумна и весела като цирково представление. Начело на трапезата се бе настанил Дядката, който заместваше зетя си. В другия край на масата се разпореждаше дъщеря му. След като Лазарус ѝ кавалерства да седне и зае почетното място от дясната ѝ страна, тя повече не стана и всичко необходимо се правеше от трите ѝ големи дъщери. Етел седеше на високо столче отляво на майка си, като Джордж имаше грижата за нея и Лазарус научи, че задължение на петимата най-големи е да се редуват да я гледат.

За военно време трапезата беше богата. Вместо пшеничен имаше царевичен хляб — горещ и златист; в този ден не се полагаше да се яде пшеничен. Най-строгата дисциплина, въведена от Нанси и Брайън-младши, изискваше всяка хапка да се предъвква с мисълта за гладните белгийци. На Лазарус не му беше до ядене: той се стараеше едновременно да прави комплименти на готвачите (и на тримата) и да отговаря на всички, които се обръщаха към него. Почти неизпълнима задача, защото Брайън и Джордж му разпращаха как всички заедно са ходили да събират кестени и прасковени костилки и колко им се е наложило да съберат, за да получат като награда противогаз, Мери пък се хвалеше, че се е научила да плете — почти като Джордж и без да пропуска бримки! А колко много квадратчета отиват за едно одеяло! Дядката се опитваше да говори с Лазарус по работа.

Като че ли само Морийн Смит смяташе, че не е задължително да се разговаря. Тя се усмихваше и изглеждаше щастлива, но на Лазарус му се струваше, че под външната сдържаност се крие тревога, вечната мъка на Пенелопа. *(За мене ли, скъпа? Не, разбира се, не. Бих могъл да ти кажа, че татко ще се върне у дома без нито една драскотина —*

но как да те накарам да повярваш, че говоря истината? Ще ти се наложи да преживееш раздялата като онази същата Пенелопа. Прости ми, любов моя.)

— Извинявай, Керъл... не те чух добре.

— Говорех за това колко е ужасно, че ще ви се наложи да се връщате толкова скоро! И веднага да потеглите за там.

— За военно време отпуската ми е достатъчно дълга, Керъл, но страшно много време отива за отиването и връщането. Аз не съм от тези, на които се полагат привилегии. Но едва ли ще ми се наложи веднага да потегля с корабите.

Насядалите край масата се умълчаха, по-големите момчета се спогледаха. Мълчанието бе нарушено от тактичния Айра Джонсън:

— Сержант, децата знаят какво означава отпуската в средата на седмицата. Но те мълчат, тъй като са наясно с дисциплината. Зет ми реши — и аз смятам, че това е правилно — да не крие от тях подобни тънкости.

— Дядо, а когато татко е в отпуски, на него не му се налага да се връща на другия ден. Не е честно.

— Това е така — обясни опитният Брайън-младши, — понеже татко обикновено идва с капитан Бозел с големия стар „Мармън-6“, затова те губят по-малко време за път. Щабен сержант чичо Тед, аз мога да ви закарам право в лагера. Тогава утре можете да останете у нас до вечерта.

— Благодаря ти, Брайън, но аз не мисля, че така ще е по-добре. Ако се кача на сутрешния експрес, ще пристигна в лагера привечер, дори влакът да закъснее, така че не ми се рискува.

— Съгласен съм със сержант Бронсън — допълни Дядката. — Така ще е по-добре, Тед не бива да закъснява. Но стана време и аз да потеглям. Разрешаваш ли, дъще?

— Разбира се, татко.

— Мога ли да ви закарам, сержант Джонсън? Къде отивате?

— Отивам в оръжейния склад. Не, Тед, мен ще ме закара капитанът. Той ме хвърля и до нас. Двамата с него отиваме рано и се заседаваме до късно. Уф! А защо да не разходиш с колата Морийн? Тя вече цяла седмица не е излизала и според мен дори е пребледняла.

— Мисис Смит? Това е голяма чест за мен.

— Ние всички също ще отидем на разходка!

— Стига, Джордж! — сръза го дядо му. — Искам майка ви да си отпочине за един час от вас и от крясъците ви.

— Сержант Тед ми обеща да играем шах!

— Чух това, Уди. Но не ставаше въпрос за днес. Утре също е ден.

— Освен това той ми обеща да ме закара в лунапарка. И то много отдавна, обаче така и не ме заведе.

— Извинявай, Уди — каза Лазарус, — но войната започна, преди да открият парка. Може би ще трябва да изчакаме да свърши войната.

— Ама ти нали обеща...

— Удроу! — строго каза майка му. — Престани! Не ти, а сержант Тиъдър е получил отпуски.

— Я се стегни — допълни дядо му, — да не изядеш пердаха. Нанси, днес ти си дежурната по домакинството, скъпа...

— Но... — започна девойката и замълча.

— Татко, приятелят на Нанси днес празнува рождения си ден, защото няма търпение да отиде във войската. Мисля, че ти казах. Младежта устройва вечеринка за него.

— А, да... забравих. Прекрасен момък, Тед, ти ще го харесаш. Тогава Нанси е свободна, значи е твой ред, а, Керъл?

— Ние с Керъл ще свършим всичко — намеси се Брайън. — Нали, Керъл? Аз ще измия чиниите, Мери ще ги избърше, Джордж ще ги прибере. Лягане по режим, важните телефони са написани на дъската — всички заповеди са ясни.

— Значи съм свободна, така ли? — попита Нанси. — Щабен сержант Тед, нали *ще останете* до утре?

Лазарус закара с колата Дядката при неговия капитан, а когато се върна, Морийн вече се беше качила горе и Лазарус се възползва от случая, за да вземе вана. А след петнайсет минути той вече кавалерстваше на мисис Смит да се настани на предната седалка на колата; леко му се виеше свят от невероятното ухание на тялото ѝ. Нима тя също бе успяла да се изкъпе за тези броени минути? Може би... Във всеки случай се беше преоблякла. Странна военна мода... Докато неговата дама се качваше в колата, Лазарус забеляза не само стройния глезен, но зърна и прасеца — съвсем малка негова част. Гледката му направи такова впечатление, че той дори се изплаши.

Колко ли време ще се задържи тази мода! Докато въртеше манивелата, за да задейства мотора, Лазарус направи опит да се отвлече с тази мисъл. Значи, корсетите бяха изчезнали веднага след войната, полите веднага започнаха да стават все по-къси и по-къси... Бурните двайсети години — векът на джаза. До края на столетието модата се променяше бавно, но постоянно в една и съща насока, все повече откривайки за мъжките погледи онова, което толкова им се искаше да видят. Но доколкото си спомняше, голотата на обществени места — даже на плажа — не беше станала нещо обичайно до края на века. През следващия век бе възтържествувало пуританството — ужасни времена.

Интересно какво би казала Морийн, ако се опита да ѝ разкаже за това?

Готово, можеха да тръгват. Лазарус се настани до Морийн.

— Къде бихте искали да отидем, мисис Смит?

— Ами на юг. На някое спокойно място.

— Добре.

Лазарус погледна към залязващото слънце и включи фаровете. После направи завой и потегли в желаната посока.

— Между другото, Тиъдър, когато сме само двамата, за теб не съм мисис Смит.

— Благодаря... Морийн.

По трийсет и девета, а после към Пасео? Или по булеварда към парка Суоуп? Ще ми позволи ли да я отведа толкова далеч? Ех, де да можеше да летим с Морийн по път, който няма край!

— Харесва ми, когато ме наричаш по име, Тиъдър. Помниш ли как закара децата на пикник малко преди началото на войната?

— При Синята река? Искаш ли идем там, Морийн?

— Да. Ако не помниш маршрута, мога да те упътвам.

— Ще го намерим.

— Не е задължително да отидем на същото място. Някъде, където няма хора, за да не ти се налага непрекъснато да се взираш в пътя.

(О, скъпа ми Морийн! Не бива да отиваме на усамотено място, за да не стане някоя беля. Стига ни прощалната целувка. А после кротко ще те закарам у дома по живо по здраво. Ти принадлежиш на този век, сладка моя! Стига ми само една целувка — и твоята обич и

уважение, не искам да си спомняш за мен със съжаление. Много отдавна съм решил всичко. И туй то, миличка.)

— Тук ли да завия?

— Да, Тиъдър, Брайън-младши казва, че благодарение на новия волан колата може да се кара с една ръка.

— Да, така е.

— Ами направи го. А с другата ръка... Достатъчно ли съм откровена или трябва да се изразя по-ясно... — Той плахо я прегърна през раменете. Тя взе ръката му и я придърпа надолу, към гърдите си. — Няма за кога да се стесняваш, скъпи. Не се страхувай да ме докосваш.

Стегната плът, кожа като коприна. От докосването зърното щръкна. Тя потрепери, притисна се към него, стисна ръката му и простена.

— Обичам те, Морийн — дрезгаво каза Лазарус.

Гласът ѝ едва се чуваше от шума на мотора.

— Ние се обикнахме още от онази нощ, когато се запознахме. Просто не можехме да си го признаем.

— Да. Аз не смеех да подхващам разговор за това.

— Но ти никога нямаше да ми кажеш нищо, Тиъдър. Затова ми се наложи да събера кураж и да заговоря първа. — Морийн помълча и допълни: — Ето го оня завой!

— Спомних си. Но тук ще трябва да държа волана и с *двете* ръце.

— Добре — тя пусна ръката му. — Но само докато не пристигнем. А там ще имам нужда и от двете ти ръце — и от цялото ти внимание.

— Да!

Той внимателно караше по тесния път между дърветата, който ги изведе на равна тревиста поляна. Направи кръг по поляната, отчасти за да завие, но най-вече за да се убеди, че са сами. За негова радост фаровете осветиха само трева и дървета. Добре! (*Дали? Скъпа, ти разбираш ли какво правиш?*) Лазарус изключи фаровете, спря двигателя и дръпна ръчната спирачка. Морийн падна в прегръдките му и устните им се сляха в дълга целувка. Известно време нямаша нужда от думи: устните и ръцете ѝ го поощряваха за по-нататъшни действия. Накрая тя блажено се усмихна и прошепна:

— Изненадан ли си? Но аз не мога да се сбогувам с моя воин по кюлотки. Оставих ги горе заедно с корсета. По-смело, скъпи, няма от какво да се страхуваш.

— Какво каза?

— Нима винаги трябва аз да решавам какво да се прави и какво да се казва? Бременна съм вече от седем седмици. Наистина.

— О... седалката е тясна — замислено каза той.

— Чувала съм, че младежите понякога свалят задната седалка и я оставят на земята. Или те е страх от бодли? Къде е куражът ти, мили мой? Войнът трябва да е решителен, както казва баща ми, а мъжът ми е съгласен с него... Тук има и килимче.

(Морийн, любов моя, вече не се съмнявам от кого съм наследил решителността и... похотливостта. От теб, скъпа.)

— Ако ме пуснеш, ще направя всичко както трябва. Не се страхувам нито от бодлите, нито от най-чаровната жена в моя живот. Просто не мога да повярвам във всичко, което се случва.

— Ще ти помогна! — Тя изскочи от колата, Лазарус стори същото, Морийн отвори задната врата и се втрещи. А после високо и радостно възкликна: — Удроу, негоднико! Сержант Тиъдър, погледнете кой дреме на задната седалка! — С тези думи тя постепенно започна да оправя дрехите си.

— Сержант Тед обеща да ме заведе в лунапарка!

— Ами ние точно там отивахме, миличък, и почти сме пристигнали. А сега кажи на мама — дали не е по-добре да те заведем у дома да си легнеш? Или вече си достатъчно голям, за да ходиш вечер в лунапарка?

— Да, приятелче — поде Лазарус. — Вкъщи ли отиваме, или в парка? *(Значи дядо те е научил и да лъжеш, Морийн? Или това е вродена дарба? Аз не просто те обичам — аз се възхищавам от теб. Пършинг би трябвало да те зачисли в щаба си.)* Той бързо закопча копченцата на гърба на роклята ѝ.

— В лунапарка!

— Тогава сядай отзад и моментално отиваме там.

— Искам да се возя отпред.

— Виж какво, приятелче, или се качваш отзад и отиваме в парка, или се връщаме у дома — и си лягаш. И тримата няма да се поберем на предната седалка.

— Ама Брайън го прави!

— Хайде да се прибираме вкъщи, мисис Смит. Щом Уди не вижда кой е зад волана, значи със сигурност много му се спи.

— Не, не е така! Всичко разбрах. Добре, качвам се на задната седалка и отиваме в парка.

— Мисис Смит?

— Какво пък, да потегляме за парка, сержант Тиъдър... Ако Удроу легне и се опита да заспи.

Уди побърза да легне, Лазарус седна зад волана и подкара колата.

— Трябва да се обадя по телефона.

— При завоя има аптека. Точно по пътя към лунапарка.

— Добре. Как мислиш, какво е чул?

— Май се събуди, когато отворих вратата. Но дори да не спеше, пак нищо не е разбрал. Не се притеснявай, Тиъдър. Кураж и отново кураж!

— От теб, Морийн, би излязъл чудесен войник, пък и генерал.

— Предпочитам да обичам войник. И той да ме обича. А сега би могъл отново да държиш волана с една ръка.

— Но нали има стъкло. Той ще забележи.

— Можеш да не ме прегръщаш, Тиъдър. Просто ме докосни. А аз ще седя и ще се преструвам, че нищо не се случва. Колко жалко, че нищо не успяхме да направим. — Тя леко се усмихна. — Глупаци сме, нали?

— Може би. Но на мен не ми е до смях. — Лазарус стисна бедрото ѝ. — И аз страшно съжалявам.

— Щом е така, усмихвай се, Тиъдър! — Тя повдигна полата си и притисна ръката му към оголеното си бедро. — Когато имаш толкова деца като мен не ти остава друго, освен да се смееш с глас или да полудееш. — Тя прикри дланта му с полата си.

Лазарус погали топлата гладка кожа. Тя разтвори крака.

— Наистина е смешно — съгласи се той. — Едно шестгодишно хлапе да лиши от удоволствието двама възрастни.

— Още само на пет е, Тиъдър, ще навърши шест през ноември. — Тя стисна с нозе дланта му и се отпусна. — Толкова добре помня всичко. Той се роди най-едър — тежеше осем фунта. С него винаги грижите са били повече отколкото с всички останали, взети заедно. И винаги ми е бил любимец, този малък негодник. А аз гледах да не го

показвам. Не ме е страх, че ще кажеш това на някого — нали винаги си гледал да поддържаш реномето ми.

— Да, така е.

— Знаех това, иначе нямаше да уредя пътуването ни. Реномето си е реноме, а сега ти знаеш каква съм в действителност. Грижа се за добрата си репутация само в името на децата и на мъжа си.

— Ти каза „уредих“.

— А ти съмняваше ли се? Разбрах, че остава малко време и реших да се възползвам от шанса да се усамотим. Искам да се върнеш с щит, а не върху щита, както се казва. А жените имат само един начин да обяснят това. Затова помолих татко да ми помогне да се отърва за малко от моите палавници. — Тя се подсмихна. — И най-голямата лудетина срина хитрите ми планове. Всичко свърши, скъпи — вкъщи няма да рискувам. Ах, винаги ще съжалявам, че нищо не стана. Дано и ти съжаляваш.

— И още как! Значи мистър Джонсън ни пусна и благодарение на теб? И той не подозира нищо?

— Разбира се, подозира. И не одобрява. Но само моето поведение, Тиъдър, а не твоето. Та нали той бди над моята репутация, също като теб. Искаш ли да ти разкажа един страшно смешен случай? Ще се посмееш, за да забравиш за разочарованието.

— Е, хайде поне да се посмеем.

— Ти не се ли позамисли откъде знам онова място? Виждаш ли, аз вече съм ходила там — със същата цел. И целият номер е в това, че разбойникът, който спи на задната седалка, е заченат там, на мястото, на което те заведох.

Лазарус се позамисли за миг.

— Сигурна ли си?

— Напълно, сър. Това се случи на около десет фута от мястото, където спряхме. И този път исках да се разположим точно там. Аз съм сантиментална, Лазарус, и исках да ти се отдам на същото място, където заченах любимото си дете. И тъкмо това дяволче ми попречи! А аз вече изгарях при мисълта, че ще бъда с теб на онова място.

Лазарус пак потъна в размисъл, който не трая дълго, и все пак реши да попита:

— А кой беше той, Морийн?

— Кой ли? О! Аз сама предизвиках този въпрос, затова няма да се възмуцавам. Аз съм развратница, Тиждър, но не чак дотам. Това беше мъжът ми, скъпи. И всичките ми деца са родени от него. Ти познаваш Брайън само като офицер, но на свобода мъжът ми обича да се развлича, затова никога не слагам бельо, когато отиваме двамата някъде.

Това стана на осемнайсети февруари, в неделя — никога няма да забравя тази дата. Тогава държах слугиня — Нанси беше още твърде малка, за да се справи с по-малките. Брайън пътешестваше и аз трябваше да бъда в бойна готовност всеки път, когато той идваше в града. Точно тогава бе купил първия си автомобил.

Онзи неделен ден беше ясен, същинска пролет, и Брайън реши да ме поразходи с колата. Само мен. Той беше установил желязното правило, че когато с колата се возят татко и мама, цялото семейство трябва да си стои вкъщи. Правилото не е никак лошо за такова огромно семейство. И ние се отправихме към онова чаровно местенце, където е толкова хубаво дори през зимата. Земята вече беше изсъхнала. Ние седнахме и се прегърнахме, той сложи ръката си там, където току-що бе твоята, и ми заповяда да се съблека.

— През февруари?

— Аз не бях против. Температурата беше към петнайсет градуса, нямаше вятър — но аз бих се подчинила на съпруга си и в по-студено време. И така, аз се подчиних — и останах само по обувки и чорапи. Сигурно съм приличала на една от френските картички, които мъжете си купуват в магазинчетата за пури. Не ми беше студено, напротив, цялата бях пламнала, а Брайън по всякакъв начин ме поощряваше. Той извади седалката и постла одеялото. И ме облада. Точно тогава заченах Удроу. Така е, защото Брайън си дойде само за един ден и после дълго време не се видяхме. Ние сме щедри в любовта, на нас ни харесва да я правим. — Тя се усмихна. — Когато се убедих, че съм бременна, Брайън започна да ме подкача: кой ли е майсторът? Продавачът на сладолед? Млекарят? Пощаджията? А може би разсилният? Отговорях му, че не знам кой точно, защото всички са в кюпа, но общо взето пръв е бил дърварят и това се е случило право в гората. Сега насам, скъпи. Ще слеза само за миг.

Слязоха всички заедно от колата, защото Уди се беше събудил. Наистина, Лазарус доста се съмняваше, че хлапето е спало, но след

като обмисли всичко, реши, че Морийн е била твърде предпазлива в жестовете и изказванията си. Лазарус купи на малкия фунийка със сладолед, за да си осигури мълчанието му, а той самият се измести към другия край на пейката и се вслуша в телефонния разговор, защото искаше да знае какво още е измислила Морийн.

— Керъл? Това е мама, скъпа. Преброи ли вече зверчетата? Можеш да не се притесняваш: негодникът се беше скрил на задната седалка. Разбрахме за това току-що и още не сме стигнали до лунапарка... Да, скъпа, ние отиваме в парка и на мен ми е много весело. Ще ми се Удроу да не ни развали прекарването... По-рано, отколкото ми се искаше. Ако Удроу заспи по-рано, ще успея да се повоза до насита и най-после ще спечеля кукличката Кюпи в една от будките. Да! Когато сложиш Мери да спи, направи на момчетата дъвчащи бонбони. Не, не дъвчащи бонбони — трябва да се икономисва захарта... Направи им пуканки и им кажи, че съжалявам за притесненията им. А вие, по-големите, може да ни изчакате, за да си вземете довиждане с чичо Тед. Лека нощ, скъпа!

Морийн с усмивка благодари на аптекаря, хвана Уди за ръката и величествено излезе. Веднага щом Лазарус подкара колата, тя взе дланта му и отново я сложи върху топлото си бедро.

— Какво се е случило? — попита той, галейки копринената ѝ кожа.

— Нищо. Те били толкова увлечени в игра, че се усетили за липсата му едва когато дошло времето за лягане, просто минути преди обаждането ми. Притеснили се, но не особено, защото дяволчето не за първи път се криело от тях. Тиждър, ти не си правил сметки да ходиш в парка. Можеш ли да жертваш гордостта си и да ми позволиш да поема част от разходите?

— Задължително — ако стане нужда. Не страдам от глупава гордост. Имам достатъчно пари и ако свършат, ще ти кажа. (*Скъпа моя, бих искал да изхарча всеки цент за изумруди, с които да те украся. Уви, твоята гордост прави това невъзможно.*)

— Тиждър, аз не само че те обичам, но с теб ми е добре както с никой друг.

Лазарус не смяташе, че на Уди и майка му ще им е толкова весело в лунапарка. Той нямаше нищо против местата за развлечения и бе готов да последва Морийн навсякъде. Само едно нещо разваляше удоволствието му: беше принуден да я нарича „мисис Смит“.

Но Морийн му поднесе урок: тя умееше да се радва на неизбежното и се държеше така, сякаш бяха сами тук, при това се усмихваше, пазейки кралско достойнство. Имаше вид на щастлива млада матрона, която „братовчедът Тиъдър“ или „чичо Тед“ развлича по най-невинен начин. Когато разговаряше с Лазарус, Морийн не шепнеше, но само той чуваше думите ѝ. И Уди. Затова понякога ѝ се налагаше да се изразява така, че момченцето нищо да не разбере.

Когато забеляза, че Лазарус не е особено весел, тя каза:

— Усмихвай се, любими. Нека всички виждат, че тук ти харесва. Ето така, сега е по-добре. А сега, моля те, запази този израз и ми обясни защо си тъй мрачен.

Той се усмихна.

— Защото се наложи да си тръгнем от сянката на големия кестен, Морийн.

Тя тихичко се изкиска, сякаш е чула нещо много смешно.

— Защо не се върнеш?

— Само с теб.

— Успокой се, Тиъдър. Нали ти не ме ухажваш, а си мой братовчед, който е жертвал част от скъпоценното си време, за да развлечеш мен и детето ми... Или ти се надяваше да ти намеря някоя млада госпожица, която изобщо няма да се окаже госпожица, когато я заведеш на онова скришно местенце под големия кестен? Но не се увличай, че клюкарката мисис Гинди да не заподозре нещо... А ето я и нея. Мисис Симпсън! И мистър Симпсън! Колко хубаво, че се срещнахме! Лорета, разрешете да ви представя моя братовчед, щабен сержант Бронсън. Тиъдър — мистър Симпсън. Вие може да сте се виждали в църквата. Още преди обявяването на войната.

Мисис Симпсън погледна Лазарус така, сякаш броеше парите в портмонето му, преценяваше качеството на бельото му и проверяваше дали той е добре подстриган и избръснат — и той издържа изпита.

— Принадлежите ли към нашата църква, мистър Джонсън?

— Бронсън, Лорета. Тиъдър Бронсън. Той е син на леля ми.

— При всички случаи е приятно човек да стисне ръката на едно от нашите момчета. Къде служите, сержант?

— В лагера Фенстън, сър. Мисис Симпсън, аз посещавах вашата църква, но живея в Спрингфийлд.

Морийн се намеси в разговора, като помоли Лазарус да измъкне Уди от детското влакче, което току-що се беше върнало на крайната гара.

— Кажете му да изхвърча като тапа, Тиъдър. Три пъти се повози — и стига толкова. Видях ви миналата седмица в Червения кръст, Лорета. Ще се срещнем ли там идната седмица?

Лазарус и Уди се върнаха навреме; те видяха прощалния жест на мистър Симпсън и чуха неговия възглас: „Късмет, сержант!“ След което семейство Симпсън се оттегли.

А Лазарус, Морийн и Уди се отправиха към детската площадка, където малкият бе качен на пони, а възрастните седнаха на една пейка, за да си поприказват на четири очи.

— Морийн, ти чудесно се справи с тях.

— Не беше трудно, скъпи. Знаех си, че все ще се засечем с някого, затова се бях подготвила предварително. Добре, че налетяхме на най-голямата дърта клюкарка в цялата енория — нарочно отидох при нея. Стожерите на църковната общност забогатяват от войната и аз ги презирам. Но сега аз ѝ изтръгнах жилото, така че нека забравим за случилото се. Ти говореше за някакво скришно местенце. Как бях облечена?

— Като на френска картичка!

— Сержант Бронсън! Аз съм почтена жена. Или съм почти такава. Разбира се, не смятате, че бих могла да съм толкова безсрамна?

— Наистина не знам каква можеш да бъдеш, Морийн. Няколко пъти си ме шокирала и си ме възхищавала. Според мен имаш кураж за всичко.

— Може би, Тиъдър. Но и аз си имам граници, които не бих престъпила, колкото и да ми се иска. Искаш ли да разбереш какви са те?

— Ако ти искаш да знам това, кажи ми. Ако не — мълчи.

— Аз искам, обожаеми мой. Просто копнея да се съблека и не го правя поради чисто практически, а не от морални съображения или от срамежливост. Искам да ти отдам тялото си, за да му се насладиш

както пожелаеш, а пък аз бих се насладила на твоето — тук няма да има никакви граници. Но! — Тя сви един пръст. — Първо, не бих родила дете от друг, освен от Брайън. Второ, няма да рискувам благополучието на своя съпруг и на децата ни.

— Нима ти не рискуваше тази вечер?

— Кое по-точно, Тиъдър?

Лазарус се замисли. Можеше ли тя да забременее от него? Не. Да се разболеет? Тя му имаше доверие... Да, скъпа, ти си права. Не знам защо ми имаш доверие, но си права. И така, какво остава? Ако ни бяха хванали, можеше да избухне скандал. Но шансовете бяха твърде малки — местенцето е много закътано. Полицията? Едва ли тя изобщо се отбива там, пък и едва ли един полицаи би се месил в делата на един войник и неговата дама.

— Да, скъпа, ти нищо не рискуваше. Ами ако те бях помолил да се съблечеш чисто гола, ти щеше ли да се съгласиш?

Морийн се разсмя.

— Аз разчитах на това, когато набързо се изкъпах, за да ти е приятно с мен, Тиъдър. Идеята е съблазнителна — Брайън неведнъж ме е разсъбличал навън. Това ме възбужда, а той казва, че така му е поинтересно. Но той е този, който рискува, затова не се притеснявам, когато съм с него. Но да предприема сама такъв риск е непочтено спрямо него. И все пак възнамерявам да направя това, докато зърната ми са толкова твърди — те си останаха такива след докосванията ти. Ужасно съм възбудена — и реших не само да се съблека, но и да не ти позволя да ми помагаш. Скъпи, няма ли да платиш, за да се повози той още веднъж на понито? Но ако е изморен, доведи го тук.

Уди изяви желание да се повози още веднъж. Лазарус плати и се върна. Междувременно до пейката, на която седеше Морийн, бе цъфнал някакъв войник. Лазарус го докосна по ръкава.

— Вие май се бяхте запътили нанякъде, редник?

Войникът се извърна и след като забеляза нашивките, каза:

— О, извинете, сержант, нямах намерение да ви засегна.

— Няма нищо. Желая ви късмет другаде.

— Жалко за момчето — каза Морийн. — Прекалено е млад за мен. Сигурно се е надявал да му провърви, но аз сигурно съм двама по-възрастна от него. Толкова ми се искаше да му го кажа, но се отказах, за да не го засегна.

— Работата е там, че изглеждаш като осемнайсетгодишна, затова ги привличаш.

— На доста повече съм, скъпи. И ако моята седемнайсетгодишна Нанси се омъжи за приятеля си още преди той да потегли към фронта — а тя иска да го стори и ние с Брайън нямаме намерение да я спираме, — вече след година ще стана баба.

— Страхотно бабче ще си.

— Шегуваш се, нали? А пък аз с удоволствие бих станала баба.

— Не се и съмнявам, скъпа, защото ти умееш във висша степен да се наслаждаваш на живота. *(Като мен, мамо! Сега е безспорно, че съм наследил тази дарба от теб и от татко.)*

— Ето че му се наслаждавам, Тиъдър. — Тя се усмихна. — Дори когато изпитвам жестоко разочарование.

— Аз също. Но ние разговаряхме за това как изглеждаш. Не се съмнявай — като осемнайсетгодишно момиче си.

— Нима не забеляза колко са увиснали гърдите ми от кърменето на толкова деца?

— Нищо подобно не съм забелязал, милейди.

— Излиза, че сте лишен от сетива, сър, защото проучването им беше доста добросъвестно.

— Не се оплаквам от сетивата си. Гърдите са очарователни.

— Гледам да полагам грижи за тях, Тиъдър. Но през последните осемнайсет години прекалено често са били пълни с мляко. Ето на този — тя кимна към Удроу, който бе яхнал понито — млякото не му стигаше. Наложил се да минем на купешко и беше страшно недоволен. Когато сред две години родих Ричард, Удроу се опита да намаже покрай бебето. Но аз проявих твърдост — а толкова ми се искаше да угодя и на двамата. Но трябва да съм честна по отношение към децата, не бива единият да е оцетен за сметка на другия. — Тя снизходително се усмихна. — Прекалено много обичам Удроу, затова ми се налага да се придържам строго към правилата. Върни се след една година, Тиъдър, когато гърдите ми се налят и заприличам на дойна крава.

— Но какво ще намеря тук след една година?

— А ти се надяваш пак да отидем при кестена? Едва ли, скъпи. Моят палавник ни лиши от единствения шанс.

— Не, не се надявам на това. Стига ми да успея да опитам продукта, така да се каже, от фабриката.

(Мамо Морийн, както казва Галахад, аз съм най-глезеният мъж в цялата Галактика, що се отнася до гърдите. И сега пред мен се намира обектът, дарил ми този навик. Как ми се иска да ти разкажа за това, скъпа.)

Тя се усмихна, прихна и май се зарадва.

— Това сякаш е по-лесно да се уреди от срещата под кестена. Впрочем може така да се измисли, че да спестя шока на децата си. А ти си същият негодник като моя Удроу. Но на мен това ми харесва. Ще ти споделя тайната, че Брайън неведнъж е опитвал млякото ми. За да провери качеството и маслеността, както казва той.

(А ти имаш добър вкус, татенце!)

— Е, и? Хареса ли му?

Морийн блажено се изкиска.

— Скъпи, а ти си същият палавник като мъжа ми. Имам чувството, че съм се сдобила с двама съпрузи. Той разправяше, че му харесвало, но по-скоро го казваше на шега. И аз го опитах, но нищо не мога да кажа.

— Надявам се, че ще имам възможността да изкажа мнението си на познавач. Нашият каубой май протри гърба на това пони. После къде ще ходим? Дали да не отидем на влакчето на ужасите?

Морийн поклати глава.

— Страшно ми харесва влакчето на ужасите, но няма да се кача на него. Нито веднъж не съм помятала, Тиъдър — и няма да ми се случи, ако внимавам. Можете да се повозите с Удроу.

— Не, аз няма да те оставя сама, защото в тези джунгли е пълно с униформени вълци, готови да изядат една осемнайсетгодишна женичка. А какво ще кажеш за Стаята на смеха?

— Добре. — Тя изведнъж сви устни. — Ама не, забравих: там духа от пода, за да пискат момичетата и за да придържат полите си. Все ми е едно, но съм без кюлотки, скъпи — а ти едва ли искаш всички да видят, че и там съм червенокоса.

— Нима?

Тя кротко се усмихна.

— Не се заяждай, да не би да не знаеш?

— Под кестена беше много тъмно.

— Навсякъде съм червенокоса, Тиъдър. С радост бих ти го доказала, но уви, не стана. Брайън питаше за същото, когато ме

ухажваше. По-скоро се закачаше — какво имаше да се пита — нали аз съм луничавя като Мери. Наложил се да му позволя да се осведоми — на една тревиста поляна до реката Мараис-дес-Сигнес, — докато Дейзи, почитаемата стара кобила, зобеше и не обръщаше внимание на простенванията ми. Нима не си открил тази закономерност, когато си започнал да се интересува от млади дами?

Лазарус невъзмутимо кимна: той не можеше да си признае, защото просто не си спомняше какво е било през 1889 година, нито по-раншните години, за които тя изказваше своите предположения.

Морийн не спря дотук.

— Приготвих храна за пикника и взимах одеяло, уж за да има къде да се яде. И докато се прибирах вкъщи по светло, никой нищо не подозираше. Конят може да закара каруцата на доста по-закътан местенце от онова под кестена. Ето, сега разправят, че жените се били разпуснали и развратили. А пък аз на младини имах повече свобода от дъщерите ми. Независимо че се старая да не ги държа прекалено строго.

— Няма вид на нещастни. По-скоро обратното.

— За разлика от нашия пастор предпочитам децата ми да са щастливи, а не да са нравствени. Искам да са добре. Не изповядвам морала в общоприетия смисъл и ти чудесно го знаеш. Впрочем не съм толкова безнравствена, колкото изглежда, по-често съм такава само на думи. А ти би ли искал нещата да са различни?

— Щом не можем да го направим, Морийн, поне да си поговорим за това.

— И аз мисля така, Тиъдър. Бих искала да ме боли гърбът от тръните, а душата ми да е пълна с онова щастие, което съм сигурна, че ти би ми дал. Но щом не мога да ти се отдам по обичайния начин, бих искала да ме опознаеш толкова дълбоко, колкото е възможно чрез думите, така, сякаш си ме притежавал. Не те ли шокира моята откровеност?

— Не. Но не прекалявай, за да не се случи всичко на тази пейка!

— Е, не, скъпи, нека не забравяме, че наоколо е пълно с хора, а ние си говорим за капризите на времето. Дали ти е станала оная работа?

— Нима се забелязва?

— Не, но дори да е така, мисли си за снежни бури и айсберги — Брайън казва, че това помага, — защото е време да свалим нашия конник от понито.

Те отидоха до атракцията, където даваха награди, после мисис Смит реши да рискува и те все пак се отправиха в Стаята на смеха.

Уди беше във възторг, а Морийн гледаше да избягва въздушните течения и здраво придържаше полите си.

Накрая Уди толкова капна, че моментално заспа, когато Лазарус го взе на ръце. Те се насочиха към изхода, където ги причакваше последният силен полъх. Мисис Смит вървеше начело. Когато стигнаха до злополучното място, тя се извърна, сякаш за да каже нещо — и полата ѝ политна високо нагоре. Тя не изписка, а просто я притисна към нозете си — като закъсна с част от секундата.

— Е, какво, сър? — попита тя, когато излязоха на улицата.

— Цветът е същият, само дето са къдрави.

— Така е. Сега вече знаеш.

— Заради мен ли го направи?

— Разбира се. Удроу спи и главата му е обърната на другата страна. Освен някой друг да е забелязал, но едва ли. Дори да е така — какво би могъл да направи? Да пише писмо на съпруга ми? Никой тук не ме познава. И аз се възползвах от шанса.

— Ти продължаваш да ме учудваш и да ме възхищаваш, Морийн.

— Благодаря ви, сър.

— Крайниците ти са чудесни.

— Казва се крака, Тиъдър, на едно и също мнение сте с Брайън, но аз не съм познавач на женските крака. Но когато той ми говори за това, той използва думата „крака“. Защото смята думата „крайници“ за канцеларска отживелица.

— Колкото повече научавам за капитана, толкова повече ми харесва. Имаш страхотни крака. И зелени жартиери.

— Да, зелени са. Когато бях малко момиченце, носех зелена панделка. Сега съм твърде стара за това, но когато ми се удава възможност да покажа къдриците си, слагам зелени жартиери. Имам доста чифтове и всичките са ми подарени от Брайън — понякога са с неприлични надписи.

— И какви са надписите?

— Наострил е уши, Тиъдър. Хайде първо да го оставим на задната седалка.

Лазарус възрази, че никой нищо няма да чуе, защото детето непробудно спи. И наистина, когато го оставиха на задната седалка то не отвори очи, а само се сви на кълбо и майка му го зави с якето. Лазарус ѝ помогна да се качи в колата, задейства двигателя и седна зад волана.

— Прибираме ли се?

— Бензинът е много — замислено каза Морийн. — Брайън-младши напълни резервоара днес и Удроу едва ли ще се събуди.

— Знам, че бензинът е много, проверих това, когато закарах капитан Джонсън. При кестена ли отиваме?

— О, скъпи! Моля те, не ме изкушавай. Ами ако Удроу все пак се събуди и се прекатери през преградата, за да слезе от колата? Още е малък и няма да разбере с какво се занимаваме, но това може да го заинтригува. Не, Тиъдър. Още не е толкова късно, но на малките деца все пак им е време за сън. А докато той спи, нека се разходим с колата един час и да си побъбрим. Ако искаш, разбира се.

— Хайде! — Колата потегли. — Морийн, копнея да те заведа отново при онзи кестен, но все пак ще е по-добре, ако това не стане.

— Защо, скъпи? Нали виждаш колко те желая?

— Да, ти ме желаяш. Бог ми е свидетел, че и аз те желая. Но въпреки всичките ти смели изказвания, мисля, че няма да го направиш. Защото после ще ти се прииска да признаеш всичко на мъжа си. И ако го сториш, вие и двамата ще сте нещастни, а аз не искам да разстройвам капитан Смит — той е хубав човек. Дори да си мълчиш, все по някакъв начин ще се издадеш. Разбира се, ти ме обичаш — мъничко, — но него ти го обичаш по-силно, много по-силно. Убеден съм в това. Значи всичко е за по-добро, нали?

Мисис Смит помълча, а после каза:

— Тиъдър, закарай ме при кестена.

— Не.

— Защо не, скъпи? Длъжна съм да ти докажа, че те обичам и че не се страхувам да ти се отдам.

— Разбира се, че си достатъчно смела, за да го сториш, Морийн. Но ти ще се притесняваш да не се събуди Уди. Ти обичаш Брайън.

Всички тези мили интимни нещица, за които говореше, само го потвърждават.

— Но няма в сърцето ми няма място за двама?

— Има. Ти обичаш десетимата, които познавам. И още един човек няма да ти дойде в повече. Но аз те обичам, затова няма да поискам от теб нещо, което би изградило стена между теб и съпруга ти. Или да ти причиня болка, когато започнете да рушите тази стена с признанията си. Любима, аз искам любовта ти повече от теб... от сладкото ти тяло.

Тя помълча.

— Трябва да ти разкажа нещо за себе си и за мъжа ми. Нещо много лично.

— Недей.

— Длъжна съм да го сторя. Длъжна съм. Само, моля те, докосвай ме, докато говоря. Нищо не казвай, само ме милвай... докосвай ме така, сякаш съм гола, а пък аз ще се събличам... с думи. Моля те.

Лазарус сложи свободната си длан върху бедрото на Морийн. Тя вдигна фустата си, постави дланта му между бедрата си и ги стисна, след което върна полите на мястото им и заговори с равен, спокоен глас:

— Тиждър, възлюблени, аз обичам Брайън и той също ме обича и знае всичко за мен. Бих могла да запазя нашата тайна завинаги, за да не го нараня, и знам, че той е способен да направи същото заради мен. Длъжна съм да ти разкажа за нашия разговор. Това се случи, преди той да замине за Платсбърг... Ще ми се наложи да прибягна до „креватни“ думи, защото обикновените нямат нужната сила.

През онази последна нощ ние бяхме в леглото и тъкмо бяхме свършили: аз все още го бях обгърнала така, както къдрицата се вие около машата, а той бе дълбоко в мен. „Вирникрачкова — каза ми той (нарича ме с този прякор, когато сме в леглото), — не продадох колата, за да не те ограничавам. Ако искаш да караш, купи форд — ще ти е по-лесно да се научиш да шофираш.“ Възразих му, че не искам да карам и ще го изчакам да се върне. Той ми каза, че съм права, но все пак трябвало да си купя кола. „Може би ще имаш нужда от колата, докато ме няма. Впрочем, тя е нещо второстепенно. С теб остава баща ти и това е чудесно. Не му позволявай да те командва. Той ще гледа да ти се качи на главата, той просто не може другояче, такава му е природата.

Но ти имаш силна воля. Съпротивлявай се — и той ще те заучава. А сега най-важното, миличка... Най-вероятно не си бременна, обикновено не зачеваш толкова бързо. Ако не си, тогава ще продължим, когато се върна от Платсбърг...“ Кое то и сторихме, Тиъдър, след което забременях, както ти казах вече.

„И двамата знаем, че ще ме пратят на фронта — продължи Брайън, — иначе нямаше да заминавам за Платсбърг. Разбира се, ще ми се наложи дълго време да прекарам там, голяма армия не се стяга за една нощ. А когато замина, ти ще се чувстваш самотна, пък и двамата знаем какъв огън си. Разбира се, аз не искам отново да сгазваш лука (Разбра ли, Тиъдър? «Отново!»), но ако това се случи, надявам се, че ще го правиш умно, за да не съжаляваш после. Във всичко разчитам на теб, знам, че няма да допуснеш никакви скандали и няма да разстройваш децата.“

Тя замълча, а после продължи:

— Брайън ме познава, Тиъдър. Аз наистина съм огън и никога не съм разбирала жените, които не обичат да се любят. Майка ми имаше девет деца и в деня на сватбата ми тя ми разказа някои неща за това, с какво се налага да се примиряваш, за да имаш деца. — Мисис Смит прихна. — „Да се примиряваш!“ Тиъдър, аз не бях девственица, когато Брайън успя да се домогне до мен. Сама му го казах в деня, в който се срещнахме — а след две минути той се зае да проучва въпроса и получи най-непосредствено потвърждение, че не лъжа. Тиъдър, аз се лиших от девствеността си три години преди тази среща с Брайън — нарочно, защото не бях кокетка — и разказах всичко не на майка си, а на баща си, защото му имах доверие; винаги сме били близки. И той не ми се скара и дори не ми забрани да го правя и занапред. Каза, че прекрасно знае, че аз отново ще се занимавам с това, но се надява, че ще се възползвам от съветите му и така ще си спестя излишните грижи. Кое то и сторих.

Но първия път отидох при него уплашена до смърт и обляна в сълзи. Болеше ме, Тиъдър, и не бях получила онази радост, на която разчитах. Баща ми въздъхна, заключи вратата, каза ми да легна на операционната маса и ме прегледа, след което ми каза, че всичко е наред — от което веднага се почувствах по-добре, — че толкова здрава млада жена като мен не е преглеждал досега и че аз ще раждам деца

без никакви проблеми. Баща ми се оказа прав — раждам лесно децата си и почти не крещя, за разлика от майка си.

След това баща ми от време на време ме преглеждаше. Обикновено лекарите избягват да лекуват роднини, във всеки случай гинекологично. Той ми помогна да реша всички проблеми и да се отърва от притеснителността, която ми пречеше по време на прегледа. Не че много се стеснявах, но той ме убеди, че този тип скромност е адска дивотия, докато майка ми твърдеше точно обратното. Повярвах на него, а не на нея.

Но аз ти разказвах за разговора ни с Брайън през онази нощ. Тогава, в леглото, той ми каза: „Искам само едно да ми обещаеш, коте: ако откриеш, че краката ти сами са се разтворили, задръж новината за себе си до края на войната. И аз ще сторя същото — ако имам в какво да се разкайвам. Всичко се случва! И няма да се измъчваме взаимно с подобни неща, докато не довършим кайзера. А после, когато се върна, ще отидем двамата с теб до Озарк — децата ще ги оставим вкъщи с някого — и ще си поприказваме за всичко. Е, какво, решено ли е, скъпа?“

И аз му дадох думата си, Тиъдър. Но не съм му обещавала, че няма да сгазя лука, пък и той не е искал от мен подобни клетви. Обещах му да внимавам и да запазя всичките си признания за себе си до нашата победа във войната. Искях да му обещая всичко, което поиска, защото Брайън може и да не се върне! — Гласът на Морийн трепна и Лазарус разбра, че тя плаче. Той махна дланта си от бедрото ѝ и насочи колата към тротоара. Мисис Смит го хвана за ръката, отново я притисна към себе си и каза: — Не, не, докосвай ме! И не спирай колата! Защото няма да издържа и ще ти се нахвърля. Просто не знам какво ми става, когато си помисля, че Брайън може и да не се върне жив. Уви, така е. Усещам това непрекъснато, откакто обявихме войната. И при всичко това съм принудена да пазя спокойствие и да бъда разсъдлива. Заради децата. Заради Брайън. Той не ме е виждал да плача, Тиъдър. Само ти си ме виждал плачеща — не успях да се сдържа. Но по-скоро бих те накарала сам да разкажеш на Брайън, че съм се опитвала да те съблазня, отколкото да му позволя да узнае, че съм плакала от страх, че той може да не се върне. Край, няма повече. — Мисис Смит извади от чантичката си носна кърпичка, избърса

очите и носа си. — Ще се наложи още да се поразходим: децата не бива да ме виждат със зачервени очи.

Лазарус насъбра кураж и каза:

— Морийн, аз те обичам.

— И аз те обичам, Тиъдър. Въпреки че плача, аз съм щастлива. Ти ме направи щастлива. Излях душата си и ми олекна. Но не биваше да го правя, та нали и ти отиваш на фронта. Ала аз се чувствам почти като твоя жена, защото ти разправих неща, които не бих споделила с никой друг. Ако ти просто ме беше обладал там, на тревата — какво пък, чудесно, нали тъкмо на това разчитах. Но сега сме много по-близки и според мен така е дори по-добре. Жената може да отдаде тялото си на мъжа, без да му разкрива мислите си. Имах вече две деца от Брайън, когато най-после отворих душата си пред него, както го сторих днес пред теб.

— Ние мислим доста еднакво, Морийн. Баща ти ни смята за братовчеди...

— Не, скъпи, той те мисли за мой доведен брат...

— Така ли каза?

— И аз смятам така — ако се съди по онова, което премълчава баща ми, скъпи Тиъдър. Той толкова се разстрои, когато ти не се записа в армията. Обаче, когато научи, че все пак си го сторил, веднага нареди да се сложи звезда за теб. Той си знае — и аз бих искала да вярвам, че той е прав. Разбира се, това не прави чувствата ми към теб безумно греховни, а пък в очите на някои хора това е инцест. Но на мен ми е безразлично. Аз съм бременна, а близостта ни не би могла да причини никаква вреда на детето, пък други опасности няма.

(Как да ѝ кажа? Какво може да ѝ се каже? Но тя трябва да ми повярва!)

— Твоята църква ще нарече подобна постъпка грях.

— Изтрябвала ми е църквата! Аз изобщо не съм ревностна енориашка, Тиъдър. Аз съм свободомислеща като баща си. Извън църквата е трудно да се възпитават децата, тя ми дава възможност да имам респект като съпруга и майка — това е. Но заплахата, че върша грях, изобщо няма да ме спре, защото не вярвам в греха в онзи смисъл, който влага в него църквата. Сексът не е грях. Той не може да бъде греховен. Би могла да ме спре само перспективата да забременея не от

Брайън. И ми е все едно, че ми се падаш брат. Просто много исках да се сбогувам с теб така, както жените се сбогуват с войниците.

— Не съм ти брат, Морийн.

— Сигурен ли си? Дори да не си ми брат, ти ще си останеш моят войник и аз се гордея с теб, също като татко.

— Да, аз съм твой войник. Но бих искал да науча нещичко. Момчето, за което смята да се омъжва Нанси, също ли е от Хауардовците?

— Какво каза?

— Води ли се в списъците на фондацията на Айра Хауард?

Морийн спотаи дъх.

— А ти откъде знаеш за фондацията?

— Животът е кратък...

— Но годините са дълги... — поде тя.

— Докато не настъпят лошите дни.

— Боже! Сега ще се разрева отново!

— Та как се казва младежът?

— Джонатан Уедърал.

— От рода Уедърал-Спърлинг... Да, да, спомням си. Морийн, аз не съм Тед Бронсън. Аз съм Лазарус Лонг от рода Джонсън... от твой род. Аз съм твой потомък.

Тя сякаш бе престанала да диша.

— Според мен полудявам — отрони тя най-накрая.

— Не, любима и смела моя. Разсъдъкът ти е здрав и силен. Не съм срещал жена, която да те превъзхожда в това. Позволи ми да ти обясня нещо. Но ще ти се наложи да ми повярваш на думи. Чела ли си романа на Хърбърт Уелс „Машината на времето“?

— Да, разбира се. Татко го има.

— Тя е за мен, Морийн. Аз съм капитан Лазарус Лонг, пътешественик във времето.

— Но нали това е книга... смятах я просто за...

— Просто за измислица ли? То си е така. И още дълго ще е така. Впрочем, всичко ще стане не по начина, измислен от мистър Уелс. Дойдох тук от далечното бъдеще. Не исках това да се знае, затова се престорих на сирак... Трудно ми е да докажа, че говоря истината. Всеки опит да го обясня би ми попречил да постигна целта си — аз исках да посетя това време и да се потопя в него. Пък и ако бях казал

истината, щях да се озова в лудницата. Така че се опитвах да нося маската си също така предпазливо като теб... когато разговаряше с тези Симпсънови... Когато не искаше децата да научат, че си плакала. Ние с теб се държим нелогично. Трябва човек да има повече кураж. И да не лъже онези, които биха могли да го изобличат.

— Струва ми се, че ти сам си вярваш на казаното, Тиъдър.

— Искаш да кажеш, че говоря съвсем искрено, но в действителност съм се чалнал?

— Не, не, скъпи, аз... Именно това исках да кажа. Прощавай.

— Няма нужда да ми се извиняваш, за теб всичко това е бълнуване на един луд. Но аз не се страхувам, че ще ме пратиш в Сент Джо, аз ти вярвам. Както и ти на мен. Но аз трябва да ти докажа, че говоря истината, а значи трябва да ти кажа нещо, в което би могла да повярваш, инак напразно съм свалил маската.

Лазарус замълча и се замисли. Как да докаже? Най-добре ще е да направи някое предсказание. Но за да послужи за целта, заради която се беше разкрил, събитието трябва да се състои съвсем скоро. Той не се зае да рови из паметта си за събитията от тази година, защото не бе възнамерявал толкова да подранява, затова знаеше малко неща за периода преди 1919 година, даже беше сбъркал датата, на която Щатите бяха влезли във войната. Да те вземат мътните, Лазарус, заплес такъв, когато решиш пак да се разходиш във времето, вземи и научи всичко, което е известно на Атина за тази или онази епоха — при това плюс-минус два-три века!

Личните спомени на Уди не вършеха работа, понеже Лазарус дори не помнеше за това посещение на парка с някакъв си сержант. Ама че егоист! Парка си го спомняше, защото Уди Смит беше ходил там неведнъж. Но за самите посещения нямаше никаква идея.

— Морийн, може би ти ще съумееш да измислиш някакъв начин да ти докажа, че съм пристигнал от бъдещето. Кой освен теб би могъл да е по-наясно кое точно би те убедило? Виж какво искам да ти кажа: Брайън, твоят съпруг и мой прародител, ще се върне у дома здрав и читав. Той ще участва в сраженията, но дори няма да бъде ранен.

Мисис Смит изохка. После бавно каза:

— Откъде знаеш това, Тиъдър?

— Знам го, защото и двамата сте мои предци. Не знам нищо за останалите сегашни Хауардовци, но съм изучил всички материали за

предците ми — за да съм подготвен за евентуална среща с тях. За теб, за Брайън. За родителите на Брайън в Синсинати. Как Брайън се е запознал с теб: той е посетил Рола и те е открил в списъците на фондацията на щат Мисури, а не на Охайо, както би трябвало да бъде. Това не бих могъл да науча нито от теб, нито от Айра или от Брайън, а децата ти още не го знаят. Освен Нанси да е наясно: тя вече е попълнила собствения си списък с въпроси. Не е ли така?

— Да, това стана преди няколко месеца. Значи това е истина, Тиъдър. Или ще е по-добре да те наричам Лазарус?

— Наричай ме както искаш, скъпа. Но аз досега не съм доказал нищо, освен че съм имал достъп до материалите на фондацията — а това е могло да се случи миналата, а не идната година. Необходими са доказателства. Хм... има едно, но то ще се случи след няколко месеца, а ти трябва да ми повярваш веднага. За да не плачеш тихичко по нощите. Но аз не знам как да постъпя. — Той погали бедрата ѝ, докосна се до къдриците. — Доказателството е в твоята утроба. Детето е момченце, скъпа моя прародителко, и вие с Брайън ще го кръстите Тиъдър Айра. Страшно ми е драго, та нали името ще е внесено в списъците. Имаше време, когато не знаех, че ще сме адаши.

Тя притисна с нозе дланта му и въздъхна.

— Ще ми се да ти вярвам. А какво ще правим, ако Брайън поиска да го наречем Джоузеф? Или пък Джозефина?

— Кой би нарекъл едно момченце Джозефина, скъпа? Брайън ще кръсти детето, родено по време на войната, на онези двамината, чиито звезди стоят на вашето знаменце. Тази война означава много за него. Може би той сам ще предложи името... Не знам как ще стане, но съм убеден, че в списъците на фондацията детето ще е регистрирано като Тиъдър Айра. Другата ми прародителка е Адел Джонсън, твоята майка и съпругата на Айра, и тя живее в Сент Луис. Тя е зарязала Айра след сватбата ти, но не се е развела, за да му досади. Но Айра едва ли е живял като монах след тази раздяла.

— Разбира се, скъпи, не се и съмнявам, че баща ми си има любовница и той я посещава понякога под претекст, че отива в шахклуба — впрочем, това не е клуб, а игрална къща. И аз се преструвам, че му вярвам, за да не го излагам пред децата.

— Но той наистина играе шах.

— Татко чудесно играе билиард. Но продължавай, скъпи... Лазарус. Аз искам да ти повярвам. Може би ще си спомниш и още нещо.

— Добре, само че едва ли ще си приказваме за майка ти. Съмнявам се, че имам нещо общо с една жена, която смята секса за нещо, което трябва да се изтърпи.

— Налагало ми се е да я лъжа, баща ми ме е подкрепял много повече от нея. Аз му бях любимка. И той не го криеше от мен, докато аз гледам да не показвам чувствата, които изпитвам към Удроу. Продължавай, Тиъдър... Лазарус.

— Ами това бяха всичките ни общи предци. Освен един от тях — нашия душманин. Морийн, аз водя произхода си от теб и Брайън чрез Уди.

Тя изохка.

— Нима? Надявам се да е вярно.

— Това е точно толкова вярно, колкото и данъчната декларация, любима, и може би точно този факт му спаси живота. Никога не съм бил толкова близо до детеубийството, както в мига, в който го открихме на задната седалка.

Морийн тихичко се изкиска.

— И аз бях на ръба, скъпи. Но никога не си позволявам да повиша тон, дори когато съм готова да задуша някой от калпазаните си.

— Надявам се не ми пролича колко съм ядосан. Любима, бях толкова възбуден, че ме заболя — и точно тогава се оказа, че си имаме компания. Едва се сдържах, сладка моя.

— Аз също бях готова да ти се отдам! О, Тиъдър... Лазарус, колко е приятно да съм откровена с теб. О, ама ти и сега си готов.

— По-леко, че ще блъсна колата в бордюра. Така съм, откакто излязохме от къщи. Но преди появата на Уди бях още по-напращял и голям.

— Големината не е от съществено значение, Тиъдър-Лазарус, жената може да се задоволи с всякакъв. Баща ми отдавна ми обясни това и ме научи на съответните упражнения — но аз не казах нищо на Брайън. Нека си мисли, че съм такава по природа. И досега редовно правя упражнения, защото всяко раждане ме разширява. Ако престана

да тренирам мускулите си, скоро ще заприличам на кофа. А толкова ми се иска по-дълго да остана желана за Брайън.

— И за продавача на сладолед, млекаря и разсилния.

— Не ме дразни. Искам да остана млада до смъртта си.

— Така и ще стане, осемнайсетгодишното ми бабче. Хайде да оставим настрана секса и да се върнем към пътешествието ми във времето. Все още търся доказателство, което би могло да обясни откъде се взима увереността ми, че Брайън ще се завърне у дома жив и здрав. Но за да се убедиш окончателно, събитието трябва да се случи много скоро и да е преди рождения ден на Уди.

— Защо преди рождения му ден?

— Не ти ли казах? Войната ще свърши на 11 ноември, рождения ден на Уди. Абсолютно съм сигурен в това, защото тази дата е ключова в историята. А сега прехвърлям из паметта си подходящото събитие, за да сложа час по-скоро край на съмненията ти, но уви, скъпа... направих глупава грешка. Искях да се появя тук след завършека на войната, но въведох в компютъра си едно сбъркано критично число — и пристигнах три години по-рано. Машината не е виновна, защото само чете въведените данни. Тя е най-добрата сред компютрите, пилоти на космически кораби. Грешката нямаше фатални последици — аз не се изгубих във времето и корабът ми ще ме вземе оттук през 1926 година, точно десет години след като се приземих. Не съм изучавал историята на близките няколко месеца, защото разчитах да се размина с войната. Пък и войните не ме интересуват. Искам да знам как живеят хората.

— Ти съвсем ме обърка, Тиъдър.

— Извинявай, скъпа, пътешествието във времето е сложна работа.

— Ти каза „компютър“, обаче аз не разбирам какво е това. И още спомена, че „тя“ управлява кораба, който ще те вземе през 1926 година. Нищо не разбирам...

Лазарус въздъхна.

— Точно затова не исках да разказвам нищо. Но се наложи, за да спреш да се притесняваш. Корабът ми — също като при Жул Верн — може да лети между звездите, а аз живея на много далечна планета. Корабът ми се придвижва и през времето, по-точно — през времето и пространството едновременно. Много е трудно да се обясни.

Компютърът е мозъкът на кораба, една много сложна машина. Корабът ми се нарича „Дора“, така се казва и компютърът, машината, която го управлява, внимава всичко да е наред и го води от звезда към звезда. Машината откликва на това име, когато разговарям с нея. Освен това на кораба има екипаж — двете ми сестри. Разбира се, и те са твои потомци и много приличат на теб. Екипажът е необходим, защото корабите не летят сами, без хора, с изключение на автоматичните товарни кораби, придвижващи се по предварително изчислен маршрут. Обаче цялата трудна работа се върши от Дора, а Лаз и Лор, тоест Лапис Лазули Лонг и Лорелай Ли Лонг, ѝ казват какво да прави и осигуряват каквото е необходимо. — Лазарус стисна бедрото на спътничката си и се усмихна. — Ако онова течение беше вдигнало полата ти по-високо, щях да кажа доколко приличат на теб, защото девойките обикновено се разкарват голички. Но в лицето си приличате, а вероятно и иначе — ако се съди по онова, което се мерна пред очите ми. Освен това Лаз и Лор също са луничави като Мери.

— Ама и на мен ми излизат лунички, ако не се крия от слънцето. Когато бях на възрастта на Мери, баща ми ме наричаше пуешко яйце. Но по цялото тяло! Нима те изобщо не носят дрехи?

— О, не, те обожават да се гласят за купони. Обличат се и когато застудее, но това се случва рядко, защото там, където живеем, е топло като в южните части на Италия. Най-често са без нищо. — Лазарус се усмихна и я погали по бедрото. — Не им се налага да оставят кюлотките си вкъщи, защото просто нямат такива. Същото важи и за свенливостта, която им липсва. И те на драго сърце биха се заели с баща ти, защото харесват мъжете на възраст — доста по-млади са от мен.

— Лазарус... а на колко години си всъщност?

Лазарус направи пауза.

— Не искам да отговарям на този въпрос, Морийн. По-възрастен съм, отколкото изглеждам — експериментът на Айра Хауард бе успешен. По-добре да поговорим за семейството ми. Тоест за твоето семейство. Всички ние, така или иначе, водим произхода си от теб. Две от съпругите ми и един от моите „съ-съпрузи“ са потомци на Нанси и на Уди.

— Съпруги? Съ-съпрузи?

— При нас бракът има много форми, любима. Там, където живея, няма нужда да подаваш молба за развод или да чакаш смъртта на партньора, за да се събереш с онзи, когото обичаш. Имам четири съпруги и трима съ-съпрузи. Да не забравяме и сестрите ми Лаз и Лор. Те могат да се омъжат за член от друго семейство или пък да останат при нас. И не ме гледай така учудено — нали сама каза, че не би те притеснило, ако излезем роднини. Наследствеността не ни притеснява, защото в нашето време знаем доста повече за тези неща и не рискуваме здравето на децата. А ние ги имаме много. Има и котки, кучета и всякакви други животинки. Децата ги опитомяват и се грижат за тях. Семейството ни е голямо, живеем в голяма къща, където се чувстваме всички много уютно.

Не мога да ти разкажа за всички, защото първо трябва да заведем нашия диверсант вкъщи. Но все пак ще ти кажа нещо, тъй като смяташ, че не изглеждаш на осемнайсет, защото си кърмила толкова много деца. Да вземем например Тамара. Тя произхожда от теб чрез Нанси и Джонатан. Искаш ли да чуеш нещо за тази не знам коя си по ред правнучка на Нанси? Сега Тамара май е на около двеста и петдесет години...

— На двеста и петдесет?!

— Да. Един от моите съ-съпрузи, Айра Уедърал, също е твой потомък чрез Нанси и Джонатан, но и чрез Уди. Кръстен е на баща ти, а не на Айра Хауард, и сега е на над четиристотин. Морийн, експериментът на Айра Хауард се оказа *успешен*: всички ние живеем дълго и сме наследили тази черта от теб и от всичките си предци Хуардовци, при това при нас умеят да подмладяват хората. Тамара е преминала през две подмладявания, последното съвсем наскоро, и изглежда също толкова млада като теб. Подмладяването е истинско: когато тръгнах насам, Тамара беше бременна. Но е без значение как изглежда, защото Тамара е лечителка и аз предполагам, че е наследила тази дарба пак от теб.

— Тиждър... Лазарус... отново нищо не разбирам. Лечителка? Това нещо свързано с Бога ли е?

— Не. Дори да вярва в Бога, Тамара никога не ми го е казвала. Тя е спокойна и щастлива и всеки в нейната компания става такъв — това важи и за твоята компания, скъпа! А болният оздравява по-бързо, ако Тамара го докосва или му говори, или пък легне при него.

Но когато се запознах с нея, Тамара не беше млада. И дори се питаше дали да не завърши жизнения си път, дали да не умре от старост. А аз бях болен, много болен. Болеше ме душата и Ищар, която по-късно ми стана жена — най-добрият специалист по подмладяване в целия Млечен път, ми доведе Тамара. Тогава Тамара беше друга: малко коремче, увиснали гърди, с торбички под очите, с двойна брадичка — накратко, всички признаци на старостта.

Възстанових се само от присъствието на Тамара. Пък и нейният интерес към живота се завърна. Тя се подложи на подмладяване и вече добави поредния потомък към линията Морийн-Нанси, а сега отново е бременна. Вие с Тамара толкова си приличате, Морийн. Тя е самата любов, приела облика на жена... Както и ти. Но... — Лазарус замълча и се намръщи. — Морийн, аз не знам как да те убедя, че говоря истината. Всички вие ще се уверите в това, когато дойде моментът да празнувате рождения ден на Уди. Навън ще бият камбани, а вестникарчетата ще крещат: „Извънреден брой! Германия капитулира!“ Обаче това ще стане след време, а аз искам да сложа незабавно край на съмненията ти.

— Пък аз вече не се съмнявам, скъпи. Учудващо, невъзможно — но аз ти вярвам.

— Нима? Та аз не ти дадох никакви доказателства. Просто ти разказах съвсем невъзможна приказка, ако се замислиш.

— Въпреки всичко, аз ти вярвам. Значи това ще стане, когато Удроу стане на шест години — по-точно на седми ноември...

— Не, на единадесети!

— Да, Лазарус. Но откъде знаеш, че той е роден на единайсети?

— Нали сама го каза.

— Скъпи, аз казвах, че той е роден през ноември. Но не споменах датата. И сега преднамерено промених датата, но ти веднага ме поправи.

— Какво пък, може да го знам от Айра. Или от някое от децата. Дори от самия Уди.

— Удроу още не знае датата си на раждане. Провери — събуди го и попитай.

— Няма да го будя, преди да се приберем у дома.

— Ами аз кога съм родена, скъпи?

— На 4 юли 1889 година.

— А Мери?

— Тя май е на девет, но не помня датата.

— Ами рождениите дни на останалите деца?

— Пак така.

— Ами рожденият ден на баща ми?

— Искате ли питане — 2 август 1852 година.

— Лазарус, който се нарича Тиъдър! С децата си се придържам към едно твърдо правило. Крия от тях рождениите им дни, докато е възможно — за да не досаждат на възрастните и да не ги шантажират, като си просят подаръци. А когато тръгне на училище, детето вече трябва да знае датата. Тогава го смятам за достатъчно пораснало и го карам да я запомни, но винаги предупреждавам, че за нетърпеливите няма нито празничен пай, нито вечеринка. Но още не ми се е налагало да прибегвам до това наказание — дечицата ми са схватливи.

През миналата година Удроу беше още твърде малък и нямаше никакви проблеми, рожденият ден стана изненада за него. Той и досега не знае, че за това събитие има конкретна дата. Поне така предполагам. Лазарус, ти знаеш кога са родени предците ти по пряка линия, защото си ги видял в списъците на фондацията. Но ти не можеш да назовеш датите на раждане на другите ми деца. Ето ти го доказателството.

— Но нали знаеш, че съм имал достъп до архивите. Могъл съм да запомня датите още през миналата година.

— Да, ама не. А защо си запомнил рождената дата само на едно от децата? И на баща ми? Нещо не се връзва, скъпи. Ти си искал да откриеш предците си и си се подготвил за срещата. Разбирам, че не си дошъл в църквата случайно, а да ме намериш — и това ме ласкае. И запознанството с баща ми в игралния дом също не е случайно. А как си разбрал къде да ни търсиш? Благодарение на частни детективи, така ли? Едва ли в архивите на фондацията има сведения за игралния дом например.

— Действително направих нещо подобно. Да, наистина търсех начин да се запозная с вас. И при нужда щях да изгубя години за това. Нали не можех да звънна на вратата ви и да кажа: „Здрасти, аз съм ваш потомък. Може ли да вляза?“ Незабавно щяхте да извикате полиция.

— Надявам се, че на твоето място щях да постъпя по-различно, скъпи, но ти благодаря, че си си направил труда заради нас. О, Лазарус, толкова те обичам! И вярвам на всяка твоя дума. Сега аз знам, че

Брайън ще се върне при мен! Въодушевена съм както никога досега и ми се иска да науча някои неща. Разкажи ми за семейството ти.

— Винаги ми е приятно да говоря за тях, защото ги обичам.

— Ласкае ме сравнението с твоята жена Тамара. Ако искаш, можеш да не ми отговаряш скъпи — при вас случва ли се двама съпрузи да спят с една съпруга?

— О, разбира се. Но по-често става обратното: единият от нас, Галахад — и той е твой потомък, бабче — развлича едновременно две от жените ни, тоя човек не знае що е умора.

— Това е забавно, но повече ми допада другият вариант. Представата ми за рая, любими, би се осъществила, ако съм в леглото с двама ви с Брайън. Със сигурност бих се постарала да ви направя щастливи. Но не мога да го направя. Оставам си само с мечтите... Аз ще мечтая за това.

— Представяй си, че се разсъбличаш пред нас в гората, като жената от френската картичка.

— Ох! Страхувам се, че само като го помисля, ще пламна като клечка кибрит!

— Тогава е по-добре да те закарам вкъщи.

— Да, май така ще е по-добре. Ужасно съм щастлива — и така ще е винаги — и изгарям от страст... към теб, към Брайън. Толкова ми се иска да стана като французойката... в гората, посред бял ден.

— Морийн, опитай се да склониш Брайън. Аз ще съм тук до 2 август 1926 година.

— Е, ще видим. А толкова ми се иска! — Тя помълча. — А може ли да му разкажа кой си, откъде си дошъл и какво предрече?

— Кажу ми на когото искаш, Морийн. Няма да ти повярват.

— Сигурно. Освен това, ако Брайън повярва, че животът му е предопределен, той може да забрави за предпазливостта. Гордея се, че той ще се сражава за нас, но не искам да рискува напразно.

— Мисля, че си права, Морийн.

— Не се побира в ума ми казаното от теб, Тиъдър. Сега знам кой си. Значи и страната не е твоя, и войната също — тогава защо се записва доброволец?

Лазарус помълча и си призна.

— Искан да се гордееш с мен.

— О!

— Разбира се, това не е моята страна. Но тя е твоя, Морийн. Много мъже имат други причини, а аз ще воювам за Морийн. Не за да „донеса на света демокрация“ — тази война ще завърши без резултат, макар че съюзниците ще победят. Аз ще воювам за Морийн.

— О! О! Отново се разплаках... нищо не мога да направя.

— Незабавно престани!

— Добре, мой войне. Лазарус? А *ти* ще се върнеш ли? Трябва да го знаеш.

— Не се притеснявай за *мен*, скъпа. Хората неведнъж са се опитвали да ме убият по най-различни начини, но аз надживях всички, които са се пробвали. Аз съм като онзи стар котарак, който винаги успява да се покатери на дървото при опасност.

— Ти не ми отговори.

Той въздъхна.

— Морийн, аз знам, че Брайън ще се върне у дома — това е отбелязано в анализите на фондацията. Той ще доживее до дълбока старост, но не питай на колко години ще умре — няма да ти отговоря. Ще си премълча и за това, което е отредила за теб съдбата. По-добре е човек да не наднича в бъдещето. Сега за мен. Не мога да знам своето бъдеще, защото още го няма в анализите. И не може да бъде записано там, докато съм жив. Мога само да кажа, че за мен тази война не е първата; може би е петнайсетата. Във всички предишни ми се е удавало да оцелея и затова този път ще се опитват особено настървено да ме убият. Любима, аз съм твойт воин и ще убивам враговете заради теб, но няма да им позволя да ми видят сметката. Ще гледам да направя всичко възможно да оцелея. И нямам намерение да правя номера, за да заслужи медал. Тия неща не са за стария Лазарус.

— Значи ти *не знаеш* собственото си бъдеще?

— Не го знам. Но ти обещавам да не надничам от окопите без нужда. И да не скачам в неприятелския окоп, преди да съм хвърлил там граната. И да не сбъркам живия немец с мъртъв — първо ще се уверя, че врагът е мъртъв. И да не икономисвам патроните, ако ми се изпречи добра мишена. Аз съм стар войник, а такъв се става само ако си песимист. Знам всички номера, скъпа. Освен това те успокоих по отношение на Брайън, така че ще е глупаво да се притесняваш и за мен. Недей, моля те!

Тя въздъхна.

— Ще се постарая. Ако завиеш наляво, ще стигнем до булеварда, а после ще минем през „Линууд“, за да поемем към „Бентън“.

— Ще те закарам у вас. Хайде по-добре да поговорим за любовта — за какво ни е изтрябвала войната? За нашата малка Нанси... Фондацията въведе ли вече правилото за бременността по време на първия брак?

— Боже! Ама ти знаеш абсолютно всичко!

— Можеш да не ми отговаряш. Това е работа на Нанси. Ако Джонатан отиде на фронта — а аз не знам дали това ще се случи, — можеш да си сигурна, че яйцата му няма да пострадат. Прегледах в анализите всички записи за потомците на твоите деца, но без да се напъвам да запомням датите им на раждане... Джонатан и Нанси ще имат много деца. А значи той или ще се върне — или изобщо няма да отиде на фронта.

— Звучи утешително. Та колко деца ще имат?

— Много си любопитна, момичето ми! То и на теб ти предстои да раждаш още неведнъж. На този въпрос няма да ти отговоря. И за правилото за бременността изобщо не съм те питал.

— Това е тайна, Лазарус.

— По-добре ме наричай отново Тиъдър. Всеки момент ще пристигнем.

— Слушам, сержант сър Тиъдър Бронсън, развратната ви стара пра-пра-пра-прабаба ще внимава как се държи. Между другото, колко пъти трябва да повторя това „пра“?

— Нима имаш нужда от отговор на този въпрос, любима? Ако не бях пожелал да те освободя от страха за живота на Брайън, щях да си остана Тед Бронсън. Харесва ми да съм „твоят Тиъдър“. Какво хубаво има в ролята на загадъчен гостенин от бъдещето? Че и да виждаш в мен свой далечен потомък. Сега съм до теб, а не в някакво си бъдеще.

— Ти си до мен и ме докосваш. И въпреки това още не си роден... Или не! Значи, в твоето време аз съм отдавна умряла? И ти знаеш кога ще умра, но не искаш да ми кажеш.

— Забрави за това, Морийн. Не биваше да го знаеш. Но ми се наложи да се разкрия заради теб.

— Извинявай Лаз... Тиъдър, повече няма да питам.

— Любима, ние сме заедно, един до друг, а това означава, че и ти си жива, а пък аз със сигурност съм бил роден. Ощипи се и ще се

убедиш в правотата ми. Всички „сега“ са еквивалентни — това е основната теорема на пътешествието във времето. Те не изчезват, защото миналото и бъдещето са математически абстракции, но „сега“ е неизменно. А що се отнася до деня, в който си умряла или ще умреш — а това си е едно и също, — аз не знам датата. Знам само, че си имала, имаш и ще имаш много деца, че ще изживееш дълъг живот и така и няма да побелееш. Но фондацията е изгубила следите ти... или тепърва ще ги изгуби. В анализите липсва датата на смъртта ти. Може би просто си заминала за някъде, без да уведомиш за това фондацията. Може би аз ще се върна, когато остареееш, и ще те отведа на Терциус.

— Къде?

— При мен, в моя дом. Мисля, че там ще ти хареса. Човек може по цял ден да се разхожда без дрехи — като на онази френска картичка.

— Че ще ми хареса — ще ми хареса. Само че едва ли подхожда на една старица.

— Ще ти се наложи да помолиш Ищар да подмлади тялото ти. Нали ти казах какво направи за Тамара, когато гърдите ѝ увиснаха до кръста и се превърнаха в празни торби. А сега — в бъдещото „сега“ — Тамара е бременна. Но забрави за онова, което се е случило и което ще се случи тепърва. Мамо Морийн — да ме вземат дяволите, ако отново те нарека баба, известно ми е, че в анализите не е фиксирана датата на смъртта ти, за което се радвам, радвай се и ти. Улови мига! Беше започнала да ми казваш нещо, а аз ти казах: „Наричай ме Тиъдър“ — и се отклонихме от темата. Май говорехме за Тамара?

— Да, точно така... Тиъдър! Когато ти се наложи да се връщаш, можеш ли да вземеш нещо със себе си? Или си длъжен да се върнеш без нищо?

— Защо? Та аз пристигнах тук облечен и си носех пари.

— Искаше ми се да изпратя малък подарък на Тамара. Но не си представям какво харесват жените във вашия чуден век. Би ли ме посъветвал?

— Хм... Тамара с възторг ще приеме от тебе каквото и да било. Тя знае потеклото си и с голяма нежност се отнася към всички членове на семейството ти. Но трябва да избереш нещо дребно, за да мога да го нося със себе си на фронта, защото там вероятно ще ми се наложи да се разделя с нещата, които не се поместват в джоба. Да не е накит.

Тамара цени гривната с елмази не повече от една карфица. Впрочем, карфицата може да се окаже по-ценна от накитите, ако е твоя. Дай някоя от дреболиите, които носиш. Знаеш ли какво... нека това да е жартиер! Чудесна идея! Този от крака ти.

— Дали няма да е по-добре да ѝ пратя новия чифт? Ще го сложа само за миг, за да можеш да кажеш, че съм ги носила. А тези са стари, износени, освен това са попили потта ми. Пък и надписът върху тях е съвсем неприличен.

— Не, нека е един от тези, с които си днес. Любима, всички ваши сегашни неприличия са дреболия на Терциус. Ще ми се наложи дори да обяснявам на Тамара предназначението на жартиерите. Що се отнася до потта — надявам се твоят подарък да запази поне частица от сладкия ти аромат, докато е у мен. Тамара ще е във възторг. Ти каза, че този чифт не е нов. Дали случайно го нямаш от шест години, Морийн?

— Нали ти казах, че съм сантиментална. Да, това е същият чифт. Сложих тези стари износени жартиери, след като смених ластика, специално за теб.

— Значи ще подариш втория на мен?

— Обожаеми Тиъдър, аз исках да ти предложа целия чифт, а на Тамара да изпратя нов. Но добре, скъпи, нека единият бъде за теб, а другият — за Тамара. Когато си пристигнем, ще се кача горе и ще ги увия. Само недей да ги разопаковаш, преди да се върнеш в лагера. Аха, над външната врата е запалена лампата, значи е време да се приведа в ред и да си придам вид на непристъпната мисис Брайън Смит. Но какъв вулкан бушува в душата ми! Благодаря ви, щабен сержант Бронсън. Вие подарихте на мен и на сина ми една прекрасна вечер.

— Благодаря ти и аз, сладко котенце със зелени жартиери и без кюлотки. Вземи мечето Теди и куклата Кюпи, а аз ще нося нашия душманин.

Айра Джонсън и Нанси още не се бяха прибрали. Брайън-младши взе братчето си от Лазарус и го понесе нагоре. С него тръгна Керъл, като преди това изтръгна от Тед обещание да не си ляга, докато тя не се върне. Джордж ги заразпитва къде са били и какво са правили, но Лазарус се отърва от него с някаква нищо не значеща фраза и се заключи в банята. Доста беше разрошен... Слава богу, че почтените

жени сега не използват червило. Униформата се е поизмачкала, но нищо. След пет минути, в които успя да се вкара в ред и да хвърли последен критичен поглед в огледалото, Лазарус се върна в гостната и представи на Джордж и на Брайън най-подробен отчет за прекараната вечер.

Тъкмо бе започнал разказа си, когато долу слезе Керъл и се присъедини към слушателите. Последна към групата им се присъедини мисис Смит — както винаги с кралско достойнство — и подаде на Лазарус малко пакетче от мъхеста хартия.

— Ето ви подаръка, сержант Тиъдър. Само ще ви помоля да не отваряте пакетчето, преди да пристигнете в лагера.

— Тогава ще е по-добре веднага да го прибера в багажа.

— Както искате, сър. А вие, скъпи мои, е време да си лягате.

— Да, мамо — съгласи се Керъл. — Но чичо Тед ни разправяше как си уцелила с един удар всички бутилки от мляко.

— Той каза, че ти би могла да играеш за Сините, мамо! — допълни Джордж.

— Е, добре, давам ви още петнайсет минути.

— Нека времето, докато отсъствам, не се брои, мисис Смит — помоли Лазарус.

— Разглезен сте досущ като децата ми, сержант. Хубаво.

Лазарус остави пакетчето в пътната си чанта, заключи я по стар навик и се върна. Дойде си Нанси с приятеля си и го представи на Лазарус, който с интерес се вгледа в Джонатан Уедърал. Приятен младеж, вярно, леко простее... На Тамара и на Айра ще им бъде интересно. Запомни го както трябва, защото ще ти се наложи да го опишеш и да възпроизведеш думите му.

Мисис Смит покани бъдещия си зет в гостната, докато Нанси беше отпратена някъде. Лазарус продължи да описва приключенията им в парка, междувременно Джонатан учтиво скучаеше.

Мисис Смит донесе пълен поднос и каза:

— Петнадесетте минути изтекоха, драги мои. Джонатан, Нанси те моли да ѝ помогнеш. Я отиди да видиш какво има. Тя е в кухнята.

Брайън-младши помоли за разрешение да паркира колата в хамбара.

— Чичо Тед, никога не съм оставял нощем автомобила ви на улицата. Нито веднъж. Но ще го изкарам навън веднага щом стана.

Лазарус му благодари и целуна за лека нощ Керъл — момичето явно очакваше този жест. Джордж се колебаеше, размишлявайки дали не е вече голям за подобни неща и Лазарус го отърва от двоуменето със силно ръкостискане.

В този момент се прибра мистър Джонсън и нощното гости започна. След пет минути мисис Смит, баща ѝ и Лазарус вече седяха в гостната, пиеха кафе и хапваха сладкиш и Лазарус изведнъж си спомни за онази вечер, когато за пръв път го бяха поканили в къщата. Всичко беше същото като тогава, само мъжете бяха с униформи. Същата маса, покривка и прибори, всеки седеше на същото място като преди, мисис Смит сипваше кафето със същата невъзмутима сериозност, дори се гощаваха със същото. Лазарус се опита да открие разликите, но установи само три: на креслото на мисис Смит сега нямаше слонче, на масичката до вратата бяха оставени наградите, спечелени в парка, а върху пианото лежеше лист с текста на песента, която започваше с думите: „Ало, централа, свържете ме с онази страна, където още не е стъпвал човекът...“

— Днес се забави, татко.

— Новобранците бяха седем, а униформите — ту тесни, ту прекалено широки. Тед, ние получаваме само онова, което не е необходимо на армията. Разбира се, така и трябва да бъде. Във всеки случай сега ротите на нашите автоматчици са въоръжени с нови автомати, имаме и достатъчно винтовки Спрингфийлд за караула, така че с всеки изминал ден все по-малко мязаме на бандити. Не се оплаквам. А какви са тези неща на масата, дъще? Не им е там мястото.

— Куклата Кюпи я спечелих аз. И искам да я сложа на почетно място върху пианото. А мечето Рузвелт е трофей на сержант Тиъдър, може би той ще го вземе във Франция. Ходихме до лунапарк, татко, и предполагам, че това пътуване излезе на сержант Тиъдър двойно по-скъпо от стойността на тези награди. Хубаво прекарахме вечерта и иммахме късмет.

Лазарус забеляза, че старецът стана мрачен. Тя е ходила в парка с един ерген? Без съпруга си? И побърза да вземе думата.

— Не мога да го взема във Франция, мисис Смит. Договорих се с Уди, нима не помните? Да сменя моето мече с неговото слонче. Сделката вече е влязла в сила.

— Ако не сте я оформили писмено, той ще ви излъже — отбеляза мистър Джонсън. — Да разбирам ли, че Уди е бил с вас в парка?

— Да, сър. Честно казано, се каня да оставя слончето на Уди, докато отсъствам, но първо все пак искам да направим размяната.

— Той ще ви измами, помнете ми думата. Морийн, нали аз исках да си отдъхнеш от децата, особено от Уди. За какъв дявол тогава си го взела със себе си?

— Не мога да кажа, че го взехме, татко. Той сам дойде с нас.

И тя разказа за всичко на баща си, вярно, премълчавайки някои подробности.

— Това момченце ще стигне далеч, ако не го обесят. Трябваше да го нашлапаш, Морийн, и да го върнеш вкъщи, а после вие с Тед можехте да отидете да се поразходите.

— Нищо татко, ние чудесно се повозихме — Удроу кротуваше на задната седалка. А после всички заедно се веселихме в парка. Ако не беше Удроу, никъде нямаше да отидем.

— Удроу донякъде имаше право — призна си Лазарус. — Нали обещах да го заведа в парка, но не бях изпълнил обещанието си.

— Все едно трябваше да го нашлапаш.

— Късно е, татко, разходката с кола свърши. Там срещнахме тоя оня от енорията. Лорет и Клайд Симпсън.

— Тази стара вещица? Е, сега ще започне да клюкарства за теб, Морийн.

— Едва ли. Ние с нея чудесно си побъбрихме, докато Уди се возеше на малкото влакче. А ти нима забрави, че сержант Бронсън е син на по-голямата ти сестра?

Айра Джонсън вдигна вежди и се подсмихна.

— Доста щеше да се учуди покойната Саманта. Тед, по-голямата ми сестра падна от коня, когато беше на осемдесет и пет. Тя се произмъчи малко време, после се обърна към стената и отказа да се храни. Наистина, сетих се, Тед, това е по-добре, отколкото да обвинявам за всичко брат си. Ами да, Саманта живееше в Илинойс, имала е трима съпрузи и единият от тях като нищо може да се е казал Бронсън. Кой го знае... Ти не възразяваш, нали? Ама че семейство ти се падна.

— Аз не възразявам. И ми е приятно да смятам *това* семейството за свое.

— И на нас ни е приятно, синко. Морийн, нашата млада лейди прибра ли се вече?

— Малко преди да си дойдеш, татко. Сега и двамата са в кухнята. Нанси каза, че Джонатан е гладен и ще му прави сандвич, но аз си мисля, че трябва да стоим по-далеч от кухнята. Така че, ако искаш нещо, кажи ми, ще ти го донеса. Само ще трябва да стъпвам по-шумно, за да успее Нанси да скочи от скута му. Тиждър, тя е сгодена, но просто не сме обявили още официално годежа. Смятам, че ще е по-добре да се оженят, преди Джонатан да отиде във войската. А вие какво мислите?

— Едва ли е редно аз да имам мнение по въпроса, мисис Смит. Надявам се те да са щастливи.

— Може би точно така ще стане — каза мистър Джонсън. — Той е чудесен младеж. Искях да го взема при мен, но той реши да изчака до рождения си ден и да се запише направо във войската, макар че му остават още три години да навърши полагаемата възраст. Голяма работа е. Момчето ми харесва. Когато се прибираш в стаята си мини ей оттам, за да заобиколиш кухнята.

След няколко минути младите излязоха от кухнята и без да сядат на масата се поздравиха със стареца. После Нанси излезе навън, за да се сбогува с годеника си, след което се върна в гостната и седна на масата.

Мистър Джонсън потисна прозявката си.

— Време е да се заровя в копата сено. Същото важи за теб, Тед, ако имаш ум. Няма да ти дадат да се наспиш — прекалено е шумно, особено там, където е твоята стая.

— Ще имам грижата малките да не вдигат шум, дядо — побърза да каже Нанси. — Нека чичо Тед се наспи.

Лазарус стана.

— Благодаря, Нанси. Във влака почти не мигнах, така че ще вървя да си лягам. Можеш да не се грижиш да ми пазите тишина. Все едно ще стана рано. По навик.

Мисис Смит също се надигна от мястото си.

— Време е всички да си лягаме.

На прощаване мистър Джонсън стисна ръка на гостенина. Мисис Смит символично го млясна по бузата, както в онази вечер, когато той бе престъпил за първи път прага на този дом, благодари му за приятно прекараната вечер и го посъветва все пак да не става рано. Възрастните поеха нагоре по стълбата. Нанси изостана от тях и също целуна Лазарус за довиждане.

Лазарус отиде в стаята си. Там отключи пътната си чанта, извади пакетчето и отиде в банята, където внимателно се залости.

Това беше малка плоска кутийка, в която бяха сложени жартиерите.

Ах, тези жартиери! Стари, както беше обещано, избелели и... О, да! Това неповторимо ухание на тялото ѝ. Колко дълго ще трае този мирис? Дали ще може вкъщи да го усили, фиксира и изследва? Може би. С помощта на компютър един опитен специалист ще успее да изолира миризмата на сатен и каучук и да засили аромата на нейната кожа. Ала за тази квалифицирана услуга ще се наложи да се отскочи до Секундус — но резултатът ще си струва усилията! А сега неприличните надписи... Единият гласеше: *„Отворено през цялата нощ, желаещият да се обади“*. А на другия се четеше фразата: *„Добре дошли. Заповядайте и разпалете огъня.“* Миличка, нима това е неприлично? Под жартиерите имаше плик, в който бе поставена обикновена снимка, на гърба ѝ пишеше: *„Нямам по-хубава, любими. М.“*

Това беше любителска снимка, твърде качествена за това „тук и сега“. На фона на гъст храсталак, осветена от ярко слънце, бе застанала Морийн в изящна поза и се усмихваше право в камерата. Тя беше облечена... като на френската картичка. Лазарус усети прилив на страст. Щедра, доверчива моя, това сигурно не е единственият екземпляр. И Брайън има същата. Тази снимка си пазила в спалнята си. Без корсет гърдите ти изглеждат по-малки и изобщо не са увиснали. Очарователни са. Не се съмнявам, че тъкмо затова толкова радостно се смееш. Благодаря ти, скъпа!

Към снимката беше приложена малка плоска опаковка от същата мъхеста хартия. Лазарус внимателно я отвори: там лежеше кичур червени къдрици, завързан с тясна зелена панделка.

Лазарус я погледна. Морийн, възлюблена моя, това е най-скъпоценният ти дар — но се надявам да си внимавала как отрязваш кичура и Брайън нищо да не забележи.

Той отново разгледа подаръците, върна всичко обратно по местата и скри кутийката на самото дъно на чантата, затвори я, пусна водата, съблече се и се настани във ваната.

Но не можа да се отпусне в топлата вода. После дълго лежа в леглото, спомняйки си изминалите часове.

Струваше му се, че разбра каква е Морийн: харесваше ѝ да бъде такава, каквата е. Тя обича себе си, мислеше си Лазарус, а това е необходимо, иначе е невъзможно да обичаш другите. Тя не изпитваше чувство на вина, защото никога не бе направила нещо, заради което да се почувства виновна. Тя не лъжеше себе си и сама си беше съдник, без да се съобразява с чуждото мнение. Да, тя не лъжеше себе си — но без да се поколебае, мамеше другите, ако смяташе, че така ще е по-добре. Тя не желаше да се подчинява на правилата, които не бяха измислени от нея.

Лазарус я разбираше. И той постъпваше по същия начин. Сега бе наясно от кого е наследил този си навик. Въпреки напрежението в слабините, той се чувстваше щастлив. Или благодарение на това, поправи се той: въпреки всичко усещането беше приятно.

Внезапно дръжката на вратата се завъртя. Лазарус моментално скочи от леглото и замря. Вратата се отвори — и Морийн, топла, благоухаеща, се озова в прегръдките му. После се отдръпна за миг, хвърли дрехите си на пода и отново се вкопчи в него, жадно търсейки устните му.

— Как се осмели? — дрезгаво попита Лазарус.

Тя тихо отвърна:

— Разбрах, че не мога иначе. Тук рискувам много по-малко. Когато имаме гости, децата никога не слизат долу. Може би баща ми подозира нещо, но никога няма да провери. Не се притеснявай, скъпи. Вземи ме. *Още сега!*

И той точно това направи.

Тя блажено въздъхна и обгръщайки го с ръце и крака, прошепна в ухото му:

— Така ми напомняш за мъжа ми, Тиъдър, че с нетърпение чакам да свърши войната и да му разкажа за теб.

— Искаш да му разкажеш за всичко, така ли?

— Обожаеми Тиъдър, разбира се, че ще го сторя. Някои неща, които ти казах днес, ще бъдат смекчени, а други — премълчани. Брайън не настоява да му призная всичко. Но тези работи не го притесняват, уредихме въпроса още преди петнадесет години. Той наистина има доверие на моята преценка и на вкуса ми. — Тя тихичко се изкиска в ухото му. — Срам ме е, че толкова рядко ми се налага да му признавам нещо, защото той обича да слуша за приключенията ми. И ме кара да му разказвам за тях пак и пак, сякаш препрочита любими книги. Бих искала да му разправа за случилото се още утре. Но няма да го сторя. Ала ще запомня всичко.

— Утре ли ще дойде?

— Да, към края на деня. И едва ли ще ми позволи да заспя. По телефона ми заръча да „л. в. л. и. д. з. с. р. к.“, за да може да ме „с. п. н. д. н.“. Кое то означава „да легна в леглото и да заспя с разтворени крака“, за да може да ме „събуди по най-добрия начин“. Но аз само се престорвам, че спя, въпреки че той гледа винаги да се промъкне в стаята крадешком. — Тя се изкиска. — А после ние си играем. Когато той ме буди, аз се правя, че се събуждам, и произнасям не неговото, а друго, чуждо име. Простенвам: „О, Албърт, скъпи, мислех си, че никога няма да дойдеш!“ — или нещо от този род. А после идва неговият ред да каже нещо от сорта: „Това е Бъфало Бил, мисис Моли^[1]! Мълчи и се залавяй за работа!“ Тогава аз мълквам и ние започваме да се трудим без нито дума повече.

— Чудесно, мисис Моли. Това ли е най-доброто, на което си способна?

— Старая се с всичка сила, Бъфало Бил. Но сега съм толкова възбудена, че не мога да мисля, и може би съм объркала нещо. Би ми се искало да повторим. Нямате ли намерение да ми дадете този шанс, сър?

— Само ако ми обещаеш, че няма да се престараваш. Ако това дотук не беше най-доброто, на което си способна, един по-качествен труд би ме нокаутирал.

— Разсъждаваш точно като мъжа ми и дори плътта ти е същата, особено там... И миризмата ти е като неговата.

— А твоята кожа ухае като кожата на Тамара.

— Наистина ли? А в леглото напомням ли ти на нея?

(Тамара знае хиляди начини да се люби, скъпа, но тя рядко прибегва до нещо необикновено. Любовта, мила моя, не е техника, а отношение. Желание да ощастливиш някого и умение да го направиш. Но мен ме порази доколко изтънко си овладяла техниката — на Александрия биха платили скъпо за теб.)

— Напомняш ми. Но приликата се изразява в отношението към това, което правиш. Тамара усеща какво става в ума на другия и му дава онова, от което той се нуждае. Дава му точно това.

— Значи тя умее да чете мисли? Тогава не приличам на нея.

— Не, Тамара не умее да чете мисли. Тя усеща другия и разбира какво му трябва. И невинаги това е сексът. А при вас нима не се случва Брайън да има нужда от нещо съвсем друго?

— Разбира се, че се случва. Ако е изморен или ядосан. Тогава обуздавам желанията си и започвам да масажирам гърба и главата му. Или просто го прегръщам, за да го приспя, а после той пък ме събужда „по най-добрия начин“. Ако не ме желае, не се опитвам да го изям жив.

— Не, ти наистина много приличаш на Тамара. Когато тя ме лекуваше, Морийн, отначало дори не се и опитваше да се люби с мен. Просто спеше в моята стая, хранеше се заедно с мен, разговаряхме, когато имах желание за това. А после едно десет дни просто спа в леглото ми — и нощните кошмари престанаха да ме измъчват. Но една нощ се събудих и Тамара мълчаливо ми се отдаде. Любихме се цяла нощ, а на сутринта разбрах, че съм здрав. Престанала бе да ме боли душата. Ти си същата, Морийн... Ти също знаеш всичко и всичко правиш както трябва. Толкова тъгувах за дома, толкова ме тревожеше войната — но всичко изчезна. Ти пропъди всичките ми тревоги. Кажи ми какво изпита през онази нощ, когато за пръв път ме видя в дома си?

— Влюбих се в теб от пръв поглед... като глупава ученичка. И моментално те пожелах. Вече ти го казах.

— А според теб какво чувствах аз?

— Как какво? Ти беше възбуден.

— Да, така е. Пък аз си мислех, че никой нищо не забелязва.

— Разбира се, не съм видяла какво става с панталона ти или нещо от този род. Няма нужда човек да се вглежда, за да види тези неща. Мъжете толкова лесно се смуцават. Просто виждах, че

изпитваш същото като мен — а аз бях възбудена като малка разгонена кучка. Като истинска кучка — няма защо да шикалкавя, когато става дума за леглото. И когато ме погледна в гостната, веднага разбрах, че имаме нужда един от друг, страшно се смутих и избягах в кухнята, за да се успокоя.

— Била си избягала, така ли? Ти плуваше изящно и гордо като кораб с платна.

— Само дето вятърът изопваше до скъсване платната. Взех се в ръце, но не можах да се успокоя. Страхувах се, че баща ми ще забележи това и няма да те покани повече на гости — а толкова ми се искаше да те видя отново. Баща ми добре ме познава, казвал ми го е. Веднъж ми рече: трябва да се приемаш такава, каквата си, и да се обичаш, но е необходимо да обуздаваш чувствеността си. Опитвах се — но ми беше много трудно да не се издам през онази нощ.

— Но ти успя.

— Брайън също ме съветва да си слагам юздите. Но през онази нощ ми беше толкова трудно, че аз... Тиждър, някои момчета, а понякога и мъжете, когато са жестоко разочаровани, го правят... Ами... с ръце.

— Да. Това се нарича мастурбация. Викат му още „да изпуснеш парата“.

— И Брайън го нарича така. А ти знаеш ли, че девойките и жените също могат да правят нещо подобно?

— Знам. Няма нищо страшно в това един самотник да се задоволява по този начин. Но това не замества секса.

— Не го замества... Изобщо не го замества. Но се радвам, че не виждаш нищо особено в това. През онази вечер се качих горе и легнах във ваната. Имах нужда, нищо че се бях къпала преди обяда. И започнах да го правя право във водата. А после легнах в леглото и се вторах в тавана. Лежах, лежах, станах, залостих вратата, свалих нощницата и го направих още веднъж... и още веднъж! Мислех за теб, Тиждър, спомнях си твоя глас, твоя мирис, докосването на ръката ти. След не по-малко от час се успокоих и заспах.

(Бих изгубил доста повече време за това, скъпа. Би трябвало и аз да се възползвам от твоя простицък метод. Но се наказвах за идиотското си поведение. Какъв глупак съм бил — та да обичаш

никога не е глупаво. Но аз не виждах по какъв начин бихме могли да проявим любовта си.)

— Колко жалко, че не съм бил при теб, скъпа. Само на някаква си миля от теб ме мореше същата болка и мислех за теб.

— *Надявах се, че и ти изпитваш същото, Тиъдър. Имах нужда от теб и копнеех и ти да чувстваш същото. И не ми оставаше друго, освен да затворя вратата и да го направя с мисъл за теб. В стаята беше само Етел в люлката си, но тя е твърде малка, за да забележи нещо. Ох! Изгубих те, скъпи!*

— Не изгуби мен, а само част от моята плът. Скоро тя ще заеме отново изправено положение, нали ти обеща да ми дадеш втора възможност. Да променим ли позата? Възглавницата под рамото? Наляво или надясно? Не трябваше да лежа толкова дълго върху теб, но аз не исках да мърдам.

— И аз не исках — докато можех да те задържа в себе си. Не си прекалено тежък, а бедрата ми са широки... Под вас жената има възможност да въздъхне. Искаш ли да легнем на една страна? На коя?

— Ти как предпочиташ?

— Както ти е удобно на теб. Ох, Тиъдър, имам чувството, че сме се обичали отдавна и ти си се върнал при мен.

(По-добре да не засягаме тази тема, мамо Морийн.)

— Ще те обичам вечно, скъпа моя.

(Пропуснато.)

— ... И направо ѝ казал, че няма да се ожени за нея, ако тя се възпротиви на встъпването му в армията.

— Какво му отговорила Нанси?

— Казала му, че е очаквала подобен отговор, затова смята на всяка цена да забременее, преди той да влезе в казармата. Нанси обожаваше военните, също като майка си. Нощес дойде при мен в спалнята и ми разказа за всичко, поплака, но не много горчиво, защото все пак беше „яхнала топа“. После си поплакахме двете — от радост. И аз обясних всичко на Брайън и на семейство Уедърал. На Нанси не ѝ дойде — а това се случи преди месец — и венчавката ще е утре или в другиден.

(Пропуснато.)

— Бих искал да те видя, скъпа.

— О, скъпи. По-добре недей да включваш лампата. Завесите не са много плътни, пък и под вратата има процеп. Ами ако баща ми слезе долу?

— Добре, Морийн. Няма да настоявам, защото не ми се ще да рискуваш. Освен това чудесно те „виждам“ с крайчетата на пръстите си, те са много чувствителни.

— Те ме милват нежно като ветреца. Тиждър, моля те внимавай с подаръка. Не го показвай никому. Там има и друго, освен жартиерите.

— Вече го отворих.

— Тогава си ме видял каква съм.

— Нима онова прекрасно момиче наистина си ти?

— Не ме се подигравай, Брайън ми нареди да гледам право в обектива.

— Скъпа, ако ти не обичаш да свеждаш поглед, то мъжете не обичат да го вдигат нагоре. Особено аз. Особено когато гледам снимката на прекрасна гола жена.

— Гола! Но аз съм с най-хубавата си шапка.

— Това е най-чаровната снимка, която съм виждал някога, Морийн. Ще я пазя вечно.

— Така е по-добре. Разбира се, не е за вярване, но гали слуха. А ти разгърна ли малкото пакетче?

— С детската къдрица на Мери ли?

— Свикнала съм да ме будалкат, Тиждър. Все повече ми заприличваш на Брайън. Но когато той се самозабравя, аз го хапя където ми падне. Мога и тук.

— Ох, недей!

— Тогава кажи чия е къдрицата.

— Тя е израснала върху цветето ти, чаровна моя, и аз ще я нося до сърцето си. Точно затова исках да те видя. Отрязала си такъв голям кичур, че Брайън може да забележи и да те пита къде е липсата.

— Ще кажа, че съм го подарила на продавача на сладолед.

— Той няма да ти повярва и ще разбере, че си имала нова авантюра, за която трябва да му разправиш.

— И затова няма да поиска да му разкажа всичко незабавно, а просто ще смени темата. Но на мен ми се иска да му разкажа всичко още сега. Мечтая да бъда с вас двамата, под открито небе, през деня... Тази мисъл не ми дава мира. Мили, там на скрина има свещ... Аз не

обичам светлината на електрическата лампа. Пък и свещта толкова мъждее, че няма да се притеснявам. Можеш да ме гледаш на светлината на свещта, ако искаш...

— Да, скъпа. А кибритът къде е?

— Дай по-добре аз да я запаля. Ще намеря всичко необходимо в тъмното. А може ли и аз да те погледна?

— Разбира се. Какъв контраст: красавицата и звярът.

Тя се изкиска и го целуна по ухото.

— По-скоро пръч. Или жребец. Ако не бях раждала толкова пъти, Тиждър, нямаше да се побереш в мен.

— Май ми разправяше, че ти напомням за Брайън?

— Но той не е жребец. Пусни ме.

— Искам откуп!

— О, Боже, не сега, скъпи. Защото едва ли ще успея да запаля свещта.

Те станаха от леглото и започнаха да се изучават с поглед на светлината на свещта. На Лазарус му секна дъхът от ослепителната красота на Морийн. Почти две години той бе лишен от възможността да се наслаждава на гледката на голо женско тяло и не разбираше как е могъл да минава без тази голяма привилегия. *Скъпа, разбираш ли колко е важно това за мен? Мамо Морийн, нима никой не ти е казвал, че зрялата жена е по-прекрасна от девицата? Разбира се, прекрасните ти гърди често са натезжавали от мляко, но нали точно за това са създадени. И аз не искам те да приличат на изваяни от мрамор... Не искам!*

Тя също внимателно го изучаваше с поглед. Лицето ѝ беше сериозно, зърната ѝ щръкнаха.

— Тиждър-Лазарус, странна обич моя, дали се досещаш, че запалих светлината, за да те видя? Не подобава на една жена да проявява подобен интерес, но ми се иска да видя моя мъж гол. Как, в името на сатаната и на неговото падение, да дочакам онзи ноември, без да видя човека, когото не съм познавала? Алма Биксби ми каза, че никога не била виждала мъжа си гол... Разбира се, тя беше потресена, че не съм като нея! Тиждър-Лазарус, ти си съвсем различен от моето момче. Не, ти приличаш на него... мирисът ти е същият, ти говориш като него, любиш се като него. Невероятният ти член пак... Брайън, скъпи, аз искам отново да те приема, целия, без остатък!

А утре през нощта ще ти разкажа за това, когато ти се прииска да чуеш една от историите ми. А ако не поискаш — ще запомня тази до завръщането ти. Ти си също толкова странен като него, също толкова мъдър и търпелив — точно такъв съпруг е нужен на развратната ти жена. А после, заклевам се, скъпи, аз ще се опитам да забравя за всичко, докато се върнеш. Но ако не издържа — тържествено ти обещавам, че ще легна само с воин, с достоен за гордост мъж... Такъв като този странен човек.

Лазарус, любов моя, нима ти наистина си мой потомък? Вярвам, че знаеш кога ще свърши войната и че моето момче ще се върне при мен здраво и читаво. Когато ми каза за това, престанах да се измъчвам, за пръв път през дългите месеци самота. Надявам се, че всичко, което ми каза, е истина. Бих искала да вярвам в съществуването на Тамара, в това, че тя води произхода си от мен. Но аз не искам да ме напуснеш след осем години! Тази невинна малка снимка... Ако не се боях, че ще те шокирам, бих ти подарила една от онези истински картички, които правеше мъжът ми. Няма ли да се засегнеш, ако те огледам по-отблизо?

Мисис Смит застана на едно коляно, внимателно погледна, после го докосна и вдигна глава.

— Сега ли?

— Да!

Той я вдигна и я положи на леглото. Тя съсредоточено му помагаше и когато се сляха, затаи дъх.

— По-силно, Тиъдър! Този път не ме щади!

— Да, прекрасна моя!

Когато невероятният им екстаз приключи, Морийн мълчаливо легна в прегръдките на Лазарус и го милваше, загледана в пламъчето на свещта.

— Време е да си вървя, Тиъдър — каза накрая тя. — Не, не ставай, аз и така ще се измъкна. — Тя стана, вдигна дрехите си от пода и духна свещта. После се доближи до леглото и целуна Лазарус. — Благодаря ти за всичко, Тиъдър. Върни се при мен, върни се!

— Ще се върна!

Тя изчезна бързо и безмълвно.

[1] Моли — име, нарицателно за проститутка. — *Бел.прев.* ↑

КОДА^[1] I

Някъде във Франция

Скъпо мое семейство!

Записвам това в джобния си дневник, където записът ще остане до края на войната, но това е без значение, защото ще получите всичко достатъчно бързо. Сега не мога да пращам запечатани писма, още повече в пет плика. Тук има нещо, което се нарича „цензура“ — всяко писмо се отваря, прочита се и всичко, от което швабите биха могли да получат информация, се заличава: сведенията за датите, местоположенията на военните части и може би дори онова, което съм ял на закуска (боб, свинско варено, пържени картофи и кафе, в което би могла да се разтвори лъжицата).

Работата е там, че предприех отвъдокеанско пътуване като гост на чичо Сам и сега съм в страната на изисканите вина и прекрасните жени. (Навсякъде вината са най-обикновени, а прекрасните жени явно ги крият някъде. Най-симпатичната, която видях, имаше малки мустачки и много космати крака, които може би нямаше да забележа, ако не ме беше духнал ветрецът от нейната посока. Скъпи мои, съмнявам се, че французите се мият — поне не във

военно време. Но аз не се каня да ги критикувам — ваната е разкош. Но ако трябваше да избирам между вана и прекрасна жена, щях да предпочета първото — иначе нито една жена просто не би ме докоснала.) Нека не ви притеснява, че съм в зоната на бойните действия. Щом сте получили това писмо, значи войната е свършила и аз съм наред. Но ми е по-лесно да напиша писмо, отколкото всеки ден да отбелязвам в дневника тривиалните подробности. Зона на военните действия е силно казано. Войната протича позиционно — тоест противниците си стоят на местата. А пък аз се намирам в тила, далеч от предната линия, и от местата, където се стреля.

Аз командвам военен отряд, който се нарича отделение. Осмина мъже сме: аз, петима стрелци с винтовки, още един с автоматична винтовка (в тази война още няма бойни роботи), осмият мъкне боеприпасите. Длъжността ми е ефрейторска и аз съм именно ефрейтор, както ви бях написал и в последното писмо, изпратено още докато бях в Съединените щати. Възможно е документите да са се изгубили по време на суматохата по прехвърлянето ми в друга част.

Но новата длъжност ме устройва. За пръв път имам постоянни подчинени, имам време, за да се запозная с всеки от тях лично, да разбера техните силни и слаби страни и да се науча да ги командвам. Това са прекрасни хора. Само с единия имам проблеми, но той няма нищо общо с това, вината е в предразсъдъците на това време. Той се нарича Ф. К. Динковски и е единственият евреин католик в моето отделение. Ако близначките не са чували нито за едното, нито за другото, нека се обърнат към Атина. По рождение този човек е принадлежал към едно вероизповедание, но е бил възпитан в друго, а пък му се налага да служи с момчета от село, които изповядват трета вяра, при това не страдат от излишна търпимост към чуждата.

Освен това е гражданин и има твърде неприятен глас (дори за моя слух), а отгоре на всичко момчето е съвсем

непохватно и всички постоянно го поднасят, когато не съм наблизко. Редом с мен пък изглежда съвсем нескопосен. Честно казано, не става за войник, но мен никой не ме пита. Затова мъкне патроните, просто не става за нищо друго.

Тук му викат Динки, което е подигравателен прякор на староанглийски. Това име определено не му харесва (аз го наричам с фамилното му име. Според ритуала, съответстващ на мистицизма на обредите във военните организации в това „тук и сега“, към човека е редно да се обръщаш само по фамилия). Но нека оставим настрана най-елитния взвод от американските въоръжени сили и да се върнем към родното ми семейство — към предците ви. Преди чичо Сам да ме изпрати на това увеселително пътешествие, на мен ми дадоха отпуска. Прекарах тези дни в семейството на Брайън Смит, в неговата къща, защото до края на войната се смятам за осиновен от тях, нали официално се вода сирак.

Тази отпуска се оказа най-щастливото събитие в моя живот, откакто Дора ме остави тук. Аз водих Уди в парка и трябва да кажа, че тукашните примитивни забавления доставят доста повече радост от изтънчените развлечения на Секундус. Повозих го на всичко, което ставаше за целта, и му разреших да играе на всичко. Нещо, което достави удоволствие и на двамата ни. Момчето толкова се измори, че спа по време на целия път към дома. Но то се държа добре и сега сме приятели значи, нека расте. Може и да излезе нещо от него. Дълго разговарях с дядо и по-добре опознах останалите членове на семейството, особено майка и татко. С него нещата се получиха изненадващо, защото той се канеше да излиза в отпуска точно в деня, в който аз трябваше да се върна в лагера, и аз не разчитах, че ще се засечем в къщата. Но той бе успял да си издейства известно време в повече и ние се срещнахме, а после се обади в лагера и успя да удължи отпуската ми с два дни. Защо? Забележете, Тамара и Айра:

За да мога да присъствам на венчавката на

мис Нанси Ирен Смит и
мистър Джонатан Спърлинг Уедърал.

Атина, обясни, моля те, на близнаците историческото значение на този брачен съюз. Изброй само прочутите и важните личности, които водят потеклото си от тези двамата, скъпа — пълната генеалогична справка е прекалено дълга. Нека те изслушат не само Айра и Тамара, но и цялото ни малко семейство и разбира се, Ищар. Това са техни предци — и не само техни, а поне на още пет от децата ни. Може и да съм пропуснал някого, защото не помня всички генеалогични линии.

Аз бях шафер на Джонатан, татко „даде невестата“, Брайън беше паж, Мери носеше халките, Керъл играеше ролята на приятелка на булката, а Джордж междувременно наглеждаше Уди да не вземе да подпали църквата, а пък мама имаше грижата за Дик и Етел. Атина, обясни им термините и ритуала — аз дори няма да се опитам да го сторя. Но аз не само си почивах през тези два дни. Основно изпълнявах поръченията на мама (средновековните обреди са твърде сложни), но ми се удаде да си пообщувам и с татко и сега го познавам доста по-добре. Може би нямаше да го опозная по-добре, ако живеехме с него под един покрив. Много обичам татко и във всичко съм съгласен с него.

Айра, той ми напомня за теб, също толкова е умен, разбран, спокоен, проявяващ търпимост и дружелюбен.

Забележка: Булката беше бременна (истинска хауардовска сватба, ако се вземе предвид, че тукашните булки трябва да се женят девствени); тя ще роди, ако не се лъжа, Джонатан Брайън Уедърал. Точно така, Джъстин — но кой води произхода си от него? Подсети ме, Атина. За няколкото века съм се срещал с кого ли не, възможно е да съм бил женен за някоя от потомките на Джонатан Брайън. Надявам се да е така, защото Нанси и Джонатан са чудесна млада двойка.

Дадох им за шест дни колата си. Джонатан се канеше незабавно да постъпи в армията, както и направи

впоследствие, но не успя да попадне на фронта. Въпреки това в очите на Нанси той си е герой, защото положи всички старания да отиде.

Някакъв тъп сержант, неспособен да си вдигне задника, настоява да оправим с моето отделение землянката, която някой е опропастил. Така че...

С цялата си любов,
Ефрейтор Приятелчето

Някъде във Франция

Драги мистър Джонсън!

Надявам се мисис Смит да е получила моето благодарствено писмо от Хобокен (и да е успяла да разчете почерка ми, който едва ли става по-добър от друсането по пътищата). Във всеки случай аз отново ѝ благодаря за най-щастливия празник в живота ми. Благодаря и на останалите. Моля да предадете на Уди, че никога повече няма да му играя с кон аванс. От сега нататък ще играем като равни, нека си търси друго момче за бой; четири поражения от пет партии ми дойдоха в повече.

Сега обърнете внимание на нещо друго — на подписа и адреса. До Франция не стигна понижаването ми в чин и трите нашивки станаха две. Можете ли да обясните на мисис Смит и на Керъл (особено на тях двете), че понижаването в чин не хвърля сянка върху един воин и че аз и досега си оставам личен воин на Керъл, ако тя не възразява. Просто се превърнах в истински войник, защото ме отървах от инструкторската длъжност и сега командвам едно от отделенията в състава на батальона. Бойно отделение. Бих искал да разкажа повече, но ако се подам от прозореца, мога да видя някой от швабите, ако само някой от тях не ме забележи пръв. Сега вече не провеждам занятия на стотина мили от фронтовата линия.

Надявам се, че не се срамувате от мен. Не, аз съм убеден в това. Прекалено стар войник сте, за да се вълнувате от чинове. Най-важното е, че съм „там“, за вас е съществено именно това. Искам да кажа, сър, че тъкмо вие винаги сте ме вдъхновявали.

Няма да обяснявам причината за моето понижение, защото в армията не се придава значение на извиненията. Но искам да знаете, че не ми тежи никакво безчестие. Първият случай стана на транспортния кораб: на прекалено усърдния дежурен не му се хареса играта на покер, изиграна в онази част на плавателния съд, за която отговарях аз. Вторият случай стана по време на обучението на редниците — нали знаете: кукла-мишена, траншеи, чужда земя — и капитанът ми заповяда да ги построя в колона, а аз му отвърнах: „По дяволите, капитане, нима се опитвате да икономисате куршуми за кайзера? Или вие още не сте чували за автоматите?“

(Сигурно не трябваше да споменавам дявола. Впрочем, ако бъда честен, аз употребих друг израз, популярен сред войниците.) Накратко, към края на деня вече бях ефрейтор, а в друг батальон ме преместиха в същия ден, в който помолих за това. И така, аз съм тук и се чувствам отлично. Признавам, че колкото по-близо е човек до фронтовата линия, толкова е по-висок бойният му дух. Лека-полека се запознавам с въшките, а калта във Франция е по-дълбока, отколкото в южната част на Мисури, и по-здраво залепва. Сънувам и горещата вана, и чудната гостна на мисис Смит. Но съм бодър и здрав и на всички ви изпращам уверения в своята обич.

Искрено ваш,
Ефрейтор Тед Бронсън

— Ей, вие там! Ефрейтор Бронсън. Качете се горе.

Лазарус, без да бърза, излезе от укритието.

— Да, лейтенант?

— Трябва да се среже телта. Искам вие да сте доброволец.

Лазарус не отговори нищо.

— Не ме ли чухте?

— Чух ви, сър.

— Е, и?

— На вас ви трябва доброволец, сър.

— Не, аз казах, че искам вие да се предложите сам.

— Аз бях доброволец на 6 април миналата година, лейтенант. И оттогава съм изчерпал възможностите си.

— Кенефен адвокат, а?

Лазарус отново си замълча.

— Понякога ми се струва, че се каните да живеете вечно.

Лазарус продължи да си прави оглушки. *(Ти си прав, кучи сине. Ама и ти май се каниш да направиш същото, защото нито веднъж не си прескочил през бруствера. Господ да е на помощ на нашия батальон, когато ти се наложи да го направиш.)*

— Много добре. Щом като искате да обърна другия лист: заповядвам ви да оглавите този отряд. Намерете още трима доброволци от вашия взвод. Ако никой не се отзове сам, знаете как да постъпите. Заповядайте им да се подготвят, а вие бързо си вдигайте задника до командния пункт, където ще ви покажа картата.

— Да, сър.

— И ето какво, Бронсън, постарайте се всичко да бъде направено добре. Пиленцето ми каза, че именно вие ще тръгнете пръв оттам. Свободен сте.

Лазарус бавно се върна обратно. И така, ние смятаме да атакуваме. Голяма тайна. Никой не знае — само Пършинг и сто хиляди янки плюс два пъти по толкова шваби и имперското върховно командване. Изтрябвала им е тая внезапна атака с тридневна артилерийска подготовка, която няма да даде нищо, а само ще предупреди швабите, ще им позволи да съсредоточат резервите и ще им даде време да заемат позициите! Забрави за това, Лазарус, тук не командваш ти. Гледай да подбереш такива момчета, че хем да свършат работа, хем да се върнете.

Ръсел отпада, преди разсъмване ще ти потрябва стрелец. Ят излиза предишната нощ. На Динковски със същия успех може просто да му се закачи хлопатар на врата, Фийлдинг се обяви за болен, по

дяволите. И така, остават Шулц, Тали и Кадлоладър. Двама от тях са печени бойци, само Тали почти няма опит. Лошо, че Фийлдинг е хванал грип — или каквото и да е там. Той ми трябваше. Е, добре, Шулц ще тръгне с Кадлоладър, а аз — с Тали.

Укритието се споделяше от два взвода: неговият се беше разположил в дясната половина, а вторият играеше карти на светлината на свещи. Лазарус събуди Кадлоладър и Шулц и събра взвода си при леглата на Ръсел и Ят, които продължиха да се излежават.

— Лейтенантът иска да срежем телта. Заповяда ми да взема със себе си трима доброволци.

Шулц кимна веднага. Нещо, което се очакваше от него.

— Идвам.

От гледна точка на Лазарус помощникът му напълно можеше да поеме командването на взвода. Шулц бе прехвърлил четирийсетте, беше семеен и се притесняваше от немската си фамилия и произношение (все пак беше второ поколение). Той правеше всичко методично, упорито и без жар. Не ламтеше за слава. Би било добре противниковите германци да не приличат на Шулц — но Лазарус знаеше какви са те, особено ветераните, прехвърлени тук след победата на руския фронт. Лазарус намираше у Шулц един-единствен недостатък — антипатията му към Динковски.

— Един е налице. Само не говорете всички заедно.

— А тия? — високо попита Кадлоладър, сочейки с пръст другия взвод. — Даскала си завъди любимци, така ли? Те вече цяла седмица нищо не правят.

От името на втори взвод се обади ефрейтор О'Брайън:

— Оплачи се на Исус, отиде нагоре по хълма! Кой е на ръка?

Динковски преглътна.

— Вземете ме и мен, ефрейтор.

Тали сви рамене.

— О'кей.

(Дяволите да те вземат, Динки! Защо не изчака? По дяволите тъпото офицерче, което ми нареди да избира доброволци. По-добре да ги бях назначил.)

— Искам някой друг да се обади. Това не е 808.

(Проклетият му лейтенант, пилешки мозък, сополанко! Кадлоладър е прав, сега не е наш ред. Защо не се обърна към взводния и към командира на ротата? Те знаят как да разпределят черната работа.) Ръсел и Ят се предложиха едновременно. Лазарус изчака, а после каза:

— Кадлоладър! Само ти си замълча.

— На вас ви трябваха трима доброволци, ефрейтор. Или сте решили да поведете със себе си целия взвод?

(На мен ми трябваш ти, гнусен мандрил. Защото си най-добрият войник в отделението.)

— Искам ти да дойдеш. Искаш ли да си доброволец?

— Аз не съм доброволец, ефрейтор, мен ме мобилизираха.

— Много добре.

(Дяволите да ги вземат всички офицери, които се месят там, където не трябва.)

— Ят, ти ходи миналата нощ, връщай се на леглото. Ръсел, ти също трябва да се наспиш, защото скоро може да потрябваш. Шулц, аз вземам Динковски, а ти Тали. Замести ме и действай бързо, а аз трябва още веднъж да се видя с лейтенанта.

Лазарус без особен труд се прехвърли зад собствената си бодлива тел, наложи му се само да разшири разкъсванията, причинени от германските снаряди. Цялата работа я вършеше сам, като заповяда на Динковски само да го следва. Равномерно се обаждаше артилерията: и своите, и германските гаубици. Лазарус не им обръщаше внимание — впрочем нищо друго не му оставаше. Налагаше му се да забравя и за насечената кашлица на картечниците, която долиташе някъде от фланга. От снайперите можеше да не се притеснява — стига да не се показва. Страхуваше се само да не налетят на германски патрул, пък и сигналните ракети бяха прекалено много. Поради тази причина беше наредил на Динковски да лежи притиснат към земята, защото нямаше желание неговият човек да коленичи и да зяпа с отворена уста фойерверките. След като излязоха от обсега на своето ограждение, двамата с Динковски запълзяха напред и когато се натъкнаха на яма от снаряд, побързаха да се разположат в нея.

— Изчакай ме тук — пошушна Лазарус на редника.

— Но аз не искам да бездействам, ефрейтор.

— Не крещи, че ще събудиш децата. Шепни на ухо. Ако не се върна след час, връщай се сам.

— Но аз няма да намеря пътя!

— Ето ти Голямата мечка, ето ти Полярната звезда. Пълзи към югозапад, докато не стигнеш до прохода — имаш ножици за рязане на тел. Запомни едно: щом лумне ракетата — замръзваш! Можеш да се движиш само когато угасне, докато германците са заслепени. И гледай да не подскачаш — приличаш ми на два скелета върху ламаринен покрив. Че ще вземат да те гръмнат своите — в последната минута. Паролата помниш ли я?

— Ъ...

— По дяволите! „Чарли Чаплин“. Гледай още веднъж да я забравиш — и нашите момчета ще ти теглят куршума. Някои от тях умират да натискат спусъка. Я повтори!

— Смятам да режа телта заедно с вас, ефрейтор.

Лазарус въздъхна. Този непохватен клоун е решил да става войник. Ако не го взема със себе си, той ще падне духом. Но ако го направя, ще загинем и двамата.

Кадлоладър, възхитен съм от здравомислието ти и те мразя: колко жалко, че не си тук.

— Е, добре. А сега — млък. Ако видиш нещо, потупай ме по крака и посочи с ръка, но да си плътно до мен. Помни какво ти казах за ракетите. Ако видиш шваба — не дишай. Ако се накиснем — веднага се предавай.

— Да се предавам?

— Ако искаш да станеш дядо. Сам не можеш да се справиш с германски патрул. А ако вдигнеш шум — те просто ще те разпердушинят с картечниците си. Така че стой до мен и не ставай от земята.

Първата германска тел вече беше преодоляна, останала зад тях на една ръка разстояние, когато в небето лумна ракета и редникът паникьосано направи опит да се скрие в ямата от снаряд, покрай която бяха пропълзели току-що. Но, уцелен от куршум, той падна вътре в нея.

Лазарус замря, не обръщайки внимание на стоновите. Над него догаряше светещата звезда. Тази е наша, помисли си той, германската би осветила американските окопи. Ако този нещастен глупчо не млъкне незабавно, въздухът над нас на секундата ще се изпълни с чудесни подаръчета. Сега не може да се разрязва телта. Обаче, по дяволите, той е от моите момчета, ще трябва да се погрижа за него. Дали няма да е по-добре да го довърша — от човештина, да не се мъчи? Но на Морийн това няма да й се хареса. Добре, ще го замъкна обратно, а после ще се върна, за да свърша работата. Пак няма да се спи тази нощ. В следващата война ще се запиша във флота.

Стана тъмно. Лазарус бързо стана. Не успя да направи крачка дори, когато пламна нова ракета и го прониза автоматен откос. Единият куршум се удари в твърдия имплантант в десния хълбок, промени посоката и излезе над лявото бедро. Останалите също свършиха това-онова — впрочем, никакъв проблем за медицината от 4291 година от Рождество Христово, но в тази Тъмна епоха всяка от раните беше смъртоносна.

Лазарус усети мощния удар, който го беше помел, за да го запокитва в ямата. Той не изгуби съзнание веднага. Оставаше му време, за да разбере, че е смъртно ранен. Когато се озова на дъното на ямата, заразглежда звездите с ясното съзнание, че е намерил края си.

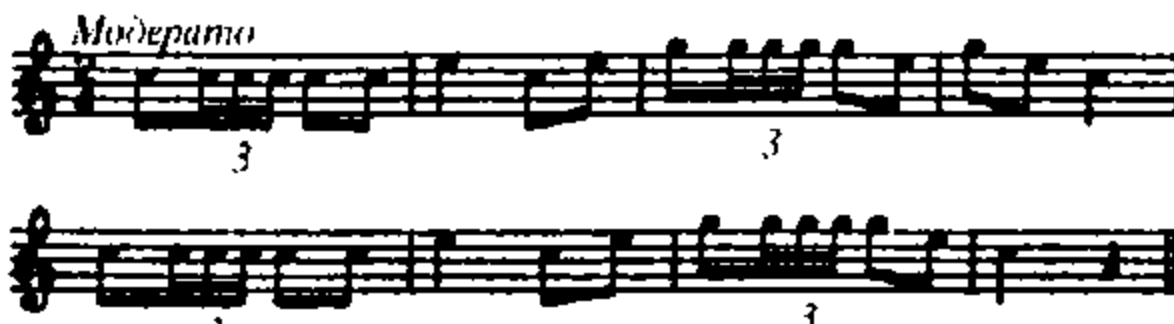
Всеки звяр в края на краищата отива там, където го дебне смъртта. Един загива в капана, друг — в боя, някои щастливци се скриват в дупката си и чакат края. Но както и да е, сега е дошъл и неговият край — човекът винаги осъзнава кога е настъпил последният му час. Дойде и моето време.

А Динки дали знае за това? Сигурно — и млъчи, той *очаква* своя край. Странно, че не усещам болка. Благодаря, заради вас си струваше да живея... Морийн... Лита... Прелестна Дора... Тамара... Минерва... Лаз и Лор... Айра... Морийн...

Той чу във висините крясъка на диви гъски и погледна звездите. Те започнаха бавно да угасват.

[1] Кода — заключителна част на музикално произведение — Бел.прев. ↑

КОДА II

— Ти още не разбираш — безстрастно произнесе Мрачният глас.
— Няма време, няма пространство, няма нищо от това, което е било, е и ще бъде. Ти си ти, ти играеш на шах със самия себе си и отново се матира сам. Ти си съдия. А моралът са онези правила, които сам си установил за себе си. Бъди верен на себе си, инак ще развалиш играта.

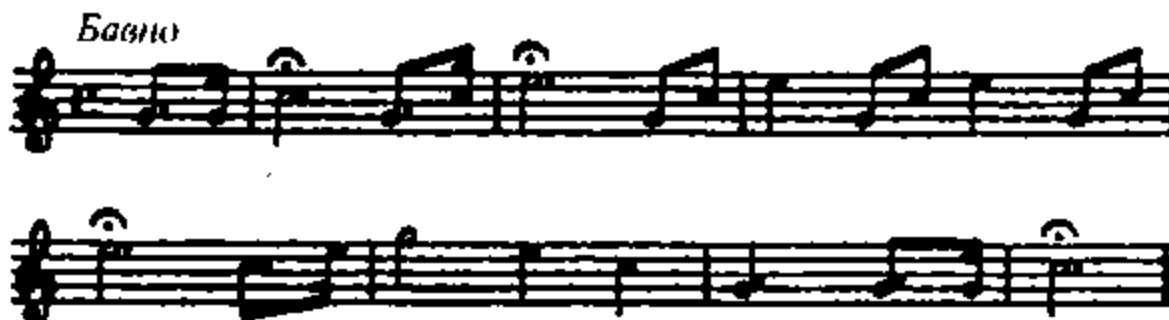
— Това е безумие.

— Тогава промени правилата и започни играта отначало. Ти не можеш да изчерпиш безкрайното й разнообразие.

— А ти няма ли да ми позволиш да погледна в лицето ти? — промърмори Лазарус.

— Надникни в огледалото.

КОДА III

„Канзас Сити Поуст“ от 7 ноември 1918 година

р
лино
на два
орник
към
езгаво
повече
висимо
и Клуб
Мейн.
н във
ически
емето
лин-
аграе
ован
ща
ни
рял
във
той
мъ -

ко. .ство стари списъци
допълнителен списък на нашите загуби.
С мъка съобщаваме за тези от Канзас и
Мисури: **УБИТИ** Абел Тос Дж. редник
Джеферсън Сити, Ейвъри Джон М. вто-
ри лейтенант Седалиня, Баирд Джордж
М. редник Толика, Баджър Ф. М. ред-
ник Сент Джоузефсън, Каспър Робърт
С. сержант, Хатфийлд Р. С. ефрейтор
Канзас Сити, Кери Джак М. първи лей-
тенант Джоупин, Пфейфър, Ханс ред-
ник Додж Сити. **БЕЗСЛЕДНО ИЗЧЕЗ-**
НАЛИ Остин, Джордж У. старши сер-
жант, Бел Т. Р. ефрейтор Уичито, Бери
Л. М. редник Картагена, Бронсън
Тийдър ефрейтор Канзас Сити, Каспър
М. М. първи лейтенант Лоурънс, Ди-
лингъм О. Г. редник Рола, Фарли Ф. К.
Канзас Сити, Хейвс Уилям редник
Спрингфийлд, Оливър Р. С. редник
Сент Луис. **РАНЕНИ** Артър К. М. ред-
ник Колумб -

су
дне
съв.
Гранд
почти
отнов.
разбив
съобщен
Мистър У
незако
по-ра
или Де
ще не
рабо
вътр
тях
пос
сни
вик
хар
то
чи

КОДА IV

— Айра! Галахад! Вземте ли го?

— Да! Вкарай ни вътре! Ама че работа! Ищар, пригответи два литра и повече желе.

— Дайте го тук да видя. Лор, можеш да ни махаш от това място.

— Дора, затваряй и да потегляме.

— Затворих, набирам височина, щитовете са спуснати. Какво са направили с шефа, по дяволите?

— Точно това се опитвам да разбера, Дора. Пригответи камерата, може би ще се наложи да го замразим.

— Готово е, Иш. Лаз и Лор, нали ви казвах, че трябва още по-рано да го вземем. Нали ви казвах!

— Млъкни, Дора. А ние му казвахме, че ще му надупчат задника. Но той ни се смееше...

— ... и не ни благодари...

— ... и не дойде...

— ... знаете, какъв инат е.

— Тамара — каза Ищар. — Вдигни главата му и поговори с него. Поддържай живота му. Не искам да го замразявам, докато не направя всичко необходимо. Хамадриад, прищипи тук! Мм... Галахад, един от куршумите е улучил предавателя. Ето защо всичките му вътрешности са се разбъркали.

— Клонинг-транс?

— Може би. Но при неговия начин на регенерация може да е достатъчна и първата помощ. Джъстин, ти беше прав: датите в писмата му удостоверяваха смъртта му, сигналът на предавателя изчезва именно тук и сега. Нови парчета ли си намерил, Галахад? Искам да ги поставя на мястото им. Тамара, вдигни го, нека говори! Не ми се иска да го замразявам. Останалите нека млъкнат и се махат. Помогнете на Минерва да се оправи с децата.

— С удоволствие — дрезгаво каза Джъстин. — Призлява ми.

— *Морийн!* — измърмори Лазарус.

— Тук съм, скъпи — отговори Тамара и притисна главата му до гърдите си.

— Сънувах... ужасен сън. Сякаш... бях умрял...

— Това е бил само сън, скъпи. Ти не можеш да умреш.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.